

398.2

๑ 468๖

5 3

วิเคราะห์นิทานชาวบ้าน ตาบลคู้ายาหมี่ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

ปริญญานิพนธ์

ของ

จินดา เม่นประเสริฐ

๑๑ พ.ค. 2535

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

เมษายน 2530

ลิขสิทธิ์ เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

178709

วิเคราะห์นิทานชาวบ้าน ตำบลคูยายหมี่ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

บทคัดย่อ

ของ

จินดา เม่นประเสริฐ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

เมษายน 2530

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวม จำแนกประเภท และศึกษาลักษณะ
ของนิทานชาวบ้าน ตำบลคูยายหมี่ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา วิเคราะห์
บทบาทของตัวละครตามสถานภาพ และสภาพสังคมที่ปรากฏในนิทาน

ผลการศึกษา รวบรวมได้นิทานจำนวน 99 เรื่อง จำแนกตามรูปแบบของนิทาน
ได้ 7 ประเภท คือ นิทานชีวิต 6 เรื่อง นิยายประจำถิ่น 2 เรื่อง นิยายอธิบายเหตุ
12 เรื่อง ตำนาน 1 เรื่อง นิทานคติ 46 เรื่อง มุขตลก 30 เรื่อง และเรื่องผี
2 เรื่อง นิทานทุกประเภทคือภาพจำลองพฤติกรรมอันเป็นแบบอย่างในการประพฤติ
ของคนในสังคม โดยแสดงออกมาในบทบาทของตัวละครตามสถานภาพ โดยเน้นความสำคัญ
ของบุรุษมากกว่าสตรี นิทานชี้ให้เห็นว่าสติปัญญาจะช่วยได้คนเลือกสรรได้ว่าพฤติกรรมใด
เหมาะสมหรือผิดพลาต เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพ
ความเป็นอยู่ และส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทั้งในระดับครอบครัวและส่วนรวม
เพื่อการร่วมแรงร่วมใจกันประกอบกิจการงานเพื่อตนเองและสังคม อันมีความเชื่อ
ประเพณี และก่านิยมซึ่งเกิดจากหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นเกราะป้องกันแนวทาง
ในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านในตำบลคูยายหมี่

AN ANALYSIS OF FOLKTALES IN TAMBON KHU YAI MI,
AMPHOE SANAM CHAI KHET, CHANGWAT CHACHOENGSAO

AN ABSTRACT

BY

CHINDA MENPRASERT

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree
at Srinakharinwirot University

April 1987

The purposes of this thesis were to collect, classify and study the nature of the folktales from Tambon Khu Yai Mi, Amphoe Sanam Chai Khet, Changwat Chachoengsao. The roles of the characters according to their status, and the social situation in the tales were also analyzed.

The findings were 99 folktales were collected, which could be classified into 7 groups - 6 novellas, 2 local tradition, 12 explanatory tales, 1 myth, 46 fables, 30 jests and 2 ghost - tales. All of the tales were the pictures of the deeds, that were done by the characters according to their status, which the people in the society should follow. It was also found that men were much more emphasized than women, the proper thoughts could help them choose and apply the certain behaviours to lead their lives. The tales also promoted the human relationship in both family and society to co-operate in running the activities for themselves and society. The beliefs, traditions and values, derived from Buddhism were the principles in their daily life.

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิต และคณะกรรมการสอยได้พิจารณาปัญหานี้
ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นวาระหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการที่ปรึกษา

..... ประธาน
..... กรรมการ

คณะกรรมการสอย

..... ประธาน
..... กรรมการ
..... กรรมการ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดีเพราะผู้วิจัยได้รับความรู้จาก
รองศาสตราจารย์ คุณหญิงเต็มสิริ บุญยสิงห์ ประธานกรรมการ อาจารย์ปราณี ขวัญแก้ว
กรรมการ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ โมรี ชื่นสารัญ กรรมการสอบ ที่กรุณาให้คำแนะนำ
และแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ มาโดยตลอด ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

นอกจากนี้ขอขอบคุณ อาจารย์ศรีวิมลภ ทัพพันธุ และอาจารย์สุรินทร์ มิ่งฉาย
ที่กรุณาแนะนำวิทยากรและอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขอขอบคุณวิทยากรทุกท่านที่กรุณาให้รายละเอียดเกี่ยวกับนิทานและข้อมูลเกี่ยวกับ
ท้องถิ่น รวมทั้งขอขอบคุณ พี่ เพื่อน และน้องทุกคนที่เป็นกำลังใจ และให้ความช่วยเหลือ
ในต่างต่าง ๆ จนปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

จินดา , เม่นประเสริฐ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายในการศึกษาครั้งนี้	6
ความสำคัญของการศึกษาครั้งนี้	6
ขอบเขตของวารศึกษาค้นคว้า	6
ข้อตกลงเบื้องต้น	7
คำนิยามศัพท์เฉพาะ	7
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้าและการจัดกระทำข้อมูล	9
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า	10
2 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสถานที่และวิทยากร	16
ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดฉะเชิงเทรา	16
ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับอำเภอสนมชัยเขต	26
ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับตำบลคูยายหมื่น	30
ความรู้เกี่ยวกับวิทยากร	38
3 ประเภทและลักษณะของนิทาน	42
นิทานชีวิตหรือนิทานทรงเครื่อง	42
นิยายประจักษ์	66
นิยายอธิบายเหตุ	74
ตำนาน	98
นิทานกวีหรือนิทานอุทาน	103

มุขตลก	218
เรื่องผี	274
4 วิเคราะห์บทบาทของตัวละครในนิทาน	281
บทบาทของบุรุษ	282
บทบาทของบุตร	282
บทบาทของพี่ชาย - น้องชาย	287
บทบาทของสามี	289
บทบาทของบิดา	294
บทบาทของผู้นำในสังคม	302
บทบาทของนักบวชและบทบาทอื่น ๆ	306
บทบาทของสตรี	323
บทบาทของธิดา	323
บทบาทของพี่สาว - น้องสาว	326
บทบาทของภรรยา	327
บทบาทของมารดาและบทบาทอื่น ๆ	331
5 วิเคราะห์สภาพสังคมที่ปรากฏในนิทาน	341
สภาพท้องถิ่นที่ปรากฏในนิทาน	341
ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	349
ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในครอบครัว	350
ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับในสังคม	362
ความสัมพันธ์ระหว่างภิกษุสามเณรกับประชาชน	362
ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน	369

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการกับประชาชน	371
ความสัมพันธ์ระหว่างชายกับหญิง	373
การประกอบอาชีพ	377
อาชีพทำนา	377
อาชีพทำไร่	382
อาชีพค้าขาย	384
อาชีพอื่น ๆ	385
ประเพณี	390
ประเพณีการบวช	390
ประเพณีแต่งงาน	391
ประเพณีงานศพ	393
ประเพณีทำบุญ	396
ประเพณีสู่วินัย	396
ประเพณีแวกนาขวัญ	397
ประเพณีทอดกฐิน	398
ประเพณีเบ็ดเตล็ด	398
ความเชื่อ	399
ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา	399
ความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ	410
ความเชื่อเรื่องความฝัน	414
ความเชื่อเรื่องของวิเศษ	415
ความเชื่อเบ็ดเตล็ด	416

กานิยม	418
กานิยมเกี่ยวกับผู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด	418
กานิยมเรื่องความขยันหมั่นเพียร	421
กานิยมเรื่องความเมตตากรุณา	422
กานิยมเรื่องการให้อภัย	423
กานิยมเรื่องความซื่อสัตย์และการรักษาคำพูด	425
กานิยมเรื่องความกตัญญูทดแทน	427
กานิยมเรื่องการแข่งขัน	428
6 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	431
ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า	431
วิธีกาเป็นทางการศึกษาค้นคว้า	431
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	431
อภิปรายผล	437
ข้อเสนอแนะ	439
บรรณานุกรม	440
ภาคผนวก	446
กัณฑ์นุกรมภาษาถิ่น	447
แผนที่แสดงอาณาเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา	450
แผนที่แสดงอาณาเขตอำเภอสนามชัยเขต	451

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

กล่าวกันว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Social animal) คือ จะแยกมนุษย์กับสังคมออกจากกันไม่ได้ ทั้งสองอย่างนี้เป็นของคู่กันมาตลอด การที่มนุษย์จะเป็นคนที่สมบูรณ์ได้ จำเป็นต้องเป็นสมาชิกของสังคม (รชนีกร เศรษฐ 2523 : 2) ดังนั้นมนุษย์จึงจำต้องอยู่ร่วมกันในสังคม ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่ง เพื่อได้รับการปฏิบัติในด้านต่าง ๆ จากบุคคลอื่น ๆ อันเป็นการตอบสนองความต้องการของตน จากผลแห่งการอยู่ร่วมกันนี้เองทำให้มนุษย์จัดระเบียบทางสังคมขึ้น เพื่อเป็นแนวทางกำกับพฤติกรรมของมนุษย์ และมนุษย์ที่เกิดใหม่หรือสมาชิกใหม่ได้เรียนรู้ระเบียบของสังคมในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมนั้น แบบแผนแห่งพฤติกรรมของมนุษย์ที่ได้มีการกล่อมเกลาโดยการอบรมเรียนรู้ ทำให้มนุษย์มีวิถีชีวิตแตกต่างจากสัตว์โดยทั่วไป (อาณนที อภาภิรม 2515 : 14 - 15)

กฎหรือระเบียบแบบแผนที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อควบคุมคนในสังคมนั้น มิได้ใช้ควบคุมเพียงชีวิตชีวิตร่างกายของคนคนหนึ่งเท่านั้น แต่ได้มีการถ่ายทอดสืบต่อไปยังลูกหลานนับเป็นเวลายาวนาน ดังจะเห็นได้จาก ประวัติศาสตร์ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของแต่ละสังคม แต่สิ่งเหล่านี้ก็ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและความเหมาะสม ดังนั้น การศึกษาเรื่องราวของคนในสังคมใดสังคมหนึ่งจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจ เพราะแต่ละสังคมนั้นมีความเหมือนและความแตกต่างกัน และการศึกษารวบรวมดังกล่าวมีวิธีการศึกษาได้หลายวิธีวิธีหนึ่งที่สะดวกและน่าสนใจคือ การศึกษาจากวรรณกรรมท้องถิ่นซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของคติชนวิทยาหรือคติชาวบ้าน

การศึกษาเรื่องราวทางคติชนหรือคติชาวบ้าน เป็นสิ่งที่มีคุณค่าควรแก่การสนใจ เพราะคติชาวบ้านเป็นมรดกหรือวัฒนธรรมของชาติ ในฐานะเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ ได้ศึกษาสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ไว้ทุกแง่มุมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้เข้าใจพฤติกรรมและสภาพชีวิตของคนในสังคมได้ดียิ่งขึ้น

คติชาวบ้าน แบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 3 ประเภท คือ

1. ประเภทใช้ถ้อยคำ (Verbal) ได้แก่ เพลงชาวบ้าน นิทานชาวบ้าน บทกวี ประพันธ์ คำขวัญ ความเชื่อโชคลาง ภาษาถิ่น เพลงกล่อมเด็ก
2. ประเภทไม่ใช้ถ้อยคำ (Non verbal) ได้แก่ ศิลปชาวบ้าน สถาปัตยกรรมชาวบ้าน เช่น การสร้างบ้านเรือน เครื่องจักสาน
3. ประเภทผสม (Mixed) เป็นการผสมระหว่างประเภทที่ 1 และ 2 ได้แก่ การฟ้อนรำ และการละเล่นต่าง ๆ

จากการแบ่งคติชาวบ้านออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ 3 ประเภทนี้ จะเห็นได้ว่า นิทานชาวบ้าน (Folktale) จัดอยู่ในคติชาวบ้านประเภทใช้ถ้อยคำ (Verbal) ซึ่ง พระยาอนุมานราชชนก กล่าวว่า

๑) นิทานเป็นเรื่องสมมุติ เมื่อเป็นแต่เรื่องสมมุติ เราจะเอาข้อเท็จจริงซึ่งเป็นความจริงทางเหตุผลเข้าไปปรับก็ทำไม่ได้ เพราะจริงด้วยกัน คือ จริงโดยสมมุติและจริงโดยเหตุผล เรื่องจริงโดยสมมุติเป็นเรื่องของศิลปวรรณคดี เกี่ยวกับเรื่องอารมณ์ความรู้สึก ส่วนเรื่องจริงโดยเหตุผลเป็นเรื่องของวิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ เพราะฉะนั้นนิทานเรื่องใดถ้าฟังในแง่อารมณ์ความรู้สึกก็อย่าเอาแง่ทางวิทยาศาสตร์เข้าไปปะปนด้วย (พระยาอนุมานราชชนก โดยเสฐียรโกเศศ (นามแฝง) 2513 : 16)

ส่วน กุหลาบ มัลลิกะมาส กล่าวว่า การเล่านิทานเป็นเรื่องเก่าแก่ก่อนประวัติศาสตร์ และเป็นที่ยอมรับแพร่หลายไปทุกหนทุกแห่งในชุมชนทุกชั้น และแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น (กุหลาบ มัลลิกะมาส 2509 : 99)

ในทางคติชนวิทยา ให้ความหมายของคำว่า "นิทานชาวบ้าน" ว่า เป็นเรื่องเล่าสืบต่อกันมา เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ส่วนใหญ่ถ่ายทอดด้วยวิธีมุขปาฐะ แต่ก็มิใช่เป็นงานวนมากที่ได้รับการบันทึกไว้แล้ว สำหรับนิทานภาษาเขียนซึ่งมีต้นเรื่องมาจากคติชนแต่มาได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงด้วยรูปแบบทางวรรณศิลป์ และถ่ายทอดในหมู่นักภาษาหนังสือ มิใช่ข้อมูลปฐมภูมิของนักคติชน (กิ่งแก้ว อัทธการ 2519 : 12)

กุหลาบ มัลลิกะมาส สรุปลักษณะนิทานชาวบ้านไว้ 3 ประการ คือ

1. เป็นเรื่องเล่าควยถอยคารมคมคาย เป็นภาษาร้อยแก้ว ไม่ใช่ร้อยกรอง
2. เล่ากันควยปากสืบทอดมาเป็นเวลาช้านาน แต่ต่อมาในระยะหลัง เมื่อการเขียนเจริญขึ้นก็อาจเขียนขึ้นตามเค้าเดิมที่เล่าควยปาก
3. ไม่ปรากฏว่าผู้เล่าตั้งเดิมเป็นใคร อ้างแต่ว่าเป็นของเก่า พังมาจากผู้เล่า ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญยิ่งในอดีตก่อนหนึ่ง ผิดกับนิยายสมัยใหม่ที่ทราบตัวผู้แต่ง แม้นิทานที่ปรากฏชื่อผู้แต่ง เช่นนิทานของกริมก็อ้างว่าเล่าตามเค้านิทานที่มีมาแต่เดิมไม่ใช่ของตนเอง แต่งขึ้นเอง (กุหลาบ มัลลิกะมาส 2516 : 99 - 100)

การเล่านิทานเดิมมีจุดมุ่งหมาย 2 ประการ คือ เป็นเครื่องบันเทิงใจในยามว่าง และเป็นเครื่องมือทางศาสนา ตลอดจนเป็นคติสอนใจและสอนความประพฤติต่าง ๆ (กุหลาบ มัลลิกะมาส 2509 : 99) ให้แก่บุตรภรรยาให้อยู่ในโอวาทและมีความประพฤติอันดีงาม เพราะเนื้อหาในนิทานนั้นโดยมากมักแฝงไว้ด้วยคติสอนใจและมีอุทาหรณ์ประกอบ คนโบราณจึงใช้นิทานเป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนเด็ก ซึ่งเป็นวิธีที่แยบยล เพราะทำให้ได้ทั้งความบันเทิงและชี้ให้เห็นว่าผลของการทำความดีความชั่วนั้นเป็นอย่างไร (ทวี มุขระโกษา 2506 : คานา)

นอกจากนี้นิทานหรือนิยายยังเป็นกระจกเงาฉายให้เห็นเรื่องราวของชีวิตและจิตใจประชาชนสมัยก่อน ซึ่งจะหาไม่ได้มาจากหนังสือประวัติศาสตร์ แต่เราอาจหาได้จากความเชื่อถือและเรื่องความเป็นอยู่ของคนแต่ก่อน ซึ่งมีแฝงเร้นอยู่ในนิทานนิยาย เพราะผู้เล่าย่อมเอาเรื่องความเชื่อถือและเรื่องต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่ในสมัยของตนเข้าไปปนแทรกเป็นยาคำอยู่ในเรื่องเหล่านั้นไม่มากนัก (พระยาอนุมานราชชน โดยเสรีบุรโกเศศ (นามแฝง) 2510 : 4)

ทัศนะ ทานตวณิซ กล่าวเพิ่มเติมถึงคุณค่านิทานชาวบ้านว่า นิทานชาวบ้านเป็นต้นกำเนิดของวรรณคดีของชาติต่าง ๆ และเป็นเครื่องถ่ายทอดความรู้ความคิดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ตลอดจนเป็นสายใยแห่งความรักความอบอุ่นในครอบครัวและในสังคม (ทัศนะ ทานตวณิซ 2523 : 60 - 61)

ทุบ ชุมสาย (ทุบ ชุมสาย 2516 : 163) กล่าวว่า นิทานเป็นเรื่องเกิดจากจินตนาการของผู้เล่า ซึ่งตรงกับความเห็นของ บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ที่ว่า มนุษย์ต้องการใช้จินตนาการ มนุษย์จึงไม่พอใจกับเรื่องราวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ๆ ในชีวิตของตน ระหว่างที่มนุษย์ต้องเหน็ดเหนื่อยอยู่กับการหาอาหาร หาสิ่งจำเป็นพื้นฐานอื่น ๆ จึงใคร่จะหาวิธีการปลอบใจจากเรื่องราวที่ไม่ได้เกิดขึ้นแก่ชีวิตโดยแท้จริง โดยอาศัยนิทานเป็นเครื่องมือ (บุญเหลือ เทพยสุวรรณ 2517 : 3)

จากคำกล่าวของผู้ทรงคุณวุฒิสรุปได้ว่า นิทาน เป็นสิ่งมีคุณค่าอย่างแท้จริง มิใช่เรื่องราวไร้สาระที่ให้แต่ความบันเทิงเพียงอย่างเดียว แต่นิทานทำให้เข้าใจสภาพสังคม และวิถีชีวิตของคนในถิ่นต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากผลการศึกษานิทาน เฉพาะถิ่นดังนี้

ทัศนีย์ ทานตวนิช (ทัศนีย์ ทานตวนิช 2523 : 546) ศึกษา นิทานชาวบ้านจากตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย และตำบลบ้านเพ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ผลการศึกษาพบว่า นิทานชาวบ้านจากทั้ง 2 ตำบล มีสาระในตัวเอง และสะท้อนสภาพสังคม ความเชื่อ ค่านิยมของท้องถิ่น นิทานหลายเรื่องตรงกับท้องถิ่นอื่น นอกจากนี้การศึกษานิทานยังช่วยให้เข้าใจสำนวนและสำเนียงภาษาถิ่นที่ต่างไปจากภาษามาตรฐาน

วีระวัชร บินเขียน (วีระวัชร บินเขียน 2525 : 416) ศึกษา นิทานชาวบ้านของชาวกะเหรี่ยงจากตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี พบว่า นิทานสะท้อนให้เห็นสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย พืชและสัตว์ในท้องถิ่น สภาพความเป็นอยู่ประจำวัน งานอาชีพ และการทำมาหากิน อาหารการกิน ข้าวของเครื่องใช้ กีฬา การละเล่น การพักผ่อน คนตรี การรักษาพยาบาล ตลอดจนประเพณี ความเชื่อ และค่านิยมต่าง ๆ ของคนในท้องถิ่น

สุนทรี ควงทิพย์ (สุนทรี ควงทิพย์ 2525 : 354) วิเคราะห์วรรณกรรมพื้นบ้านตำบลท่าไม้ อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิเคราะห์พบว่า นิทานพื้นบ้านตำบลท่าไม้ สะท้อนให้เห็นสภาพแวดล้อม สภาพครอบครัว เป็นครอบครัวเริ่มต้น ปิตาหรือสามีเป็นผู้เลี้ยงดูและมีอำนาจในการปกครองครอบครัว ครอบครัวมีหน้าที่ผลิตและบริโภคอาหารที่ตนผลิตได้ ชาวบ้านเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมว่าคนที่ทำดีย่อมได้รับผลดี เชื่อว่ามีผีเป็นผู้ดูแลจึงต้องบวงสรวง ค่านิยมที่ปรากฏในวรรณกรรมได้รับอิทธิพลมาจากพุทธศาสนา

จากการศึกษานิทานชาวบ้านท้องถิ่นต่าง ๆ ทำให้เข้าใจคนในท้องถิ่นนั้นได้ดียิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ในด้านการปกครองและการพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ให้เป็นไปตามความต้องการของคนในท้องถิ่นนั้น และทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจกันในส่วนรวม ผู้ศึกษาเห็นความสำคัญและประโยชน์ดังกล่าวจึงเลือกศึกษานิทานชาวบ้านจากตำบลคูยายหมี่ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อศึกษาบทบาทของตัวละครในนิทานโดยพิจารณาตามสถานภาพของตัวละคร ตลอดจนศึกษาสภาพสังคมที่ปรากฏในนิทาน อันจะนำไปสู่ความเข้าใจบทบาทของบุคคลในท้องถิ่น และสภาพสังคมของท้องถิ่นนี้ได้ดียิ่งขึ้น

ตำบลคูยายหมี่ เป็นตำบลซึ่งเป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา และถึงแม้จะเป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอก็ตาม แต่ความเจริญในด้านต่าง ๆ นั้น ยังมีน้อยมาก เพราะการคมนาคมระหว่างอำเภอสนามชัยเขต กับอำเภออื่น ๆ จะต้องใช้ถนนที่เป็นลูกรังซึ่งจะได้รับความลำบากในฤดูฝน เพราะถนนเป็นหลุมบ่อ และอาจชำรุดถึงขั้นถนนขาดได้ถ้าน้ำท่วมมาก บางครั้งอาจต้องใช้การคมนาคมทางเรือแทนในบางช่วงของระยะทาง จากสภาพดังกล่าวจึงทำให้อำเภอนี้เกือบจะมีสภาพเป็นเมืองปิด ประกอบกับเป็นอำเภอซึ่งมีพื้นที่มากที่สุดของจังหวัด คือมากกว่าครึ่งหนึ่งของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด และพื้นที่บางส่วนยังมีสภาพเป็นป่าไม้ทำให้เป็นดินแดนแห่งการอพยพ เข้ามาจับจองที่ดินทำมาหากินของชาวอีสาน แต่ปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้ดังกล่าวได้ประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติแล้ว จึงน่าจะมีการอพยพน้อยลงในอนาคต และเนื่องจากสภาพภูมิประเทศดังกล่าวมาแล้วทำให้อำเภอนี้กลายเป็นแหล่งหลบซ่อนของผู้กระทำความผิดในคดีต่าง ๆ นอกจากนี้พื้นที่บางตำบลยังเป็นดินแดนที่มีผู้ก่อการร้ายแทรกซึมอยู่ จึงนับเป็นสถานที่ที่ควรได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ต่อไป และการพัฒนาจะดำเนินไปได้อย่างรวดเร็ว และได้ผลดีจำเป็นจะต้องเข้าใจคนและสภาพสังคมของคนในท้องถิ่นนั้นเสียก่อน

ชาวบ้านตำบลคูยายหมี่ มีลักษณะที่น่าสนใจคือ แรกตั้งเป็นหมู่บ้านประกอบด้วยชน 2 เชื้อชาติคือ ไทยและลาวพวน ลาวพวนเป็นชนที่อพยพมาจากประเทศลาวตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก บางพวกมาตั้งหลักแหล่งอยู่ที่ปราจีนบุรี บางพวกเดินทางต่อมาถึงอำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา และบางส่วนเดินทางต่อมาถึง

ตำบลคูยายหมี่ อำเภอสนามชัย เขตมาตังหลักแหล่งประกอบอาชีพปะปนกับคนไทยซึ่งมีอยู่เดิม โดยประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ ต่อมาเมื่อท้องถิ่นนี้มีความเจริญเพิ่มขึ้น จึงมีชนเชื้อชาติจีนอพยพเข้ามาประกอบอาชีพค้าขายอยู่บริเวณใกล้ที่ว่าการอำเภอสนามชัยเขต ดังนั้นท้องถิ่นนี้ประชาชนจึงน่าจะมีสภาพชีวิตและความเป็นอยู่แตกต่างจากชนในสังคมอื่นบ้างในบางประการ ประกอบกับเพื่อคำนึงถึงความปลอดภัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลนิทาน ผู้ศึกษาจึงเลือกตำบลคูยายหมี่เป็นแหล่งปฏิบัติการภาคสนามในการเก็บรวบรวมนิทานชาวบ้านมาวิเคราะห์เพื่อเสนอเป็นปริญานิพนธ์

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อรวบรวมและจำแนกประเภทนิทานชาวบ้าน ตำบลคูยายหมี่ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยพิจารณาตามรูปแบบของนิทาน (Form)
2. เพื่อศึกษาลักษณะของนิทานแต่ละประเภท
3. เพื่อศึกษาบทบาทของตัวละครในนิทานตามสถานภาพที่ปรากฏ
4. เพื่อศึกษาสภาพสังคมที่ปรากฏในนิทาน

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. เป็นการอนุรักษ์และทราบประเภทของนิทานชาวบ้าน ตำบลคูยายหมี่ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. ทำให้เข้าใจบทบาทของตัวละครในนิทาน
3. ทำให้เข้าใจสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อ ประเพณี และค่านิยมของคนในท้องถิ่นนี้ได้ดียิ่งขึ้น

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษารั้งนี้ จะรวบรวมข้อมูลนิทานประเภทมุขปาฐะในตำบลคูยายหมี่ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทราเท่านั้น

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. นิทานที่รวบรวมได้ครั้งนี้ ได้จากปากคำของวิทยากรจำนวนไม่น้อยกว่า 18 คน ซึ่งเป็นบุคคลในท้องถิ่น ถือเป็นตัวแทนของชาวตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ส่วนข้อมูลนอกเหนือจากนี้ เช่นข้อมูลที่มีผู้บันทึกไว้แล้ว ไม่จัดอยู่ในข้อมูลที่ศึกษาในปฏิญยานิพนธ์ฉบับนี้
2. ผู้ให้ปากคำหรือวิทยากร คือ บุคคลซึ่งมีภูมิลำเนาหรือเคยมีภูมิลำเนาอยู่ในตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา
3. นิทานชื่อเรื่องเดียวกัน แต่ผู้ให้ปากคำเป็นคนละคนกับ และมีเนื้อหาแตกต่างกัน ถือเป็นนิทานต่างเรื่องกัน

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. สภาพสังคม หมายถึง สิ่งที่เกี่ยวข้องกับคนในสังคม อาทิ สภาพชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อ ประเพณี และกานินยม
2. บทบาท หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่หรือภารกิจที่มีอยู่ตามสถานภาพที่ปรากฏในสังคม เช่น ผู้ที่อยู่ในสถานภาพบุตร จะต้องปฏิบัติหน้าที่หรือภารกิจของตนในฐานะบุตรที่ดีพึงกระทำ โดยอยู่ภายใต้การควบคุมของสังคม
3. สถานภาพ หมายถึง ฐานะหรือตำแหน่งซึ่งเกิดขึ้นตามสัมพันธ์ภาพของบุคคลในสังคม แบ่งได้ 2 ประเภท คือ
 - 3.1 สถานภาพที่ติดตัวมาหรือสถานภาพโดยกำเนิด (**Ascribed Status**) เป็นสถานภาพที่ได้มาโดยสังคมเป็นผู้กำหนด หรือเป็นเรื่องของการที่บุคคลได้รับสถานภาพมาโดยเจื่อนไขทางชีวภาพ เช่น สถานภาพหญิง ชาย เด็ก ผู้ใหญ่ บุตร พี่ น้อง คนไทย เป็นต้น
 - 3.2 สถานภาพที่ได้มาโดยความสามารถหรือโดยการกระทำ (**Achieved Status**) เป็นสถานภาพที่ได้มาภายหลัง ซึ่งเกิดจากความสามารถของบุคคล เช่น สถานภาพสามี ภรรยา บิดา มารดา ขาวนา ขาวไร่ ภิกษุ กษัตริย์ เป็นต้น

4. รูปแบบของนิทาน หมายถึง โครงเรื่อง เนื้อหา และตัวละครในนิทาน ซึ่งแบ่งออกได้ดังนี้

4.1 เทพนิยาย (Fairy tale) เป็นเรื่องค่อนข้างยาว ไม่บ่งสถานที่แน่นอน ฉากเป็นแดนสมมุติหรือแดนฝัน เนื้อเรื่องประกอบด้วยอิทธิฤทธิ์ อภินิหาร จมลงด้วยความสุข เช่น เรื่องสโนไวท์ ซินเคอเรลลา

4.2 นิทานชีวิต (Novella, Romantic tale) เป็นเรื่องค่อนข้างยาว เนื้อเรื่องประกอบด้วยการต่อสู้สมจริงหรือใกล้เคียงชีวิตจริง บ่งสถานที่และเวลาชัดเจน เช่น นิทานชุดอาหรับราตรี นิทานทรงเครื่องของไทย

4.3 นิทานวีรบุรุษ (Hero tale) เป็นเรื่องค่อนข้างยาว เนื้อเรื่องประกอบด้วยการต่อสู้และการผจญภัย เน้นวีรกรรมของวีรบุรุษซึ่งเชื่อว่ามีชีวิตอยู่จริง

4.4 นิทานประจำถิ่น (Local tradition) เป็นเรื่องที่อยู่เล่าอ้างว่าเป็นเรื่องจริง อ้างสถานที่ และตัวละครเป็นบุคคลจริง ๆ บางครั้งเรื่องที่เกิดขึ้นอาจเกินความเป็นจริง เช่น เรื่องเมืองลับแล เจ้าแม่สร้อยดอกหมาก

4.5 นิยายอธิบายเหตุ (Explanatory tale) เป็นเรื่องที่อธิบายความเป็นมาของบุคคล สัตว์ หรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ว่า เกิดขึ้นจากอะไร ทำไมจึงเกิด เช่น เรื่องทำไมจึงเกิดจันทรคราส ทำไมมดตะนอยจึงมีเอวคอด

4.6 ตำนาน (Myth) เป็นเรื่องกล่าวถึงความเป็นมาและกำเนิดของสิ่งต่าง ๆ บางครั้งเกี่ยวข้องกับสิ่งของ มนุษย์ สัตว์

4.7 เรื่องสัตว์ (Animal tale) ตัวเอกในนิทานเป็นสัตว์ แต่ถ้าเล่าเชิงเปรียบเทียบกับชีวิตมนุษย์ เพื่อให้คิดสอนใจ เรียกว่านิทานคติหรือนิทานอุทาหรณ์ เช่น เรื่องโคหนัทวีศาล

4.8 มุขตลก (Jest) เป็นเรื่องเกี่ยวกับคนทุกประเภท เป็นเรื่องประสมการณ์ แต่มีมุขตลกแทรก เช่น เรื่องศรีธนชัย ตาเถร ขายสี (กึ่งแก้ว อัคราภรณ์ 2520 : 277 - 290)

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้าและการจัดกระทำข้อมูล

การดำเนินการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จะวิเคราะห์ จัดกระทำ และเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical description) ตามลำดับต่อไปนี้

1. ข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary source) คือ ข้อมูลนิทานที่ได้จากปากคำของวิทยากรในท้องถิ่นจำนวนไม่น้อยกว่า 18 คน มีอายุตั้งแต่ 34 ปีขึ้นไป ไม่จำกัดเพศ การศึกษา และข้อมูลเกี่ยวกับสภาพท้องถิ่นซึ่งได้จากการสัมภาษณ์บุคคลในท้องถิ่นโดยตรง

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary source) คือ ข้อมูลที่ใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้า อันได้แก่ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพท้องถิ่นและอื่น ๆ ได้จากที่ว่าการอำเภอ สนามชัยเขต และแหล่งวิทยากรต่าง ๆ

2. การจัดกระทำข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จะดำเนินการตามลำดับดังนี้

2.1 ศึกษาประวัติความเป็นมา และสภาพท้องถิ่นของตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อประกอบการวิเคราะห์

2.2 สารวจวิทยากรที่มีความสามารถในการเล่านิทาน เพื่อหาข้อมูลปฐมภูมิ

2.3 รวบรวมข้อมูลนิทานจากผู้ให้ปากคำหรือวิทยากร โดยใช้เครื่องบันทึกเสียงและแถบบันทึกเสียงประมาณ 20 ม้วน ระยะเวลาระหว่างเดือนตุลาคม - ธันวาคม 2528

2.4 ถ่ายทอดนิทานจากเครื่องบันทึกเสียงเป็นตัวอักษรโดยละเอียดทุกคำพูด ไม่มีการปรุงแต่งในด้านการใช้อ้อยคำ ภาษา ตลอดจนส่วนวนโวหารแต่อย่างใดทั้งที่เป็นภาษาไทยมาตรฐานและภาษาถิ่น

2.5 จัดประเภทและศึกษาลักษณะของนิทานที่รวบรวมได้

2.6 วิเคราะห์บทบาทของตัวละครในนิทานตามสถานภาพ อันได้แก่

2.6.1 บทบาทของตัวละครในนิทานตามสถานภาพที่ติดตัวมาหรือสถานภาพโดยกำเนิด (*Ascribed status*) เช่น สถานภาพชาย หญิง ผู้ใหญ่และเด็ก เป็นต้น

2.6.2 บทบาทของตัวละครในนิทานตามสถานภาพที่ได้มาโดยความสามารถหรือโดยการกระทำ (*Achieved status*) เช่น สถานภาพมิดา มารดา สามี ภรรยา เป็นต้น

2.7 วิเคราะห์สภาพสังคม จากนิทานชาวบ้านคำบลู๊ยายหมี อาเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในด้าน

2.7.1 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

2.7.2 การประกอบอาชีพ

2.7.3 ประเพณี

2.7.4 ค่านิยม

2.7.5 ความเชื่อ และอื่น ๆ

2.8 จัดทำศัพท์านุกรมภาษาถิ่น

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

ในด้านกรรวบรวม จำแนกประเภท และวิเคราะห์เนื้อหาของนิทาน มีผู้ศึกษาไว้ และ เป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

ทอมป์สัน (Thompson, 1946 : 510) จำแนกนิทานชาวบ้านออกได้ 4 วิธี คือ

1. การแบ่งนิทานตามเขตพื้นที่ (Area)
2. การแบ่งนิทานตามรูปแบบของนิทาน (Form)
3. การแบ่งนิทานตามแบบเรื่องของนิทาน (Type index)
4. การแบ่งนิทานตามอนุภาค (Motif index)

รูปแบบ (Form) ของนิทาน จำแนกได้เป็น

1. เทพนิยาย (Fairy tale)
2. นิยาย (Local legend)
3. ตำนาน (Myth)
4. นิทานเรื่องสัตว์ (Animal tale)
5. นิทานมุขตลก (Jest)

กุหลาบ มัลลิกะมาส (กุหลาบ มัลลิกะมาส 2509 : 268) แบ่งนิทานตามรูปแบบ (Form) ของนิทานได้ 5 ประเภท

1. นิทานปรัมปรา (Fairy tale)
2. นิทานท้องถิ่น (Legend) ได้แก่ นิทานประเภทอธิบาย นิทานเกี่ยวกับความเชื่อต่าง ๆ นิทานเกี่ยวกับสมบัติที่ฝังไว้ นิทานวีรบุรุษ นิทานกลลอบใจ นิทานเกี่ยวกับนักบวชต่าง ๆ

3. เทพนิยาย (Myth)

4. นิทานเรื่องสัตว์ (Animal tale) ได้แก่ นิทานคติธรรมและนิทานไม่รู้จบ

5. นิทานตลกขบขัน (Jest)

กิ่งแก้ว อัครถาวร (กิ่งแก้ว อัครถาวร 2514 : 244) รวบรวมและศึกษาวรรณกรรมจากหมู่บ้านในตำบลนาป่า อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา รวบรวมวรรณกรรมได้ 5 ประเภท คือ นิทาน นิยาย ประวัติ แล และมหากาพย์ สำหรับนิทานนั้นได้แบ่งตามเนื้อหาโวหาร และโครงสร้างออกได้ 6 ชนิด คือ นิทานไม่รู้จบ นิทานเรื่องสัตว์ นิทานคติ มุขตลก เรื่องโม้ และนิทานทรงเครื่อง พบว่า โครงสร้างของนิทานแม้จะมุ่งความบันเทิง แต่ก็ชี้ให้เห็นหลักศีลธรรมจรรยาอันเป็นความเชื่อถือ และแนวปฏิบัติต่าง ๆ ของคนในสังคม

ประจักษ์ สายแสง (ประจักษ์ สายแสง 2516 : 273) ศึกษาวรรณกรรมจากตำบลศรีศรีมาส จังหวัดสุโขทัย รวบรวมวรรณกรรมได้ 112 เรื่อง จำแนกเป็นนิทาน 62 เรื่อง นิยาย 22 เรื่อง ประวัติ 2 เรื่อง แล 25 เรื่อง เพลง 2 เรื่อง วิเคราะห์ได้ อนุภาคตัวอย่าง 19 อนุภาค และจากการวิเคราะห์พบว่า ชาวตำบลศรีศรีมาสให้ความสำคัญ

แก่จริยธรรมที่มีพื้นฐานมาจากพุทธศาสนา การเล่าเรื่องให้สนุกสนานชวนขัน โดยเฉพาะมุขตลก ใช้วิธีปิดเบือนเรื่องจากความเป็นจริง บางครั้งใช้ถ้อยคำหยาบโลนแต่ก็มีคติแฝงอยู่ วรรณกรรมที่มุ่งสั่งสอนมักมีการขยายความเพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน

ปราณี ขวัญแก้ว (ปราณี ขวัญแก้ว 2517 : 550) ศึกษาวรรณกรรมจาก "บุคคา" คำบทร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเลือกวรรณคดี 3 เรื่อง คือ พระรถเมรี หอยสังข์ และวันสารทเดือนสิบ จุดประสงค์เพื่อรวบรวมและเผยแพร่ ผลการวิเคราะห์สรุปได้ 3 ประการ คือ พุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการสร้างวรรณกรรมของชาติ วรรณคดีชาวบ้านชี้ให้เห็นโครงสร้างที่มีแบบแผนของวรรณคดีไทยได้ดียิ่งขึ้น และประการสุดท้าย วรรณคดีชาวบ้านบ่งบอกสภาพชีวิต สังคม และวัฒนธรรม

จันทร์ศรี สุปัญญากร (จันทร์ศรี สุปัญญากร 2517 : 265) รวบรวมวรรณกรรมไทยจากตำราลหฺรณคณอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับแนวคิดของคนในท้องถิ่น พบว่า วรรณกรรมส่วนใหญ่มาจากเรื่องราวในพระไตรปิฎก และคัมภีร์ในพุทธศาสนาซึ่งแฝงคติ ข้อคิดและแนวทางปฏิบัติของคนในสังคม

ชำนานู รอดเหตุภัย (ชำนานู รอดเหตุภัย 2517 : 363) ศึกษาวรรณกรรมไทยสี่ คำบทร่อน อำเภอยะยงคำ จังหวัดยงราย รวบรวมได้นิทานทั้งหมด 48 เรื่อง แบ่งได้ 6 ประเภท คือ นิทานคติ นิทานทรงเครื่อง นิทานปริศนา นิยาย นิทานเรื่องผี และนิทานมุขตลก นิทานที่รวบรวมได้แสดงให้เห็นขนบธรรมเนียมประเพณี ชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อ และการนับถือศาสนา นิทานหลายเรื่องสัมพันธ์กับวรรณคดีไทย ซากกในพุทธศาสนา และนอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นวัฒนธรรมของชาติเพื่อนบ้าน

เฉลิม มากนวล (เฉลิม มากนวล 2518 : 240) ศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบนิทานชาดกกับนิทานอีสป ผลการศึกษาพบว่า โครงเรื่องและแนวคิดของนิทานทั้ง 2 ประเภท มีโครงเรื่องคล้ายกันแต่รายละเอียดต่างกัน ตัวละครในอีสปเป็นสัตว์ที่มีจริงในโลก ส่วนตัวละครในนิทานชาดกเป็นสัตว์ในจินตนาการ แต่นิทานทั้ง 2 ประเภทมีคุณค่าในการสอนจริยธรรม การศึกษา จิตวิทยา และสังคม เป็นต้น

ศรีสุภา เอื้อนครินทร์ (ศรีสุภา เอื้อนครินทร์ 2520 : 550) ศึกษาวรรณกรรมชาวบ้านผู้ไทย ตำบลเรณู จังหวัดนครพนม เพื่อรวบรวมนิทานชาวบ้านของชาวผู้ไทย จากการศึกษาพบว่า นิทานนอกจากจะให้ความเพลิดเพลินแล้วยังแทรกคติเตือนใจ สะท้อนภาพชีวิตชนบชรรณนิยมประเพณี ตลอดจนค่านิยมของชาวชนบท

ปรีชา อุยตระกูล (ปรีชา อุยตระกูล 2521 : 318) ศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านจากตำบลงิ้วกาใหญ่ อำเภอฟินมัย จังหวัดนครราชสีมา รวบรวมนิทานได้ 88 เรื่อง จำแนกตามประเภทได้เป็น นิทานทรงเครื่อง 8 เรื่อง ประวิติ 3 เรื่อง นิยาย 7 เรื่อง นิทานคติ 11 เรื่อง นิทานเรื่องสัตว์ 5 เรื่อง นิทานมุขตลก 54 เรื่อง จากการวิเคราะห์พบว่า นิทานนอกจากสะท้อนให้เห็นถึงประวัติและสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์แล้วยังแสดงให้เห็นสภาพชีวิตของชาววังกาใหญ่ในด้านต่าง ๆ เช่น ความเชื่อทางพุทธศาสนา ค่านิยม และผลจากการวิเคราะห์โครงสร้างพบว่า นิทานทรงเครื่องส่วนใหญ่มีลักษณะสอดคล้องกับกฎของ ออลริก และมีวรรณกรรมพื้นบ้านบางเรื่องมีโครงสร้างและเนื้อหาคล้ายวรรณคดีไทยแบบฉบับ

สุริยา คงประเสริฐ (สุริยา คงประเสริฐ 2522 : 539) รวบรวมจำแนกประเภทและวิเคราะห์วรรณกรรมไทยรามัญ ตำบลคลองคาคต อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี รวบรวมวรรณกรรมได้ทั้งหมด 48 เรื่อง จำแนกได้ 6 ประเภท คือ นิยาย 10 เรื่อง นิทานมุขตลก 5 เรื่อง นิทานเรื่องสัตว์ 10 เรื่อง นิทานคติ 14 เรื่อง นิทานทรงเครื่อง 8 เรื่อง นิทานอิงประวัติ 4 เรื่อง ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นชนบชรรณนิยมประเพณีของชาวไทยรามัญหลายประการเช่น ลักษณะการใช้ถ้อยคำของชาวไทยรามัญ แนวคิด ความเชื่อ ตลอดจนสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลมาจากพุทธศาสนา วรรณกรรมส่วนใหญ่มาจากนิทานชาดก บางเรื่องมีเนื้อหาคล้ายวรรณคดีไทย บางเรื่องคล้ายนิทานพื้นบ้านภาคต่าง ๆ ของไทย

ชนิสรา พินธุสาร (ชนิสรา พินธุสาร 2526 : 134) รวบรวม จำแนกและศึกษาวรรณกรรมไทยรามัญ ตำบลบางขันหมาก อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี รวบรวมวรรณกรรมได้ 59 เรื่อง จำแนกได้เป็น นิยายชุดมหัศจรรย์และสมบัติ 4 เรื่อง นิยายความเชื่อโชคลาง 1 เรื่อง นิยายเรื่องผี 1 เรื่อง นิยายอธิบายเหตุ 2 เรื่อง นิทานเรื่องสัตว์ 3 เรื่อง นิทานมุขตลก

25 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า วรรณกรรมไทยรามเกียรติ์สะท้อนให้เห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ แนวคิด ความเชื่อ และมาตรฐานการปฏิบัติตนในสังคม ซึ่งส่วนใหญ่จะยึดปฏิบัติไปตามหลักทางพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นอิทธิพลของศาสนาที่มีต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้าน

จารุณี กองพลพรม (จารุณี กองพลพรม 2516 : 246) ศึกษาคุณค่าคติชาวบ้าน หมูบ้านเมืองเก่า ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น รวบรวมวรรณกรรมได้ดังนี้คือ เพลงกล่อมเด็ก เพลงหยอกเด็ก ญา ซะล่า และนิทาน สำหรับนิทานแบ่งได้เป็นนิทานเรื่องสัตว์ นิทานคติ นิทานมุขตลกหยาบโจน นิทานมุขตลกนักมวย นิทานมุขตลกเจ้าปัญญา และนิทานทรงเครื่อง ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ปัจจุบันมีผู้ถ่ายทอดนิทานชาวบ้านได้เป็นอย่างดีนั้นมีเป็นส่วนน้อย ผู้มีความสามารถส่วนมากเป็นผู้สูงอายุ คติชาวบ้านหมู่บ้านเมืองเก่าแฝงไว้ด้วยคติธรรมและปรัชญาที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของชาวหมู่บ้านเมืองเก่า อันจะเป็นประโยชน์ต่อทุกคนที่จะนำมาเป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนเด็ก และผู้ที่สนใจใคร่ศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน

อุดม หนูทอง (อุดม หนูทอง ม.ป.ป. : 268) ศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ประเภทนิทานประโลมโลก โดยพิจารณาในเรื่องผู้แต่ง วัตถุประสงค์ในการแต่ง ยุคสมัยที่แต่ง เนื้อหา รูปแบบการประพันธ์ บ่อเกิดและคุณค่า ผลการศึกษาพบว่านิทานประโลมโลกส่วนใหญ่ไม่ทราบผู้แต่ง และสมัยที่แต่ง อายุของหนังสือคาดคะเนว่าแต่งสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น วัตถุประสงค์ในการแต่ง ใช้เป็นหนังสือสำหรับสวดเพื่อความบันเทิง และหวังได้อานิสงส์ในการแต่งหนังสือ นอกจากนี้พบว่า นิทานประโลมโลกนอกจากเป็นเรื่องสนุกแล้วยังมีแนวคิดที่เป็นประโยชน์ ส่งเสริมคุณธรรม แนวคิดที่ปรากฏได้แก่ เรื่องกรรม ความกตัญญู ความรู้ความสามารถ บุญบารมี การไม่จองเวร ความรัก ผลการทำบุญได้ทาน การปฏิบัติธรรม ความวิริยะอุตสาหะ อารมณ์มนุษย์ แนวคิดเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญในการหล่อหลอมพฤติกรรม และค่านิยมของคนในสังคมบักมัทไต้ตั้งแต่โบราณมา ให้อยู่ในทิศทางที่ถูกที่ควร เป็นการจำลองแบบชีวิตออกมาตีแผ่ ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจความตื้นลึกหนาบางของโลก

อุทัย วรสุวรรณรักษ์ (อุทัย วรสุวรรณรักษ์ 2525 : 411) ศึกษาอิทธิพลของนิทานพื้นบ้านที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยของชาวไทยภูเขาเผ่าเย้า บ้านห้วยแม่มาย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย รวบรวมได้นิทานพื้นบ้านทั้งหมด 38 เรื่อง แบ่งตามรูปแบบของนิทานได้เป็น นิทานทรงเครื่อง 11 เรื่อง นิทานเรื่องผี 10 เรื่อง นิทานอธิบายเหตุ 8 เรื่อง นิทานมุขตลก 4 เรื่อง นิทานเรื่องสัตว์ 3 เรื่อง และนิทานคติ 2 เรื่อง นิทานเหล่านี้สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาเผ่าเย้าในแง่คตินิยม โดยแสดงให้เห็นคติในการทำงาน ที่ต้องใช้ความขยันหมั่นเพียร ความเชื่อในเรื่องลัทธิผีสงเทวดา ส่วนในค่านิยมครอบครัว แสดงให้เห็นข้อกำหนดในการดำเนินชีวิตที่มีผีสง เทวดาเป็นผู้กำหนดและชี้ให้เห็นว่าผู้ปฏิบัติความชอบได้รับผลแห่งความสุขจากผี กาลาติคุณธรรม แสดงให้เห็นค่านิยมเชิงวัตถุที่มีค่าเงินและทองมากกว่าวัตถุอื่น ๆ ส่วนค่านิยมธรรมแสดงให้เห็นถึงฐานะทางสังคมของรายสูงกว่าหญิง และสมาชิกทุกคนในสังคมเป็นเหมือนพี่น้องกัน นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นประเพณีเกี่ยวกับครอบครัว การรวมรวมสมาชิกในสังคมในค่านิยมวัฒนธรรม ค่านิยมพิธีกรรมเน้นคุณธรรมในค่านิยมครอบครัว แม้ ลูก และภรรยาของสมาชิกในสังคมที่ซึ่งมีพ่อสังคมแสดงให้เห็นโทษของผู้ฝ่าฝืนศีลธรรม กฎระเบียบหน้าที่ของศูนย์พัฒนาชาวเขาเห็นว่า นิทานพื้นบ้านมีอิทธิพลต่อการเรียนการสอนภาษาไทย และเห็นว่าการนำนิทานไปประยุกต์ใช้มีประโยชน์มาก

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้าวรรณกรรมพื้นบ้านของไทยที่ใกล้เคียงมาแล้วข้างต้นจะเริ่มได้ว่า มีผู้สนใจศึกษานิทานชาวยุโรปไว้หลายแห่งหลายมุม และหลายท้องถิ่น เอกสารเหล่านี้มีประโยชน์อย่างมาก เพราะทำให้ผู้วิจัยได้แนวทางในการศึกษาและวิเคราะห์ นิทานชาวยุโรปคำขวัญหมี อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสถานที่และวิทยาการ

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสถานที่

1. จังหวัดฉะเชิงเทรา

จังหวัดฉะเชิงเทราตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำบางปะกง เป็นเมืองที่สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา เรียกกันทั่วไปว่า แปดริ้ว อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร เป็นเมืองที่มีชื่อเสียงคือ มีพระพุทธรูป ที่เรียกว่า "หลวงพ่อโสธร" เป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่นับถือของชาวไทยและชาวจีน เมื่อถึงเทศกาลต่าง ๆ จะมีทั้งชาวไทยและชาวจีนจากจังหวัดใกล้เคียงมาสักการะเป็นจำนวนมาก มีजूและละครนอกศรีกรุงเป็นประจา (ละอองศรีสุคนธ์ 2508 : 87) นอกจากนี้ยังเป็นเมืองที่มีชื่อเสียงทางด้านกาเรเกษตรจนกล่าวกันติดปากว่าเป็นเมือง "มะม่วงหวาน ข้าวสารหอม"

1.1 ประวัติเมืองฉะเชิงเทรา ไม่ปรากฏหลักฐานแน่นอนว่าเมืองฉะเชิงเทราตั้งขึ้นในสมัยใด นอกจากอาศัยสันนิษฐานจากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์และสภาพภูมิศาสตร์ของเมือง นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกับ ศรี อมาตยกุล ว่า ฉะเชิงเทราเป็นเมืองใหม่ เพราะไม่ปรากฏว่ามีโบราณสถานเก่าแก่อถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาสักแห่งเดียว นอกจากรอยถนนที่ตัดผ่านอำเภอพนมสารคามตรงไปยังอำเภอสรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี จึงเข้าใจว่าในสมัยที่ขอมยังมีอำนาจอยู่นั้น ตรงที่ตั้งเมืองนี้คงไม่ใช่ที่ชุมชน แต่อาจจะเป็นป่าจากหรือที่ซึ่งน้ำทะเลท่วมถึง เพราะไม่มีร่องรอยหรือซากเมืองโบราณปรากฏอยู่เลย

ฉะเชิงเทราเป็นเมืองใหม่เพิ่งตั้งขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา ปรากฏในหาเนียบศักดินาทหารหัวเมืองว่าเป็นเมืองชั้นจัตวา เจ้าเมืองเป็นที่ออกพระวิเศษดาชัยขึ้นประแดงเสนาภูขา ตามที่สันนิษฐานกันมาเมืองนี้คงจะตั้งขึ้นในแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิเพื่อเป็นที่ระดมพลในเวลาสงครามเหมือนอย่างเมืองนนทบุรี เมืองนครชัยศรี และเมืองสาครบุรีที่ตั้งขึ้นในสมัยนั้นเพราะปรากฏว่าในแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ เมื่อเกิดสงครามขึ้น

ไม่สามารถจะเรียกขานนครรัฐเข้ากองทัพได้เต็มอัตราศึก เนื่องจากพากันหลบหนีเข้าป่าเสียเป็นจำนวนมาก จึงโปรดให้ตั้งเมืองขึ้นใหม่เพื่อเป็นที่ระดมพลรวม 3 เมืองคือ เมืองนนทบุรีตั้งที่ตลาดขวัญ เมืองนครชัยศรีตั้งที่บ้านนาปรังแม่น้ำนครชัยศรี และเมืองสาครบุรีตั้งที่บ้านท่าจีน แต่การตั้งเมืองฉะเชิงเทรานั้นไม่ปรากฏเรื่องราวในพงศาวดาร เข้าใจว่าเมืองนี้ตั้งขึ้นในระยะใกล้เคียงกับเมืองทั้ง 3 คือ ตั้งขึ้นเมื่อเสร็จศึกพม่าในคราวที่สมเด็จพระศรีสุริโยทัยซาคคอช้างแล้ว คือประมาณ พ.ศ. 2092 เมืองเดิมซึ่งตั้งขึ้นในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดินั้นเป็นเมืองปิดไม่มีป้อมปราการเช่นเดียวกับเมืองนนทบุรี นครชัยศรี และสาครบุรี (ตรี อมาตยกุล 2508 : 401 - 404)

ประเสริฐ ศิลรัตน มีความเห็นว่าเมืองฉะเชิงเทรานั้นจะตั้งขึ้นก่อนสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ โดยอ้างเหตุผลว่าการตั้งเมืองใหม่นั้นควรมีเกณฑ์หลายประการ เช่น จะต้องมีการขนานอาศัยอยู่ในเมืองนั้นมาก และเป็นที่ที่มีความสำคัญทางการเมือง และเป็น การไม่สมเหตุผลที่อ้างว่าเมืองฉะเชิงเทราจะตั้งขึ้นเพื่อจุดประสงค์ในการเรียกระดมพล เพราะขัดกับพระราชดำริของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิที่ว่า ".....ไพร่บ้านพลเมือง ตรี จัตวา ปากใต้ เข้าพระนครมีน้อย หนีออกอยู่ตงห้วยเขาซ้อนไม่ได้เป็นอันมาก" หมายความว่าพลเมืองและไพร่บ้านตามหัวเมืองชั้นตรีและจัตวาที่เข้าสู่รบกับพม่าในครั้งนั้นไม่มาก แสดงให้เห็นว่าการแบ่งเขตการปกครองส่วนภูมิภาคได้แบ่งออกเป็นหัวเมืองชั้นเอก โท ตรี และ จัตวา ได้มีมาก่อนสมัยแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิคงหลักฐานที่ว่า 'สมัยแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ กรุงศรีอยุธยาเมื่ออาณาเขตกว้างขวาง ถึงเวลาจะขยายเมืองหลวงให้กว้างขวางออกไปจึงตั้งหัวเมืองชั้นในเหล่านี้เรียกในครั้งนั้นว่าเมืองน้อย เรียกผู้ว่าราชการว่า ผู้รั้ง (คือเหล่าเมืองที่มากำหนดเป็นเมืองจัตวาภายหลัง) ส่วนอยู่รอบและใกล้เคียงเมืองหลวงให้เจ้ากระทรวงใน เมืองหลวงบังคับบัญชากระทรวงของตนออกไปถึงหัวเมืองชั้นใน เหล่านี้ทุกเมือง....."

"หัวเมืองชั้นใน (จัตวา) กำหนดบรรดาเมืองที่อยู่ใกล้วังราชธานีเป็นเมืองจัตวา ได้แก่ ราชบุรี เพชรบุรี กาญจนบุรี สมุทรสงคราม นครชัยศรี นครสวรรค์ ชัยนาท สุพรรณบุรี

สมุทรสาคร ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ปราจีนบุรี นครนายก เมืองเหล่านี้ผู้ว่าราชการเรียกว่า "ผู้รัง" ไม่เรียกเจ้าเมืองเพราะไม่มีอำนาจเด็ดขาดอย่างเจ้าเมือง....."

ดังนั้นสรุปได้ว่าบรรดาเมืองต่าง ๆ คือ นครบุรี สมุทรสาคร นครชัยศรี และเมืองฉะเชิงเทราขึ้นไม่ใช่เมืองที่เพิ่งตั้งขึ้นในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ แต่มาตั้งแต่แผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถหรือก่อนหน้านี้อยู่แล้ว ดังพงศาวดารที่ว่า "เมืองฉะเชิงเทราปรากฏเรื่องราวครั้งแรกในสมัยกรุงศรีอยุธยา ในแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เป็นเมืองในราชธานีจัตวาเมื่อปีจอพุทธศักราช 1998 ตรงกับจุลศักราช 816 ผู้รักษาเมืองเป็นที่ออกพระวิเศษภักษ์เมืองฉะเชิงเทรา นา 800 ชันพระโคงเสนาภูษา" (ประเสริฐ ศิลรัตน 2527 : 5 - 9)

ตามพระราชพงศาวดารได้มาถึงเมืองฉะเชิงเทราก็ต่อเมื่อถึงแผ่นดินสมเด็จพระมหาธรรมราชา พ.ศ. 2112 - 2133 ในเวลานั้นไทยกำลังมอบข้าเนื่องจากแพ้ศึกพม่า พระยาละแวกกษัตริย์แห่งกรุงกัมพูชาเห็นเป็นโอกาสเหมาะจึงเข้ามากวาดต้อนผู้คนไปเป็นเชลยหลายพันครอบครัว ครั้งนั้นชาวจันทบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา และนครนายกถูกกวาดต้อนไปเกือบหมด (ปทานุกรมนับถวญ ม.ป.ป. : 1075)

รัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เมื่อว่างจากศึกพม่าทรงมีพระราชประสงค์จะแก้แค้นเขมรที่ทารุณไทยมาหลายครั้ง ใน พ.ศ. 2136 จึงเสด็จยกกองทัพไปที่เมืองละแวก ครั้งนั้นเมืองฉะเชิงเทราเป็นชุมกากลางและแหล่งเสบียงที่สำคัญ (อุทัยวรรณ ตั้งมันสกุล และผองพรรณ มีคุณเยี่ยม 2521 : 48)

เมื่อครั้งที่กรมหมื่นเทพพิพิธยกกองทัพมาจากเมืองจันทบุรี เมื่อ พ.ศ. 2319 เพื่อหวังจะช่วยตีทัพพม่าซึ่งได้ยกเข้ามาล้อมกรุงศรีอยุธยา ชาวเมืองฉะเชิงเทราได้พากันสมัครเข้าเป็นทหารในกองทัพเป็นจำนวนมาก จนกระทั่งได้ยกพลเข้าไปถึงจังหวัดปราจีนบุรีและทัพหน้าไปตั้งอยู่ที่ปากน้ำโยชกา แต่แล้วกองทัพของกรมหมื่นเทพพิพิธก็ถูกพม่าตีแตกไปจนต้องหนีไปประทับอยู่ที่เมืองนครราชสีมา (ปทานุกรมนับถวญ ม.ป.ป. : 1075) ต่อมาเมื่อพระยาตากเดินทัพผ่านมาชาวเมืองจึงได้อาสาเข้าร่วมกับกองทัพของพระยาตากอีก

ผู้รับจนได้ชัยชนะและสามารถสร้างกรุงธนบุรีได้ในเวลาต่อมา (อุทัยวรรณ ตั้งมันสกุล และดวงพรรณ มีคุณเอี่ยม 2521 : 43)

ต่อมารัชกาลสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว หลังจากเสร็จศึกญวนแล้วเมื่อปี พ.ศ. 2378 พระองค์จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้กรมหลวงรักษ์เรศร้อออกไปสร้างป้อมปราการที่เมืองฉะเชิงเทราขึ้น เพื่อที่จะให้เป็นเมืองเชื่อมสัมพันธ์กับพระนครทางคันทะวันออก ครั้น พ.ศ. 2391 พวกอั้งยี่คือจีนผู้ค้าฝิ่นเดือนได้ก่อการกบฏฆ่าพระยาวิเศษเจ้าเมืองตายแล้วปิดป้อมเมืองฉะเชิงเทราไว้ได้ ทางกรุงเทพฯ ได้ส่งเจ้าพระยาพระคลังยกกองทัพไปปราบ แต่ในขณะนั้นเจ้าพระยาบดินทรเดชาฯ ชุดไปราชการยังประเทศกัมพูชา ขากลับจึงได้ใช้กำลังช่วยเหลือเจ้าพระยาพระคลังปราบปรามอั้งยี่ได้ส่งปราบคาบโดยใช้เวลาเพียง 28 วัน

สมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการจัดตั้งมณฑลปราจีน ประกอบด้วยเมืองปราจีนบุรี นครนายก พนมสารคาม และฉะเชิงเทรา ครั้งแรกตั้งที่ว่าการที่เมืองปราจีนบุรี ต่อมาย้ายมาตั้งที่เมืองฉะเชิงเทราและโอนเมืองมาเพิ่มขึ้นอีกหลายเมือง จนถึง พ.ศ. 2475 เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมณฑลปราจีนบุรีจึงได้ล้มเลิกไป

ฉะเชิงเทราแม้จะเป็นเมืองเล็ก ๆ ก็ตาม แต่ก็นับว่าเป็นเมืองโชคดีเมืองหนึ่ง เพราะมีพระมหากษัตริย์เสด็จประพาสหลายพระองค์ เช่น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จในปี พ.ศ. 2402 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จในปี พ.ศ. 2451 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2489 และมีได้เสด็จประพาสตามธรรมดา แต่ได้ประทับเป็นประธานคณะผู้พิพากษา ณ ศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา ในการพิจารณาคดีอาชญากรรมระหว่างพนักงานอัยการจังหวัดฉะเชิงเทรา โจทก์ นางย้อย นรสิงห์ จำเลย เรื่องลักพวงกุญแจนาค จาเลยสารภาพผิด จึงถูกจำคุก 4 เดือน การสารภาพผิดเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาคดีจึงลดโทษลงเหลือถึงหนึ่ง และประกอบกับจำเลยไม่เคยกระทำความผิดมาก่อนและเป็นหญิงไว้ที่พึ่งต้องหาเลี้ยงบุตรอีก 2 คน จึงได้รอลงอาญาไว้

ส่วนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันได้เคยเสด็จจังหวัดฉะเชิงเทราหลายครั้ง และทุกครั้งนำความปลื้มปิติมาสู่ชาวฉะเชิงเทราเป็นอันมาก

1.2 ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับชื่อเมือง

คำว่า "ฉะเชิงเทรา" นี้ นักโบราณคดีมีความเห็นแยกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งเห็นว่า ฉะเชิงเทรา น่าจะมาจากคำว่า สตั้งเตรง หรือ ฉตั้งเซรา ในภาษาเขมร ซึ่งแปลว่า คลองลึก จะเห็นได้ว่ามีเสียงใกล้เคียงกันมาก แต่ในพงศาวดารกล่าวถึงเมืองอีก 3 เมืองที่สร้างขึ้นในระยะเวลาใกล้เคียงกับเมืองฉะเชิงเทราคือ นนทบุรี นครไชยศรี และ ลากรบุรี ชื่อเมืองทั้งสามนี้เป็นภาษาไทยทั้งสิ้น จึงไม่เห็นความจำเป็นแต่อย่างใดที่จะต้องตั้งชื่อเมืองอีกเมืองหนึ่งด้วยภาษาเขมร ความเห็นนี้จึงยังสรุปให้แน่นอนลงไปไม่ได้

อีกกลุ่มหนึ่งเห็นว่าฉะเชิงเทราอาจเพี้ยนมาจากแสงเซรา ซึ่งเป็นเมืองโบราณ ปรากฏในพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐก็เป็นได้ เพราะยังไม่สามารถบอกได้แน่ชัดว่าเป็นเมืองใดในปัจจุบัน

ฉะเชิงเทรา เป็นชื่อทางราชการ แต่ชาวบ้านเรียกกันว่า แปรริ้ว มีความหมายเฉพาะเพียงพื้นที่อำเภอเมืองฉะเชิงเทราเท่านั้น มีเรื่องเล่ากันเป็น 2 นัย พวกหนึ่งว่าแปรริ้ว มาจากภาษาจีนว่า แป๊ะริ้ว แปลว่า ร้อยริ้ว หมายถึง คลองนับร้อยสายที่ไหลลงสู่แม่น้ำบางปะกง ซึ่งมีคำที่ชาวบ้านพูดกันอยู่ว่า บางปลาสร้อยร้อยริ้ว (บางปลาสร้อย หมายถึง ชลบุรี) อีกพวกหนึ่งว่า บริเวณนี้มีปลาช่อนตัวโตมากเมื่อนามาแล่ตากแห้งทำริ้วได้ถึง 8 ริ้ว มากกว่าปรกติทำได้เพียง 4 - 6 ริ้ว ซึ่งยังหาข้อสรุปไม่ได้ว่าอย่างไรแน่ (อุทัยวรรณ ตั้งมันสกุล และผ่องพรรณ มีคุณเยี่ยม 2521 : 42)

1.3 สภาพทางภูมิศาสตร์

1.3.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดฉะเชิงเทราตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของกรุงเทพมหานคร ประมาณเส้นรุ้งที่ 13 องศา 41 ลิปดา 14 พิลิปดา และเส้นแวง 101 องศา 04 ลิปดา 47 พิลิปดา ตะวันออก มีพื้นที่ประมาณ 5,423 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,395,000 ไร่ มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ มีอาณาเขตติดต่อกับ จังหวัดนครนายก
และจังหวัดปราจีนบุรี

ทิศใต้ มีอาณาเขตติดต่อกับ จังหวัดชลบุรี และ
จังหวัดฉะเชิงเทรา

ทิศตะวันออก มีอาณาเขตติดต่อกับ จังหวัดปราจีนบุรี
และจังหวัดฉะเชิงเทรา

ทิศตะวันตก มีอาณาเขตติดต่อกับ กรุงเทพมหานคร
และจังหวัดสมุทรปราการ

1.3.2 ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปของจังหวัดฉะเชิงเทราแบ่ง
ออกตามลักษณะของสภาพพื้นที่และการใช้ที่ดินดังนี้

1.3.2.1 พื้นที่ราบและที่ราบลุ่ม ส่วนใหญ่อยู่ทางภาค
ตะวันออกของจังหวัดได้แก่ บริเวณที่ราบลุ่มริมแม่น้ำบางปะกง ในเขตท้องที่อำเภอเมือง
ฉะเชิงเทรา อำเภอบ้านโพธิ์ อำเภอบางน้ำเปรี้ยว อำเภอบางปะกง อำเภอบางคล้า
อำเภอแปลงยาว กิ่งอำเภอรสาธน์ และบางส่วนของอำเภอนวมสารคาม มีพื้นที่ประมาณ
1,250,020 ไร่ ซึ่งประมาณร้อยละ 35 อยู่ในเขตชลประทาน ส่วนใหญ่อยู่ใน 4 อำเภอแรก
บริเวณนี้มีการใช้ที่ดินทางการเกษตรมานานนับร้อย ๆ ปี และขยายตัวเต็มที่ โอกาสที่จะขยาย
พื้นที่มีน้อยมาก พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ปลูกข้าว

1.3.2.2 พื้นที่ดอนลูกคลื่นลอนลาด ได้แก่ เขตพื้นที่อำเภอ
พนมสารคาม อำเภอแปลงยาว และบางส่วนของอำเภอนวมสารคาม เขตนี้บริเวณนี้ไม่เหมาะ
กับการทำนาหนัก ส่วนใหญ่จึงใช้ที่ดินทำไร่มันสำปะหลัง ไร่ถั่ว และเลี้ยงสัตว์

1.3.2.3 พื้นที่ลูกคลื่นหรือลูกฟูกสูง ๆ ต่ำ ๆ และเป็น
ภูเขา ได้แก่ เขตพื้นที่อำเภอนวมสารคาม และบางส่วนของอำเภอพนมสารคาม
และอำเภอแปลงยาว เขตนี้ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 1,748,750 ไร่ ปัจจุบันมีการบุกเบิกเข้า
ไปทำไร่ถั่ว มันสำปะหลัง และข้าวโพด ประมาณ 516,785 ไร่ ที่เหลือเป็นป่าและภูเขา

ประมาณ 1,331,875 ไร่

ลักษณะดิน เป็นดินร่วนปนทราย ดินเหนียว ดินลูกรัง อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 2 - 3 เมตร พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดมีแม่น้ำลาคองมากมาย ทำให้เหมาะแก่การเพาะปลูกโดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำนาและการทำไร่มันสำปะหลัง

สภาพภูมิอากาศ แบ่งออกเป็น 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน จะเริ่มในราวเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม ฤดูฝน จะเริ่มในราวเดือนมิถุนายนถึงเดือนตุลาคม และฤดูหนาว จะเริ่มในราวเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมกราคม ภูมิอากาศโดยทั่วไปไม่ร้อนจัดหรือหนาวจัด มีความแตกต่างระหว่างอุณหภูมิ 12.3 - 35.0 องศาเซลเซียส

1.3.3 ทรัพยากร

ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แก่ ป่าไม้ อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอพนมสารคาม อำเภอสอนคอก และอำเภอแปลงยาว คิดเป็นพื้นที่ประมาณครึ่งหนึ่งของเนื้อที่จังหวัด คือประมาณ 1,753,128 ไร่ หรือ 2,805 ตารางกิโลเมตร

1.4 การคมนาคม

จากกรุงเทพมหานคร สามารถเดินทางไปจังหวัดฉะเชิงเทราได้หลายทางดังนี้

1.4.1 ทางรถไฟสายตะวันออก จากสถานีกรุงเทพถึงสถานีฉะเชิงเทรา ระยะทาง 61 กิโลเมตร

1.4.2 ทางรถยนต์ ไปตามทางหลวงแผ่นดินสาย 1 (พหลโยธิน) ถึงบางเขน 18 กิโลเมตร แยกขวาเข้าทางหลวงแผ่นดินสาย 304 (หลักสี่ - มินบุรี - ฉะเชิงเทรา) อีก 60 กิโลเมตร รวม 78 กิโลเมตร

1.4.3 ไปตามทางหลวงแผ่นดินสาย 3 (สุขุมวิท) ผ่านจังหวัดสมุทรปราการ 74 กิโลเมตร ถึงอำเภอบางปะกง เลี้ยวซ้ายเข้าทางหลวงแผ่นดินสาย 314 (บางปะกง - ฉะเชิงเทรา) อีก 25 กิโลเมตร รวม 99 กิโลเมตร

1.4.4 ใช้ทางหลวงแผ่นดินสาย 34 (บางนา - ตราค) เมื่อถึงสะพานลอยบางปะกงจะมีทางแยกซ้ายมือไปจังหวัดฉะเชิงเทรา รวมระยะทางทั้งหมด 71 กิโลเมตร

1.4.5 ทางน้ำ มีเรือรับส่งระหว่างประจวบคีรีขันธ์กับอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา

1.5 การแบ่งเขตการปกครอง

จังหวัดฉะเชิงเทราแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 8 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ ดังนี้

อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา

อำเภอบางคล้า

อำเภอบางน้ำเปรี้ยว

อำเภอบางปะกง

อำเภอบ้านโพธิ์

อำเภอพนมสารคาม

อำเภอสนามชัยเขต

อำเภอแปลงยาว

และกิ่งอำเภอรามราช

1.6 ประชากร

ประชากรของจังหวัดฉะเชิงเทรานั้นถึงเดือนสิงหาคม 2527 มีจำนวนทั้งสิ้น 507,706 คน เป็นชาย 251,748 คน หญิง 255,958 คน อัตราการเกิด 2.07 % อัตราการตาย 0.54 % อัตราการเพิ่ม 1.53 %

1.7 การประกอบอาชีพ

อาชีพที่สำคัญได้แก่ อาชีพเกษตรกรรม โดยมีพื้นที่ทำการเกษตรถึงร้อยละ 65.29 โดยแบ่งออกเป็น การเพาะปลูกพืชที่ปลูกได้แก่ ข้าวและพืชไร่ การเลี้ยงสัตว์ การประมง มีทั้งประมงน้ำจืดและน้ำเค็ม การทำป่าไม้

นอกจากอาชีพการเกษตรแล้วมีการประกอบอาชีพอื่น ๆ รองลงมา ได้แก่ อาชีพทางค้าขายอุตสาหกรรมซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร และอาชีพทางค้าขายธุรกิจการค้า สินค้าเข้าส่วนใหญ่ได้แก่ สินค้าสำเร็จรูป ส่วนสินค้าออกส่วนใหญ่ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร

1.8 ศาสนาและวัฒนธรรม

ประชาชนส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 92 นับถือศาสนาพุทธ ที่เหลือนับถือศาสนาคริสต์และอิสลาม ประชาชนส่วนใหญ่มีนิสัยรักสงบ ขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ และมีศีล วัฒนธรรมทั่วไปคล้ายจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.9 สถานที่น่าเที่ยวชม

ถึงแม้จังหวัดฉะเชิงเทราจะไม่ใช่ว่าเมืองสำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือเมืองท่องเที่ยวก็ตามแต่ก็มีสถานที่น่าสนใจและน่าเที่ยวชมที่ควรกล่าวถึงดังนี้

1.9.1 วัดโสธรวรารามวรวิหาร ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำบางปะกง ห่างจากจังหวัดฉะเชิงเทราประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อโสธร หรือ พระพุทธโสธร ซึ่งเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวฉะเชิงเทราและจังหวัดใกล้เคียงนับถือกันมาก อภินิหารของหลวงพ่อเป็นที่เลื่องลือกันทั่วไป

1.9.2 กำแพงเมืองเก่า เป็นกำแพงเมืองซึ่งอยู่บริเวณเรือนจำกลาง จังหวัดฉะเชิงเทรา สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเพื่อใช้ต้านกำลังข้าศึกทางด่านฉะเชิงเทราไม่ให้เข้าถึงกรุงเทพฯ ได้โดยง่าย

1.9.3 ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง เป็นศาลคู่กับเมืองฉะเชิงเทรา กล่าวกันว่าเจ้าพ่อหลักเมืองชอบการแก้มันควายเดิน นอกจากนี้บริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมืองยังมีบึงใหญ่สมัยโบราณ

1.9.4 วัดจีนประชาสโมสร อยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดประมาณ 1 กิโลเมตร ผู้สร้างคือ หลวงจีนชกเฮ้ง ซึ่งเป็นศิษย์ของวัดมังกรกมลาวาส (เล่งเน่ยยี่) ภายในวิหารมีพระพุทธรูป เทวรูป และรูปปั้นที่น่าสนใจ สิ่งพิเศษในวัดนี้ก็คือ สหหลวงจีน

2 องค์ บิดทองอยู่ในตู้กระวัก เป็นศพของเจ้าอาวาส องค์ที่ 3 และที่ 6 ตามความเชื่อใน ลัทธิมหายานถือว่าผู้ที่ตายในท่าสมาธินั่งอยู่ในฌานเป็นผู้สำเร็จ ชาวจีนนับถือหลวงจีนสององค์ นี้มาก

1.9.5 ลานชนไก่พระรถ อยู่ที่ตำบลลงน้อย กิ่งอำเภอราชสาส์น ปัจจุบันมีลักษณะเป็นลานกว้างล้อมรอบด้วยกอไม้และต้นไม้ขนาดใหญ่ ริมลานมีเจดีย์ทรงกลม ไม่ปรากฏว่าสร้างขึ้นสมัยใด ลานชนไก่แห่งนี้พระรถได้พนันชนไก่กับเจ้าเมืองอุทอง บริเวณ ใกล้เคียงมี "ถ้ำนางสิบสอง" และ "หมอนทอง" ที่บ้านหมอนนางมีศิลา 12 ก้อน เป็นหมอน หนุนของนางสิบสองในเรื่องรถเสน ส่วนถ้ำนางสิบสองมีลักษณะเป็นถ้ำดินที่นางสิบสองเคยถูกขัง

1.9.6 เขาหินซ้อน เป็นเขาหินอยู่ระหว่างกิโลเมตรที่ 53 ของ ทางหลวงหมายเลข 23 ฉะเชิงเทรา - นครราชสีมา เป็นเขาที่มีความสูงไม่มากนัก แต่เป็น ธรรมชาติที่มีความสวยงามมาก ก้อนหินมีลักษณะต่าง ๆ วางสลับซับซ้อนกันแต่ละก้อนมีขนาด ใหญ่มาก

1.9.7 ศาลและพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้า เจ้าอยู่หัว เป็นศาลที่สวยงามที่สุดในภาคตะวันออก บริเวณรอบนอกเป็นสวนหย่อม และสวนหิน ปลูกไม้ดอกไม้ประดับสวยงามมาก บริเวณวัดเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม

1.9.8 ศูนย์การศึกษาด้านการเกษตรกรรมตามโครงการพระราชดำริ มีเนื้อที่ทั้งหมด 909 ไร่ ประกอบด้วยหน่วยงานต่าง ๆ ทางด้านการเกษตร อยู่ในเขตอำเภอ พนมสารคาม

1.9.9 ค้างคาววัดโพธิ์ วัดโพธิ์อำเภอบางคล้าเป็นวัดซึ่งต้นไม้ใหญ่ ทุกต้นมีค้างคาวแม่ไก่อาศัยอยู่จำนวนนับแสนตัว จึงเป็นสถานที่น่าชมไม่แพ้นกปากห่างที่วัดไผ่ล้อม จังหวัดปทุมธานี

1.9.10 สวนป่าลาคกระหิง มีลักษณะเป็นป่าดิบมีไม้หนาแน่น มีเนื้อที่ ประมาณ 93,750 ไร่ อยู่ในเขตตำบลลาคกระหิง อำเภอสนมชัยเขต เป็นขององค์การ อุทสาหกรรมป่าไม้ การตัดโค่นและปลูกป่าจะทำสลับกันไปแต่ละแปลงหมุนเวียน โดยตลอด บริเวณนี้จึงมีสภาพธรรมชาติสวยงามมาก

1.9.11 น้ำตกบ่อทอง อยู่ในเขตเขาอ่างฤๅไน ตำบลคลองตะเกรา อำเภอสนามชัยเขต เป็นน้ำตกที่มีสภาพเป็นธรรมชาติ อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอสนามชัยเขต ประมาณ 90 กิโลเมตร การเข้าไปเที่ยวชม ควรเป็นระยะฤดูร้อน เพราะมีปัญหาเรื่องการคมนาคม

2. อำเภอสนามชัยเขต

2.1 ประวัติความเป็นมา

ในสมัยโบราณอำเภอนี้มีฐานะ เป็นเมืองเรียกว่า "เมืองสนามไชยเขตต์" ซึ่งเป็นหัวเมืองสมัยเดียวกับเมืองพนัสนิคมและเมืองพนมसारคาม แต่เนื่องจากเมืองนี้อยู่ในท้องที่เป็นป่าเขาและกันดารเมืองจึงร่วงโรยและกลายเป็นเมืองร้างในที่สุด ต่อมาในปี พ.ศ. 2454 มีฐานะเป็นกิ่งอำเภอเรียกว่า "กิ่งอำเภอสนามไชยเขตต์" พ.ศ. 2476 สมัยขุนพนมนรารักษ์ (เทศ มกรากิรมย์) เป็นปลัดอำเภอได้ถูกยุบฐานะลงเป็นตำบลอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอพนมสารคาม พ.ศ. 2509 ได้รับการยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอสนามไชย โดยประกาศกระทรวงมหาดไทย แบ่งการปกครองออกเป็น 3 ตำบล คือ ตำบลคูยายหมี ตำบลท่ากระดาน และตำบลท่าตะเียบ ตั้งที่ว่าการอำเภอที่บ้านโพนงาม ตำบลคูยายหมี อยู่ห่างจากตำบลท่ากระดานที่ตั้งตัวเมืองเดิมประมาณ 25 กิโลเมตร พ.ศ. 2515 เปลี่ยนชื่อจาก "กิ่งอำเภอสนามไชย" เป็น "กิ่งอำเภอสนามชัยเขต" ต่อมา พ.ศ. 2516 ได้รับการยกฐานะเป็น "อำเภอสนามชัยเขต"

2.2 สภาพทางภูมิศาสตร์

2.2.1 ที่ตั้ง ที่ว่าการอำเภอสนามชัยเขตตั้งอยู่ที่ถนนสุขาภิบาลสนามชัยเขต หมู่ที่ 4 ตำบลคูยายหมี (บ้านโพนงาม) และอยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัดฉะเชิงเทรา มีพื้นที่ประมาณ 2,800 ตารางกิโลเมตร

2.2.2 อาณาเขต อำเภอสนามชัยเขตมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอศรีมหาโพธิ์ และ

อำเภอภินทรบุรี จังหวัดปราจีนบุรี

ทิศใต้ มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี และอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี

ทิศตะวันออก มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอบินทร์บุรี อำเภอสระแก้ว และกิ่งอำเภอรังน้ำเย็น จังหวัดปราจีนบุรี และอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี

ทิศตะวันตก มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอบางคล้า อำเภอแปลงยาว และอำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

2.2.3 ลักษณะภูมิประเทศ เป็นป่าดงดิบและภูเขาในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแควระบบ แควสียัค ประกอบด้วยไม้กระยาเลยอันมีค่า เช่น ตะแบก ยางเคี่ยม พุง สภาพที่ดินโดยทั่วไปเป็นดินปนทราย เป็นที่กันออกจากป่าสงวนแห่งชาติสำหรับให้ราษฎรทำมาหากินเพียงร้อยละ 4 เท่านั้น

2.2.4 สภาพดินฟ้าอากาศ เนื่องจากสภาพท้องที่เป็นป่าดงดิบมีภูเขาและลำธารขนาดเล็กหลายแห่ง ในฤดูฝนดินฟ้าอากาศเย็นและชุ่มชื้น ฝนตกชุก น้ำขึ้นเร็วและลงเร็ว แต่ในฤดูแล้งน้ำในลำธารแห้งเหือด เพราะไม่มีแหล่งกักและเก็บน้ำ อากาศค่อนข้างร้อนจัดในบริเวณบางส่วน

2.2.5 ลำนํ้า มีลำนํ้าสำคัญ 2 สายคือ แควระบบ ไหลผ่านตำบลทุ่งพระยาและตำบลท่ากระดาน แควสียัค ไหลผ่านตำบลท่าตะเียบ ตำบลลาดกระดังง์ และตำบลอุทัยใหม่ ไหลไปบรรจบกันที่คลองท่าลาด อำเภอพนมสารคาม ในฤดูแล้งน้ำจะเหลือขังอยู่ตามวังน้ำเป็นแห่ง ๆ ในฤดูฝนใช้สัญจรไปมาโดยทางเรือได้บ้างเป็นบางครั้งเพราะแควน้ำคเคี้ยวและมีกอไผ่ขึ้นปกคลุมทั้งสองฝั่งการสัญจรทางเรือได้รับความลำบากและสิ้นเปลืองมาก

2.2.6 ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญได้แก่ ป่าไม้ ซึ่งมีอยู่ในท้องที่ตำบลท่ากระดาน ตำบลทุ่งพระยา ตำบลท่าตะเียบ และตำบลคลองตะเกรา แร่เหล็ก ทองคำ และพลวง มีอยู่ในท้องที่ตำบลท่าตะเียบและตำบลคลองตะเกรา น้ำตกบ่อทอง อยู่ในเขตเขาอ่างฤาไน ตำบลคลองตะเกรา เป็นน้ำตกธรรมชาติที่มีความสวยงาม อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอสนมชัยเขต ประมาณ 90 กิโลเมตร

2.3 การคมนาคม

การคมนาคมระหว่างอำเภอกับจังหวัด มีถนนของกรมทางหลวงจาก อำเภอสนามชัยเขตถึงอำเภอพนมสารคามระยะทาง 16 กิโลเมตรเศษ และจากอำเภอพนมสารคามถึงจังหวัดฉะเชิงเทรา 35 กิโลเมตร เฉพาะจากอำเภอสนามชัยเขตถึงอำเภอพนมสารคามเป็นถนนลาดยางเฉพาะในเขตชุมชนท้องที่อำเภอพนมสารคามประมาณ 4 กิโลเมตรเศษ และในเขตชุมชนท้องที่อำเภอสนามชัยเขตอีกประมาณ 3 กิโลเมตรเศษ เท่านั้น ถนนส่วนที่เหลืออีกประมาณ 10 กิโลเมตรเศษนั้นมีสภาพทรุดโทรมมากเป็นถนนลูกรัง แต่มีโครงการจะปรับปรุงเป็นถนนลาดยางให้เสร็จภายในปี พ.ศ. 2530 ส่วนการคมนาคมภายในอำเภอเป็นถนนลูกรัง เส้นทางแต่ละเส้นทางมีความยาวมาก มีสภาพทรุดโทรม ทำให้เป็นอุปสรรคในการสัญจรไปมาโดยเฉพาะในฤดูฝน

2.4 การแบ่งเขตการปกครอง

อำเภอสนามชัยเขตแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 ตำบล ดังนี้

ลำดับ	ตำบล	จำนวนหลังคาเรือน	จำนวนประชากร		รวม
			ชาย	หญิง	
1	คลองทะ เกรา	1,660	4,027	3,921	7,948
2	คูยายหมี่	2,144	6,339	5,603	11,942
3	ท่ากระดาน	1,988	5,396	4,805	10,201
4	ท่าทะเกียบ	910	3,303	2,681	5,984
5	ทุ่งพระยา	1,462	4,283	4,008	8,291
6	ลาดกระทิง	1,644	4,601	2,836	7,437
	รวม	9,808	27,947	23,854	51,803

จากการสำรวจทะเบียนราษฎรของที่ว่าการอำเภอสนามชัยเขต เมื่อ 11 กรกฎาคม 2528

2.5 ประชากร

นับถึงวันที่ 11 กรกฎาคม 2528 อำเภอสนามชัยเขตมีประชากรทั้งสิ้น 51,803 คน เป็นชาย 27,947 คน หญิง 23,854 คน ประชากรส่วนใหญ่อพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.6 การประกอบอาชีพ

ประชากรประมาณร้อยละ 80 ประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา และทำสวน นอกจากนี้มีการประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ เช่น สุกร โค และกระบือ อาชีพประมง มีการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ในแหล่งน้ำธรรมชาติ ส่วนอาชีพอุตสาหกรรม มีโรงงานผลิตมันเม็ก-มันเส้น จำนวน 14 โรง และโรงสีข้าว จำนวน 1 โรง ประชากรมีรายได้เฉลี่ยปีละ 6,000 บาท ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ต่ำ

2.7 การศึกษา

มีโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 42 โรงเรียน จำนวนนักเรียน 9,855 คน โรงเรียนมัธยม 1 โรงเรียน จำนวนนักเรียน 358 คน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน 11 แห่ง ประชากรไม่รู้หนังสือ 4 % ประชากรศึกษาต่อ 1 % ประชากรประกอบอาชีพ 99 % (สำนักงานศึกษาธิการอำเภอสนามชัยเขต 2527 : 5)

2.8 ศาสนาและวัฒนธรรม

มีผู้นับถือศาสนาพุทธประมาณ 98 % นอกนั้นนับถือศาสนาอื่น ศักดิ์ศรัทธา ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณีของประชาชนส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลมาจากคำสอนในพุทธศาสนา

3. ตำบลคูยายหมี่

ไม่มีเอกสารใดกล่าวถึงตำบลคูยายหมี่โดยตรง มีแต่เอกสารที่กล่าวถึงอำเภอสนามชัยเขต ซึ่งกล่าวพาดพิงถึงตำบลคูยายหมี่ว่า พ.ศ. 2509 ตั้งกิ่งอำเภอสนามชัยขึ้นมีเขตการปกครอง 3 ตำบล คือ ตำบลคูยายหมี่ ตำบลท่าตะเกียบ และตำบลท่ากระดาน ทั้งที่ว่าการกิ่งอำเภอที่บ้านโพรงงาม หมู่ที่ 4 ตำบลคูยายหมี่ (คณิตา เลขะกุล 2513 : 62) จึงนับได้ว่าตำบลคูยายหมี่เป็นตำบลที่มีความสำคัญ คือ มีฐานะเป็นที่ตั้งที่ว่าการอำเภอ มีประชากรและความเจริญสูงกว่าตำบลอื่น ๆ ปัจจุบันแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 10 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนหลังคาเรือน	จำนวนประชากร		รวม
			ชาย	หญิง	
1	บางมะเฟือง	98	291	249	540
2	บางพะเนียง	52	133	164	297
3	คอนทানা	98	253	263	516
4	โพนงาม	458	1,312	1,343	2,655
5	สระไม้แดง	187	468	450	918
6	บางแดง	150	356	355	711
7	วังไซ	40	129	127	256
8	หนองยาง	650	1,501	1,456	2,957
9	ทามวง	62	126	143	269
10	อ่างทอง	60	160	190	
	รวม	1,855	4,729	4,740	9,469

จากสำเนาทะเบียนราษฎรของที่ว่าการอำเภอสนามชัยเขต สรรวจเมื่อ 11
กรกฎาคม 2528

ตำบลคูยายหมี่เป็นตำบลที่มีประชากรมากที่สุด คือ มีประชากรรวมทั้งสิ้น 9,469 คน
เป็นชาย 4,729 คน หญิง 4,740 คน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ดอน มีสภาพที่ดินเป็นดินปนทราย
อาณาเขตของตำบลมีพื้นที่ติดต่อกับอำเภอพนมสารคาม ตำบลลาดกระโทง ตำบลท่าตะเกียบ
และตำบลท่ากระดาน

3.1 ความรู้เกี่ยวกับชาวบ้านตามลุ่มน้ำหมี

3.1.1 ประวัติความเป็นมาของชาวบ้านตามลุ่มน้ำหมี

ชาวบ้านตามลุ่มน้ำหมีประกอบไปด้วยชน 3 เชื้อชาติ คือ ไทย ไทยพวน และจีน จากการสัมภาษณ์นายย่อย แก้ววิจิตร อดีตกำนันตำบลลุ่มน้ำหมีได้กล่าวถึงความเป็นมาว่าบริเวณตำบลลุ่มน้ำหมีนี้ประมาณ 30 ปีที่แล้วยังมีสภาพเป็นป่าและป่าดงดิบ นานาชนิดอาศัยอยู่ แต่ต่อมาเมื่อประชาชนจากถิ่นต่าง ๆ อพยพเข้ามาหักล้างดงพงเพื่อทำไร่ สภาพป่าจึงหมดไป ประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนี้เจ้าของถิ่นเป็นชนเชื้อชาติไทย แต่มีจำนวนน้อยมาก ต่อมารัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จึงมีชนเชื้อสายลาวที่เรียกตัวเองว่า ลาวพวน (ไทยพวน) อพยพมาจากเวียงจันทน์มาพักที่บ้านสามช่า (ปัจจุบันอยู่ในเขตตำบลหนองแพน อำเภอนมสารจันทบุรี) แล้วจึงเดินทางต่อมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านบางมะเฟือง พวกไทยพวนที่อพยพเข้ามาใหม่มากกว่าคนไทยซึ่งเป็นชนท้องถิ่นเดิม

ศรีศักร วัลลิโภคม กล่าวว่า เมื่อปี พ.ศ. 2321

เจ้าอนุวงศ์ยกทัพเอาใจไปเข้ากับพวน เจ้าระยมาหากษัตริย์กรุงไค่พินจึงยกกองทัพไปยึดเวียงจันทน์เสียก่อน ชาวเวียงจันทน์หลายหมู่บ้านได้อพยพตามเจ้าระยมาหากษัตริย์ศึกมาอยู่ในดินแดนใต้เทือกเขาทางคันทะวันออกของประเทศไทยโดยขนานนามว่า เมืองพนม แล้วพากันมาตั้งหมู่บ้านขึ้นหลายหมู่บ้านด้วยกัน มีชื่อบ้านราชฮ้าง บ้านเตาเหล็ก บ้านแรน บ้านเชียงใต้ บ้านบาน บ้านเมืองกลาย บ้านท่ม บ้านหอ บ้านโรง บ้านเมืองกลาง บ้านจอมศรี (ศรีศักร วัลลิโภคม 2523 : 25)

จากเหตุผลดังกล่าวสรุปได้ว่าพวนในตำบลลุ่มน้ำหมีน่าจะเป็นพวนที่อพยพมาคราวเดียวกับกษัตริย์เจ้าอนุวงศ์ พ.ศ. 2321 แล้วเดินทางต่อเข้ามาจนถึงบ้านบางมะเฟือง ซึ่งอยู่ในเขตท้องที่ตำบลลุ่มน้ำหมี พวกพวนที่อพยพเข้ามานี้ส่วนมากประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา โดยตั้งบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้าน แต่ก็มิได้แยกตัวเองออกเป็นอิสระจากชาวไทยแต่ประการใด ต่อมาได้แต่งงานกับคนไทย ดังนั้นชนบทร่วมเนื้อมะประเพณีจึงเป็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมไทยกับลาว

ส่วนชนเชื้อชาติจีนนั้นเป็นกลุ่มคนที่เข้ามาหลังสุดคือ เข้ามาภายหลังความเจริญในด้านต่าง ๆ ได้เข้ามาสู่ท้องถิ่นแล้ว (หลัง พ.ศ. 2509) พวกนี้เข้ามาประกอบอาชีพค้าขายอยู่บริเวณตลาดสนามชัยเขตเท่านั้น ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพวนมีมากกว่าไทยกับจีน

3.1.2 ที่มาของคำว่าคู้ยายหมี่

คำว่า "คู้ยายหมี่" เดิมหมายถึงหมู่บ้านเพียงหมู่บ้านหนึ่งในตำบลคู้ยายหมี่ บริเวณนั้นมีคูนน้ำซึ่งมีปลาชุกชุมมากและอยู่ใกล้บ้านของยายหมี่ จึงเรียกบริเวณนั้นติดปากว่า คูนยายหมี่ ต่อมาเพี้ยนเป็นคู้ยายหมี่ และเมื่อตั้งเป็นตำบลขึ้นคู้ยายหมี่ก็กลายเป็นชื่อของตำบล

3.1.3 บริเวณที่อยู่อาศัย

เมื่อประมาณ 20 - 30 ปีที่ผ่านมาตามลคู้ยายหมี่ยังมีสภาพเป็นป่าไม้ใหญ่ขึ้นปกคลุมและมีสัตว์ป่านานาชนิดอาศัยอยู่ แต่ปัจจุบันสภาพดังกล่าวหมดสิ้นไป ไม้ใหญ่ถูกตัดโค่นเพื่อใช้ที่ดินทำการเพาะปลูก เช่น หานา และทำไร่ ลักษณะพื้นที่จึงกลายเป็นที่โล่งกว้าง

3.1.4 สภาพบ้านเรือน

บ้านส่วนใหญ่ใต้ถุนสูง หลังคาเกิมนุงด้วยใบทองตอง แต่ปัจจุบันมุงด้วยหญ้าคาหรือสังกะสี ฝาบ้านใช้ไม้ไผ่ ไม้ระกา ไม้ซาง (นามาหุบให้แตก) หรืออาจใช้ไม้กระดานทั้งแผ่น สำหรับผู้ที่มิฐานะก็ได้เปลี่ยนมาสร้างบ้านตามสมัยนิยมแบบชนภาคกลางทั่วไป

3.1.5 การประกอบอาชีพ

ชาวบ้านที่สืบเชื้อสายมาจากไทยพวนหรือไทยจะประกอบอาชีพหานา ทำไร่ หรือรับจ้าง ส่วนพวกที่สืบเชื้อสายมาจากชาวจีนเป็นพวกที่อพยพเข้ามาภายหลังส่วนมากประกอบอาชีพค้าขาย และจะตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณตลาดสนามชัยเขตเท่านั้น

การทำนา ทำได้ปีละครั้ง ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศ ผลผลิตที่ได้ไม่ดีเท่าที่ควรทำให้ฐานะของชาวนายากจนต้องประกอบอาชีพอย่างอื่น เช่น ทำไร่หรือรับจ้างควบคู่ไปด้วย

การทำไร่ เป็นอาชีพที่มีความสำคัญเช่นเดียวกับการทำนา พืชที่ปลูกส่วนใหญ่ได้แก่ มันสำปะหลัง ข้าวโพด ถั่วลิสง บางครั้งราคามันสำปะหลังถูกมาก ทำให้ชาวไร่ได้รับความเดือดร้อน ชาวไร่ที่พอมีเงินทุนก็หันมาปลูกพืชชนิดอื่นแทน เช่น สับปะรด ฝรั่ง พารา หรือยูคาลิปตัส ส่วนชาวไร่ที่ยากจนก็ต้องปล่อยให้ที่ดินรกร้างว่างเปล่า ทิ้งไปแล้วเปลี่ยนมาประกอบอาชีพรับจ้างหรือทำนาแทน

การค้าขาย ผู้ประกอบอาชีพนี้ส่วนมากเป็นพวกเชื้อสายจีน สินค้าที่ขายได้แก่ เครื่องใช้ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน เครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ส่วนเครื่องใช้ภายในบ้าน เช่น กระบุง ตะกร้า ชาวบ้านจะสานไว้เองและถ้ามีจำนวนมาก ก็จะขายเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว

3.1.6 การแต่งกาย

จากการสัมภาษณ์ นางสาว แกมจันทร์ทิพย์ หญิงสูงอายุในตำบล คูยายหมี ทำให้ทราบเกี่ยวกับการแต่งกายของชาวบ้านในตำบลคูยายหมีว่า แรกเดิมขายนุ่งโจงกระเบนชาวอิสลาม หรือไม่ก็นุ่งกางเกงขาก๊วยหรือกางเกงจีน สวมเสื้อกุดเย็บ ส่วนหญิงนุ่งผ้าโจงกระเบน สวมเสื้อคอปกแขนยาว มีกระดุมผ้าหน้า ปัจจุบันขายสูงอายุนิยมนุ่งโจงกางเกงจีนหรือกางเกงขาก๊วย ส่วนหญิงสูงอายุนิยมนุ่งผ้าถุง และสวมเสื้อแขนเตี้ยกับหญิงภาคกลางทั่วไป แต่ถ้าไม่มีกิจกรรมนอกบ้านก็จะสวมเสื้อแขนยาวคอกระเช้า ส่วนชายหญิงที่ไม่ใช่วัยสูงอายุนิยมแต่งกายแบบประชาชนภาคกลางทั่วไป

3.1.7 ภาษาและหนังสือ

ผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากพวนเดิมมีทั้งภาษาพวนและภาษาเขียนเป็นของตนเองโดยเฉพาะ ปัจจุบันคงเหลือแต่ภาษาพวนซึ่งก็มีภาษาไทยปนมาก คนพวนสูงอายุน่าจะได้ทั้งภาษาพวนและภาษาไทยมาตรฐาน คนรุ่นหลังส่วนมากพูดภาษาไทยมาตรฐานแต่อาจมีภาษาพวนปนบ้างเป็นบางครั้ง สืบจากการพูดและสำเนียงคล้ายภาษาอีสาน

3.1.8 การศึกษา

การศึกษาในตำบลคูยาศมี อยู่ในเกณฑ์ที่ดีกว่าตำบลอื่น ๆ เพราะตำบลนี้เป็นที่ตั้งว่าการอำเภอสนามชัยเขต มีโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอตั้งอยู่ในตำบลนี้คือโรงเรียนสนามชัยเขต โรงเรียนนี้เปิดสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2519 สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปัจจุบันมีนักเรียนประมาณ 300 คนเศษ ส่วนโรงเรียนประถม มีทั้งหมด 10 โรงเรียน ดังนี้คือ 1. โรงเรียนชุมชนวัดขามมะเือง 2. โรงเรียนวัดคอนค่านา 3. โรงเรียนวัดบางพะเนียง 4. โรงเรียนบ้านคำเว้ง 5. โรงเรียนบ้านยางแดง 6. โรงเรียนบ้านหนองยาง 7. โรงเรียนบ้านสระไม้แดง 8. โรงเรียนบ้านอ่างทอง (เปิดสอนระดับ ป.5 ปีการศึกษา 2529) 9. โรงเรียนไทยรัฐวิทยา (บ้านหัวนากรวีเชียร ฯ) 10. โรงเรียนบ้านห้วยน้ำใส

โรงเรียนบ้านหนองยาง เป็นโรงเรียนประถมที่มีจำนวนนักเรียนมากที่สุด คือ 794 คน ส่วนโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนน้อยที่สุดคือโรงเรียนบ้านอ่างทอง ซึ่งมีนักเรียนเพียง 55 คน (สำนักงานการประถมศึกษา อ.สนามชัยเขต : กุมภาพันธ์ 2529)

3.1.9 การนับถือศาสนา

ชนส่วนใหญ่ไม่ว่าจะสืบเชื้อสายมาจากไทยหรือพวนก็ตาม ต่างยึดมั่นในคำสอนของพระพุทธศาสนา ในวันพระผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงจะไปทำบุญที่วัด ถวายสังฆทาน และก่อกินที่วัด 1 ค่ำ เมื่อทำบุญแล้วจะกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลส่งไปให้ญาติวงศ์ไปแล้ว การกรวดน้ำนี้แตกต่างจากท้องถิ่นอื่นคือนิยมยกมือข้างหนึ่งขึ้นป้องหู อีกมือหนึ่งรินน้ำลงในภาชนะที่รองรับ การกระทำดังกล่าวมีความหมายว่าขอให้ส่วนบุญที่อุทิศนั้นจงแผ่ไปไพศาล เช่นเดียวกับสายน้ำที่ไหลไปไม่มีที่สิ้นสุด

จำนวนวัดในตำบลคูยาศมี วัดทั้งหมดในอำเภอสนามชัยเขต มีวัดพุทธ 12 แห่ง สำนักสงฆ์ 19 แห่ง และวัดคริสต์อีก 1 แห่ง ส่วนตำบลคูยาศมี มีวัดทั้งหมด 4 แห่ง สำนักสงฆ์ 3 แห่ง ดังนี้คือ 1. วัดขามมะเือง 2. วัดคอนค่านา

3. วัดบางทะเบียญ 4. วัดยางแดง 5. สำนักสงฆ์หนองยาง 6. สำนักสงฆ์หัวนา
7. สำนักสงฆ์ท่าม่วง (สำนักงานศึกษาธิการอำเภอสนามชัยเขต : 2527)

3.1.10 ประเพณี

ประเพณีที่กระทำกันในห้องถิ่นนี้เป็นการผสมผสานระหว่าง
วัฒนธรรมไทย ลาว และจีน ซึ่งกระทำตามเวลาและโอกาสดังนี้

วันกำฟ้า ตรงกับขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ชนเชื้อสายพวนทุกคน
จะหยุดงาน 1 วัน ไม่ใช้มีศหรือชวาน ใครฝ่าฝืนจะถูกสาปแช่ง

วันมาฆบูชา ตรงกับขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ทั้งชาวไทยและ
พวน จะเผาข้าวหลามในวันขึ้น 14 ค่ำ เพื่อจะนำไปทำบุญในวันขึ้น 15 ค่ำ หลังจากทำบุญ
ในเวลาเช้าแล้ว เวลาบ่ายชาวบ้านจะเดินทางไปขึ้นเขาคงยางที่ตำบลหนองแห่น อำเภอ
พนมสารคาม การไปขึ้นเขาคงยางนี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อสักการะพระพุทธรูปบนยอดเขา
ประเพณีนี้เป็นประเพณีที่เกิดขึ้นภายหลังเข้าใจว่าน่าจะได้รับความคิดมาจากประเพณีการปิดทอง
รอยพระพุทธรูปที่ล่องที่สระบุรี

สงกรานต์ เป็นประเพณีที่กระทำกันในเดือน 5 ตรงกับวันที่
13 เมษายน พิธีที่กระทำคือ ทำบุญตักบาตร ก่อพระเจดีย์ทราย ชนทรายเข้าวัด สรงน้ำพระ
รัตนผู้สูงอายุ และรดน้ำเพื่อความสนุกสนานสำหรับคนวัยเดียวกัน

วันวิสาขบูชา ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 พิธีที่กระทำ
คือ การทำบุญที่วัดในเวลากลางวันและเวียนเทียนในเวลากลางคืน

วันอาสาฬหบูชาและวันเข้าพรรษา ตรงกับแรม 15 ค่ำ
เดือน 9 ประเพณีนี้เดิมเป็นของชาวพวน ชาวบ้านจะนำกระยาสารทพร้อมทั้งข้าวปลาอาหาร
ไปทำบุญที่วัดเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้บรรพบุรุษ และเพื่อความสุขความเจริญของผู้กระทำ

สารทพวงใหญ่ ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 มีพิธี
เช่นเดียวกับชาวประจักษ์ดิน แต่ถือว่าสำคัญกว่า

สารทไทย ตรงกับแรม 15 ค่ำ เดือน 10 มีพิธีเช่นเดียวกับสารทพวนใหญ่ ดังนั้นคนในท้องถิ่นจึงกวักกระยาสารทปีหนึ่งถึง 3 ครั้ง หรืออย่างน้อยก็ 2 ครั้ง ในเทศกาลสารทพวนใหญ่ และสารทไทย

ออกพรรษา มีประเพณีตักบาตรเทโวเช่นเดียวกับท้องถิ่นอื่นที่แปลกออกไปคือ ในวันนี้มีหนุ่มสาวแต่งตัวเป็นพระอินทร์และนางฟ้าเข้าไปรับศีล 5 จากพระภิกษุในพระอุโบสถ เสร็จจากรับศีลแล้วก็จะเดินนำหน้าพระภิกษุออกจากพระอุโบสถ ส่วนประชาชนก็จะรออยู่หน้าพระอุโบสถเพื่อตักบาตรแก่พระภิกษุตามประเพณี

การแต่งกายของพระอินทร์ พระอินทร์นั่งโจงกระเบนสีเขียว ไม่สวมเสื้อ ส่วนนางฟ้า แต่งชุดไทย ไม่จากัดลี สวมขฎิเก พระอินทร์และนางฟ้านี้มีเฉพาะที่วัดบางมะเฟืองซึ่งเป็นวัดใหญ่ที่สุดของอำเภอเพียงแห่งเดียว ผู้สูงอายุในท้องถิ่นกล่าวว่า เป็นประเพณีที่เกิดขึ้นภายหลัง

ประเพณีสูชวัญ ประเพณีนี้สามารถแยกได้เป็นประเพณีสูชวัญคนและประเพณีสูชวัญข้าว

ประเพณีสูชวัญคน เป็นประเพณีที่หาขึ้นเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข นิยมกระทำในเดือน 6 ของทุกปี ส่วนมากจะหาพิธีสูชวัญให้แก่ผู้สูงอายุ แต่อาจเป็นคนวัยอื่นก็ได้ ผู้ทำพิธีส่วนมากเป็นผู้สูงอายุ อุปกรณ์ที่ใช้ทำพิธีมีค้ายสายสิญจน์ ไก่ต้ม สุรา ขนม หรืออาหารอื่น ๆ ผู้ทำพิธีจะกล่าวถ้อยคำที่เป็นสิริมงคล ต่อจากนั้นก็ให้นำอาหารบ่อนให้แก่ผู้ที่มารับการสูชวัญเป็นอันเสร็จพิธี

ประเพณีสูชวัญข้าว ประเพณีนี้จะกระทำ 2 ครั้ง ครั้งแรกเป็นพิธีที่ทำขึ้นก่อนนำข้าวเข้ายุ้งหรือฉาง โดยนำไข่ต้มใส่กระติบคลุมด้วยผ้าสีขาว แล้วนำไปใส่ไว้ในยุ้งหรือฉางข้าว เชื่อว่าการกระทำดังกล่าวจะทำให้ได้ข้าวมากขึ้น ครั้งที่สองกระทำในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 พิธีใช้เฉพาะขนมหวาน และจะกระทำก่อนที่จะนำข้าวออกจากยุ้งหรือฉาง ถ้ายังไม่ได้ทำพิธีนี้ชาวนาจะไม่นำข้าวออกจากยุ้งหรือฉาง ดังนั้นก่อนจะนำข้าวเก็บในฉางจะต้องแบ่งข้าวไว้ให้พอกินจนกว่าจะถึงวันทำพิธี

ประเพณีทำศพ มีพิธีทางศาสนาเช่นเดียวกับท้องถิ่นอื่น ส่วนใหญ่จะนำศพไปเก็บไว้ยังที่เก็บศพ หรือนำศพบรรจุโลงไปฝังยังสุสาน แล้วจึงหุดขึ้นมา ทาพิธีเผาภายหลัง เมรุที่ใช้สำหรับเผาศพเป็นเมรุชั่วคราว หลังจากเสร็จพิธีแล้วก็จะรื้อเก็บ และจะตั้งใหม่เมื่อจะเผาศพครั้งต่อไป ในปี พ.ศ. 2529 นี้ทางวัดบางมะเฟืองได้ก่อสร้าง เมรุเผาศพถาวรขึ้น แต่ยังไม่สำเร็จ คาดว่าจะใช้ได้ประมาณปี 2530

3.1.11 อาหารการกิน

เนื่องจากประชาชนฐานะยากจนและการคมนาคมไม่สะดวก จึงทำให้ชาวบ้านในท้องถิ่นนี้เป็นคนกินง่ายอยู่ง่าย อาหารการกินส่วนใหญ่ เช่น ผัก หรือปลา จะได้จากการเพาะปลูกหรือหาได้เองตามแหล่งน้ำ จะซื้อเฉพาะอาหารแห้งหรือของที่จำเป็น เท่านั้น ยกเว้นผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณตลาด อาหารคาวที่นิยม ได้แก่ ปลาร้า ผักต้ม แกงส้ม แกงเปรอะหน่อไม้ ขนมจีนน้ำยา อาหารหวาน ได้แก่ ขนมเบ็ญกปูน ขนมหน่อไม้ ขนมพักเขี้ยว

4. ความรู้เกี่ยวกับวิทยากร

ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านตำบลคูยายหมี่ ไม่ต่ำกว่า 20 คน ในจำนวนดังกล่าวเป็นวิทยากรที่ถ่ายทอดความรู้ ทางค่านิยมขนานชาวบ้านและ ความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นซึ่งเป็นประโยชน์ในการศึกษาครั้งนี้ ในพื้นที่ จะแนะนำเฉพาะวิทยากรที่ถ่ายทอดความรู้ในค่านิยมขนานชาวบ้าน จำนวน 18 คน เท่านั้น

1. นายเคลือบ เจริญสุข อายุ 76 ปี เคยอาศัยอยู่ตำบลถนนน้อย อำเภอนมสรวงคาม ได้ย้ายเข้ามาอยู่ตำบลคูยายหมี่ ประมาณ 50 กว่าปีมาแล้ว เริ่มเข้ามาอยู่ตามลี้ด้วยการประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา โดยการเข้ามาจับจองที่ดิน และมีที่ดินกว่า 200 ไร่ เคยได้รับเลือกเป็นผู้นำบ้านนานถึง 19 ปี จนกระทั่งปลดเกษียณ ปัจจุบัน ถึงแก่กรรมแล้ว

2. นายฐ นพไชย อายุ 73 ปี เป็นญาติกับนายเคลือบ เจริญสุข เคยเป็นนักมวยกวัดบางมะเฟือง มีความรู้เกี่ยวกับการรักษาโรคแผนโบราณเป็นอย่างดี สมัยยังหนุ่มชอบเล่นนิทาน เคยประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ ต่อมาซื้อที่ดินที่ตลาดสนามชัยเขต

เปิดร้านขายของเล็ก ๆ น้อย ๆ ควบคู่กับการทำไร่ ทำนา ต่อมาอายุมากขึ้นได้อาศัยอยู่กับบุตรที่ม้านดงกลาว ปัจจุบันถึงแก่กรรมแล้ว

3. นางไสว เพพารักษ์ อายุ 71 ปี เคยประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา สามีถึงแก่กรรมตั้งแต่ยังสาว ทำมาหากินเลี้ยงครอบครัวโดยไม่ได้แต่งงานใหม่ มักจะทำบุญที่วัดคอนทามาเกือบทุกวันพระ มีโรคประจำตัว ทำให้สุขภาพไม่ใคร่แข็งแรงนัก ปัจจุบันอาศัยอยู่กับบุตร-หลานที่บ้านใกล้ตลาดสนามชัยเขต

4. นายกวย อุ่นอ่อน อายุ 54 ปี เคยประกอบอาชีพทำไร่ และรับจ้างทำงานช่างไม้ ปัจจุบันเป็นนักการภารโรงโรงเรียนสนามชัยเขต เคยเป็นทหารเกณฑ์ทำให้มีประสบการณ์มาก ชอบร้องเพลงขณะทำงาน

5. นางยัง อุ่นอ่อน อายุ 48 ปี ภรรยานายกวย อุ่นอ่อน เคยประกอบอาชีพทำไร่ ปัจจุบันค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ อยู่ที่บ้านนักการภารโรงโรงเรียนสนามชัยเขต เวลาว่างชอบทำงานประเภทจักสาน และมีความสามารถในการทอขนมไทย ๆ

6. นายสารัญ แก่นจันทร์ดี อายุ 73 ปี เป็นชาวตำบลคูยายหมี่โดยกำเนิด ประกอบอาชีพทำนา เป็นคนใจบุญสุนทานโดยจะไปทำบุญและค้ำที่วัดบางมะเฟืองทุกวันพระ นอกจากนี้ยังได้รับการยกย่องให้เป็นผู้ช่วยมัคทายกวัดบางมะเฟืองอีกด้วย เป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากพวน

7. นายขวัญ สิทธิะเวทย์ อายุ 62 ปี เคยอาศัยอยู่ตำบลท่ากระดาน ต่อมาแต่งงานจึงย้ายเข้ามาอยู่ตำบลคูยายหมี่ ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ มีความรู้เกี่ยวกับการรักษาโรคด้วยสมุนไพร และรู้เรื่องพิธีกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะพิธีกรรมทางพุทธศาสนาเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังเป็นหมอขวัญอีกด้วย

8. นางใบ สิทธิะเวทย์ อายุ 58 ปี เป็นภรรยาของนายขวัญ สิทธิะเวทย์ เป็นชาวตำบลคูยายหมี่โดยกำเนิด ประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา

9. นายสนอง แสงทอง อายุ 38 ปี เป็นชาวตำบลคูยายหมี่โดยกำเนิด มีอาชีพค้าขาย และทำไร่ เคยบวชอยู่ 2 พรรษา ทำให้มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวในพุทธศาสนาเป็นอย่างดี โดยเฉพาะนิทานอิงธรรมะ

10. นายมัน ชุ่มอารมณ์ อายุ 45 ปี เคยอาศัยอยู่อำเภอพนมสารคาม ต่อมาเข้ามาประกอบอาชีพในตำบลกุยยาศรี และได้แต่งงานกับภรรยาซึ่งเป็นคนในตำบลนี้ เป็นผู้มีความรู้ทางค่านพุทธศาสนาเป็นอย่างดี ปัจจุบันประกอบอาชีพทำไอศกรีมทั้งขายส่งและปลีก

11. นายจวน ก่าชะ อายุ 68 ปี เป็นชาวตำบลกุยยาศรี ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ มีความสามารถในการจักสานเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น ไซ กระบุง ตะคอง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีความสามารถในการเล่นดนตรี เป็นผู้ที่ยืมเชื้อสายมาจากไทยพวน

12. นายสาเปียง พรหมพิทักษ์ อายุ 72 ปี เป็นชาวตำบลกุยยาศรี โดยกำเนิด และเป็นผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากไทยพวน ประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องพุทธประวัติ และเรื่องราวเก่า ๆ ของท้องถิ่นเป็นอย่างดี

13. นายย่อย แก้ววิจิตร เป็นกำนันคนแรกของตำบลกุยยาศรี เป็นชาวตำบลกุยยาศรีโดยกำเนิดและสืบเชื้อสายมาจากไทยพวน เป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้า มีความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของชนในท้องถิ่นเป็นอย่างดี ปัจจุบัน อายุ 75 ปี

14. นางพุก ทัพย์พรม อายุ 60 ปี เป็นชาวตำบลกุยยาศรี แต่เมื่อมีการแบ่งเขตการปกครองใหม่จึงกลายเป็นชาวตำบลลาดกระทิง ประกอบอาชีพทำนา สามีถึงแก่กรรมไปเกือบยี่สิบปีแล้วจึงต้องประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัวตามลำพัง

15. พระภิกษุอนุศิษฐ์ ปิยะธวัช (เอิบ) อายุ 34 ปี จาพรรษาอยู่วัดบางมะเฟือง บวชมาแล้ว 13 พรรษา เป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากไทยพวนและเป็นชาวตำบลกุยยาศรี โดยกำเนิด มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวและความเป็นมาของท้องถิ่นเป็นอย่างดี มีความคิดริเริ่มในการพัฒนาท้องถิ่น และเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านโดยทั่วไป

16. นายสุคใจ วงศ์ษา อายุ 43 ปี เคยมีภูมิลำเนาอยู่ในตำบลกุยยาศรี ปัจจุบันย้ายมาอยู่ตำบลลาดกระทิง ประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา มีความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพ และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่เพื่อนบ้านใกล้เคียงทำให้เป็นที่เคารพนับถือของคนในหมู่บ้าน

17. นายสังเวียน บิติ อายุ 37 ปี เคยมีภูมิลำเนาอยู่ในตำบลคูยาดใหม่ ปัจจุบันเป็นชาวลาคกระติง ประกอบอาชีพทำไร่ มีความสามารถในการเล่านิทาน และการเล่นกลองยาว

18. นายบัวริน คำเลิศ เคยมีภูมิลำเนาอยู่ในตำบลคูยาดใหม่ ปัจจุบันเป็นชาวตำบลลาคกระติง ประกอบอาชีพทำไร่ และรับจ้าง เคยบวชอยู่หลายพรรษาทำให้มีความรู้เกี่ยวกับพุทธประวัติเป็นอย่างดี ปัจจุบันอายุ 50 ปี

บทที่ ๕

ประเภทและลักษณะของนิทาน

การศึกษานิทานชาวบ้านตำบลคูยายหมี่ในครั้งนี้ รวบรวมนิทานได้ทั้งหมด ๑๑ เรื่อง จัดจำแนกประเภทของนิทานตามรูปแบบของนิทาน (Form) ตามแนวของ คร. กิ่งแก้ว อัครถาวร และจะศึกษาลักษณะของนิทานแต่ละประเภทที่รวบรวมได้ไปพร้อมกัน

นิทานเรื่องใดที่สามารถจัดได้หลายประเภท ผู้ศึกษาจะจัดไว้ในนิทานประเภทใดประเภทหนึ่ง โดยมุ่งพิจารณาที่เนื้อหาของนิทานเป็นสำคัญ และจะพิจารณาทัศนคติของผู้เล่าว่าต้องการเล่านิทานเรื่องนั้น ๆ ด้วยจุดประสงค์ใดประกอบด้วย

นิทานจำนวนหนึ่งมีภาษาถิ่นปะปนอยู่บ้างอาจทำให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง ดังนั้นผู้ศึกษาจึงจัดทำศัพท์พจนานุกรมของคำศัพท์เหล่านั้นไว้ในภาคผนวก

การศึกษานิทานชาวบ้านตำบลคูยายหมี่ในครั้งนี้รวบรวมนิทานได้ทั้งหมด ๑๑ เรื่อง สามารถจัดประเภทของนิทานตามรูปแบบ (Form) ได้ ๗ ประเภท ดังนี้

1. นิทานชีวิตหรือนิทานทรงเครื่อง	6	เรื่อง
2. นิยายประจำถิ่น	2	เรื่อง
3. นิยายอธิบายเหตุ	12	เรื่อง
4. ตำนาน	1	เรื่อง
5. นิทานคติ	46	เรื่อง
6. มุขตลก	30	เรื่อง
7. เรื่องผี	2	เรื่อง

1. นิทานชีวิตหรือนิทานทรงเครื่อง เนื้อเรื่องค่อนข้างยาว มีหลายอนุภาค นิทานชีวิตดำเนินเรื่องในโลกที่เป็นจริง บ่งสถานที่และเวลาชัดเจน และแม้จะมีความ

มหัศจรรย์ปรากฏในเรื่องก็เป็นไปในลักษณะชวนให้สมจริง นิทานไทยที่จัดเข้าอยู่ในนิทานชีวิต ได้แก่ นิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ เพราะผู้เล่านิยมสร้างฉาก บ่งเวลาและสถานที่ให้ตรงกับที่คุ้นเคยอยู่จริง (กิ่งแก้ว อัครถาวร 2520 : 15)

นิทานชีวิตที่รวบรวมได้มีจำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง นางผมหอม พรานบุญ นกกระจาม ไอ้ขี้เกียจ พรหมนกขา และเรื่องท้าวแสนปม

ลักษณะของนิทานชีวิตหรือนิทานทรงเครื่องที่รวบรวมได้

ลักษณะของนิทานชีวิตหรือนิทานทรงเครื่องที่รวบรวมได้จำนวน 6 เรื่อง มี 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ผู้เล่าพยายามอ้างฉากให้เป็นสถานที่ในท้องถิ่น
2. ตัวละครมีชีวิตความเป็นอยู่หรือการประกอบอาชีพ เช่น เกี่ยวกับคนในท้องถิ่น

ท้องถิ่น

1. ผู้เล่าพยายามอ้างฉากให้เป็นสถานที่ในท้องถิ่น นิทานทรงเครื่องที่รวบรวมได้ ซึ่งผู้เล่าพยายามอ้างฉากในท้องถิ่น มีจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง ไอ้ขี้เกียจ พรหมนกขา และเรื่องท้าวแสนปม

นิทานเรื่องไอ้ขี้เกียจ พรหมนกขาและเรื่องท้าวแสนปม มีโครงเรื่องเดียวกัน แต่มีเนื้อหาบางตอนที่แตกต่างกันและเป็นประโยชน์ในการศึกษาในครั้งนี้ จึงแยกเป็นนิทาน 3 เรื่อง ผู้เล่าเชื่อว่านิทาน 3 เรื่องนี้เกิดขึ้นในท้องถิ่นของตนโดยเฉพาะท้าวแสนปม ผู้เล่าเชื่อว่าเป็นบุคคลที่มีตัวตนจริง และอาศัยอยู่ในท้องถิ่นตน ในอำเภอสนามชัยเขตมีวัดชื่อวัดท้าวอุโทะ อันเป็นนามโอรสของท้าวแสนปม ชาวบ้านเชื่อว่าวัดนี้เป็นวัดโบราณสร้างขึ้นในสมัยที่มีนิทานเรื่องท้าวแสนปม ต่อมาวัดนี้ถูกทำลายไปด้วยกาลเวลา ชาวบ้านจึงร่วมมือกันสร้างวัดนี้ขึ้นมาใหม่อีกครั้งหนึ่งในบริเวณพื้นที่เดิม ปัจจุบันวัดท้าวอุโทะตั้งอยู่ในเขตตำบลพาคระคาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ดังนั้นต่อไป

ไอ้ชู้เกียจ

นายสุตใจ วงศ์ษา

ก็ปลุกมะเชื่อไว้ กี้ชู้เกียจจะไปตักน้ำรดก็ เข้าขึ้นมากไปเยี่ยวใส่ต้นมะเชื่อ
เอ้อ.....ทีนี้ลูกสาวเจ้าเมืองก็ป่วย ป่วยก็ฝันไปว่า ถ้าถ้าไม่ได้กินมะเชื่อก็จะตายว้าง
ก็เจ้าก็สั่งให้เสนาไปว่าร้องเลยว่า "บ้านไค (ไคร) มีมะเชื่อก็ให้เอามาถวาย"
ลูกสาวจะตายแล้วนี้ถ้าไม่ได้กินมะเชื่อจะตาย โหรทำนายว่าอย่างนั้น ก็ให้เสนาไปหา
หาที่ไหนก็ไม่ได้ หาได้มันก็ไม่กิน ลูกสาวไม่กินหรือจะมา เพราะมันมันไม่ไคมะเชื่อลักษณะ
นั้น ไม่กินก็ไม่ได้ไอ้ ไปไคไอ้.....ไอ้ชู้เกียจนี่ก็เวลามีคนมาหาให้เอา เก็บมะเชื่อ
ไปถวาย ให้ลูกสาวเจ้ากิน ถ้าหากว่าไคไคมะเชื่อไป ลูกสาวเจ้าเค้าจะให้เงินเจ้าเป็น
นาย เป็นเจ้าใหญ่ นายโตโน้น ในเมืองว้างั้น เป็นเจ้าเมือง ก็บอก "ถ้าจะให้ผมไปก็
ต้องเอาคานหาม มาหามาไป ชู้เกียจเดิน"

เค้าก็สั่งข้าราชการให้เอาคานมาหาม หามก็ไป เอามะเชื่อไปลูกหนึ่ง แล้วก็
เอาไปถวายเจ้า เจ้าก็ให้ลูกสาวกิน พอกินเข้าไปพอหายไข้แล้ว เกิดท้องขึ้นมานี่
"เอ๊ะ มันกินมะเชื่อ ทำไมมันท้องไคยังงี้วะ" ว้างั้น ก็ก็จนก็เลี้ยงไว้ "เอ๊ะ มันท้อง
ไคไค" ก็ถามก็บอก "ไม่รู้ ก็ไคไคไปไหนเลย" ว้างั้น "กินแต่มะเชื่อแล้วก็เกิดท้อง
ขึ้นมา" ว้างั้น "เอ น้ากลัวจะเป็นลูกไอ้ชู้เกียจนั่นละมัง" ว้างั้น ชู้เกียจจริง ๆ เลย
ก็พอท้องอายุไคครบ 9 เดือน ก็คลอด คลอดออกมาทีนี้เค้าก็ เค้าก็เรียกให้คน ไปดูว่า
ลูกนี้จะเป็นลูกของไค เค้าก็เรียกคนมา แต่ละภาษาก็มากันหมด พวกลาว พวกจีน
พวกเขมร ก็มาหมดแหละ เค้าว่า เค้าก็มากันเองบ้าง เดินมากันบ้าง ๆ อะไรบ้างนะ
ไอ้ชู้เกียจนะชิต้องเอาคานหามาไปรับงะ ก็สงสัยว่าจะท้อง ๆ กะ ไอ้ลูกชู้เกียจก็เอามา ๆ
เค้าก็ให้ เค้าก็ให้มากก็เข้าไป เด็กมันก็คาน (คลาน) มาหา กานมาหา ๆ ไอ้ไอ้ชู้เกียจ
นะเป็นพ่อของมัน ก็รับรับเป็นพ่อ ทีนี้เอ... ไอ้ทางเจ้าก็ว่า ชักจะคิดไม่ชื้อกะมันแล้วนี้
ก็จะเอาไคไคยังงี้ เพราะว่ามันชู้เกียจนะ "มันจะไปทำอะไรกิน" ว้างั้น "มันมาอยู่
ในวังเดี๋ยวกะจะมาถวายเงินถวายทองหมด" ว้างั้น ทีนี้ลูกสาวนะมันรัก เพราะว่ามันท้อง

มันห้องอยู่กะไอ้ไอ้ชี่เกียจ กินกินมะเขือแล้วก็ห้อง ที่นี้เค้าว่ามันมันชี่เกียจ ก็ทำยังงี้ ก็ว่า ก็พูดกันว่า ถ้าหากว่าเอาไว้ในเมืองไม่ได้หรอก ต้องให้มันกลับไปอยู่บ้านมัน ว้างั้น ก็จะทำให้ลูกสาวมันก็ได้ ว้างั้น ที่นี้ลูกสาวมันรักอยู่ พรุ่งนี้จะให้กองมัน ก็ให้ให้สาวศรีสาว ใช้นะว่า "พรุ่งนี้หามกอง (กลอง) ไปให้มันลูกหนึ่ง" ประทานกองให้มัน ลูกสาวไม่ให้แล้ว ว้างั้น ที่แรกวาทะให้มันเป็นพระมเหสี จะให้มันเป็นลูกเขย ว้างั้น ไม่ให้มัน ๆ ก็ลูกสาว ก็ไต่ป็น ๆ ก็มันก็เข้าไปในกองลูกสาวมันเข้าไปในกอง เพราะวาทะเค้าออกไว้ข้างหนึ่ง อีกข้างหนึ่งยังไม่ได้ออก ลูกสาวมันก็ลงไปอยู่ในกอง แล้วก็พอมือเค้าก็ออกออกกองอีกด้าน หนึ่ง แล้วก็พรุ่งนี้ก็ให้ข้าราชการที่อยู่ในเมืองนั้นให้ให้หามกองไปให้ไอ้ไอ้ชี่เกียจ ก็เอากอง ไปก็สั่งว่า "กองนำให้ตีวันละ 3 หนนะ ให้ตีแค่ 3 ทีพอ" ว้างั้น ถ้ามันตีบ่อยนักประเดี๋ยว กองมันจะขาด ว้างั้น ที่นี้ไอ้ชี่เกียจก็อย่างว่านะเกิดมาเป็นวันก็ตี 3 ที ตุ่ม ๆ ๆ อยู่งั้น ละนะ 'เฮ้อ.....พรุ่งนี้ชี่เกียจโวย ไอ้ห่าชี่เกียจตีวะ ตีมันที ตีมัน 6 ไปเลย" ว้างั้น ก็ตี วันนั้นก็ตี 6 ที ตีไป 6 ทีแล้วก็พรุ่งนี้ไม่ต้องตี ตานี้มันชักหลายวันเข้ามา ที่เมื่อหลาย ๆ วันเถอะ ว้างั้น ที่เมื่อหลาย ๆ วัน ตีมาก ๆ หลาย ๆ ทีเข้า กองก็ทะลุ ๆ ก็ ไอ้ผู้หญิงก็ ออกมาจากกอง พอโผล่ออกมาก็ถามว่า "มาได้ยังงี้" ว้างั้น ก็บอกว่า "มันก็เป็นเมีย ไอ้ชี่เกียจนั่นแหละ" ว้างั้น "แล้วจะรู้ได้ยังงี้ ๆ ว่าเป็นเมียไอ้ชี่เกียจ" ว้างั้น มันก็ บอกว่า ที่มันกินมะเขือเข้าไป มันเกิดห้องกะไอ้ชี่เกียจ จนลูกออกมา มันก็เอามา ใส่มา ในกอง ทางทางพ่อแม่มันไม่รู้หรอก ลูกสาวลงมาในกอง ก็พอฟรรู้ว่าเจ้าเมือง รู้ว่าลูกสาว มาอยู่กะไอ้ชี่เกียจ ก็รีบรับเข้าไปในเมือง ก็ไม่รู้ว่าจะทำยังงี้ เพราะว่ามันไต่กันไปแล้วนี้ นี่กลับไปอยู่ในเมือง ก็ให้ไอ้ชี่เกียจจะเป็นเจ้าครองเมือง พ่อเมืองนั้นก็แก่ชราลง ก็เลยตาย ก็เลยไอ้ชี่เกียจก็เลยครองเมืองต่อไป ครองเมืองก็แป (แปล) ว่าชี่เกียจได้ดินะ ชี่เกียจจน ได้ก็ จนเป็นเจ้าเป็นนาย

ท้าวแสนปม

นางไสว เทพารักษ์

ท้าวแสนปมแก่เป็นลูกคนจน หรือคนยังงี้ก็ไม่รู้หรอกหนา แก่ชื้อเกียจแสนจะชื้อเกียจ
ว่างั้น ก็มาอยู่วัด มาอยู่วัดที่นี้ได้กวักก็เกลียด โอ้ยพระก็เกลียด ความชื้อเกียจของแกนั้นแหละ
ท้าวปุมแสนปมนั้นนะ ที่นี้ก็อยู่มา ๆ ก็มะเชื่อนะเป็นใจถึงมาขึ้นอยู่ตงที่ข้าง ๆ แกอยู่นั้นแหละ
ที่นี้ก็แก่ก็เขี้ยวระมะเชื่อนั้นแหละ รอนมะเชื่อนะเป็นลูกนะว่างั้นเถอะ (ฮิ) ที่นี้ก็ลูกสาว
เศรษฐีนั้นก็อยากกินมะเชื่อมา มาวัด มาวัดก็มาเห็นมะเชื่อเข้า ที่นี้ก็อยากกินมะเชื่อ ก็
เอามะเชื่อเก็บมะเชื่อไป ก็ไปกิน ไปกินก็มีลูกขึ้นมา ชื่อนางท้าวอุทัย ลูกสาวเศรษฐี
ลูกมหาเศรษฐีนั้นนะ ชื่อนางอุทัย ก็มีลูก มีท้องขึ้นมา ท้องขึ้นมาก็ออกลูกมา ก็เศรษฐีก็ชื้อ
ร้องป่าวไปนะ ว่าลูกนี้ไปท้องกะใครก็ว่างั้น ชื้อร้องป่าวไป คนไพรกระคุมผี คนลาวรวย
คนที่ตี ๆ กัน ว่างั้นเถอะมา มาในเมือง คนไหนก็เอาที่มากินนั้นนะ เอาของดี ๆ แหละมา
ให้ลูกนะ เอามาให้ะก็ไม้อา

ที่นี้ก็จะกล่าวถึงท้าวปุมแสนปม ก็มีอยู่คนเดียวแค่นี้แหละ ก็เอาปุมแสนปมไป
ลูกก็ยกเอาไอ้ข้าวเย็นไปก่อนเคียนนั้นแหละ ท้าวปุมแสนปมนะ แล้วก็ลูก ไอ้เค็กมันก็ขึ้นมา
นั่งตัก นั่งบนตัก ท้าวปุมแสนปมก็ พ่อแม่อีกเร็วเลย ชับหนีตีไล่ ไปเลย ทาแผลย่นน้ำไปเลย
เอาเสียบขี้ของอะไรต่ออะไรก็ยกให้ไป ก็ให้ใส่แผลย่นคั่นลอยขึ้นเหนือน้ำไป แพนะก็
ไปหยุดอยู่ หยุดอยู่ ท้าวปุมแสนปมก็ขึ้นไปทางไร้ไปทางไร้ก็เอ้อ กลับลงมา ไม้ก็ลุกขึ้นอย่าง
เก่า คื่นหมค แล้วก็เอาขมิ้นลงมาให้เมียหอนึ่ง ท้าว นางอุทัยก็จะเอา จะเอาลงมาทำไม
มาถึงเมียนั้นก็เป็นขมิ้น นั่นก็เป็นทองไปหมค อ้าวก็รู้ละ วันนั้นก็แล้ว ก็ไปละไปทางอีก
ทาง ๆ กลับลงมา ไม้ก็ลุกขึ้นอย่างเก่าอีก กลับลงมาหาเมีย เมียก็ตีใจละตัวมาหา ก็ไป
อีกไปทางอีกทางก็เอ้ วันนี้ก็จะแอบดูซักหน่อยมันเป็นยังงี้ ก็ทางทุกวันทุกวันไม้มันเป็น
ยังงี้ลูกทุกวันว่างั้น ก็ถึงตะบุตร ก็มาชื้อม้อง ม้อง ๆ ๆ ๆ ว่างั้น ไม่นั้นก็ลุกขึ้นนะชื้อ
อย่ายังงั้นจับลิงเอาไว้ ลิงเค้าก็ว่าอย่าจับ อย่าเอา อย่าจับเลย จะฆ่าเสียเถอะ ยังงั้น
ยังงี้ ก็ว่างั้นนะ ลิงก็ว่า อย่าฆ่าเลย ขอชีวิตไว้เถอะ ก็เทวคาบะจำเลงมานะ อย่าฆ่าเลย

ขอชีวิตไว้เถอะ ก็ว่างั้น เอ้า ไม่ให้ฆ่าจะให้ทำยังงัยละ ให้ไม้ที่นอนนี้คืนจะหาไรทำสวน
กิน ออย่าเลย ลิงเค้าก็ว่า เอาเถอะ ข้องนะที่ได้ 3 อย่าง ก็ว่างั้นนะ แล้วลิงก็ไอ้ท้าวปุม
แสนปมร้ค่าก็ว่า จะดีให้ตัวเองนี้หายหายปุม ให้หายว่างั้น แล้วจะดีเอาข้างม้าว้าวควาย
2 อย่างละนะ แล้วก็ดีเอา เอาเงินเอาทอง จะดีให้ท้าวให้ปุมแสนปมนี้หาย แล้วก็
ดีเอาข้างม้าว้าวควายร้พลพโยธา แล้วก็ดีเอาอะไรอีกวะ ลืมเสียแล้ว ดี 3 อย่าง จะดี
ให้หายกลับคืน ให้หายกลับคืนอีก แล้วก็ดีให้ ๆ ให้มีมาอีกนี่แหละ ให้ปุมมีมาอีก ให้เมีย
จำได้ยังงั้นนะ เออ 3 อย่างนี้แหละ ตานี้ก็พอเอาของนั้นดีที่หายมดเลนนะหายมด ก็กลับ
ลงมาหาเมีย เมีย เมียเค้ามารู้เห็นเข้า เค้าวว่าไม่ใช่ตัวเค้า เค้าไม่ให้มา ออย่ามา ไม่ใช่
ตัวเค้า ตัวเค้ามีแต่ปุมแสนปมทั้งนั้น ท้าวอุทัยเค้าว่า เค้าก็ไม่ให้มา ที่นี้อาย่างงั้นเลย
กลับไปหาสิ่งอื่น บอกว่าเมียเค้าไม่ให้มา เค้าไม่ให้ลงก็ว่างั้น เค้าไม่ให้ลงไปหาเค้า
ดีเอากลับคืนเหอะ เค้าวว่างั้น (หัวเราะ) ดีกลับคืนก็เป็นท้าวปุมแสนปม ก็ไปหาเมีย
เมื่อก็รับเอาแหละ ก็ดีใจแหละตานี้ก็ มาถึงก็มาปรึกษากันเอาของมาด้วยที่นี้นะ เมื่อก็ ก็
ปรึกษากะเมียว่าเราจะดีเอาอะไร เมื่อก็ว่าดีให้ปุมแสนปมหาย แล้วดีเอาข้างม้าว้าวควาย
เค้าวว่างั้น แล้วก็ดีเอาเงินเอาทอง เค้าวว่างั้น 3 อย่าง ก็ดีของขึ้น 3 ที่ ปุมก็หาย ข้าง
ม้าว้าวควายเยอะแยะละที่นี้ละ แล้วก็เงินทอง ก็สร้าง ก็มีลูกขึ้น ชื่อท้าวอุทอง ก็สร้างแปล
ให้ลูก ท้าวอุโห้สร้างแปลเงิน ท้าวอุทองน้องสร้างแปลทองก็อยู่มาก ๆ ก็เลี้ยงอยู่ด้วยกัน
มาในแหละ ไอ้ชีวิตชีวา ข้างม้า ว้าวควายนอซึมนักไหลลงมาหาพ่อตาแมยาย ตานี้
ก็ว่าลูกตายละนะ อยู่กันก็ปีก็ชาติ ก็ไหลลงมาใช้ ทางนี้ก็ใช้ให้บ่าวไพร่ขึ้นมากูชีว่า ชีข้าง
ขึ้นมาไหลลงมา มาดูที่ไหนได้อ้อยลูกกูว่ารววว่างั้น อ้าก็อยู่มาก อยู่มาหน้าก็เลยกินตายมด
เลยเชียว บ้านพ่อตา แมยายก็ตาย บ้านตัวก็ตาย ก็เหลือแต่ท้าวอุโห้กับท้าวอุทองสองคน
ก็หนีไป หนีรอบเมืองเราเนี่ย ก็ไปตายที่สถิตีบ เอะแค้นนี้แหละเอายอ ๆ ชื่อสถิตินี้แหละ
เอาใส่หีบลงน้ำนะไป หนีมาตามไปนะ ก็เลยตายที่สถิตีบเนี่ย 2 พี่น้อง เอาแค้นนี้พอ

พรหมนงษา

นายสำเนียง พรหมพิทักษ์

ยายกะหลานอยู่ด้วยกัน ก็ไป ยายบอกว่า ยายตาไม่ค่อยดี หลานเอ๋ยไปตักช้อนคักไซ้ มากินบ้างเถอะ หลานก็ทำไซ้เอาช้อนไปล้างบนฟ้า ได้ลึงตัวหนึ่ง ยายก็ตาไม่เห็นน้อ ไค้มาถักแกงไอ้ลึงให้หลานให้ยายกิน ยายกินไปตาไม่เห็น "มึงแกงอะไรให้กูกินนี่"

"กินไปเถอะอย่าพูดเลย อยากกินอะไรก็กินเข้าไป ไม่กินก็แล้วไป" ก็ตุงันมั่ง ไอ้พูดถึงไอ้เจ้าค่างเจ้าลึงยายไม่รู้เรอะ ตายไปชาติหน้าขอให้ขนยาวเหมือนลิงน้อ (หัวเราะ) ตายไปเหมือนค่างเหมือนลิงจริง ๆ นะ

อยู่มา ๆ คราวนี้ก็เป็นที่ว่า ไอ้ชีเกียจ ไอ้ชีคร้านขนยาวยังงี้ละ ไปอาศัยอยู่กะวัด ๆ เมื่อเข้าพระมาก็บิณฑบาตมา ฉ้นอาหารแล้วก็เทของลงไป ไอ้เจ้าพรหมนงษานี้ก็ไปรับอาหารเสร็จแล้วก็เขาก็อะไร ๆ เสร็จคือ เป็นผักเป็นอะไรมันเกิดมั่ง มะเขือเกิดงาม เยี่ยวรดแล้วชีเกียจตักน้ำนั้นชีคร้านนะ เยี่ยวรดมะเขือ โอ้ เป็นลูกใหญ่โตโบราณสวยงาม นางสีสินธุ ลูกพระยาเมืองก็มา "เอ้า มะเขื่อนี้งามเหลือเกิน จะขอไปกินได้ไหมน้อ" "อ้อ มะเขือไอ้ท้าวขนยาวนี่อย่าไปเอากินนะ" "เป็นงี้ก็กร่อย" เข้าวานะมาขอ "ขนยาวเอ๋ย ขอมะเขือไปกินได้ไหม" "ได้" "แกกินมะเขือท้าวขนยาวแกจะมีลูก" เข้าวานะ นางสีสินธุก็แปลกใจนะ พูดยังงี้ยังงั้นอ้อ เอาไปกินวันนี่ พรุ่งนี้ก็มาอีก เอาอีก "ใครกินมะเขือท้าวขนยาวเดี๋ยวจะมีลูกนา" ไอ้หนูเผือกตัวนั้นมองนะ ก็วิ่งแล้วเพราะรู้บุญมีมีทองจริง ๆ ครับ ทองก็ใหญ่โต พ่อก็โกรธพี่ก็โกรธา "เอ๊ สนมกรรมวัง ไอ้พวกเสนาบดีล่อมในวังนี่ก็ไมไ่ช่น้อย ทำไมไม่มีทองยังงี้" ป่าวเกินขึ้นมาที่ห้องร้องป่าว พ่อก็คลอบุตรมา.....พอกำลังจะจิกของคนไค้ละมั้งน้อ ที่ห้องร้องป่าวใคร เป็นพ่อเป็นแม่ให้มาเอากล้วยลูกเนี้ยส่งไป ถ้าลูกมันหยิบเอา ไอ้คนนั้นนะเป็นผัวมัน วูญเถอะข้าราชการทหาร ตำรวจ บ่าวไพร่ เสนาชนบตี กล้วย ตักไปใส่เลื่องามไป "เอ้า ลูกเอ๋ยกล้วยพ่อ" ไม่มีพรอกกอกอกแต่ ไม่มาไกล่พรอก หมัดในแผ่นดินแกวนั้นไม่มีใครมา ไม่มีใครมาเลย เหลือแต่ไอ้ขนยาวคนเดี๋ยวนะ ขนยาวก็ "ไป ไปเอาขนยาวมา" ขนยาวก็ไปเดินไป "โอ้ย จะไปยังงั้นอ้อ" ถือกล้วยไปลูกหนึ่ง "อ้าว พ่อเอ๋ยถ้าเป็นลูกพ่อเอากล้วย"

วิ่งจี๋มากอดเลยเหียว ไป ๆ ไล่ขับออกไปเลย ออกจากบ้านจากเมืองเลยแหละ เออ
 "ไม่เอา ๆ ไม่ให้อยู่บ้านอยู่เมือง" แหมนางก็แค่นใจน้อ ไป ๆ ทำอยู่หัวไร่ปลายนา
 อยู่ไหนไม่รู้ละ เมียก็ไม่พูดกะฉัว จนจ้งเมียก็ไม่พูด ตั้งหม้อข้าวพอมือข้าวจะเค็ออกเอา
 ตวัดเห็นบเอววิ่ง "เอะศรีอยู่ไหนวะ ๆ" เมียอดไม่ได้ "อยู่เห็นบเอวโงะละ" พูด
 คำนี้แล้วเน้อ.....ได้คำนี้ ที่นี้พ่อบุญชั่วเสร็จ เอาไข่ม่าบั้ง บั้งไข้ไล่หีบนะ "ใคร
 มอกบั้งไข้ไล่หีบ" เออสองคำแล้ว.....กินข้าวกินปลาเสร็จก็แบกขวานเข้าป่าเลย
 พันไม้คุ่มตาม ๆ เลยนะ โคนอย่างฮัศวินเลยนะ อ้าววันนี้ก็พรุ่งนี้จุด ปลุกปักปลุกแพงปลุก
 แดงใหญ่เลย คราวเนี้ย เอ้อ เป็นลูกเป็นเต้าแล้วก็ไป ไอ้เจ้าลิงพ่อเอาต้นไม้ขึ้นเหมือน
 เกาหมัด ไอ้ลิงตัวนั้นนะ ขึ้นเหมือนเกาหมัดเกลี้ยงเนอะ "อ้าว.....ไรอยู่ตรงนี้ ทำไม
 ไอ้ลิงทำไมเป็นจ้" หาไปหาคราวนี้เห็นลิงตัวหนึ่งเจ้าอยู่ "ไอ้หาลิงเนี้ยเอาไม้กูขึ้นหมค"
 เอาไม้บิดหัวเหียว "โอ้ย อย่าบิดหัวของข้าเลย ขอโทษขอภัยเถอะ" เค้าวามา
 "จะเอาอะไรก็ให้" เค้าวานา "จะเอาอะไรก็ให้" เค้าวานา "ชันให้ทุกอย่าง
 จะเอาอะไรก็ให้ จะเอาไม้ไผ่ไรเหมือนเกา จะปลุกแซมเหมือนเกาชันก็ให้ จะตีให้ชน
 เกาหล่น ๆ หมคก็ได้ จะหาอะไรก็ได้หมดแหละ" "เออ ๆ" ก็ยกให้ฆ้องลูกนั้นมา ถือ
 ฆ้องเป็บ ๆ มาหาเมีย โวยไปถึงไรลึงมันตีฆ้องนี้เอาไม้ขึ้นเหมือนเกาแดงเต็งไม่มีเลย
 ตีให้ชนขึ้น ๆ หล่นก็หล่น ตีให้ชนขึ้นหลุดก็หลุด เมียบอก "จริง ๆ เอะ" 'จริงซี"
 จริงเมียก็ไปชนพินมาตั้งเป็นลำเกียนทองเป็นภูเขาเลยชนมันนะ มีแต่ชีแมงวันทั้งนั้นเหม็น
 หึ่งเลย คราวนี้ก็ตีพอได้เวลาก็ตีมั่ง ๆ ๆ.....ตีมั่ง ๆ ชนหลุดเกลี้ยง โอ้ย.....ที่นี้ไม่
 ไซ้ชนยาวแล้ว เทพดาแล้ว เมียก็หอบไอ้ชนนี้ทิ้งที่กองไฟ พีบ ๆ หมคเลยนะ จนที่เอาบ้าน
 เอาเมือง โอ้ย... .ใหญ่โตโหรานเถอะบ่าวไพร่เสนา ข้าราชการ ตีกรามบ้านเมือง
 อะไรใหญ่กว่าเมืองพ่อดาอีก ขาวถึงพ่อดา เสร็จแล้วคราวเนี้ยว่าลูกเขยไปอยู่หัวไร่
 ปลายนานี้โวย เป็นบ้านเมืองใหญ่โตโหราน เป็นพระเจ้าแผ่นดิน พ่อดามาเยี่ยม ชีข้าง
 มาข้างไม่เข้าเมืองเลยครับ กลัวนะ เอ้อ.....กลัวนะ ลูกเขยไค้ยื่นพ่อดามาก็วิ่งไป
 สองตัวเมียไปหาพ่อ "พ่อดา ๆ" จะไปหาลูกเขยจะขึ้นเลยแทนบัลลังก์มันก็เล็ก "พ่อดา
 ทำ ๆ" (หัวเราะ) จั้นเถอะเนี้ยบุญแก่บุญนะ ปาปแก่บาป.....เส่นมมังภูเขา ความจน
 บางทีคนอาจจะรวยข้างหน้า ไม่นานอน คราวนี้จันนะ อาจปีหน้าจะรวยก็มี

2. ตัวละครที่มีชีวิตความเป็นอยู่ หรือการประกอบอาชีพเช่นเดียวกับคนในท้องถิ่น ลักษณะนี้ปรากฏในนิทานทั้ง 6 เรื่อง คือ เรื่องไอ้จี่เกียด พรหมนกขา ท้าวแสนปม พรานบุญ นางผมหอม และเรื่องนกกระจาบ

ดูชนในเรื่องพรานบุญ แม้จะเป็นกษัตริย์ในนิทานที่เล่ากันในท้องถิ่นอื่น แต่ความเป็นอยู่เหมือนคนธรรมดา คือต้องอาศัยบ้านหลังคามุงแฝก (หญ้าคา) ดังปรากฏในนิทานตอนนางมโนห์ราบินหนี ว่านางบินออกทางช่องโหว่ของหลังคา นอกจากนี้ยังไม่ได้มีความเก่งกล้าอย่างกษัตริย์ ซ้ำยังกลายเป็นหลานของพรานบุญ ต้องใช้ชีวิตเหมือนคนธรรมดาทั่วไป ดังสุขนกล่าวกับแม่ของตนว่า "เมืองเขาน่ะมันสบายมาก ห่ามาหากินเค้าก็ไม่ต้องทำเขานึกอะไรเค้าก็ได้กิน เมืองเราเนี่ยเมืองแสนลำบาก..... เค้าจะอยู่กะเราเหรอมแม่ มีแต่เผือกแต่มัน มีแต่ของควาว ของหวานก็มีเหมือนกัน ต้องชวนชวายหาถึงจะได้กิน"

แม่หม้ายซึ่งเป็นแม่ของนางผมหอมในเรื่องนางผมหอม มีอาชีพทำไร่นา และมีสภาพเช่นเดียวกับ ชาวไร่ชาวนาในปัจจุบัน การที่นางออกไปทำไร่นาไปกินน้ำในรอยเท้าช้างจึงตั้งครรภ์

นิทานเรื่องท้าวแสนปม กล่าวถึงท้าวแสนปม เมื่อมีครอบครัวต้องออกไปทำไร่นาป่าสำหรับปลูกข้าว และปลูกพืชไร่ เพื่อเลี้ยงครอบครัว

ลักษณะที่กล่าวมานี้ ก็คือลักษณะที่พบในนิทานทรงเครื่อง ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับชีวิตจริงโดยเฉพาะชีวิตของตัวละคร และฉากคล้ายบุคคลและสถานที่ในท้องถิ่นของผู้เล่า

พรานบุญ

นายขวัญ สิริหะเวทย์

เรื่องนี้เป็นเรื่องของพรานบุญ โสบุตร ท่านมีหลานอยู่คนนึง สุนัข ชื่อสุนัขทุมมาร เหมือนกัน เอ้อ ชื่อ สุนัข มีหลานอยู่ชื่อ สุนัข สุนัขคนนี้มีลูกเชื้อเจ้าเชื้อกษัตริย์เหมือนกัน คานีรูปร่างสวย ที่นี้ไม่มีเมียเค้ารักที่หนึ่ง ที่นี้ทางโสบุตรก็เป็นพรานใหญ่ ตาพรานบุญท่านก็ พรานใหญ่ ก็เลยประมาณเจอะกัน ท่านบอกว่า ลูกหลานของท่านนะทำไมถึงเวลานี้ข้าพเจ้า ไ้เดิน เดินคงไปครั้งนั้น ไปหาพ่อข้างชื่อว่าอ่า.....สุธา อ่า พญาเจ็ดพันต์ นี้โสบุตร ท่านไป ไปก่อนนะ ไปก่อนก็ไปฆ่าช้าง วันนั้นนะเอามาให้นางเจ้าทำเตียงนอน อันนี้มัน รุ่งนี้ตาหาก คราวนี้นอนกลับมาก็เลยมาเจอะพรานบุญ ๆ ก็เลย เล่าให้พรานบุญฟัง พรานบุญก็

"อ้อ แล้วมันกรงไปไหนละ"

โสบุตรเค้าก็เลยชี้ขึ้นไปทิศนั้น ๆ บอกว่า

"ต้องเตรียมอาหารให้มากหน่อย" ไม่ใช่ทาง ไม่ใช่ใกล้ ๆ นะอะ ประมาณ สี่ 7 วัน หรือคั้งเดือนเรานี้ เป็นต้น

เค้าก็จัดอาหารใส่หิ้ว ใส่เชิง แล้วก็หามเรือยไป ไปถึงแม่น้ำใหญ่ แกก็มีคน แตกอน เค้า ก็มีตะเช็นะลอยขึ้นมา ลอยขึ้นมาก็ถามว่า

"นี่ท่านมาเป็นอะไรอยู่ที่นี้"

"ข้าพเจ้าเนี่ยเคยเป็นตะเชื้อยูนานนักแล้ว หลายฟ้าหลายปี"

"แล้วมันเป็นเหตุอะไรให้พรานบุญ (ตะเชื้อ) เล่าให้ข้าพเจ้าฟังซิ ว่าทำไมถึง เป็นตะเชื้อยูนาน"

มันก็ แกเนี่ยเคยบวชลูกเต้า บวชลูกบวชหลาน ไม่เคยฉลองเลย นี่เค้าเรียกว่า ทำงานไม่สำเร็จ แกก็เลยมาเป็นตะเชื้อยูนานจี้ ว้างนั้น

"ยังงั้นก็เอาเหอะจะช่วยข้าพเจ้าได้อย่างไร" "ให้ข้าพเจ้าให้เดินไต่ไปเลย"

"เอาเหอะจะช่วยได้" ว่ายังงั้น

ท่านก็ห้ามของเคินตามหลังจะเข้ซำมแม่น้ำไป พอหันหลังแล้วก็เขียนหนังสือใส่ปากให้เค้า กลายเป็นมนุษย์ แล้วจะไปยังไงก็ตามจะเข้เนะ ท่านก็เคินเรื่อยไป เคินไปตามดงตามป่า เคินไป ๆ ก็ไปเจออะรูเหลือมอยู่อีก รูเหลือมนั้นแหม่ใหญ่จริง ๆ หงอนแ่งโจ้เลย เป็น จอมปลวกเลย อยู่อย่างเก๋านั่นเองไม่ได้ไปไหน ท่านก็เลยไปถามว่า

"อ้อ ทำไมไม่ถึงมานอนอยู่นี้ละ"

รูเหลือมก็เลยเล่าให้ฟัง "ข้าพเจ้าเป็นรูเหลือม เผ่าทรัพย์อยู่นานแล้ว ไม่ได้ไปเกิดไป ขานเค้าซักทีเลย ไม่รู้ว่าเป็นเหตุยังงี้ได้ ถึงได้นอนอยู่จี่ ชั้นแรกจะไปก็ห้วงทรัพย์" ว้างั้น "สมบัติอยู่นี้"

พรานบุญก็บอกว่า "นี่แหละท่านได้เก็บเงินไว้ไม่ได้สร้างสมอะไรเลย ทานหรือก็ไม่ได้ สร้าง หรือว่าจะหาทานก็ไม่ได้ทำ หรือว่าจะไปก่ออะไร ทำอะไรก็ไม่ได้ไปหา ก็ได้ห้วง ทรัพย์ของท่านเนี่ย ท่านตายไปแล้วท่านก็ต้องมาเผ่าทรัพย์ของท่านอยู่อย่างนี้เอง"

ท่านก็เลยไป เคิน ๆ ไปก็เจออะ แม่ช้างใหญ่ ช้างใหญ่ตัวหนึ่ง เคินแก่เผ่าชรา อยู่ใ่น้ำนั้นมานานแล้ว ถามว่า

"ท่านเนี่ยเป็นยังงี้ถึงได้เคินอยู่ในน้ันักหนาแล้ว ได้กล่าวมาว่าเป็นอะไร"

บอก "ข้าพเจ้าเนี่ยมีกรรม" บอก

"ท่านเนี่ย กรรมของท่านมีก็ไม่มากมายอะไรเท่าไรหรอก เมื่อเค้าจะสร้างสม อะไรกันท่านกล่าวมากเหลือเกิน จะสร้างอุโบสถ หรือว่าจะทำบุญหาทานเนี่ย เวลาทำ เค้าแล้วท่านไม่ทำ ทำเพียงน้อย ท่านก็ได้กรรมนี้ มันมาสมสู่ท่าน เมื่อท่านจะทำบาป เพื่อ ท่านก็ทำไปเสียะ อย่างกล่าวมาก ตายแล้วมันจะเป็นอย่างนี้" ท่านว่างั้น ก็เลย จักการเขียนหนังสือให้ ก็เป็นมนุษย์

ที่นี้ก็ไป ก็ไปเจออะสระอินคาช เน้นไปเนื้อความเร็วนะ ไปเจออะสระอินคาช สระนั้นใหญ่มาก น้ำขาว วาบขาววาวอะไรลง ก็ทำอาหารการกินของแกแหละ ที่นี้นางนะ 7 วัน ท่านจะมาอาบน้ำที่นี้ นางทั้ง 7 นะ 7 วันถึงจะมาครั้งหนึ่ง คราวนี้ท่านก็นอน นอน กิน นอนอยู่ เปิบอาหารอยู่ที่ริมสระใหญ่นะ คอยดูซิว่านางท่านจะมาเวลาไหน ถึงจะเอา นางนะ เอาซักคนนึง ไปให้หลานท่าน สุชน ที่นี้ก็พอดีครบ 7 วัน นางก็มา มาทางอากาศ

มีปีก มีหาง บินมา มาถึงก็ แหม มาถอดปีก ถอดหาง ที่สระ ที่ตะพานหิน ก็

"กลืนมนุษย์นี้มันเหม็นเหลือเกิน" ว้างั้น

หันซ้ายหันขวา แต่ก็ไม่เห็นแก แยกไปทำซุ้มไว้ ทำซุ้มแอบ ทำซุ้ม ที่นี้นางก็ไม่สังเกต
ลงเล่นน้ำกันตามเคย ว้างั้น ตามเคย ก็เล่นไปเล่นมา แกมีบ่วงนี้ บ่วงนี้แกหาของแก
เอง ก็จะคล้องนาง ก็โยนบ่วงนี้ ก็คล้อง ๆ ไม่ติด ทำใจก็ไม่ได้ มะทายังใจก็ไม่ได้
วิชาไหนก็ไปสู่นางไม่ได้ "น่ากลัวจะเป็นผู้มีบุญมาก" ท่านก็ว่าอย่างนั้น เราก็มีวิชามาก
ดังนี้แล้ว ก็ยังเอามาไม่ได้ อย่างงั้นเลยเพื่อนเรายังมีอีกคนหนึ่ง อยู่ที่.....เป็นพญานาค
อยู่มาศาลโน้น ต้องไปหาเพื่อนของเราจึงได้ ว้างั้น เห็นแล้วสยดสยองเหลือเกิน ก็ไป
ลงไปหาพญานาค ลงไป 7 - 6 ชั้น เรียกขุนคานประทุบ้ง ๆ ให้เปิดขุนคานประทุบให้ที่
อะไรเงี้ย พวกคานมันมีนี่ เข้าไปหาพญานาคลาบาก เหมือนกัน ที่นี้ไปถึงพญานาคแล้ว
พญานาคถามว่า

"เอะ ร้อยวันพันปีเพื่อนไม่เคยมาเยี่ยมเราเลย ทำไมวันนี้เดือดร้อนรี ทำไม
มาหาข้าพเจ้าทำไม"

ก็เลยเล่าให้ฟังว่า ให้ฟังว่า

ข้าพเจ้าไปเห็นนางทั้ง 7 อยู่ที่สระอินคาฯ สยดเหลือเกิน"

"จะเอาไปทำไม ท่านนะแกแล้ว ฮีจะเอาไปทำไม จะเอาไปทำเป็นคนใช้หรือ"
พราหมณ์บอก "ไม่ใช่หรอก สุนัขของข้าพเจ้าอายุตั้ง 20 กว่าแล้ว ได้บวชเรียนเขียนอ่าน
ลึกออกมา ก็ยังไม่ได้ลูกได้เมียเลย เห็นนางครั้งนี้ ผมชอบใจมากจะหาวิธีช่วยเหลือ
ข้าพเจ้าหน่อยเถอะ" ว้างั้น

พญานาค "แหม ขอเงินขอทองข้าพเจ้าไม่หวงเลย ขอบ่วงนาคราชครั้งนี้
ข้าพเจ้าหวงมากเหลือเกิน" ว้างั้น

พราหมณ์ชักโมโห "แหม ขอเท่านี้เมื่อเป็นเพื่อนกันไม่ได้ ก็ขอของเท่านี้ไม่ได้ก็เห็นว่า
อย่าเป็นเพื่อนกันต่อไปเลย"

ทางพญานาคท่านก็เลยเฉยว่า ก็กกอง (ตริกตรอง) อยู่นานโข กว่าจะปลงใจ
ให้บ่วงมาได้

"เอาเถอะ ข้าให้ไปคล่องนางได้แล้ว เพื่อนอย่าลืมปล่อยบ่วงนาคราชของข้าพเจ้า กลับคืนมานะ" เจ้าว่างั้น "ถ้าไม่ให้คืนมา ต้องตัดเป็นซากเพื่อนกันเป็นแน่นอน" ว่างั้น ก็เอามาได้ มาได้ทานก็มาเข้าชุมตามเดิม โอ้เจ้าพวกมคพวกอะโรมาก็คือ ตอนนี้อยู่เลยมันเป็นความหยาบ โอ้เรื่องเพลงของแกนะ

คราวนี้แกก็พอได้ 7 วัน ราชรีแล้วก็ นางทั้งเจ็ดก็มาเล่นน้ำตามเคยละ ตามเคยตามเคย ทานก็สั่งบ่วง โอ้ความสั่งบ่วงนี่ก็เป็นความหยาบเหมือนกัน ผมก็ไม่เลาเหมือนกัน ก็มัดร่างกายตามตัวเอาตามสบาย โอ้ตามผมแล้วมันสนุก ก็เฮฮากันนะครับ

ทานก็รัดพอปล่อยบ่วงไปขับ พอนางมา ทั้งเจ็ดก็ไปรัดเอานางสุดท้อง คนสุดท้อง สวยกว่าเจ้าหมดเลย รัดได้คราวนี้ช่วยยังงี้ก็ไม่ได้ทั้ง พี่ทั้งหก นั้น ช่วยยังงี้ก็ไม่ไหว ก็พรวนบุญก็เลยลิวเข้าไปก็เลยอ้อม ปลดบ่วงออก แล้วก็สั่งบ่วงกลับไปหาเพื่อนตามเคย แล้วก็เอามาบ้าน เอามาถวายสุชน คนตะกอนน้ำกลัวไม่มีสังกะสีหรือไม่มีกระเบื้องนะครับ ก็อยู่กันมุงหม้ามุงไบยังงั้น หม้าคานะ คราวนี้มาอยู่ได้ 7 วัน 3 วันถึง 7 วันก็รำ สวย ญุกะแมอย่า... ัวไม่อยู่ ำไปรำมา คราวนี้นาง นางนั้นก็บอกว่า ย่า นอกกะแม่ "แม่ ถ้าให้สวยจริง ๆ นะ ขอปีกขอร้างให้ลูกเหอะ" ว่างั้น "จะรำให้สวยกว่านี้มากนั้"

แม่ก็อยากเห็นว่ามันจะสวยงามขนาดไหน ก็ให้ปีกให้หาง ให้รำให้ดู ำไปรำมา ขอให้แม่เปิดหลังคา หลังคาบ้าน ว่างั้น ให้มันกระจำง หลังคาบ้านมันทึบ ไม่สวยหรอก ว่างั้น แม่ก็เอาไม้ไปกระทุ้ง ๆ โอ้ของหม้า มันผูกกะเชือก มันก็ขาดออกไป แกขึ้นไปลื้อไม่ได้ คนแก่ เอาไปลื้อ ประมาณหลวมตัวของนาง ทำ ก็รำ แม่ก็รำ มองเพลินไป เพลินมาก็วิ่งขึ้นไปสูง พลัดเลย ออกจากหลังคา แม่ก็ร้องให้ ให้ลงมาก็ไม่ลง ทำยังงี้อ่อนวอนยังงี้ก็ไม่ลง ได้แต่รำรอบบ้านของแม่ แม่รำ 3 รอบ คราวนี้ก็เลยออกปากสั่งไว้ว่า "สุชนนะจะไปตามตัวข้าพเจ้า ก็ต้องไปทางทิศนั้น เรียกว่า เมืองไกรลาส" ว่างั้น "เมืองนี้ไกลมากเหลือเกิน" ว่างั้น "ข้ามภูเข ข้ามแม่น้ำไปปากเหลือเกิน ถ้าจะไปลูกจะทิ้งของไว้ให้ 2 อย่าง เอาแหวนไว้ให้วงหนึ่ง มันจะกระทบกันเกิดเป็นไฟ" ว่างั้น จะรอกไปมันจะกระทบกันที่เลย เข้าไปไม่ได้หรอก ถ้าคนไม่มีบุญแท่นะ ไปไม่ได้" ว่างั้น "ถ้าจะไปเจ๊ยะเอาแหวนเนี่ยขว้างเข้าไปก่อน ถ้าออกถึงโน้นแล้วเก็บแหวน โอ้เขานั่น

มันจะ พอขวางจับเขามันจะบานออกทันที แล้วรอกไปได้ เขาก็จะไม่กระทบกัน แล้วก็
แหวนนั้นก็เอาไปควย" ว้างนั้น

ก็มาถึงสิ่งแม่สิ่งอะไรเสร็จ ก็เลยไป แวะไปเลย ทาย

สุชนมาร้องให้ เล่าความเป็นไปว่า "แม่ ทำไมถึงไปให้ปีกให้หางเขา เขาก็
บินไป กลับบ้านเขาอะซี เขาไม่อยากจะอยู่เมืองมนุษย์ เมืองมนุษย์เราเนี่ยมันมีทั้งควา
ทั้งเหม็น ทั้งหอม อะไรทุกประการไปเลย เมืองเขานะมันสบายมาก ทามาหากินเค้าก็
ไม่ต้องทำ เขาก็อะไร เขาก็ไคกิน เมืองเราเนี่ยเมืองแสนลำบาก" ว้างนั้น "เค้าจะ
อยู่กะเราหรือแม่ มีแต่เขือกแต่มัน มีเตของควา ของหวาน ก็มีเหมือนกัน ต้องชวนควา
ควาถึงจะไคกิน เมืองของเค้าแม่เอ๊ย นึกอะไร เค้าก็ไคกินนะแม่ แม่ก็รู้ทั้งนั้นนะ"

"ลูกจะไปตามเขานะมันไปไม่ได้หรอกลูกเอ๊ย" ว้างนั้น "เขานะมันไกลเหลือเกิน
ไม่รู้จักก็โยชน" ว้างนั้น

ควานี้ก็ไป พอนั้นแล้ว "ลูกต้องไป ไปตาม ตามแม่ให้ได้ เอ๊ย ตามเมียให้ได้"

แม่ห้ามยังงี้ก็ไม่ฟัง กลัวลูกจะไปตายตามทางว่าอันตรายมาก และจะต้องไปข้าม
ทะเลสาบอีก ไม่ใช่ข่อยว้างนั้น แต่เค้าทนไม่ได้ ทานก็เลยไป ทานไปก็ไปเจออะไ้อะไรนั้น
จริง ๆ กระทบกันเป็นไฟวับ ๆ ๆ เลย เขากะกระทบกัน ระวังถึงว่า "อ้อ เมียก็สั่งไว้ให้
เอา" หวนขวาง แล้วก็รอกตัวไปได้" ก็ปลดออก ขว้างแหวนไป ๆ แล้วทานก็รอกไปก็ไป
เก็บแหวนใส่มือตามเคย ไปอีกตั้ง 7 วัน ไปก็ไปเห็นแม่.....ทะเลใหญ่ นะ สุดสายตาเลย
นั่งร้องไห้แหละ ที่นี้หมึกท่าจะข้าม ไปคิงผ้าออกมา แหมผ้าขนาดนี้ทาตะพานไปได้ขนาดไหน
ข้าพเจ้านี้ก็ถึงชั้นอินทร์ชั้นพรหมนะ ความที่นึกว่า ถ้าเป็นเนื้อคู่เนื้อกรองกันจริง ๆ ของที่
เมียสั่งไว้ขอให้เป็นอย่างนั้นจริง ๆ เอะ อะไรแก่ก็พรรณนาของแก้วของแห มนบาน
ศาลกลาวของแห แก่ก็เลยคิงผ้าขวางพับไป ก็กลายเป็นตะพานทานก็ค่อยไปตามพานนั้น
ไปถึงฝั่งชะโนนได้ ควานี้ไปถึงฝั่งชะโนนแล้ว มันมีต้นอะไร ต้นพฤษภาอะไรใหญ่
เหลือเกิน สูงประมาณตั้ง 20 วา สูง แล้วโคนันแน่นะ มีกระดูกผีนี้เกลื่อนไปหมด ทานก็
ตกใจ "เอะ ข้าพเจ้านี้เป็นเหตุร้ายอะไร มากองต้นไม้ต้นนี้ ทำไมมีกระดูกมากมาย
ขนาดนี้" ว้างนั้น

ตานักอินทรีนั้นนะ ท่านไปเมืองโกธลาส ที่เค้ากำลังจะทำบุญกัน ไปเมืองโกธลาส คราวนี้ก็ไปดูว่า อามน้ำเจ็ดนางทั้งเจ็ดนั้นนะ ที่มาเมืองมณุษย์นะ เหม็นสาป อามถึง 7 วัน นะ นักอินทรีก็ไปดูทุกวันเลย ถึงเวลาก็ไปดู แล้วก็บินหนีไป ไปหาอาหารกินที่อื่น คราวนี้ ใจลูกก็เลยคุยกันขึ้นมาว่า

"แหมแม่เราป่านนี้ยังไม่เห็นมาเลยนะ เรานี้ก็หิวน้ำกันมากแล้ว น้ำกลัวจะไป ทุ่งานนี้เพลินเหลือเกิน แม่เราเคยไปทุ่งานนี้ทุกวัน น้ำกลัวไปทุ่งานเค้าเพลิน เรานี้ก็ชัก หิวน้ำมากเหลือเกิน แม่ก็ไม่เห็นมา" บ่นกันอยู่ยั้งงั้นแหละ 2 คน 2 ตัว บ่นกันลูกนกอินทรี

"ถ้าเราได้น้ำกินเนี่ย เรายกสบายใจมากเชียวน"

ก็สุชน เอ๊ะ ทำยังงี้ ว่าไปทุ่งาน งานท่านก็อย่ายังงั้นเลย ตักน้ำใส่กระบอกขึ้นไป หานกตีกว่า ว้างั้น จะไปตามไปดูว่า ท่านไปเมืองไหน รือเป็นอะไร ที่นี้ก็ตักน้ำขึ้นไป หาลูกนก ลูกนกก็ไค้น เอ้อ.....กินน้ำที่สุชนให้กิน แล้วว่า "ทำไมถึงบ่นว่า แม่ไป ทุ่งานที่ไหน"

"ไปเมืองโกธลาส" ว้างั้น นางทั้งเจ็ดมาจากเมืองมณุษย์ ว่า เหม็นสาปมณุษย์ เหลือเกิน ทางมิกามารดา เค้าก็ไค้ทำบุญ ไค้หยาคน้ำพระพุทธรูปมาแก้เป็นกรใหญ่ ว้างั้น "เค้าว่าไปไค้ลูกไค้ตัวอยู่เมืองมณุษย์นะ เหม็นสาป" ว้างั้น หรือว่า

"แล้วแม่เค้าจะไปอีกไหม"

"ไป" เค้าว่าว้างั้น "เอ้อ ท่านนะมาหา.....ข้าพเจ้านะคี่แล้ว" ว้างั้น "ไปพร้อมแม่ฉันสิ ไปเมืองโกธลาสนั้น เกาะปิกแม่ข้าพเจ้าไป แล้วตอนหิวค่านะอย่าเข้า ไปหาเค้านะ เค้าจะใช้ เค้าจะแต่งตัว เค้าไปเจออะ เค้าจะกินชะ" ว้างั้น (หิวเราะ)

ทางนี้ก็เลยตอนไค้ขึ้นเนี่ย เค้าจะแต่งตัวแล้ว เค้าต้องไปเข้ามิก ไม่งั้นทางนั้น มันจะไม่ทันงานเค้าตอนเช้า" ว้างั้น

ที่นี้ก็ส่งเสร็จสรรพ แล้วก็ไค้แล้วก็เข้าไปไค้มิกของลูกนกนั้น เข้าไป แม่ก็มาถึง ๆ ก็ เหม็นกลิ่นมณุษย์นี้ ก็ถามดู "วันนี้ผิดแปลกมากทำไมมีกลิ่นมณุษย์"

"อ้าว ก็แม่ไปเมืองมณุษย์มานี้ ก็จะมีกลิ่นมณุษย์ติดตัวมาละมัง" ลูกก็ว่าว้างั้น

"ฮือ ถ้าจะจริง ก็นั่งหางลูก ก็แต่งตัวไขชนไขอะไรนะครับ แต่งตัวแล้ว

เข้ากกกลูกนอน นอน ตอนโกชัน ก็ สุชน ก็ค่อยคลานเข้าไป ๆ ใต้อีกเข้าไปเกาะแม่ของ
นกอินทรี พอตื่นฟ้าเล็ง แม่นกอินทรีจะกระพือปีกไปหาเมืองทั้ง 7 ก็ไปกระพือปีกที่หนึ่งก็ได้
โยชน์หนึ่ง (หัวเราะ) ในนิทานก็กล่าว ไปก็ ไปถึงโนนพอสว่างประมาณในเมืองเราก็ค
ราว 2 โมง เค้าก็ตักน้ำกันเป็นยกใหญ่เลย ยังไม่แล้งงานเค้าจะครบ ยังไม่แล้ง เค้าตัก
ไม่ได้ตักกระแป๋งเหมือนอย่างเรา ตักด้วยครุด้วยอะไรเงี้ย คราวนี้ก็ทางผู้หญิงแถวบ้าน
เค้าก็มากันเป็นแถว มาตักน้ำ สุชน ก็ขึ้น พอนกอินทรีนั้นก็บินก็จะไปจับต้นหว้าใหญ่ที่ชอบบ่อ
นั้นนะ จับบ๊ีบ แล้วเค้าจะไปเมืองอื่นอีก เค้าไปหาอาหารของเค้า เค้าไปทำร้ายในเมือง
นั้นหรือ คราวนี้สุชนก็วิ่งถึงไม่ไหว จับถึงไม้ นกก็ไป บินจับ แล้วก็ไปมองโนนมองนี้ ดูเค้า
ชักครุหนึ่ง ท่านก็ไป นกอินทรีนะ ไปก็ สุชน นั่งโค อยู่ตามเดิม นกอินทรีก็บิน ไม่เห็นสุชน
หรือ เพราะว่าไปกะปีกเค้า ที่นี้ก็พวกหญิงทั้งหลายแห่ก็มาตักน้ำกัน พวกสาว ๆ นะ หนู ๆ
ก็มาตักน้ำกันที่โนนบ่อ ชะโงกกลงไป สุชนนั้นสวยนี้ ไปมองเงาในบ่อนี้ "แหม ข้าพเจ้านี้
รูปโฉม โฉมงามนี้" ไปตักด้วยครุ ตีครุแตกหมดเลย แล้วก็กลับไปด้วยเปล่า ๆ ไม่ตัก ก็คน
มากแบบนั้นนะครับ ว่าตัวสวยไปเป็นข้าตักน้ำให้เค้า ด้วยความฉิวตัวเอง รูปเราก็คงงาม
เราก็คงหาไม่ถึงไปตักน้ำอาบให้เค้าเนี่ย ก็ตีพวกครุแตกหมด ทางโนนก็หาไม่ถึงไปตีครุ หา
หลุดบ้าง อะไรบ้าง แตก แต่ที่นี้ท่านก็เลยมั่งตัวชะ ไขให้เห็น ไขให้ คนหลังมากก็มาตักได้
ตามเคยแล้วก็ เอาแหวนเงินทิ้งลงไป ทิ้งลงไปในครุ แต่ไม่เห็นสุชนอยู่บนนั้น ทิ้งลงไปไป
ถึงก็ไป ตักน้ำ แล้วก็เทรูกอีก แหวนที่มันค้างหัว พอตีเอามือเสยแหวนนั้นก็วิ่งเข้าไปในนี้
นี้ก็เลยบอกว่า "เอ๊ะ ข้าพเจ้า ตัวข้าพเจ้ามาแล้ว" วังนั้น ไปรับเออะที่บ่อน้ำ วังนั้น

นั้นก็มา เค้าก็โวยวายมากก็ไม่เห็นสุชน สุชนอยู่บนยอดไม้ (หัวเราะ) ก็เชิญตัว
ลงมา มายังใจได้ คราวนี้มากก็จะอาศัยกันเรียบร้อยทุกอย่าง แต่พ่อแม่เค้าไม่ให้เป็นตัวเมีย
กันอีกแล้ว เค้าไม่ให้ ตอนนั้นก็ต่างคนต่างอยู่ หาข้าวหาปลาได้ก็ขาย ก็ได้แต่หา ก็ได้แต่คุยกัน
อยู่เฉย ๆ พ่อแม่ไม่ยอมให้ แต่ที่นี้หาอย่างไร พ่อแม่คุยกันทั้ง 2 คน เกวว่า อวยายังงั้นเลย
ถ้าเป็นตัวเป็นเมียเป็นความจริงแล้ว ข้าพเจ้าจะจัดสำหรับทั้ง 7 ถ้ารับนะครับ ถ้าจะจับ
สำหรับเมียเนี่ยถูกต้องจะเป็นตัวเป็นเมียกันได้ ถ้าจะจับไม่ถูกนี้ ข้าพเจ้าก็อย่าเป็นตัวเป็น
เมียกัน หาวจะมาแบบไหนก็ไม่ได้ ยังงั้นก็เลยส่งพวกข้าไพร่อะไรจัดสำหรับขึ้น 7 สำหรับ

ตามลูกสาวเก่า 7 คน ก็มาตั้งเรียงไว้ เป็นแถวเลขก็ไม่เรียงก็ตั้งเป็นวงเลข ไม่รู้หรือ
คนไหนเป็นคนไหน ที่นี้ท่านก็นั่งร้องไห้ ไม่รู้จะจับอันไหนถึงจะถูกของเมียแก่ คราวนี้ก็พระอินทร์
นะ มา มาบอกว่างั้น แทนตัวว่างั้น แก้วมาเสวยเป็นแมงวันมา ว่าจับอันไหนสะก็ให้สุชนจับ
อันนั้น ท่านนี้เป็นพิชียุโทแล้ว แก้วก็บวงสรวงดีแล้วก็ให้สุชนจับ สุชนก็นึกได้ว่า อ้อ แมงวันมา
บอกแล้วว่าจับสารับไหนแล้วก็จับ ก็ต้องถูกว่างั้น พอดีแมงวันไปจับ จับ แก้วก็เลยจับถูก
จับถูกเค้าเลยรับประทานอาหารกัน เรียบร้อยก็ยังไม่ได้อ้ายงั้นต้องจัดห้อง มีห้องอยู่
7 ห้อง ห้องของเมีย ถ้าเข้าห้องถูก ถึงจะยกว่าเป็นเมียได้ แก้วว่างั้น พี่ก็เลย ก็จัด
ห้องขึ้นมา ท่านก็นั่งร้องไห้ตามเดิมอีก ร้องไห้ไปร้องไห้มา ก็กลายเป็นแมงมาหา แมว
ก็บอกว่า

ห้องไหน ข้าพเจ้าไปร้อง แมว ละก็เข้าไปเถอะ"

ท่านีพอจะได้พิชียุโทนอน เค้าส่งข่าวสาวกันเรียบร้อย แล้วก็คุยเรียบร้อย เค้าก็บอกว่า
"เข้าห้องได้"

ไอ้เมียเก่าไม่เห็นนี่ว่าห้องไหน นั่งอยู่ แมวก็นั่งร้องซึกที่ ค้างนานตั้งเน ท่านก็
ภาวนา ร้องไห้ พอดีแมวร้อง ก็เลยเข้าไปได้ ก็ไปถูกต้องของเมียท่าน ก็เลยเป็นเรื่อง
ว่า สุชนเนี่ย เรื่องพรานบุญเป็นอย่างนี้

นางฉมหม่อม

นางทองใบ ลิตยะเวทย์

คือ นางฉมหม่อมนี้ก็ เค้ายาย ๆ คนนั้นแก่เป็นหม้าย เป็นหม้ายแล้วก็มีลูกอยู่คนเดียว มีลูกคนเดียวแก่ไปต่างไร ต่างไรไล่ข้าวละ ต่างไรไล่ข้าวก็ พอที่ร้างนะมากินข้าวแก่ แกกก็ พาลูกแก่นะไปไล่ช้างนะทุกวันนะ ลูกแก่นี่ด้วยกัน ไปไล่ช้างนะทุกวัน ๆ ก็หิวน้ำ ไปไล่ช้าง หิวน้ำก็เลยไปกินน้ำในรอยช้าง กินน้ำในรอยช้าง ก็เป็นยังงี้ก็เลยเกิดท้องขึ้นมา ๆ ก็ ชาวบ้านชาวเมืองเก่าก็ถามว่า "มึงไปท้องกะใคร ๆ" แกก็บอกว่า "ไปได้ไปท้อง กะใครหรือ ไม่เคยไปอะไรกะใครซักทีเลย" วา่งั้น มันก็ แกก็บอกกะเค้าว่า "เอ ยังงั้นน่าจะจะไปกินน้ำในรอยช้างนั่นละตั้งครรรมา" เค้าบอกว่า "เออ ยังงั้น เอ็งก็มีลูกกะช้างนั่นแหละ" เค้าว่านะ

พินี้ลูกเค้าก็เกิดขึ้นมา เจิมาพอเด็กมันพูดได้ไปของมันได้นะ ไปเล่นกันบ้าง ชาวเมืองเค้าก็ว่า "มาเล่นกะกูทำไมอีลูกช้าง" เค้าก็ว่ายังงั้นนั่นละ ก็มีปมค้อย ก็มีปมค้อย ก็กลับมาถามแม่เค้าว่า "แม่ ๆ ทำไมเค้าไปเล่นกับเพื่อน ๆ ทาใบเค้าว่าฉมนะเป็น ลูกช้าง" เค้าว่ายังงั้นนะ พินี้ก็ แม่เค้าก็เลยเล่าประวัติให้ฟัง เล่าประวัติว่า

"เมื่อก่อนนี่แม่เคยไปตามช้าง แล้วก็หิวน้ำ กินน้ำรอยพ่อเอ็งนั่นแหละ ก็เลยเกิด เอ็งขึ้นมา เออ.....เข้าไปได้ไปสมสู่กับเค้าหรือ" วา่งั้น

ก็เลยมันบอกมัน "ถ้าฉมลูกช้าง ฉมนะไม่อยู่กะแม่หรือ ฉมนะไปหาพ่อฉม" มัน ก็ไป ไปที่นี้ไอ้พินี้ มีพินี้คนเดียว ลูกติดแม่อู่นะ มันก็ขอไปด้วย ยายแม่ท่ายคนนั้น แกมีลูก อยู่คนเดียว เค้าว่า "น้องไปถึงไหนเค้าก็จะไปด้วย" แต่เป็นหญิงทั้งนี้ "เค้าจะไปด้วย" เค้าว่าวั้น

ก็ไป ๆ เจอไอ้ฝูงช้างมันนอนกันแยะ เค้าก็แหวไล่โดยไอ้ช้างนะ แต่ไม่ได้ทำมา หรือ เค้าถามว่า "ฉมนะไปไหนกัน"

"ไปหาพ่อ พ่อ ๆ หนูเป็นช้าง" เค้าว่าวั้น

เค้าว่า "พ่อเอ็งนะอยู่ข้างหน้านั้นแหละไปเหอะ" ไอ้พวกข้างนั้นแหละมันว่า
เค้าก็ไปอีก ไปเจออีกฝูงหนึ่งก็แหวไสมันอีก เค้าก็บอกว่า

"จะไปไหนกัน"

"ไปหาพ่อหนู"

"พ่อหนูอยู่ข้างหน้านั้นแหละ ไปเหอะประเดี๋ยวก็ถึงแล้ว" เค้าว่างั้น มันก็ไป
ไปก็ไปเจออีกฝูงหนึ่ง ข้างตัวนั้นก็เห็นหัวหน้าข้างว่างั้นเหอะ เค้าก็ว่า

"จะไปไหนกัน"

"มาหาพ่อหนู"

ข้างตัวนั้นก็เลยแปลกใจ เคยไปกินข้าวยายแม่หม้าย ไอ้ทำไมไม่ถึงได้มีลูกว่า
ฎนี้ ก็อธิบายมะ "เอาเถอะถ้า ถ้า ลูกของข้าพเจ้าจริง ๆ เค้าก็เอางาปลงกินนะ
ให้โตงานี้ขึ้นไปถึงหลัง ถ้าลูกของข้าพเจ้าจริง ๆ ก็" แล้วไอ้ทางพี่ชาย ก็ผัดผ่อน
ขึ้นก่อน น้องก็ขึ้นไป ผลอย ๆ ๆ ขึ้นไปนั่งอยู่บนหลังว่างั้นเถอะ นั่งอยู่บนหลัง ที่นี้ไอ้พี่
ก็อยากจะขึ้นด้วยมะ อยากจะไปกะน้อง ไอ้น้องอยู่บนหลังก็ว่า "ขึ้นมาสิ ๆ" ก็ขึ้นไม่ได้
ขึ้นไม่ได้มันก็ว่า ไม่ใช่ลูกของมัน ก็ฆ่า มาพี่สาว มาตาย ๆ ก็ร้องให้ ก่นอยู่บนหลัง
ก็ร้องให้ ว่าฆ่าพี่

"พ่อทำไมถึงฆ่าพี่ขึ้น"

"โวย ทำไมลูกไม่บอกพ่อ ที่แรกทำไมลูกไม่บอกพ่อละ"

"ไม่ทันบอก"

"อะไรวางใจหลังพ่อ"

"น้ำตา" น้ำตาของเด็กนั้น

มันก็พาไป พาไปอยู่ในถ้ำ ๆ ก็ไม่เคยได้กินข้าวหรอก กินแต่ผลหบากรากไม้
พอก็ไปหามาให้ ไอ้ข้างเล็ก ๆ ข้างมาวข้างไพรก็ไปช่วยกันหากล้วย หาอ้อยมาฝาก
มาฝากให้ไอ้คนที่ถูกข้างนั้นนะนะ มีขมิ้นคินสีฟองก็หา ก็อายุอยู่ในราว 17 - 18 หา
ขมิ้นคินสีฟอง ก็หอมไปทั่วละนะ ที่นี้ทางพรานเค้าไปเที่ยวป่า ก็ไปเจอเข้า ไปเจอ
นางนมหอบเข้า ไปเจอเค้าก็เลยจับกัน รักกัน ชอบกัน ก็เลยได้เสียกันจะ ได้เสียกัน
ไอ้ทางเจ้าข้างเค้ามา เค้าพิเคราะห์ลูกเค้าว่า "เอ...ลูกฎนี้ทำไมถึงว่าดอมนิก"

“ก็เค้าไม่ได้กินข้าว กินแค่ผลไม้พอ มันก็จำเป็นแหละ”

เอาก็เชื่อลูก อยู่มา ๆ ก็เหลืออง คนแพทองนะ

“ลูกทำไมถึงเหลือองนัก”

“ก็พ่อเอามันมาให้เค้าทานบ่อย ๆ มันก็เหลือองนะซี” เค้าว่านั่น

เค้าก็เชื่อ ทีนี้ก็เลยคลอกลูกออกมา ๆ ก็ พ่อก็เห็นว่า ลูกนี่ผิดปกติแล้ว ก็เลย กลั่นใจตายแหละพ่อ แล้วก็สั่งลูกว่า

“ถ้าพ่อตายให้เอางา งาขาวทาพาย เอางาซ้ายนะทำเรือ ให้กลับบ้านกลับเมืองนะ” ว่านั่น เค้าแล้วก็ขนลุก ๆ (หัวเราะ)

“กลับบ้านนะ ๆ ลูก” ว่านั่น

บ้านลูกนะอยู่ทางเหนือ่น้า

ก็พอพ่อนั้นก็เลยกลั่นใจตาย ลูกนั้นก็พากันหนีนะ ทั้งตัวทั้งเมียหนีขึ้นไปอยู่บนภูเขา พ่อหนีตามไม่ได้ เค้าก็เลยหาขันสมา ขันห้า หิงลงมาจากบนเขานะ ลงกรงกะหลังพ่อเลย ขันห้าสมาของเค้าแล้วก็เลยพาลูกมา ก็เอางาขาวพาย เอางาขีงงานั้นแหละ ทาพายมาอย่างเค้าสั่งนั่นแหละ ก็พากันมา มาที่นี้มาถึงเมืองยักซ์ ยักซ์เค้าก็เห็นว่า “ตัวมันสวย” ว่านั่น “จะเอาตัวมันซะ” เค้าก็ลอบเป็นคอกบัว ลอบข้างเรือเรื่อยมานั่นแหละ เป็นคอกบัวสวย ลอบข้างเรือมาก็ ลูกเค้าคนที่มาด้วยก็ร้องไห้อยากจะได้ ลูกที่มีด้วยกันในป่านั้นมะ อยากจะได้บอกว่า ‘พ่อเอื้อนเอา’ ก็พ่อก็ไม่เอา ให้แม่มีงเอาซี ให้แม่มีงเอาให้”

แม่เอื้อนมือลงไปพัม ก็มีนางยักซ์ขึ้นไปแทนบนหัวเรือ ไร่แบ่งของมัจจริง ๆ มันผลัดตกน้ำไปแล้วก็พายมา ๆ ถึงบ้าน มาถึงบ้านก็ มาเอื้อ มาแล้ว เออมาถึงบ้านเค้าก็โอ้อย่างมาบ้านพ่อบ้านแม่เค้าก็ชมเชยว่า ลูกถูกกลับมาแล้วนะนะ กลับมาแล้วก็ออกดีใจ ก็ทำมิ่งทำขวัญ ลูกขวัญให้ลูก ลูกก็พิน้ำมันไ้ ลูกมันนะ มันจำ มันเห็นนะว่า แม่มันตกน้ำลงไปนะ มันเห็น มันรู้ ทีนี้ว่า

“แม่มันอยู่เกาะนั่นแหละ คงขึ้นตรงนั่นแหละแม่มัน”

พอมาถึงบ้าน มันไม่ค่อยนอนด้วยหรอก เพราะแม่มันเป็นยักษ์นะนะ มันก็แอบ
เลาะไป ไปหา ที่แม่มันขึ้นนะ มันก็ไปเจอแม่มัน ไปเจอแม่มันที่นี้ ลูกก็ตั้ง เอ๊ย แม่เค้า
ก็ตั้งลูกว่า

"มึงอย่าไปบอกกะพ่อมึงนะว่าแม่อยู่งั้นนะ ประเทียวยักษ์มันจะกินแม่ ยักษ์นะ
ที่ไปกะลูกนั้นนะ"

ทำยังงัยมันก็ไปแะบอกพอมัน บอก "พอ แม่ พอ ๆ แะ ๆ เค้าบอกว่า
คนที่มากะเรานะเป็นนางยักษ์ มากะคอกไม้ที่เอาให้ลูกนั้นแหละ" เค้าว่างั้น

"แล้วทำยังงัย"

"แม่เค้าว่า ถ้าจะให้เค้ากลับละก็ ให้พอมานางยักษ์นั้นเสียก่อนถึงจะกลับบ้าน
แมกล้วนนางยักษ์จะกินเอา" ว่างั้น

มันก็ทำยังงัย ก็กลับมิดละนะ ลับมิดคาบอย่างตีเลยแหละตัวเค้านะ ที่นี้นางยักษ์
เค้าก็ฝัน ฝันว่า เค้านะ ได้เอากะจกกะหวี ขมื่น ไปหาอยู่ในคอง (คลอง) แล้วก็
ไปส่องกระจกอยู่ในคอง ทำไมถึงฝันอย่างนั้นเค้าว่า ทางตัวเค้าบอกว่า "ฝันอย่างนั้น
ไม่ดีหรอกนะ ให้แกไปหาเค็ลคชะ ไปนั่งหิวอยู่ในคอง นะ ให้เอากะจกหวีผมอยู่ริมน้ำ
นั้น ไปแกเค็ลคมันถึงจะหาย"

ตัวก็ลั้มิดคมกรึบ ก็ไปพันคอขาด คอขาดที่ไหนละ ขวางคลองเลย ไอ้พวกเสียด
นั้นก็.....ชนมันก็เป็นปิง (ปลิง) เป็นทาก เป็นอะไรไป (หัวเราะ) เอ้อ.....
ไอ้ตัวก็เป็นอะไรละ ขวางคลองไป เป็นสะพานขวางคลองไปเลยว่างั้น เต็มแม่น้ำคลอง
แหละ ว่างั้น ที่นี้เค้าก็ไปรับเอานางผมหอมนะมา ทามึงทำขวัญ "หอม" เค้าว่า
"หอมจริง ๆ" ชาวบ้านชาวเมืองเค้าก็ว่า "เออ นี่มันถึงจะไซ่บางผมหอม" เค้าว่า
งั้นนะ "ไอ้คนที่คราวก่อนนั้นนะ มันไม่ไซ่หรอก ไม่ไม่เห็นหอม" เค้าว่างั้น แล้วก็มัน
ก็หมดเรื่องแค่นั้นแหละ

นกกกระจาบ

นายขวัญ ลีทยะเวทย์

นิยายนกกกระจาบเมื่อครั้งโบราณแล้ว เล่าว่าครั้งก่อนนี้ก็ เคยมีสิ่งสาราสัตว์
นี้พูดได้ทุกชนิดนะ ตั้งแต่พระพุทธรูปของท่านยังอยู่ ก็ของทั้ง หลายแหล่ก็พูดกันได้หมด สัตว์
ทุกชนิดก็พูดได้

ที่นี้พญานกกกระจาบทั้ง 2 ฝ่ายฝ่ายเมีย ท่านก็ไปหารังอยู่ที่ป่าพงป่าอ้อ ก็เวลา
นั้นตัวก็ไปหากิน เมียก็อยู่เฝ้าลูกอยู่ที่รังของตนเอง ต่อมาก็ไฟป่าก็ลามมา มาไหม้รังของ
ตน ร้องหาตัวช่วย ตัวก็ไม่รู้ไปไหน คั้นกระวานกระวายอยู่ริมรังของตน โฉบโฉบบินมาอยู่
ยังงั้นเอง เจียนกระทั่งไฟใกล้เข้ามาถึงรังของตน ก็ไหม้เอาลูกของตนนั้นหมดเลย นี่ทำ
ยังงี้ใจได้ก็รอหาตัวก่อน จะเข้าไปในรังของตนจะไป ตาจะย่อนลูกเสียก็ยังไม่ได้ ก็เพราะ
ต้องรอตัวดูว่าตัวจะไปทางไหน ไม่รู้ว่าไปตายหรือไปเป็น ก็ไปหาอาหารมาเลี้ยงลูกเหมือน
กัน เมียเป็นคนเฝ้า ตัวเป็นคนไปหาอาหาร ก็ไปหานั่นก็ไม่มีอะไรหอก ไปหาเอาคอกบัว
เกสรบัวนะ ก็เอามาเลี้ยงลูกของตน เกสรบัว แต่มันมาตอนเช้าคอกบัวมันก็บานอยู่ เข้าไปใน
กลีบบัว กลีบบัวนั้นก็เลยหุบเอาไอ้ตัวของตนนั้นอยู่ชะ ก็ออกไม่ได้ เจียนต่อมาถึงเย็นน้ำค้างก็
ได้พรมคอกบัวเบิกบานก็ ตัวก็เลยออกจากคอกบัวมาได้มาก็กังใจละ มาหารังของตนก็ไม่เห็น
แล้ว ก็เห็นแต่เมียจับอยู่ที่กอไผ่ร้องพรรณนาร้องว่าไฟไหม้ลูกของเรา แล้วก็ไปไหนถึงชานัก
กลืนของตัวเองหอมกรุ่นไปหมดเลยตัวตัวนั้นหาว่าไปหาน้ำมันอ้อมรอบเขยที่ไหน ที่นี้ก็มีมา ไฟนั้น
ประมาณลูกอยู่ประมาณหางรัง ที่นี้พูดจาปราศรัยกันอย่างไรก็ไม่เชื่อทุกสิ่งทุกอย่างก็แค่นใจ
แค่นใจทางฝ่ายตัว

"ข้าพเจ้าไม่อยู่แล้ว ข้าพเจ้าจะต้องตามลูกของข้าพเจ้าไปทันที จะลงกองไฟ
เสียในครั้งนี้" ว้างั้น "แล้วต่อไปแกละชั้นก็ไม่ต้องเจอจะกัน" ว้างั้น "ซาตินนี้" แต่
ตัวพยายามให้มีความ ไปถึงไหนก็ต้องตามไปถึงนั้น ว้างั้น ถึงจะจากไปยังงี้ก็เอา ตาม
ให้ถึง ถึงซาตินนั้นก็ต้องพบกับอีก ต้องพูดกันให้รู้เรื่อง ว้างั้น เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ ข้าพเจ้า
ไม่ได้เป็นอะไรทำไมถึงได้บังคับข้าพเจ้าถึงขนาดนี้ ต้องไป ตัวว้างั้น เมียก็ไม่ยอม ไม่ยอม

แค่นใจ ทาใจก็ไม่เชื่อฟัง เพราะฉะนั้นเลยเมียก็เลย ท่านก็เลยกับตัวลงบินโฉบเข้าไปใน
กองไฟ ทายไปย่นลูกของท่าน ที่นี้มาได้ก็เลยไปมั่งเกิดอยู่กับมหาเศรษฐีแห่งหนึ่ง เป็นลูกสาว
ของท่านนั้น ออกมาเป็นลูกสาวนางพญานกกระเจาบ คราวนี้ฝ่ายตัวก็ไปเกิดอยู่เหมือนกัน ไปอีก
ทาง ห่างคนละต้นคอนกัน คราวนี้รู้ข่าวว่าผู้หญิงท่านผู้นั้นโตเป็นสาวแล้วไม่ยอมพูกกะท่านผู้ใด
ใครมาพูกด้วยก็ไม่พูก กะพอกก็ยังไมพูก และชายคนนั้นก็ขึ้นได้ เมื่อตอนเก่าสาปไว้แล้ว
ข้าพเจ้าได้ยินหญิงคนนี้ น่ากลัวจะไปเกิดอยู่เมื่อนั้นแล้ว ข้าพเจ้าที่ลูกไฟใหม่ เค้าว่า ทาง
ชายนี้ไม่ชอบบว้างนั้น ศาสนา และไม่ยอมพูกอีกด้วยถ้าเกิดเป็นมนุษย์ เค้าก็พูกกับข้าพเจ้าไว้
ยังงี้ ข้าพเจ้าจะต้องไปตามดู อยู่หัวเมืองไหนกันแน่ ท่านก็เลยมา อยู่ในเมืองที่นี้ก็มาใน
เมืองนั้น ชาวบ้านเค้าก็บอกกล่าว เค้าว่าอยู่นั้น เกิดอยู่ที่เมืองมหาเศรษฐีคนนั้น เป็น
มหาเศรษฐีมีศรีสุข เค้าว่างั้น แล้วผู้ใดก็เข้าไปใกล้ไม่ก้อยได้ มีเศกนที่มีบ่าวไพร่ที่สมควร
ที่เป็นเจ้านายใหญ่โต เข้าไปหาพูกด้วยก็ไม่พูกด้วย ทาใจก็ไม่พูก แล้วพ่อแม่เค้าก็อนุมัติ
ให้เหมือนกัน

"เอาเหอะว่าใครพูกได้ ข้าพเจ้าจะยอมยกให้" ทางฝ่ายพ่อแม่บิดามารดาเค้าณะ
"แต่พ่อของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเป็นพ่อแท้ ๆ ยังพูกกะเค้า ยังไม่พูกกะข้าพเจ้าเลย แต่ว่า
ถ้าใครพูกได้ขึ้นก็ยอม.....เป็นสามีภรรยาทุกัน โดยไม่ได้เอาอะไร จะผูกแขนด้วยความ
ตรงเลย ชื่อสัตย์"

ที่นี้ทาใจยังได้ ก็พยายามอยู่หลายวัน นานโซ ที่นี้ไป คนแต่ก่อนก็ตามมากก็ถอด
หัวใจไว้เขียนหมาก เขียนหมากก็พูกด้วย ก็ไม่พูก ก็สงสัยมากแล้วละ ที่นี้ทาใจยังคิดแล้ว
คิดเล่า ไม่รู้จะทำอย่างไรก็ ถอดหัวใจไว้ประทุ ใส่ไร่ไว้

"ประทุเจ้า ทาใจไม่เปิดให้ข้าพเจ้าที่" ยังงั้นยังงี้พรรณานอยู่นั้นละ ประทุ
ก็ไม่ยอมเปิด ไม่ยอมเปิด เอ้อกล่าวขวัญว่า "ถ้าเนื้อคู่ของข้าพเจ้าที่จริงแล้วขอให้ประทุนี้
ขอให้พูกให้ข้าพเจ้าที่เกิด"

ที่นี้ตัวของท่านไปอยู่ในข้างโน้นนะ ตัวผู้ชาย (หัวเราะ) ถึงพูก ที่นี้ก็เลยคิดว่า
ไม่พูกได้ ก็เลยตอบไปว่า

"อ้อ ถ้าเนื้อคู่ของข้าพเจ้ามาถึงแล้วเหอ"

ประทุเค้าก็เลยบอกไปความเนื้อเรื่อง เนื้อเรื่อง ก็เปิดได้ นี่ยังไม่ยอมจะให้ป็นเจ้าบ่าว
ไฟร์อีกเหมือนกัน ยังไม่ยอมตัว ไม่ยอมตัว คราวนี้ทายังใจละ พ่อแม่เค้าก็ขี้มแย้มแล้ว
อ้าวพูดได้แล้ว ทางฝ่ายบิดามารดาก็ "หาใจหนูเอ๋ย" วังั้น "ท่านพูดเค้าไปได้ 3 คำ
ละนะ "ประทุทำไม่ถึงเปิดได้ ทำไมพูดได้" ท่านบอกว่า

"ยังงี้ยังไม่เชื่อแน่ได้" ท่านวังั้น

"หาใจไม่.....เชื่อไม่ได้"

"นี่เอาวิญญาณอะไรมาพูดกัน" เค้าว่านะ แปลกมากซะแล้วก็โตถามสิ่งหนึ่ง
ประการใด ตั้งแต่เนื้อเรื่องมา ตั้งแต่ต้นหนา ตั้งแต่ครั้งนั้น ๆ ข้าพเจ้าได้กรวดน้ำ
พยายามถึงแต่ผู้เดียว แต่ฝ่ายหญิงไม่ได้กรวดมาถึงเลย ฝ่ายชายนะกรวดน้ำ ทำบุญที่ไหน
ก็กรวดน้ำตามเจอะของนางคนที่เป็นสามีภรรยาเนีย กรวดน้ำไว้เพื่อว่าไปเกิดชาติไหน
ขอให้ตามเจอะ ก็เจอะจริง แต่ที่นี่ทำไม่ถึง "ข้าพเจ้าจะมาขอพบขอปราศรัยเกี่ยวนี้
ทุกสิ่งทุกอย่าง ก็ไม่ยอมแก่ข้าพเจ้า ได้ผ่านบ้านผ่านเมืองมา ก็อย่าเค้ามามากมายแล้ว
ไหนที่ความพยายามของข้าพเจ้านี้ ก็ไม่มีความที่จะยินดีกับข้าพเจ้าบ้างเชียวหรือ" ก็
ปราศรัยกันอยู่นานโซ นี้ง อีกเข้าไปในหม่นนอน ถอดไว้ในหมอน ถอดหมอนหมอนก็พูด
ได้ แก่ถึงได้ยอมนะ ยอมด้วยความยินดี ส่งเสริมที่ว่าพญานกกระจาบทันหนาอย่างนั้น

คราวนี้มาอีก มาเป็นเนื้อเรื่องว่า ความคิดพญานกกระจาบทันหนาของข้าพเจ้า มียินดี
ส่งเสริมด้วยความเป็นเนื้อคู่เนื้อหาแล้ว คราวนี้ฝ่ายสองตายาย ที่เป็นมหาเศรษฐีก็ได้
ยกหา ความทำผูกมัดสิ่งขวัญกันเรียบร้อย เอาพระมาใส่บาตรใส่พอก เจริญน้ามนค้ำน้ำพร
กันเรียบร้อย เข้าห้องไม่ยอมนอนด้วย (หัวเราะ) เข้าห้องไม่ยอมนอนด้วย กลัวจะมีบุตร
ต่อไป แล้วจะคิดร้ายปองร้ายสิ่งหนึ่งประการใด ในความแน่นหนาในใจมากกว่านั้น ได้แต่
มาเป็นคู่อุปถัมภ์ ได้คู่ปุ่เลื้อกันก็จริงอยู่ แต่ไม่ให้อุ้มห้องด้วย แต่ไปให้อุ้มนอน ที่นี้ท่านก็
เลย ความนารมีของท่านเอง ก็เลยความคิดมากกว่า "ข้าพเจ้ามีเวรและมีกรรมสิ่งหนึ่ง
ประการใด คราวนี้นิมิตพระมาเทศนาว่ากรรมขึ้นว่า กรรมของใครใคร่ก็มีกรรมทุกสิ่ง
ทุกอย่าง กรรมนี้ใครได้ทำไว้ก็ให้มีกรรม ก็เลยไ้ฟังคำพระสั่งสอนตักเตือน ด้วยความ
เทศน์ของท่าน ก็เลยร่วมหอดด้วยความยินดีต่อมา

2. นิยายประจาดิน เป็นเรื่องเกี่ยวกับประเพณีหรือบุคคลในท้องถิ่น ดังนั้น ฉากจึงเป็นฉากในชีวิตจริง ซึ่งเป็นฉากในชีวิตของผู้เล่านั่นเอง ตัวละครมีทั้งมนุษย์และ เทวดา โคร่งเรื่องส่วนมากจะเป็นการกระทำของบุคคลสำคัญในท้องถิ่นที่สมควรกล่าวถึง หรือการกระทำของตัวละครเหล่านั้นผู้เล่ามีทัศนะว่าเป็นเรื่องจริง (กิ่งแก้ว อัครถาวร 2520 : 286)

ลักษณะของนิยายประจาดินที่รวบรวมได้

นิยายประจาดินที่รวบรวมได้จำนวน 2 เรื่อง มีลักษณะดังนี้

1. เรื่องเล่าเกี่ยวกับสถานที่
2. เรื่องเล่าเกี่ยวกับบุคคล

1. เรื่องเล่าเกี่ยวกับสถานที่ เป็นเรื่องที่เล่ากันในท้องถิ่นโดยมีเค้าของ ความจริง และอ้างสถานที่จริงประกอบ แต่ตัวละครบางตัวไม่มีในชีวิตจริง ได้แก่ เรื่อง พระรถ

เรื่องพระรถผู้เลากล่าวถึงเมืองพนัสนิคม เพราะเล่าวว่าพระรถอาศัยอยู่ที่เมืองพนัสนิคมและตัดถนนมายังเมืองพมสารคาม เพื่อมาแต่งงานกับนาง เขียวค่อมและ ยังอ้างว่าปัจจุบันมีรอยถนนให้เห็นอยู่ ตัวละครที่ไม่มีโอกาสได้พบในชีวิตจริง ได้แก่ ยักษ์ หรือฤาษี ดังนั้นทานต่อไปนี้

พระรถ

นายเคสือบ เจริญสุข

เมืองพระรถก็ เมืองเค้าก็เรียกเมืองพนัสนะ คนลาวเชื่อว่าพัส ไร่คนไทย
 เค้าเรียก เมืองพระรถ ที่นี้ก็ต่อมา ต่อมาที่นี้ ไร่เจ้าพระรถนี้ ลูกนางคากองนั้นแหละ
 ที่นี้เค้าก็เลย ยักยักตัวนั้นแหละตามมาจะมาทำลายพระรถที่นี้ เค้าก็มาขอเอานาง เขียวค้อม
 ไหมละ อยู่ที่นี่ อยู่ทางหัว อยู่ทางเลยพนมไปเนี่ย ที่นี้ก็พอ ที่นี้เอ๊ะจะหายังไง ก็ชักตะเกียง
 เค้าวา เคาสัญญากันนา เค้าวาทาสถน (ถน) เนี่ยมาจากเมืองพระรถเนี่ย เมือง ๆ
 พัสเนี่ย มาจะมาพนมนี่ ก็จะมาคล่องที่พนมเนี่ย ที่นี้ไร่เจ้าสาวอยู่โน้น อยู่ อยู่หัวหมาก
 ที่อยู่ทางโน้น ทางปราจีนโน้นนะ ที่นี้เค้าเดินนึกยังงี้ คนแต่ก่อนเอามือหวิดหรือใจไม่รู้
 คลามาขึ้นเกี่ยวให้ตลอดจนถึงจะเอว้างี้ ที่นี้เค้าก็หา มีช่องมิกคองก็ออกหน้านี้เป็นถนน
 ไปเลย ที่นี้ไร่เจ้าทางนี้โก่งนี้ ทางนางเขียวค้อมนะ ว่าถ้าดาวเพชรขึ้น แพ้เขา เค้าไม่
 ให้ดาวเพชรขึ้นว่างั้น ที่นี้ก็โก่งโก่งก็จุดตะเกียงโคมขึ้นไหมละ พอที่ประมาณที่ 4 บ้านเรา
 นี้แหละนา ก็เห็นมีดาวเพชรขึ้นที่จริง เค้าไปจุดตะเกียงไว้ทิศตะวันออกนี้ ทางเค้าขึ้นโก่งนั้น
 ที่นี้เอ๊ะแพเค้ามึงก็เลยพระรถนั้นก็มา มาที่นี้เอ๊ะ วันเคราะห์ดาวเพชรออกแล้วนี้ มึงก็ไม่ได้
 แล้ว สัญญากันว่า อย่าให้ดาวเพชรขึ้น หนที่สุดก็จะข้ามพนมแล้วไล่ละ พอมาถึง ถนนก็ยัง
 เป็นรูปอยู่เห็นทุกวันนี้ มาพนม เมืองพระรถ ที่นี้ก็เลยไม่ได้กะนางเขียวค้อม ไม่ไถ่กันนะ
 ที่นี้ก็ไป ที่นี้เอ๊ะ ก็เลยจำแลงไป นี่ไร่ยักยักนี้ ที่นี้เจ้ายักยัก ไร่ตัวนั้นแหละ นางชีฉินั้นแหละ
 ยักยักชีฉินะ ที่นี้ก็ต่อมาก็เลย พอนางชีฉินั้นก็จะบังพระรถนี้ละ เพราะคนอื่นมันตายหมด
 มันกินหมดแล้วนี้ ยังเหลือแต่พระรถเนี่ย เป็นเจ้าย่านเจ้าเมือง เอ๊ะ ไร่พวกนี้เนี่ยมันจะไป
 กูชาติ ก็มาอาละวาดอีก อาละวาดพระรถนี้ ที่นี้เอ๊ะ ต่อมา ที่นี้แม่เค้านะ ไร่ ไร่คนมันกอบ
 เค้าวา ไร่คนไร่คนขาวโก่งนะ มันเอาส่ง เอาตาไร่แม่มันนะ ควักเอาหบกเลยทั้ง 8 คนนะ
 เอาไปตาบอดคนนะ เอาไปส่งไปให้ลูกมัน อยู่เมืองอะไรก็ลืม ที่นี้หอกตาเอ๊ะ หายังงั้นเรา
 คิดที่นี้ไร่ป่า ลุง น้ำ อา ก็ยังไม่ตาย ยักยักควักตาหมด ก็เอาไปขังไว้หมด แล้วจะหายังงั้น
 ที่นี้ก็เลยคิดยังงั้นเลย ก็มีม้า แต่ก่อนเหาะไถ่นีนา ก็ขึ้นหลังม้าเหาะ แล้วพระรถพุกที่จริง

หนังสือตัวเดียวก็ไม่รู้ เหาะ เหาะมา มาถึงตลาด ตลาด (ศาลา) พระฤๅษี ตลาดพระฤๅษีก็
พอที่ตาฤๅษีก็ไม่เห็น เอ๊ ท้าวคนนี้มายังไง มายังไงเนี่ย ดึก ๆ นี่ มีหนังสือติดมา ที่นี้ก็พระ
ฤๅษีก็มาอ่านคูนมา มาอ่านคูน นี่ไอ้เจ้ายักษ์แปลงตัวไปนี่ไปอยู่เมืองมนุษย์นั่นนะ มันจะฝากเอา
ไอ้เจ้าพระรถเนี่ยไปให้เมืองมันนะกินเมืองจะไปให้เมือง เมืองยักษ์กินนะ ให้เอาหนังสือ
ไปส่งแม่เค้า อยู่เมืองโน้นนะ หนังสือแล้วทางยักษ์แม่นั่นนะ แปลงตัวมาอยู่กะพ่อพระรถนี่
บู่ง เป็นคนสวยใหม่ละ ที่นี้ก็จะส่งเอาพระรถนี่ไปให้เมือง ๆ นั่นแหละ เมืองนั่นที่นี้ก็เลย
ขึ้นยักษ์นางชิตี อยู่เมือง เมืองยักษ์ ที่นี้ก็เลยเอาหนังสือนั่นมาดู พระฤๅษี มันบาทล้อยู่ศาลา
ก็เอาหนังสือแขวนคอม้ามาดู เอ๊ อ่านคูนี่มันไม่ใช่ไปคีนี่ บอกว่า ส่งคนไปเนี่ย มนุษย์ไป แล้ว
ไปถึงเมือง ไปถึงเข้าให้กินเข้า ไปถึงเย็นให้กินเย็น มันยังงั้น หนังสือนะ ที่นี้ไอ้เจ้าฤๅษี
ก็แปลงหนังสือให้ใหม่ใหม่ละ แล้วผลที่สุด ไอ้เจ้าพระรถนะ หนังสือตัวเดียวก็ไม่รู้ ตานี่
พระรถไม่รู้สึกหอรกนะ นอนหลับ พระฤๅษีแปลงตัวมาก็เลยมาจดให้ใหม่ มาถึง เข้าได้รับเข้า
มาถึง เย็นได้รับเย็น แม่ฝากตัวไปให้ ว่าจี้ แหะเรื่องมันนะ (หัวเราะ) บอเจ้าฝากตัวไปให้
ที่นี้ก็ตื่นมาก เอ๊ ใครน้อ ขึ้นหลังม้าเหาะไปอีก ไม่เห็นพระฤๅษีหอรก นอนหลับ ไปถึงก็ลง
ลงเจ้ายักษ์ก็ผึ่งใหญ่ จะกินมะ จะกินพระรถนี่ ทางนี้ก็เอ๊หาใจว่า ก็ดูหนังสือ ก็เลยแกะออก
ดู โอ้ แม่ฝากตัวมาให้ เค้าว่า ดีใจ ไม่ได้กินข้าว นี่ถ้าพระฤๅษี ไม่พนัก เนี่ย ๆ หมดเวร
แล้วละอี่ที่นี้ละ ก็เอาเป็นตัวใหม่ละ ทางนี้ก็ไปล่อๆ อันนั้นอะไร อันนั้นอะไร ในบ้านในเมือง
อยู่ด้วยกันนี่ ที่นี้เป็นตัว เค้าฝากตัวไปให้ใจละ อย่างงั้นนั่นอะไร ห่ออะไร บอกท่อนาง
ตานางสิบสอง ที่ควักเอาไปละ ดูซิเอาไปฝากไปถึงกันได้ว่าตาทางสิบสองหาบังใจจึงจะหาย
เดียวเอาไป ก็หอรกตามหมดแหละ ตามไปถามบา เอาไอ้ข้าวฟ่างกับน้ำมันหมูว่าจั้น เป็นยา
หานี้ ยาโบราณนะ ข้าวฟ่างเรานี้แหละ ไปกลอยใส่กะน้ำมันหมู ยาไปถึงละก็หาย มันว่า ที่นี้
เอ๊หาบังใจ อันนั้นอะไร ไม่กกชิตายนั่นนะ ไม่ปลายชีเป็น มันก็บอก ที่นี้อันนั้นอะไร มะม่วง
โหลหาว มะนาวหัวโหล มันว่า ในเมืองยักษ์นั่นะ ก็จะได้หมดจด ที่นี้ไอ้จะจอะไรนะหนังสือก็
ไม่รู้อีก ก็จ้อก็จา ก็พูดกันอยู่เนี่ย คล้าย ๆ เค้าได้ตัวแล้วก็นำก็พูดกับเรือยละก็ว่าได้ตัวบงบัง
ที่นี้ก็เลย ต่อมาก็คิดขึ้นมา ก็มาได้ไม้กะเท้าไป ก็เหาะกลับมาเปื่องมนุษย์ละนะ ที่นี้ไอ้นาง
ชิตีมาแล้ว ขึ้นหลังม้ามา ได้ไม้กกชิตายปลายชีเป็นมะกัจบมาถึง เหาะกลับมา ไอ้ยาที่รู้แล้ว

ตานางสิบสองที่มันเอาซัง มันเจาะเอาตาหมคนั้นก็ ได้ยาแล้วที่นี้ก็กั๊บ เหาะกั๊บมา กลับมาถึง ก็ยักษ์โหลงก็ฝากตัวไปให้ดูกฎ ก็ฝากไปให้มันกิน หาไม่กั๊บมาได้หว่า ที่นี้อ่าวไม่เท่าของเราเองซ่าเราเองละ มาถึงมันจะกิน นึ่ง ยักษ์ฉีฉีใหญ่ ไม่กั๊บตายปลายชีเป็นนะ พอชีจะก็ตายเลย นั้นเวรละเวรกรรม ไม่กะเท่าอันนั้นแหละ ได้มาบ่เมืองยักษ์เหี้ยนกัน ที่นี้ก็เลยสั่งพี่น้องบอกจะหาบั้งใจ บอกว่าเอาข้าวฟ่างกะน้ำมันหมู่นะ เอาตาใส่ให้พี่น้องมด มันเวะเอาไปยา ๆ ก็หายนี่

2. เป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับบุคคล ซึ่งผู้เล่าเชื่อว่า เป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นของตน ได้แก่ เรื่องพระวิเศษ

เรื่องพระวิเศษ กล่าวว่า มีพระภิกษุรูปหนึ่ง มาพักอยู่ที่ท่าลาด พระรูปนี้มีลักษณะพิเศษหลายอย่าง เช่นมีไม้เท้าวิเศษ แปลงตัวให้หนุ่มหรือแก่ก็ได้ พยากรณ์เหตุการณ์ล่วงหน้าได้ ดังนั้นท่านต่อไป

พระวิเศษ

นายขวัญ สิริยะเวทย์

มีพระมาองค์ นิสิตะวันออก พระองค์นั้นแปลงตัวได้ แก่ได้หนุ่มได้ ที่นี้เค้าก็
 ท่านมาไวคล้าย ๆ ท่านย่นหนทางได้ ก็เมืองอยู่ชยากะวัดท่าลาดนะ และก็เมืองกอก
 (บางกอก) เราเนี่ย ยังไม่ได้ตั้งเป็นเมืองนะ ยังไม่ได้ตั้งเป็นเมือง คราวนี้มาพักอยู่
 ที่ท่าลาดเนี่ย เวลาเค้ากำลังถวายเป็นพุทธบูชา อ้อ อธิทานหาร สลากภัตกัน ท่านแปลงตัวเป็น
 คนแก่ ตะพายข้ามขอแม่ครัว พุคเป็นคำลาว "อนันต์แด่ ขออนันต์แด่ เรื่อยไป..." ที่นี้
 เจ้าทั้งหลายก็ "เอ้ พระมีมันหลงคงมายังใจ" มองดูรูปร่างแก่ชรา พุคจาปราศรัยไม่
 เหมือนพระธรรมดา เค้าก็ไล่จับท่าน ก็มาตาม ก็ท่านก็เลยจิดเอาไม้คด ๆ ไม้คดก็กะเท้า
 ของท่านนะ ชีตัวไป พวกที่ไล่จับท่านนั้นนะ นอนหมดเลย รวยริบหมด เป็นตายหมด ท่านก็
 เดินข้ามไป แล้วก็บอกว่า (ท่าลาดนี่จะเป็นร้างอะ แม่เอ้อ ท่าลาดนี้ท่านกล่าวไว้ฉันก็
 อยู่ชยาจะเป็นไหม ท่าลาดจะเป็นร้าง ท่านว่ายังงี้ ท่านก็เลยเดินไป อยู่ชยานั่นก็ไป
 เปรียบเทียบท่าน ก็มีเค้าถวายเป็นพุทธบูชาเหมือนกัน ก็มีพระต่าง ๆ สังฆราช สังฆี นั่งเป็นองค์ต้น
 ปู่เพาะปูนวมกัน นั่งกันอย่างโหดเหี้ยม ที่นี้ท่านไป ท่านก็ไปนั่งเหนือท่าน เหนือสังฆราช ไปดู
 ที่พระพุทธรูปนั้น เดินเข้าไปก็เป็นพระแก่เข้าไปนั่ง เอ้อ พระหนุ่ม เป็นหนุ่มเชียวนะ ท่านว่า
 "เอ๊ะ" สังฆราชก็แปลกใจ ถามว่า "ท่านนี้มายังใจ ไปยังใจถึงมานั้นเหนือข้าพเจ้าได้"

"อ้อ ข้าพเจ้ายังบอกไม่ได้หรอก แล้วถึงจะบอกได้"

เดี๋ยวนี้ง เค้าก็ไล่ถามท่านมากมายเหลือ เหลือคณา ไถถามไปไถถามมา

"ข้าพเจ้ามาจากทิศอา...ตะวันออก" ว่างั้น

"เวลาที่จะมาดูการกุศลผลทาน ในการบุญการกุศลเนี่ยจะเหมือน เก้าไหม
 ข้าพเจ้าได้ติดตามมองอยู่เสมอเลย นี่นะผิดแปลกไปมากแล้วนะ"

"ท่านทำไมถึงรู้ ท่านยังองค์น้อยเหลือเกิน มองดูราศีแล้วไม่มีที่พรหมฉาย

แหม จะมาสอนข้าพเจ้าเชียวเรอ"

ท่านบอกว่า "อยากเห็นคนแก่ไหม" ท่านก็ถาม

"อยากเห็นคนแก่ไหมฮะ" พระทั้งหลายบอกว่า "อยากเห็นคนแก่" ที่นี้ท่านก็
บอกว่า

"อ้าว ทั้ง 500 รูปเนี่ย หันหลังให้หมดทั้งญาติทั้งโยมเลย หันหลังออกจากข้าพเจ้า
แล้วถึงหันหน้ามาใหม่" วรังนั้น

ประมาณซัก 2 - 3 นาที แล้วพระทั้งหลายก็หันหลังให้ ท่านก็นั่งหันหลัง ญาติโยมก็หันหมด
แล้วท่านก็หันกลับมาดู ที่ไหนแหลมไวย แก่ไม่รู้ว่าจะแก่ยังใจ ยิ่งกว่าคนแก่ในเมืองเรานีก
หนึ่ง เหมิงหย่อนคิด ชี้แมงวันคำไปตามจุด ๆ เหมือนหยิ่งควายเผือก หูเหอยานพันเฟื่อง
ไม่มีเลย ไอ้องค์หนุ่มหายไป ท่านบอกว่า

"ท่านทั้งหลายเนี่ย ที่อยู่นี่นะ ต้องเหมือนข้าพเจ้าต่อไป" วรังนั้น และถามว่า

"ท่านเนี่ยบวชมากี่พรรษาแล้ว" พระสังฆราชถาม

"ข้าพเจ้านับไม่ได้ นับได้แต่ครั้งนั้นบวชถึง 500 ปี หรือใจเนี่ย ที่มาครัส
ในเมืองเรา" ท่านบอกว่า "บาตรนะ 500 ลูก" วรังนั้น "ที่หะลุไป ถ้าแต่พรรษานี้
ข้าพเจ้าจำไม่ได้ จะบอกให้ข้าพเจ้าอยู่ที่วัดมีต้นโพธิ์ หลายต้น" ท่านว่าวรัง "เวลาเนี่ย
ฝ่ายมีบุญของข้าพเจ้าก็จะถึงค่อคั้ง เข้าไปแล้วนะ ค่อไปเนี่ยจะมีอยู่ถึงเคียว เนี่ยทุกวันนี้ก็มี
อยู่ถึงเคียว"

เนี่ยผมก็จำได้เท่าเนี่ย "ฝ่ายบุญนี้จะมีอยู่ถึงเคียว แล้วค่อไปภาคน้ำจะเกิดใน
บ้านเมือง ก็จะเคือคร้อนกันขึ้นมาก" วรังนั้น "ศึกจะเกิดอยู่กลางเปื่อง น้ำเลือดของบุคคล
นี้จะท่วมกลับเหียว ไช้ข้างสาร แล้วก็ค่อมาจะได้คี่"

ผมก็ ผมก็เคยไปสงคราม สงครามโลก สงครามญี่ปุ่นผมก็ไป ผมก็นึกขึ้นได้
นากลัวจะไซ้ แล้วยังจะว่าอีกก็ร้อยปีถึงจะมาตรัสอีก ที่นี้ก็สบายไปอีกถึงยังมีคสัญญี ท่านว่าวรัง
มีคสัญญีมาแล้วก็ช่วยกันไม่ได้แล้ว ท่านว่าวรัง

องค์นั้นก็เลยฉนเพล พระท่านก็สมโภช ค่อมาก็สมโภช แล้วก็กรวดน้ำกรวดทำ
กัน ในการสวดมนต์.....ท่านบอกว่า

"เหม หนึ่งสือหนึ่งหาเคียวนี้ะมันคี่ค่อคั้ง เข้าไปเสียแล้วนะ" วรังนั้น

"ไม่เหมือนแต่ก่อน คัดบัทกันมากเหลือเกิน" โอ้ยนี้มีคัตค่อออกไปเยอะแล้ว เหรอฮะ ครั้งก่อนก็

ตัดไปเยอะแล้ว ท่านว่า 'ไม่' แล้วท่านก็งัดออกมา หนังสือของท่านโอาออก หนังสือออกมาจากยาม ก็มาให้ ไตรปิฎก หรือไอ้พวก อะไรพวกนี้ หนังสือที่ทำ ท่านเอามาให้ แล้วคราวนี้ก็หาเรือยนต์เรืออะไรจะส่งท่านไปที่วัดโพธิ์สามต้น ท่านบอก "จะชี้กรงไปทางทิศในกลางทะเลทิศตะวันออก"

เค้าก็วิ่งตามท่านมาจกเรือไว้ตั้ง 2 - 3 ลำ จะส่งท่านไป บอกว่า "เรือนี้ไม่ต้องหอรอกครับ ข้าพเจ้าไปเอง" ว๊างั้น ท่านไปเนียน้ำเป็นฝอยไปโบกกลางทะเลเลยหายไปเลยจนกระทั่งบัดนี้ท่านยังไม่กลับ

3. นิยายอธิบายเหตุ เป็นเรื่องที่เจาะจงพูดถึงธรรมชาติ หรือสิ่งต่าง ๆ ในท้องถิ่น ประเด็นสำคัญอยู่ที่การอธิบายความเป็นมา ไม่ผูกพันกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งประจำถิ่น อธิบายต้นกำเนิดหรือความเป็นมาของรูปลักษณะทั่วไปของสัตว์ พืชพันธุ์ ลมฟ้าอากาศ มนุษยชาติ สถานัน และเล่าอย่างตรงไปตรงมาเพื่อตอบคำถามว่าทำไมสิ่งนั้นจึงเป็นอย่างนั้น (กิ่งแก้ว รัตนากร 2520 : 13 - 16)

ลักษณะของนิทานอธิบายเหตุที่รวบรวมได้

จากนิทานอธิบายเหตุที่รวบรวมได้จำนวน 12 เรื่อง มี 3 ลักษณะดังนี้

1. อธิบายสาเหตุที่สัตว์ต่าง ๆ ไม่ถูกกัน
2. อธิบายธรรมชาติของสัตว์
3. อธิบายเกี่ยวกับพิธีกรรมและการเรียกชื่อสถานที่

1. อธิบายสาเหตุที่สัตว์ต่าง ๆ ไม่ถูกกัน ลักษณะนี้พบในนิทาน 2 เรื่อง ได้แก่เรื่อง คางคกกับเสื่อ และเรื่องเจ้าพระยา

เรื่องคางคกกับเสื่อ คางคกเคยหลอกว่าจะกินตับเสื่อ ทำให้เสื่อกลัววิ่งหนีเสื่อไปตามลิงมาช่วยแต่ก็ถูกคางคกหลอกอีก เป็นเหตุให้เสื่อเจ็บใจคางคก ทำให้ไม่ถูกกันมาจนถึงทุกวันนี้

เรื่องเจ้าพระยา สุนัขกับแมวไปตามหาแก้วสารพัดนึกที่ถูกขโมยไป เพื่อนำมาให้กับเจ้านายของตน เมื่อตามมาได้แล้วสุนัขหาแก้วสารพัดนึกทักน้ำ กว่าจะนำแก้วสารพัดนึกกลับคืนมาได้ก็ลำบากยากเย็น แมวเล่าเรื่องทั้งหมดให้เจ้านายฟังทำให้สุนัขถูกตีตีเยียนและถูกไล่ให้ลงไปอยู่ใต้ถุนบ้าน ส่วนแมวได้รับความดีความชอบและได้อาศัยอยู่บนบ้าน ค่ายเหตุนี้ทำให้สุนัขโกรธแมวมาก เมื่อแมวลงจากบ้านสุนัขจะต้องไล่กัดทุกครั้ง ดังนั้นทานต่อไปนี้

เจ้าพระยา

นายจวน คำชะ

เจ้าพระยาสองตัวเมีย ไม่มีลูกไม่มีเต้าอะไรหรอก มีหมาตัวหนึ่ง มีแมวตัวหนึ่ง ในครอบครัวของเค้านะ แล้วก็ แล้วมีแก้วสารพัดนึกอยู่ถุงหนึ่ง แก้วตูกนั้นวิเศษเหลือเกิน วางั้นเถอะ ไม่บอกใครไม่บอกอะไรใคร มีแต่สองตัวเมียเท่านั้น" หละ จะนึกเอาอะไร ได้ทั้งนั้นแหละ แก้วสารพัดนึกเค้านะนา (หัวเราะ) เฮอะดีเหมือนกัน ที่นี้ก็ ที่นี้บ้านไกล เรือนเคียงนั้นนะ เค้าก็รู้ว่า เจ้าพระยามีของดี มีแก้วสารพัดนึก ห่าอะไรเขาก็รวบ ไม่ต้องทำอะไรนอนอยู่ในบ้านเนะรวบไปได้เนะ ก็นึกเอานะนั่น จะนึกเอาเงินก็ได้ จะนึกเอาทองคำได้เนะ แต่แกไม่เอามากหรอก เอาพอกินพอใช้นะ เรือยไปแหละ แล้วก็มีคนใช้นะ มีสองคนจะกินมากอะไรสมัยนั้นนะ ที่นี้ก็รู้ รู้ที่นี้ก็ ๆ แก่แล้วเจ้าพระยาสองตัวเมียนะ ก็จะเผลอบ้างละมั้ง บ้านไกล ๆ นั้นก็ลัก ลักแก้ววิเศษอันนั้นนะไป ไปที่นี้เอาไปไกล เอาไปซุกไว้ เอาไปซุกไว้เลย จะนึกอะไรก็ยังไม่นึกเลย ยังเอาหลบภัยอยู่ยังงั้นเถอะ เค้าก็ตลกดีใจละ ที่นี้ก็เอ.....มาหาแก้ว ก็ไม่เห็น ที่นี้ถามแมว แมวกว่า "ไม่รู้" แล้วก็สมัยนั้นแมวพูดได้ หมาพูดได้เนะ ถามแมว แมวกว่า "ไม่รู้" "เอาเหอะลือลือ ไปสืบดูเหอะ" บอกลูกน้องเค้านะ บอกหมาแมวสองตัวนั้นนะ นอนอยู่บนบ้านเนะ นอนอยู่ซุก อยู่อย่างที่เคยละหมาแมวเค้านะ ไม่ได้ลงใต้ดินหรอก ลงไปก็ไปซึไปเปียวยังงั้นนะ นอนอยู่กะไอ้สองเศรษฐีเค้านะ สองไอ้นั้นนะ ที่นี้ก็แมวไปซึ แมวมักเที่ยวนี้ มันกลางคืนนี้ไปเที่ยว ไปเที่ยวทำยังงี้ ที่นี้สองตัวเมียนั้นก็คุยกัน ก็แมวเนะเค้าจะไปสงสัยอะไร ไม่ใช่คนนะ มันก็พูดว่า "เอ แม่มีง้อย เราจะคิดยังงี้ดี กิดเอาเงินก็ได้กิดเอาทองคำได้" เค้าก็คิดแล้วละ เอาแก้วตูกนั้นออกมาก็คิด 'เอาเงิน' เคาะ "ปอก ๆ" แล้วเงินก็มาแล้ว บินมา ที่นี้ก็เมียคิด เอา ๆ หมัก ไค้ของใหม่ ๆ ที่นี้แมวมันก็มา มันก็มาอยู่ในบ้าน มันขึ้นบ้านขึ้นช่องคนนั้นนั่น แมวกี่รู้ รู้ที่นี้เวลาคิดแล้วอะไรแล้ว แก่ไปใส่หีบไว้ อ้อชโมยนะนา ผู้รายนะนา เอาไปใส่หีบอย่างนี้ ใส่กุญแจไว้เลย เอาไว้ในห้อง ที่นี้แมวมันก็ "ทำยังงี้ถึงจะเอาได้ละ" หมกความสามารถ มันก็คิดได้

แมวกก็ได้ หมายก็อยู่ใต้ถุน คอยจ้องใต้ถุนคอยแมว แมวกก็ไปตะครุบหนูได้ตัวหนึ่ง หนูตัวนั้นอยู่ในบ้านนั้นว่างั้น หนูก็พูดขึ้นว่า "โอ๊ย อย่าฆ่าผมเลย คุณจะเอาอะไรผมจะขันอาสาให้" บอกว่า "มึงต้อง ลื้อต้องไปกัดเอาหีบถุกนี้ กัดให้ทะลุเลย เอาแก้วตูกนั้น แก้วอยู่ในหีบ นั้นนะเอามาให้ ให้ตัวให้ได้ ถ้าไม่มันตัวจะกิน" หนูก็ขันอาสา แมวกก็ไม่ยอมปล่อย ให้มันกัด แมวกก็คอยจ้องอยู่นั้นแหละ ลื้อ จะวิ่งหนีมันก็จะตะครุบ ไม่ให้วิ่ง มึงคัมได้กัดหีบ กัดทะลุละ กัดทะลุ เอาแก้วตูกนั้นได้ ได้ให้แมว แมวกก็เลยไม่กินเลยปล่อยไป คุณมันมีเอว.....เลยปล่อยไปที่เดียวละ แล้วก็ได้แก้วแล้วก็ได้ตูกดีใจก็พากันความมา ลงบ้านมาเลยละ มา ๆ หาเจ้าของบ้านนะ แก้วนะมันไม่ใช่ไว้ไกล ๆ นะ มันใกล้กันก็วิ่งละ มันเอาไปไว้ไกล ก็มาเรื่อยตามทางมา ผลัดกันความมาว่างั้นเถอะ มันก็จะหนักเหมือนกัน น้ำ ปานถุกคัมก็โล่งก็ไม่ว่าง ถุกแก้วนะนา ก็ความมาเรื่อยมา มาถึงบ้านแห่งหนึ่ง น้ำ ก็เหมือนแม่น้ำในคลองเราแหละ ว่างข้ามได้ ว่างนั้นแหละ ก็แมวกก็เอนเอ แลดูเกินว่างนั้น ความเอาผลัดกัน หมายเค้าวว่า "อ้าวเองว้ย อย่างน้ำขนาดนี้อ้าวไม่กลัวหรอก" เค้าวว่า หมายนะนา "เออ เอาอย่างนั้นก็เอา" มันก็อยู่ด้วยกัน กินด้วยกันมันก็รักกันนะ มันไปคาบก็ไปด้วยกันนะ (หมายอาสาคาบข้ามไป) ข้ามคลองซี มันมันแรงกว่านี้ แมวกก็ว่าตาม หมาย หมายก็ความแก้วอย่างก่อนไหมละ เก้าความแก้วได้ ข้ามปลาอะไรก็ได้ไม่ได้อะไร มันไปหลายคืนกว่าจะกลับมานะ ไปทุเรศทุรังไปยังนั้นแหละ เจอะอะไรก็ น้ำจาวน้ำปลาใต้ถุน รุนของมันก็เล็มหากินไปยังนั้นแหละ แมวกก็กินไปยังนั้นแหละ ไค (ไกร) จะไปสงสัยไหม ไช้คนนี่ ก็ข้ามคลองข้ามแม่น้ำมา ริมบ้านเต็มที่แล้ว ข้ามน้ำนั้นก็จะข้ามฝั่งมากถึงบ้าน ว่างั้น ที่นี้ก็เลยข้ามคลองมา ไปถึงทาง (กลาง) แม่น้ำแหละพอดีไอ้ไอ้เค้าถ่ายไหลน้ำมานะซี ชี้ไหลน้ำมาเลย หมายก็หิว นะกันเลย พอเห็นชี้ไหลมาก็ (หัวเราะ) อ้าปากได้ ก็จจะสวชี้ แล้วก็หลุกปุปไปเลยในแม่น้ำนั้นนะ เอาแล้วเนี่ย ที่เนี่ย ลื้อ.....จะผูกหา หากไม่ถึง แมวกก็เหมือนกัน หมายก็เหมือนกัน เอาไปได้ที่เนี่ย พวกมันก็นั่งเฝ้าตลิ่งหนาวกันอยู่นั้นแหละ ทำยังงี้ละที่เนี่ย แมวกก็โห้หมาย หมายก็โห้แมว ไม่รู้ตัวก็หิวว้ย นึกว่ามันจะไม่เป็น" ยังงั้นยังงี้ มันก็ไม่ไม่อภัยกัน ๆ เอามันก็เถียงกันอยู่อย่างงั้น "เอาเถอะ อย่างงั้นเลยเราก็ตายเป็นตาย เราต้องอยู่นี้แหละกว่าจะได้แก้วนะ

ไม่งั้นเค้าก็ไปหาหมาไม่ได้แล้วเค้าก็จะดูแลอะไรเอา" ก็ได้มาแล้วนะ ที่นี้ก็ไปอยู่ใน
 ไถ่กกไม้ที่เป็นกลุ่มไม้ตามริมคลองนั้นนะ ที่นี้ก็ไปอยู่นั้นแหละ มันร้อนมันก็ไปอยู่ในกกไม้
 นั้นแหละ เป็นกลุ่มไม้ที่ไม่ริมคลองนั้นละ ที่นี้มีนกไถ่กาน้ำตัวนี้ มันมุดน้ำนี้ไถ่กมุดกินปลา
 พรหมนั้น ตัวใหญ่ นกนั้นก็ใหญ่ เก้าก็มาจับตรงนั้นแหละ หมายก็อยู่ข้างล่างแหละ คอยเงียม
 อยู่ นกมันก็เฝ้าอยู่บนนั้นก็ไม่ได้ไกลกัน ก็ริม ๆ น้ำนะ แมวกก็ได้จังหวะก็ตะกรบนกตัวนั้นได้
 ตะกรบนกตัวนั้นได้ ทั้งหมาทั้งแมวช่วยกันว่าจะกัดมัน นกกาน้ำตัวนั้นก็ร้อง ร้องขอความ
 ช่วยเหลือ "จะเอาอะไรจะขันอาสาให้อย่ามาผมเลย อย่ากินผมเลย" แมวกก็ไม่ยอม
 "มึงจะขันอาสาเอาอะไรให้กูวะ" "คุณจะทำอะไรผมจะเอาให้ทุกอย่างเลย"
 ว่ายังงั้น นกนะนา, นกบอกแมวนะ แมวว่า "มึงคาเอาแก้วทรงนี้ให้กูให้ได้เหอะ
 มุดเอาให้ได้ กูจะไม่กินมึง" นกตัวนั้นก็ใจซื่อสัตย์เหมือนกัน มุดน้ำไม่กี่ปุดณะ เอาได้
 นกตัวนั้นเอาแก้วขึ้นมาได้ เลยเอาแก้วจากนกตัวนั้นแหละ อือ มาถึงแล้ว แมวมามันก็
 คาบมาขึ้นมา มาถึงบ้าน ถึงแต่เข้าเลยว่างั้นเถอะ เปียกมอกชอกมาเลย (หัวเราะ)
 หมายก็เปียก แมวกก็เปียก ขึ้นมาทั้งสอง ทั้งสองตัวเค้านั้นแหละ ขึ้นมา ทำใหม่ ทำไม ๆ
 ไปหลายวัน อ้าหลายวันนัก ไม่อดข้าวอดน้ำตายสิ้อ ทาไปไปทนไปเอาถึงไหนมาถึง
 ไหน? แท้คืออกดีใจเอาเสื้อลากเอาเสื้อมาปูให้ทั้งหมาทั้งแมวเลยนะนอน เอาผ้าห่ม
 เอาผ้าผายมาคลุมให้ (หัวเราะ) เช็ดเนื้อเช็ดตัวดี (พระยานั่นไซ้ใหม่) เจ้าพระยา
 นะซี ทั้งตัวทั้งเมียก็ดีใจ เช็ดหน้าแมว ทำท่าทำกับข้าวกับปลาให้ เลี้ยงงะ เค้าก็ถือเป็น
 ลูก เคานา เค้ารักนะ เพราะลูกไม่มีนี่ สอง.....สองเจ้าพระยานั้นนะ ก็เลยที่นี้แมวก
 เล่าขึ้น "โอ.....ลำบากกรากกรา เอาไปหลายวันนี่ กว่าจะได้สืบเสาะเอามาได้นี้
 มันพูดอย่างงูอย่างงี้ ผมก็รู้ผมเลยหมดความสามารถ เลยไปตะครุมนกตัวนี้ หนูขัน
 อาสาดีหิมนะดู ผมก็เอามาให้แหละ เอามาถึงผลัดเปลี่ยนกันมาสองทีสามทีกันว่าจะมา ๆ
 ข้ามแม่น้ำนี้แหละ พอที่ว่ายมาที่นี้มากี่ ผมก็หมดความสามารถข้ามน้ำ เอาข้ามไม่ไหวมัน
 หนักนะ ให้หมาคาบมา ตามไอ้....แต่ดินราบดีมันก็ผลัดกันมา ก็ไม่ได้มันหรอก ที่นี้
 ข้ามแม่น้ำสิ พอที่ชี้ให้ลมา หมายก็เลยอ้าปากคาบขึ้น แล้วที่นี้แก้วก็หลุดไป ผมก็ต้องไปทุเรศทุรัง
 อีก มุกก็มุกไม่ได้ มุกจนหนาวแล้วงั้นเถอะ มุกไม่ถึงละก็แม่น้ำเนี่ย ผมก็จึงไปเอา ๆ

นกกาน้ำได้ตัวหนึ่ง นกกาน้ำขับอาสาดาให้ยม" "แหม.....ทำไมเห็นแก่กินน้อ" ว่า
 เจ้าพระยา เจ้าพระยาคุณ ออ คุชเอาจักรี่ลงมาลงบ้านเลย ไม่ให้ขึ้นบ้านเท่าวันนี้
 เท่าเดี๋ยวนี้นะหมานะ แมวนี่ได้อยู่บ้านนะ ไม่ให้ลงบ้านนะ ที่เวลานี้หมามันโกรธให้แมว
 แรกก่อนมันอยู่ด้วยกันนี้ แบลงไต่ถูกันได้เมื่อไหร่เดี๋ยวนี้นะหมากัด มันโกรธมาแต่ครั้งนั้นแหละ
 (หัวเราะ)

คางคกกับเสื้อ

นายจำเียง พรหมพิทักษ์

เจ้าคิงกกเค้าเข้าไปอยู่ในกองขอมไม้ยาง ขอนไม้ยางใหญ่นา เก้าไปนอนอาศัย
อยู่.....แกคร่อนที เก้าไปอยู่ขอนยาง กองขอนยาง เจ้าเสื้อขึ้นไปที่ไปเจ้า "เฮ้ย ๆ ๆ
กูแบกมาหนักจะตายหา มึงจะมาเจ้าอยู่ทำไมวะ โอ้เจ้าคิงคกนา เออแบกมาจะตายหา
จะมาเจ้า" เจ้าเสื้อเก้าว้า..... "มึง เก่งขนาดนั้นเชียวเรอว่า" "กูก็เก่งขนาดเนี่ย
แหละโว้ย กูแบก ๆ มาหิ้ง เพ็งหยุดแบกหอบไผ่" "อ้าวกินของแข่งกันมึงมากิน
มา" โอ้เจ้าเสื้อก็ไปกินวังกินช้างกินกระต๊องอะไรหลายอย่างนา คิงคกบังกินอะไร
กินหน่อหนุ้าจากะวานไฟ "เอามาจากแข่งกัน มึงมีอะไรจากมานา" เสื้อจากก่อน
"แอ็ก" "อะไร" "หิ้วเงา เข่งว" "แอ็ก" "ขวางเกา เฉากวาง" "หมคลื้อยัง"
"ยัง" "อะแอ็ก" "เข่งเกา เขาเก้ง หมค" เก้าว้า กั้นกาก "แอ็ก" "หน่อหนุ้าคอ
หน่อหนุ้ากา" เก้าวานา (หิ้วเราะ) แอ็กออกมา "หินลับ" "หินลับอะไร" "ก็คืบเสื้อ
ละโว้ย" เจ้าเสื้อกั้ว กินคืบพวกกูเลอ วังโกก ๆ ๆ ไปแล้วคราวนี้ เจ้าคิงเจ้าคาง
อยู่บนนั้น "มึงว้างอะไรโว้ย เพื่อนโว้ยมึงว้างอะไร" "โอ้ย กั้นกากกินคืบ เพื่อนกูหมคแล้ว
กูอยู่ไม่ได้แล้ว" "ก็ย ๆ ๆ ๆ กูจะไปสู่งะมัน โอ้กั้นกากกั้วนิดเดียว จะไปกล้วมัน
ทำไม ไป ๆ ๆ ๆ" "ฉิมหายกูไม่ไป" เก้าวานะ "ไปเอากะกู" "ทำไม" "ต้อง
สัญญาอะ" "เอาเถายนางถูกเอวมันก็คิกกะหลังเสื้อ" คิงมันคิกกะหลังเสื้อถึงไปนะ ไป
"เฮ้ย กั้นกากมันอยู่ที่ไหน" เก้าถามนาเจ้าเสื้อ เจ้าคิงนา "โอ้คั้นกากมันอยู่ที่ไหน
โอ้ตัวคิงมันอยู่ที่ไหน" หอไปไกล "เฮ้ย โอ้เจ้ากนกนาโก" เก้าวานา "พอมึง เอา
คางกูไปกินทั้งสองสามคำเรอ เอาเสื้อมาให้กูกินตัวเดียวจะฉิมเรอ" โอ้เจ้าเสื้อ
กักไปแล้ว โอ้เจ้าคิงก็วิ่งเกาะคิกต้นไม้ โอ้เสื้อก็คิงไป โอ้เจ้าคิงก็คิงไว้ สัญญากัน
จะกินกัน.....กูช่วยปึงไม่ได้ มึงกินกูทุกวันนี้ โอ้เสื้อจึงหลอกกินทุกวันนี้ (หิ้วเราะ)

2. อธิบายธรรมชาติของสัตว์ ลักษณะนี้พบในนิทานจำนวน 7 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง กระต่ายกับเต่า เรื่องสังข์ เรื่องประวัติเสียงร้องของสัตว์ เรื่อง ประวัตินก เรื่องพระพุทธเจ้ากับสัตว์ต่าง ๆ เรื่องทำไมเสือจึงมีลาย (มี 2 เรื่อง) และเรื่องหนายความ

เรื่องกระต่ายกับเต่า กล่าวถึงสาเหตุที่จระเข้ไม่มีตีนเพราะถูกกระต่าย ถีบจนลื่นขาด สาเหตุที่กระต่ายมีตีนจระเข้ขาด เพราะกระต่ายหลอกจระเข้ทุกครั้งเรื่องการอาน้ำของตน วันหนึ่งจระเข้จับได้จึงจับกระต่ายกิน กระต่ายหลอกให้จระเข้เอาปาก และถีบควายความเร็ว และแรงทำให้ลื่นจระเข้ขาดมาถึงทุกวันนี้

เรื่องสังข์ กล่าวถึงสังข์ซึ่งเป็นสัตว์ชนิดหนึ่งมีหน้าที่รับเลี้ยงมนุษย์ใกล้ถึง เวลาอาหารมนุษย์ก็จะเอามือไปปาก เนื้อสังข์ขึ้นมาทักอาหาร ต่อมาไก่อาสารับเลี้ยงมนุษย์สังข์ที่เคยนอนขวางอยู่ที่ลาซารก็อันตรายกันไป ส่วนไก่ต้องตื่นแต่เช้ามือเพื่อปลุกให้มนุษย์ตื่นขึ้นมาทามาหาอันตรายแทบทุกวัน

เรื่องประวัติเสียงร้องของสัตว์ กล่าวถึงเสียงร้องของสัตว์ต่าง ๆ ว่ามีความเป็นมาอย่างไร เช่น กล่าวถึงเสียงร้องของนกกรง นกตะปูด กบ และเป็ด สัตว์ทั้ง 4 ชนิดไปแข่งเรือกฐิน สุดท้ายเรือกฐินจึงเถียงกัน กลายเป็นเสียงร้องของสัตว์ทั้ง 4 ชนิด ดังที่ได้ยินทุกวันนี้

เรื่องประวัตินก กล่าวถึงนกชนิดหนึ่งมีเสียงร้องมาประวัติความเป็นมาในอภินิหารของชน โดยร้องว่า "ตกหลุมตอเห็นพ่อข้าใหม่" เพื่อบอกว่าชาติก่อนนกชนิดนี้เคยเกิดเป็นคนไปตัดหวายกับบิดา และถึงแก่กรรมเพราะตกหลุมตอ ตอธรมักคิดกินเนื้อจนหมด

เรื่องพระพุทธเจ้ากับสัตว์ต่าง ๆ กล่าวถึงสาเหตุที่เต่าทำไมจึงมีหลังอย่าง ที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน ควายทำไมจึงไม่ถูกกับใบทอง ราชสีห์ทำไมจึงได้ไปอยู่ป่าหิมพานต์

เรื่องเสือทำไมจึงมีลาย อธิบายสาเหตุที่ทำให้เสือมีลายตามตัว ซึ่งมีอยู่ 2 สาเหตุคือ ถูกไฟไหม้ และถูกมนุษย์ตี

เรื่องหนายความ กล่าวถึง ช้างต้องกินหนามไม่ทำให้เจ็บปาก เพราะเคยมีอาชีพเป็นหนายความในชาติก่อน

กระต่ายกับตะเข้

นายขวัญ ลิขยะเวทย์

กระต่ายกับตะเข้ เขาก็เกิดพนันกันว่า เค้าว่า
 "เฮ้ย วันนี้กูจะไปอาบนํ้าท่าไหนเอ่ย" , เค้าว่านะ
 เค้าบอก "เค้าจะไปอาบนํ้าทวน"
 โอ้เจ้ากระต่ายเค้าก็ไม่อาบนํ้าทวน เค้าก็ไปอาบเสียท่าล่าง โอ้เจ้าตะเข้
 เค้าก็เคืองซะ เคือง "หมม ไอ้นี้แปลกโว้ย"
 "อ้าว วันนี้ไปอาบนํ้าท่าไหน"
 "ไปอาบท่าล่าง"
 อ้อเปลี่ยนกันไปอาบนํ้าทวน ก็อยู่ยงนั่นแหละครับ ที่นี้ว่า
 "อ้าว วันนี้มีงไปอาบนํ้าท่าไหน"
 "กูจะไปอาบนํ้าทวน"
 ที่นี้ไอ้มันรู้แล้วนี่ ไอ้ไอ้ กระต่ายมันรู้แล้ว กระต่ายยังไม่รู้ไอ้จระเข้รู้แล้ว
 จระเข้พอกก็ "อ้อ ไอ้นี้ไม่ได้มันบอกยังงี้ มันต้องไปอาบนํ้าทวนเหี้ยว
 เปลี่ยนแล้วจระเข้ ไม่ยอมมันแล้ว ไปดักอยู่ทวน ไปอาบท่าล่างแล้วที่นี้ ไอ้เจ้า
 กระต่ายนี่ไป ไปเจอจะจะเข้ที่เนี่ยนะ ก็คำราม "ฮึ ๆ ๆ ๆ จรเข้มะคาราม
 "เฮ้ย กูไม่กลัวหรอก ต้องร้อง ฮ่า ๆ ๆ ๆ ขึ้น" ว้างนั้น
 "ฮ่า" มันก็อ้าปากครับ อ้าปากก็กระต่ายก็โคกตมตมจาก เอ๊ยถึบลั่นจระเข้
 ขาดไปเลย แพ้ซะแพ้นือความ แพ้แล้วที่นี้ท่าใจ กระต่ายก็วิ่ง ฮึ วิ่งหนีกลัวจระเข้จับ

สังข์ *

นางพุก พิพย์พรหม

ก็แบบว่ามีสังข์คล้าย ๆ ว่าเนื้อเนี่ยจะงอกได้ สังข์ที่อยู่ในลาธารเนี่ยจะงอกได้ เหมือนเนื้อสัตว์ธรรมดาเนี่ย แล้วพอเข้ามาชาวบ้านก็จะไปปาดเนื้อสังข์เอามาทำกับข้าว กินกันทุกวันเนี่ย หิวเวลาไหนก็ไปปาดเอาเนื้อสังข์มาทำกับข้าวกันยังงั้นนะ คนเดินทาง ไปผ่านมา "วันนี้แก กินข้าวอะไร" เขาก็บอกว่า "กินข้าวกับเนื้อสังข์" อย่างเนี่ย

แล้วที่นี้กินกันไปกินกันมาอยู่ทุกวันเช้า เจ้าโก่เขาก็ ๆ "โอย กินกันแต่เนื้อสังข์ ๆ" คราวนี้เค้าขึ้นอาสาตีฝ่า เค้าจะเลี้ยงมนุษย์เอง ไม่ได้สังข์มาขวางน้ำ เขาก็ว่ายังงั้น โก่ ไ้ ๆ สังข์นอนขวางน้ำนะ ขวางน้ำในลาธารนะ ที่นี้โก่เขาก็ ๆ เค้าเอง ๆ ซิโก่มันขึ้น ขึ้น "เออ ๆ ๆ" งะ "เค้าเอง ๆ" จะเป็นอาสาเลี้ยงมนุษย์นะ แล้วได้สังข์อันตรธาน ไปซะ ไม่ได้สังข์นั้นขวางน้ำ

* สังข์ เป็นสัตว์ชนิดหนึ่งตัวใหญ่ มีโช้ยสังข์ ปาดเนื้อไปแล้วก็จะงอกออกมาใหม่ ไม่เจ็บแต่อย่างใด

ประวัติเสียงร้องของสัตว์

นายขวัญ ดิทยะ เวทย์

กรรารี่ไถ่จะไปเรือกรีนกัน เค้าแข่งเรือกัน มีนกกรวก ไถ่เลย กะไถ่ยกตะปุด
สาบคนก็ไปกัน เค้าก็ไม่ลงเรือกัน เค้าก็พายเรือกัน แข่งเรือกัน ไถ่ไถ่ยกเค้าก็ว่า
"ถ้านั้นละก็" ไถ่ไถ่ยกเค้าว่า

"เรื่องอะไรยกเค้าไว้"

ไถ่ไถ่ยกตะปุดเค้าก็ว่า "เค้าไม่อะไรหรอก เค้าไปไหนอะไรหรอก เค้าเป็นคนกลาง"
ไถ่ไถ่ยกตะปุดกะยกก็ไปไหนในเรือ เค้าบอกให้ "ยก ๆ ไว้" ว้างนั้น ไถ่ไถ่ยกตะปุด
ก็บอกว่า "อย่าพูดอะไรเรื่องอะไรยกเค้าพูด" ไถ่ไถ่ยกกรวกเค้าก็ "กูว่าแล้วมัย ๆ"
ที่ไถ่ไถ่ไปกัน กรรารี่ไถ่ไถ่มีมันตอนปลายของเค้าละ

กรรารี่ไถ่ไถ่ยกเค้าก็ ไปอยู่ข้างหัว ไถ่ไถ่ยกตะปุดไปท้าย เป็นคน โอ้เปิด
อีกคน ไถ่ไถ่เปิดอีกคนหนึ่ง ไถ่ไถ่เปิดเค้าคนวาคยังใจ อยู่ท้าย เปิดเค้าไปแข่งเรือ
กรีนกัน แข่งไปแข่งมา ก็พ่ายกันยกใหญ่เลย ไถ่ไถ่ยกกรวก (กรวก) ก็เอาใหญ่เลย ว่า
มัน ๆ ๆ ๆ ๆ ว่าเค้าเหมือนอย่างร้องทุกวันนี้ละ กรรารี่ไถ่ไถ่จะชนะธงชัยเค้าแล้ว ก็
ฆ่าไปฆ่าให้กลางคลองเลย ไถ่ไถ่ยกตะปุดเค้าว่า

"พูดแล้ว กูพูดอยู่แล้ว" ก็พูดอยู่ได้ ไถ่ไถ่ยกกรวกเค้าก็

"กูว่าแล้วมัย ๆ กูว่าแล้ว" ไถ่ไถ่ยกเค้าบอกว่า เค้าไม่อยากจะให้ใครเห็น
ไถ่ไถ่ไถ่ เค้ายก "ยกไว้ ๆ อย่าพูดอย่าเค้า ยกไว้"

ก็เลยต่อมาอีกไถ่ไถ่เปิดเค้า "กูว่า ๆ ๆ ทำไมกูจะไม่ว่า" เค้าว่าเลย
ร้องว่า ๆ ๆ ไถ่ไถ่ไถ่ไถ่ ร้องนี้ทุกวันนี้ละ เค้าอยู่ท้ายวาคใหญ่ วาคไม่ไหวเรือก็หัวชน
คลื่น เรือล่ม ไถ่ไถ่ยกเค้าบอก "ยกไว้ ๆ อย่าเค้า" ไถ่ไถ่ยกตะปุดก็ "อย่าพูด ๆ"
เค้าว่า เลยร้อง "อย่าพูด ๆ ๆ" อยู่ทุกวัน ไถ่ไถ่เปิดเค้าก็ "กูก็ว่าจังนะ ๆ วาค ๆ ๆ"
(หัวเราะ) เค้าเปิดไถ่ไถ่ไถ่

นายสุตใจ วงศ์ษา

สองคนพ่อลูกจะไปตัดหวาย แยกากจนมากก็ไปตัดหวาย ไปตัดหวายก็ให้ลูกเดิน
 นำหน้า พ่อก็เดินตาม ตามหลัง ก็ไป เค้าบอกว่า "อ้า.....โอ้หนูเอ๋ย ถ้าหากว่าเดิน
 ไปละก็ อ้า.....ถ้าเห็นตกหลุมตกบ่อตกอะไรละก็ เอ็งรีบขึ้นไว ๆ อะ เพราะว่าแถวนี้
 เขาเล้าลือกันว่า มันมีหลุมมาก อ้า.....ถ้าตกหลุมถ้าใครตก ๆ ลงไปมันกินเลย มัน
 กินเนื้อหมดเลย เหลือแต่ เหลือแต่กระดูก เพราะว่าตัวมันหลายหมื่น หลายแสน หลาย
 ล้านตัวนะ ถ้าตกหลุมนี้มัน อยู่เข้ามาถูกกินหมดเลยละ กินเหลือแต่กระดูกเลย ที่นี้ก็ไป
 ตัดหวายมาหลายวันก็ไม่มีอะไร วันนี้ก็ถูกมันว่าอ้า... มันว่า พระมาหา มันว่าพระมาหา
 มันเป็นนางของมันจะทอง ๆ ไปตายในวันนั้น ก็ ก็ บอกว่า "พ่อผมไม่ไปป่าหรงกนา
 พ่อไปคนเดียวเหอะ เมื่อคืนผมฝันเห็นพระ พระ พระมาชวนให้ไปอยู่กับท่าน" อ้าโอ้ทาง
 พ่อก็รู้แล้วว่า นางลูกอ้า.....พระมาชวนนะคงจะ เป็นเจ้าที่เจ้าทางชวน ๆ ๆ ให้ลูกไป
 วางั้น ก็พยายามพูดกับลูกว่า "ไปเถะลูกเอ๋ย วันนี้ก็ไปตัดหวายอีกวันเดียว พรุ่งนี้เรา
 ก็ไม่ไปแล้วนี้ หยุต ๆ พักเพราะว่ามันเป็นวันพระนะ วันพระเก่าไม่ให้เข้าป่า มีตขวานมัน
 จะถูกตีนถูกมือ" เค้าวางั้น "เค้าปล่อยมือปล่อยวาง ก็ลูกอดทนไม่ได้ก็ไปไป ก็ลูกที่แรกก็พ่อ
 เดินข้างหน้า ที่นี้พ่อไปไกล ๆ ป่าก็ให้ลูกเดินหน้า กลัวลูกจะ เผลอหลง พ่อพ่อ เดินเร็วลูก
 เดินช้า ก็ให้ลูกเดินหน้าไปไปคอยดูว่า "โอ้หนูเอ็งคอยดูนะว่า ถ้า ถ้า กอไหนมันมากละก็
 ให้เรียกพ่อพ่อก็หยุด เหนื่อยเกาะนั่ง ๆ ๆ ๆ คุณมา ก็พ่อก็ลูกก็เห็นกอ ๆ กอหวายก็เรียก
 พ่อมา มา อีตงกอหวายนั้นมันเป็นหลุมตออยู่ ก็ตากก็มัดแล้วเอาหวายให้มันดอ ให่มันสวดยไม่
 สวดยเพราะตัดไว้ตั้งเยอะแล้วละ มันตามันก็มองสูงไปซาก็ไปตกตกหลุมหลุมตอ หลุมตอนี้เค้า
 ว่ามันคล้าย ๆ บ่อน้ำเล็ก ๆ เลย ถ้าตกถลึงลงไป มันพื้นดินนี้มันมันจะบางมากเลย พ่อเรา
 ไปเหยียบบ่อตอนี้มันกินนี้จะหลุมถลึงลงไปเลย แล้วตอนี้มันจะขึ้นมาเป็นหมื่น ๆ แสน ๆ ตัว
 มากก็บ้างตอบ้างนะ ตัวกินไปไม่ได้หรอก เพราะหลุมตอจะอย่างนั้น ๆ ก็ตั้งแต่ ๆ
 ออกเล็ก ๆ เค้าวว่า ก็พ่อลูกตกตอลงไปพ่อเกาะไม่มี ๆ บัญญาที่จะไปเอาลูกได้ โอ้ ก็ได้แต่

กวักมือ ไอ้ไอ้ตอมันรุมกัดลูกอยู่ก็กวักมือลูกเนี่ย กวักมือลูกให้มา ลูกก็มาไม่ได้เพราะ
 ตกหลุมตอ ไอ้ตอตอมันเยอะมัน เป็นตอหลุมนะ ที่นี้ก็ พอลูกตายไปก็มานั่งคิดว่า ไอ้เพราะ
 พ่อเนี่ยเอง ถึงให้ลูกไปไปตีควายนั่นมันมันตกหลุมตอ ก็เสี่ยงสัจย์อธิบายว่า "ถ้าหาก
 เอ็งเอ็งไปเกิดเป็นเป็นอะไรก็ได้ให้เรียกพ่อบ้าง แล้วเหตุการณ์วันนั้นก็ให้เอ็งเล่าไปด้วย
 เมื่อเอ็งแปลงเสียงออกมาทำให้บอกในลักษณะที่เอ็งไปตกหลุมตอ ก็ลูกก็กับบุญกุศลก็ดี
 ก็ไปเกิดเป็นนก นกนี้มันจะอยู่ตามตามป่าดงดิบแล้ว เวลามันนึกถึงพ่อที่ไรมันจะร้องว่า
 "ตกหลุมตอเห็นพ่อชาใหม่ ๆ" นะเค้าว่าในป่ายังมีเยอะ ถ้าป่าไหนมันเป็นป่าดงดิบมาก ๆ
 นกนี้เย็น ๆ มันจะร้อง "ตกหลุมตอเห็นพ่อชาใหม่ ๆ ไอ้ตกหลุมตอเนี่ยหมายความว่า
 ตัวมันเองนะตกหลุมตอเนี่ย อ้อ.....คนคนที่ไม่ได้ตกหลุมตอเนี่ย คนที่อยู่ในป่าในดงเนี่ย
 เห็นพ่อชาใหม่ พ่อมันไปไหน มันถามนะ มันถาม เค้าว่านก นกพรรณนี่นะถามมันไม่เห็นคน
 มันจะไม่ร้อง ถ้าเห็นคนแล้วร้องเลย "ตกหลุมตอเห็นพ่อชาใหม่ ตกหลุมตอเห็นพ่อชาใหม่"
 เนี่ยมันร้องอยู่แถว ๆ ว่า แถวป่าใหญ่ ๆ ป่าดงดิบ เพราะว่ายายคนนั้นมันตายแล้วมันไป
 เกิดเป็นนก เกิดเป็นนกแล้วมันก็มาถามมนุษย์นะ มาถามคนที่อยู่ในป่าเพราะฉะนั้นเค้าว่าถ้า
 เข้าป่าไม่หาอะไร ไปหาหาหาอะไรในป่าต้องได้ยินนกพรรณนี่ร้อง

พระพุทธเจ้ากับสัตว์ต่าง ๆ

นายขวัญ สิริยะเวทย์

คอนันพระพุทธรูปเจ้าณะครับ เมื่อพระพุทธเจ้าเราตรัสปรินิพพาน คราวนี้ก็สั่งพวกทั้งหลายให้ พวกสัตว์ทุกสิ่งทุกอย่างว่า ใครจะไปป่าหิมพานต์หรือจะไปไหนเนี่ย ท่านจะพาไปต่อไปท่านจะตรัสรู้แล้ว ที่นี้พวกเต่า พวกควาย พวกแรด พวกนี้ก็มาชุมนุมชนกัน คราวนี้ถามว่า "ท่านจะไปหรือยัง"

คราวนี้เต่าเต่าก็รับไปท่านหนึ่งละ ที่นี้เจ้าแรดเต่าก็รับไป แล้วก็ควายเต่าก็รับไป ต่างท่านนี้จะไปด้วยพร้อมกันเลยว่าจัน ที่นี้ว่า ไก่ระจะไม่กอนะ ไข่เจ้าเต่าเต่าบอกว่า

"แหม ผมไปไม่ไหว ผมช้าเกินตามไม่ไหว" เจ้าเต่าเต่าว่าจัน ๆ ขอพระพุทธเจ้า "ขอข้าพเจ้าไปด้วยเถิด"

"อ้อ ไปให้ตัวท่านเบา ๆ ผมจะพาไป แล้วอีกทีหนึ่งนะ ไปก็ข้าพเจ้า มนุษย์เนี่ยอย่าไปหักเค้านะ หักแล้วท่านจะลำบาก" วาจัน "เพราะว่าท่านไปก็ผม..... ข้าพเจ้า จะล่องลงมาพื้นทีเลย" วาจัน "จะมารับเลี้ยงมนุษย์อยู่ตามเดิม"

"ที่นี้ไม่เป็นไรหรอก พระพุทธเจ้าอย่างนั้น"

ที่นี้พระพุทธเจ้าก็ "อ้อ... .เตรียมตัวไ้" ท่านก็เลยปล่อยจีวรลงไป ไข่เจ้าเต่าเต่าก็คาบจีวรพับ คาบแล้วก็เหาะ ไ้มนุษย์เต่าเห็นก็

"แหม เต่าเฮาะ ๆ ครับ! ก็ดูกัน ไ้กันใหญ่ที่นี้ละ ไ้กันใหญ่ ไ้กันที่นี้ก็

"ไ้เจ้ามนุษย์ข้าพเจ้าไม่รับเลี้ยงท่านอีกต่อไปแล้ว"

"ท่านไปเหอะ"

คราวนี้ท่านก็ไปมะ ก็ไปกับพระพุทธเจ้าแล้วนี้ เต่าว่าไม่มีเวรมีกรรมอยู่เมืองมนุษย์แล้ว พอหักก็อ้าปาก ปากก็อวกลวงจากจีวร ล่องลงมาพื้นดิน คราวนี้ก็เลยประสานฝ่าเท้าไ้ดังเสียงโกลิ้งโกลิ้ง กระทบกระเดื่องออกจากเนื้อหมกเลย "นี่แหละท่านต้องรับเลี้ยงมนุษย์ต่อไปภายภาคหน้า" ก็เลยพระพุทธเจ้าก็เลย เอากระดูกไว้ข้างนอก

เอาเนื้อไว้ข้างในก็จับปะกบ ๆ กันเลย จันแตกก็เป็นกระเบื้องแะ ก็ประกอบกัน ก็เลย
เป็นเหมือนหยิ่งเราbungกระเบื้อง (หัวเราะ) นี่เป็นเรื่องของมันเป็นอย่างนี้

ที่นี้ไอเจ้าควายเค้าก็ รอ.....อยู่ทางนั้นแหละ ไม่มาหาพระพุทธเจ้า ตามยังงี้
ก็ไม่มา ก็เห็นแต่ใบทองเหลือง ๆ ใบทองกล้วนนั้นมันเหลือง ใบทองเหลือง

"เฮ้อ พระพุทธเจ้าอยู่ไวยแรดไวย" ก็บอกกะไอแรด

"เฮ้อ อยู่ ยังไม่ไปไหน ขอกินหญ้าให้ตีเสียก่อน"

ไอเจ้าแรดเค้าว่า "หือ กินหญ้าน้ำชุน" วังั้น "กินหญ้าน้ำใสสบายใจ ถึงไปหาท่าน"
เหลือวที่ไรก็เห็นแต่เหลืองอยู่ยั้งงั้น ใบทองกล้วนมันห้อยอยู่ (หัวเราะ) ที่นี้ไปเห็นก็

"ตาย พระพุทธเจ้าไปแล้ว ทำยังงี้ได้เรานี้แย ฮือ" ไปเห็นใบทองก็โมโห
ใบทองละ กล้วยกะใบทอง มันถูกกันเมื่อไหร่ ต้นกล้วยชนแหลกเลยที่นี้เนะ มันหาว่า
เราหลงแต่จัวร์กล้วยอยู่ว่าเป็นจัวร์ของพระพุทธเจ้า ก็นี่ได้พระพุทธเจ้าหนีไปแล้ว

ไอเจ้าแรดก็กินน้ำ.....หญ้านามน้ำชุนอยู่สบายเลยไม่ไปชักที่ บักเขียนอยู่
นั้นแหละ เขียนที่นี้ ที่นั้นนะ ที่เค้านอโค พระพุทธเจ้าบักเขียนไว้โนแล้ว ที่นี้ท่านก็อไม่
มาหา ท่านชักคราวนะ ก็เลยท่านบอกว่า

"ต่อไปนี้ ท่านจะอย่าไปกินเลยนะหญ้า หญ้างามน้ำใส อย่าไปกินเลย ต่อไปนี้
กินไอหญ้านามน้ำชุนนั้นเถอะ ท่านกินอย่างนั้นดีกว่า"

แรดที่นี้ต้องกระพีนน้ำจนชุนถึงกิน แล้วไอหญ้าไม่มีหนามก็ไม่ค่อยกิน เป็นอย่างนี้

ไอมนุษย์เราไม่ยั้งงั้น ห่วงอ้อยเกินไป มัวแต่กินอ้อยเพลินเลย เหลือวที่ไหน
พระพุทธเจ้าไปเสียแล้ว ที่นี้องค์หนึ่งก็กลับมาถามว่า

"พวกท่านเนี่ยอยู่ตามยังงี้ รับเลี้ยงมนุษย์ตามเดิม"

พวกควายนีก็ก็ต่อมากวายเค้ากินหญาลำบาก อยากกินข้าว อ้าวอยากกินข้าวที่นี้
อ้าวอย่ายั้งงั้นเลย ไอเจ้าควายเค้าก็จัดหญ้าให้ กินข้าวมันเปรี้ยวปากว้างั้น อยากจะ
กินหญ้า ก็เกิดหญ้าขึ้นมาครึ่งหนึ่ง ข้าวครึ่งหนึ่ง คราวนี้ไปลักกินข้าวของเค้า พระพุทธเจ้า
ท่านบอกว่า "ทำไมถึงพูดไม่มีสัตย์ไม่มีอะไร เลยนี้ หือ"

"ผมก็อยากอีกรับ"

"อยากอีก" ก็ตบพื้นซะ พันทักหมดเลยพันกราม เหลือแต่พื้นบน (หัวเราะ)

ถาม : เหลือแต่พื้นล่างไม่ใช่เหรอควาย

ตอบ : เหลือพื้นล่างไม่ใช่พื้นบน

"ที่นี่ท่านต้องรับเลี้ยงมนุษย์เค้า ต้องไถไรไถนาตามไปเค็ม อะต้องไถ ไรไถนาไปอ้อ เพราะฉะนั้นก็เลยต้องทานาให้เค้ากินอยู่ทุกวันเนี่ย มันติดต่อกันมาอย่างนี้ครับ ไร่เรื่องเท่าหลังโก่ง เนี่ยมันเป็นยังงั้น ไอมนุษย์เราห่วงอ้อย

ถาม : มัวห่วงอ้อยอย่างไรงับ

ตอบ : อ้าว มัวจะกินแต่อ้อย ไม่เห็นว่า พอเห็นอ้อยเข้าวัง พระเกินเข้าไปแล้วยังจะเข้าแต่ป่าอ้อยทะพีคอยู่ คนเราถึงชอบอ้อยกันเหลือเกิน เห็นอ้อยอยู่ตามข้างทางไม่ว่าของใคร ไม่ต้องขอ ไม่มากก็เอาซักลำหนึ่ง (หัวเราะ) ไม่เชื่อใครลอง ลองดูเถอะ เห็นผ่านป่าอ้อยพันธุ์ ๆ นะ "คงไม่ห่วงนะลำเดียว" (หัวเราะ) อ้าว ห่วงแต่อ้อย อ้อ... ..เราก็อ้อยอย่างงั้น (หัวเราะ)

ท่านเค้าไม่ห่วงนี้ราวสีหะ เค้าไปได้ ถ้าท่านอยู่เคียวนี้ระวังยาก ถ้าผู้ใดคิดปองร้ายอะไรเงี้ย ท่านร้องมา ทว่าคงแก้วหูแตกเลย เคียวนี้ท่านจัดไปอยู่ป่าหิมพานต์แล้ว

แรดก็จะไปแจ้ว บักไอน้อไปแล้ว เลยไม่ได้ไป คือ (หัวเราะ) คือเนี่ย พวกแรด พวกเต่า นะ พวกควาย เราเนี่ย คือทั้งนั้น มนุษย์เรากียังคือ ห่วงอ้อย แล้วควายกะกลัวมันถึงไค้ชนกันอยู่ทุกวันนี้

ทำไมเสือจึงมีลาย

นายลุดใจ วงศ์ษา

เสือเมื่อก่อนนี้ เสือเมื่อก่อนนี้เค้าว่าเสือที่มันจะเกิดมีลายได้เค้าว่า เสือมันบอก มันอยากจะเห็นคนว่า มัน ๆ ไม่รู้หรือมันรู้แทนมนุษย์ว่า อ่า... ..ถ้าเจอมนุษย์จะต้องกิน ละว้างนั้นนะ ตาของมันไม่รู้ว่่าไอ้มนุษย์กะคนมันชนิดเดียวกัน ก็ ๆ อยากจะเจอคนนั้นนะ ก็ ไปถามหมู่บ้านหนึ่งว่า "แถวนี้มีคนไหม" ว้างั้น ไอ้คนนั้นก็พอเห็น ๆ พอเห็นเสือมาก็ निक กลับบอก "ไม่มีหรือก มีหมู่บ้านนู่นเค้ามีคน หมู่บ้านนี้มีแต่คนทั้งนั้นแหละ" เอ้อ กำลัง นั้น ๆ อยู่มันก็ "ไหนคนเป็นใจ" ไอ้เสือก็ถาม ถามก็คลานสี่ขาใหญ่ ไอ้เสือบอกว่า "อ้อ นี่คน คนนี้แสดงว่่าสี่ขา แล้วคนละ" "ถ้าคนทองสองขา" ว้างั้น อยากจะเห็นคน ก็บอก "ถ้าอยากเห็นคนก็เดินเดินคนมาแถว" ก็จะวิ่งหนี" ว้างั้น ก็บอกกะเสือว่่าจะวิ่งหนี ก็ "ถ้าแกอยากจะเห็นคนก็ต้องจับไว้ก่อน เดินคนมาแล้วก็แกจะวิ่งหนี" ก็ไอ้คนนั้นก็จับ จับเสือผูกไว้กะต้นไม้ เค้าบอกว่า "เดินคนจะไปตามคนให้" ผมจะไปตามคนให้เกาะไปเลย ไปมันก็คน (คลาน) สดๆไปซัก 2 - 3 ชั่วโมงเกาะกลับมา ก็คน ๆ นั้นนั้นแหละอะเดิน เดินย้อนเข้ามาอีก ไอ้เสือก็ถาม ว่่า "นี่เรอคน" บอกว่่า "นี่ละคนละ นี่เดินสองขาอย่างนี้ละคน" ก็คนเดินเกาะกามา ซี่แหละ ไอ้เสือก็โมโห ทำไมเกาะจะกินคนละ กินคนก็ ไอนั้นไปก็เตรียมตักไม้มาเลย เกาะที่เลยละ ที่เสือ กลัวเลยละ ที่เสือจนกลัวเลยละ ที่จนตัวงี้ลายหมดเลยละ จนกระทั่ง ทุกวันนี้เค้าบอกว่า เสือจึงมีลาย เพราะว่่าคนตี เพราะคนตีถึงได้มีลาย ไม่งั้นคงจะไม่มี ลาย แพ้คนคนฉลาด (หัวเราะ)

ทำไมเสือจึงมีลาย

นายขวัญ สิตยเวทย์

ไอ้เจ้าโก่ นกพิท (กรวก) อีอนกผึกหรือเปล้า เค้า จะไปเกี่ยวหญ้าคากัน
แล้วก็ต่อมาร์ท นึกดูก่อน กระทาย โก่ เอ้ย 3 อย่าง เค้าเป็นเพื่อนกันกรับ เค้าจะ
ยกบ้านกัน ไอ้กระทาย เสือ โก่ สามเกลอเค้าเนี่ย เพื่อนกัน เค้าจะยกบ้านกัน ทั้ง
เสาทังอะไรขึ้นแล้ว ยิงขาด ไอ้ใบมุงยังไม่มี ก็อย่ายังงั้นเลย ไปเกี่ยวหญ้ากันเถอะ
เปลี่ยนกันอยู่บ้านนะ เปลี่ยนกันอยู่บ้าน เปลี่ยนกันอยู่บ้านก็ไอ้เจ้าโก่เค้าก็อยู่ก่อนนะ
อยู่ก่อน ไอ้สองคน ไอ้เสือกระทายนั่นก็ไปเกี่ยวหญ้า โก่เค้าเป็นคนอยู่บ้านก็หุงข้าว
หาข้าว ชักผ้าไว้เสร็จ เพื่อนสองคนมากก็ได้กิน ไอ้เจ้าโก่เค้าก็ แหมเกิดแล้วมันถ้าจะ
ไปหาอาหารให้ไอ้เพื่อนสองคนกินเลย ไม่รู้จะไปเอาอะไร อย่ายังงั้นเว้ย เรายัง
โก่นี่ ก็ กระทายไข่พลัด ๆ ไข่ เอาไข่นะเลี้ยงเพื่อนมะ เลี้ยงเพื่อน กราวนี้เค้าก็
เพื่อนเค้าก็มา

"เฮ้ย ไอ้โก่วันนี้มึงแกงอะไรกินข้าววะ"

"กินไข่"

"อ้อ ก็มึงโก่ก็มีไข่วะ"

"ก็กินกันชะ กินกันตามสบายละ" แล้วก็เปลี่ยนกันนะ สามคนเนี่ยเปลี่ยนกันอยู่
บ้านคนละวันกัน

คราวนี้ไอ้เจ้าโก่เค้าก็ ไปเกี่ยวหญ้ากะไอ้เจ้า (เจ้าเสือ) เจ้ากระทาย
ไอ้เจ้าเสืออยู่บ้านมึงอะ อยู่บ้าน คราวนี้เค้าอยู่บ้านเค้า ไอ้เจ้าเสือก็อยู่ "ฮึ
ไอ้โก่มันเป็นโก่ เรานี้จะไปไข่เหมือนโก่ได้ยังงั้นเลย อย่ายังงั้นเลย เราเป็นเสือเรา
ก็ต้องไปหาเนื้อเถอะวะ" ก็ไปหาเนื้อ เข้าป่าไป พอตีมีกวางเดินมาหรือเก้งเดินมา
เค้าก็เอามาแกงให้เพื่อนกิน สองคนมาจากป่า ไปเกี่ยวหญ้ามาที่บ้าน พอเกี่ยว

"เฮ้อ เพื่อนมาแล้ว"

"เฮ้ย มึงแกงอะไรวะ" ก็ตามอย่างนั้นเหมือนเค้า

"เฮ้ย แกงเนื้อ"

"อ้อ มึงเป็นเสื้อนี่วะ เป็นเสื้อก็ได้เนี่ยมาแกงชีวะ"

ก็ ก็ทานกันไปตามสบายมะ

ต่อมาใครละที่นี้ ก็ไอ้ตายละชี ตายเป็นคนอยู่ ไปอยู่บ้านละที่นี้ไอ้กระต่าย
เค้าไปกันแล้วไอ้เจ้า เจ้าไก่ กะเสื้อ เค้าไปเกี่ยว หมัดทาเลนนะ ก็กกองว่า
"เฮ้ย จะเอาอะไรแกงให้เพื่อนกินนะ ตอนที่เค้ามานะ อ้าวไปโซ่ ก็โซ่ไม่ออก
(หัวเราะ) ก็อย่าเลยวะ ไอ้หาเสื้อมันไปเอาพวกเนื้อพวกแกงพวกกวาง ภูก็ไปมั่งไวย
ไป พวกนั้นก็มา แกง กวาง ก็เดินมา ตัวไม่ซานาญ เหมือนเสื้อนี้ ก็ทะกรับหน้าผากนี้
โนจนกระทั่งทุกวันนี้ กวางพอตีบผางหางหลังเลย วิ่งกลับบ้านโง่งเลย (หัวเราะ)
มาถึงบ้านก็หายังไงไม่มีท่า

"แหม ไอ้ไก่อันว่าเจ้าปากหม้อกระตักไข่พลัด ภูก็กระตักอย่างไก่เหมือนกัน"
กระตักก็เอาชีลงไป ชี้กระต่าย แกง แกงให้เพื่อนกิน ไอ้เพื่อนก็ถาม

"เฮ้ย แกงอะไรวะ"

"แกงชีเหล็ก เค้าว่านะ "แกงชีเหล็ก" (หัวเราะ) ไอ้เพื่อนเค้าก็ชด

"ฮือ" ชดพลาด ไอ้เจ้า ไอ้เจ้าเสื้อก็ชด

"ไอ้เสื้อกินชีกู"

"อะไรวะไอ้เสื้อ (กระต่าย)"

"เปล่า ภูโซ่วะ กราง"

ก็ไอ้ไก่อีชดพลาด

"ฮือ ไอ้ไก่อินชีกู" เค้าว่า

หลายกุกนักเข้าไอ้เสื้อก็รู้

"มันอะไรกันเนาะ"

มันเอาชีแกงให้กินเหมือนอย่างชีเหล็ก ฟีนี้ก็เกิดซบกันไปซะ ซบกันไป ซบกันไปก็
เสียทำมันอีกคับ ไปเจออะไร ชีควายนี้ มันเอาฮักเอาหนามบักไว้ มันบอกว่า

"กะบิพระอินทร์" (หัวเราะ) "กะบิพระอินทร์"

เค้าว่า "เฮ้ย เราเป็นเพื่อนกัน พูทซ์ ถึงขนาดจะฆ่ากันตายเหียวของแค้น" (หัวเราะ)
 "เนี่ย พระอินทร์กอง แกคงมาเฝ้าแล้ว ถ้าเมงวันนะ ไอ้ตัวใหญ่ ๆ นะ มามึงตบนะ ภูมือนะ เล็กกว่าเฮ้ย" ไม่ใช่งั้นตบลงไป ก็ไปตบหมดเลย มือนะ โคน เป็นจุก ๆ เลย มือเสือนะ

คราวนี้ก็วิ่งไปอีก ชับกันไป หมดแรงแล้วหิวข้าวเต็มที ไปเจออะไรลูกเล็มเปี้ยว
 รุจักไหมยะคำ ๆ เล็ก ๆ ตามทุ่ง ไอนั้นเค้าก็คอยเก็บ ไอ้กระต่ายนะก็ไปเก็บ

"เฮ้ย มึงมาถึงมือมึงใหญ่รูดเลยซี" เค้าว่า (หัวเราะ)

เค้าก็รูดปราดหมดเลย หนามเข้ามือ กระต่ายวิ่ง แพ้ทุกทีแหละครับ แพ้กระต่ายทุกที

ทีนี้ต่อมาเอาแล้ว คราวนี้กับบอกว่า "เราเนี่ยสาบานกันแล้วนะ เราจะต้อง
 ฟ้าอากาศนี่มันเป็นต่าง ๆ นานาได้ เพราะฉะนั้นเรามารวมหัวรวมท้ายกันเถอะ ไหน
 บ้านเราก็กเป็นบ้านเป็นเมืองแล้ว ทาไมเราถึงยังทำไม่ได้ หนูาเราก็กี่เกี่ยวกันแล้ว อย่า
 ยั้งนั้นเลยเพื่อนเฮ้ย เราไปเอาหนูามามุงกันเถอะ" เค้าว่างั้น ก็ไป มันก็ไม่มีคิดอะไร
 กันแล้ว ก็ไปกันสามเกลอเค้าไป ก็ทายังไง

"ไอ้ภูก็ แหมนิคเดียว ภูเอา"

ไอ้ไก่เค้า "แหม ไม่ไหวหรอกภู"

เถียงกันอยู่อย่างนั้น ไอ้เจ้าไก่ "เฮ้ยเพื่อน มึงตัวโต ๆ เนี่ย ผูกหลังเลย" เค้าว่างั้น
 นะ "ผูกหลัง ภูจะจับมัด แล้วภูเป็นคนชั้ตต่างว่าตักัน" ไอ้เสือเป็น.....โง่กว่าเค้า
 ยอมเลยเพื่อนทำตาม ไอ้เจ้ากระต่ายเค้าขึ้นนั่งบนนั้นอะ นั่งบนนั้นนั่งไปนั่งมา จวนจะถึง
 บ้านของคนแล้ว ไฟจุดแล้วที่นี่ ไหม ๆ เลยวิ่งตัวถึงไ้คล้ายอยู่ทุกวันคับกันไม่หวาดไม่ไหว
 ไฟไหม้ตึก เพราะฉะนั้นไอ้หนังเสือมันถึงไ้คล้ายเป็นตะมมตะแมง (หัวเราะ) มันแพ้
 กระต่ายไปจุกมัน (หัวเราะ)

ทนายความ

พระภิกษุ เอ็ม

เป็นทนายความนี้จะว่าไม่ จะดี (หัวเราะ) ก็ไม่ดีเท่าที่ควร เพราะทนายความนี้คล้าย ๆ ว่า ถ้าเกิดคนนี้มีเงินนะ คนที่ทำผิดเนี่ยมีเงินมาจ้างนะ ให้ทนายความนะ ทนายความนะ ว่าให้คนที่ถูกผิดได้ เมื่อสินจ้างแล้วเนี่ย ทนายความตายไปแล้วเนี่ย จะต้องไปเกิดเป็นช้าง เป็นช้างแล้วสำคัญว่า จะต้องไปกินเฉพาะแต่หนามไผ่ กินอื่นไม่ได้ กินได้แต่หนามไผ่อย่างเดียว หนามไผ่ที่มันปากพื้อะไร เมื่อมันกินอะไรตลอดเวลา เมื่อเป็นหนองเป็นอะไรเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็ต้องหามันไปกินไผ่กว่าจะหลุดจากพื้มีมา ก็ตามนี้ก็ต้องไปรักษาศีลอุโบสถอีก 400 ปี ถึงจะพ้นจาก.....ไอ้ที่เราได้พูดเท็จเอา เอาคนคือนะเป็นคนชั่ว อย่างสินจ้างเนี่ยสำคัญ ว่ากันสินจ้างเป็นทนายความก็ไม่ดีเท่าไร

3. อธิบายเกี่ยวกับพิธีกรรมและการเรียกชื่อสถานที่ ลักษณะนี้ปรากฏ
ในนิทาน 2 เรื่อง ได้แก่เรื่อง เจ้าเบิกโลง และเรื่องผีตายเก้าทอง

เรื่องเจ้าเบิกโลง อธิบายพิธีเบิกโลงก่อนเอาศพลงโลงว่ามีความเป็น
มาอย่างไร ส่วนเรื่องผีตายเก้าทอง อธิบายสาเหตุที่เรียกว่าผีตายเก้าทองนั้นมีความ
เป็นมาอย่างไร

เรื่องเจ้าเบิกโลง กล่าวถึงการเบิกโลงว่ามีที่มาจากกนสมัยก่อนที่โลง
เตรียมไว้เพื่อใส่ศพตนเอง แต่พอถึงเวลาจะใช้ปรากฏว่าโลงเปิดฝาไม่ได้จึงต้องทำพิธี
เปิดฝาโลงเพื่อเอาศพใส่

เรื่องผีตายเก้าทอง เรื่องนี้กล่าวไม่ชัดเจน แต่สรุปได้ว่า บริเวณกองฟอน
มีคนตาย 9 ศพในวันเดียวกัน จึงเรียกสถานที่นั้นว่า ผีตายเก้าทอง **กึ่งนิทานต่อไปนี้**

เจ้าเบิกโลง

นายเคลือบ เจริญสุข

เบิกโลง นี่ก็เรื่องผี ไอ้เบิกโลงนี่ก็ไม่มีเหตุอะไรหววก ที่นี้ก็ คือ คนแต่ก่อน เขาซุกเอาไม้ม่วงป่าเรานี้แหละ ซุกเหมือนเรือ ซุกเหมือนเรือชะล่า เห็นหอแกแม่แก แล้วนี่ก็หามาคอยไว้มะ ซุก ซุก ถางเลี่ยมไว้ที่เคียวแหละ ทาสีไว้ดี ที่นี้ก็สีก่อนเขาก็นี่ไม่มี สีน้ำมันยางเอางั้นเถอะ (หัวเราะ) น้ำมันยางนั้นแหละ ที่นี้ก็เวลาพ่อแม่เสียไปแล้ว หด ก็มันไม่แห้งหยักก็หด เอ๊ทำยังไงนี้จะเอาออกได้นี้ ก็เอาออกไม่ได้ ทำยังไงก็จะเอาศพไปใส่ ฮื้ออย่าคิดเลย ไอ้คนหนึ่ง มีนักปาด (ปราชญ์) คนหนึ่ง เอ๊ย ยากอะไร ก็ออกกองไฟเข้าหน่อยก็อังให้มันร้อน ก็หาไม้ขอมมา กรอกปาก คอย ๆ จิ (แงะ) เอาแล้วก็กรอกขึ้นลง ออก เขาจึงว่าเบิกโลงใจเคียวนี้ ทาน้ำมันคํ่าทำอะไร ทาน้ำมันคํ่ามันก็ต้องมีการ เบิก มันมีมีแต่โน่นนะ ไอ้เรื่องนี้แหละ เรื่องเดียวกันนี้แหละ (หัวเราะ) เบิกโลง

ผีตายเก้ากอง

นายเคลือบ เจริญสุข

ผีตายเก้ากอง ก็มีเก้ากองนี้ กองฟอนนะ ที่นี้ก็ปีเศษฐิกนหนึ่ง เศรษฐีนี้ก็มี
 เอาของเอาอะไรมาตาก แล้วก็มีผีตายอยู่ในบ้านนะ ที่นี้ก็คิดไม่เอาออกไม่ได้แล้วนี่
 คีนะไม่มีคนห้าม มีบ้านอยู่เดียว ก็มีไหมพรมอยู่เยอะแยะเลย ที่นี้บ้านนี้รวยนี้ ที่นี้ไอ้เจ้า
 ผู้รายนเห็น โอ้ยมันยังงั้นบ้านนี้รวย เขาทำหีบออกมาตั้งโหล ที่นี้ก็ว่าหีบเป็นเงินทอง
 ไหมละ ที่นี้ก็ ตกเย็นมาก็ คนนอนก็ของเบาแล้ว หาบเอาผีอยู่ในโหลนั้นนะไป ๆ ก็ไปถึง
 ตามทาง ไอ้คนก็จะเอาเงิน ไอ้คนนั้นก็เอาไหมพรม ล้วง คน ไอ้คนทั้งเก้านั้นนะ
 มันยังงี้ ที่นี้ล้วงไป ล้วงมา ไปถูกไอ้เจียวกันเข้าให้ซี ล้วงไปถูกไอ้ไหมพรมอันนั้นแหละ
 ก็ไวยกูเจอะ "ไอ้ท่าไหมพรม" เขาว่า ไปถูกไอ้ขนเพชรเข้า (หัวเราะ) เขาว่านี่
 ที่นี้ก็หัวเราะซา นี่จกไปถูกไอ้ลูกอันตะเข้า "ตระกูลทองหล่อ" เขาว่า อันนี้กูก็จะเอา
 ไวยไอ้ท่า ตระกูลทองหล่อ เขาว่า นี่ ๆ ที่นี้ก็ห้ามไป ห้ามไปก็จกเรื้อย ไอ้คนที่ไปด้วย
 กันเปลี่ยนกันจก นี่มาจากกู อยู่ที่ไหนว้างั้น จกไป จกไป มาไปเจอะคนเจ้าจริง ๆ คล่ากู
 เอ้ย นี่มันคนนี่หว่า ก็เลยปลง (วาง) กู ปลงลงแล้ว ที่นี้ เอ๊ะ คอย ๆ กู ตาย มันผีตาย
 นี่ไวย ทำใจเล่า ไปจนค่อนข้างแล้วที่นี้ก็เลยทิ้ง ไอ้บ้านนั้นก็เลยไม่ต้องห้ามผี นี่ปัญญา
 คนแต่ก่อนนี่อย่าว่าโง่นะ (หัวเราะ) ก็เลย ไป ไป ที่นี้เจ้า เก้าคนนั้นก็ ไปที่นี้เอ้อ
 ไปที่นี้ ไปเห็น ไปบ้าน ไปบ้าน บ้านร้าง ๆ ว้างั้นเหอะ เห็นมะพร้าวเขาแยะ ก็หิวจะ
 สว่างเลย ขึ้น ๆ ไปบนต้นมะพร้าวนี้ ไอ้คนก็ขึ้นทำงี้แหละนั่น หิวนะ หิวก็ให้เหมือน
 ไอนะงี้ผูก ไม้ข้างใส่คอ ถึงก็ผูกถึงก็ผูกรับ มะพร้าวทั้งทะลายหนึ่ง แปะคนอยู่ต่างต่าง
 เก้าคนขึ้นไป ไอ้คนที่เก้านะขึ้นนะ คัดทั้งทะลายลงมา คอฮวบเหียวนะ หักอยู่นั้นแหละ
 เพราะว่ามันถูกวันไม่ดี มันไปทิ้งกอง ที่นี้ยังเหลืออีกคนหนึ่ง ยัง ยัง ไปถึง ยังไม่คายนะ
 ไอ้คนที่ขึ้นนี้แหละไม่ตาย ที่นี้อ้าว ไอ้ท่าที่นี้จะแบก แบกออกไปใหญ่ ไปทิ้ง ไปทิ้งก็จกไฟ
 ไปหาเอาหินมาก่อเผา แล้วก็แกะโหล ไอ้คน ๆ เคียวมันแหละเผา ที่นี้เอ๊ ท่วมไป ที่นี้
 ไปเห็นคนลื้อไร ไปหาไร คำป็นมาเลย คน ๆ เคียวนะ เอ๊ กูก็เอาไปเผาหมดแล้วนะ

ทำไมยังเดินตามฎมาอีก เขาว่านะ ทำไมไอ้นี้ ทำไมไม่ตาย ไอ้คนอื่นมันตายหมดนี่
วิ่งกะไล ไอ้ห่าก็ฎไปทิ้งหมดแล้ว ทำไมตามมา ทกลงหักคอได้อีกคนนึงเป็นเก้าคน เป็น
เก้าศพ โบราณเขาว่าไว้ ความไว้ ตามที่เกา ๆ มันเป็นอย่างี้ ก็เลยเรียกเก้าศพเลย
ที่นี่ เขาถึงเรียกเก้ากอง ที่เอาไปทิ้งนั่นแหละ

4. ตำนาน โครงเรื่องประกอบด้วยอนุภาคว่าด้วยต้นกำเนิดของจักรวาล โลก มนุษย์ สัตว์ สิ่งของ กับว่าด้วยโครงสร้าง ความสัมพันธ์และกฎเกณฑ์ตลอดจนคุณ และโทษของพฤติกรรมต่าง ๆ (กึ่งแก้ว อัคราการ 2520 : 13)

ตำนานที่รวบรวมได้มีเพียง 1 เรื่อง ได้แก่ เรื่องพระเจ้าทรงตัดสินว่า ไก่กับไขอันไหนเกิดก่อนกัน

ลักษณะของตำนานที่รวบรวมได้

ตำนานที่ปรากฏในนิทานที่รวบรวมได้อธิบายธรรมชาติการสร้างโลก ดวงดาว ตลอดจนทั้งกำเนิดสิ่งต่าง ๆ ในโลก

ในเรื่องพระเจ้าทรงตัดสินว่าไก่กับไขอันไหนเกิดก่อนกัน เรื่องนี้เริ่มตั้งแต่ กำเนิดดวงอาทิตย์ ดาวอังคาร ดาวศุกร์ โลก และพืชพันธุ์ต่าง ๆ ในโลก สุดท้ายสรุปว่า ไก่กับไขอะไรจะเกิดก่อนกันก็ได้ ดังนั้นทานต่อไปนี้

พระเจ้าทรงตัดสินว่าไถ่กับไซอันไหนเกิดก่อนกัน

นายสนอง แสงทอง

ท่านบอกว่าไถ่กับไซนั้น มันไม่มีอะไรเกิดก่อนอะไรเลย อันนี้คือปัญหาที่แรก แต่ที่ตอบแบบกำปั้นทุบดินนะ อย่างอย่างเราก็ไม่เข้าใจ แล้วท่านพูดอย่างนี้ก็พูดวนกันละ และที่แรกตั้งเรื่องมาเสียไกลลืมนบอกว่า พระเจ้าตัดสินว่าไถ่กับไซอันไหนเกิดก่อนกัน พัง แล้วก็มาคิด สมัยก่อนนั้นโลกเรายังไม่มี จะกล่าวถึงและให้พิจารณาเอาเองว่า พระเจ้าเนี่ยตัดสินถูกไหม สมัยก่อนนานมานับเป็นล้าน ๆ ไม่รู้กี่ล้านปี อาจจะเป็น 8 - 9 แสนล้านปี ก็ได้ แต่เราก็ประมาณไม่ถูก โลกเราเนี่ยยังไม่ได้เกิดขึ้นในจักรวาล โลกเรายังไม่มีเลย มีที่อยู่ชั้นแรกก็คือพระอาทิตย์ พระอาทิตย์เนี่ยเกิดขึ้นอยู่ในจักรวาลนี้มาไม่รู้กี่พันปีก็ชาติ ไม่มีใครประมาณได้ถูกว่าพระอาทิตย์เนี่ยเกิดมานั้น นักวิทยาศาสตร์ นักปราชญ์คนไหนก็แล้วแต่ แม้แต่พระเจ้าดังหลายเอง ท่านก็ไม่สามารถที่จะบอกได้แน่ว่าเกิดมาเท่านั้นกับปีเท่านั้นกับปี แต่ท่านท่านจะสำนึกได้อยู่เพราะว่าพระเจ้าท่านที่กว่าจะมาตรัสรู้ กว่าจะมาอ้อ..... ไถ่ธรรมเนี่ย ท่านก็เกิดไม่รู้จักกับปีก็ชาติแล้ว แต่ผู้ที่มีบุญญาธิการที่มีบารมีกว่าจะได้ตรัสรู้ธรรมกันวิเศษเนี่ย ก็สามารถที่จะหยั่งญาณมองเห็นว่า อันไหนเกิดก่อนในโลกนี้ เติมเลยก็เห็นมีพระอาทิตย์ดวงเดียวที่ลอยอยู่จักรวาลนี้ มีพระอาทิตย์ดวงเดียว ตอบว่าท่านก็ได้หยั่งญาณไปอีกว่า มีพระสุกัระ พระอังคารก่อนเกิดขึ้นจากกับพระอาทิตย์ แล้วตอบว่ามีพระสุกัระขึ้นมาเป็นน้องพระอังคาร คือดาวสองดวงที่เกิดขึ้นมาที่หลังเนี่ยไม่มีรัศมีที่จะส่องแสง แล้วก็ไม่มีความร้อนที่จะแผ่มาตามอ้อ.....ตามแสง คือไม่มีรัศมีความร้อนที่จะแผ่มาตามแสง เช่นเดียวกับพระอาทิตย์ เหตุที่เกิดขึ้นได้เนื่องจาก พระอาทิตย์เนี่ยได้ส่องแสงบาเฝ้าพวกน้ำ คือในมหาสมุทรมันมีน้ำ คือในจักรวาลเนี่ยมันมีน้ำกับพระอาทิตย์เท่านั้นเอง ก็เมื่อมาเฝ้าแล้วดาวสองดวงก็จึงเกิดขึ้นเป็นเหตุ ต่อมาก็จึงมีดาวอังคารดวงหนึ่งเกิดขึ้น เนื่องจากดาวสองดวงนั้นสัมผัสกันรอบ ๆ พระอาทิตย์ เช่น ดาวพระอังคารกับดาวพระสุกัระ ก็คือโลกมนุษย์เป็นดวงที่สี่ เป็นดาวดวงที่สี่ ที่หนึ่งพระอาทิตย์ ที่สองพระอังคาร ที่สามพระสุกัระ ที่สี่ก็เป็นโลกมนุษย์ อันที่เกิดขึ้นมานั้นก็เนื่องจากว่า เศษโลหะทั้งสองอย่างนั้นมันได้หมุนเวียน

เปลี่ยน แล้วก็รวมตัวกันขึ้นมา รวมตัวจากน้ำ จากความดึงดูดของแสงพระอาทิตย์ ก่อตัวกันขึ้นมา

จะกล่าวถึงวิญญานเหล้าก่อน คืออยู่ดวงอาทิตย์ คือวิญญานทุกวิญญานเนี่ยมีอยู่แล้ว และมีอยู่แล้วในจักรวาล ในจักรวาลเราเนี่ยมันมีวิญญาน วิญญานเนี่ยนักวิทยาศาสตร์เค้ายังจับไม่ได้ว่าตัววิญญานมันเป็นอย่างไร โสยศาสตร์ก็ยังจับไม่ได้ว่าตัววิญญานเป็นอย่างไร พุทธศาสตร์ มีพุทธศาสตร์ที่วินิจฉัย แต่วิทยาศาสตร์ก็ยังเอามาตั้งเถียงกัน ก็ยังไม่ได้เดี๋ยวนี้ ท่านบอกว่าวิญญานเหล่านั้นอาศัยอยู่ในโลกพระอาทิตย์ เมื่อพระอังคารเกิดขึ้น วิญญานเหล่านั้นก็อยากจะมาอยู่ในโลกพระอังคาร เมื่อโลกพระศุกร์เกิดขึ้น วิญญานเหล่านั้นก็อยากจะมาอยู่ในโลกพระศุกร์ เมื่อโลกมนุษย์เกิดขึ้น วิญญานเหล่านั้นก็ออกจากพระศุกร์ ก็มาสู่โลกมนุษย์ แต่อยู่ในโลกพระอังคาร พระศุกร์ พระอาทิตย์นั้น ไม่ได้มีอาหารกิน วิญญานเหล่านั้นไม่มีอาหาร เรียก ท่านเรียกว่า เสวยภักขรอากาศ คืออยู่ด้วยความรู้สึก คือไม่มีอะไรที่จะมาเป็นอาหาร แต่เมื่อวิญญานเหล่านั้นได้รวมตัวกันลงมาโลกมนุษย์ คือที่เกิดขึ้น ก็มีไอดิน มีไอน้ำ มีกลิ่นสารพัด ที่โลกมนุษย์พบเนื่องจากสัมผัสพระอาทิตย์ พระอังคาร กับดาวพระศุกร์ ต่อมาวิญญานเหล่านั้นเมื่อมาสู่โลกมนุษย์ ทุกวันนี้แล้วก็ไม่อยาก คือไม่อยากจะหนี ที่แรกก็ไม่อยากที่จะกลับไป ก็เพราะว่ามาหลงกลิ่น หลงรส สารพัดที่มีอยู่ สมัยก่อนคนก็ยังไม่เกิดขึ้น ยังไม่มีคน ยังไม่มีไก่ ยังไม่มีแมว หมู หมา เป็ด ไก่ อะไร ยังไม่มี ก็มีแต่วิญญาน เมื่อวิญญานเหล่านั้นมาสู่โลก ก็มาเสวยพวกไอดิน ไอน้ำ เป็นวัตถุ คือกินพวกวัตถุแล้ววิญญานเหล่านั้นร่างกายมันเกาะหนึ่ก เมื่อหนึ่กก็จะไป ขึ้นไปสู่โลกที่เคยอยู่นะ กลับไปบ้านเก่าไม่ได้ แบบเรานะอยู่จะเชิงเหวรา แต่อยากจะไปเชิงใหม่ ผู้ชายไปเห็นสาวเชิงใหม่ ก็ไม่อยากจะกลับมา เนี่ยแบบคือไม่อยากจะไปเห็นแล้วคือ มีครอบครัวแล้วมันก็กลับไม่ได้ ก็คงจะแบบเดี๋ยวนั้นะ เสร็จแล้ววิญญานเหล่านั้นเมื่อได้กินวัตถุก็เกิดเป็นรูปร่าง เป็นตัวเป็นคน จากสภาพความเป็นวิญญานก็จึงมาเป็นตัวขึ้น อ้อ.....เป็นรูปขึ้นทุกที ๆ ที่แรกก็อาจจะเป็น บางครั้ง บางขณะเป็นรูปเป็นบางขณะ แต่ต่อ ๆ ไป มันก็จะเป็นอยู่ตลอด คือแบบจะหายตัวไม่ได้ คือกายมันหยาบขึ้นเรื่อย ๆ ก็ไม่สามารถที่จะหายตัวได้ แต่สมัยนั้นเค้ายังเหาะเหินเดินอากาศได้ แต่แล้ว

ต่อมาก็มี มีเถาว์วัลย์วิเศษเกิดขึ้น เถาว์วัลย์วิเศษเกิดขึ้นในโลก ชั้นแรกเลยโลกก็ยังมี
อะไร ก็มีแต่ไอน้ำ มีแต่ไอน้ำ ก็มีเถาว์วัลย์วิเศษเกิดขึ้น ให้วิญญูณเหล่านั้นได้กิน คือ
เถาย่านาง เรียกปัจจุบันนี้ว่า เถาย่านางนะ เกิดขึ้นก่อนเพื่อนเลยในโลกนี้ คือผุดขึ้นมา
ต่อมาก็หลังจากเถาย่านางเกิดขึ้นแล้วก็มีข้าว ข้าวเนี่ยไม่ต้องปลูก สมัยก่อนนั้นจริงที่ว่า
เหมือนลูกมะพร้าว พอถึงฤดูข้าวสุก แล้วมันจะมาสูกให้เราได้เก็บก็มี พอถึงฤดูแล้งข้าว
มันเกาะจะมีอยู่ให้เราได้เก็บกินเป็นอาหาร เข้าขึ้นมาก็ออกไปเก็บกิน เย็นมาก็นอน ก็
วิญญูณเหล่านั้นก็หาอยู่อย่างนี้ ต่อมาวิญญูณเหล่านั้นก็คงกลัวแล้วผสมขึ้นก็เลย คือ ถ้าหากว่า
ออกไปเก็บกินทุกเช้าเนี่ย เราที่เฝ้าเนี่ยเราคงไม่ได้ เพราะฉะนั้นเอาเงี้ยว ห่าที่ตกเก็บ
เอาไว้ดีกว่า เอาข้าวเนี่ยเก็บ ๆ เอากองไว้เลย ก็เกิดจ้องที่ตงนี่เป็นของข้า ใต้ตงโน้น
เป็นของแก ก็เกิดจ้องที่ตงขึ้นมา เสร็จแล้วข้าวนั้นก็ไม่วุ่นขึ้นอีกตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา เมื่อ
วิญญูณเหล่านี้หรือมนุษย์สมัยนั้นได้เก็บกักตุนข้าวเสียแล้ว คือมีกิเลส มีศรัทธาเกิดขึ้นมา
แล้ว มีความโลภ ก็จึงต้องให้เพาะปลูก ของที่นี้ เมื่อเก็บแล้วก็กิน ไร่ก็กิน แล้วก็ต้องรู้จัก
เอาไปปลูก เพราะมันไม่เกิดโดยธรรมชาตินะ ก็ต้องเอาไปปลูก เสร็จแล้วที่นี้ก็ เมื่อข้าว
ก็ต้องปลูกแล้ว มายุคนี่ก็ต้องปลูก ของทุกอย่างก็ต้องปลูก ซึ่งป่าที่มันเป็นธรรมชาติ อันนี้
ขณะที่มันเกิดขึ้นนั้นโดยธรรมชาติมัน ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ เช่น ต้นไม้ ดอกไม้นั้น มันก็
อุปติขึ้นแบบเดียว ๆ กันกับข้าว อุปติขึ้นทั้งหมดก็อุปติขึ้น อุปติขึ้นคู่กันกับโลก ธรรมชาติ
สร้างมาพอกัน อ้อ.....พอกันกับข้าว ข้าวมีต้น ดอกไม้ก็มี ต้นดอกไม้มีอ้อ.....ต้นไม้
ใหญ่ก็มี ต้นไม้เล็กมันก็มี อ้อ.....เมื่อต้น ต้นไม้มี ลูกไม้มันก็มี เมื่อลูกไม้มี ตกลงไปมัน
ก็ขึ้นลงมาอีก นี่คือลูกไม้มันก็ขึ้นมาอย่างงี้ กลับกันอยู่อย่างงี้ เสร็จแล้วไอน้ำก็หาได้กิน
มันก็ไม่เป็นปัญหาหรอก เพราะว่าสิ่งทั้งหลายนั้นมันได้อุปติขึ้นมา และก็มีข้อสังเกตุอยู่
4 อย่าง ที่ท่านบอกว่า สิ่งที่มีวิญญูณก็ดี ไม่มีวิญญูณก็ดีที่เกิดขึ้นในโลกนี้ ท่านบอกมาด้วย
4 อย่าง คือ อุปปาปภูติ เกิดขึ้นโดยอุปติ อุปปาปภูติ ปฏิสนธิเกิดขึ้น การเพาะปลูก มันมี
อยู่ 2 อย่าง ที่นี้เมื่อมี โอปปาปภูติ มีการอุปติขึ้นแล้ว จึงไม่จำเป็นที่จะ ไก่จะเกิดก่อนไข่
ท่านบอกไม่ต้องเถียงกัน ไก่ก็ได้ ไข่ก็ได้ ต้นไม้ก็ลูกมันก่อนก็ได้ ฉะนั้นถ้าจะมาพิจารณา
แล้วมันก็ ๆ ไม่เป็นปัญหาที่จะทะเลาะ จะต้องเถียงกันให้มันยึดถือ อันนี้คือ การตัดสินว่า

โกก็ได้ ไซก็ได้ กับครั้งแรกที่ท่านพูดมา แต่ถ้าจะบรรยาย จะแยกแยะแล้วมันก็เป็นเรื่อง
 มาอย่างนี้ เนี่ย อันนี้คือการตัดสินใจว่า ไก่กับไข่อะไรเกิดก่อนกัน นิทานเรื่องนี้ก็จึงได้ให้
 คติเราไปพิจารณาว่า สิ่งใดก็ตามที่เกิดขึ้นนั้น มีเหตุและปัจจัย คือมันมีเหตุและปัจจัย สิ่ง
 เหล่าใดเกิดขึ้นก็เพราะมีปัจจัยกับเหตุ คือไม่มีปัจจัยให้เกิดขึ้นแล้ว เหตุที่จะเกิดขึ้นมันก็
 ไม่มี

5. นิทานคติหรือนิทานอุทาหรณ์ นิทานคติหรือนิทานอุทาหรณ์เป็นนิทานที่มีเนื้อเรื่อง หรือจุดมุ่งหมายในการเล่าเพื่อเป็นคติสอนใจ หรือสอนศีลธรรม บางเรื่องอาจเป็นเรื่องสัตว์ แต่สัตว์นั้นเป็นตัวอย่างพฤติกรรมของมนุษย์ เช่นนิทานอีสป หรือนิทานชาดก เป็นต้น (กิ่งแก้ว อัครถาวร 2513 : 13)

ลักษณะของนิทานคติหรือนิทานอุทาหรณ์ที่รวบรวมได้

จากนิทานคติหรือนิทานอุทาหรณ์ที่รวบรวมได้ 46 เรื่อง มี 2 ลักษณะ ดังนี้

1. เรื่องที่มีตัวละครเป็นมนุษย์
2. เรื่องที่มีตัวละครเป็นสัตว์ หรือตัวเอกเป็นสัตว์

1. เรื่องที่มีตัวละครเป็นมนุษย์ มีจำนวน 35 เรื่อง สามารถแยกตามลักษณะเนื้อหาได้ดังนี้

1.1 ปัญหาในครอบครัว ปัญหาที่พบได้แก่ ปัญหาการเลี้ยงดูบุตร ปัญหาระหว่างแม่ตัวกับลูกสะใภ้ ปัญหาแม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยง ปัญหาระหว่างสามีกับภรรยา และปัญหาระหว่างพี่น้อง

ปัญหาการเลี้ยงดูบุตรที่พบคือ ปัญหาบิดามารดาไม่สามารถหาเลี้ยงบุตรได้ จึงต้องคิดหาบุตรของตน พบในนิทานเรื่อง เจ็ดคน

ปัญหาระหว่างแม่ตัวกับลูกสะใภ้ไม่ถูกกัน แต่ไม่ได้กล่าวถึงสาเหตุของความบาดหมางแต่อย่างใด พบในนิทานเรื่อง แม่ตัวกับลูกสะใภ้

ปัญหาแม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยง พบว่าแม่เลี้ยงรักลูกของตนมากกว่าลูกเลี้ยง อาหารการกินก็ให้ลูกของตนกินดีกว่า กลั่นแกล้งลูกเลี้ยงต่าง ๆ แต่ไม่ได้กล่าวว่าเพราะเหตุใดแม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยงจึงไม่ถูกกัน พบในนิทานเรื่อง แม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยง

นอกจากนี้ยังพบว่าแม่เลี้ยงอิจฉาลูกเลี้ยง เกรงว่าลูกเลี้ยงจะได้ดีกว่าลูกตน จึงใช้ไหวพริบ และความฉลาดเอาชนะลูกเลี้ยง เช่น นิทานเรื่อง พระเจ้าโอรสธรรมาธิราช พระมเหสีองค์ใหม่เกรงว่าพระราชโอรสและพระราชธิดาของพระมเหสีองค์แรกจะได้รับราชสมบัติ ดังนั้นขณะประสูติ พระโอรสองค์ใหม่ พระเจ้าโอรสธรรมาธิราช

ให้พระมหาลิขิตใหม่ ขอสิ่งใดก็ได้ตามความต้องการ พระมหาลิขิตใหม่จึงขอราชสมบัติ
ให้พระราชโอรสของตน

ปัญหาระหว่างสามีภรรยาที่พบ คือ ภรรยาเกียจคร้านไม่ทำงาน
บ้าน สามีจึงหาวิธีชักจูงโดยใช้กำลัง พบในนิทานเรื่องคนขี้เกียจ

ปัญหาระหว่างพี่น้องที่พบคือ พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน แต่
มีความคิดแตกต่างกัน ทำให้เกิดการถกเถียง พบในนิทานเรื่อง แม่ค้าใจบุญ

1.2 ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมที่พบ ได้แก่
การคบเพื่อน ลูกน้องกับผู้บังคับบัญชา และการวางตัวในสังคม

การคบเพื่อนพบในนิทานเรื่อง ไอ้คดกับไอ้กรง ชี้ให้เห็นว่า
ถ้าคบเพื่อนไม่ดี ย่อมสร้างความเดือดร้อนให้ไม่มีที่สิ้นสุด ดังเช่นไอ้คดสร้างความเดือดร้อน
ให้ไอ้กรงตลอดเวลา นอกจากนี้ยังพบว่า การไว้วางใจเพื่อนมากเกินไปเป็นสิ่งไม่ดี เช่น
แม่จั่วไว้วางใจแม่เสือมากเกินไปจึงถูกแม่เสือจับกินเป็นอาหาร

ลูกน้องกับผู้บังคับบัญชา พบว่า ผู้บังคับบัญชานิยมนำความดี
ความดีของลูกน้องให้ลูกน้องตลอดเวลา นิทานเรื่อง ก้าวร้าวหมาเก่าหาง กล่าวถึงพระยา
เมืองหาทางกลั่นแกล้งกำพร้าต่าง ๆ นานา เพื่อต้องการแย่งภรรยามาเป็นของตน

การวางตัวในสังคม ผู้ที่อยู่ในสังคมจำเป็นต้องรู้ว่าคนส่วน
ใหญ่ในสังคมประพฤติตนอย่างไรแล้วประพฤติตาม ไม่ใช่ประพฤติตามใจชอบ เช่นเรื่อง
ไอ้โต ไอ้โตไปวัดก็ปฏิบัติคนไม่ดีกว่าควรจะทำอย่างไร

1.3 คำสอนทั่วไป ได้แก่เรื่องอันธพาลของการทำบุญ ผลของ
กรรมดีและกรรมชั่ว ความประมาท การพูด การรู้จักพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ให้รอบคอบ
และเรื่องพระราชจริยาวัตรของพระมหากษัตริย์

เรื่องอันธพาลของการทำบุญพบว่า ผู้ทำบุญด้วยศรัทธาแรงกล้า
ย่อมได้ผลตอบแทนตามที่ตั้งความปรารถนาไว้ ดังปรากฏในนิทานเรื่อง ลูกกำพร้า
ทุกคนตั้งใจ และเรื่องน้ำผึ้งบาตรเดียว ขณะเดียวกันผู้ทำบุญโดยปราศจากความศรัทธา
ก็ได้รับผลตอบแทนมิใช่สิ่งดี ดังปรากฏในนิทานเรื่องนางบุญปลา การทำบุญถ้ามี

ผู้ชักศรัทธาก็อาจทำให้เสียความตั้งใจได้ ดังเช่นเรื่องทำบุญทำกุศล มารดาตั้งใจทำบุญ แต่ธิดาสาวทำให้เสียความตั้งใจ โดยไปถามเรื่องการขายโกที่วัด ผู้รักษาก็ลอบทำให้ตนเองและครอบครัวพบความสุข ดังปรากฏในนิทานเรื่อง บายเจ็ดประการ และเรื่อง สุนันทกุมาร

ผลแห่งกรรม กล่าวถึงความเชื่อเรื่องกรรมว่า "ผู้ทำกรรมใดไว้จะต้องได้รับผลแห่งกรรมนั้นตอบแทนทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว เรื่องโลตวิญญาน กล่าวว่าผู้ทำความดีจะได้ไปเกิดในดินแดนที่มีความสุข เรื่องความซื่อสัตย์ หมึงซื่อสัตย์ ต่อสามีตายไปได้ไปเกิดบนสวรรค์ และเรื่องหนุ่มน้อยผู้กตัญญู หนุ่มน้อยผู้กตัญญูเลี้ยงดูบิดามารดาสุดหย้าได้พบกับความสุขในชีวิต ส่วนผลของการกระทำชั่ว พบว่าคนโลภมากต้องพบกับความตาย เช่นชายโลภ ในเรื่องคนไปหาไร่ บุตรที่ไม่เลี้ยงดูบิดามารดาชัวยังคิดว่าจะได้รับตอบแทนคือถูกบุตรของตนฆ่าเช่นเดียวกัน ดังเช่นพระเจ้าอชาตศัตรูในเรื่องจักรพรรดิผู้ครองเมือง ผู้คิดกลั่นแกล้งผู้อื่นต้องได้รับความเดือดร้อนในที่สุด เช่น หมิงสาวในเรื่อง ผู้หญิงหลอกผู้ชาย ผู้มีอาชีพเบียดเบียนสัตว์ เช่น เลี้ยงหมูขาย ขายไปต้องไปตกนรก ดังปรากฏในนิทานเรื่อง คนเลี้ยงหมู และเรื่องบายเจ็ดประการ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ถูกพยาบาทจองเวรย่อมหาความสุขไม่ได้ เช่นนางอสุรผัดในเรื่อง พระยาเจ็ดพันต์ การทำกรรมชั่วบางครั้งผลแห่งกรรมไปตกแก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น บุตรต้องรับผลกรรมแทนมารดา ดังปรากฏในเรื่อง กรรมในจิตสำนึก และผู้ทำกรรมโดยไม่เจตนา ก็ย่อมได้รับผลตอบแทนโดยไม่เจตนาเช่นเดียวกัน เช่นเรื่อง เรื่องของกรรม เรื่องความหลงผิด พบว่ามีผู้หลงผิดคิดว่าผู้วิเศษคือผู้ที่หาะได้ เช่น เศรษฐีในเรื่อง เศรษฐีหาผู้วิเศษประกาศให้รางวัลแก่ผู้หาะได้ พระโมคัลลานะจึงชี้แจงให้ฟังว่าความคตินั้นเป็นสิ่งที่ผิด

ความประมาทย่อมนำมาภัยมาสู่ตน เช่น เรื่องเพื่อนเที่ยวด้วยกัน กล่าวถึงเพื่อน 2 คน ไปเที่ยวด้วยกันเสมอ วันหนึ่งชายคนหนึ่งไปพบเพื่อน ณ ที่เคยพบกัน ปรากฏว่ามีเสือมาแทนที่ ชายคนนั้นประมาทโคกคอกคอเสียคิดว่าเป็นเพื่อนของตน เสือพาเข้าป่าแทบเอาชีวิตไม่รอด ส่วนเรื่องพระราชา ก็มาจกกล่าวถึง พระราชาประมาทความ

สามารถของโอรสบุญธรรมจึงต้องยกราชสมบัติให้โอรสบุญธรรมปกครอง

การพูด จากนิทานสะท้อนให้เห็นว่าการพูดเท็จย่อมมีโทษ เช่น เต็กเลี้ยงแกะ พูดเท็จได้รับโทษคือเสียแกะของตนให้แก่สุนัขป่า

การพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ผู้ที่ขาดความคิดไตร่ตรองย่อมเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ผิดพลาด เช่น ชุนนางในเรื่อง อุบาทว์ เข้าใจว่าอุบาทว์ นั้นมีตัวคนจึงไปตามหาตัวอุบาทว์ และผู้ขาดความสุ่มรอบคอบในการสังเกตสิ่งต่าง ๆ ย่อมทำให้เข้าใจผิดได้เช่นกัน เช่น เรื่องปุมาลาอิสาน ปุมามาขาดความสังเกตจึงเข้าใจว่าสารส้มกับน้ำตาลกรวดนั้นอย่างเดียวกัน

พระราชจริยาวัตรของพระมหากษัตริย์ กษัตริย์องค์ใดขาดจริยาวัตรอันงดงามไม่สมควรปกครองบ้านเมือง แต่ถ้าหากแก้ไขเสียได้ก็สมควรจะปกครองบ้านเมืองต่อไปได้ เช่น เรื่องกาลกิณี พระราชาถูกกาลกิณีเข้าสิงลุ่มหลงในอบายมุขไม่สามารถปกครองบ้านเมืองได้ พระองค์จึงมอบราชสมบัติให้ชุนนางปกครองแทน ต่อมาเมื่อแก้ไขข้อบกพร่องได้จึงเดินทางกลับมาปกครองบ้านเมืองต่อไป เรื่องเจ้าเมืองบิลพัสดุ์กล่าวถึงการปกครองบ้านเมืองด้วยระบอบธรรมาธิปไตย แต่มีการแบ่งชั้นวรรณะในหมู่ประชาชนจึงทำให้บ้านเมืองล้มละลายในที่สุด คังนิทานต่อไปนี้

เจ้าคณะน

นายสาเนียง พรหมพิทักษ์

กินข้าวมากนะ พอก็คิดจะฆ่าทิ้ง ก็ชวนลูกไปฟันเรือกัน "เออ ลูกเอ๋ยไปฟันเรือกัน
 เอะ" ก็ไปตี พอดีคนไม่ให้ลูกฟัน สมายเลยไม่ลงถึงคืนหรือก็ไม่ขึ้นค้างอยู่เลย พอดี
 ก็ใจว่า ลูกตายแล้วก็ทิ้งขว้างไว้ให้ลูกควย ลูกก็สลัดไม่ลงมาพอไม่เห็นแล้วก็ไม่เห็นพอ
 แล้วก็ ขวานอยู่นั่นก็ฟันขาด เลย หักเรือแล้วขึ้น ฟันสะเก็กปลิวว่อน มาถึงบ้าน "พ่อเอ๋ย
 แม่เอ๋ย ตายแล้วดูแรงมันกินโน่นนะ แรงมันว่อนไปหมด" แล้ว ลูกฟันสะเก็กเรือปลิวว่อน
 ไปหมดนะ เออ โอเจ้าคณะนนะ พอดีก็เคียวแบกมาแล้ว เรือทั้งสี่ว่า แบกเหิง ๆ มาแล้ว
 (หัวเราะ) จะมาถึง "โอ้ย ไม่ได้ ๆ เรือจะหัก" แล้วว่า เอาไปทิ้งที่อื่น ไปทิ้ง
 หนองเรือ หนองเรือเป็นหนองเลย ไปเชื่อไปตามหนองเรือ ๆ ซี่ (หนองเรืออยู่ปราชญ์)
 ปราชญ์กับหนองเรือนะ นี่ก็อยู่มาอีกไปขอแจ้งเรือกะพระยา พระยาเมืองปราชญ์นะ
 เรือเจ้าคณะนนะซุ่มแหลมเหมือนปลีเปีย ซี่คนเคียว โอ้พระยาเมืองกนตั้งยี่สิบสามสิบเป็น
 ร้อยละมั้งนอ "ถ้าว่าผมแข่งกับพระยาเมืองแพะ ผมจะขออาสาเป็นชีข้าพระยาเลยใช้ทุก
 ชาติเลย ผมชนะผมชอกกินข้าวอิ่มเกี้ยวแหละ" "เอาซี่" เอา ๆ ตกคง เอ็ม ๆ ๆ แข่งกัน
 พอออกกรงก็จ้วงเรือมาปราชญ์แหละ โอเจ้าคณะนที่คลองเงาะพอไม่ไปแล้ว ลัดตัดเลย
 เรือคำตลิ่งทะเลโน้นนั้น จะไหลเลยไปถึงวัดสัมปทวนนะ ทวนเรือทำโอ้พระยาเมืองนะ
 เจ้าเรียกวัดสัมปทวนนะ ไปทวนเรือรอบพระยาเมืองเอ็ม ๆ ๆ ๆ ไม่ถึงเลย คณะนรอแล้ว
 เจ้าเรียกสัมปทวน ๆ เป็นนั่นแหละ ไม่ยอมให้กินหรือกะนะ เคียวนี้ยังมีโอ้สะเก็กยังเป็น
 หินอยู่ ไม่เชื่อไปตามตามเก่า ๆ เอะ ไม่ไกลกะหนองเรือหรือ แค่ออไม่ย่างเป็นหิน
 พระเจ้าองค์นั้นชั่วได้ เคียวนี้ยังมีอยู่แต่ว่าจะ เป็นจะตายต่อไปยังใจผมก็ไม่รู้ รู้ว่าเขา
 ที่เขาเล่าให้ฟังแค่นั้นแหละ

แม่ตัวลูกสะโก

นายสุกใจ วงศ์ษา

แม่ตัวก็มีลูกสะโก แม่ตัวก็อยู่กับมาหลายปี ก็ไม่มีลูก ไม่มีลูกหรืออยู่ด้วยกันหลายปี ไม่ทราบว่าใครเป็นหมั้นเหมือนกัน ก็ พ่อคือเค้าก็ ตัวก็ถูกทหาร จะต้องไปเป็นทหาร ทหาร ไปเป็นอยู่ 2 ปี ก็มาบ้านเรื่อนะ มาบ้านก็มาเยี่ยมพ่อกับแม่ เยี่ยมเมียเรื่อนะ มาบ่อย ๆ ก็ถามว่า "แม่ เมียผมเค้าเอาอะไรให้แม่กินนะ" "เค้าก็ให้กินดินนะลูกนะ อ้า.....เค้าเอาไข่นกกระเรียนให้แม่กินนะ 2 ปีนี้" คือไข่นกกระเรียนนี่จะเล่าให้ฟัง โอ้ไข่นกกระเรียนนี่ คือมะกอกไข่นกกระเรียนนี่เอง มะกอกไข่นกกระเรียนนี่เกิดบนต้นนั้นนะ เวลาลูกแล้วมันหล่นลงมานะ แม่เองนะรู้มะกอก มะกอกไข่นกกระเรียนนี่รู้ว่ามีมะกอกกินข้าวกับมะกอกทุกวันเลย 2 ปีนี้ ลูกชายไป ไปเป็นทหารนะ กินข้าวกับมะกอก 2 ปี เค้าก็กิน กลางวันก็กิน เย็น ๆ ก็กินอยู่นั้น เวลาลูกชายมาก็แม่กินข้าวเสร็จแล้ว เพราะ ๆ ลูกชายกลับมาก็มีคแล้วไข่นกกระเรียน มีคแล้ว ถาม "แม่กินข้าวแล้วเธอ" "กิน กินแล้ว" เออ เกล็ด เออ วันที่.....แต่แกกิน กินเที่ยวแรกแกรู้ว่ามีมะกอกนะ มะกอกแกก็กินแล้ว แกไม่ได้เก็บไว้หรือเก็บในนั้นนะ แกไม่ได้เก็บไว้หรือ แกก็ทิ้งไปนะ แกบอก "ตรงที่ ที่แม่นอน ตรงแม่กินข้าวนี้ มีแต่เม็ด, เม็ดมะกอกเยอะ" ลูกชายก็ไปได้สงสัยว่าใครกินมะกอกเยอะนะ ก็ไม่ได้สงสัย ก็ถามเมียว่า

"ก่อนที่ ก่อนที่จะไป ไปก่อนที่จะไปทหาร" ก็ถามว่า "แม่เมียผมเค้าเอาข้าวให้แม่กินอะไร"

"โอ้ เค้าเอาไข่นกกระเรียนให้แม่กิน แม่กินได้แต่ไข่นกกระเรียน ไข่นกกระเรียนนี่ไม่ได้เลย นี่นะ แม่กินได้แต่ไข่นกกระเรียน ไข่นกกระเรียนนี่ไม่ได้หรือ มันแข็ง" ลูกชายก็ถาม "โอ้โอ้ เมียกูไปหาไข่นกกระเรียนมาให้แม่กิน" แหม เค้ารักแม่นักลูกเลย" นกกระเรียนนี่มันอยู่บนฟ้า รังมันอยู่ไหนก็ยังไม่รู้ตัวนะ เมียกูก็ชอบไปหาไข่นกกระเรียนมาให้แม่กิน รักแม่จริงเลยนะ" ว้างั้น "เอ โอ้เค้าว่า อ้า.....ลูกสะโกกับแม่ตัวนี้ เค้าว่ามันมัน ไม่ค่อยถูกกัน ไม่จริงหรือว้ย" โอ้เมีย ว้างั้น ตัวว้างั้นนะ

ก็มาที่ครึ่ง ๆ ก็จะครบ 2 ปีแล้ว กินไข่นกกระเรียนทุกวัน ที่นี้กับบอกว่า "เอ้อ... มัน ไข่นกกระเรียนมันเป็นยังงี้แม่" "ถ้าหากเอ็งมาเที่ยวหลังนา แม่จะเก็บไข่แดงไว้ให้ดู" เค้าว่า

ลูกชาย ไป ไป ไป 4 เดือน ก็จะครบ ครบ ออกทหารแล้ว พยายามไม่มา ๆ แล้วก็จะพยายามดูว่าระยะที่ไป ไป ทหาร 4 เดือนนะ แม่เก็บไข่นกกระเรียน เก็บ เก็บ ไข่แดงไว้ซักเท่าไร พยายามนับไว้เลย วันนี้ไป ไปทหารนี่เลย จาเลย วันนี้ 3 ลูก พรุ่งนี้อีก 3 ลูก ครบ 4 เดือนนั้นก็กลับมา กลับมาก็แม่กินข้าวเสร็จแล้วกลับมาบอก "แม่ ผมกลับ ออก ออกจากทหารแล้ว ปลดปล่อยแล้ว" วา่งนั้นนะ ก็ดีใจ แม่ก็กอด แม่ก็ร้องไห้ แต่แม่น่ะรู้ว่า ทุกวันนะแม่กินข้าวกะมะกอก แต่ไม่ยอมบอกลูก ก็ว่า ก็พูดกันเสร็จเรียบร้อยแล้ว "เอ้อ เอ็งออกจากทหารก็ดีแล้ว" วา่งนั้นนะ ลูกก็ เออ ลูกแม่จะอยู่ด้วยกันซักที่ยังงั้นยังงี้ปะ แต่ว่า อ้อ... เมีย เมียลูกนะ ลูกตะโกนของแม่น่ะรู้ดีกว่าทำท่าแสนเชื่องกับแม่เหลือเกิน ในระยะที่ลูกเป็นทหาร 2 ปี ละนะ' ก็พูดกันเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ตัวก็ยัง ยัง ไม่รู้ว่าเมียจะทำยังงี้กับแม่ ก็ที่นี้มานึกถึงว่า อีกอน ๆ นั้น แม่สัญญาว่าจะเก็บไข่แดงไว้ให้ลูกดูนะ ไข่นกกระเรียนมันเป็นยังงี้ ตัวเองก็ยังไปรู้ว่านกกระเรียน รู้แต่ว่านกกระเรียนมัน มันอยู่ แต่ไข่เป็นยังงี้ไม่รู้ ก็ ก็ เก็บ เก็บ เอามา เค้าเก็บถุงยามไว้ลูกหนึ่ง ถุงยาม กิน กิน 3 ลูก ก็กินเสร็จแล้วก็เอาใส่ยามไว้ ก็เอาออกมาให้ ให้ลูกชายดู เอ้อ ...มา ลูกชายดู ลูกชายก็เอามาดูดูซิว่า 4 เดือน กินวันละ 3 ลูก 3 ลูกนะ มันจะเป็นซักเท่าไรแน่ เค้าว่า มานับดูวันละ 3 สามนี้มากลบพอดีเลย ครบ 4 เดือน แสดงว่า แม่กินกับมะกอกทุกวันเลย ไม่ได้มีอะไรปนเลย อ้อ ก็รู้แล้วว่า เมียกูนี้ทำกับแม่กูขนาดนี้ ทำถึงขนาดนี้นะนี่นา ไปขาดแม่นะนี่นา อ้อ...ก็เรียกเมียมา ก็ถามว่า 'ทำไมถึงเอามะกอกให้แม่กิน แล้วทำไมถึงไปโกหกแถวๆ ไข่ ไข่นกกระเรียน ฉันมาที่ไร ฉันถามเธอที่ไรว่า เอา แม่ เอา กินข้าวกับอะไร ไข่นกกระเรียนนี่ เชื่อเธอคนนี้ละ ขนาดเขื่อนะนี่นะ เมียกันตัวกันนะ ขนาด ทำถึงขนาดนี้นะนี่นะ โกหกตัวแล้วยังไม่หันซ้ายยังโกหกแม่อีกด้วย ฉะนั้นเธอกับฉันไม่ต้องอยู่ด้วยกันแล้ว ลูกเธอไม่มีอะไรติดต่อกันแล้ว ฉันไปแล้วเมียฉันหาได้ แต่แม่ฉันหา หาไม่ได้'

ก็เอาแม่ขึ้นคอไปเลย นะนี่ลูกสะใภ้กับแม่ตัวขนาดนี้นะ นี่บา มันจะเป็นเรื่อง
จริงหรือนิทานก็ไม่รู้นา เราก็คิดว่ามันมีนา คิดว่ามันมี มี ลูกเลี้ยงกับแม่เลี้ยงนี่นา
(ลูกสะใภ้กับแม่ตัว) มันมีแน่

ลูกเลี้ยงกับแม่เลี้ยง

นายสุตใจ วงศ์ษา

ลูกเลี้ยงกะแม่เลี้ยงก็...อ้อ อ้อ แม่ลูกเลี้ยงกับแม่เลี้ยงเนี่ย ส่วนใหญ่มัน โดยมากจะไม่ค่อยถูกกันนะ มันไม่รู้ว่ะ มันจะ แก่สร้างสรรคมาบงใจไม่รู้ไม่คอยถูก กันหรือลูกเลี้ยงกับแม่เลี้ยงเนี่ย ก็ลูกตัวเองก็ ลูกตัวเองเนี่ยให้กินดีเลยนะ แม่กระทั้ง เลือดน้ำก็ท้องนุ่งใส่ดี ๆ แต่ลูกเลี้ยงเนี่ยจะนุ่งผ้าขาด ๆ ถึง...ถึงจะกินก็ อ้อ...แม่แต่ ว่าขยำข้าวให้กินหรือ เอาของให้กินเนี่ยต้องเอาของไม่ค่อยดีให้ ให้ลูกเลี้ยงกินนะ ก็ เวลาตอน ตอนเช้าแม่ก็ แม่ส่วนใหญ่ก็ต้องอยู่ อยู่ อยู่กับบ้าน เลี้ยง เลี้ยงลูกตัวเอง ค่าย แล้วก็เลี้ยงลูกเลี้ยงค่าย ตัวก็ไปทำ ไปทำงานนอกบ้าน ไป ๆ แต่กลับก็เย็นทุกวัน แหะนะ พี่นี่มัน โอ้ ลูกเนี่ย เวลาพอไปทำงานกลับมา กลับมาก็เอาชื้อปลาตุก ชื้ออะไร มากี่ข้างเหอะนะ แต่ลูกเลี้ยงเนี่ยต้องกินของดิบ แม่ปลาตุกก็ต้องเอาใส่ชามนะ แล้ว ตักข้าวมา ตักข้าวมาให้ลูกเลี้ยงกินนะ กินข้าวไปช้อนหนึ่ง จะต้องเอาช้อนนั้นนะไปตักปลา เป็นนั้นนา แล้วปลาเป็นกับช้อนมันตักได้ทีไหน ปลาช้อนตัวใหญ่ ๆ ปลาตุกปะ พอตักมีมัน ก็ดันไปชิมะ แล้วก็ตักข้าวอีกคำ ต้อง ต้องบังคับให้ตักข้าวอีกคำหนึ่ง ไม่ยั้งงั้นเนื้อปลามัน มากกว่าข้าวนะ นี่นิสัยของแม่เลี้ยงนะ เค้าวามันก็กินข้าว ก็กินข้าวเปล่า ๆ มาหลายวัน แล้ว อ้อ...โอ้ทาง โอ้ทางตัวกลับมาที่ว่ะแล้วเธอ โอ้ปลาตัวนี้ทาไมไม่ทาซึกทีละ เอา ไว้ให้ลูกมันกินนะ โอ้พ่อ โอ้ผัวคนนั้นก็ ก็ไม่รู้ว่ะ โอ้ปลาตัวที่เป็นเนี่ยให้ลูกตัวเองกินหรือ ให้ลูกเลี้ยงกิน ลูกของมันเองนี่นานะ คล้าย ๆ ว่าลูกมันเองนะจะให้ลูกคนไหนกินก็ยังไม่ รู้ก็คิดว่า "โอ้เมียญี่อู่อุส่าห์เลี้ยงปลาไว้ให้ลูกกินนะ เลี้ยงลูกตัวกับลูกเลี้ยงนี่ก็กินเหมื่อน ๆ กัน" เข้าใจว่าอย่างงั้นนะ เข้าใจว่าอย่างนั้น เข้าใจว่าเมียเนี่ยคงไม่...คงไม่ล่าเหยียง ลูกเลี้ยงหรือกว้างั้น ก็...ก็ ต่อมา ต่อมาก็ อ้อ...ก็ อ้อปลาตัวนั้นก็ถูก ลูก เอามาต้ม เอามาต้มให้ลูกตัวกินนะ ลูกเลี้ยงกินข้าวเปล่า ๆ ไปก่อน ก็ อ้อ กลับมาก็ถามว่า "เธอปลาทาไปแล้วเธอ" "เอ้อ ต้มให้ลูกมันกินแล้ว ต้มให้ลูกมันกินแล้ว" แต่ตัวเอง ก็ไม่รู้ว่ะ ลูกใครคนไหนกันก็ไม่รู้ นี่คิดว่าเออเนี่ยนี่ก็อู่อุส่าห์รักลูกก็ไม่ล่าเหยียง หรือกว้างั้น

ลูกเค้าลูกเราก็กินเหมือนกัน เข้าใจว่านั่น ก็...ก็วันนั้นก็ พ่อก็ซื้อเต็น เดินกลับมาจาก
 ทำงานก็พอดี เพื่อน เพื่อนบ้านเค้าไปชุกกบมา เค้าก็ให้มาบอกว่า เฮ้ย มึงผ่านมาก็ดี
 เพื่อนกันว้ยไอ้ห่า เอากบไป 2 ตัว" อะกบตัว ตัวมันใหญ่ ก็เอา ก็เอาแบบเก่า แบบ
 แบบปลานะ ก็เอากบมาก็มาบั้ง บั้งเสร็จเรียบร้อยอีตัวนึงก็เอาไว้เป็น ๆ อีตัวนึงเอาไว้
 คีบ ๆ อีตัวนึงสุก อีตัวสุกนั้นให้ลูกตัวกิน ลูกเลี้ยงให้กินกบเป็น ที่วันนั้นก็ อ้า...อ้าว
 เค้าสั่งว่า "อ้า...พุงนี่โอ้อ เธอเนิงเธอเนิงข้าวเหนียวนะ เตี้ยवलั้บมา เค้าจะซื้อของที่
 กินกับข้าวเหนียวได้เอามา" ที่นี้ตัวก็ไปทำงาน ไปทำงานก็กลับเย็น เย็นมาก เด็กก็ต้อง
 ธรรมดาเย็นจะต้องอยู่ก็ขยำข้าวให้ลูกของตัวเองกินข้าวก็กะกบ แล้วลูกเลี้ยงนั้นให้ ให้
 บั้บข้าวเหนียวแล้วให้เอาไปจิ้มกบนั่น กบที่นี้ก็ผูกขาไว้ ผูกขาไว้ก็ว่ามันจะกระโดดไปอื่น
 ที่นี้ก็โอ้ โอ้กบมันก็นั่งจ่ออยู่ในชามนั้นนะ ที่นี้อาวข้าวเหนียวไปจิ้มมัน มันก็หลับตาซี หลับตา
 ใสนี้ลูกเลี้ยงกาลัง กำลังจะพูดได้ "มึงอย่าหลับตาซี มึงอย่าหลับตาซี" ก็พอดี ตัวมาพอดี
 พอดีตัว ตัวมาก็มาเย็น มาเย็นพังกู มาเย็นพังกู "มึงอย่าหลับตาซี มึงอย่าหลับตาซี มึงอย่า
 โดคหนีกูซี" มันก็พูดของมันเรื่อยไป ไปจิ้มก็โคคหนี จิ้มก็โคคหนี ก็เอาขา เอาเชือกผูกขา
 ไว้ นี่ตัว ตัวกลับมาให้เห็นแล้ว "อ้อ เปียกเค้าทำอย่างนี้เองนะ ลูกตัวเองให้กินของสุก
 ลูกตัวเองให้กินของดิบนะ รู้แล้วชักรู้แล้วว่า ใจแม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยงมันเบบยังงิ ชักจับได้
 แล้ว แต่เมื่อก่อนนี้เลี้ยงมานะไม่รู้หรอก แม่กระทั่งปลาอะไรก็กินว่า ลูกเนื้อลูกตัวลูกเอ็ง
 ลูกขานี้กินว่ากินดี ๆ เหมือนกัน จนมารู้วันนั้นนะ ก็ กลับมาก็รู้แล้วว่า โอ้อโฮเวียนี้ ลูกเลี้ยง
 กับแม่เลี้ยงนี้มันนิสัยอย่างนี้ ก็ถามเมียนะว่า "ทาไมลูกเธอให้กินดี ลูกฉันทำไมให้กิน
 อย่างนั้น" ชักยุงซี ยุง ยุง ก็ ก็ เป็นอันว่าแยกทางกัน โดยว่าพูดกันก็ ๆ ว่า "เธอก็
 อยู่ส่วน เธอ ส่วนฉันก็ไปส่วนฉัน" ก็อุ้มลูกตัวเองไป ไปแล้วก็อ้า...ไปหา อ้า อ้า ไปเจอ
 หลวงพ่อท่านเดินสวนทางมา ถามว่า "โยมจะไปไหน จะแมกลูกไปไหน" ก็ไปเล่า ไปเล่า
 ให้ ไปเล่าให้พระฟัง ไปเล่าให้พระฟังว่า "อ้า ผม ผม มีเมียมีลูกคนนึง ลูกคนที่ผมอุ้มมา
 เนี่ยเป็นลูกศิษย์ ศิษย์ผมมา ลูกของเมีย เมียก่อน" ก็เป็น พระเค้าบอกว่า 'ยังงั้นก็แสดงว่า
 เด็กคนที่ ที่โยมแมกมานี้ก็เป็นลูกเลี้ยงซี ลูกเลี้ยงของเมียไซ้ไหม' บอก 'ใช่' ที่นี้กับบอกว่า

"นั่นแน่ะ นิสัยแม่เลี้ยงเค้ายังงั้นแน่ะ ลูกตัวกับลูกเลี้ยงนิสัยมันไม่เหมือนกัน แม่กระทั่งจะกินอยู่ก็ยังไม่เหมือนกันอะ" ก็ถามว่า "หลวงพ่อรู้รู้ได้ยังไง" ก็หลวงพ่อกเองนะ พระร่วงก็ ทานพูดเองว่า ลูกเลี้ยงกับแม่เลี้ยงเนี่ยมันไม่ถูกกัน แม่กระทั่งกินก็ไม่เหมือนกัน ก็ได้ยิน ได้ยินพระพูดอย่างงั้นนะ แล้วคำพ่อแม่ก็เคยเล่าให้ฟังว่าถ้าพระร่วงพูด พูดยังไง มันจะเป็นอย่างงั้น ก็พอ ๆ ๆ พระพูดอย่างงั้น ก็ถามว่า "หลวงพ่อบ้าไรว่าลูกเลี้ยงกับแม่เลี้ยงเนี่ยมันนิสัยมันไม่ถูกกัน" "ก็หลวงพ่อกเป็นพระร่วง" ถึงได้รู้ว่าพระร่วงเป็นคนพูด พระร่วงนี่พูดคำไหน เป็นคำนั้น

พระเจ้าโอกาการาช

นายสนอง แสงทอง

สมัยนั้นบ้านเมืองยังไม่เจริญเหมือนสมัยนี้ ก็ยังมีพระเจ้าโอกาการาชอยู่พระองค์หนึ่งซึ่งมีพระมเหสี และพร้อมทั้งมีพระราชโอรสทั้ง 9 พระองค์ รวมทั้งพระราชธิดา 5 พระองค์ ราชโอรส 4 พระองค์ รวมเป็น 9 พระองค์ อยู่ต่อมาพระมเหสีนั้นได้สิ้นพระชนม์ ก็จึงแห่พระราชโอรส 4 พระองค์ และพระราชธิดาอีก 5 พระองค์ ก็ได้ปกครองเมืองนั้น ก็ชื่อเมืองโอกาการาช

ต่อมาพระเจ้าโอกาการาชนี้ ก็ได้มีพระมเหสีขึ้นอีก พระมเหสีใหม่พระองค์นี้ก็ได้มีบุตร คือ มีพระราชโอรสองค์ใหม่ แต่พระเจ้าโอกาการาชนั้นได้ตั้งใจ คือคนอยู่ดี ๆ ก็ได้มีบุตรใหม่ ก็ตั้งใจอีก ทั้งที่มีตั้ง 9 พระองค์แล้ว ด้วยความตั้งใจก็ตรัสกับพระมเหสีว่า "ถ้าหากว่า อ้อ... ถ้าหากน้องอยากได้อะไร ก็ให้ตรัสขอมา คือจะให้ ฐานะที่ว่ามีราชโอรสให้ คือด้วยสัญญาสัญญาของผู้ที่มีบุตรคนแรก แล้วก็ได้รับบุตรคนแรก ก็อยากให้บุตรคนแรกนั้นได้ครองราชสมบัติ โดยที่ลืมคิดว่า พระเจ้าโอกาการาชนั้นมีพระราชโอรสถึง 4 พระองค์ พระราชธิดาอีก 9 พระองค์ แต่ว่า ก็เลยพูดขอว่า

"หม่อมฉันนะ อยากจะได้ราชสมบัติให้ราชโอรสที่ประสูตินี้ครอง" พระเจ้าโอกาการาชก็ (ตรัส) ออกไปแล้วว่าจะให้ เมื่อพระมเหสีขอเช่นนั้นย่อมจะขัดไม่ได้

ต่อมาพระราชโอรสก็ได้ประสูติจากพระมเหสีคนใหม่ พระองค์ใหม่ พระราชโอรสก็จึงได้เจริญเติบโตขึ้นมาพอสมควรแล้ว พระเจ้าโอกาการาก็ได้ยกราชสมบัตินั้นให้กับพระราชโอรสองค์ใหม่กับพระมเหสีใหม่ เสร็จแล้วก่อนที่จะยกนั้นก็ได้เรียกพระราชโอรสทั้ง 4 พระองค์ และพระราชธิดาอีก 9 อีก 5 พระองค์ มา ประชุม แล้วก็ได้ออกว่าให้ขนเอาทรัพย์สินข้าวของเงินทองนี้ออกไปสร้างเมืองใหม่อยู่ เพราะว่าเมืองนี้จะยกให้ราชโอรส พระองค์ใหม่ได้ครอง แต่ราชโอรสทั้ง 4 พระองค์ และราชธิดา 5 พระองค์นั้น ก็ไม่ได้คัดค้านประการใด คือให้เป็นไปตามที่เสด็จพ่อ หรือพระเจ้าโอกาการาชนั้นได้แนะนำแล้ว ก็ได้ยกราชสมบัติให้เป็นไปตามนั้น นี่เป็นคนโบราณนี่เล่ามีศักราชอย่างนี้ คือ เห็นว่าคนไหนพูดไปแล้วก็ต้องให้เป็นไปอย่างนั้น พระราชโอรสทั้ง 9 พระองค์ (4 พระองค์) ก็ได้

เขาราชสมบัติที่พอจะเขาไปได้ ก็ไถ่ชนไถ่เตี้ยมไถ่กระเตรียมยกขบวนออกจากเมือง
โอการราช เพื่อจะไปหาที่สร้างเมืองใหม่ ทั้ง 9 พระองค์ได้ออกจากพระนคร ก็เคลื่อน
ขบวนออกมาเลียบ (เรือบ) ออกมาว่าจะหาตรงไหนที่เป็นที่เหมาะจะสม ออกมาพักแรม
มาหลายคืน หลายวัน จนอยู่วันหนึ่งมีพราหมณ์ผู้หนึ่งมาทูลว่า

"เห็นว่าตรงนั้นนะเหมาะสำหรับที่จะสร้างเมือง" หมายความว่า พราหมณ์ผู้นี้
นั้นเป็นผู้ ภูมิพิล ภูมิพิล คือไถ่มาเพื่ภูมิพิลอยู่นั้นหลายปีแล้ว แล้วก็เห็นว่า ตรงนั้นนะ
เหมาะที่สุดที่จะสร้างเมือง เหตุที่พราหมณ์ผู้นี้รู้ว่า ราชโอรสทั้ง 9 พระองค์ ราชโอรส
และราชธิดาทั้ง 9 พระองค์เป็นมาเพื่อที่จะหาที่สร้างเมืองเพราะว่า พราหมณ์ผู้นี้ได้
เอ้อ...มีกระแสนิจส่งไปถึงนะ มีญาณ คือ มีญาณที่จะส่งถึงว่า รู้ว่าคณะนี้จะต่างมา
หาที่สร้างเมืองแน่ ก็เลยไป ไปกราบทูลว่า ตรงนั้นเหมาะจะสมเพราะก่อนที่พราหมณ์ผู้
จะมาว่าเพื่ภูมิพิล หรือว่ามารักษาพิล มาพำนักอยู่ตรงนี้ สถานที่ตรงนี้นั้นก็มีประวัติ คือ
ท่านเห็นมากับตา พราหมณ์ผู้นี้เห็นมากับตาว่า มีหนูตัวหนึ่งกับแมวตัวหนึ่งไล่กันมา ชับกันมา
คือแมวจะจับหนูมา พอหนูวิ่งมาถึงตรงนี้ มาถึงสถานที่ตรงนี้ หนูจะต้องเก่งกว่าแมว
จับแมวออกไปจากสถานที่ตรงนี้ พอจับแมวออกไปพ้นเขต แมวก็หันตัวหนี หนูก็ต้องวิ่งออกมา
ที่เก่าอีก คือเอากันอยู่อย่างนี้ หนูกับแมวมันก็จับกันไปจับกันมา ไม่มีแมว ไม่มีใครชนะใคร
พอมาถึงข้างในสถานที่ตรงนี้หนูก็ชนะแมว พอออกไปเขต เขตตรงสถานที่ ที่จะสร้างเมือง
เนี่ย แมวก็จับหนูเข้ามา คือเอากันอยู่อย่างนี้ ฉะนั้นพราหมณ์ผู้นี้ก็เลยไปโปรดแมวกับหนูว่า
ไม่ให้จับกันไปจับกันมา คือ ให้อยู่คนละฝ่าย โดยการที่มามีชื่อคือมาว่าพรต (บวชเพื่ภูมิพิล)
อยู่ มาพำนักอยู่ เสร็จแล้วพราหมณ์ผู้นี้ก็เลยได้เล่าเรื่องอย่างนี้ให้ราชโอรสกับพระราชธิดา
ทั้ง 9 พระองค์ฟังว่า เหตุมันเป็นอย่างนี้ ฉะนั้นเมืองนี้ที่นี้ถ้าได้สร้างเมืองมันจะเจริญ
รุ่งเรืองและก็จะมียานาจนมากไปในอนาคตต่อไป พราหมณ์ผู้นี้ได้คิดเห็นอย่างนี้ ได้เล็งเห็น
อย่างนี้ก็จึงมากราบทูลทั้งพระราชโอรสและพระราชธิดานั้น ก็ได้เห็นดีด้วย คือมากันนาน
แล้ว ยังไม่เหมาะ และก็เมื่อเห็นทำเลตรงนี้นั้นก็เหมาะจะสม คือมีแม่น้ำลำธาร มีสถานที่
ร่มรื่น ต่อมาก็ช่วยกันสร้างเมืองขึ้นจนเสร็จ เมื่อสร้างเมืองขึ้นจนเสร็จ เมื่อสร้างเมือง
ขึ้นจนเสร็จ ก็มีการเสกสมรสระหว่างพระราชธิดา 4 พระองค์ 5 พระองค์ กับราชโอรส

4 พระองค์ แต่ว่ามีอยู่พระองค์หนึ่ง คือว่าพระองค์นี้พี่เขยธราพระองค์นี้ คือองค์แรก เนี่ย ก็ไม่มีคู่ คือองค์น้อง ๆ นี่มีคู่หมด ก็เอ่อกันสมรสด้วยกันนะ คือพระองค์ทั้ง 4 ก็มี 4 คู่ แต่ว่าขาดอีกคู่หนึ่ง เมื่อขาดอีกคู่หนึ่งก็จึงได้ อยู่จนกว่ามีเมืองอื่นอีกเมืองหนึ่งมาเห็นก็เลย เชื่อมความสัมพันธ์แล้วก็มาขอเสกสมรสอีกเมืองหนึ่ง ก็จะกล่าวเฉพาะเมืองเดียวก่อน

เมือง 4 พระองค์นี้จึงตั้งชื่อต่อมาเป็นเมืองสลักขณบท เมืองสลักขณบทนี้เป็นเมือง ที่ ศักดิ์สิทธิ์คือสมัยก่อนมีพระเจ้า 4 พระองค์ร่วมกันครองอยู่ ครองเมืองอยู่ ดังนั้นการ ครองเมืองสมัยนั้นมีความสามัคคี เพราะยึดธรรมาธิปไตย สมัยนั้นยึดธรรมาธิปไตย แต่ก็เป็นบางเมืองนะ บางเมืองที่เคยยึดธรรมาธิปไตย สมัยนี้มาเปลี่ยน เป็นประชาธิปไตย ความจริงธรรมาธิปไตยกับประชาธิปไตยนั้นก็ ไม่แตกต่างกันกับสมัยนี้ สมัยก่อนพระมหากษัตริย์ เป็นผู้บริหารราชการแผ่นดินเอง คือไม่ได้ เอ้อ... เป็นแบบสมัยนี้ การบริหารแผ่นดิน เองนั้นก็ใช้หลักธรรมาธิปไตย คือหมายความว่า อันไหนเห็นสมควร ประชาชนเห็นสมควร ก็ดี หรือหลักทางสถาบันทางฝ่ายผู้บริหารเห็นสมควรก็ตามก็เอามาประมวลกัน แล้วก็เอา หลักธรรมเป็นใหญ่ คือมาพิจารณาการบริหาร และการแผ่นดิน จึงไม่มีการรบราฆ่าฟันกัน อันนี้เป็นหลักของ เอ้อ... ธรรมาธิปไตย คือเป็นหลักของการบริหาร คือสมัยนั้น ฉะนั้น เมืองนี้ก็จึงเป็นเมืองศักดิ์สิทธิ์ มีหลายครั้งหลายหนที่เมืองอื่น ก็จะมาตีเป็นเมืองขึ้น แต่ว่าไม่เคยสำเร็จ เมืองนี้อยู่ได้มาตลอด

คนชู้เกี้ยว

นายสังเวียง บิถี

มีชามินานก็มีนิทานอยู่เรื่องหนึ่ง แต่ไม่เชิงนิทานอาจจะ เป็นเรื่องจริง คำ เรียกว่าคนชู้เกี้ยว แต่ที่เค้าเล่ามาผมก็เล่าไป คนชู้เกี้ยว คือว่า มีตัวเมียคนหนึ่ง ตัวก็ ตอนกลางคืนก็พยายามไปหากบมา หากบมาก็ให้เมียทำ แต่ที่เมียเค้าภาวมาชาวมาน เค้าอาจจะพูดกันหยาบหยอย 'จะแกล้งแล้วยังจะไปรบกวนคนอื่นเค้าอีก' (หัวเราะ) นะ ที่นี้เมียเค้าก็ไปหา ไม่ทำตัวก็ไม่ว่าอะไร มาถึงตัวก็พยายามถกหนังกบออกเอง เลย ก็เก่งอย่างนี้เลย ก็เรียกว่าไล่ใบกะพงกะเพาหอบนุญเลย ก็คือจะแก้เผ็ดเมีย นั้นนะ ที่นี้ก็เรียก

"แก แกกินข้าวไหม" ก็โอ้ใจก็กินอยู่แล้ว ไหม้งทำไมไม่ทานีละ เค้าก็พอ 'แก แก' เรียกกินข้าวแล้ว เค้าก็บอก

"ฮือ หอม ๆ ชัก 2 - 3 คำ ก็ยังดีนะ"

ฝ่ายในสมัยก่อนนี้ไอ้กะมะมันเป็นกะมะมันนะสะ กะมะมันนี้เค้าใส่ เวลาเค้า ใส่กับข้าวใส่อะไรก็ เรียกว่า เค้าต๋อใส่อย่างสมัยก่อนของเค้า พอถูกขึ้นมากคข้าวก็ พอจะกินนี่นา ก็ยกกะมะโคม (โครม) ขึ้นไปบนหัวเลยนา (หัวเราะ) ที่นี้ลูก ไอ้เมีย นั้นก็วิ่ง วิ่งไปเลย ก็ไปบอกกับแม่ "แม่จะกินข้าวแล้วอ้อ... มาทานี่ มาที่เค้าโธมะ"

ฝ่ายยายแม่มาก็ถาม ถามไอ้เจ้าตัวคนนั้นก็เล่าให้ฟังเลย

"เพราะความชู้เกี้ยวของมัน เพื่อนเค้าเอาปากกิน เสือกไม่กินหรงอกเอา เอาหัวกินกะมะ" เค้าว่า (หัวเราะ)

ตัวเอากะมะให้กินหัว ไม่ได้กินปากหรงอก (หัวเราะ) ยกขึ้นไปบนหัวเลย (หัวเราะ)

นายสุคใจ วงศ์ษา

มีพี่น้องสองคน เป็นคนพี่ว่าเป็นค้าขายงะ ค้าขายก็เข้าขึ้นก็ต้องพายเรือไป
 แะเช้าทุกวันนี้ะ ไปซื้อของบาขาย เกาะอีคนน้องก็พายหัวให้น้องสาวไปด้วย คือน้องสาว
 นี้รู้ลึกรู้ว่า ใจก็ซื่อตรง ธรรมะก็ตรงดี ทำอะไรก็ ทำบุญอะไรก็ยกมือดี แต่อีพี่สาวโดยมาก
 มันจะซัด ก็พอที่พระท่านก็จะอาศัยเรือข้ามไปฝั่งชะโนด กับบอกว่า "โยม เอ้อ... เรือ
 เอ้อ โดยสารก็ไม่ว่าว่ายังงั้น พอตีโยมมาแล้วก็ให้อาตมาอาศัยข้ามไปฝั่งโน้นหน่อย"
 วา่งั้น ก็อีพี่สาวอยู่อยู่ทางท้ายก็วาดเรือเข้ามา วาดเรือเข้ามา ก็พอวาดเรือเข้ามาถึง
 ถึงตลิ่งก็ก็นิมิตพระใต้ลงกลางลำ อีพี่สาวก็นั่งอยู่ทางหัวเรือ อีพี่สาว อีน้องสาวก็นั่งอยู่
 ทางหัวเรือ พี่สาวนั่งพายด้วยเรือ ก็พอพระลงเรือแล้วก็วาดเรือออก วาดเรือออกไป
 กลางแม่น้ำ ก็ อ่า... คนพี่ก็ว่า "เราก็ค้าขายให้ทานบุญสุนทานให้มัน ให้มันลาภรวย"
 วา่งั้น พอตีพระลงเรือแล้วก็ยกมือไหว้พระ เกาะเอาพายวางไว้ยกมือไหว้พระ เพราะ
 พระท่านนั่งอยู่กลาง (กลาง) ลำก็ยกมือไหว้พระไปว่า "ขอให้ลาภให้รวยนะหลวงพ่อนะ
 ค้าขายก็ให้ทำมาค้าขึ้น" ก็นี่ก็อธิษฐานไปอย่างนั้น ที่นี้อีพี่สาว อ่า... อีน้องสาวนั่งอยู่หัวเรือ
 ก็ ก็ตั้งใจว่า ก็อธิษฐานก็เหมือนกันนะแหละ ก็ว่า "ขอให้ลาภให้รวยไป ให้ทำมาค้าขึ้นนะ
 หลวงพ่อนะ ยังงั้นยังงี้" ก็อธิษฐานให้ตัวเองก็นึกในใจ ก็ยกจะเดินมาไหว้พระก็ เรือมัน
 เล็ก จะหันมาก็กวาดเรือจะลุ่ม ก็ก็นั่งอยู่หัวเรือแล้วก็ยกมือไหว้ไปเลย ยกมือไหว้แล้วก็
 อธิษฐานว่า เอ้อ ไหว้พระไปแล้วก็แล้วกัน แต่ ๆ พระอยู่ข้างหลัง พอไหว้พระไปแล้วก็
 ตั้งใจอธิษฐาน แต่ ๆ ก็ยกมือไหว้พระไปแล้ว ที่นี้อีพี่สาวก็เห็นก็เห็นน้องสาวไหว้ "ไหว้
 หาไม้มันถึงไม่หันหน้ามา ไหว้พระ" วา่งั้น ก็พอข้ามไปฝั่งชะโนดส่งส่งพระเสร็จแล้ว
 ก็ก็ออกมาทางแม่น้ำก็มาเถียงกัน "เมื่อที่มึงไหว้พระหรือเปล่า" อีพี่สาวถาม นอก "ไหว้
 ภูไหว้ไปแล้ว ตั้งใจอธิษฐานไปแล้วว่าให้ทำมาค้าขึ้น ขอให้ลาภให้รวย ไปขายของก็. "
 "มึงไหว้ยังงี้ มึงไหว้มึงอธิษฐานแล้วมึงไหว้โมกขพระไม่ได้บุญหรอก" อีพี่สาวว่ายังงั้น
 อีน้องสาวก็บอกว่า "ภูตั้งใจอธิษฐานไปแล้วนะจะไหว้กงไหนภูก็ไหว้ไปแล้วละ" วา่งั้นละนะ

"เพราะจิตใจภูนั้นตรง" ว้างั้น อีพี่สาวก็เถียงอย่างเกี้ยวว่า 'ปึงอิฐฐานอย่างงิง
มึงก็ไหว้ไม่ทรงพระ' ก็เถียงกันไปเถียงกันมา ก็เถียงกันตกลงกันไม่ได้ อีน้องสาว
เค้าโมโห เค้าบอก 'จะไหว้ทรงพระไม่ทรงพระถูกก็ไหว้แม่มันไปแล้วละ' เค้าว้างั้น

ไอ้คคกะไอ้กรง (ตรง)

นางไสว เทพารักษ์

เจ้าคคกะเจ้ากรงเค้าปรีทษากัน ลงเรือสำเภามาหากินกัน ไอ้เจ้าคคเค้าก็ว่า
 เอาเอาเราไปด้วยเถอะ ก็ว่างั้น ก็ไปด้วยกันมะ ไปค้ (ลืมเสียยังจี่) เอาเรือสำเภา
 ไป เล่นไป ก็ไปด้วยกัน ตานี้ไอ้เจ้า ไอ้เจ้าคคนี้ อิจฉาไอ้กรงมะ บอกกะไอ้คค (กรง)
 ว่าไม่ต้องเอาอะไรไปหรอก ไปแต่ตัวนั้นแหละว่างั้น ไอ้คคเค้าก็ ไปถึงจ้จอกเรือสำเภา
 ก็กินข้าว ก็หุงข้าวกินกัน ฟีนไอ้คคเค้าก็ว่า ไอ้กรงเค้าก็ว่าอย่ายังงั้นเลยกินข้าวกินข้าว
 กันเถอะเรา เค้าว่ายังงั้นมะ ถ้ามีงจะกินของภูละก็ ไอ้คคเค้าว่า มีงเอาไอ้ลูกนัยน์ตา
 นี่ให้กูข้างหนึ่งชิตูถึงให้ข้าวมึงกิน เค้าว่างั้น (หัวเราะ) นี่ไอ้เจ้ากรงเค้าก็ ไอ้เจ้าคคก็
 ทาใจไอ้เจ้ากรงก็ ทาใจไคละน้อ เค้าบอกว่าควักลูกตาให้เค้ากิน ควักลูกตาให้เค้า
 ถ้าเค้าไม่ให้กินข้าวก็ให้เค้า ถ้าไม่ควักควักให้เค้า เค้าก็ไม่ให้กิน นี่ก็ควักได้เค้า ก็กิน
 ได้กินข้าวไปมื่อหนึ่งแหละ ก็ร้องไป ปวดไป งั้นแหละ ก็ไปอีก ถึงเวลาก็กินข้าวกินกันอีก
 ก็ มันก็ให้ควักให้อีก ควักอีกข้างหนึ่ง ก็ควักไปมคทั้งสองข้าง แล้วก็ร้องกรวญไป ฟีนร้อง
 กรวญไปน้อ ปวดนี้ ไอ้หากินเอ๋ยมีงจะร้องทำไมนั้ก เค้าว่างั้นนะไอ้เจ้าคคนั้นนะ โอ้ย
 เพื่อนเอ๋ยกันปวดเหลือเกิน เค้าว่างั้น อ้าวมีงปวดนั้ก มีงก็อย่าไปกะกูเลย กูจะโยนมีง
 ไว้ตงนี้แหละ เค้าว่างั้น เค้าก็โยนขึ้นไปเสียว ฟีนไอ้เพื่อนก็เล่นสำเภาไปหนีไปเสียวแหละ
 เอาเข้าไปขายเมืองอะไรก็ไมรู้ ชันก็ลืมไปตอนนี้ ก็ไอ้เจ้าคคนั้นก็เกิด ไอ้กรงนั้นก็ร้องไป
 เกิดน้า ไอ้กรงนะร้องไป พระพุทโธ พุทโธ ชัมโม สังโฆ ช่วยลูกค้าย เค้าว่างั้นเถอะน้อ
 ไอ้เจ้ากรงนั้นนะ เอ๋ยเจ้าคคนั้นนะ ฟีนก็พุทโธ ชัมโม ก็ช่วยนะชิตู ก็พอเรียกเค้าถูกเค้าก็
 ช่วยมะ เค้าก็เอาตามายัดใส่ให้ อะไรให้เสร็จ ทำสำเภาให้ด้วย รุ่งมาก่อนมาถึงบ้าย
 ตัวก่อน ไอ้เจ้าไอ้กรงนั้นนะนะ มาถึงเมียบ เมียบเห็นก็ไวยคือกตใจ ไอ้คคก็ขายผ้าผอน
 หมกแล้วก็ตามมาที่หลังมาถึงก็มาเห็น อ้าว ไอ้คค (กรง) กู มีง กู กูเอามีงเหวี่ยง
 ขึ้นไป ทำไมมีงมาอยู่ที่นี่ได้ เอ๋ยไอ้กรง ไม่ใช่ไอ้คค ก๊ว อ้าว มีงเอากูเหวี่ยงไป กู
 ก็บอกเรียกหา พุทโธ ชัมโม สังโฆ ช่วยกู ก๊วว่างั้นแหละน้อ ก็บอก ก็ อ้าวเอ๋ย มีงเอากู

ไปข้างชีวะ แล้ว ไอ้เจ้าคดเรียกไอ้เจ้ากรง ไอ้เจ้าคดนั้นนะ โอ้ยอย่าไปเลยเพื่อน
เอ๊ย ไปเถอะนะเอากันไปด้วย แล้วว้างัน ชัดเพื่อนไม่ได้แหละนะ ไปก็ก็มาด้วยกันนี่
ก็หุงข้าวกินกัน มันก็ไม่ว่าหรอก ไอ้ ไอ้กรงนั้นนะ มึงว่าซี บึงว่า บึงว่า กรักลูกนัยน์ตา
กู ไม่ว่าหรอกกินเถอะ แล้วว้างัน ก็ควักให้เค้าเองเลยเชียะว (หัวเราะ) อ้าวร้องปวด
ครางอยู่นั้นแหละ ไอ้กรงนั้นมันก็ไม่ว่า ไม่ว่าก็ไปอีก ไปอีกก็ หายังไงละ ถึงเวลาหุง
กินแล้ว ก็หุงกิน กินข้าวเถอะ เพื่อนเอ๊ย บากินด้วยกันเถอะ อ้าว ไอ้หา เพื่อน มึงว่าซี
มึงควักลูกนัยน์ตากูซี กูไม่ว่าหรอก แล้วว้างัน คนกรงนี่หนอ มันกรงนี่ มันก็ไม่ว่าซี ควัก
เอาเอง ควักเอาให้เค้าไปเองเลย อ้าวก็กิน ปวดร้องโอ้ย พี่ที่เจ้าประคุณเอ๊ย เพื่อน
โอ้ย มึงโยนให้กูขึ้น ไอ้มึงโยนกู เหมือนยังกะโยนมึงซีเพื่อน กับบอกรัน เพื่อนมันก็ชัด
ไม่ได้ มันก็โยนขึ้นไป พุทโซ ชัมโม เค้าลงมา เค้าก็กระโดดข้ามที่เดียวก็ ว่าจะมากิน
อะไรกู มึงจะมากินควยกูอะไรนะ สาธุจริงน้อ แล้วว้างัน ไอ้นั้นนะ แล้วว้างันนะ ตานี้
ก็พุทโซ ชัมโม เค้าก็กิน หมดเลย เหลือแต่กระโหลกหัว กินหมดเลย ก็เหลือแต่กระโหลก
หัว ตานี้ไอ้เพื่อนก็ขายผักกับมาได้แล้วส่วา มา เพื่อนเอ๊ยรับเรากว้ย รับเรากว้ย ว้างัน
นะ รับเรากว้ย รับเรากว้ย รับเรากว้ย เพื่อนก็ชัดไม่ไค่น้อย ก็รับเอากระโหลกมา โอ้ย
มาถึงมันเทศเจ้าประคุณเอ๊ย กระโหลกหัวนะ อี เทศน์ แจ้ว แจ้ว แจ้ว แจ้ว เทศน์จน
ถึงบ้านนั้นแหละ เทศน์จนถึงบ้านตานี้ก็ ไปถึงบ้านแล้วก็ ก็ยังเทศน์อยู่นั้นแหละ จนอีกเือง
หนึ่ง เค้าก็ไอ้มีการพนขึ้นมาก ถ้าแม้ว่ากระโหลกหัวคนไหนเทศน์ไค่ละก็ เค้าจะให้บ้านเมือง
ว้างัน โอ้ยเทศน์ใหญ่เลยเชียะว ไอ้นี้ก็พามา เทศน์มาเรื่อยมา จนมาถึงเมืองนั้นแหละก็เอา
ขึ้นนั่งเทศน์ อ้าวไอ้คด เทศน์ซิคด เฉย เอาซีเพื่อน โซเอ๊ยทำไมไม่เทศน์ละ ของก็เอา
ไปเค็มลาเรือนะ ไอ้ผัวนอนนะ ขายผักกันนี้ อ้าวเทศน์ซีเพื่อน ไม่เทศน์ หายังไงก็ไม่เทศน์
หายังไงก็ไม่เทศน์ เลยเค้ารีบเอามัก ไอ้คดทำหิยาเสียหยากระโหลก กูซิมันคิดอิจจา จน
เห็นว่าเป้นผีแล้ว พี่นี้เค้าก็รีบเอาหมก รัพลพลโยธา ข้าวของกาไรรีบเอาหมกเลย ก็
เหลือแต่เรือกลับบ้านมา ก็โมโหขึ้นมาจ้บเหวี่ยงลงไอ้ทะเลไป จับตัวไอ้คดนะเหวี่ยงไป
ไอ้เจ้าเพือกทอดแห ก็มาทอดแหขึ้นซีพี่นี้ มาทอดแหก็ไค่กระโหลกหัวไป ไปถึงก็ไปบอก
ไปถึงมันก็ไปไค่ละนะ กระโหลกหัวนะ ไปบอกก็ไอ้ผัวนะ ว่าเมื่มีฐ บอแต่ยังงั้นแหละ

ตัวเมียก็ตีกันไปเถิด ประเดี๋ยวก็ว่า ตัวมึงนะเป็นไป เอาคนโน้นบ้าง อะไรบ้าง
 ยังงั้นแหละ ก็ว่าไปยังงั้นแหละ ตีกัน ไอ้ตัวอครนทนไม่ได้ ก็จับเอากระโหลกหัวยัดใส่
 ไอ้ ไอ้เตาเหล้าไป ก็เลยไอ้ เมากันอยู่เท่าทุกวันนี้แหละ กระโหลกหัวไอ้คนี่แหละ

แม่เสียกับแม่จั่ว

นายชู นพไชย

เรื่องหลวิชัยกะคารวี่ะ เลื่อกะจั่วเป็นเพื่อนกัน อยู่มาด้วยกันจนถึงไปอยู่ด้วย
 ถ้าเดียวกัน อยู่ในเขา ๆ เขานี้ก็อยู่มานานเข้า ๆ ทางคนต่างก็แพ่ทองมีลูกที่นี่ แม่เลื่อ
 ก็มีลูก มีทอง แม่จั่วก็มีทอง ที่นี่เลื่อมันแพ่ทอง อยากกินจั่วที่นี่ ที่นี่พยายามออกเอื้อคำพูด
 ว่า ให้แม่จั่วออกไปหากินคนละทางเถอะ อย่าไปทางเดียวกันเลยเราออกความคิด คิด
 จะเล่นงานแม่จั่วเสียแล้ว ที่นี่ไปก็พอดีไม่เจอกันซักที ก็อยู่มานานจนลูกออก ทางคนต่าง
 ออก ให้ไปอยู่คนละทาง ที่นี่ก็พอดี ลูกเลื่อก็โตเข้าแล้ว พอดีแม่ แม่เลื่อก็ไปเจอแม่จั่ว
 ทางคนต่างหากิน แควมาเจอกัน ไปอยู่คนละที่ เจอกันก็ เอ้อ วันนี้แม่โคเจ้าจะต้องถึง
 วันตายแล้วละ เอ้อ เป็นใจถึงว่าจั่นนะ ก็ข้าพเจ้าพยายามจะกินทานมาตั้งนานแล้ว แต่
 มันไม่เจอกันซักที ตั้งแต่ออกจากกันไป เอ้อที่นี่ก็อ้าว ถ้าว่าจะกินจริงเถอะ ข้าพเจ้าก็
 ไม่ว่าอะไร เราเป็นเพื่อนนิมิตกันมานานมานานแล้ว ข้าพเจ้าไม่ว่าถ้าเผื่อจะกินก็จะยอม
 อยู่มาที่ ที่นี่ก็ ถ้าหากจะกินจริง ๆ ก็ให้ข้าพเจ้าไปส่งนมลูกซะก่อน แล้วข้าพเจ้ากลับมา
 ให้อิน ว่าแล้วแม่จั่วเกาะกลับมาส่งนมลูกแล้วเกาะกลับไปหาแม่เลื่อ หึงไว้ให้คอยอยู่
 ครองนี้ ก็พอดีไปเจอที่ พอมารั้งก็ถามว่า เลี้ยงนมลูกแล้วเรอ พอเค้าถาม บอกว่าเลี้ยง
 แล้ว เอาละนะเค้าว้า ก็โคคักถกอเลย เอ้อ กินแม่เลื่อ แม่จั่ว ทาย แล้วก็ทาบเนื้อมา
 ฝากลูกเป็นก้อน ที่นี่ก็ต่อมาก็ลูกจั่วไม่เห็นแม่กลับ มาส่งนมแล้วกลับไปแล้วไม่เห็นกลับ
 มาจนนอนจนเช้าวันใหม่ แม่ไปมาออกตาม ตามไป ๆ พอดีก็ไปเจอถ่าเลื่อละ เอ้อแม่
 เลื่อพอดีไม่อยู่ อยู่แต่ลูกเลื่อ เซอร้องให้มาหาไม มาดังนี้ บอกว่า ตามหาแม่ข้าพเจ้า
 ไป มาส่งนมข้าพเจ้า แล้วก็ไปตั้งแต่เมื่อเย็นวานนี้ไม่เห็นกลับมาซักที ข้าพเจ้าก็คอย
 แล้วคอยเล่าไม่เห็นแม่ข้าพเจ้ามา ข้าพเจ้าถึงได้ตามหา เรื่อนมาจนเจอกะทานนี่นะ
 ลูกเลื่อเลยเอะใจที่นี่ เอ้อเย็นวานนี้เห็นแม่ข้าพเจ้าเอาเนื้อมาฝากก้อนหนึ่ง สงสัยจะเป็น
 เนื้อโคแม่ของเซอซะแล้ว ที่นี่ลูกเลื่อก็เกิดความสงสัยารจั่ว อย่างนั้นเลย เราก็ก็นไปด้วย
 กันเฮอะ อยู่ที่นี่ ถ้าแม่ข้าพเจ้ามาเจอนี้ เซอก็ต้องตายอีก วาจัน (หิวเราะะ)

นี่ก็เลย เอ้อ เขาก็เลยตกลงกัน แล้วก็ว่ากัน แล้วก็ไป พากันไปก็จึงเป็นนิमित เป็นเพื่อนกันอีกสอง สองเกลอนี้ก็ ไป ที่นี้ จะพาข้าพเจ้าไปถึงไหน ไปหาพระฤาษีนั่นแหละ เราจะมาอยู่เป็นสัตว์เคร่งครัดอย่างนี้มันไม่สมควรนะ ไปเกิดเป็นชาติใหม่เถอะ แล้วก็พากันไป ๆ คั่นคั่นป่าไปหาพระฤาษีตาไฟ ไปก็ไปถึงพระฤาษี นั่งหลับตาอยู่ สัมตาไปได้ สัมตาไฟ ฟ้าก็ไปถึง ก็ทำการสักการะบูชา กราบไหว้ ว่าพวกเธอจะมาทำอะไรกัน บอกว่าข้าพเจ้าทั้งสองมีความ อ้า ไม่สบาย เนื่องจากว่าเป็นสัตว์เคร่งครัด แล้วแม่ของข้าพเจ้าเมื่อครั้งก่อนเค้าก็เป็นเพื่อนกัน แต่ว่าเกิดอาฆาตกัน ฟ้าก็มา ลูกโคได้ไปตามหา ข้าพเจ้าก็เลยมีความสงสาร ก็ได้พากันหนีมา แล้วจะให้พระฤาษีชุบตัวให้เป็นคนใหม่ เป็นมนุษย์ ฟ้าก็เลยก็ลืมหืมขึ้น แนนแล้วเธอ แนนแล้วเธอ 3 หน บอกว่าแนนแล้ว พอว่าแนนแล้วก็ลืมหืมขึ้น สัมตาก็ใหม่ปิบ (หัวเราะ) เป็นชีได้ไปแล้วทั้งสอง ตาที่พระฤาษีก็ ไปเอาโอชี่ได้มามีเป็นหุ่น ๆ แล้วก็เสกขึ้นมา เป็นตัวมนุษย์ แล้วก็ตั้งชื่อลูกเสือให้เป็น หลวิชัย ลูกงัวให้เป็น อ้า คาวี ฟ้าก็ทำใจเรียกหัวใจมาใส่ เอาให้ลูกเสือ เอาใส่ทุกเส้นขนโกรฆ่าไม่ตายหรือ หัวใจมีอยู่ทุกเส้นขน (หึ) แล้วลูกงัวนั้นเอาใส่พระขรรค์ให้ไม่ได้เอาไว้ในตัว ฟ้าก็อยู่กะพระฤาษีเรียนวิชาไถ่จันททุกอย่าง พอออกกลับไปเที่ยวประกาศขอเมืองได้แล้วก็เลยพากันออกเดินทาง ลาพระฤาษี ว่า ให้ไป ไปกันให้มีโชคมีศรี เดินทางให้ไป ๆ ๆ ๆ ๆ เจอบ้านเมือง อ้ามียักษ์ มีรัง เขาว่าเป็นยักษ์รัง มากินคนในเมืองนั้นหมด ไปเห็นแต่ตลาดลากี้ เห็นแต่บ้านเห็นแต่ข้าวของเต็มไปหมด เสื้อผ้าอาหารเครื่องใช้ไม่สอยเต็มไปหมด ไปไหนก็ไม่มีคน มีแต่ห้องเปล่า ๆ ฟ้าจึงมันกินหมด ไปเลาะไปหมดหมู่บ้าน ก็ไปเห็นวัด ขึ้นไปบนวัด ขึ้นไป วัดก็มีกลองหลวงกอง(กลอง) ใหญ่ โบราณเขามีกอง แล้วก็หวดก็ถูกสาวเศรษฐี เจ้าฟ้ามหากษัตริย์นี้แหละ เอาไปยัดไว้ในกองนั้น เอาข้าวของกินใส่ไว้ในกอง แล้วก็ไปเคาะกองนั้นบอกว่า เอ้อ คนทั้งบ้านทั้งเมือง ก็เหลือคนเคียวนี้แหละ จะมาหลอกมาหลอนเลย ถ้าว่าจะกินก็จะตาย ก็กินเสียเถอะว่า เค้าว่า นางอยู่ในกองนี้ ก็เป็นลูกสาวเศรษฐี ก็พิมพ์ว่า เอ๊ะ ๆ เสียงคนนี้หว่า ก็เอาพระขรรค์แทงกองขาดเข้าไป เห็นคนชิว ออกมาก็มาสอบสวนว่า โอ้จะไปทางไหน มาทางไหน รูปร่างสะสวยก็ ลูกสาวเศรษฐีนั้นก็ขอมใจ ว่าผียักษ์กลัวจะมากินอีกนะ ยังงั้นยังงี้ ก็บอกกันยังงั้น บอกว่า ไม่กลัว

๔

ทางนี้บอกว่าไม่กลัวละก็ มันเป็นอย่างไง ตัวนี้ยังขี้รุ่งเค้าว่าเวลาทำยังงั้นมันถึงมา เค้า
อยากเห็น มีวิชาจะมาได้แล้วนี่พวกนี้ละ นี่ก็อยากเห็นไม่ยากหรอก เค้าว่า ไปก่อไฟเข้า
ก่อไฟ พอมีควันไฟพุ่งขึ้นไปข้างบน เคี้ยวมันก็ลงมาเอง พอก่อไฟ ก่อไฟ พอควันไฟพุ่ง
ขึ้นไปข้างบนแล้วก็ เคี้ยวมาแล้วแตรมมาเลย ทางปีกลงมา มันจะมากิน เอ้อ สองเกลอ
นี่เค้าก็มีวิชา เรียนกะพระฤๅษีไปเรียนร้อย ก็เอาพระขรรค์นั้นแหละชี้ได้ไป รุ่งนะตาย
ตาย ที่นี้ก็เลย ทำใจละ ที่นี้ก็ ไอ้คนที่ตาย ๆ ที่เห็นแต่ซาก กระดูกอยู่ตรงนั้นตรงนี้ เค้า
ก็บอกไอ้พวกนั้นก็บอกว่าไม่ตาย เอากระดูกไปทิ้งไปกิน ไปทิ้งไว้ทางนั้นนะ แล้วพวกนี้ก็
เรียกวิญญาณมาใส่ เอาคืนมามัดเลยรวมรวมนั้นนะ ที่ตาย ๆ ไปนั้นนะ บทพระฤๅษี
เป่าเอาคืนหมด ที่เรียนกะพระฤๅษีมา

อยู่มา ๆ ก็ให้ อำ พอรามณ์คืนมาเต็มบ้านเต็มเมือง แล้วที่นี้ทำใจละ ก็
พหลวิชัย ก็ออกคิดกลอุบายว่า ให้น้องอยู่ครองเมืองนี้ หลวิชัยเป็นพี่ลูกเขื่อนี่เฮ้อ แล้วก็ ๆ
อยู่ครองเมืองนี้แล้วก็ เค้าจะไป ต่างไปเที่ยวเรื่อย ๆ ไปอีก แล้วก็มีเจ้าพ้ามหากษัตริย์
อีก บ้านคู่เคียงกันนะ เค้าก็ยังไม้ครอบกรัว ที่นี้ก็รู้ข่าวว่าบ้านเมืองนี้กรีกกรั่นขึ้น และ
นางนี้ก็ออกจากกองมาได้แล้ว เค้าก็จะมาเอา มายังใจก็ไม่ตกลงกันได้ ที่นี้มีคนฆ่าเค้า
เค้าเลี้ยง ตั้งแต่ ๆ ี่รุ่งยังไม่ทันมากินนะ อยู่กะนางนี้มา ก็หนีไป แล้วก็หนีไปหาเจ้าเมือง
ขุน ไปอยู่ทางนั้นได้ ที่นี้เค้าก็รับอาสา อำ จะเอานางนี้ให้ มารบราฆ่าฟัน จะมาทำอะไร
ก็สู้คารวิไม่ได้ หมดบุญแล้วที่นี้ ถึงไต่บาย ขายนั่นคนเป็น เป็นหน้าม้า ที่จะมาเอา แล้ว
ทำใจถึงจะไปเอาได้ ก็เล่าให้เค้าฟัง บอกว่า เค้าจะเข้าไป อำ...ออกกลอุบายอย่างงั้น
อย่างงี้ ก็มา ก็มา ประจบประแจงกลับคืนมาเป็นข้าเท่าเค้าเลี้ยงอีก อยู่มา ๆ ที่นี้ก็ เค้า
ก็หลอกหลวิชัย (คารวิ) บอก เค้าไปว่าอย่า ไปอาบน้ำแกไม่เอาพระขรรค์ออกจากตัวนี้
ลงน้ำด้วย นี่ยายนั่นแกออกกลอุบายให้สร้างสะพานลงไปกลางน้ำนั้นแล้วก็ปลุกทาลาหลังเล็ก ๆ
ไว้ตรงที่นั่นตรงนี้ แล้วก็ถึงเวลาเย็นมาแกไปก่อกองไฟไว้กองใหญ่ ถ่านแฉ่งทุกวัน ๆ ที่นี้ก็
ไปเกลี้ยกล่อม หลวิชัย (คารวิ) อ้อคารวิว่า ว่าเป็นเจ้าพ้ามหากษัตริย์คือพระขรรค์ลงน้ำมันจะ
เป็นสนิม อย่างงั้นอย่างงี้ เกลี้ยกล่อมว่า เค้าทำที่แผ่น (แขวน) พระขรรค์ทำอะไรไว้ตรง
ศาลานั้น ให้เอาพระขรรค์แผ่นไว้นี้ แล้วลงไปอาบน้ำ ทอดสะพานไปเค้าก็ทำเรียบร้อยแล้ว

ก็ชักไม่ได้ก็เลยเชื่อ เชื่อก็เอาพระขรรค์แผ่นไว้ต่งที่เค้าทำไว้นะ เอาไปวางที่ต่ง ก็เลย
 ลงไปอาบนํ้า พอตัวจุ่มนํ้า ทางนี้ก็ฟ้า (ลว้า) พระขรรค์โยนใส่กองไฟ (หัวเราะ) โยนใส่
 กองไฟ **พหล** คาวีก็วิ่งป้อนขึ้นมาโคดเข้ากองไฟไปเลย ตายไปด้วยกัน ที่นี้เค้าปีเดียวตาย
 กันไว้ สองพี่น้องนะ เค้ามีดอกบัวกันคนละดอก ถ้าว่าของใครเหี่ยวให้ให้กลับมานะกัน
 ที่นี้ของหลวิชัยเหี่ยว หลวิชัยลืมาถึงเลย อ้าวมาถามเมียบอกว่า เวียยังไม่มี พอกาย
 สำเร็จแล้ว ยายนั่นก็ไปบอกทางโน้น มาบอกทางเจ้าห้ามหากบฏที่เฝ้าต้องการจะเอา
 นะ ว่าฆ่าคาวีแล้ว ออกวิชัยยังงั้น ๆ เค้าก็จะเอาความดีความชอบของเค้ามา ที่นี้ก็มา ๆ ๆ
 ก็เข้าหากันไม่ได้ ร้อนเป็นหินเป็นไฟ เวียมันไม่ใช่เชื้อเค้านี้ มันก็เข้าใกล้กันไม่ได้ ที่นี้
 ก็ทำใจละ อยู่มา ๆ พอหลวิชัยรู้เรื่อง หลวิชัยมาแล้ว มาถามนางเมียเค้าว่านั่นแหละว่า
 เป็นอย่างไร เรื่องราวเป็นยังไง ไหนเล่าให้ฟังซิ หลวิชัยแปลงตัวเป็นกบในหนองแล้ว ก็
 ออกไปอยู่ศาลาหาเป็นกะลิมกะเหลี่ยเป็นคนนิกรูปเค้าแล้ว ยายบงนี่ก็เป็นกบแสงหาเรื่อง
 ราวที่จะช่วยทางเจ้านายเค้าทางขุนไชยะ ก็หลวิชัยก็ไปอวดอุบายกะเล็กกะเล็กล้มบอกว่า
 คนนี้ชอบคน คนแก่ให้เป็นคนหนุ่ม คนไม่ รูปร่างไม่สวยหาสวย หาอะไรได้ถึงนั้นเคยละ ถ้า
 ไปคุยไว้แอมไปคุยไว้ แล้วก็บอกยายแก่นั่น เด็ก ๆ ก็ไปบอก บอกก็ทางนี้ก็มา มาถามนาง
 ที่นี้ว่า ว่าหาพิชัยยังงั้น ยังงั้น บอกว่า โอ้ยทำยังงั้นยังงี้ ก็บอกเล่าไปว่าต้องหาพิชัยที่ทอง
 หลายอย่าง เค้าบอกว่าต้องมีมานานกัน 7 ชั้น แล้วก็มิสระกองกองไฟไว้ในกองกานั้น แล้วก็
 หลอรูปใหม่ (หัวเราะ) เค้าก็แก้กันไ้ ที่นี้ก็พอคียายนั่นเค้าก็เชื่ออย่างดี แล้วก็ไปพูดบอก
 ทางโน้น บอกว่าเค้าจะมาหลอ วันนั้นวันนั้น เค้าจะทำให้ดีกว่าเค้า โอ้เรื่องที่เป็นอย่างงั้น ๆ
 เค้าก็ทำได้หมด ที่ ก็เชื่อแล้วดังนั้นก็ เพราะอยากจะเข้าหาอยู่นี่มา มันก็ไม่ เข้าไม่ได้
 ผลที่สุดก็ทำตามแถวว่า หาเข้ามาจนกัน 7 ชั้น กองกองไฟไว้กองกาน แล้วก็ถึงเวลาก็นักมาทำ
 เรียบร้อยแล้ว มากก็เข้าไป เค้า เค้าเอาโอ ฮือ ข้ามไปหนองแล้วเนี่ย หลวิชัยเอาโอนี้
 หนีก่อนหรือ เออกระตูก เออกระตูกคาวีที่อยู่กองไฟจะกลับคืนไปหาภาณีเสียก่อนไปหาภาณี
 แล้วก็ไปบอกภาณีว่า เอาหัวใจไว้ในพระขรรค์เค้ายังฆ่าได้ ให้เอาไปให้เอาใส่ทุกเส้น
 ขนเหมือนกัน แล้วก็กลับมา กลับมาก็คือคนแก่มาทั้งสองคน มา มา อยู่ศาลา แล้วก็คนนี้
 ถึงได้ไปหา (หัวเราะ) ทางนี้ก็จะไปหา ที่นี้ก็พอคิเค้าทั้งสองคนเค้าก็เข้าไปด้วยกัน แล้วก็

เอาคนที่ เป็นเจ้าฟ้า อำ มหากษัตริย์ทางโน้นนะ เข้าไปด้วยคนเป็น 3 คน เข้าไปก็หาย แล้ว คนหายไปแล้วก็ผลักลง ๆ ไป จะไม่หายได้ยังไง เอ้อ แล้วก็พอไอ้ครั้นนั้นออกมา ชุบตัวใหม่ เป็น เป็นตัวคนนั้นไปเลย ที่นี้ก็ ยายนั่นแกก็อยากชุบแก กนแก่เป็นกนหนุ่ม ก็ชุบกะเค้ามั่งซี ก็เอาแกเข้าไปที่นี้ แกเข้าไปก็ผลักลงกองไฟเหมือนอย่างเก่า ก็ตาย หมด ที่นี้เค้าก็กลับมาหาเมียเค้า ก็เค้าเข้าหากันได้นี้ เค้าเข้ามาหาเมีย ยายนั่นเห็น รูปท่าที่มันคือจริง ๆ ก็เลยไปชุบกะเค้า ก็ตายเลย ละก็หมดเลย ที่นี้ก็ ที่นี้ก็หลวิชัยออกไปหาเมืองใหม่ ต่อไป

ถาม : เอ๊ะ ฝันเรื่องนี้คืออะไร คะ

ตอบ : ไม่รู้ คนแรกก่อนเค้าก็เล่าฝันนี้ มันมีมันกินคนมันก็คล้าย ๆ เหยี่ยว มันเป็นผียักษ์ นะจำแลงขึ้นมา

ถาม : คล้ายเหยี่ยวตัวใหญ่

ตอบ : เอ้อ เอ้อ แต่เค้าเล่า ๆ มาให้ฟังมันเป็นอย่างนั้น เรื่อง ๆ หลวิชัยกับควาวิหมก

กำพร้าหมาเก๋หาง

นายสำเนียง ธรรมพิทักษ์

แถมเกิดมาเป็นกำพร้า กำพร้ามันเรื่องคล้าย ๆ ว่าไอ้พญามารกะไอ้พระพุทธรูปเจ้า
นั้นนา จะเล่าให้ฟัง ก็เกิดเป็นกำพร้า คราวนี้ก็ไปในป่าในคอน ไปได้ไข่ว่าว่างั้นมาลูกนึ่ง
เอามาถึงบ้านแล้วแก็กเอาไว้นั้นนะไซ้ ไซ้เอาออกเป็นนางไซ้ฟ้า ไซ้ลูกนั้นนะสวยงาม
ประเสริฐเลิศล้ำนี้แหละ แล้วไอ้ลูกกำพร้าคนนั้นนะเคยไปรับใช้กะไอ้พระยาเมืองอยู่
"มึงไปดูซิ" ไซ้เสนาข้าราชการไปดู โอ๊ยไปดูก็ไป คล้ายเมียสวยงามก็กลับมาทูลพระยา
ว่า "เอะ พระยา มันมาได้หรือ มันทึ่เมียสวยงามเหลือเกิน เก๋ว่านะ สวยมากมาย
พระยาก็ก็นึกคราวนี้ แอบไปดูไอ้เมียมันสวย "เดี๋ยวมึงไปเชิญไอ้กำพร้ามาใหญ่"
เค้านานา "เชิญไอ้กำพร้ามาใหญ่หรือนา" อยากเอาเมียไอ้กำพร้าคนนั้น ไอ้พระยานะนา
พระยาเมืองนั้นอยากจะได้เมียไอ้กำพร้าคนนั้นเอา.. เสนาเชิญบ่าวไพร่ไปเรียก "เอ๋ย
ไอ้กำพร้าไปหาพระยาหน่อยซิ" เอ๋ย ตามตัวมไปทำไรนะ "ไปซิ ไม่ได้ไม่ไปหัวขาด
นา" ไป ๆ ถึง "กำพร้าเอ๋ย" "ทาไมครับ" "เอ๋ย มึงชนควายก็ทีวี่" "โอ๊ย
ควายเราตัวเดียวนี้จะเอาที่ไหนดาชน" กลับมาหาเมียร้องไห้มา โอ๊ย จะยากอะไร
ที่เอ๋ย เอ้า ควายมันมากี่ตัวให้มันบาเออะ" เมียเลยมาขึ้นเอาแหวนนะแหว่ง ๆ เลื่อนมา
นะคราวนี้เห็นหน้าเธอเป็นควายมาแล้ว โอ้เสียตัวเท่านี้ควายตัวเบ้อเรอมน้อ ดูเขาโหด
กันซึ้ง ๆ นะ อ้าวชนไม่ชน ชนไปชนมาเสียหักคอกวบเดียวเสร็จ (หัวเราะ) "เอ๋ย ดู
ควายสองตัวนี้ ไอ้ควายตัวนี้ไม่ให้ใครกินกูจะย่าง ย่างไว้ ไป อยู่ไปอีกสามสี่วัน เอ๋ย
ชนข้างเออะวี่" เอาอีกแล้วเวรกรรม ร้องไห้มาหาเมียแล้วพาเมียไปน้อ พาตัวกำพร้า
ไปชนข้างอีกแล้ว กำพร้าร้องไห้มา เมีย "โอ๊ยอะไรเอาแหวนไปแหว่งคาน้ำ ช่างมา
แล้วคราวนี้ตัวหนึ่ง ของเค้าโอ๊ยเบ้อเรอเมเชียวน้อ ชนไปจนข้างน้ำแทงตายอีกแล้ว
เอาไว้อีกแล้วตัวนั้นนะ ไปได้ให้ใครย่างอีกแล้ว พระยาเมืองนะ เอ๋ย ที่ไ่กันเออะวี่"
ที่ไ่อีกแล้ววี่ ร้องไห้มาแล้ว พาตัวพระยาเอ๋ยกำพร้าไปหา กลับมาก็หาเมีย กินข้าวแล้ว
ก็ "ยากอะไรเอาแหวนไปแหว่งท่า" อีเห็นมา อีเห็นตัวหนึ่งมา ที่ไ่กันอีเห็นหักคอก

เสร็จเลย หมกท้าวพระยาเมืองท่าโข้วคราวนี้ "เฮ้ย ไปพามันมาไอ้กำพร้าตัวนี้
 เอ้อ พากันมาคราวนี้ก็ "สัตว์สามสี่อย่างมึงต้องกินให้หมดนะในวันนี้ กินต้องให้
 หมกทุกอันเลย ไม่ให้เหลือแม้แต่วัตถุกระ เถ่อกินเกลี้ยงหมกเลยนา" กลับมาร้องไห้มา
 หาเมียอีก เมียว่า "มันจะยากอะไร" เอาแหวนไปแกว่ง บัดเคี้ยวไวบดงามมาตั้งสี่
 ไม่รู้เท่าไรไม่เห็นเลย ชนไปเกลี้ยงเลยเนี่ย พระยาเมืองนะหมกปัญญา "พาใจที่วะบัน
 วิชาของมัน ทำไมเก่งนักไอ้กำพร้าคนนี้นะ อย่าเลยหาใจดี" ถามว่า "มึงกินอะไรทุกวัน
 เมียมึงกินอะไร เปี้ยปิ้งห้ามกินอะไรบ้าง ปิ้งไม่บอกกู มึงตามนา" เมียบอกว่ อย่า
 บอกให้ได้นาไอ้เรื่องนี้ไซ้พ่ายากินให้ได้นา" พระยาเมืองก็ว่า "ผมไม่กิน ทานโห
 ฐ์เป็นเจ้าผมกินไซ้พ่ายไม่ได้คอด" "มึงไม่กินไม่ได้" คับไซ้พ่ายให้กิน พอดีแสนสุขเสนา
 นางไซ้พ่ายเลยบินหนีเลย บินหนีคราวนี้ก็กินเข้าไป กลับไปเมียก็ไม่เห็นแล้ว ก็มีหมาตัวหนึ่ง
 หมาเก่าทางนะ มีนะ เรื่องหมาเก่าทางใน ๆ ชาติภาคอีสาน ไปถูเจอะครับมีชาตุหมา
 เก่าทาง หมายก็พาไป หมายตัวนี้มีเก่าทาง เกาะลอยน้ำไปนะ เก่าวาคอย ๆ อะไร คอนแดน
 คอนตอ คอนหอขาว คอนนางเจ้าแซนคอ เลยก็ค่อนนะ จนเก่าค่อนนะขาดถึงเก่าทาง
 มาหมายตัวนั้นก็เลยตาย ผมก็จำได้แค่นั้นนะ (ค่อนนั้นก็ทางนี้) เออ ถึงค่อนนั้นก็ขาด
 เรื่องกำพร้าหมาเก่าทางเนี่ย ก็พอตามหาเมียที่พระยาเมืองก็จะเอานะ เปี้ยนะหนีไป
 แล้ว พอกินไซ้พ่ายก็หิ้อยเลยละ พุดถึงหมาเก่าทาง ไปเรือไปถามกูมี ชาตุหมาเก่าทาง
 มี ใน จะอยู่ในเขตยโสธรหรืออยู่ในเขตราชคูนแซนก็ไม่รู้ คิดกันเกีย ไปเรือสืบถามกูมี
 ในเขตยโสธรเนี่ย ก็ไอ้เขาการเงินโคราชมันอยู่ในเขตยโสธรนี้คับ

ออกมาหาใส่พาน ก็เอาออกมาบิให้ท่านเศรษฐี

"พอจะใช้ได้ไหมเท่านั้น"

ท่านเศรษฐีก็มอง ๆ "เราไม่ได้กุ้มไม่ได้ยืมเค้าเธอ"

"ไม่ได้กุ้มไม่ได้ยืมหรอก ผมไปขายข้าว ผมก็ไม่ค่อยมีเงินนี่" ก็บอกยังงั้นละ บอกกรง ๆ เพราะคนมันง (ตรง) อยู่แล้ว ที่นี้เค้าก็คิดอยู่ในใจ ท่านเศรษฐีนั้นเค้าว่า "ถ้าไอ้โตเป็นลูกเขยเค้า มันไม่ล้างผาญหรือไอ้คนนี่ กนทามาหาภิ" นี่ก็อยู่ในใจแล้ว "มันต้องทำกิดี แล้วมันชอบจริง ๆ เอ้า เท่านั้นที่แต่งงานให้" ผูกแขนผูกข้อต่อแขนให้ เรียบร้อยก็

"เอ้า มึงจะอยู่นี่หรือมึงจะไปอยู่บ้านมึง" ทางไอ้พ่อตานั่นถามนะ

"ก็อยากไปอยู่บ้านกับผมนั่นแหละพ่อ" ยังงั้นยังงั้นขึ้น ดีก็

"อะ ถ้ามึงจะไปอยู่โนนก็ไป"

ก็จัดแจงเอาเงินของตัวนั้นก็ให้ลูกสาวไปด้วยซี ก็เค้าลูกเศรษฐีนั้นน้อ ก็ให้เอาไปพอกิน พอใช้จ่ายละ มันคงไม่ทาลาย ต่อไปลมบิทั้งหลายเราจะแบ่งให้อีกนะ นี่ก็แบ่ง แต่เป็นว่าเงินทองเอาไปใช้จ่ายอะไรไปยั้งงั้น ก็ได้เงินได้ทองแล้วก็พามาอยู่บ้านของผู้ชายนั้น บ้านไอ้เจ้าโศกนั่นแหละ ก็มาอยู่ด้วยกัน ก็เป็นหลายเดือน จะเป็นปีนั่นละมัง แต่ลูกเศรษฐีนั้นเค้าชอบทานูญ ถึงวันพระนั้นน่ะ เค้าชอบไปวัด ทาสารับทาอะไรไปวัดแล้วก็ไปรับศีล รับศีลรับพรแล้วก็ทานูญใส่บาตรแล้วก็กลับ ทางนี้เค้าก็ ไม่ห้ามอะไรหรอก เพราะเค้าชอบนี่น้อ ตัวก็ทำงานกลุ่มไปแหละน่าก็คนรักกันอ้อ ผมถึงว่าผู้ชายรักผู้หญิงนี่ดี เค้าไม่ทิ้งไม่ทอด สาคัญผู้หญิงรักผู้ชาย ผู้ชายไม่ชอบนี่ โอ้ยลำบากคับ เพราะอะไรมันจะกินด้วย มันจะนอนด้วย มันก็ไม่ ไม่อยากกินอยากนอนด้วยนะ มันมีความรังเกียจอยู่นา ถ้าผู้ชายมันรักแล้ว ถึงจะเป็นอะไรมันก็เพอคยอยู่เรื่อย เค้าถึงบอกว่า เออสมควรอยู่หรือกว่า แล้วที่นี้ก็อยู่ด้วยกันไปนาน ๆ หลายเดือนเข้ามันจะเป็นปีขึ้นมาก็ ลูกเศรษฐีนั้นก็มิทองขึ้นมา มีทองก็ทำยังงั้นแหละ ถึงวันพระก็ไปวัด รับศีล ใส่บาตร ทานูญ แล้วก็กลับบ้าน ทำยังงั้นแหละ ที่นี้แกทองแกชี ที่นี้ละ แก่ไปไม่ได้ แก่ไปไม่ไหว แก่ก็ตื่น ถึงวันพระขึ้นมาก็จัดทำกับข้าว ทำอะไร ใส่สำหรับ ใส่อะไรให้ตัว ให้แก่ไปวัดนะพี่ โศกนะ วันนี้นะ"

ทางหมอโตนันไม่เคยไปรักทีนะ เคยแต่ทำงานนะ

'เฮอะ แกไปเถอะ ชันไม่ไปหรอก ชันจะไปหาไอโน่นทำไอนี้' ก็พูดไปเลย
ชันอ แล้วมันไม่ทำจริง ๆ นะ แต่ที่นั่นนางผู้หญิงนั้นมันไปไม่ไหวเน้อ มันก็บอกว่า

"ถ้าแกไม่ไปจริง ๆ ชันจะกลับมาชันนะ ชันไม่อยู่กะแกหรอก"

ที่ไอ้โตเค้าก็ "เอ๊ะ เอาใจซักหน่อย" ไปอาบน้ำ (หัวเราะ) จัดแจงไปอาบน้ำ
อาบท่า แดงตัวน้ำคาคพุงเข้าตามธรรมชาติชาวมานนี้คัม จะไปวัดนะ เรียบร้อยแล้วก็
มาคอยสำรวจไป "ไปแล้วก็ให้รับศีลให้รับพรให้เรียบร้อยละ ทนายให้เรียบร้อยแล้วก็
กลับมาที่โตนะ"

"เอ" เขาก็บอกว่า "เออ" แต่ไม่รู้หรอกว่าเค้ารับศีลกันยังไร เค้าทำไรงั้น
ก็ไม่รู้ละ ก็ไม่เคยไปวัดนี้คัม เขาก็ไปถึงวัดเห็นเค้าถ่ายสำรวจ ก็ถ่ายรูปกะเค้าเห็น
เค้าไม่นั่งตงโน้นก็ไป โอ้ ๆ โตเค้าก็ไม่รู้ละต้องไปนั่งใกล้หลวงพ่อ อาจารย์วัดนะแหละ
เค้าก็ไปกบ (กราบ) กามเรียบร้อย หลวงพ่อก็ถาม

"เออ ไอ้โต วันนี้มีงมาวัดทั้งที่เดียวเรอะ" ว่าเข้านั่นที่เดียวหลวงพ่อนั้น
ไอ้โตเค้าก็ไม่รู้คัม ไม่รู้ว่าหลวงพ่อกะหักหรืออะไรก็ไม่รู้ นี่กว่าหลวงพ่อกะให้ศีล (หัวเราะ)
ความคิดของเค้าละ เขาก็บอก 'เออ ไอ้โตนี่มีงมาวัดทั้งที่เดียวเลย' พอพูดยั้ง
แล้วหลวงพ่อกก็ "ฮือ อย่าสอนอย่าเลียนกันซี"

'เออ ฮือ อย่าเลียนกันซี' มันก็พูดกัน มันก็ว่ามันรับศีลละ หลวงพ่อกูอะไร
มันก็ตามต่อไป ตามตูดเรือบ หลวงพ่อกโมโหขึ้นมาซีมันก็ หลวงพ่อกขึ้นมาก็

"วะ ไอ้โตนี่เดี่ยวจะโคนเตะ" ที่นั่นมันก็พูดอย่างนั้นนะคัม พูดว่า

"ไอ้โต นี่ เดี่ยวจะโคนเตะ" ว่าเข้านั่นอีกแหละ

ที่นี้หลวงพ่อกชักโมโหเค็บที ลูกขึ้นจะชกหน้าซักหน่อยเออะไอ้โต ไอ้โตมันก็ถูกชกที่
นะมันก็ชกซี หลวงพ่อกจะชกมันก็ปิดไว้ มันก็จะชกหลวงพ่อก เอาแต่มันไม่ให้หลวงพ่อกเจ็บ
แต่มันก็คนแข็งแรงกว่ากันนี่ ทางไอ้โตนั้นมันยังหนุ่มอยู่นี่ ที่นี้ทางหลวงพ่อกแก่แล้วละชกมัน
ยังงัยมันก็หลบไป มันก็ปิดป้องไปที่นี้ หลวงพ่อนั้นก็เหนียวซี

"ไอ้โตหยุด" ว่า ไอ้โตมันก็หยุด (หัวเราะ)

มันก็หยุดละซีฟีนี่นะ มัน ๆ ๆ บอกให้มันหยุด มันก็หยุด มันก็หยุดละซีฟีนี่นะ พอไอ้โตหยุด
แล้ว ไอ้โตไม่ฟังอีหน้าค่าอีลมนี่กว่ารับศีลมาเต็มที่แล้ว จัดแจงเอาสารับตัวลงวัดได้ก็ไป
จะไปบ้าน นาง ภรรยาแน่นเค้าก็ ลอยมองอยู่ทางไปวัดนั้น 'บ๊ะ ฟีโตวันนี้ต้องรับศีล
เรียบร้อย" (หัวเราะ) หรืออะไร "ฟีนี่ก็มองดูทางซักหน่อยก็ พอคิวโมลมาเห็นหน้า ไอ้
ดีใจ ก็จะไปท่อนเอาสารับนะกับ ตามธรรมเนียมการบวชที่ดี ก็จะไปรับผ้า ก็ลงกะไคไปรับ

"เออ ฟีโตยังงั้นฟี่โตยังงี้ ก็พูดสิ่งที่ดีแหละ เสร็จแล้วก็ขึ้นเรือนกันมาเอาสารับ
ขึ้นเรือนมา มาถึงเมื่อก็ก่สอบถามดูซี

"ฟี่โต แล้วทำไมไม่กลับไว้นักละ"

"โฮ้ จะกลับไว รับศีลกะหลวงพ่อบวชะเต็มที ละชะเหนื่อยเลย" (หัวเราะ)

เค้าวานะ

"ทำใจรับศีลจนเหนื่อย"

"เอา หลวงพ่อบอกศีลให้ก็ว่าเรื่อยซี ฟีนี่นะ ตามเรื่อย"

ฟี่ไหนไค้ชกกะหลวงพ่อบว

ลูกกำพร้า

นายชู นพไธย

คือคนนี้ก็เป็นคนยากคนจนละ พ่อแม่ตายหมดเหมือนกัน ก็เคยเป็นลูกจ้างเศรษฐีเหมือนกัน ไปเป็นลูกจ้างอยู่ อ้า มันก็คงใช้งานดี เร็วกว่าทำงานเก่งแข็งแรงแล้วก็เศรษฐีรักว่าจ้างนั้นเถอะ แต่ที่ว่าเวลาถึงเช้าเดือนสามเข้างานละแล้วก็ไปถึงเดือนสามหน้าก็ให้ออก แต่เศรษฐีเกิดอิจฉา อิจฉาว่า ให้ จะเอาของให้มันไปมาก ๆ กลัวจะไม่ได้ใช้มันอีก ก็เลยเอาข้าวให้แค่คนานเดียว เอาข้าวสาร เอาข้าวเปลือกไปก็กลัวมันจะไปงอกไปงย เอาข้าวให้คนานเดียว เอาไปแล้วก็ไปถึงบ้าน ก็ไปนอนบ้านก็ๆ พัง ๆ มองเห็นฟ้าแหละว่างั้นเถอะ ทำไปก็นอนนึกไป ว่า ก็เศรษฐีให้แค่ข้าวคนานเดียว พอดีก่อนสว่างมันก็ลุกหุงข้าวแต่คึก หุงข้าวหมดเลยทั้งคนาน เค็มมัตเลยแหละ พอสว่างพอได้อรุณ พอดีพระบิจเจกมาบิณฑบาต มาบิณฑบาตก็เห็นพระบิจเจกก็มีเกลือใส่ เลยไปควักในหม้อออกมาหมดเลย เอามาใส่บาตรให้พระบิจเจก (หัวเราะ) ที่นี้ก็พระบิจเจกท่านก็รับข้าวนั้น แล้วท่านก็ให้พร อิทธิตัง ปัททิตัง ตุมหัง ทิพพะเม วัสสมิตตสุ สัพเพ ปุเรนตุ สังฆตา จันโท ปนโสยถา มณีโท ตีโร สยถา นี่แหละ แล้วก็นางนั้นก็นั่งพนมมือมองพระนั่นพอให้พรเสร็จ ท่านก็เดินออกไปนี่ ก็จวนแล้วก็ ลอย ๆ ๆ ๆ ลอยไป หายไปเลย ก่อนพระอรหันต์นั้น ก็ลอยไป ผลที่สุดนางนั้นก็ปลื้มอกปลื้มใจ ว่าเกิดมาในชาตินี้ แม่แต่ตายก็ไม่เสียตาย เพราะว่าได้ทำบุญครั้งหนึ่งเป็นครั้งแรกที่สุดละก็กลับขึ้นไปบ้าน ก็ไปนอนอย่างเก่า ว่าไปได้กินข้าวก็ไม่กินละข้าว นอนหลับไปตื่นขึ้นมา จักแจงจะไปล้างหม้อ จะไปหารับจ้างกิน ข้าวเท่าที่ไปกู หม้อข้าวเต็มเหมือนอย่างเก่า ข้าวไม่รู้มายังไง ก็กินข้าวนั้นแล้วถึงออกอุบายไปหาตามชาวบ้านเก่าพอได้กิน อยู่มา ๆ (หัวเราะ) ที่นี้ก็ต่อมา ก็ไปเป็นลูกจ้างเค้าอยู่อีกอย่างว่าแหละ ก็คนจนพ่อแม่ไม่มีแล้ว เออบ้านธรรมดา ชาวบ้านเค้ารับใช้กันนอนกินนอนตีกกว่าเค้า แล้วก็ต่อมามีผู้ชายคนหนึ่งเกิดเที่ยว ก็ไปเที่ยวตีกกว่าเค้าว่าจ้างนั้นเถอะ แล้วก็ไปพัน (ติดพัน) แต่ผู้หญิงคนนั้นคนเดียวทกวัน ๆ ก็เลยแะขึ้นไปลุยกกลงกัน แล้วเงินเก่าก็ยังเหลืออยู่แค่ 12 บาท สมัยโบราณ ทายังไง ที่นี้ก็ไปตกลงกันเค้า เค้าก็ยอมตกแ่งให้

เอาแค่ 4 บาท เท่านั้นแหละ แดงเมีย เงิน ๗ 12 บาท แดงไปซื้อไข่ 4 บาทแล้ว แล้วก็ออกมา ก็พามาอยู่บ้านตามเคย ก็อยู่มาเมียก็เห็นน่าจะหาไรทานา บอกให้ตัวไปหาที่นา ไปก็ไปเลาะป่าเลาะดงไปทั่วไป ย่าขาวมาผืนหนึ่งผูกกองยา แล้วก็ไปซื้อไก่เล็มหนึ่งก็ไป ไปทุกวันทุกวัน กลับมาเมียว่าไค้หรือยัง วันนี้ก็ยังพรงนี้ก็ยัง หลายวันเข้าก็ไปเจอผีเก่า กำลังประชุมกันอยู่ ก็ลักไค้บินไค้คุยกัน แล้วก็นั่งแอบฟัง ที่มีปลั๊กควายอยู่ปลั๊กหนึ่ง แล้วที่นี้ ก็เล่าบอกว่าใครมาหาไรทานาตงนี้ เอาเหล้ากะโกมาให้กินละเขาจะให้ทาน้อยให้ไค้มาก ทานาตงนั้นนะ ที่นี้ก็มีไค้คุยกันยังงั้นแหละ แล้วที่นี้แล้วก็พอมีเลิกคุยกันหมอกก็วิ่งเข้าไปตง นั้นเลยละ เอามิคัดคัตนไม้หั่น ๆ ทำเป็นทำเลไว้ เหมายที่นา พอตีก็อยู่ กลับมาบอกเมียว่า ไค้แล้วที่นา ที่นี้กลับมาถึงบ้าน เมียถาม กี่ว่าไค้แล้วไค้แล้วทำไฉนละ อยู่มาไค้ควายไม่มี ตัว ก็ให้ไปหา เอ้อ เมียก็ให้ไปหาควายอีก เมียให้ไปหาควาย ก็เที่ยวแอบไป ไป ฟัง ๆ ตามคอกควาย ที่ตงไหน ๆ ก็ไปทั่วไป ก็ไปเจอควายหุ่ยตัวหนึ่ง ไค้เอาผูกไว้แอกคอก แล้วก็ไปบ่นว่า ใครมาลักเอาไปเลี้ยงกู กินหญ้าอ่อน ออกิน ๆ กินน้ำ กินหญ้าอ่อนนอนกิน น้ำใส แล้วก็ไค้จะให้คนนั้นนะทาน้อยให้ไค้มาก ให้ลาภให้รวย ที่นี้ควายนั่นบ่น ไค้เกียด มันเอาไปผูกไว้นอกคอก ทั้งวันทั้งยงกิน หมอนันไค้ไค้บินแล้ว กลับมาบ้านยังไม่ไค้ถามเจ้า ของเลย กะว่าจะไค้แล้วควายตัวนั้น มา บอกว่าเป็นไฉนไค้หรือยังไปหลายวันแล้ว บอกว่า เออ พรงนี้จะไปตกลองกะเขาไค้ไค้ว่า พอพรงนี้เข้ากันอนตั้นมา ก็รีบเอาเงินไปเลย ไป ตกลองควาย ไป ไปถึงไค้เอาอีก 4 บาทอีก ควายตัวนั้นนะ ขายให้ก็ซื้อควายตัวนั้นมา มาถึงเมียก็ซื้อคี่ใจ ไค้ควายมา ไม่ดีละ เป็นแก่เตาอะไรช่าง มากี่ช่วยไปเอาน้ำเอา ทำมาให้กิน ไปหาหญ้ามาให้กินอย่างดี ประณินิตีซัดสี ควายก็อ้วนพีขึ้น ถึงฤดูเคื่อนหมา ก็ไปหานา ที่นี้ชาวบ้านก็ไปแลกนา ธรรมดา ไค้ไปแลกนากัน (แรกนา) ก็ไป เอาควาย จูงไป ไปถึงก็ไปไถรอบเดียว สอง สาม รอบ แล้วก็เอาเหล้าไปเลี้ยงผี ตงนั้น เหล้า ขวด ไก่ตัว เคียวนี้ไค้ถึงมีเลี้ยงผีมาไฉนละ เอาไปเลี้ยงกัน พอเลี้ยงเสร็จแล้วก็ เอาควาย ไถ 3 รอบ ที่นี้สองตัวเมียก็ซุด เอาจอมซุด แล้วก็ทำตกลล่าหาอะไรไว้ ถึงเวลาคำก็คำ เมื่รู้จักแล้วมันก็ นานปลั๊กควายเคียวทำอยู่นั้นแหละทั้งปีแหละ ไค้แล้วก็ถึงแล้วเหมือนกัน

นี่ถึงเวลาเกี่ยวฟืน เวลาเกี่ยวก็เกี่ยว แล้วก็เก็บ แล้วก็เอาไปลอมไว้กองใหญ่แค่ไหน ก็ยังไม่หมดซักที ผลที่สุดก็มีสองตัวเมียอีก ก็รับจ้างอีกอย่างว่า ไปรับจ้างเคี้ยวรับจ้างเกี่ยวของ ฟืนี่สองตัวเมียนี่ก็ว่า ว่าเองเล่น ๆ

"ไปเหมาไรเหมางานเค้าแล้วหรือยัง ถ้าแล้วแล้วก็มาช่วยมั่ง" ว่า "เฮ้ยข้าวนิคเดียวนี้จะพอทำรี" เค้าว่า "เอาเถอะนะ ว่าต้องมาช่วยก็แล้วกันน่ามา" ฟืนี่มา สองตัวเมียนั้นก็มา แต่มาก็มาพ่นกันสิฟืนี่ "ข้าวนิคเดียวนี้เช้าวันเดียวก็แล้วละมั้ง" ว่างั้น เอ้อ ถ้าเช้าวันเดียวแล้วละก็ช่วยกันให้หมดเลย ถ้ามันไม่แล้วละจะทำยังไง ฟืนี่ก็เกิดพ่นกันขึ้น สองตัวเมียนั้นก็รับปากว่า จะรับเป็นคนใช้แกตลอดชีวิตไปเลย (หัวเราะ) ทอมมา ๆ ก็มาทำ เกี่ยววันนึงเค้าก็ไม่แล้ว สองวันก็ไม่แล้ว เค้าขอให้อีก ไม่แล้วฟืนี่ทำอย่างไรเล่า ก็ต้องไปเป็นลูกจ้างสองตัวเมียนั้นไปตลอดชีวิต

ทศกัณฐ์เขี้ยว

นายชู นพไชย

มี เริ่มต้นก็มีเศรษฐีป่าวร้องให้ไปทำบุญกัน เขาจะทอดกฐิน และที่นี้ก็ให้มี
ทศกัณฐ์เขี้ยว นางทศกัณฐ์เขี้ยว มีเสื้อผ้าค่าตัวอยู่ถุงเดียวหนึ่งแหละ และก็ไปชักฟอก
เอาค่ายตาจิ๋วนี้ไปโมทนากฐินกะเศรษฐี เศรษฐีก็รับมันไว้ แต่นางนั้นก็อธิษฐานว่า
ตายชาติใดฉันใดขอให้ให้ได้เกิดเป็นลูกเศรษฐีต่อไป ที่นี้ก็นางนั้นก็อธิษฐานแล้ว ที่นี้มี
ชายอีกคนหนึ่งก็ยากจนเหมือนกันพ่อแม่ตายหมด ก็เอาผีทองสมบัติพ่อแม่ให้ไว้เหลืออยู่
ว่างั้น ตกค้างเหลืออยู่เท่าปิกริน ปิกรินสมัยก่อนก็โตโชยอยู่ละมั้ง เอาไปโมทนากฐิน
เศรษฐีก็ไม่ว่าอะไร ชายคนนั้นก็พาเมีย ๆ เพราะว่อาอธิษฐานให้ทองเค้าได้มากกว่านั้น
ในชาติที่ต่อไป ที่นี้ก็ต่างคนต่างอยู่มา นางนั้นตายไปก็ไปเกิดเป็นลูกเศรษฐี และก็มีชาย
คนนั้นก็เกิดเป็นคนธรรมดา ตายแล้วก็เกิดเป็นคนธรรมดา อยู่ในคงในป่า มีที่หางเค้า
ละว้างนั้นเถะอยู่ไกล ที่นี้ก็ต่อมาเศรษฐีเห็นลูกสาวพอจะมีครอบครัวได้ ก็ให้เลือกว่า
ไปเรียกเอาลูกเจ้าขุนมูลนายมา คนไหนก็ไม่ชอบ เอาลูกเศรษฐีที่ไหนมาก็ไม่ชอบ ที่นี้
พอคิดก็ไปเกณฑ์คนตามป่าตามดงออกมา ชายคนนั้นก็มาหาเพราะมันยากจน
ก็มาหา เค้าก็จะสับสนตากัน ว่าได้ทำบุญร่วมกันเดียวกัน เค้าก็เลยชี้เอาคนนั้นแหละ เอ้อ
ที่นี้ทำใจได้พ่อแม่ก็อภัยชายขึ้นหน้าเค้าเหลือเกินแหละทำใจก็ เค้าขอมนะ ต้องตบแคง
ตามธรรมเนียมประเพณีให้ ก็เอาชายคนนั้นมาแต่งให้ แต่งแล้วเค้าไม่ให้ยุ้ยควยเพราะ
อายเค้าเป็นลูกเศรษฐีไปเอาลูกคนจนว่างั้น ก็ไล่ออกไปให้ไปอยู่ต่างหาก เค้าก็แบ่ง
สมบัติให้พอไปกินไปอยู่ ไปอยู่ก็พาเข้าไปอยู่ในคงในป่าอย่างเถาะไปทำกินอยู่ในป่า
ตามเคย ตอนนี้จะจะเป็นหาพวกน้ำมันยางขาย ทาอะไร ทำไม้ ทาอะไรอย่างนั้นละมั้ง
จนยาก ก็อยู่มา ๆ เมื่ยคิด ก็กินสมบัติอันนี้เกือบหมด แล้ว ก็กลัวจะ ไม่มีทำอะไร ก็ให้
ยัวไปจับที่ไร่นาทำเป็นไร เป็นสวนขึ้นบ้าง ยายเมื่ยก็ออกความคิด ก็ยัวก็ไปทำตามเมื่ย
บอก เมื่ยก็ไม่ให้ไปเลยละให้ยัวอยู่แต่บ้านเฉย ๆ ลูกเศรษฐีนี้ ไปหาคนเกี่ยว หาไป ๆ
จนหาเศษอะไรเสร็จแล้วก็ถึงเวลาเผาก็ไปเผา พอเผาเสร็จไปรื้อ ไปรื้อก็พอดีไถ่กอง

ที่พำนักไว้ มาบันดาลขึ้นในไร่ พอตะวันบ่ายนี้มันก็ซุกขึ้นมาตามทาง ไร่เหลืองอร่ามไป
 หมดบอกว่าหน่อขมิ้นไม่รู้หรือกว่าทอง สี ที่นี้ก็มาวันหลังก็บอกเมียบอกว่า พรุ่งนี้แกต้องหา
 ข้าวใส่ตะกร้า ข้าไปนาวันนี้ก็เอาหน่อขมิ้นมาฝาก นี่เมียก็จัดแจงให้ตามคำสั่ง
 ไปวันหลัง วัน วัน วันนั้นพอได้ตะกร้าไปก็หักใส่เต็มตะกร้า แล้วตะพายมาเต็มแรงมาถึง
 เมีย เมียเห็นเข้า ชูแกทาไหง แกไค้ทองที่ไหนดมาเยอะเยอะนักละ (หัวเราะ) ไ้ ไร่
 เราจะเอาสักเท่าไร เยอะเยอะไปเค้าว่า เมียก็จะไปค้ำย คั้นรนจะไป บอกว่า ไม่ต้อง
 ไปหรอก จะเอามาให้ทุกวันที่แล้วกัน (หัวเราะ) ที่นี้ก็ในที่สุดก็ไม่ให้เมียไปใกล้เลยละ
 จนมาเอาเก็บได้ห้องเรือนหนึ่ง ทองนะ ที่นี้ก็ทำไรจนเสร็จ รื้อเสร็จ ปลุกข้าวอะไรเสร็จ
 นี่เมียก็ออกอุบายว่า คิดถึงพ่อคิดถึงแม่ กะว่ารวบพอแล้ว มีทองต้องยะ ไปเยี่ยมพ่อแม่
 กันที่ ทำไรเสร็จก็เอา เค้าเรียกตะค้า ก็ไ้ลูกตะค้า แรกก่อนเค้าตักเป็น คนโบราณลูก
 ตะกร้าคล้องแขน ก็ใส่ทองเต็มมาเลย มากี่มาถึงบ้านพ่อแม่ ก็เป็นมหาปราชญ์ราชวังนี่
 เศรษฐีนะ มีกำแพง ไ้ตัวก็ไม่เข้าหอก อยู่ข้างนอกบ้านแหละแก เข้าไปคนเดียวเอะ
 กลัวอายเค้าค้ำย ไปถึงก็ เมียเข้าไปถึงก็ไปกราบตีนกราบมือพ่อแม่ เอากรมะพร้าวออก
 มาประเคนว่า ไม่มีอะไรมาฝากพ่อแม่มีแต่พวกนี้ พ่อแม่เห็นก็ตลกก็ใจว่า มึงมาทำอะไร
 มึงไปทำอะไร ถึงทำร้ายขนาคนี่ เค้าว่านั่น เค้าว่าเค้ามาสองคนมา มากี่แพนเค้า
 นั้นแหละ แพนอยู่ที่ไหนละ อยู่ข้างนอก เค้าว่า ไม่กล้าเข้ามา กลัวพ่อแม่ (หัวเราะ)
 ไปตามเอามาไปตามมา ก็ใช้คนไปรับเอาเข้ามา มากี่มาถามไ้ บอกว่าจะเอาสักเท่าไร
 ทอง ว้างั้น เยอะเยอะไป ในไร่เค้าว่าเกิดเต็มเลยพ่อแม่ก็ใจใหญ่ หนที่สุดก็กลับมากี่
 พ่อแม่ก็เลยไปดู เค้ามีรถมีราณี เค้าจ้างเกณฑ์คนคัดทางเข้าไปถึงบ้านถึงไร่ ไ้ไปเซ็น
 เอาทองมาตั้งเป็นรถ ๆ ที่นี้ มาแล้วก็เลยมาสร้างบ้านให้กับพ่อแม่เนะ ไปให้ไปไหนแล้ว
 ก็เลยเป็นวาสนาของเขาสองตัวเมียนั้นแหละ พ่อแม่ก็ตลกก็ใจ เลยรวบไปเลย

น้ำผึ้งบาตรเดียว

นายสนอง แสงทอง

น้ำผึ้งบาตรเดียวเนี่ยเกิดขึ้นสมัยสองพันกว่าปีมาแล้ว เรื่องของน้ำผึ้งบาตรเดียวก็เริ่มขึ้นจาก มีพระองค์หนึ่งเดินมารับน้ำผึ้งเพื่อจะเอาไปทำยา สมัยก่อนท่านเรียกเอาไปทำเภสัชเพื่อจะรักษาพระที่ป่วยไข้ พระท่านจะใช้น้ำผึ้งไปทำยา พระท่านได้เดินมาบิณฑบาตผ่านบ้านเศรษฐีบ้านหนึ่ง ขณะนั้นเศรษฐีไม่อยู่ แต่เขอก็มีเงินมากนะ สำหรับที่จะซื้อน้ำผึ้งถวายพระได้ แต่ทีนี้เมื่อเดินมาแล้วท่านก็ยืนคิดว่า โอพระองค์นี้ท่านเดินไปในตลาดนี้ถ้าไม่ได้น้ำผึ้งกลับมาเราจะซื้อน้ำผึ้งมาถวายพระ เขาก็ได้แต่มีจิตยืนคิดว่าจะทำบุญแต่ท่านก็ ทางพระท่านก็เดินไปเรื่อย ๆ ไปถึงตลาดเผอิญไม่ได้น้ำผึ้งจากร้านขายยาบ้านหนึ่งจนเต็มบาตร ทีนี้พระท่านก็เดินกลับเดินกลับมา ๆ เสร็จแล้วก็มา ผ่านบ้านเศรษฐีอย่างเก่าคือเดินกลับทางเก่าทางที่ลูกสาวเศรษฐีรออยู่ ก็ได้เห็นพระท่านเดินมา เสร็จแล้วก็เห็นน้ำผึ้งเนี่ยล้นออกมาปากบาตร ก็เข้าใจว่าน้ำผึ้งเนี่ยเต็มบาตรแล้ว ลูกสาวเศรษฐีที่จะตั้งใจทำบุญก็เลยไม่ได้ทำบุญ ก็เลยเอ่ยปากถามพระองค์นั้นว่า "พระคุณท่านได้น้ำผึ้งเต็มบาตรแล้ว ข้าพเจ้าว่าจะถวายพระคุณท่านอยู่ ถ้าหากพระคุณท่านไม่ไ้ แต่นี้พระคุณท่านได้น้ำผึ้งเต็มบาตรแล้ว ข้าพเจ้าก็เลยไม่มีโอกาสได้ทำบุญ" ก็เลยถามไปอีก ถาพระไปอีกว่า "พระคุณเจ้าที่ได้น้ำผึ้งมานั้นนะ ใครริที่ถวายช่างใจบุญจึงเลย ให้จนเต็มบาตร" พระท่านก็ตอบว่า "น้ำผึ้งที่ได้นี้เป็นร้านของหนุ่มคนหนึ่ง เป็นร้านขายยาอยู่ในตลาดให้มา" พระท่านก็ตอบว่า "ท่านอธิษฐานว่า" "ขอให้ได้เป็นพระราชาโดยเร็ว" ทีนี้นางปัญ... นางลูกสาวเศรษฐีก็ถามพระอีกว่า แล้วมีคนอธิษฐานว่า "ขอให้ได้เป็นพระมเหสีแล้วหรือยัง" พระท่านก็ตอบว่า "ยัง ยังไม่มี" ทีนี้นางก็เลยขอจาก ขอ ๆ พรจากพระที่ได้น้ำผึ้งมาว่า "อย่างนั้นข้าพเจ้า เออ...ขอเป็นพระมเหสี" พระท่านก็ตอบว่า "ได้ อย่างนั้นก็ขอให้ท่านจงเป็นอย่างนั้นเถิด" ก็ให้พรเพียงแค่นี้เอง นี่ก็พระท่านให้พรลูกสาวเศรษฐีว่าอย่างนั้นก็ขอให้ท่านจงเป็นอย่างนั้นเถิด พูดแค่นี้แล้วก็เดินผ่านไป ทีนี้ต่อมาอีกไม่นานเมื่อพระท่านเอาไปทำยา เอาไปทำยารักษาพระท่านที่เจ็บป่วยแล้วพระท่านก็ได้อุทิศส่วนกุศล

ให้อยู่ทางโน้น ทางใต้ทางที่ท่านจาพรรษาอยู่ เสร็จแล้วต่อมาไม่นานพระราชาในนครนั้น ก็เกิดถึงสิ้นพระชนม์ เสร็จแล้วราชโอรสที่จะสืบวงศ์ตระกูลก็ไม่มี ก็จึงได้เสวยราชรถ คือเสวยสมัยก่อนนี้ **เสวยราชรถหาพระราชา** หรือหาเจ้านายนั้นที่จะมาปกครองราช คือ ไม่เหมือนสมัยนี้ สมัยนี้ต้อง เราต้องมีองคมนตรีสำหรับที่จะพิจารณาว่าจะเอาใครครองราช สมัยก่อนนี้เสวย ใช้วิธีเสวยราชรถเทียมม้าว่าม้าจะวิ่งไปหยุดที่ไหน จะไปเกยที่ไหนก็เอา คนนั้นนั้นมาเป็น ปล่อยออกไปก็เนือยไต่ไป ๆ จอดอยู่ที่หน้าร้านของเจ้าหนุ่มขายยาที่ถวาย น้ำผึ้งจากพระท่านไป เสร็จแล้วเค้าก็ได้เอาหนุ่มเจ้าของร้านขายยาเนี่ย มาเป็นพระราชา แทน ก็ได้ครองเมือง

ต่อมาพระราชาที่ได้ครองเมืองใหม่ก็ได้เดินออกมา เล็ดจออกมาข้างนอกนวุทยาน จึงมาเห็นนางลูกสาวเกรมฐิ์เล่นอยู่ ก็จึงได้ถูกอกพอใจแล้วก็ มาขอเอาไปอภิเษกสมรสเป็น พระมเหสี นี่เรื่องนี้ก็ชี้ให้เราเห็นว่า การทำบุญนั้นแม้จะไม่ได้ทำด้วยข้าวของทรัพย์สินเงินทอง วัตถุอะไรใด ๆ ทั้งสิ้น แต่ว่าทำด้วยจิตใจ คือมีจิตเป็นกุศลอย่างมหาศาลอย่างนี้ คือยินดีกับ ผู้ที่ได้ทำบุญไปแล้ว และไม่ได้อิจฉาผู้ที่ทำ แม้วาน้อยหรือมาก คือมีจิตใจยินดี ก็ได้บุญถึงมาก มากถึงขั้นนี้ ถึงเพียงนี้ อันนี้ก็ให้เราไปประมาณ และไม่อิจฉาผู้อื่นที่เค้าทำบุญเท่านั้นเอง คือให้มีจิตใจเป็นกุศลอยู่เสมอ

นางปัญจปาปา

นายสนอง มั่งคั่งทอง

นางปัญจปาปา คือชาติเดิมเค้าเป็นคนที่ไม่ชอบทำบุญ นางปัญจปาปานี้เป็นคน
ที่สวายนมากชาติก่อนเค้าละ คือชาติก่อนที่เค้าจะมาเกิดเป็นนางปัญจปาปา เค้าก็ได้
เป็นลูกเศรษฐี อยู่มาวันหนึ่งเค้าโตเป็นสาวแล้ว เค้าก็ออกมาเล่น เวล.....บั้นรูปว่า
รูปกายเลออยู่ข้างทาง ก็จะมีพระอรหันต์ท่านเดินมารับบิณฑบาต เก็บมารับบิณฑบาตเสร็จ
แล้วก็ผ่านมายังนางปัญจปาปาที่เอาดินเหนียวมาปั้นเป็นรูปวัวรูปควายเล่น สมัยก่อน
พระสมัยก่อนท่านมาหาดินเหนียวเนี่ยไปทำตุ๊กติ ไปทำตุ๊กติสำหรับไว้จะอยู่อาศัย เสร็จแล้ว
เมื่อพระท่านมาขึ้นสำหรับที่จะรับบิณฑบาตดินเหนียว นางปัญจปาปาก็ก็น่าสนใจหรรษา บั้นวั
บั้นควายเล่น เละเลื้อย พระท่านก็ยืนรออยู่ จะรอรับบิณฑบาตดินเหนียว เสร็จแล้วนางปัญจปาปา
ก็ด้วยความโกรธว่า พระองค์เนี่ย เค้าจะเล่น เค้าจะทำวัวทำควาย ทำไมถึงไม่ไป จะ
มารอเอาดินอยู่ได้ ก็เลยด้วยความรำคาญเนี่ยให้ด้วยความรำคาญ ให้ด้วยความไม่พอใจ
เอาดินเหนียวไปโยนทิ้งไปก่อนหนึ่ง เมื่อย่างนั้นเลย เอ้า เค้าแล้วก็รีบไป บอก ทำหน้าท้าว
แบบไม่พอใจ ก็มานางปัญจปาปาก็ก็น่าสนใจชีวิตไปในชาตินั้น เกิดชาติใหม่ นางปัญจปาปา
เกิดมาเป็นสาวอย่างเดิมแต่หน้าตาอัปลักษณ์ รูปร่างไม่สวยงามเหมือนชาติก่อน ชาติที่แล้ว
ตอนโตเข้าพรรษา นางปัญจปาปาก็จะมีพระสวรสักอยู่อย่างหนึ่ง คือ มีอัสสัมชิต ถ้าใครได้จับมือ
เธอแล้วจะต้องชอบ จะกองชอบอกชอบใจ ดิฉันก็คิดไว้ ถ้าใครได้จับมือเธอแล้วไม่ได้เห็นหน้า
ก็อยู่ไม่ได้ จะต้องมาให้ จะต้องมาดูหน้า ได้เห็นหน้าทุกวัน ๆ อย่างนั้นมาเป็นคนสวนให้
ก็เอา ขาเป็นเท้าทาสบริวารก็เอา ใครไปถูกมือเธอไปจะต้องมาเป็นข้าทาสบริวาร
นางปัญจปาปาทั้งนั้น

อยู่มาวันหนึ่งนางปัญจปาปาก็ตโตเป็นสาว นางปัญจปาปาก็เกิดเป็นลูกยาก
ตอนนี้ ตอนนี้นางปัญจปาปาเกิดเป็นลูกยาก โตเป็นสาวขึ้นมาก็วิ่งเล่นกับรุ่นสาวด้วยกัน
วิ่งเล่นกันไปวิ่งเล่นกันมาเฉยๆ มีพระราชามือหนึ่งเสด็จมาเยี่ยมบ้านสลัมหรือหมู่บ้านชนบท
คนยากคนจน เสร็จแล้วนางปัญจปาปาก็อ้วไปวิ่งมา วิ่งไปชนเอาพระราชามือ พระราชาก็

ไปจับเอาอีท่าไหน ไปจับเอาถูกมือนางปัญจปาปา โอบตั่งแท่นนั้นมาพระราชเสด็จกลับไป
 พระราชวัง กินไม่ได้นอนไม่หลับ นึกเห็นแต่หน้านี้ก็อยากจะจูบอยากจะจับมืออยู่ อคนทน
 ไม่ได้ลักเสด็จมา มาหานางปัญจปาปา มาหาขณะนั้นก็อยู่ในบ้าน นางปัญจปาปาก็กฎพระราชา
 เกี่ยวกับเลยชอบกันขึ้นมา เกิดไต่กันที่นี้ปัญหาทางพระราชาก็มีว่า ทายังไงเมื่อเรามาได้นาง
 ตามบ้านนอกเป็นมเหสีแล้วเนี่ยเราจะเอาเข้าไปในวังก็กระไรอยู่ กลัวมหาดเล็กกลัวเอ...
 พระประยูรญาติทั้งหลายจะไม่ยอมรับ ก็ชักลวิธีให้เอ... พระนางให้นางปัญจปาปาเนี่ย
 ใช้กลวิธีจะเอานางปัญจปาปาเข้าวัง โดยที่ว่าเอ...บริวารทั้งหลาย แล้วก็รวมทั้งพระ
 ประยูรญาติจะโคชอบอ... ไม่ตาหนิ ก็หาโอกาสที่จะให้นางเนี่ยเข้าไป โดยใช้เล่ห์
 หองในพระราชวังเนี่ยโคหยาบ เครื่องเพชรเนี่ยหาย แต่เผชิญแต่ความจริงแล้วว่า
 พระราชาก็เอาเครื่องเพชรนั้นนะ เอาไปให้นางปัญจปาปาไว้ เอาไปให้นางปัญจปาปา
 ให้เอาไปขาย เผอิญพ่อของนางปัญจปาปาเนี่ยโคป่วย ป่วยแล้วก็ไม่มียารักษา ก็เลย
 พระราชาก็เอาแหวนนั้นนะมาช่วยให้นางปัญจปาปาเนี่ยเอาไปขาย หรือเอาไปจানাเนี่ย
 เพื่อจะเอาพ่อนี้ไปรักษา เสร็จแล้วก็ป่าวประกาศในพระราชวังว่าข้าของหาย ทาง
 พระราชวังให้มหาดเล็ก ให้คนค้นหายังไงก็ไม่เจอ ก็ให้มีการนัดมีการจับขโมย ๆ ว่าใคร
 จะเป็นคนขโมยได้ หาแล้วไม่เจอ เสร็จแล้วก็ อยู่มาวันหนึ่งมหาดเล็กออกมาสำรวจข้างนอก
 ไปเจออยู่บ้านนางปัญจปาปา ของที่หาย ก็เลยจับเอานางปัญจปาปามา จับเอานางปัญจปาปา
 นางปัญจปาปามองว่ามีคนเอามาให้ คนลึกลับ คือพระราชเนี่ยลักเสด็จมา มาหานาง
 ปัญจปาปาเนี่ยเฉพาะกางคั้น ตอนมืด ไม่เคยเห็นหน้ากัน แต่ว่าถ้าได้จับมือแล้วเนี่ยจะรู้จัก
 ถ้าได้จับมือของพระราชาแล้ว คือของขโมยเนี่ยที่เอาของมาให้นะจะรู้จัก ก็ไม่ได้บอกว่า
 มาเป็นสามีนะบอก แต่บอกว่าเกยมา เกยเป็นที่เอาของเนี่ยมาให้ เสร็จแล้วพระราชาก็เอา
 นางปัญจปาปาที่เค้าจับมาเนี่ยเข้าไปไว้ในม่าน ในม่าน แล้วเอามือออกมาให้นางปัญจปาปา
 เนี่ยจับมือมหาดเล็กทุกคนเลย ทั้งมหาดเล็ก ๆ ทั้งพระประยูรญาติทุกคนในพระราชวังจนถูก
 ถูกใจหมดเลยละ เสร็จแล้วเหลือพระราชนะเป็นคนสุดท้าย คือจับมือคนไหนกับบอกว่าไม่ใช่
 นางปัญจปาปาวาไม่ใช่ก็ผ่านไป เอ้าคนนี้ใช่ไหม ไม่ใช่ก็ผ่านไป จับคนนี้อีก 'ใช่ไหม' บอก
 'ไม่ใช่' ก็ผ่านไปจนเหลือพระราชนะสุดท้าย จับมือพระราชาก็จับได้บอก 'นี้ใช่แล้ว'

จับโยมได้แล้ว มวกคนนี่เองลัดมาให้" (หัวเราะ) เสร็จแล้วพระราชาก็ เมื่อ
 เรื่องมันเปิดเผยก็เลยได้อธิบายให้ทางพระประยูรญาติฟังว่าเป๊ยกคนที่ข้าพเจ้าได้รักแล้ว
 ก็ที่จะเอาเข้ามาเป็นมเหสี ก็ได้เปิดเผยขึ้นมา ทั้งนี้พระประยูรญาติทั้งหลายก็ไม่ได้คัดค้าน
 เพราะว่านางคนกลางที่.....ชอบทุกคนแล้ว ผลที่สุดก็เลยได้เป็นมเหสี จากนางบุญจปาปา
 ต้องมาเป็นมเหสีของพระราชากอง (ครอง) ราชวังในนครท่งสมัยนั้น เรื่องนี้ก็จบลง
 แก่นี่ แล้วก็เป็นที่ว่า ผู้ที่ทำบุญให้ท่านอะไรก็ตาม ถ้าทำด้วยความไม่เต็มใจแล้วแม้จะ
 ไม่ได้บุญอย่างไหน เว้นจิตใจไม่เต็มใจทำ แสลงสีหน้าไปดี หน้าตาไม่สวย แต่เมื่อที่หยิบ
 ไปใส่ในบุญ ก็ บุญนั้น มี ๑ ผลมหาศาลอย่างนี้ นิทานเรื่องนี้เนะโน้ให้เราเห็นว่า คือ
 บุญนั้นมีความมหาดล คือให้กันแล้วกัน แม้จะไม่พอใจก็บุญชานากนี้

ทานุกรูทากุศล

นายสังเวียน บิติ

คือแบบว่ามีครอบครัวหนึ่ง ก็มีลูกอยู่ประมาณ 3 - 4 คนนะ ที่นี้แม่ก็ใจบุญใจกุศล เค้าก็ทำบุญทำกุศลได้ทุกวัน ๆ แต่อย่างว่าลูกก็ไปค่อยจะเอาเรื่องบุญเรื่องกุศลนะฮะ อย่างมีลูกสาวเกาะพยายามเอาแต่แต่งตัว แล้วแม่ก็ทำบุญใส่บาตรได้ทุกวัน เกิดมาวันหนึ่ง แม่ก็อยากได้ลูก ๆ ใ้ทำบุญใส่บาตร ก็บังคับให้ลูกใส่บาตร แต่ลูกก็พยายามบิดพลิ้วหลาย ๆ อย่าง ก็ไม่ทำบุญใส่บาตรหรอก เกาะแม่มับังคับอกรรณทนไม่ได้ ยังมีพระมา 3 องค์นะ ก็เอาข้าวที่แม่หาไว้ให้ มีปลาหูก มีไข่ ก็ไปฟ้า (ควา) ใส่บาตร แต่มาวันหลังแม่ก็ คือว่า ผู้นาฮะ ผู้นาของบ้านก็เลยไปทำบุญ อย่างไปถือศีลที่วัดเนี่ยกำลังถือศีล กำลังฟังเทศน์ฟังธรรมอะไร กำลังสวดกันใหญ่เลย ตอนเช้า ๆ ก็ทำวัตรเช้า กำลังตั้งนโม ศัสสะภควโต ลูกไปถึงบอก "แม่ ๆ มีเจ้ามาซื้อไก่ที่บ้านละ" แม่ก็ตั้งนโม ศัสสะ ภควโต อิติปิโส ภควา" ไ้ตัวเล็กไม่ขาย ไ้ตัวใหญ่จะเอาสามสิบห้า (หัวเราะ) นี่ก็มีแบบว่าเด็กนั้นก็ไปชักบุญชักกุศลนะฮะ ไ้ฟามทานุกรูทากุศลก็ต้องตั้งใจใช้ไ้บะ

บาปเจ็ดประการ

นายจวน คำชะ

.....ล่าเนื้อเป็นอาชีพเลยแหละ ไม่ได้ทำนากะเก้งหรือ
ไม่ได้ทำสวนหว่าอะไรหรือ ล่าแต่เนื้อ ที่นี้ก็ลูกเมียก็ ลูกก็เยอะ ล่าแต่เนื้อทำอะไรก็ไม่
เป็นว่ายังงั้นเถอะ ทำไรทำนาก็ไม่เป็น ล่าแต่เนื้อแหละ ได้หน้อยก็เอาไปขายเป็นอาชีพ
ตานี้ก็วัดความบุญทานอะไรไม่ต้องไปทากะเขาหรือ ล่าแต่เนื้อแหละ ตั้งหลายฟ้าหลายปี ลูก
จนโตไปหมดว้างนั้นเถอะ ก็ปีเงินมีทองใช้ละขายเนื้อนะ เหมือนไอ้ผู้ชายทุกวันนี้แล้ว สมัย
ก่อนนั้นนอนแล้วนะ ที่นี้ก็วันนั้นคิดอยากจะทำบุญนะ คิดอะไรก็ทำไม่รู้ วิธจะหมกแหว
หมกกรรมแก่ก็ทำไม่รู้ อ้อ...ก็คิดอยากจะทำบุญว้างนั้นเถอะ ' แหมอยากจะทำบุญซักหน่อย
เถอะ ' แล้วว่า "เอ้า ทำบุญก็เข้า" ได้เนื้อมาวันนั้นนะ ได้ทาลาบหว่าอะไรเยอะ ทำ
อาหารบริบูรณ์เลย ที่นี้ก็ไปวัดไปหาอาจารย์ ไปกราบอาจารย์ว่า "ผมจะมาทำบุญอาจารย์"
ว้างนั้น หลายฟ้าหลายปี อาจารย์ก็ไม่เห็น ไอ้ตากคนนั้นมาทำบุญซักทีเลยว้างนั้นก็เลย

"เออ จะมาทำบุญทานนั้นก็เหมือนกันตาพราน' เข้าวัดเข้าว้างมางั้นเถอะอย่า
ไปทำแต่ปาณาติบาตเลย"

"คับ ๆ" แล้วว่ายังงั้นนะ

แล้วก็ให้ศีลนะชีอาจารย์นะ แล้วก็ให้ศีลให้พรเลย ให้ศีลให้ศีลห้านั้นแหละ พอตั้งโม
3 หนแล้ว แล้วก็ให้ศีล

"ปาณาติปาตา เวรมณี สิกขา ปทัง สมา ทิยา มิ"

'ปาณานี้ห้าม ไม่ให้ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตนะตาพราน" แล้วว่า

"คับ" แล้วว้างนั้นนะ (หัวเราะ) "คับ" แล้วนะ ไปแล้วนะ มันจะเป็นยังงั้นก็คิด
ไม่ออก ก็ตัวไม่เคยไปซักทีนะ ไม่เคยรู้ว้างนั้นเถอะ หาแต่อาชีพล่าสัตว์นะ

"มุสา นี่ห้ามไม่ให้โกหก ไม่ให้อะไรใคร"

ก็ "คับ"

"กาเม กาเมนีห้ามไม่ให้เสพย์เมียนาน"

"คับ เมียผมก็มี" คำว่า (หัวเราะ) รับทุกอย่างว่างั้นเถอะ รับจนถึงสุราสุเรอ รับหมดเกลี้ยงเลยนะศีลห่านะ รับเกลี้ยงก็พื้มาถึงบ้านก็ไม่ทาแล้ว ล่าสัตว์ก็ไม่ไปแล้ว ก็ได้ศีลแล้วละ ถือเคร่งขิบบายเลยไม่ทาอะไรเลยว่างั้นเถอะ นอนกินวันสองวัน เนื่อนั้นก็หมดละซีที่นี้ (หัวเราะ) ลูกก็จะตาย เมียก็จะตาย เงินก็ไม่มีใช้พื้ ทายังไงละ อ้าว ทายังไงกันละ เอ๋ ทายังไงที่เนียะ จะไปปากไปไม่ได้ เพราะว่ารับศีลนะ รับศีลกะอาจารย์แล้วนะ อาจารย์ให้ศีลแล้วนะ ทาใจละที่นี้ก็คิดเป็นมา "โวย ยังงี้ละก็ตายแล้วลูกเมีย" ก็พูดไปแล้วจะไปเอาอะไรกินให้เลี้ยงลูกเลี้ยงเต้า เคยขายเนื้อขายอะไรได้ทุก ๆ วันนะ"

"บ๊ะ อวยยังงั้นแม่มึงเอ๊ย เอาศีลไปคืน" (หัวเราะ) คิดจะเอาศีลไปคืนอาจารย์ซะแล้ว "เอาไปคืนท่านหะ ถ้าขึ้นยังงี้เราก็กินอะไรก็ได้กินอะไรก็ได้ทำนาไม่ได้ทำ นาก็ไม่ได้ทำ ฮื่อ ก้าขายอะไรก็ได้ทำซักที" เออ คิดอยู่นั้นแหละ พຽนนี้เข้าหะ วันนี้ยอมอดก่อน ก็ยังเหลือเนื้อย่างเนื้อเค็มอะไรมั่งละมั่ง เขาก็ไปแล้ว เนื้อก็ไม่ได้ ข้าว ข้าวก็ไม่ได้ ไปวัดเลย ไปถึงก็ไปหาท่านละ

"มาทาไมละอาจารย์ คาพราน (พราน)" คำว่า

"โอย ผมไม่ไหวแล้ว จะเอาศีลมาส่งแล้ว" คำว่า (หัวเราะ)

'จะเอาศีลมาคืนแล้ว ผมไม่เอาแล้วศีลเนียะ ลูกเต้าผมตาย (หัวเราะ) ลูกเมียผมอดตาย ทาใจละอดตาย นาก็ไม่ได้ห่านะ ไรก็ไม่ไดห่านะ เงินผมก็ไม่มี ผมก็เลยล่าสัตว์ตัดชีวิตนี้แล้ว เอามาเป็น...โอ...มากินเลี้ยงอาตมาไปเนียะ เลี้ยงลูกเลี้ยงเมียผมนะ" คำว่างั้นแหละ

"โอ คีนกับผมไม่ได้หรอก ' อาจารย์ว่างั้นนะ "นี่ผมก็เอามาจากพระพุทธองค์มาศีลนี้ก็ได้ ผมนี้ไม่ได้ไหวเจ้าของศีลเมื่อไหร่ละ ผมก็เอาจากพระพุทธเจ้ามา พระพุทธองค์มา" ก่อนนี้เค้าเรียกพระพุทธองค์

"พระพุทธองค์อยู่ที่ไหน" คำว่า

"นูนแล้ว อยู่ยอดเขาพิชฌุ โนนนะ" (หัวเราะ)

ยอดเขาพิชฌุโนนไม่ไกลนี้ เขาพิชฌุอยู่ที่นี่ ไหน บรู๋ ท่านก็ชี้ให้ ท่าน นูนแหละ

เขาพิชฌัญจะไปเถอะ ไปคืนท่านเถอะ บนยอดเขานั้นนะ ตาพราน (พราน)"

แกก้แบกปืนไปแล้วเข้ามาจะเอาไปส่งพระพุทธรูปเจ้านั้นนะ ส่งพุทธรูปของคณินนั้นะไปนั้น พระพุทธรูปของท่าน พุทธอุบายพระพุทธรูปของท่านรู้แล้ว เออ อะไรทำอะไรนะท่านรู้หมด ว่า นั้นเถอะ ที่นี้ก็ไปแหละ แกก้ไปแบกปืนเข้าป่าไปเลย แล้วใส่เขาขึ้นแหละ เขาพิชฌัญจะนั้นนะ เขาเรียกเขาพิชฌัญจะไปแล้ว ไป ๆ ๆ ก็เข้าป่าไปซุกพักหนึ่ง ไปเจออีนางเปลี่ยวคนหนึ่งนะ เป็นสาวน่า สาวสวย แหละว่านั้นเถอะ สวย แต่ว่า แกดำอยู่ แกดำลึกลับดำลึกลับหลังตาพาน อยู่ ตาพานก็ "เออ อีคนนี่ทำไมมาแกดำอยู่ที่นี่ บ้านของทำไมไม่ไปอยู่ ทำไมไม่ไปซื้อผ้า ซื่อเลื้อนุ่งเสียละ เอาผ้าเอาเลื้อนุ่งซะ มาทำไมอยู่ยังงี้" แล้ว

อีนางแล้วว่า "เข้าบ้านไม่ได้ เกิดมาแล้วมาอยู่ในป่าอย่างเงี้ย อายแก่นะ ไม่มีผ้ามีเลื้อนุ่ง" แล้ว "เวรอะไรของฉันก็ไม่รู้" "แกจะไปไหนนะ"

"นี่ก็จะเอาศีลไปส่งพระพุทธรูปของคณินแหละ" แล้วว่านะ

"เออ ๆ ถ้าไปแล้วก็ไปบอกท่านดูน้อ ชั้นเนียเป็นอะไรไม่รู้ เกิดมาไม่ได้ ไปเกิดไปชานกับเขาหรอก เป็นนางเปลี่ยวลอยอยู่ในป่านี้แหละ" ก็ว่าอย่างนั้นนะ แล้ว ไปถามท่านดูบ้างน้อ ว่าชั้นเนียเป็นอะไรไม่รู้ เกิดมาถึงได้เป็นนางเปลี่ยวอยู่ยังงี้"

แล้ว

"เออ"

ก็ไปอีก ตาพรานนี้ก็ได้อีก ไปอีก ไป ๆ ๆ ๆ ไปเจอไอ้ ไปเจอช้าง ช้าง 2 ตัว หัวติดกัน เออ 2 ตัวเป็นหัวเดียวกันนะ ติดกันตั้งแต่ไหนไม่รู้อยู่กลางทางท่านจะไปในั้นนะ ทางค่าน เป็นทางค่านว่างนั้นเถอะ ขึ้นเขาจะ

"ตาพรานจะไปไหน" ช้างนั้นก็ถาม

"ว่า จะเอาศีลไปส่งพระพุทธรูป"

"เออ ถ้าไปก็ดีแหละ ถ้าเจอท่านละก็ ถามท่านดูน้อ ชั้นเนียเป็นอะไร เกิดมาถึงหัวติดกันอยู่ยังงี้" ช้างนั้นถาม บอกว่านั้นนะ

ตาพรานก็ "เออ"

ข้างก็เลยบอกทางให้ ไปอีก เออ ตาพานก็ไปรอก รื้อย อยากจะเอาศีล
ไปส่งแล้วก็รีบกลับ กลัวเมียจะอด (หัวเราะ)

ไปอีก ไป ๆ ๆ ที่นี้ไปเจอ ไอ้ ไอ้ ไอ้คนนี่แหละ คนป่านี่แหละ อยู่ป่าเลย
คนนั้นก็ไม่ได้อยู่บ้านอยู่ของ ไป หน่อไม้จะขึ้นบนกบาลหัวนั้นนะ หน่อไม้จะขึ้นอยู่บนหัว
เป็นตออยู่เลยนะ เจ้าอยู่เลยนะ เดินไปทางไหนก็ มันคอยจะงอนอยู่เรื่อย

"อ้าว ไอ้ทำไมเป็นอย่างนี้" เค้าว่าไปเห็นเข้า "ไอ้" คน ๆ

"อ้าว ไอ้ทำไมเป็นอย่างนี้" เค้าว่าไปเห็นเข้า "ไอ้" คน ๆ นั้นก็ว่า

"ไอ้ เป็นอย่างนี้แล้วเกิดมา ไม่รู้เป็นอะไร ตาพาน เอ๊ย" เค้าว่า

"จะไปไหน"

"เป็นมาก็เป็นอย่างนี้แหละ ไม่ได้ไปไหนมาไหนกับเค้าหรอก คอยประคองหน่อไม้
หัวนะ มันจะพาตัวล้มนี้สิ มันใหญ่นะ ขึ้นบนกบาลหัวนั้นนะ"

ก็เลยไป ไปที่นี้ไปเจอคนกะทาคะทาคะ ทนกะทาคะทาคะ เค้าให้เงินนะ มันให้เงินอยู่
เค้าให้เงินอยู่ ที่นี้มันก็ร้อง มันก็ขัน "ท่า ๆ ๆ" คินอยู่นั้นแหละ คินอยู่หน้าไ้ตาพานนั้น
ผมมันโหมบ (หมอบ) คีบด้วย จะไปไหนก็ไม่ไปนะ ร้องอยู่นั้นนะ นกตัวนั้นนะ นกกะทา
นกกะทาเค้าให้เงินเค้าว่า เค้านั้นตาพาน เค้าว่า

อ้าว นกอะไรมาเป็นอย่างนี้

นกกก็พูดได้น่าสมยนั้นนา

"เป็นอะไรไม่รู้เกิดขึ้นมาเป็นเวรเป็นกรรมอะไรเข้าไม่รู้ เค้าให้เงินอยู่เนี่ย
ไม่ได้ไปเกิดไปขานกะเขาเลย เป็นเวรอะไรไม่รู้ ท่านจะไปไหน" ว่า

"อ้าว จะเอาศีลไปส่งพระพุทธองค์แล้ว" ตาพานก็ว่าจั้นแล้ว

"ไปบอกท่านบ้างเน้อ ตามท่านดู ขึ้นเนี่ยเกิดมาเป็นอะไร ถึงไปเกิดไป
ขานกะเค้า"

"เออ แหละ

ตาพานนั้นก็ไปแหละไปจริง ๆ นะ ไ้เงินนั้นก็เห็นแต่ไม่เอาไปเลยแหละ ไป ๆ
ไปถึงพระพุทธองค์จริง ๆ ไปถึงพระพุทธองค์ก็ทราบเลยละ กราบท่าน

"มาทำไมตาพาน" เค้าว้า

ตาพานก็เล่าเรื่องให้ฟัง "ผมว่าจะเอาศีลมาส่งท่านนา ผมนี้ ขาลัวตัวคืดชีวิตไม่ได้ เพราะว่าได้รับศีลแล้ว เอ้อ รับศีลอย่างคืดแล้ว อาจารย์ให้ศีลไว้ที่นี่ อาจารย์ว่าเอาศีล จะเอาศีลไปส่งละซี ส่งเค้าไม่ยอมนี้ซี เค้าไม่ยอมส่ง เค้ามา ไปเฝ้าอาจารย์ ท่านก็มารับพระพุทธองค์ไปนี่"

เค้าว้า "ไซ้ ไม่ต้องให้ดอก ไม่ต้องคีนดอก กลับไปเถอะอาจารย์ (พราณ) นีรวัย กลับไปต้องรวัยแน ต้องเป็นเศรษฐีเลยแหละ" เอ้อ พระพุทธองค์กว้างนั้นะ ที่นี้ก็แล้วเค้า

"เจอะอะไรบ้างละ ตามทางนั้น" พระพุทธองค์ท่านรู้นั้น

"โอ มาทีแรกก็เจออีนางเปลือย แก่น้ำอยู่ ก็ให้มาถาม อาจารย์เหมือนกันแหละ เค้าเป็นอะไร เกิดมาไม่ได้เข้าบ้านเข้าช่องกะเค้านะ เป็นนางเปลือยอยู่ในป่านะ"

เค้าว้า "เอาเงินชายหมูนี้นะไปทำบุญ เกิดมาชาติหน้าเป็นนางเปลือยนะ เงินชายหมูเนี่ย ชายหมูในแล้วเนี่ยละ เงินชายหมูเนี่ยเราควรจะเอาไปซื้ออะไร ซื่อผานุงผาหม เอาไปเข้ากองบุญกองทานอะไรไม่ได้หรอก ตายไปชาติหน้าเป็นนางเปลือย" พระพุทธองค์ท่านบอกตาพานว่าดังนี้

"เออ ไปบอกเค้าด้วยนะ"

พระพุทธองค์ก็บอก "เออ แล้วเจอะอะไรอีก" พระพุทธองค์ก็ถาม

"เจอนกกะทา มันเฝ้าไหเงิน มันสั่งให้มาถามเหมือนกัน มันเป็นเหคุอะไร มันถึงไม่ได้ไปเกิดไปชาวนั้น เฝ้าแต่ไหเงินอยู่ ตายไปนะ"

พระพุทธองค์ท่านก็ว่า "มีเงินเยอะเป็นเศรษฐีนั้นนะ ไม่ทำบุญทานทานเลย ตายไปไม่ได้ไปเกิดทรอกขายคนนั้นนะ ไปเฝ้าไหเงินอยู่ เป็นนกกะทาเฝ้าไหเงินอยู่"

ตาพานแกก็จำได้ซี จำพระพุทธองค์บอกท่านนั้นก็จำได้ จำมา มาจนถึงนกกะทาว้างเฝ้าเฝ้า

"เป็นใจได้ถามท่านไหม เจอะไหม"

"เจอะ"

ร้องเพลงมาแต่ยอดเขานะ เออกลับมาเรื่อยมาแหละ มากี่ว่า

"แกนี่นะ เป็นเศรษฐี สมัยก่อนนี้นะ เมื่อแกยังไม่ทันตาย ไม่ทำบุญทำทานแล้ว
ก็ไต่ละไปเกิดแหละ" ว้างั้น

"เอ้า ตาพานโกยเอาเงินนะ"

ไอ้นกกะทาเลยให้ตาพาน ตาพานก็ไปหาทำ นกกะทาเลยบิปรือไปเกิดเลย
ก็ได้เงินอันนั้นนะซี คัดหางเอาลูกเอาเต้าเอาลูกเอาเมียไปหาบ (หัวเราะ) กันนะ
เงิน (หัวเราะ) นี่ ไปหาบกันนะ ไม่ต้องมาเนื่อ มาสัตว์ละที่นี่ เอามาตั้งตัวได้แล้ว
เป็นเศรษฐีเหมือนหยิ่ง นกกะทานั้นนะ ไ้มาแก้ทำบุญทำทานใหญ่โตเหมือนกัน ก็มีเงิน
ไม่ทำบุญทำทานไม่คินา อ้อ ถึงว่าเป็นเศรษฐีก็เถอะตายไปมันไม่ได้ไปเกิดนี่ ตกนรก ไป
ตกนรกก็ไปเผ่าไฟเงินอยู่นั้นซี (หัวเราะ) ตาพานแรกเลยไม่ได้ไฟเงิน แกกัจจนจัง
เหมือนกันนะ แกกัจสัตว์เลี้ยงลูกเลี้ยงเมียนะ เอ้อ พอรับศีลไว้แล้วทีนี้ถือศีลจริง ๆ ไม่
ไปล่าสัตว์ ที่นี้ถือตายละมีลูกเมียนะ ชาตินี้สองวันได้เมื่อไหร่ละน้อไม่มีอาชีพอะไรนี่

อ้อ แล้วก็ข้างหัวตึกกัน- เค้าวาชนไก่ ตายกับหัวตึกกันจั้น เราอย่าไปเล่นกะเค้า
นะไก่เนี่ย ไก่เนี่ยบาปจัดเลยหัวตึกกัน เอ้อแล้วก็มาบอกข้างนั้นว่า 'แกชนไก่ สมัยก่อนเนี่ย
ไปทำบุญทำทานซะจะหายหรือ' ว้างั้น ข้างก็เลยบอกให้ตาพานนั้นถอดเอางานนั้นไปขาย
ทำบุญทำทาน เอ้อ ทำบุญทำทานให้ข้าง ข้างก็เลยด้วออกจากกัน เลยไต่ไปเกิด

นี่นางเปลือยนับบอกว่า "เงินเลี้ยงหมู่นะอย่าเอาไป เงินขายหมู่นะอย่าเอาไป
ทำบุญ ตายไปไปเป็นนางเปลือย แก่ตาอยู่ป่านะ เข้าบ้านไม่ได้' เอาผ้ามาบุงก็ไม่ตีกนะ
เวรอะไรก็ไม่รู้ ก็เป็นเวรบางเปลือย เป็นอะไร เอาเงินขายหมู่นะทำบุญนะ

สุบินทกุมาร

นายขวัญ สิบะเวทย์

ต่อมาสุบินทกุมารก็มีพ่อชื่อ ท้าวมหาพญาบดี แกตั้งแต่แกเป็นหนุ่มมาอยู่กับแม่ แต่พ่อแม่แกก็ตายหมด เกิดมาได้กะนางพญา เป็นภรรยาของแก แล้วก็นางคนนั้นแกก็พอได้กันมาก็ไม่เคยหาบุญหาบาปอะไรหรอก ไร่นาแกก็ไม่ทำ ไร่นาไม่ทำก็ตัวแกเป็นนายพราน ปีนแกมี 1 กระบอก แก ปีนนี้ ลูกหมักประมาณ 6 สลึงเท่านั้นและปีนผะกรรมของแก แล้วก็ปีนในบ้านนั้นใครจะไปยิงอะไรไม่ได้เลยเพราะแกทำผะกรรม

ถาม ทำอะไรนะคะ

ตอบ ผะกรรมปีนของแกนะ ถ้าได้ยินเสียงปีนแกยังเจ็ย คนที่ไปในเขตในเกาะนั้นจะไปยิงอะไรไม่ถูก ผะกรรมแกแรง เพราะฉะนั้นยิงอะไรก็ไม่ได้พวกบ้านนี้แกไปทำป่าไว้ชะ "ตูกป่า" โบราณเค้าเรียก "ตูกป่า" แล้วไอ้คนทั้งหลายแหละก็ไม่ถูก แกก็ยิงเอาแต่เนื้อให้เมียแกไปขาย เป็นเนื้อเค็ม เนื้อย่าง เนื้ออะไรเนื้อสด แกก็ขายของแกเรื่อยไปเป็นอาชีพอย่างงั้นนี่ เป็นอาชีพให้เมียแกขาย แต่ตัวแกไม่ขายหรอก แกไปหามาในป่า ได้เป็นมาประมาณหลายปี ลูกเหมือน 6 - 7 ปี ก็เมียก็เลยตั้งครรภ์ขึ้นมา ตามีเค้าเรียกว่ามันก็แกไขนะ สะ ตาพรานแกไขแล้ว พอเมียตั้งครรภ์ซับกแกก็เข้าป่าไปตามเดิมของแก แกก็หลงดงหลงป่า ไปทางไหนก็หลง แล้วของสัตว์ในนั้นก็ไม่ใช่จะซุกสัตว์เดียวที่จะต้องการ คนสมัยโบราณก่อนนี้เค้าจะยิงกวาง เค้าต้องยิงกวางแล้วเค้าจะยิงหมู เค้าต้องยิงหมู ยิงช้าง เค้าต้องยิงช้าง ไปเจอของอื่นเค้าไม่ยิงหรอก วันนั้นนี่ต้องการอะไรเค้าต้องยิงสัตว์อันนั้นนี่ ชื่อนั้น (หัวเราะ) เค้าชื่อสัตว์ กลับมาเมื่อกี้ ไม่เห็นได้อะไรมา ก็มาบอกว่า

"เอ๊ ตั้งแต่แกตั้งครรภ์มานี้ ชนทำบาปอะไรไม่ได้เลย ไม่รู้เป็นเวรเป็นกรรมอะไร" แกว่างั้น "ได้แต่หลงดงหลงป่า"

คราวนี้อยู่มาก ๆ ก็กระทั่งลูกแกออกมา ออกมาก็ตั้งแต่นั้น หาเนื้อหาปลา ไม่ค่อยได้ ก็ไต่บ้างเหมือนกัน ไม่เหมือนตังสมใจหมายตั้งแต่ครั้งยังไม่มีลูก พอที่ ลูกแกมาได้ประมาณ อายุ 7 - 8 ขวบ พอถึงนม ก็มีหลวงพ่อยู่ใกล้ วัคอยู่ใกล้บ้าน หลวงพ่อก็นั่นท่านแก่แล้วท่านก็เอาไปเลี้ยง ก็หัดต่อหนังสือ มันไม่มีโรงเรียนนะ ครั้งไปเรียนเนี่ยก็อ่านหนังสือก็คล่องชัดเจนนะ โอ้อ่านคือว่าจั้น ถูกต้องตามตำราของ หลวงพ่อก็อ่านได้ พระธรรมเจดีย์ก็อ่านคล่อง อ่านชัดดีเหลือเกิน แต่ที่ว่าอย่างงั้นเลย ออกบวชเณรสิ อยากบวชเณร แล้วบวชเณรแล้วมาบ้านไม่ได้ แม่ก็หวังขึ้นนะ หวังว่า แม่ทำไม่ถึง แม่ก็หวังไม่ให้ แล้วบอกว่า พ่อเป็นนายพรานมาตั้งแต่นั้นแล้ว ก็ไม่ได้ ทำอะไร กอ ขอ นอ โม ตัวเดียวก็ไม่ได้ แกก็เป็นนายพรานคุมบ้านคุมช่องมาเนี่ย ปีนพอกก็เก็บไว้ให้ ให้ลูก ให้เป็นนายพรานต่อไป ว่าจั้น ปีนนั้นก็ชัดไว้เรียบร้อย ลูกไม่มีทองकुเลย มือไม่จับเลย แม่เอาให้อย่างงี้ไม่มอง มองเหมือนกันแต่ไม่จับ ที่นี้พอนั้นแกก็วิ่งเข้าป่าเข้าวัคไป แม่แกก็ไปหาพื้นนะอะตอนนี้ไม่มีอะไรอาชีพแล้ว ก็หา ก็หาพื้นอะไรมาเลี้ยงอาตมาผู้ชาย คราวนี้ก็หาอยู่อย่างงั้นนะ คราวนี้ลูกก็อ่อนนอน อยู่หลายวันอะ สักประมาณ 7 วัน แม่ก็เกิดราคะขึ้นมา เลยเรียกลูกมาว่า

"ทำไมลูกถึงคิดออกจากแม่ไปได้ ไม่คิดถึงหัวอกแม่บ้างเลยอยู่คนเดียว" ว่าจั้น "เลือกอยู่คนเดียวเท่านั้นเอง ทำไมแม่ห้ามถึงไม่ฟัง"

บอกว่า "ทางนี้อยากได้กุศลผลบุญเหลือเกิน" ว่าจั้น "ไอ้ทางที่แม่กล่าวมานี้มองเห็น ต้นมากเหลือเกิน" ว่าจั้น "อย่าอย่างงั้นเลยแม่นึกขออนุญาตให้ลูกไปบวชเถอะ"

แม่ก็อ่อนนอนไม่ให้บวช เพราะว่าไม่มีเพื่อน แม่ก็แก่แล้ว คราวนี้ก็อ่อนนอนไป อ่อนนอนมาก็วิ่งไปหาหลวงพ่ หลวงพ่อดาม

"ยังงี้แม่อนุญาตให้หรือยัง"

"ไม้อนุญาตให้เลย"

ก็มาอีก มาที่อ่อนนอนตามเดิมอีก อ่อนนอนแม่ก็เลยอดไม่ได้ขึ้นมาได้กล่าว ขึ้นมาว่า "เอาเถอะเลือกกันเดียวของแม่ แม่ก็สละทิ้งได้" ว่าจั้น "จะไปบวชไปเรียน

ที่ไหนก็ไปเลย แม่จะเอาน้ำล้างหัวกะโหลก ตั้งแต่วันนี้ต่อไปตัดลูกตัดเต้านั่นเลย'

ว่างั้น "ลูกก็อยู่ตอนลูก แม่ก็อยู่ตอนแม่"

ที่นี้ก็พอแม่ว่างั้นก็วิ่งลงกะโหลกเลย แม่เอาน้ำสาครตาม (หัวเราะ) วิ่งไปหา
หลวงพ่อกับ หลวงพ่อกับอกว้า

"ใจ แม่อนุญาตให้แล้วหรือไอหนู" ว่างั้น ถามสุบิน
สุบินกับอกว้า "เค้าอนุญาตให้แล้วครับหลวงพ่อกับ"

"เออ อนุญาตให้แล้วก็เข้าบวชได้"

ผ่านอนที่มีอยู่ที่วัดเสร็จท่านกับบวชให้ พอบวชเสร็จแล้วก็ท่องหนังสือหนังสือ
ไวยักรมเจ็ดคัมภีร์มูลสงฆ์ ได้สบายมาก อยู่ในโบสถ์ทุกเวลาแหละ แม่ก็ร้องไห้อยู่บ้าน
ลูกไปบวชแล้วไม่มีเพื่อน

คราวนี้รุ่งเช้าขึ้นมา แกร็กก็ไปหาพี่ตามเคยของแก เข้าป่าไป นางแม่เข้าป่า
ไปก็ไป ไปตัดฟันไค้แล้วก็ เห็นร่มไทรก็ร่มเย็นดีเหลือเกิน ว่างั้น ลองเอนหลังนอนดู
ซักหน่อยเถอะ บ่าย ๆ ลมตกแล้วถึงจะมาน้ำน ฟ้าก็ร้อนลงไป ยังไม่ทันหลับเลย
ไอ้เจ้ากวากก็เดินมา แกร็กเลยยกเอามัดแกเล็ง ๆ ดู "แหม ถ้าตัวข้าพเจ้าอยู่
อย่างก่อนไอ้บ้านนี้ข้าพเจ้าก็ไค้ขายไค้เลี้ยงอาตมาแล้ว" แกร็กนั่งร้องไห้อยู่คนเดียว
แก แล้วแกร็กนอนลงไปอีก เคี้ยวก็เลยหลับ หลับแล้วไอ้ราชทูตศาสนศราก็เที่ยวทอง
ก่อนนี้ ไครทำบุญทานทานก่อนนี้ไค้จคนะ ก็มา มาเห็น "เอ๊ะ คนอะไรนอนกลางกอง
กลางป่าอย่างนี้" พุคกันทั้ง 2 - 3 คนเข้า "เป็นเมาเหล้าเมายา และไปเป็น
ผู้หญิงมารยาหรือมานอนอยู่ในกอง อย่างอย่างงั้นเลย เราจะสะกดเอาซะ เอาไปฝาก
กะยมบาล" ว่างั้น "ไปตามไค้ดูซิ เป็นยังงี้ถึงไค้มานอนอยู่อย่างนี้" ก็เลยสะกดเอา
ร่างไว้ซะ สะกดเอาจิตกุศลไป ไปถึงก็ไปให้แก่พระกาฬ พระกาฬท่านก็เลยถามว่า
"หัวไมไค้ชี้ตัว นาคัวมาเนีย ให้ข้าพเจ้าเนีย เป็นเรื่องอะไร"

"ข้าพเจ้าไปนอนอยู่ในกองคัม" ว่างั้น

ถ้ามอกกับไค้ว่าอย่างงั้น ก็เลย อ้อ.....แกร็กเลยนำไปให้ยมบาล ๆ ก็เลยบอก

"อ้อ แกเนี่ย เคียวจะสำรวจบัญชีกูก่อน" ว้างัน

เค้าก็เลยเอาบัญชีมาเปิดดู "อ้อ ไม่เป็นไรหรอกนางคนนี่ ไปเกิดอยู่ในเมืองชมพูเนี่ย ในการหวงห้ามในการกุศลผลบุญ เขาก็มีเวรกรรมน้อย" ว้างัน "เค้าจะทำอะไรอย่าไปห้ามเค้าสิ นี่แหละกรรมอันนี้สำคัญมาก พุทธศาสนาเนี่ยไม่มีที่จะเปรียบ" ว้างัน "ใครเค้าทำอะไรในการกุศลผลทาน ห้ามเค้าไม่ได้เป็นอันสิ้น" ขมบาล

"อย่ายังงั้นเลยพวกท่านทุก ๆ คนระลึกเอาหมอนรกขึ้นมาจะเอายายคนนี้โจนลงน้ำไป" ก็พอดีกะทะทองแดงก็เคঁคขึ้นมาจากพื้นฟล่าน ๆ ๆ "งั้นก็จับโยนลงไป" กลายเป็นผ้าจีวร จีวร ก็ลงไปได้ ขึ้นมาความเค็มก็ร้องไห้ร้องห่ม ขอโทษ วิงวอน "ข้าพเจ้าไม่ได้ทำอะไรชั่วช้าชั่วชีวิต"

"นั่นแหละแกมีแต่กรรม แก ตัวแกนั่นแกทำมา เนี่ยกรรมอันเนี่ยมาสมสู่แกแล้วก็ทั้งสองประการเลย" "กรรมห้ามลูก และห้ามเอาของไป ที่เค้าเรียกว่ามาแล้วไม่ได้ทำกรรมเอาไปกินอันนี้เป็นต้นไป" ตานี้ขมบาลก็เลย พระกาฬท่านก็เลยบอกว่า "อย่ายังงั้นเลย อีกครั้งหนึ่ง เอราระลึกเอาถ่านไฟขึ้นมา โยนเข้าไปกองไฟ" พอดีจับหุ้มก็เป็นผ้าจีวรรับ เมื่อก็เป็นคอกบัว หม้อกะทะเป็นคอกบัว มาครั้งที่สองเป็นผ้าจีวรรับเป็นเปลไปเลย (หัวเราะ) ที่นี้ก็เลยมาใส่สวน ก็ต่อไปนี้เค้าก็เอาร่างของแกยังอยู่ไม่ไปไหนหรอก ให้กลับคืนไปหาว่า "ลูกของท่านบวชเณรอยู่ที่วัดนะ ยังไม่ได้ทำอะไรเลย ได้แต่บวชอยู่เฉย ๆ คราวนี้ในการกุศลผลทานทำบุญเนี่ย อย่าไปห้าม เค้าจะบวชก็ดี เป็นเณรก็ดี หรือเป็นพระก็ดี ถ้ามีลูกมีหลานอย่าห้าม เรามีแต่ส่งเสริม คอไปนี้แกไปทำบุญฉลองเณรเกษะ ลูกชายอยู่ที่วัด" ว้างัน "เวลานี้ทองหนังสืออยู่ในโบสถ์"

พอนั้น กราบเท้ายมบาล พระกาฬ แล้วก็มา มาเข้ามาเข้าร่างแก แกไปถึงไม่เอาเลยพินทอง ฉวยมีดอีโต้เล่มเดียว วิ่งมาจากป่าเลย ในความฝันว่า "กลัวน้ำกลัวเหลือเกินละ มีหมอนรกนี่ คราวนี้ก็มาที่วัด ได้ยินเสียงลูกทองหนังสือในโบสถ์ แกก็เข้าไปกราบเท้า เณร ก็สุมเป็นเณรทะเล้งปราดเข้ามา

"เอ๊ะ แม่ตั้ง 7 วันแล้วไม่เคยมาเลยเนี่ย เหตุไฉนแม่ถึงมาวันนี้" ตามแม่

แต่ก็ร้องไห้ "แม่ได้มีความทุกข์มาก ที่ได้ห้ามลูกบวชในทางพุทธศาสนา ข้า
ยมทูตเค้าพาข้าพเจ้าไปให้แก่พระกาฬ พระกาฬก็เอาไปให้ยมบาล ยมบาลก็จัดการ
ทอดลงไปในหม้อกะทะทองแดง ก็เลยกลายเป็นคอกบัวมา อ้อ ๆ ครั้งที่สองก็ทอดข้าพเจ้า
ลงไปในถ่านไฟ ก็กลายเป็นผ้าจีวร เน้นบุญคุณของลูกเหลือเกินลูก อ้า.....แม่ถึงได้
มาหาลูกในวันนี้ จะทำใจช่วยข้าพเจ้าได้" ว้างนั้น แล้วยังร้องไว้ว่า แกจะมาทำบุญถวายเป็น
พ่อเฒ่าเฒ่าในวันต่อไปว้างนั้น ตานี้เฒ่าก็เลยจัดวันจัดคืนให้แม่ทำบุญกุศลหาการถวายเป็น
เป็นการใหญ่ เค้าบอกชาวบ้านชาวเมือง ทำขนมวันบ้าง ทำของหวานคารวทุกสิ่งทุกอย่าง
นิมนต์พระไปสวดพุทธมนต์เจริญ ฉันทะเสร็จ ตานี้หลวงพ่อบอกว่า

"กรวดน้ำไปให้พ่อมั่งนะ พ่อเวลานี้โคธาสัตว์ศักดิ์สิทธิ์เนื้อมากเหลือเกิน เพื่อท่าน
จะได้รอด รอดผั่งบ้าง" ว้างนั้น

ที่นี้สุบินก็เค้าบอก ทั้งสองแม่จะลูกก็กรวดน้ำร่วมกัน ระลึกถึงคุณพ่อ พ่อระลึกถึง
คุณพ่อ ตอนยายเฒ่าพ่อก่อนงาน ก็เข้าไปในโบสถ์ตามเคย เข้าไปทองหนึ่งสี่
ทองปาดิโมช ทองอะไรเนี่ย ท่านก็มา ทางโน้นเค้ากระเทือน คล้าย ๆ แกกรวดน้ำ
เค้าก็ปล่อยมาทำบุญกุศลนี้คับ ปล่อยให้มารับ รับอาหารแล้วเค้า ที่นี้ท่านไปหาลูกไป
ช่วยด้วย ก็เลยไปหาฝากะตุโบสถ์ เข้าไม่ได้เพราะว่า ในโบสถ์เข้าไม่ได้มะ
มองดู แหม สูงประมาณยันหัว ยันโอษฐ์โบสถ์เลย แล้วน้ำเหลืองร่างกายและบ้ายตัว
เซอะเซิงไปหมด เหลืองไปหมดด้วยน้ำเหลืองทั้งนั้น หูตาใหญ่ก็ตกตะลึงถามว่า

"เอ๊ะ นี่มันอะไรกันเน" เฒ่าถามว่า

"เป็นอะไรมายังไง"

เปรตก็เลยถามบอกว่า "เนี่ยคือพ่อของเฒ่า ข้าพเจ้าเวลานี้ จะมาช่วยเหลือด้วย
จะหายังไงจะช่วยข้าพเจ้าได้"

เฒ่าก็เลยตอบขึ้นว่า "ข้าพเจ้ารู้น้อยเหลือเกิน ทำยังไงไม่รู้ได้ ข้าพเจ้านะไม่รู้จะ
ทำยังไงจะไปโปรดบิดาขึ้นมาได้ ข้าพเจ้ายังเรียนน้อย" ว้างนั้น "คราวนี้ขอให้โยมเปรต
กลับไปก่อนเถิด ข้าพเจ้าจะไปถามหลวงพ่อก่อน เพราะยังไม่ได้คุยกับหลวงพ่อก่อน เพิ่งเจอ
กะเปรตครั้งนี้ ก็เจอกะเปรตครั้งนี้"

พอตกเป็นหลวงพ่อก็ได้มานั่งน้ำร้อน คราวนี้ก็ได้ให้หลวงพ่อฟังว่า

"มาวันนี้เมื่อตอนค่ำ ผมไปห้องหนังสืออยู่ประมาณสามโมง ก็มีเปรตตัวหนึ่ง ใหญ่เหลือเกิน น้ำเหลืองหดย้อยตามตัวทั่วสารพวงค์กาย ข้างซ้ายกลัวเหลือเกิน"

สุบินว่ายังงั้น

หลวงพ่ "เออ นั้นแน่ท่านกรวดน้ำไปหาเค้านะซี หาบิดามารดา แก่ก็มารับเอาณบุญ แต่ที่นี้จะช่วยไม่ได้หรอก" วังั้น "ช่วยได้แต่แม่ฝ่ายน่านมเท่านั้นเอง เป็นเงรเ็นีย จะช่วยจาก ขึ้นจากขุมนรกเ็นียมันลำบากเหลือเกิน ต้องบาตรเ็นียโตเท่า เหล็กโตเท่าบาตร เ็นีย กลิ้งลงไปหาที่ท่านอยู่นะ"

ถาม เหล็กเ็นียอะไรคะ

ตอบ ครับ ชี้นิมเ็นียกินตามทางหมด ท่านว่างั้น บาปหนาเหลือเกิน หลายชีวิต หลายชื่อสัตว์ ที่เค้าทำลงไป ที่เค้าครั้งเป็นคนได้ชาติชีวิต ไม่ว่าสัตว์เล็ก สัตว์ใหญ่ เ็นียการบาปถึงมากมายเหลือเกิน จะช่วยหรือ มันไม่ได้ ก็ต้องกรรมของเขา ต้องไปสู่ อย่างงี้ก่อน ว่างั้น แล้วภายหลังจึงจะช่วยให้ได้ ทำยังงั้นท่านก็ต้องบวชเ็น้องค์พระนะ ถึงจะช่วยพอได้

สุบินก็เลยมา ให้ถึงเวลาบวชท่านก็เลยบวชพระ บวชพระแทนคุณบิดามารดา ไป เป็นอย่างนี้คือว่า ผลกุศลผลทานนี้ ก็แผ่มาถึงบัดนี้ ท่านผู้ใดเล่าที่มีลูกมีบุตร หรือ ว่าเป็นหญิงก็ดี จะไปบวชเ็นียพรหมณ์อาสาสงฆ์ก็ดี เพราะฉะนั้นเราห้ามไม่ได้เลย ถ้าห้ามกรรมนี้จะมาสู่จิตตัวพันที และบัดนี้แล้วไม่เหมือนยังครั้งก่อน ครั้งก่อนเ็นียราชทูตศาสนา ครานี้เค้าเที่ยวท่องเค้าจกบุญชี เห็นเหตุการณ์ บัดนี้เค้าก็เลยสงบสีกไปซะ ไม่มีได้ไปยื่น ทอมาก็มีแต่ว่าเราก็ทำไม่เห็น ฝ่ายบุญเดี๋ยวนี้ก็นึกแล้วว่า ท่านผู้ใดทำลงไปมันก็ไม่เห็น แต่ไม่รู้จะมาเมื่อไหร่เ็นีย

โสตถิวิญญาน

นายฐ นพไชย

ที่วัดเจตพน (เขตพน) เค้า เศรษฐีไปสร้างวัดเจตพน แล้วก็มีไอรูปร่าง ออ
ของ ออ สองตัวเมียตายาย เมื่อก่อนนี้เค้าอยู่สี่ลกินกรรม เค้าก็สวคมนตรีให้พระ
พอเวลาแต่เกิดมามีลูกคนเดียว ลูกชายคนเดียว เกิดมาเป็นหุติพย์ โครพทวะไรอยู่ที่ไหน
ก็ได้ยินมัก แล้วก็ต่อมา ๆ เศรษฐีก็ไปซื้อสวนยายนั่นแหละ แล้วก็ไปสร้าง ยายนั่นแก
ตกลงให้ กว้าง 5 โยชน์นั่นแหละ ที่สวนนะ แล้วบอกว่าจะเอาเท่าไร บอกว่าเอา
เค้าบอกว่า มาไถป่าไผ่เอง แล้วปรับที่ดินให้เสมอหมดนี้ แล้วเอาเงินมาปูให้เสมอเต็ม
พื้นสวนแค่นั้นแหละ เค้าไม่ได้ว่าราคา ตาเศรษฐีก็รวบจริง ๆ ไปก็ เกอช่าวไพร่
ราษฎรไปหา 7 วัน 7 คืน เตียนไปหมดเรียบราบไปหมด ตานี้ก็เอาเงินไปปูอีก 7 วัน
7 คืน ได้คั้ง (ครึ่ง) หนึ่ง พอได้คั้งหนึ่ง ได้ครึ่งสวนนั่นแหละ สองตายายก็เลยไปห้าม
บอกว่า ทายยังงั้นก็ หลัดความคนเดียวแล้วเค้าว่า เค้าขอทำบุญด้วยคั้งหนึ่งเถอะ (หัวเราะ)
เค้าเลยยกที่นั่นแหละทำบุญคั้งหนึ่ง เอาเก็บเงินแค่คั้งเดียว สองตายายนั่นก็เอาแค่เงิน
คั้งเดียว ไปสร้างวัดนั่นใหญ่ เศรษฐีนะ มีเสาดั้งพันต้น เสาดินทั้งนั้นเลย เขาทำเป็นสง
7 ชั้นขึ้น แล้วก็ขึ้นไปชั้นหนึ่งก็เห็นนรกเวจี เอ้อพอขึ้นไปถึงชั้นสุดนั่นละ ก็เห็นหมดแหละ
รู้หมดทุกอย่าง จึงต่อมาก็มีไอ้ ไอ้ก่อนนางสุวรรณจกรนะ ในป่าหิมพานต์ไม่มีผู้ไม่มีคน
มีแต่ฤาษีไปเกิดอยู่นั่น อยู่เกิดกะคอกบัว พระฤาษีมาเที่ยวสระ ก็เห็นเด็กนอนอยู่ในคอกบัว
พระฤาษีเห็นก็น่าสังเวช ก็เลยเอาไปเลี้ยง เอาเด็กนะไปเลี้ยง เลี้ยงโตขึ้นมาก็ตั้งชื่อให้
นางสุวรรณจกร ชื่อว่านางสุวรรณจกร แล้วก็ทางยายที่อยู่ทางนี้ก็ เกิดลูกเป็นหุติพย์
ก็ผู้ชาย ชื่อ ตาโสตถิวิญญาน (หัวเราะ) ชื่อตาหุติพย์ ชื่อโสตถิวิญญาน แล้วก็อยู่มา ๆ
ก็โตขึ้นทุกวันแล้วนะ สุวรรณจกรก็รุ่นสาวแล้ว ก็ไปตกน้ำ ไปให้พระฤาษีอาบ เก็บคอกบัว
ไปบูชา ก็ไปร้องไปร่ำตามรอบสระน้ำ เล่นคนเดียวตามประสา อ้อโสตถิวิญญานอยู่บ้านก็
ได้ยิน เข้าคองออกคองใจว่างั้น ทางนี้ก็เห็นว่ายบ้านนี้แล้ว ได้ยินนางสุวรรณจกรร้องว่า
เข้าที่ไร พี่นี้จะ จะ คื่นรอนจะไป พ่อแม่ก็ห้ามว่า มีลูกชายคนเดียว ไปไม่ได้หรอกผิด พี่

ฌีกับรุ้งมันมีเยอะแยะ เทียวผิจะอุมทุมกอกเอาไปกิน เออถ้าเหาะเหินเหินอากาศได้
 พ่อแม่อีกจะให้ไป ที่นี้ทำใจอยู่มา ๆ มีเศรษฐีอีกคนหนึ่ง แก่แล้ว อยากจะสอนลูกให้ทำ
 เงินทำทอง มีมนต์มีคาถา แล้วก็พาลูกไปในป่า ไปกองที่ไกลไกลนั่นแหละ ที่ไม่มีมีคนนั่นแหละ
 ไปสอนลูกว่า เอาคาถาไปทำน้ามนต์ แล้วเอาหินขาวแช่เป็นเงิน เอาหินแดงแช่เป็นทอง
 ที่นี้ไอ้โศตวิญญานนอนอยู่บ้านมันไต่ขึ้นแล้ว มันบอกว่าโอ๊ย บาดูกไกล ๆ เหมือนอย่างว่า
 อยู่หัวเขาอย่างนั้นอ้อ เค้าว่านา (หัวเราะ) เค้าก็ โศตวิญญานมันก็ ไปทำก่อนลูกเศรษฐี
 เอาภาดาละไปทำน้ามนต์ แล้วก็เอาเงิน เอาหินแดง ไปแช่เป็นทอง เอาหินขาวไปแช่
 เป็นเงิน ทำได้แล้วเอาเงินไป ไปกองไว้สูงเกือบเพียงต้นตาล บอกพ่อแม่ว่า เอาเงิน
 มากินทาน ไม่ให้ออกอยาก แต่วานางนั้นร้องราที่โรมันจะไปทุกทีละ พ่อแม่อีกยังไม่ให้ไป
 ผลที่สุด ก็มีอีกพระโมคคัลลาน์ ก็มีแก้วสำเร็จอย่างหนึ่ง แก้วสำเร็จก็เอาติดหางหมู
 เอา เอาหมูเป็นลูกศิษย์ แล้วก็ให้หมูไปหาเงินมาให้ใช้ แก้วนั้นติดหางแล้วก็ไป
 ไปไกลเข้า ๆ พ่อก็ไปแจกกองเงินโศตวิญญานเข้าก็ไปเลือกเอามา ๆ ไปคาบเอาข้างบน
 ให้ ให้ พระโมคคัลลาน์ อยู่มา ๆ โศตวิญญานออกไปเยี่ยมครูของเจ้านะ เงินนั้นมันน้อย
 ลงมา แล้วก็ถามพ่อแม่ เอาเงินมาใช้ทุกวัน เอาแต่ที่ไหนมา บอกว่าเอาแต่ดินที่ขึ้นมาแหละ
 เพราะฉะนั้นแรงเขาก็ไม่ถึงเค้าว่า (หัวเราะ) ผลที่สุดก็ ยังงั้นก็ คนไปปลักละมั้ง
 ถึงว่าเถอะ เงินนั้นตกบางไป เงินนั้นน้อยลงไป เค้าจะไปอ้อ แอบดูว่า มีคนมาลัก
 ทั้งเงินนั้นเคลื่อนบางไป ไป ๆ เค้าก็ไป ไปดู เงินนั้นก็ถูกแทงเป็นอุโมงค์ จมตัวไว้
 เอาเข้าไปอยู่ในนั้นได้ แล้วก็ทำเป็นช่อง ๆ ไว้เอาไว้ออด พอถึงถึงคืนนั้น หมูลูกศิษย์
 พระโมคคัลลาน์ มาแล้ว แก้วติดหางโล่ มาถึงก็มาหา หาเลือกเอาก่อนพ่อตีที่จะคาบไปไหว
 พ่อตีหันมาทางหางไปตรงช่องที่เค้าทำไว้ก็คว้าแก้วในหาง หมูรู้สึกตกใจกระโดดกองเงิน
 ลงไปตายเลย ไม่ถึงอาจารย์แล้ว (หัวเราะ) ผลที่สุดก็ ที่นี้ก็มาได้แก้วแล้วก็อมใส่ปาก
 เอากองเงินมาถึงบ้าน มาถึงบ้านเค้าก็มาบอกให้พ่อแม่ดู ที่นี้ว่า ที่นี้ เหาะเหินเหินอากาศ
 ได้แล้ว เวลาไต่ขึ้นเสียงขบร้องของนางที่ยืนอยู่ทางโน้นนะเมื่อไหร่แล้วก็ พ่อแม่อย่าห้ามมา
 เค้าบอกพ่อแม่ไว้ ที่นี้จะคอยดู

นางสุวรรณจกร เป็นสาวแล้วที่นี่ ที่นี้โตเป็นสาวออกมา พระฤาษีให้มา มาอยู่
ข้างนอกแล้ว ไม่ให้อยู่ในถ้ำแล้ว มาปลุกกะต๋อนน้อยให้อยู่ปากถ้ำ ที่นี้ก็ มาร้องขบร่าอย่าง
ธรรมดา ที่เคยทำนั่นแหละ โสทวิญญูณได้ยิน แล้วก็ลาพ่อลาแม่ บอกว่าเหาะเหินเหิน
อากาศได้แล้ว ที่นี้จะไปแล้วนะ ให้พ่อแม่ เงินทองมีให้กินให้ใช้ ไม่ให้อดให้อยาก แล้ว
ลาพ่อลาแม่ไป พ่อแม่ก็สงสัยเสียว่า เออ ไปก็ให้มองดูอยู่แต่ไกล ๆ อะ กลัวแต่ผียักษ์ร้าย
มันจะชุมกอกเอาไปกิน เค้าก็ว่า ลูกก็อยากจะไป ที่นี้ลืมเอาแก้วอมใส่ปาก ไปป่าหิมพานต์นี้
ไม่มีสระ 3 ลูก มั่ง สระโนคาหม สระโนมา สระอะไรก็ลืมชื่อ เข้าไป ไปถึงสระนางนั้น
ก็เดินเลาะสระอยู่ พอตึกก็เดินลงเข้าไป ยืนไปใกล้ก็ถามเลย มัน ตรงนี้พูดเป็นภาษาลาวชื่อ
นางขวอนวอนเลน ลงกว้างอยู่เคียว หนองมีเทียมสอง คำเนินกะเจ้า อันนอพ่อแม่เจ้า
เลี้ยงชื่อสันโค เค้าก็ถามกันอย่างนี้เป็นภาษาลาว แล้วก็ให้..... แก้วว่า..... ที่นี้นางนั้น
ก็เลยตอบกลับมามากว่า เค้าไม่ได้มีพ่อแม่อย่างแท้ คนแท้ ที่นี้เค้าบอกว่าได้เกิดจาก
ดอกจกรนี้แหละ พระฤาษีเอาไปเลี้ยงไว้ โตขึ้นมาที่นี้ก็ ท้าวนั้นก็บอกว่า เค้าก็เลยถาม
สั้น ๆ บอกว่า เอาเค้าเข้าอยู่ชอน เคียงข้างแม่สะนอนจะไค้ไหมหนอ เค้าว่า ออ
เค้าไม่ได้เขียนชก้อย่าง บางนั้นก็บอกว่า เอาแต่พระฤาษีเป็นใหญ่ เออ ชายนั่นก็จับแขนเลย
จูงกันไปหาพระฤาษี ไปกราบพระฤาษี พระฤาษีบอกว่า เค้าก็ไม่ได้ห้ามไค้หวงหวอก
เค้าเลี้ยงไว้เผื่อทาน (หัวเราะ) ก็เป็นอันว่าตกลงเป็นคู่ผิวเมียกัน ก็ได้ปรนนิบัติพระฤาษี
อยู่นั้นปีหนึ่ง สองผิวเมียนั้น ตักน้ำให้สรง แล้วก็เก็บดอกไม้บูชาอยู่ตามธรรมเนียมที่เค้าเคยทำ
ก่อนนี้คนไม่มีที่นั้น ก็พอดีได้โสทวิญญูณกับนางสุวรรณจกรเนียบไปอยู่ ก็อยู่มา ๆ ไค้ขบปีแล้ว
ก็คิดถึงพ่อแม่ โสทวิญญูณเนียบก็ลาพระฤาษี บอกชวนเมีย พามาเยี่ยมพ่อแม่สักครั้งหนึ่ง ก็ลา
พระฤาษีไม่ว่าอะไร มา ให้มา ลาแล้วก็เอา อมสร้อยใส่ปาก ก็เอาเมีย เค้าเรียกองแกะ
ใส่หลัง

ถาม อะไรนะคะ

ตอบ เค้า แก่ เค้า เค้า เค้า เอาเมีย อดองใส่หลัง เค้าเรียก

ถาม อดองเหรอคะ

ตอบ เออ เค้าเรียกกอง คนตะกอน เค้าเอาเมียที่เหลือ แล้วก็แกวใส่ปากมาเลย
มาถึงพ่อแม่ โอ้ยเมื่อก่อนนี้ ชาวบ้านชาวเมืองว่าลือว่า โสทวิญญานเป็นบ้า มันร้องมันรา
มันทาเพลง เห็นนางร้อง ร้องอยู่โนน ทางนี้ก็ร้องอยู่ทางนี้ ผลที่สุดมาถึง เห็นเมีย
โสทวิญญาน โอ้ คนคุณเลาต่างเพมาดู 7 วัน 7 คืน ชาวไมกิน ออกมาชวากัน เออ
สวย ไม่มีคนที่เปรียบในเมืองมนุษย์ ที่นี้ก็มากัน ที่นี้ทาใจ 7 วัน 7 คืน พ่อแม่ใจใจก็อีกแล้ว
กลัวเจ้าห้ามหากษัตริย์บ้านเมือง จะมาฆ่าโสทวิญญานเอาเมียมันไป เปี่ยมมันสวย
ก็เลยส่งลูกบอกว่า อย่างนั้นเลย ถ้าลูกคิดถึงพ่อแม่ก็มันมายามเถอะ ให้กลับไปอยู่ที่เก่า
ให้กลับไป เค้าก็กลับ กลับไปที่เก่า ไปอยู่ที่นี้เกือบปีก็มีลูก ไปอยู่ยังเปื่องที่กลับไป
กลับไปแล้วก็ไปมีลูก ครั้งละ 2 คน มีครั้งละ 2 คน เกิด 16 หบะ แต่ว่ามี 12 เดือน
ถึงคลอดทีหนึ่งนะ 12 เดือนถึงคลอดทีหนึ่ง แล้วก็ออกทีละ 2 คน 2 คน

ถาม ผาแฝด

ตอบ เออ ผัด 16 หน ได้ 32 คน (ฮึ) ที่นี้ลูกเต้าเกิดเองกันเอง ก็อยู่มาเมื่อแม่
เคียวนั้นแหละก็เลยเป็นบ้านตาลบ้าน 9 โกฎ หลังจากเรือน ไม่รู้มันมากน้อยแค่ไหนนี่
เป็นบ้านในป่าหิมพานต์ ซึ่ง 9 โกฎ หลังจากเรือน ตายไม่มีกองฟอน จุกเผาไม่รู้
ก็มีลูกเค้าไม่ไคหนักหน่วงทอง กินน้ำอยู่กรรมเหมือนอย่างกรรมคานาเรานี้ออ เหมือน
กับผาซัคอยู่ที่เอว พอถึง 12 เดือนก็คลอดออกมา โกรเห็นก็เอาหัวแม่มือให้ลูก โตเอง
(หัวเราะ) ตายไม่มีกองฟอน จุกเผาไม่รู้อีกแหละ เออ ถึงอายุ 2000 ปี เขียวหาย
ไปเหมือนดอกไม้ อายุคนในป่าหิมพานต์นี้ เมื่อทานูญอะไร เค้าได้โปรดปรานนิพพาน
นิพพานกันนี้ (หัวเราะ) แล้วก็ต่อมาก็ได้ มีตาชีผาขาวอยู่ในวัดเจตพณนี้ พาทาขุนไทยไป
ตาขุนไทยไปกลับมา ถึงมาจำเอานิทานนี้มาเล่าสู่กันฟัง ฮึ ไปจจาเวามาค บก
มีตนออยเทาล่าตาล เออ คอกบัวแทงกแวียน แล้วก็ ขุนตาลละลูกนี้คนกินอยู่ข้างนี้
หมีกินอยู่ข้างโน้นไม่รู้กัน ก็มีอยู่แค่นี้

ขวอนวอนเล่น - ขอลงเล่นควย, ลงกว้างอยู่เคียว - เล่นคนเคียว

หนอบมีเทียมสอง - ไม่มีใครเล่นเป็นเพื่อน, คำเนินกะเจ้า - เดินไปกับเถอะ

อันนอพ่อแม่เจ้า - เถอะพ่อแม่เจ้า

ความซื่อสัตย์

บายนอง แสงทอง

มีนางอยู่นางหนึ่ง ถือศีลอยู่ค่าเดียว มีความซื่อสัตย์ต่อสามี ซื่อสัตย์คำนี้ก็คือว่า ไม่นอกใจ แล้วได้ไปเกิดอยู่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ พระโมคคัลลานะท่านเห็นเข้าก็จึงได้ถามว่า "นี่เธอมาเกิดที่นี่ได้อย่างไร เธอทานอะไร" นางก็ตอบว่า "ซื่อสัตย์ต่อสามีข้อเดียว" ที่ไปเกิดไม่มีอะไรเลยนั่นแหละไปเกิดได้ แต่เนื่องจากว่ามีกุศลเก่าส่งอะไรก็ขึ้นไปได้

หนุ่มน้อยผู้กตัญญู

นายสนอง แสงทอง

นิทานเรื่องนี้เป็นเรื่องของหนุ่มน้อยผู้กตัญญู นิทานเรื่องนี้ที่ชื่อเรื่องว่าหนุ่มน้อยผู้กตัญญู ได้เกิดขึ้นมานานพอสมควร ประมาณไม่ต่ำกว่าพันปี หนุ่มน้อยผู้เกิดมาในป่า ขณะนั้นมีพ่อกับแม่ 2 คนซึ่งอยู่ในป่า ก็ได้เกิดหนุ่มน้อยผู้ขึ้นมา หนุ่มน้อยผู้เมื่อเกิดขึ้นมาอายุพอสมควรแล้วก็มีความคิดช่วยพ่อแม่ เช่น หาผลไม้ หาอาหารมาให้พ่อแม่ เป็นผู้ที่ระลึกนึกถึงบุญคุณของพ่อแม่ที่ได้เลี้ยงมาแล้ว แล้วก็ต้องเลี้ยงท่านตอบ คือมีความคิดแต่เล็กแต่น้อยจนเป็นหนุ่มอายุก็ควรจะ 20 หรือ 20 กว่า ๆ พ่อแม่ก็เผอิญไปถูกงูเห่ามันพิษใส่ ตาเลยบอดทั้ง 2 คน ขณะที่ไปหาอาหาร หนุ่มน้อยนั้นเห็นว่าพ่อแม่ตาบอดมองไม่เห็นก็ไม่ให้ออกไปหาอาหาร คือ ให้อยู่บ้าน ให้เฝ้าบ้าน หนุ่มน้อยก็ออกหาอาหารแทนมาเลี้ยงพ่อกับแม่อยู่เป็นประจำ แม้กระทั่งยายที่อยู่หนุ่มน้อยผู้ก็ได้เอามาพ่อกับแม่ คือ หาไข่ สมัยก่อนเค้าเรียกอะไร เรียกกระจาก สมัยนี้ก็คงจะเรียกกระจาก หาไข่กระจาก เอาพ่อไว้ทางหนึ่ง เอาแม่ไว้ทางหนึ่ง หา ถ้าตรวจดูที่ท้องยายที่อยู่ หาไปแล้วไปถึงทะเลอันคืออันเหมาะสมอาหารจะสมบูรณ์ ก็ให้ทำที่พานักทำที่ปัก เสร็จแล้วก็ให้พ่อแม่อาศัยอยู่ก็หาอาหารมาเลี้ยงพ่อแม่ ทำอยู่อย่างนี้เป็นประจำ

จนอยู่มาวันหนึ่ง หนุ่มน้อยผู้ก็ได้ออกไปหาอาหารอย่างเคย ขณะนั้นมีพรานล่าเนื้อมาถึง พรานล่าเนื้อนี้ก็เห็น รู้สึกจะเป็นเจ้าชายอีกเมืองหนึ่ง พรานล่าเนื้อก็เข้ามาในป่าก็มาเห็นเนื้อเยอะ ๆ เห็นสัตว์เยอะ ๆ ก็เข้ามา จะมาเพื่อจะมายิงสัตว์ แต่สัตว์นั้นได้อาศัยหนุ่มน้อยผู้ เพราะหนุ่มน้อยผู้มีเมตตาไม่รังแกสัตว์ ได้อาศัยหนุ่มน้อยผู้อยู่ หนุ่มน้อยผู้ไปไหนก็พลอยไปด้วย หรือว่าไปตาม เพราะหนุ่มน้อยนี้ไม่ทำร้าย ถ้ามีภัยเกิดขึ้นหนุ่มน้อยก็จะให้สัญญาณเพื่อให้สัตว์หนีเสีย คือหากันอยู่อย่างนี้ ขณะนั้นเจ้าชายพระองค์นั้นก็มีความคิดคะนอง เมื่อเห็นสัตว์ก็ใคร่ที่จะยิง ยากที่จะเอาสัตว์ เอาเนื้อแต่ว่าสัตว์นั้นได้วิ่งหนีเพราะว่าหนุ่มน้อยผู้กตัญญูให้สัญญาณหนีไป เจ้าชายผู้ก็ได้โกรธหนุ่มน้อยผู้มากทำให้สัญญาณไล่สัตว์หนีไป ก็ไต่กิ่งหนาไม่ไปไล่จนกระทั่งล้ม (ล้ม) พบลุง เจ้าชายผู้ก็ได้เดิน

ได้เดินไปดูว่า ดูคำว่าต่าง ๆ นานา "เจ้าเป็นคนไม่ดี เจ้าไล่สัตว์หนี" แต่หนูมน้อยผู้นี้
 ก็ไม่โกรธตอบ พูดแต่เพียงว่า ท่านยิงเราทำไม ท่านยิงเราเพราะเหตุใด เราทำ
 อะไรให้ท่านหรือ" ก็ถามอยู่แต่อย่างนี้ เจ้าชายก็ตอบว่า "เจ้าไล่สัตว์หนีก็เลยไถ่ยิง"
 ที่นี้หนูมน้อยผู้นี้ก็เลยบอกว่า "ถ้าข้าพเจ้าผิดเพราะเหตุนี้ ก็ขอให้ท่านนะมาเราไถ่ แต่
 ก่อนที่ท่านจะมาเรา หรือท่านมาเราแล้ว ท่านต้องรับปีศาจมารดาของเรานะไปอุปการะด้วย
 ขณะนี้พานักอยู่เชิง เขา ท่านตามอกทั้งคู่ ถ้าขาดเราแล้วท่านจะไม่มันเลี้ยง" เจ้าชาย
 ผู้นี้ก็ได้ฟังเช่นนั้นก็มีความสำนึกว่า "ตายแล้วเรา ทั้งนี้เราขนาดนี้ยังไม่ดูคำว่าเราเลย
 เราเสียอีกเป็นคนพาล" ก็ได้นึกย้อนถึงตนเอง ย้อนคิดถึงตนเองว่า "เออ เราเป็น
 คนพาลแต่ผู้เดียว เราไม่ได้เป็นคนพาลเลย" จึงรับว่าจะไม่มา ไม่ทำร้าย เสร็จแล้วก็
 รับปากว่า จะเอาพอกับแม่ของหนูมน้อยผู้กตัญญูนี้ไปอุปการะเป็นอย่างดี แต่พิษของลูกศรนั้น
 ได้เข้าไปสู่หัวใจ ทำให้หนูมน้อยสิ้นสติไป กษัตริย์หรือเจ้าชายนั่นก็ว่าหนูมน้อยได้ตาย
 ก็เลยปล่อยทิ้งไว้ แล้วก็ได้เรียกทหารคนสนิทให้ไปช่วยกันเพื่อไปเอาเออ.....พอกับแม่
 ของหนูมน้อยผู้กตัญญูนั้นไปอุปการะ ไปถึงเอาผลไม้เอาอาหารไปให้ ก็ปลอมตัวเป็นหนูมน้อย
 เจ้าชายก็ปลอมตัวเป็นหนูมน้อย ไปถึงเรียกพ่อ เรียกแม่บอกว่า เออ..... "บาแล้ว
 เออ.....หนูมน้อยมาแล้ว" แต่พ่อแม่เห็นว่าเสียงไค้ก็จึงไม่ยอมรับอาหาร ไม่ยอมรับ
 ไม่ยอมกินอาหาร บอกว่า "ไม่ใช่ ท่านเป็นคนอื่นปลอมมา อ้า.....เอาลูกเราไปไว้ไหน"
 ก็ไคร้องไห้ร้องไห้หาลูก เจ้าชายผู้นั้นก็ยิ่งสลบใจเป็นอย่างยิ่งว่า เราจะทำผิดขนาดนี้ก็
 ไม่รู้จะหาอย่างไร ก็ไคนั่งดูอาการอยู่ ทั้งพ่อและแม่ของหนูมน้อยนั้นก็ไค้เศร้าสลบไปถึงลูก
 ไม่ยอมกินอาหาร นั่งบ่นเพ่น นั่งเจริญวิปัสสนาส่งกระแสจิตไปหาลูกว่า ลูกอยู่แห่งหนใดนั้น
 ที่ลูกมีพระคุณต่อพ่อแม่อย่างนี้ ก็ส่งกระแสจิตไปให้ว่า ให้ลูกนั้นไค้พ้นจากอันตรายทั้งปวง
 สองคนไค้ส่งกระแสจิตไปหาลูกว่า ตกทุกข์ได้ยากอยู่ตรงไหน ไครหาอันตรายขอให้พ้น
 คื่นสติ ส่งกระแสจิตไปถึงลูก เจ้าชายผู้นั้นไค้ดูอาการอยู่ด้วยความสลบใจ แต่แล้วเหตุการณ์
 ที่ไม่คาดฝันก็เกิดขึ้นคือ ค้วยกระแสจิตหรือบุญกุศลที่ไค้เลี้ยงพ่อแม่ก็ทำให้ชายผู้นี้เป็นหนูมน้อยนั้น
 ไค้ฟื้นคืนสติขึ้นมาอีก เมื่อรู้สึกตัวขึ้นมาก็กลับมาหาพอกับแม่ไค้ คือหมายความว่า เออ.....

ได้หายจากอาการเจ็บปวดที่ถูกลูกศรนั้น พอกลับมาหาพ่อแม่แล้ว เจ้าชายผู้นั้นได้เห็น
 ความอัศจรรย์ เพราะคนตายแล้วนั้นเกิดอีก คือคนตายแล้วฟื้นอีก เมื่อเห็นความอัศจรรย์
 ก็จึงได้เข้าไปกราบพอกับแม่ของเจ้าหนุ่มน้อยว่าเป็นผู้วิเศษ แต่ความจริงแล้วไม่ใช่
 ผู้วิเศษ คือ เป็นอานิสต์แห่งบุญ บุญกุศลที่ได้เอื้อ.....มีพระคุณต่อพอกับแม่นั่นเอง
 เจ้าชายเห็นอย่างนั้น เมื่อเห็นหนุ่มน้อยนั้นกลับมาก็เลยขอเป็น คือขอเป็นบุตรผู้วิเศษ
 ขอเป็นบุตรผู้วิเศษ เสร็จแล้วก็ไปพระสหายกับหนุ่มน้อยว่า ขอให้เข้าไปในเมืองด้วยกันเถอะ
 บอก "เราเนียเป็นเจ้าชาย จะให้เจ้าครองราชสมบัติเนี้ยคิง (ครึ่ง) หนึ่งของเมือง
 เพราะว่าเราได้เป็นเจ้าเมืองแล้ว เนื่องจากพระราชบิดาได้ถึงแก่สิ้นพระชนม์ไปแล้ว"
 เสร็จแล้วผู้หนุ่มน้อยนั้นก็ชัก ก็เพราะตัวเองไม่เคยอยู่ในเมือง แต่แล้วก็สู้เจ้าชายไม่ได้
 เพราะเอาไปจนได้ เมื่อเอาไปจนได้ ไปถึงในเมืองก็ เจ้าหนุ่มน้อยผู้นี้ก็ได้หาพอกับแม่
 เข้าไปในเมือง คือ หาบเข้าไป เอาไว้คนละข้าง พอไว้ข้างนี้แม่ไว้ข้างนี้ หาบไปจน
 ถึงเมือง เมื่อถึงเมืองแล้ว เอ้อ.....เจ้าชายก็ได้ยกเมืองให้ครองกึ่งหนึ่งอย่างที่เขา
 เสร็จแล้วด้วยความดีใจของพอกับแม่ พอกับแม่ที่ลูกได้เป็นด้วยความดีใจ ดีใจก็คือ คนเรา
 ตอนดีใจ ปลื้มใจ ก็คงจะน้ำตาออก น้ำตาออกมาก ๆ หรือว่าร้องไห้ นั่นแหละ ที่นี้ตาที่
 เคยบอคมันก็เลยมองเห็น มองเห็นบ้านเห็นเมือง เลยกลายเป็นเจ้าเมืองกึ่งหนึ่ง

คนไปทำอะไร

นายชู นพไชย

นี่ก็ไปทำอะไร แล้วไปนอนเฝ้าไร? และก็มียิงมากินข้าวโพดละ มาทำอะไรข้าวโพดนี่ก็มานอน นอนก็ตีหลับไป หลับแล้วดิงก็มาหามไป หามเอาขึ้นต้นไม้ละ กับไทรสูงใหญ่ เอน ๆ ค่อย ขึ้นไป มันเอาไปก็ทำเฉย รู้สึกแล้วแต่ก็ทำเฉย มันจะเอาไปทำอะไร ปลอ่ยให้มันเอาไป เอาขึ้นไปต้นไทรนั้น เอาไป ไปวางลงนอน แล้วมันก็ไปเอาเงิน เอาทองมา เอาเงินเอาทองมา มา มาแล้วก็มาฝันว่า ตายแล้ว เก้าเอามาใส่มือให้ ให้ก็บอกว่าคนนั้นตายแล้ว หมอนี่ก็ทำเฉย ดิงหาวิธีหมกเรื่องเค้าแล้ว เค้าก็หนีไป ดิงหนี เค้าก็ลงมา ได้เงินได้ทองมาเยอะ กลับมาบ้าน ก็มาเล่าสู่เพื่อนทั้ง เพื่อนก็อยากได้อีก (หัวเราะ) ไปก็ตีไกลไปนอนอยู่ไร? ไปเฝ้าไร? เหมือนกับหมอนี่นั่นะไป ฟีนี่ก็ผลที่สุด ดิงก็มาทำแบบเค้าเหมือนกัน ใอนี่ก็ทำเฉยเหมือนกัน ฟีนี่ก็ไปอีก มันก็หามขึ้นต้นไทร ฟีนี่นั่นแหละ เอาไปวางแล้วก็เอาเงินเอาทองมาให้ มาให้แล้วก็ ผลที่สุดก็ตีใจ เกินซี เค้าบอกว่า เออ ให้มันไปเกิดที่ศรีสุข ให้มีลาภมีรวย เจ็บทองมีทำบุญให้เท่านั้นเท่านั้น เค้าก็ว่า ว่ากันยังงั้น ดิงก็พรรณนาไป ทางนี้หลง เออ! ซี ดีใจ เออ! เค้าว่า พอเออ! มันก็รู้ว่าคน ฮือ มันรีบคว้าเงินมันนึกว่ามันยังไม่ตายละซี คนพูดได้นี้ก็คว่าดูเงินนะ กลับวิ่งหนีเข้าป่าไป แล้วก็โคตหนีไป ใอนี่เลยไม่ได้อะไรเลย มันฉกตกคนไม่ตายเลยซ้ำ เออ ตัวนี้ มาช่วยกันฉก ตกลงไปตายเลย อยากได้เงินเลยไม่ได้ซ้ำ (หัวเราะ)

จักรพรรดิผู้ครองเมือง

นายสนอง แสงทอง

จักรพรรดิผู้ครองเมืองนี้ชื่อ พระเจ้าเสนธิโกศล พระเจ้าเสนธิโกศลเนี่ยเป็น จักรพรรดิครองเมืองมาหลายนครด้วยกัน คือ สามารถที่จะรวบรวมเอาหัวเมืองต่าง ๆ พระราชาแต่ละเมือง พระเจ้าแผ่นดินแต่ละเมือง เนี่ยมารวมกัน ถ้าสมัยนี้จะเรียกว่า ประเทศมหาอำนาจ ในเรื่องพระเจ้าจักรพรรดิครองเมืองนี้ เกิดขึ้นประมาณสองพันกว่าปี หรือสามพันปีนี่เอง สมัยนั้นพระเจ้าจักรพรรดิชื่อ พระเจ้าเสนธิโกศล ซึ่งเป็นจอม จอมทัพ และเป็นพระราชนักปราชญ์ท่านหนึ่ง ท่านได้ครองบ้านครองเมืองมา สามารถปกครองเมือง ได้ถึง 16 นคร คือ มีสติปัญญาดีและก็มีความสามารถดี อยู่มาก็มีหลานชาย หลานชายนั้นก็เกิดขึ้นกับลูกของน้องชาย คือ พระเจ้าเสนธิเนี่ยไม่มีราชโอรส ไม่มีราชโอรสก็มามีหลานชาย เกิดขึ้นจากน้องชาย อ้อ.....เกิดขึ้นจากน้องเขยกับน้องสาว น้องสาวซึ่งครองอยู่นครหนึ่ง แต่ไม่ได้เป็นจักรพรรดิ ซึ่งครองอยู่นครหนึ่ง พระเจ้าเสนธิเป็นจักรพรรดิ ก็ได้เอาหลานชาย เนี่ยมาเลี้ยง เพื่อจะได้ฝึกฝนให้เป็นจักรพรรดิ เสร็จแล้วต่อมาพระเจ้าหลานชายเนี่ย อายุเพียง 16 พรรษา ก็เกิดกบฏ เกิดกบฏขึ้นมาคือ ก่อนที่จะได้ครองราชย์ตามที่พระเจ้า เสนธิให้ตามท่านองครักษ์ธรรม แต่ปรากฏว่าเกิดกบฏขึ้นมาก่อน เพราะว่ากลัวจะให้คนอื่น คือ กลัวจะให้คนอื่นเป็นจักรพรรดิคือ การที่กบฏนี้ก็เพราะว่ามีพระเจ้าองค์หนึ่ง ผู้วิเศษ องค์หนึ่งหนุนหลัง สมัยเราก็คงจะได้ยินชื่อว่า พระเทวทัตเป็นยังงั้นยังงี้ เนี่ยพระเทวทัต ก็ได้หนุนหลังขึ้นว่า ถ้าเจ้าชายเนี่ยไม่กบฏ ไม่ยึดครอง ไม่ฆ่าพระเจ้าเสนธิโกศลซะ ก็จะต้องไม่ได้เป็นใหญ่ สมัยนั้นพระผู้วิเศษ คือ พระเทวทัตเนี่ย ก็ได้แสดงอิทธิฤทธิ์ให้ โอรสหลานชายนั้นได้เลื่อมใสจนเชื่อแน่ว่า เรามีผู้วิเศษแล้ว เราก็คงจะได้เป็นจักรพรรดิ ที่ยิ่งใหญ่ไปกว่านี้อีกก็จึงได้ทำการยึดอำนาจ คือทำการยึดอำนาจ การปล้นอำนาจจะเป็น จักรพรรดิเสียเอง โดยการจับเอาพระเจ้าเสนธิเนี่ยไปขังไว้ ๆ ในที่คุมขัง แล้วก็ตัวเอง ก็ขึ้นครอง ซึ่งสถาปนาตัวเองว่าเป็นจักรพรรดิ แต่แล้วต่อมาพระเจ้ามีอีกพระเจ้าหนึ่ง พระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าพิมพิสารนี่ก็เป็นผู้ที่เก่งในการตีเมืองที่มากขึ้น ที่มาขึ้นกับพี่ชาย

คือที่นี่เป็นน้องชาย พระเจ้าน้องชาย ตากี้นี้เป็นอ้า.....ลูกของน้องสาว ก็มาที่เมือง
 บกพลมาที่เมือง ตีเมืองคือตีกับหลานชายนะ รบกับหลานชาย พระเจ้าพิมพิสารรบกับหลานชาย
 รบยังงี้ก็ไม่ชนะ เมื่อรบไม่ชนะก็ ครั้งที่ 1 ไม่ชนะ ครั้งที่ 2 ไม่ชนะ ก็ได้ไป ไปส่ง
 สมัยก่อนเรียกว่า ส่งแนวที่ 5 ส่งแนวที่ 5 เนี่ย ไปสืบเอาความลับว่าที่ยังงี้เมืองโกศลเนี่ย
 จึงจะแตก จึงจะสู้พระเจ้าชื่อว่า พระเจ้าอชาตศัตรูที่เกิดกบฏเนี่ย พระเจ้าอชาตศัตรูได้
 คียังงี้ก็ เข้าไปสืบ ส่งไป 5 คน เข้าไปสืบในเมือง ในแคว้นโกศล เข้าไปสืบ ไปสืบ
 ที่ไหน ไม่ไปหรอก ไปสืบเอาข้างวัด ไปที่ไหนก็ได้เรื่อง ไม่ได้เรื่อง แนวที่ 5 ห้าคน
 ไปข้างวัด ในสมัยก่อนพระก็คงจะวิพากษ์วิจารณ์การเมืองกันเหมือนบ้านเมืองเราสมัยนั้นะ
 พระบางที่ก็วิพากษ์วิจารณ์การเมืองเหมือนกับคุย เรื่องการเมืองกันยังงี้ยังงี้ หลวงตาองค์หนึ่ง
 ก็พูดขึ้นว่า "โอพระเจ้าพิมพิสาร ไม่น่าอย่าเลย อะไรไปตีเมืองของหลานชายที่ยึดกบฏ
 คึดกบฏแค่นั้นเองนะตีไม่ชนะ สองเที่ยวก็ไม่ชนะ" อีกหลวงตาหนึ่งพูดขึ้นว่า "ถ้าท่านละ
 ถ้าท่านเป็นพระเจ้าพิมพิสารท่านจะหาอย่างไร" "ถ้าวเป็นผมนะ เลอ—เป็นผม—ผมก็เอาทหาร
 อีกกลุ่มหนึ่งไปซุกอยู่ที่ช่วงหลัง ประตูหลัง เอาทหารอีกกลุ่มหนึ่งเข้าทางคานหน้า แล้วเอา
 ทหารอีกกลุ่มหนึ่งไวด้านข้าง คานหน้าเขาไปล่อพระเจ้าอชาตศัตรูออกจากที่ลู่ แล้วทำเป็น
 แพ้พัว แล้วก็วิ่ง แล้วก็พยายามแพ พยายามถอยหนี ถอยเรื่อย สู้เรื่อย ถอยเรื่อย
 จนกระทั่งได้จังหวะก็ให้สัญญาณทางหลังตามมา คานข้างกลับมา แก่นั้นแหละ ปัญญาเด็ก
 แค่นี้เอง" แคบอก โอ้ย.....แนวที่ 5 คือใจเต้นผางเลย โคคออกจากกำแพงวัดกลับมา
 มาบอกพระเจ้าพิมพิสาร ได้เรื่อง คือ ได้จากพระเพราะฉะนั้นพระเนี่ยหัวดี (หัวเราะ)
 พระเนี่ยกินข้าวข้าวบ้านแล้วหัวดี คือ ไม่ได้ทำงานทำการหรอก เกิดเป็นวันก็ดูตำรา
 มีโอกาสก็นั่งสมาธิ พิจารณาตนเองบ้าง ดูเหตุการณ์บ้าน ดูเหตุการณ์เมือง อย่างสมัยนี้
 เนี่ยถึงมีหมอกูขึ้นมา ก็พระบางองค์ท่านก็เป็นหมอกูนะ เพราะวาสมอง เกิดก็ตอนนั้น
 อ้า.....เสร็จแล้วก็ย้อนถึงไปถึงพระเจ้าพิมพิสาร พอได้ความอย่างนั้นก็เอาอย่างนั้น
 เอาเลย เอาอย่างนั้นเลย เอาอย่างพระท่านว่ามานะ ก็ได้สั่งทหารเป็น 4 ทัพ 4 พวก
 อีกพวกเข้าประตูหน้า อยู่หน้าข้างสอง อยู่ด้านหลังอีกคอยหลบหลัง เสร็จแล้วก็ไปตี แพ้

พระเจ้าอชาตศัตรูได้ใจพอเห็นแพฐใหญ่เลย พอขับถึงที่ พอขับมาถึงคานหลัง ทลบทหลังเสร็จ
 เรียบร้อยจึง พระเจ้าอชาตศัตรูไคนี้ยึดเมืองเอาคันมาไค ไค จึงพระเจ้าอชาตศัตรู
 ไคพระเจ้าพิมพิสาร เอาพระเจ้าอชาตศัตรูไปขังไว้เมืองของชาน เอาไปที่โน้นเลยที่
 โกสิมพี (โกสัมพี) ไม่ได้เอาไปเอาไว้โกศลละ เอาไปโกสิมพี เอาไปขังไว้ที่นี่
 พระเจ้าพิมพิสารก็ไคให้ทหารให้เวรยามเอาข้าวเอาอาหารไปส่ง เพณียลูกสาวก็อยาก
 จะไปดูก็เลยอาสาไปส่งอาหารเอง ส่งไปส่งมาไม่รู้ไคไหน เกิดไปไคกัน (หัวเราะ)
 ลูกกับหลานไปไคกันอีก เสร็จแล้วเมื่อลูกหลานไปไคกัน เลยผลที่สุด ก็เลยต้องยกเมืองนั้น
 นะให้เพราะว่าไหน ๆ มันก็เป็น ไหน ๆ มันก็ฆ่ากันไม่ตายแล้วนี่ เพราะว่าบาไคเป็น
 ลูกเขยตัวเอง ผลที่สุด พระเจ้าอชาตศัตรูเมื่อไคเป็นใหญ่อีกครั้งหนึ่งก็กลับทรمانพอ
 จนถึงขั้นตาย เพราะว่าไคถูกยุจากพระเทวทัต เพราะว่าจะต้องให้พระเจ้าเสนทิโกศล
 เนียตายถึงจะไคเป็นใหญ่ แล้วผลที่สุดก็ทรمانพอจนถึงแก่ความตาย ขณะที่ทรมานนั้นไค
 ปากเห่า เออ.....พระเจ้าเสนทิโกศลเนียเดินจงกรรมนะ ไม่ได้กินข้าวทณก็อยู่ไคเออ.....
 จนกระทั่งเออ.....พระมเหสีเนียสงสาร จนกระทั่งเอาเนยเนียทาในตัวไป ไปให้ ไปส่ง
 คือขณะที่ไม่ให้ส่งอาหาร เสร็จแล้วท่านจะเดินจงกรรมเพื่อให้ไคสมาธิ เพื่อให้ไคมีอาการ
 หิวข้าว หิวอะไร ก็อยู่ไค ขังไว้ไม่ให้กินข้าวกินน้ำ 7 วันก็ยังอยู่ไค เป็นเพราะอะไรก็ไป
 ดู ออเดินจงกรรมเนียเอง เดิน ๆ อยู่ยังงี้เอง ที่นี้ก็สั่งให้ทหารนะขอโทษนะ ขอโทษ เอา
 มีดโกนเนียปากผ่าเท้าออกหมดจนเดินจงกรรมไม่ได้ จนเท้าเปื่อยเฟะไปหมด ที่นี้ก็ถึงขั้น
 เสียชีวิต ครั้นขณะที่ทหารยามเฝ้าว่า พระบิดานั้นเสียชีวิตก็จะไปบอก ไปทูลบอกพระเจ้า
 อชาตศัตรู บอกเสร็จแล้วไปก็พร้อมกับอีกฝ่ายหนึ่งอยู่ทางพระมเหสีของพระเจ้าอชาตศัตรู
 บอกว่า จะมาส่งข่าวบอกวากำลังจะคลอดคนนะ คือกำลังจะประสูติราชโอรส ที่นี้ก็ 4 คน
 ทาง ทางฝ่ายทางมาเจอกัน มาเจอกันว่าจะไปทูลพระเจ้าอชาตศัตรู ก็เลยตกลงให้เรื่อง
 ทูลเรื่องพระราชโอรสประสูติก่อน ตกคงกัน อ้าว.....คณะนั้นก็ขึ้นไปทูลก่อนบอกว่า ขณะนี้
 พระราชโอรสกำลังจะประสูติ และประสูติแล้วด้วย บอกประสูติแล้วด้วย เออ.....เป็นชาย
 โอ้ย.....คิใจใหญ่เลย คิใจลืมหิ้ว พอคิใจไปถึงพ่อ รู้ว่าพ่อรักลูกมากแก่ไหน นึกถึงพ่อ ก็ไค

สั่งทหาร บอกให้ปล่อยพ่อได้ บอกเอาพ่อมารักษา พ่อไปทหารที่ปากก็ มาพร้อมอยู่แล้ว
 หูลไปขณะเดียวกันก็บอกว่าสิ้นพระชนม์แล้วเนี่ย ดังนั้นพระเจ้าอชาตศัตรูจึงได้เสียอก
 เสียใจ เพราะเทวทัตเนี่ยยุยงให้ฆ่าพ่อตัวเอง เสร็จแล้วต่อมาพระเจ้าเทวทัตก็เสื่อม
 จากการนับถือของพระเจ้าอชาตศัตรู คือจักรพรรดิเสื่อมจากการนับถือก็จึงได้จะพยายาม
 ฆ่าพระพุทธเจ้าเพื่อจะได้เป็นพระศาสดาเอง ก็เรื่องมันยังไม่ยุติก็จะมาฆ่าพระพุทธเจ้า
 แต่พระพุทธเจ้านั้นก็ไม่ได้ทำอะไรทั้งสิ้น พระเทวทัตขึ้นบนเขากลิ้งหินใหญ่ลงมา
 ทับพระพุทธเจ้า หินก็หลบแต่เขื่อน เออ.....หินกระเด็นไปถูกเท้าบิดเบี้ยว เศษ ๆ
 แค่นั้นเองก็ไม่ได้เป็นอะไร

ต่อมาทางพระเจ้าอชาตศตรุนั้น คือระยะหลังต่อมา ทางพระเจ้าอชาตศตรุนี
 ก็ถูกพระราชโอรสเนี่ยฆ่าเรื่อยมาเลย ฆ่าเรื่อย ๆ ๆ มาเลย ทอคนก็เรื่อยมาเลย
 ลูกฆ่าพ่อ ๆ เรื่อยมาเลย แล้วส่วนพระเทวทัตนั้นก็โดนกรรมวิบัติลงไปแล้ว หลังจากนั้น
 พระพุทธเจ้า คือ พระสมณโคตมเนี่ย หลังจากท่านปรินิพพานแล้วเมืองนั้นจึงแตกละลาย

กลายเป็นผุยผงหมด จนกระทั่งเหมือนทุกวันนี้เนี่ย ได้กระจะกระเจา จนกระทั่งมาเป็น
 ประเทศอินเดียอยู่ทุกวันนี้ นี่ก็นิทานเรื่องนี้ก็ให้คติเราอยู่ด้วยว่า ก็การศึกษาอะไรก็ตาม
 ถ้าขาดปัญญาคืออยู่ในอำนาจของคนที่ยุ่เหี้ยแล้วก็ผลร้าย ก็เกิดขึ้นแกว่งศักระงูลอย่างนี้

ผู้หญิงหลอกผู้ชาย

นายสุกใจ วงศ์ษา

เอ๋ หายังไงน้อ กูจะขึ้นไปหาผู้หญิงได้วะ เออ จะขึ้นหน้าบ้านก็พอมี แม่ก่อน
ไม่ค่อยจะนอนซักที คึกคึกครั้งคืนยังงี้ ก็ไม่อยากจะนอนนะ เหลาตอกก็แล้ว อะไรก็แล้ว
सानกระมุง สานตะกร้าทุกคืน ทำใจจะย่องขึ้นไปได้วะนะ ก็ไปคุยกับผู้หญิงก่อน ทำใจถึงจะ
ขึ้นไปหาเธอได้ "เคียวฉนั้นเอาเสียแทรกกับ" (สาแทรก)

ถาม อะไรนะคะ

ตอบ เสียแทรก เสียแทรกนะ เค้าทาค่วยหวาย

ถาม สาแทรก

ตอบ เออ สาแทรกนะ จะเอาเสียแทรกกับทางหน้าต่าง ว้างนั้น (หัวเราะ)

ไปเลย ผู้หญิงเป็นใจนี่ "แหม เออ ชอบกัน ยังงี้ ๆ อย่าหยอกกันมา" ก็บอกแล้วว่า

อย่าหลอกกันมา "ไม่หลอก ๆ ๆ ว่า"

ก็ไป ก็ขึ้นไป ๆ ที่นั่นก็อย่างว่าซี ใจตัวเองก็คิดว่าผู้หญิงเขาชอบนะซี พอ พอมี
เค้าก็เอาเสียแทรกห้อยเชือกลงมา ห้อยลงมาก็.....ใจตัวเองก็ขึ้นไปยืนบนเสียแทรกนะซี
ผู้หญิงเค้าก็สาวเข้ามา ๆ พอเอื้อมมือจะจับหน้าต่าง เค้าก็ปล่อยเชือกนะซี หล่นพลัก
(หัวเราะ) หล่นไถ่ถุนนะซี เออ ที่นี้ยายแม็กถามว่า "อีหนู อ้า.....อะไรหล่น"
"ขึ้นทิ้งต่ำลงไป" เค้าว่างั้นนะ ผู้หญิงก็ผู้ชายตกไปแล้ว ไม่เป็นไร พอตกลงไปแล้วก็
ไป กลัว ๆ พอแม่จะรู้ ก็ไป ที่นี้ก็ขาว ก็รู้ ไปจนถึงหมู่บ้านรอบ ๆ รอบนอก เขาว่า
ไอ้ผู้ชายคนนั้นขึ้นไปหาผู้หญิง ผู้หญิงมันเอาเสียแทรกกับทุกวันแหละนะ ที่นี้ไอ้เจ้าผู้ชาย
เค้าก็ "กูอยากจะขึ้นมั่ง" (หัวเราะ) ใจละ จมูกบีบี่ ตัวจมูกบีบี่ก็ไปบั้ง เค้าก็คุยกันเสร็จ
เรียบร้อย แต่ไอนั้นนะไม่ไปแล้ว เช็ดแล้ว ตกลงมา ผู้หญิงปล่อย ๆ เสียแทรกหล่นลงมา
แต่ไอ้ ๆ คนที่ตกที่แรกไม่ไปแล้วเช็ดแล้ว ก็ใช้ให้จมูกบีบี่ขึ้น หยั่งว่าอีกแหละ ไอ้จมูกบีบี่ไปถึง
ก็นั่งบนเสียแทรก เค้าก็สาวขึ้น ก็ขึ้นไปก็ พอขึ้นไป พอดีผู้หญิงมันดึงสาแทรกขึ้นไปถึงขอบหน้าต่าง
ก็พอเจ้าเอื้อมมือจะจับขอบหน้าต่าง ก็ปล่อยนะซี ปล่อยหล่นพลักมาอีก ที่นี้ยายแม็กสงสัย

"เอ๊ อะไรกันวะ เมื่อคืนก็ปลุก คีนนี้ก็ปลุกอีก (หัวเราะ) อะไรวะอีหนู อะไรมันหล่น" เค้าว้า

"หนูขว้างพักเนาลงไป" พักมันมีไอ้พักลูกมันใหญ่ละนะ เค้าเอาไว้ในเรือนนะ ในห้องนะ เวลานั้นแก่ตัวมาก ๆ เข้ามันมีการเนาไค้นะ เค้าว้า ที่นี้ไอ้เจ้าจุมกี้มันชักโมโหก็ว่า "พักพอพักแม่มึงหล่นทั้งปลุก" เค้าว้า (หัวเราะ)

ที่นี้ ทอบ ๆ ๆ ๆ พ่อแม่มือหญิงมันก็ไค้นนะซี ก็ไอ้จุมกี้มันมีคนเดียวในหมู่บ้านนั้นนะ (หัวเราะ) พอพูดไค้นแล้ว "โอ ไอ้จุมกี้ขึ้นมาหาลูกสาวกู" (หัวเราะ) คีชะ (หัวเราะ) จับได้หนสุดท้ายจับได้ ไอ้จุมกี้ ๆ นะนา ที่นี้เค้าว้า เจียมหายไพลายปี ไอ้ผู้หญิงคนนั้นหลอก หลอกเก่ง ก็ ๆ ว่า พ่อก็มีผู้ชาย มาชอบอีกคนนึงละ ผู้ชายต่าง ต่างบ้านกัน ก็อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน แต่มันอยู่ห่างไป ก็ผู้หญิงคนนั้นมันหลอก หลอกเก่ง

"ลองหลอกกูซักทีเถอะนา" เค้าวัวงั้นนะ ก็เอา ก็เข้ามาติดคอเลย เอาอีกแหละ เอาอีกแหละ--เค้าว้า--ให้ขึ้นทาง--ให้ขึ้นทางมันไค้เลย ว่า มันก็ทำกระดานหกไว้ ผู้หญิงทำกระดานหกไว้เวลาขึ้นมามันบอกว่า ให้ขึ้นเดินตามแผ่นกระดานมานะ เดินไปทางนี้ไม่ได้ พอ ๆ กะแม่ไค้นนอนอยู่มันก็ทำของ ๆ ให้เดิน (หัวเราะ) พอเดินมาสุดนี้ มันเป็นเป็นที่ว่าง ก็ทำบันไดหกไว้ เดินมา ๆ ๆ มันก็ตกตุบ ก็รู้แล้วว่าผู้หญิงหลอกกู ไควว่า พ่อแม่หลับ เค้าว้า ก็ทำไม้กระดานสั้น พอเดินมา กระดานนี้มันสั้นก็ ๆ ๆ ๆ ๆ มี ๆ กระทบกะลอคนี่มะ ก็แสดงว่า ถ้ามันสั้นมาก ๆ แล้วไค้พ่อแม่มันไค้น เค้า ๆ ก็ไล่มันเองแหละ มันไม่เข้าไปถึงลูกสาวหรอก ที่นี้ไค้นนั้นไหว ไหวดี ไหวดี พอรู้ว่าจะขึ้นบ้านลูกสาวก็เอาหมอน 2 ลูก พอขึ้นบ้านลูกสาวก็เอาหมอนวางเลย เอาหมอนวางแล้วไค้หมอนเรื่อยไป ก็ไค้ตามกระดานเรื่อยมา ที่นี้มันก็ไม่คัง (หัวเราะ) ก็มาเจียบเลยมะ มาเจียบเลย ที่นี้ผู้หญิงก็ วันนั้นนอนไปคีนึงแล้วนะ เสียท่าเค้าไปคีนึงแล้วนะ วันหลังจะเอาให้ดีก็ มันก็เกรียมหมอนของมันนะ เอาไว้ลูกเดียวว่า พรุ่งนี้จะหาหมอนให้ใหม่ มันก็ไปล่อเต้ามา เอาเต้ามาตัวโต ๆ ๆ มาทำหมอนนะ ก็ผู้หญิงเค้าก็นอน ผู้หญิงก็นอน ก็นอนกู่กัน ที่นี้ไอ้เต้ามัน ๆ หัวมันโผล่ได้ "แซบ ๆ ๆ " มะ ไอ้เจ้านั้นเค้าก็เห็นว่า ผู้หญิงก็คงกระซิบอะไรกะเค้า

ละนะ เค้าก็ตะแคง พอตะแคงหู ๆ ไปก็ ตะแคงไปที่ปากไอ้เต้านะซี เต้าแซบ ๆ ๆ มา
 ก็นึกว่าผู้หญิงเค้ากระซิบอะไรมานะ ก็ตะแคงไป ที่นี้เต้านั้นเห็นหูก็กั๊ดเลย (หัวเราะ)
 ที่นี้เค้าก็นึกถึงว่า เค้าว่า คน พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย เค้าเล่าให้ฟังว่า "ถ้าเต้ากั๊ดนะ
 ถ้าฟ้ามันไม่ร้อง หรือว่าฟ้ามันไม่ผ่าละก็ ไม่ปล่อยหรอก" เค้าว่า ที่นี้หน้าเดือน 4 เดือน 5
 ฟ้าที่ไหนมันจะมาผ่า มาร้องละ ก็จับ ๆ ตัว ๆ ๆ เค้ารู้แล้วว่า ผู้หญิงแกล้งให้อาเต้า
 กั๊ดหุ้ะ ก็ร้องเอง "ฮืม ๆ เฮียะ" (หัวเราะ) ทำฟาร้องเอง "ฮืม ๆ เฮียะ" พอถึง
 หุ้หาคเลย (หัวเราะ) รูว่าผู้หญิง ๆ หลอกมะ ที่นี้ก็ว่าไป พอหุ้หาคไปข้างแล้วชาวบ้าน
 เค้าก็รู้ ฐานะซี "ไอ้ขึ้น ขึ้นไปหาลูกสาวเค้าเมื่อคืนนี้" เค้าก็เล่าลือกันว่า ผู้ชายที่ไหน
 ไม่รู้อันไหนไปหาลูกสาวเค้า ลูกสาวเค้าเอาเต้าให้หนูน แล้วเต้านั้นกั๊ดหูไปข้างหนึ่ง ให้ไปดู
 เกอะในหมู่บ้านเนี่ย ถ้าใครมีหูเคียวคนนั้นแหละ"

นึกถึงเค้าว่า ไอ้เต้ากั๊ด แล้วมันก็ต้องฟาร้อง ฟาร้อง ถ้าฟ้าไม่ร้องไม่ปล่อย
 ก็จะไปร้องที่ไหน ก็นึกเอาเอง "ฮืม ๆ เฮียะ" พอถึงหุ้หาคเลย (หัวเราะ) พอเอาเต้า
 ทาหมอนให้หนูนระ ผู้หญิงหลอกผู้ชาย

คนเลี้ยงหมู

ระกิกขุ เอิบ

คนเค้าเลี้ยงหมูนะ เลี้ยงหมูแล้วขาย ขายแล้วเงินส่วนที่เลี้ยงหมูนะ เค้าจะไม่ยอมทำอะไร เค้าจะไปซื้อแต่เครื่องประดับกายอย่างเดียว เครื่องแต่งตัว เที้ยวโน้น เที้ยวนี้ คล้าย ๆ มีงานที่ไหนสนุกเที้ยวที่นั่น หนสุดท้ายเมื่อตายไปซะนะ พอตายไปแล้ว เนียนางนะ จะต้องไปตกอยู่ในหุบเขาสาม มันมีสามเสาแล้วมีหุบเขา นางจะขึ้นไม่ได้เลย คานี้ทางไอนายพรานเดินไปผ่านไป คึงใจจะไปเฝ้าพระพุทธเจ้าผ่านไป ไปเวอนางเข้า นางก็ร้องถามว่า "ท่านนายพรานท่านจะไปไหน"

"จะไปเฝ้าพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์"

"เมื่อไปเฝ้าพระพุทธองค์แล้ว จงตรัสถามทีไรเราเนี่ยมันมีกรรมอะไร ทำไมจึงต้องมาอยู่ยังงี้" เสือดำไม่มีทั้งตัว ไม่มี ล่อนจ้อนหมด เปลือยกายหมดทั้งตัว แล้วเมื่อนายพรานไป

ถามพระพุทธเจ้า ก็ตรัสถามว่า "นางทั้งพันนางนะที่ไปอยู่ในหุบเขานะเป็นอะไรนางถึงเสือด้าอาภรณ์อะไรต่าง ๆ ไม่มีเลย" พระพุทธเจ้าก็ตรัสเทศนาสอนว่า "นาง เนี่ยสมัยก่อนเนี่ยนางเลี้ยงหมู เลี้ยงหมูแล้วเมื่อขายหมูไปเนี่ยจะเอาเงินส่วนที่ขายหมูเนี่ยไปซื้อเครื่องประดับกาย จะไปเที้ยวเล่นสนุกสนานที่ต่าง ๆ ไม่เคยบริจาทาน เมื่อตอนนางตายไปแล้ว นางก็ได้รับทุกข์เวทนา เนี่ยจากผลกรรมที่นางได้เลี้ยงหมู ขายแล้วไม่เกยทำบุญ ไม่เคยทำทาน ไม่เคยบริจาทาน ได้แต่ซื้อเครื่องสำอางค์ต่าง ๆ มาแต่งตัว แล้วก็เที้ยวสนุกสนานกับเพื่อน

เมื่อนายพรานกลับมา ก็มาเล่าให้นางฟัง "นางจะต้องรักษาที่ล่อยู่อีก ก็สแปดทุกวันพระ 8 คำ และ 15 คำ ไปอีกประมาณอีก 100 ปี 100 ปี ของเมืองนรก มันก็จำไม่ได้หรอก ในคัมภีร์เค้ามีเทียบนรกกับมนุษย์นะเนี่ย แล้วนางก็จะพ้นจากสิ่งนั้น และเมื่อนางพ้นแล้วนางก็จะได้อาภรณ์ต่าง ๆ มาเหมือนอย่างเดิม"

เมื่อนายพรานมาบอกอย่างนี้แล้ว นางทั้งพนักก็รักบาปเสียอุปสธ ทุก 8 คำ
15 คำ เมื่อนางพนักมาแล้ว พระพุทธเจ้าก็ตรัสว่า "การที่เราเลี้ยงสัตว์ต่าง ๆ
เราต้องแบ่งปันส่วนหนึ่ง แม้แต่เป็นคล้าย ๆ ว่าเศษหนึ่งส่วนสามก็ยังดีกว่าเราได้ไป
บริจาทานอะไรต่าง ๆ"

พญาเจ็ดพันต์

นายขวัญ สิบะเวทย์

ที่นี่พญาเจ็ดพันต์ ท่านเป็นช้างในโลกนี้ก็ใหญ่กว่าเพื่อน ในบ้านเปื่องของ ในเมือง
ชมพู่เราไม่มีช้างที่ไหนจะเทียมเท่าณะละ ไม่มีเทียมเท่าเลยช้างตัวนี้ ในเมืองมุนขี้ก็
มีช้างพญาเจ็ดพันต์นี่เอง เป็นใหญ่ในโลกเพื่อน นอกจากนั้นไม่มีใครจะเทียมเทียมทัน

คราวนี้มีลูกเจ้าฟ้ามหากษัตริย์อยู่คนหนึ่ง เป็นลูกสาวของเจ้าพระยาใหญ่ เป็น
เจ้าเมืองเจ้าแผ่นดินอย่างบ้านเราทุกวันนี้ แลลูกสาวคนนั้นก็เป็ญลูกสาวคนหัวทิของทานนะ
ลูกสาวหัวทิของทาน คราวนี้ต่อมาเคียบโตขึ้นมาแล้ว มันก็นอนเตียงเงินเตียงทองก็ไค้รอน
ไม่รู้เป็นอย่างไร พอก็เอาเตียงไม้ก็แล้ว เตียงทองก็แล้ว ไม่อยากนอน ะอยากนอน
เตียงงา ถ้าไค้นอนเตียงงา เพื่อบนจะร่มเย็นเป็นสุขดีเหลือเกินว่างั้น

"เอะ เตียงที่ไหน ถึงจะมีเตียงงาไค้ เตียงก็มี ช้างงาก็ช้างเล็ก ๆ ทั้งนั้น

จะเอามาทำเตียงยังไค้ได้" สมัยก่อนไม่มีคักแปลงกันเอาเตียงมาทำเป็น--จะเอาทั้งทอนเลย-----

เอาทั้งงาเลยไม่ให้คักเปลี่ยน ไม่เคามาทำเป็นอะไร จะเอาทั้งงา พวกก็เลยถามว่า

"เอะลูก จะมีหรือ"

"มีสิพ่อ ข้าพเจ้าเข้าฝันมา 2 - 3 คืนแล้ว เวลานี้อยู่ที่ททางอุดร อยู่เลยมา
เข้าไปในชายเขตป่าหิมพานต์นะ "บอกกะพ่องั้น

"แล้วใครละจะไปเอาไค้"

มีนายพรานคนหนึ่ง ข้าพเจ้าฝันไค้แล้ว คือจะบอกชื่อให้ไค้ได้ โสอุดรนะ เป็นพราน
คนนี้ชื่อกรงนกหนาเหลือเกิน กรงไหนกรงนั้น ไม่หาอะไรแก่ไค้ จะไปหาอะไรก็ หรือ
จะไปสัตว์สิ่งหนึ่งประการใดก็จะเอาแต่ชื่อนั้น แก่ชื่อว่าวันนี้จะไปเอาควากก็ค้องจับควาก
จะไปเอาหมูทานก็เอาหมู จะเอาเก้งทานก็เอาเก้ง สัตว์อื่นมาผ่านขวางหน้าทานไม่เอาเลย
โสอุดรเองคั้นชื่อของท่านชื่อกรงจริง ๆ พอ" ว่างั้น

ที่นี้ก็ขี่ของร้องไปทุกประเทศหัวเมือง บ้านเหนือเมืองไค้ ทุกประเทศนี้ภูมิประเทศ
ของท่าน ก็ไปร้องทอไปแล้ว ไม่มีใครจะเข้าไปไค้ในป่าหิมพานต์นี้ละ ะไปหาพญาเจ็ดพันต์นะ

หาไม่ได้ ภูจิกก็ช่วยเข้าฝัน กราวนี้ทำใจเหลือแต่.....โสดุครกนเคียวนะ โสดุคร นั่นก็
สูงประมาณ กบแกกอน 8 ศอกครึ่ง สูงประมาณ 8 ศอก พราณบุญก็ 8 ศอก สูงประมาณนั้น
8 ศอกของเราเปีย ถ้า 8 ศอกก่อนนี้ถ้าจะสูงขนาดไหนไม่รู้ครึ่ง กราวนี้ก็เข้าไปเข้าเฝ้า

"บังใจโสดุคร ลูกของข้าพเจ้าอยากจะนอนเคียงงาเปีย จะเอามาให้ได้ไหม"
ก็กราบพุดถามว่า ท่านบอกว่า "ได้ จะต้องการจริง ๆ นะได้ ถ้าเวรกรรมของข้าพเจ้า
ไม่รบกวนนะ ใจสาวข้างศิววิตมบุญเปียเหมือนกันกับบุญ เก้ายิ่งกว่าอีก ผมเปียจะไป
มาเคาะไต่บังใจ ผมก็ไม่มีเวรมีกรรมจากเค้า"

"เอาเถอะ ข้าพเจ้า ทางผู้หญิงรับรองเอง ข้าพเจ้า เวรกรรมไม่ให้มี
อยู่กะข้าพเจ้าทั้งนั้นนางั้น ไปให้มีเวรกรรมเลย อยู่กะข้าพเจ้า"

ที่นี้รับรองด้วยนั้นแล้ว ก็เตรียมเสบียงอาหารอย่างพรานบุญ บอกว่า กรงไท
กรงนั้นะ พอประ เออ เคียวขอโทษ พอเข้าไปเห็นท้าวภาทิองกันหนึ่งว่า

"โอ้เมืองป่าหิมพานต์เปีย ที่พญาเจ็ดพันตัวยูนี้อยู่ตรงไหนกรับ" ละก็ พระฤาษี
ท่านก็ชี้ไปกรงนี้ ถ้าไปกรงเจอะอะไรต้องเอา กรงไปเลย ขึ้นเขาลงเขา อย่าให้ตกให้ได้
เจอะกันไม่เจอะไปเลย ว้างั้น

โสดุคร โอ้ทาง.....เค้าก็ส่งไปอย่างนั้น ท่านก็เจอะเขา ที่ไหนเจอะได้ท่านก็
เจอะรอดไปเลย ไปหลายเดือนแหละครับ ไม่ใช่ว่าไปน้อยวันเปือไหร่ ไปหลายเดือน
ผ่านไม่เจอะอะไรเหมือนอย่างพรานบุญหรอก แกลไปของแกลเรื่อยไปยังงั้นนั้นะ ไปแล้ว
ประมาณที่จะไปถึงพญาเจ็ดพันตัวยูนี้ะ มันเป็นป่าหิมพานต์ อ้า.....จะเข้าไปไม่ได้หรอก
บริวารค่านแกะตั้งเท่าไหร่ 700 หรือ 800 เปีย บริวารคอยเฝ้าตลอดเวลาท่านนอนอยู่
เวลาท่านจะอาบน้ำนะ ในแม่น้ำท่านจะขว้างตัวลงไปนะแม่น้ำใหญ่ แล้วลูกน้องของท่าน
จะเล่นน้ำอยู่เพื่อน้ำในสบายเลย ว้างั้น อย่าให้ลื้อ แล้วก็กิดเอาเด็ก ว้างั้น โสดุคร
บอกว่า "โสดุคร แพบใจงูหนอย"

แต่ก่อนไม่มีปิ่นนักษะ ยิงหน้าไม้ ยิง.....ที่นี้ไป พระกาฬิงกตองค์นั้น
ท่านสั่งไว้ว่า

"อย่าเข้าไปนะยังไม่ไ้ ต้องซุกอุโมงค์ประมาณถึง.....ซุกใต้ดินไปเลย จะเป็นพื้นดินเนี่ย เข้าไม่ถึงท่านหรอก ประเดี๋ยวบรืวารจะเอาชะก่อน" ว้างั้น "ท่านก็จะไม่ได้ ทำไม่ได้ ถ้ายังงั้นต้องจวนจะถึงนี้ท่านต้องหยุดพักที่นั่น แล้วต้องซุกดินเนี่ยคลานเข้าไปพื้นดิน แล้วถึงจะโผล่ แล้วถึงจะยิงพญาเจ็ดพันได้"

ที่นี้ท่านก็มั่งเอ็งดูละมั้งนะ พอดีโสดุครนั้นเข้าไปอยู่ได้ 7 วันนะ เข้าไปอยู่กับ... ช้าง อยู่กับพญาเจ็ดพันคนนะ เข้าเผื่ออยู่นั้น ยังไม่ได้กรับ บรืวารไปออกต่างวักที่ ยกหน้าไม้ขึ้นไป ขวางตะพึดเลย ตานี้ในวันที่ท่านจะตายท่านก็เลยส่งลูกน้องท่านว่า

"อย่ามาเผ่าข้าพเจ้าเลย ถึงเวลาแล้ว ข้าพเจ้ามีกรรมของข้าพเจ้าแล้ว กรรมอันนี้มากเหลือเกิน บอกไม่ได้หรอก" ว้างั้น "แล้วถึงกับยอมรู้"

ท่านรู้ว่าเขาจะมาฆ่าท่านละ ท่านหยุดอยู่แล้ว ที่นี้ท่านไล่ลูกน้องให้ไปหากินไกล ๆ ว่า "อย่าเพิ่งมาไว้นะ โบนแหละประมาณบ้าย กรรมของข้าพเจ้าก็จะมี" ว้างั้น ไม่เล่าให้ฟังหรอก ก็ไล่ลูกน้องไปหากินไกล ๆ โสดุครก็เลยเข้ายิงได้ ยิ่งเข้าไปเพราะท่านไม่ตาย ไม่ตาย ช้างตัวท่านใหญ่ (หัวเราะ) ท่านก็เลยถามว่า

"อ้อ ท่านเป็นพรานทำไมจะมาทำร้ายข้าพเจ้าทำไม" ท่านรู้แล้วละท่านจะถามบอกว่า "ข้าพเจ้าเฝ้าต้องการเอางาของท่าน"

"แล้วจะเอาไปถวายให้แก่ใคร"

"ไปให้ถวายให้นางอสุรพัศตรา" ว้างั้นนะ นางอสุรพัศตรา เป็นเมียท่อน้อยของนางเทวราไปถวาย

"อ้อ นึกได้แล้ว อ้า.....กรรมของข้าพเจ้า โสดุครเอาไปให้เกาเกิด ครึ่งก่อนชีวิตข้าพเจ้ามีกรรม คนนี้เคยมาเป็นเมียน้อยของข้าพเจ้า" ว้างั้น "ข้าพเจ้าไม่ได้ตั้งใจเลย หักเอาไ้ลูกมะเคื่อนี้มะ ไ้รังมดแดงเนี่ยมันอยู่ในนั้น ก็เลย เมียทุก ๆ เมียนะไม่โดน" ไม่โดนรังมดแดงครับ มันเมียน้อยโดน ก็แค้นใจ แค้นใจก็เลยตาย ตายก็ไปเกิดเป็นลูกเจ้าโน้น ลูกเจ้าฟ้ามหากษัตริย์ก็เกิดจะมานอนเตียงงา ก็จะมาฆ่าตัว เนี่ยมันเป็นยังงี้ ที่นี้ก็นึกได้ว่า "อ้อ เมียของข้าพเจ้าคนนั้นน่ากลัวไปเกิดแล้ว ข้าพเจ้าไม่ได้ตั้งใจแกล้งเขาหรอก ข้าพเจ้ามีกรรมครั้งนี้ เอาละ ข้าพเจ้าก็ได้สิ้นบุญครั้งนี้ก็เหมือนกัน"

ก็เลยช่วยโสอุครณะครับ โสอุคร ช่วยเลื่อยนะ เลื่อยงาของท่าน โสอุครข้างนี้
แล้วถึงวงของท่านก็ช่วยเลื่อย จนงานนั้นขาด งาขาดนั้นก็โสอุครก็กลับมา เอาเข้าเมืองมา
ถวายแด่พระเจ้าแผ่นดิน พระเจ้าแผ่นดินก็เรียกดูไป

"อ้อ เค้าไ้มาแล้วดูก็เอ๋ย จะทำยังงี"

"นี่แหละงานี้แหละที่ดูก็อยากนอน" วังนั้น "อยากนอนเหลือเกิน เกียงไห้ก็
นอนจนไม่อยากนอน อยากนอนเตี๋ยงงา"

ตานี้ท่านก็เลยจัดห้องให้ เอาเตียงเข้าไปว่าเอางาเข้าไปวาง เล่นนอนไม่ได้
เลยครับ นอนไม่ได้หรอก เข้าใกล้จ้รอนวายไปเลย มีพี่ท่านว่า มันกรรมนั้นนะ ที่นั้นก็
ไม่ได้แกล้งนะ ท่านส่งมาให้เฉย ๆ ไ้รังมคแดงนั้นนะครับ อันนี้ถ้าว่าท่านเป็นความจริง
ยังงั้นแล้ว ก็ต้องนอนไ้มะ อันนั้นท่านไม่ได้แกล้งว่า ไ้กรรมต่างคนก็ต่างกรรมเหมือนกัน
หลง ความไม่ได้คิด ก็เพราะไ้รังมคแดง ว่าไม่ได้แกล้ง ไ้เตี๋ยงงาก็อยากนอน
แล้วก็ไม่ไ้นอน มาถึงก็วางไว้เฉย ๆ เพราะผิวเก่าก็ตายไป ด้วยความที่ยังพยายามทำกัน
เป็นอย่างนี้ เนียมมันเป็นอย่างนี้

กรรมในจิตสำนึก

นายมัน ชุ่มอารมณ์

กรรมในจิตในใจที่มีจิตสำนึก ก็มีผู้หนึ่งคนหนึ่ง ผู้หนึ่งคนนั้นก็ เป็นคนอยู่ในบ้านนอก ก็เป็นแม่ลูกอ่อนซึ่ง ๆ กะลัง ๆ ตั้งท้องนะ กำลังตั้งท้อง ขณะที่วันหนึ่งก็ตาขาว ซ่อมข้าวอยู่ ก็มีหมาตัวหนึ่ง ก็เข้ามากินข้าวในกระชุง ผู้หนึ่งคนนี้ก็เป็นคนที่มีเมตตาดีหรรษา แต่ว่า แลความ ยังคิดไม่ได้ ก็โมโห เกิดความผิดก็ขว้างไป ก็ไปถูกเอาปากมันเข้า ปากมันก็ขาดเลือดสดไป ผู้หนึ่งคนนี้ก็มานึกว่า "เอ๊ะ ตายทำไปตะกี้ ไปถูกเอามัน มันคงจะเจ็บ" ก็ไปนั่งนึกสงสาร เค้าก็ด้วยความเมตตาสัตว์นั้น แลว่ามันทำไปด้วยความโมโห ด้วยความคิดอยู่ในจิตในใจ ก็เป็นจิตสำนึกมาก ก็บังเอิญพอถึงเวลา คลอดลูกออกมาก็เลย ทำให้ลูกนั้นปากแหว่งนะ ออกมาแล้วก็เลยปากแหว่ง อันนี้ก็เลย เป็นกรรมคล้าย ๆ กะว่าอยู่ในจิตสำนึก คือคนเรา ถ้ามีจิตสำนึกถ้านึกไปทางไหนแล้วมันก็อาจจะเกิดให้เป็นอันนั้น เกิดขึ้นมาให้เห็น

เรื่องของกรรม

นายมัน ชุ่มอารมณ์

ก็มีงัวตัวหนึ่งกำลังหากินอยู่ในทุ่งหญ้า ก็ไม่ได้เจตนา หากินไปก็ไปเอาเอาเชือกเข้า เรื่องนี้ก็คล้าย ๆ นิทานอิสปนะ ก็อย่าเชียด เชียดก็ถึงแก่ความตายในชาตินี้ พอถึงชาติใหม่ขึ้นมา ๆ ก็เกิดมาเป็นเณร คือ เจ้างัวนี้ก็เกิดเป็นเณร เจ้าเชียดก็เกิดไปเป็นพราน ขณะที่วันหนึ่งก็ ไ้พรานกำลังเที่ยวป่าอยู่ก็ เอ.....แปลกใจว่า วันนี้ทำไมถึงไม่ได้สัตว์ ไม่ได้เจอเนื้อเจอแกง เจอกวางเลย ก็แปลกใจก็นึกขึ้นในใจว่า "เอ๊ะ.....มันเป็นอะไร" ขณะเดินไปก็พอดีเห็นเณรก็เข้าใจว่า "อ้อ น่ากลัวจะเป็นที่เณรนี้เอง มันมาเดินอยู่ในป่าจะไปไหน" ก็เดินตามเณรไป อยากจะถามเณรว่า "มาหาไหม มาลงป่าอยู่ หรือจะไปไหน" ขณะที่เดินตามเณรไป เจ้าเณรก็เดินหนีก็คิดว่าพรานจะตามล่าตัวก็ เดินหนีเรื่อยไป เจ้าพรานก็นึกว่า "เณรมันทำไมถึงไม่หยุดคุยด้วย อย่างงั้นเลย เราจะต้องเอาหอกเนี่ยชุกเสียก่อน" ไ้เจ้าเณรก็คิดว่า "เอ.....อย่าชงงั้นเลย เราจะต้องหลีกทางให้พรานมันไป" ก็เณรก็เลยหลบเข้าไปในพุ่มไม้ เจ้าพรานเห็น "เอ.....เณรมันไปทางไหน เอาหอกชุกก่อนเถอะเดี๋ยวถึงจะตามไป" ก็เลยพุ่งหอกเข้าไปในพุ่มไม้ พอดีไปโดนเอาเณรเข้าทั้ง ๆ ที่ไม่รู้หรือว่าเณรหลบเข้าไปในนั้น เณรก็ถึงแก่ความตาย อันนี้ก็เหมือนว่ามาใช้กรรมกันนะ ก็คงจะเป็นเรื่องของกรรม ก็จะตั้งชื่อว่า เรื่องของกรรมแหละที่ทำมาโดยไม่ได้เจตนา ก็มารับผลแบบที่ว่าไม่ได้เจตนา

เศรษฐีหาผู้วิเศษ

นายสนอง แสงทอง

เรื่องเศรษฐีหาผู้วิเศษนี้ เกิดขึ้นประมาณสองพันกว่าปีมาแล้วเหมือนกัน มีเศรษฐี
อยู่ท่านหนึ่ง มีเงินมีทรัพย์สินมากมาย สมัยก่อนนักปราชญ์เจ้าลัทธิก็เยอะ คือ เศรษฐีคนนี้
ท่านหวังจะได้ทำบุญอ้อ..... กับผู้ที่เป็นผู้วิเศษ เป็นเจ้าลัทธิที่วิเศษ ก็เลยได้ประกาศ
ขึ้นมว่า ถ้าใครเป็นผู้วิเศษที่จะเหาะเหินเคียวอากาศมาเนี่ย มาเอาพาตราที่เราใส่ไม้รวก
หรือไม้ไผ่ขึ้นสูง ๆ ไว้นะเนี่ย คือใครเหาะมาเอาพาตราเนี่ยได้ ก็จะเป็นผู้อุปฐากอุปถัมภ์
จะค่าจุน มีเท่าไรจะทำบุญกับท่านผู้นั้น เสร็จแล้วก็ให้เจ้าลัทธิหลายเจ้าที่จะพาเอาพาตรา
เพื่อจะให้เศรษฐีอุปถัมภ์อุปฐาก เจ้าลัทธิทั้งหลายก็ต่างก็เหาะไม่ได้ บ้างเหาะได้แต่ก็
เหาะขึ้นไปไม่ถึง เสร็จแล้วก็เลยมีอีกกลุ่มหนึ่งหัวคี่ขึ้นมาบอก.....บอกกับลูกน้องจะ
บอกกับอ้อ.....สมาชิกที่ไปด้วยมาก ๆ บอกว่าให้ เวลาอาจารย์จะเหาะ ก็ให้ลูกน้อง
บอกว่า "อย่าเพิ่งเหาะ ๆ ไม่ต้องเหาะอาจารย์ไม่ต้องเหาะ ให้ช่วยกันจูงไว้ แต่เสร็จ
แล้วก็ไปถึง พอไปถึงแล้วเศรษฐีก็บอกว่า คนอย่างนั้นใช้ไม่ได้ ย้อปล่อยให้ท่านเหาะเถอะ
ถ้าไปเอาพาตราได้จริงจะให้ จึงจะเป็นผู้อุปฐาก เสร็จแล้วหนที่สุดก็เลยเหาะไม่ได้

ต่อมามีพระโมคคัลลานะเหาะผ่านไปเจอว่าผู้คนมากมายอะโรยอย่างจี่วันนี้ เสร็จ
แล้วเมื่อเหาะผ่านไปเจอก็ได้ลงมา พระโมคคัลลานะลงมาถามได้เรื่องราว เศรษฐีผู้หนึ่ง
จะเป็นผู้อุปฐากพระที่เหาะได้ เหาะไปเอาพาตราได้ เสร็จแล้วพระโมคคัลลานะก็
เลยบอกว่ามันไม่ยากหรอกสำหรับที่จะขึ้นไปเอาพาตรา แล้วก็พระโมคคัลลานะท่านก็ได้บอก
ได้เทศนาสั่งบอกว่า ผู้ที่เหาะได้นั้นเป็นคนไม่คี่ก็เหาะได้ เป็นผู้ไม่วิเศษก็เหาะได้ เป็น
ผู้วิเศษก็เหาะได้ คือ ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้วิเศษทั้งนั้น ท่านว่าไคยริญาแปด สมบัติหก
ก็เหาะได้แล้ว นี่พระโมคคัลลานะก็บอกพวกนั้น คือ ไม่ให้เชื่องมง่าย คือ ไม่ให้เศรษฐีนั้น
เชื่องมง่าย เสร็จแล้วพวกเหล่านั้น เจ้าลัทธิก็บอกหาว่าพระโมคคัลลานะเนี่ยไปหมิ่นประมาท
เป็นพระอะไร บาจากไหน อะไร เนี่ย เสร็จแล้วพระโมคคัลลานะท่านก็บอกว่า เราจะเหาะ
ให้ท่านดู แต่เราไม่หวังหรอกนะเออต่างจากท่านเศรษฐี จะทำบุญหรือไม่ก็ตามเราไม่หวังหรอก

แต่เราจะเหาะให้พวกท่านดู แล้วก็ พูกลแล้วโมคคัลลานะท่านก็เหาะขึ้นไปให้คนเห็นหมดทุกคน
 เหาะขึ้นสูงกว่านั้นอีก เหาะขึ้นไปจนมองไม่เห็น แล้วก็กลับลงมาให้มองเห็นแล้วก็กลับลงมา
 พื้นดิน แล้วก็เอาบาตรมาคืนเศรษฐี บอกนี่เป็นอย่างนี้ พระโมคคัลลานะท่านบอกว่า การที่
 เหาะเหาะเหาะได้ทุกคน ถ้าผู้ที่เหาะได้จะเป็นคนดี หรือไม่ดีก็เหาะได้ ให้เศรษฐีนั้นหุตาสว่าง
 ขึ้น อย่าไปเชื่อโง่โง่เหล่านี้ ถ้าจะให้รู้ชัดว่า ผู้ที่เหาะได้หรือไม่ได้แท้เป็นผู้วิเศษนั้นให้ไป
 ถามพระศาสดา เสร็จแล้วเศรษฐีจึงถามว่า พระศาสดาอยู่ที่ไหน อยู่ที่วัดเวฬุวัน และหลัง
 จากนั้นพระโมคคัลลานะก็ไต่กลับ คือลากลับ กลับจากสถานที่นั้น กลับไปยังที่เดิมที่พระ
 เออ.....ที่วัดเวฬุวัน เจ้าลัทธิเหล่านั้นต่างก็ไม่ไต่ที่จะมาหลอกลวง เศรษฐี เพราะว่า
 เศรษฐีเกิดหุตาสว่าง มีสติปัญญา ก็จึงไม่ต้องเอา ไม่ ไต่ไปอุปถัมภ์พวกนั้น หุตาสว่างแล้ว
 ก็จึงไต่ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ที่วัดเวฬุวันว่า มีสาวกท่านหนึ่ง ไต่ เออ.....ไปพูดบอกว่า
 เออไต่ไป ไต่ไปเหาะเอาบาตรลงจากไม้ไผ่ว่าเป็นสาวกของท่าน พระพุทธเจ้าท่านก็ได้
 ออกมาคว่ำคว่ำคนทำอะไรทำไมถึงมากันฉนั้นหลาม สมัยก่อนพระพุทธเจ้าท่านไม่เคยแสดงอภินิหาร
 มีพระโมคคัลลานะท่านองค์เดียว เสร็จแล้วพระพุทธเจ้า ท่านก็ออกมาอธิบายว่า ถูกแล้วที่
 สาวกตถาคตบอกนั้นถูกแล้ว คนดีหรือไม่คือผู้ที่จิตใจ จะเหาะได้หรือไม่ไต่ก็ตาม คือไม่ต้อง
 ไปหาที่อื่น อยู่ที่ตัวเรามีทุกคนแล้วของดี นี้พระพุทธเจ้าท่านก็กลับบอกผู้ชนเหล่านั้น บอกแม่แต่
 ตถาคตก็ดีแต่เฉพาะตา ๆ พวกท่านว่าดี ก็ดี แค่ว่าตถาคต พวกท่านยังไม่ดีด้วย ถ้าพวกท่าน
 ยังไม่ทำดี แต่ถ้าพวกท่านจะให้ดีด้วยก็ต้องทำให้เหมือนที่ตถาคตทำ แล้วก็บุคคลอื่นเค้าเห็นเอง
 นี่คือของดีมันอยู่นี้ ก็สรุปแล้วว่า ชี้ให้เห็นว่า คนเราทุกคนนั้นมีของวิเศษทุกคน คือ ไม่จำเป็นต้อง
 ต้องไปหาจากที่อื่นเลย แต่ว่าเราจะเอามาใช้หรือไม่นั้น นี่อันนี้คือของดีที่ทุกคนมีอยู่แล้ว
 ถ้าเราจะอยากได้ของดีของวิเศษเราก็คิดให้ดี พูทให้ดี แล้วก็ทำให้ดี อันนี้ก็เป็นวิเศษ
 สำหรับแต่ละบุคคล มีกันทั้งนั้น พระพุทธเจ้าท่านตรัสสอนผู้ชนเหล่านั้น เสร็จแล้วถ้าหากว่า
 คนที่เอาของไม่ดีมาแล้ว จะให้เป็นคนดีอยู่ได้อย่างไร เช่น กิดก็ไม่ดี พูทก็ไม่ดี ทาก็ไม่ดี
 เนียมมันก็เป็นอย่างเนี้ยอยู่ บ้านเมืองจึงวุ่นวายอย่างนี้ ท่านก็จึงบอกทุกคนเนี้ยจงเอาไป
 พิจารณา ถ้าคาพุกของตถาคตสามคำนี้ใช้ได้ ก็ให้เอาไปใช้กันอับไหนใช้ไม่ได้ก็ให้เอาทิ้งไป

เพื่อนเที่ยวด้วยกัน

นายชู นพไชย

เพื่อนสองเพื่อนเหมือนกัน ก็ไปเที่ยว ออกไปเที่ยวที่ไรก็ มันมีออกนอกบ้าน
แล้วก็มีร่มไม้ร่มใหญ่อยู่ริมหนึ่งข้างทางหลวง แล้วก็พอไปถึงกระโศกบ้านก่อนนะ ทุกทีนะ
บ้านก็นานจนเหนื่อย แล้วก็ไปเที่ยวกันนะ ทุกวันทุกวันทายังนั้นนะ พอตีขี้เืองอีกวันหลาย
วันเช้า ที่นี้เสือมันมาแทน แทนที่อยู่ทีเพื่อนไม่ได้มาอยู่ (หัวเราะ) เสือเสือนอนอยู่
ไอนี้มาที่หลังนึกว่าเพื่อน กระโศกคอก เสือโกก โกกก็คอกใหญ่ (หัวเราะ) โกก โกก
ก็พาเข้าป่า นี่โกกก็โอบ โอบ ก็ไปกันเรื่อย โอบ เข้าคองเข้าป่าเรื่อย ตามกันสามวัน
สามคืนกว่าจะไคกลับมา มันก็ไม่ปล่อยคอ เสือ แล้วก็ขึ้นเขาขึ้นเขาไป สวบ้านก็ห่อข้าว
ไปทั้งหอกทั้งปืน ติดตาม เออ ก็เหนื่อย คนก็เหนื่อย มันโกกที่ไรคนก็โอบมันไปทุกทีไปเรื่อย
(หัวเราะ) ฮ่าชื่อยุ่นหลัง กอดแน่นอยู่นั้นนะ หนที่สุดก็เสือกก็ล่า คนตามทัน ที่นี้มันโกกขึ้น
บนเขา บนเขาก็ตามทันมันเรื่อยไป ไคยินเสียงโกก โอบ โกก โอบ กันอยู่นั้นแหละ
โอบกันเรื่อย (หัวเราะ) เสือล่าใช้ไหม ที่นี้ก็ล้อมกันเอาจนคนเข้าใกล้ได้ แล้วก็ถึงปล่อย
คอ เสือ เอามาถึงบ้านแล้วยังละเมอโอบอยู่ตั้งหลายวัน ยังไม่หาย (หัวเราะ) พุค คนแต่ก่อน
เขาเข้าใจพุค มันก็เป็นเรื่องจริงหรือเรื่องโกหกก็ไม่รูละ (หัวเราะ) เล่าหัวเราะกัน
โอ มา มาถึงบ้านมาเรียกขวัญ มาอะไรกันใหญ่โต กว่าหลายวันกว่าจะหายโอบนั้นแหละ
ละเมอโอบอยู่เรื่อย นอนก็โอบ ๆ เสือนอน หะโอบ หะโอบ อยู่นั้นแหละ เสือกร้องโกก ๆ
อยู่เรื่อย ปล่อยก็กลัวมันจะกัดเอา กอดคอกอยู่นั้น จนล่าเสือจนไป ไปไหวชาวบ้านลอม จนเข้า
ใกล้เข้า ใกล้เข้า ถึงกะว่าปล่อยได้ แค่นี้เรียกให้ปล่อย ให้ปล่อย ปล่อยออกวากคอ เสือ
(หัวเราะ) เสือผ้าขาวม้ค เสือมันพาละหนามละอะไร (หัวเราะ)

ถาม แล้วเสือเป็นยังงัยละคะ

ตอบ หือ เสือ เสือ มันก็ชาวบ้านก็เค้าไม่เห็นว่ายังงัยนี้ จะรูมยิงหรือไม่ยิง

ถาม ไม่ได้ทำอะไร เจย ๆ

ตอบ ไม่ได้ทำอะไร กอเอาคนกลับ (หัวเราะ) แค่นี้ไปตามเอาคนของเขากลับมาจนได้

พระราชกัณฑ์ยาก

นายสนอง แสงทอง

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว คือประมาณไม่ไคว่กี่ปี่นะ มั้นนานแล้วนะ เรียกไคว่ว่า สมัยคึกคักบรรพักษ์แล้วกัน มีพระราชองค์หนึ่งครองนครอยู่ สมัยก่อนนั้นเรียกว่านครสาวตี่ดี อาจจะเป็้พระราชกัณฑ์ ะ นครสาวตี่ดีก็ไคว่ ที่นี้พระราชกัณฑ์นั้นก็มีพระมะหลี่ แต่ไม่มีบุตร ไม่มีบุตรด้วยกันก็เผอิญไปไคว่บุตรของยากคือคนสวนมะ คนสวนของพระราชมาเลี้ยง มาเลี้ยงก็ไคว่เชิงฐานะเป็นบุตรบุญธรรมหรือ ก็เลี้ยงไปอย่างนั้นแหละ สมัยก่อนไม่มีกฎหมายว่าจะต้องขึ้นทะเบียนเป็นบุตรบุญธรรมหรือว่ารับรองกฎหมายรับรอง เป็นบุตรบุญธรรมเหมือนสมัยนี้ ก็เลี้ยงเรื่อยมาจนโตเป็นหนุ่มอายุไคว่ยี่สิบ พระราชกัณฑ์อายุมากขึ้น แต่พระราชกัณฑ์เป็นนักปราชญ์ ชอบทำพณัน การที่จะไคว่เมืองมากก็ไปเล่นหมากรุกไคว่เมืองมาเป็นพระราชกัณฑ์หัวดี แล้วก็เก่งทางการพณัน ชอบทำจึงนี้ะ คือจะต้องทงตัวอยู่เสมอว่า ข้าพเจ้าเ็นคือพระราชกัณฑ์นี้ว่า เป็นพระราชกัณฑ์มีสมอง มีสติปัญญาดีนะ มีสติปัญญาดีแล้วก็มีปัญญาที่เลิศกว่านักปาด (ปราชญ์) สมัยก่อน สมัยนั้นนะ สมัยพระราชกัณฑ์นั้นนักปาดมีมาก แต่ก็มีการทำกันต่าง ๆ นะ เช่น เอาบ้านเอาเมือง แข่งบ้านแข่งเมือง ก็ไคว่มีการเกิดสงครามนะ เล่นหมากรุก ๆ คนไหนชนะก็ครองเมืองแทนกันไคว่อย่างเ็นี้ พระราชกัณฑ์ไคว่เมืองมากก็เพราะไคว่หมากรุก ชนะหมากรุกนะ

อยู่มารวันหนึ่งก็ อยากจะดูสติปัญญาของบุตรของยากที่เอามาเลี้ยงไว้ว่าจะมีสติปัญญาดีหรือไม่ คือที่อื่น ๆ ก็ทำชิงมาหมดแล้ว ไม่มีไคว่รู้ไคว่ เสร็จแล้วเ็นเข้าขึ้นมำไคว่ไคว่เผอิญเป็นหน้าหนาว ที่จะลองว่าภูมิปัญญาของยาก บุตรของยากเ็นเ็น เป็นคนที่มีปัญญาดีหรือไม่ที่เลี้ยงมาช้านาน เป็นเวลา 20 ปี ก็เอย่พุกกับยากกว่า ไคว่เ้า.....เจ้าหนุ่มยากคนนี้ บุตรของยาก คนนี้ชื่อ หนุ่มมะกัน ๆ สมัยก่อน หนุ่มมะกันก็บอกว่า ก็ไคว่สอวกขาวว่า "นี่เจ้าหนุ่ม ถ้าหากว่าหลอกเราเ็นจงไปไคว่ไคว่เ็นเข้าเ็นเ็นเ็นเ็นหน้าหนาว อ่า.....เราจะให้เจ้าครองเมืองเพราะเจ้าก็ไคว่เป็นหนุ่มแล้ว" ก็ไคว่อยากจะลองไคว่ เสร็จแล้วเจ้าหนุ่มก็ เ้า.....เดินเข้ามาราบ พระราชกัณฑ์อยู่สูงนี้ะ เสร็จแล้วก็บอกว่า "ข้าพเจ้าไคว่ไม่สามารถที่จะหลอก

พระราชาลงไปในน้ำได้หอกพะยะคะ แต่ข้าพเจ้าหอกให้พระราชารขึ้นจากน้ำเนี่ย
 หอกได้ น้ำหนาว ๆ ยังเย็นสบายมาก" พระราชบอก "จริงนะ"
 เค้าบอก "จริงพะยะคะ"

พระราชายังงั้นก็คิดไม่ถึงว่า เป็นกลของเจ้าหนูมหอกลงน้ำนั่นเอง เค้าบอก
 "แนะหอกให้ขาขึ้นไคเนะ"

"เอาเถะน่าลงไปดูเหอะหนาว ๆ ยังเจ็บ ไม่นานหอกต้องขึ้นได้ ต้องขึ้นด้วยวิธีหอกด้วย"

เค้าบอกพระราช บอก "ต้องให้ขึ้นด้วยวิธีหอกนะ ไม่ใช่ขึ้นให้หนาวนะ ในเวลาด้วย"

หนูบอกว่า "ให้เวลาไม่ต้องถึงหนึ่งนาทีเดียว เลี้ยววินาทีเดียว" บอกงี้

พระราชาก็บอก "เสร็จละงานนี้ทองชนะอีก ชนะบุตρυาจากที่เลี้ยงไว้" เสร็จแล้วก็เปลี่ยน
 เครื่องราชทองไว้ ก็ลงไปในสระ พอลงไปในสระเท่านั้นเอง เจ้าหนูมหอกก็โอบอก "นี่แหละ
 พะยะคะ" ก็กราบทูลบอก "นี่แหละเป็นกลวิธีที่หม่อมฉันได้หอกพระราชาลงน้ำแล้ว"

เสร็จแล้วสมัยก่อน เค้าไม่มีการ কিনคำ อันนี้ยากคือปัญญาดีนะ ก็สามารถที่หอก
 พระราชาลงน้ำได้ ตอนขึ้นก็ไม่ต้องบอก คือ ได้แล้ว หอกลงได้แล้ว เสร็จแล้วก็ไคครอง
 ไคครองราชสมบัติเรื่อยมา

อันนิทานเรื่องนี้ก็สอนให้รู้ว่า คนเราบางครั้ง แม้จะเป็นใหญ่เป็นโตสักแค่ไหน
 จะมียศถาบรรดาศักดิ์สักแค่ไหน เรื่องสติปัญญานั้นวัดกันไม่ได้เลย นี่ก็สอนให้รู้ว่า ให้มี
 อุดมให้มีคิได้อย่างงี้ เพราะฉะนั้น คนโบราณถึงว่า "ไม่ลมจขามเถอะ คนลมหให้ลลวไวกอน"
 คืออย่าขามนั้นเองนะสอนให้รู้ว่าอย่างงี้

เด็กเลี้ยงแกะ

นางพุก ทิพย์พรหม ।

พ่อแม่มีแกะอยู่ฝูงหนึ่งอย่างเนี้ยแล้วก็ให้ลูกไปเลี้ยง ให้ลูกไปเลี้ยงลูกก็อายุประมาณ 9 ขวบ 10 ขวบ สองสามพี่น้องอย่างเงี้ย ได้ ๆ กันไปเนี้ย ก็พากันไปเลี้ยง ที่นี้ก็นึกสนุกว่า จะมาหลอกพ่อหลอกแม่ว่า มี หลอกเพื่อความสนุกนะ โดยไม่รู้เหตุผลอะไรมาหลอกว่า "มีหมาป่ามาไล่ ๆ แพะ (แกะ)" และตานี้ชาวบ้านก็ พวกพ่อแม่พี่น้องก็พากันไป พากันไปไล่ พากันไปคุยหมาป่าว่า จะไปไล่จับหมาป่าให้มันหนีจากฝูงแกะ เวลาไปถึงแล้วไม่มีเลย แล้วพวกพ่อแม่ก็พากันกลับ

แล้วอยู่มารวันหลังก็ หลอกอีก 2 วัน 2 ครั้งแล้ว เค้าก็ไปเชื่อ ที่นี้ต่อมาเวลา มีหมาป่ามาจริง ๆ เด็กพวกนี้มาบอก วึ่งมาบอก ชาวบ้านก็ไม่เชื่อ พ่อแม่ก็ไม่เชื่อ หมาป่า ก็เลยเอาแกะฝูงนั้นไปกินหมดเลยยังเงี้ย

อูบาทว์

นายสำราญ "ก้นจันทร์ดี"

พระราชานี้เองนั่นละ เค้าเป็นใหญ่เป็นโตเหมือนกัน เจ้าอาภจะรู้จักว่าอูบาทว์นั้น
มันเป็นตัวเป็นยังงี้ เอะ อย่างงั้น เนื้อหาคับ เป็นหัวเป็นยังงี้ ตัวอูบาทว์เะ ก็ประชุม
เสนาอำมาตย์ขึ้นมาถามดู "ใครรู้ไหมตัวอูบาทว์เป็นยังงี้" เสนาอำมาตย์ทั้งหลายก็ไม่รู้คืบ
"เอ้า ยกให้อีก 7 วัน ให้ไปหาตัวอูบาทว์มาได้ดูซิ มันเป็นตัวยังงี้ ตัวอูบาทว์" พระราชา
แกพูดยังงั้น ที่นี้ก็พอเค้าว่าอย่างงั้น ที่นี้ก็พอเค้าว่าอย่างงั้นแล้วก็ ลงไปว่ากบฏสังก
เค้าก็ไปนั้นละ พระเจ้าแผ่นดินนั้นกลับไปท้องพระโรงเกาะ ที่ไปไว้พวกเสนาอำมาตย์
ทั้งหลายมันก็ปริกษา "เราจะไปหาที่ไหน ตัวอูบาทว์ มาให้พระราชานของเรา" (หัวเราะ)
ก็ปริกษากันไปปริกษากันมาแล้วก็ต่างคนต่างแยกกันไปเถอะ เพื่อใครได้แล้วก็เอามา ๆ
กับว่าเถอะ ถึง 7 วันจะได้เอามารวมกันยังงี้ละ ทางนั้นก็ทางไปหาอูบาทว์ไอ้คนนั้น
ก็ไปทางนั้น คนนี้ก็ไปทางนี้ ไปหาเรื่องอูบาทว์นั้นละ ไปก็ยังมีผู้หนึ่งเสนาอำมาตย์หนึ่ง
ก็พอทีเป็นคนที่จะรู้เรื่องกว่าเขานั้นแหละ แยกไปทางกัน ก็ไปเจอกระหม่อมน้อยอีกาคนแก่
คนนั้นก็แก่เป็นคนหัวโบราณคนเก่า ๆ อยู่ในกลุ่มหมูป่านทางนั้นก็ไปตามว่า "ตาลุง ๆ
ตัวอูบาทว์รู้จักไหม"

"เฮ้ย ตัวอูบาทว์ทำไมจะไม่รู้จัก" เค้าว่านะ (หัวเราะ) เค้าพูดยังงั้น
อีกานั้นละ "ตัวอูบาทว์ทำไมจะไม่รู้จัก"

"รู้จักเอามาให้พี่จะใหรวงวัล"

"เวอ จะเอามาให้ก็ได้"

"ไปหาตัดไม้ไผ่ปล้องยาว ๆ มา" เค้าว่าละ "ไม้ไผ่ปล้องยาว ๆ นะแล้วก็มาสิน
(ตัด) ชะ ข้างนี้กว้างของมันไว้ ข้างนี้ก็เปิดปากมันไว้ไหมละ"

ที่นี้เค้าก็สดมา เอามาถึงแล้ว เค้าเอามาถึงแล้วจะทำไงอูบาทว์นะ ก็เอาไม้ไผ่
มาให้อีกาคนแก่เห็น ตากนแก่แก่ก็จับ ๆ เอาเชือกน้อย ๆ นะยัดเข้าไปในนั้นนะ เข้าไปอยู่
ในรูนั้นนะ จะเอารางไว้เฉย ๆ มันก็ยอกเย็ก อยู่ในนั้นแหละว่างั้นเถอะ ในกระหม่อมนั้นนะ
แล้วก็แก่ก็เอาไอ้เออะไรมัน ๆ บิดขี้ปากกระหม่อม

นี่แหละตัวอุบาทว์อยู่ในนี้แหละ บ๊ะไอ้พวกนั้นก็ดีใจนะ พอได้อุบาทว์จากตาแก่นั่น
แล้วนะ รีบกลับบ้านกลับเมือง สมัยก่อนมันไม่มีรถอย่างนี้ มันก็กงจะ วัวเทียมกันก็คงจะ
ถึงมั้ง มันมันก็จนถึงกำหนด 7 วันก็พอดีไปถึงแหละ เพราะจะไปเอา เอาอุบาทว์
ไปให้พระราชากูละ ไปถึงละที่นี้ พระราชาก็ประชุมแล้วถึงวัน 7 มันละ คนนั้นก็มา
คนนั้นก็มา คนนั้นก็ไปได้คนนั้นก็ไม่รู้ บ๊ะหมู่นี้มาได้ ถือไม้ไผ่ต้องยว (หัวเราะ)
ตั้งเป็นเกี้ยววานันแะคับ ไม้ไผ่นั้นนี่ถือมาที่เดียว ถือมาก็เข้ามาในนั้นละพอได้เวลา
พระเจ้าแผ่นดินจะเสด็จมานั่งบัลลังก์ก็ถามว่า

“ใครได้ให้หมื่นตัวอุบาทว์นะ” ว่าเข้านั้นที่เดียว (หัวเราะ)

ที่นี้ใครก็บอกว่าไม่ได้ ใครก็บอกว่าไม่ได้ หมู่นี้ก็เลยออก

“ข้าพระพุทธเจ้าเป็นคนได้มา” ก็ว่าเหียว

“ตัวอุบาทว์นี้เป็นยังงี้” (หัวเราะ) ว่าเข้านั้นเหียวนะ

“ตัวอุบาทว์นี้อยู่ข้างในนั้น” (หัวเราะ) ว่าที่เดียวนะ

“แควมมันเป็นอย่างงี้เราถึงได้ตัวมา”

“ก็ตาแก่เก่าให้ฟังว่า ไอ้ที่เค้าให้อุบาทว์มานี้ละ เค้าว่าวักนี้วักดัง”

“เออ เป็นอะไรถึงดังละ”

“อุบาทว์นะซี”

“กระตอมขานี้ร่างมันเป็นไรถึงร่าง”

“ก็อุบาทว์นะซี”

“แล้วตัวอุบาทว์มันอยู่ที่ไหน”

“มันก็อยู่ในกระบอก” (หัวเราะ)

พอดูที่ไทม์มันบ้านเมืองนี้ บ้านนี้อยู่กันไม่ได้เป็นอะไร “ก็มันอุบาทว์ก็อยู่ไม่ได้”
ก็ล้อไปอยู่ที่อื่นกับเขาถึงว่าอุบาทว์ แต่อุบาทว์นั้นมันเป็นก่าว่าเฉย ๆ หรอก ไปเหมือน
กาดกิฬี่ มันคนละเรื่องกัน อุบาทว์นี้ว่ากันเฉย ๆ นี่ ของอะไรไม่ดีเค้าก็ว่าอุบาทว์ ทั้งนั้น
ที่นี้พระเจ้าแผ่นดินก็จะดู มันจะมองเห็นคือเขียนอยู่ในนั้นนะว่า ไม่มีหรือมันก็ขี้ก ะ ๆ

ที่แท้เพื่อนก็อธิบายให้ฟังซี ไอ้เสนาทั้งหลายนะ ว่าอุบาทว์ก็มันเป็นยั้งงั้น อุบาทว์มันเป็น
 ยั้งจี้ ไอ้นี้ก็ฟังมั่ง คอยดู มันจะเห็นเลอในกระบอกหนูนะ ยาวตั้งเกือบว่าแล้วใครจะ
 มองเห็น เวลาเสร็จเรียบร้อยแล้ว อธิบายเสร็จแล้วเหอออกมา โอ๊ย เขี่ยคน้อย ๆ ทรอก"

ปูมาลาอีसान

นายสนอง แสงทอง

ปูมาลาอีसानนี้เกิดขึ้นไม่ไกลหรอก เกิดขึ้นที่พนัสนิเอง สมัยนั้นผู้เฒ่ายังเด็ก ๆ อยู่ คือ คุณลุงนะมาเล่าให้ฟังอีกทีหนึ่ง เล่าต่อกันมา แต่เป็นเรื่องจริง ไม่ใช่เรื่องนิทาน เรื่องจริงแต่ที่นี้เล่าต่อกันมานาน ๆ ก็จะไม่เรียก เลยเรียกนิทาน

ปูมาเนี่ย เดิมท่านเป็นคนยะโสธร สมัยก่อนยังไม่เป็นจังหวัดยะโสธร เรียกว่า เมืองบสถินจังหวัดอุบลราชธานี สมัยก่อนปูมาเนี่ยแก่ก็เป็นพ่อค้าควาย เรียกว่าสมัยก่อน เรียกว่า นายฮ้อย ๆ นายฮ้อยนี่คือคนค้าควาย ซื้อควายจากภาคอีสานแล้วก็ไล่ลงมาขาย แก่ก็เป็นนายฮ้อยกะเค้าอยู่ คือเอาควายฝูงนี้ไล่ลงมาขาย มาขายที่อำเภอพนัสนิ ปูมา คนนี้แก่ก็ขายควาย เมื่อขายควายขณะที่ขายควายยังไม่หมด แก่ก็ได้ไปเที่ยว คือมาเที่ยวในเมืองภาคกลาง (กลาง) เที่ยวเมืองโนนมังเมืองนี้มัง

อยู่มาวันหนึ่ง อำเภอพนัสนิเค้ามียูเก เค้าม้างแลกลงลิเกแก่ก็เข้าไปดู ลิเกกำลังจะแสดงนะ คือพระเอกกับตัวโง่ ดูเพลิน ๆ ขณะนั้นพระเอกกับตัวโง่ก็เกิดจะรบกัน ขึ้นมามีมือคืบ มีไม้มารบกัน ทางปูมาแก่ก็นึกว่า ดูกำลังสนุกก็นึกว่าคนโนโลงลิเกกำลังจะฆ่ากัน แก่ก็บอก "เร็ว ๆ ๆ ๆ " รุ่งแขนพวกโคพาพวกวิ่งหนี บอกว่า "เกาจะฆ่ากัน จะอยู่ทำไมนะ เราจะต้องไปเป็นพยานให้เค้า" วางนั้นนะ หนีสุดก็วิ่งหนีลิเกไป นี่คือปูมา

ต่อมาอีก ก็ได้ไปเห็นสารส้ม สารส้มที่เค้าวางขาย แล้วก็ไปเห็นน้ำตาลกวด แต่ไม่รู้หรอกว่าอันนี้น้ำตาลกวด อันนี้.....สารส้ม ทางฝ่ายปูมาเค้ามอง เห็นเค้าซื้อเยอะ ๆ ก็ไปซื้อ ซื้อมาก็กินแล้วมันก็อร่อยดีสารส้ม (น้ำตาลกวด) แก่เห็นว่าสารส้มมันกินอร่อยดี แต่แก่ยังไม่รู้จักว่าสารส้ม เค้ามองว่า "อันนี้อร่อยดี" ที่นี้ทอมแก่ขายควายหมดแก่ก็กลับบ้าน ตอนแก่กลับบ้านแก่ก็ซื้อ นึกถึงลูกถึงเมียแก่ก็จะซื้อไปฝาก คือนึกถึงญาติก็จะซื้อไปฝาก มาเอาดูสารส้มมันหมด เอ้อ.....ขอโทษน้ำตาล น้ำตาลกวดนะมันหมด

ก็เลยมีแต่สารส้ม ที่นี้ก็แก้ก็เลยซื้อสารส้มนั่นแหละ แก่นี่กว่ามันอย่างเดียวกับแกกิน
 ที่นี้แกอุทสาห์ซื้อ มีเท่าไรแกซื้อหมดเลย ซื้อหมดกระจากเลย แก้วางใส่กระจากขาย
 หอผ้าคะมาอย่างดีเลย ขึ้นรถไฟกลับบ้าน ไปถึงเมืองยะโสธร เมืองยส แกก็ถึงแกออกมา
 เอามาแบ่งกัน แบ่งชาวบ้านกิน แบ่งญาติกิน พอไปถึงโน่นแล้วมันเปรี้ยว สารส้ม.....
 มันก็อยู่นี้มันก็เปรี้ยวอยู่แล้วตามหลัก ไปถึงโน่นมันก็เปรี้ยว ที่นี้แกก็บอกว่า "โอ้อันนี้
 เปรี้ยวจัง" เคี้ยวออก ก็บอกเพื่อน ๆ อีกว่า "ไหนเอาจองมากินดูซิมันเปรี้ยวเหมือนกัน
 ลือเล่า" ก็ปรากฏว่าเอาออกมาหมดทุกคนก็เปรี้ยวไปหมด เสร็จแล้วก็เลยไปคิดว่า
 "สงสัยมันจะเป็นกะขามเขา เวลาอยู่นั้นนะหวานหวาน" บอก "เวลาเอามาเมืองเรานะ
 มันไม่หวานเลย" ก็เลย เลยไม่โทษละไม่โทษตัวเอง ก็ไปโทษเอาของ โทษของว่า
 "ของเนี่ยพอมมาจากถิ่นแล้วมันเปรี้ยว อยู่ เวลาอยู่นั้นมันหวาน" ที่นี้แกก็เลย ปกติ
 แกก็เลยมันเป็นเมืองเก่าเมืองเก่าแกก็ไม่อยากอยู่อยู่แล้วละ แกคงจ พาลก้วยแหละ พาล
 ไม่อยากอยู่ด้วย แกก็บอก "ไม่อยู่แล้วเมืองอีสาน ไปงวนี้แล้วละไม่กลับแล้วมา"
 วางั้น

สมัยก่อน คือคนอีสานนี้ถ้ามาบ้าน มาเข้ามาภาคกลางลือว่ามา กรุงเทพฯ แล้ว
 ก็ไม่อยากกลับ แล้วก็เงินจกระทั้งทุกวันเนี่ยคือ มาแล้วไม่อยากกลับ ที่นี้แกก็บอกว่า
 "ไม่กลับแล้ว" สัญญาที่ว่า "ไม่กลับแล้ว ลาแล้วอีสาน ไม่อยู่แล้วเมืองอีสานจะไปอยู่
 ภาคกลาง" เสร็จแล้วแกมา ก็มาอยู่จังหวัดชล มาที่นี้ไม่ได้เอากวามาหรอก ก็มา
 แบบมาหาที่ทาถิ่นนะ แกก็รับจ้าง มากี่มารับจ้างเค้าก่อน รับจ้างทำนา เป็นลูกจ้าง
 ทำนา แล้วก็ สมัยก่อนเค้าทำนาแบบอยู่กันเป็นปี ปีนี้ว่ากันก็บาทก็ว่ากัน สมัยก่อนเค้า
 บอกว่าปีนี้ 25 บาท ปีนี้ 25 บาทแพงนาอยู่แล้ว ถ้าสมัยนี้ก็คงจะว่า เค้ากับปีนี้
 25,000 หรือใจเนี่ย ถ้าเทียบเงินสมัยนี้ เพราะว่า 25 บาท สมัยก่อนซื้ออะไรได้มาก
 สมัยปุนานี้ ควายตัวนึง 6 สลึง ควายตัวนึง 6 สลึง ต่อมาแกก็ได้เงินจากการเป็น
 ลูกจ้างทำนา ก็มาตั้งหลัก ตั้งหลักก็คือซื้อที่นา ซื้อที่สวน แล้วก็ ซื้อที่นาซื้อที่สวน แล้วแก

ก็มาห้ครอบครัว คือจากอีสานมา ความจริงอีสานแกก็มีครอบครัวนี้แกหนีมาแกก็มี
 ครอบครัวอีก อำเภอนี้ มาห้ครอบครัวเสร็จแล้ว ครอบครัวที่ภาคอีสานก็ไ้ถามแกมา
 ยกขบวนตามมาคือไม่กลับ ไ้ข่าวว่ามาห้ไร้อ้อ.....มีนา มีสวน เยอะ ก็ไ้ยก
 ขบวนตามมา คือมีลูกอีก 4 คน อ้อ.....แล้วก็มีภรรยาเก่า แล้วก็ยังมีญาติมาอีกตั้ง
 หลายคนยก ขบวนตามมา ปรากฏว่า ปู่มาห้ได้มาห้ครอบครัวทางนี้ อยู่ มีสมาชิกใหม่
 อีกตั้ง 4 - 5 คน รวมกับอันเก่าอีกเป็น 9 คน เสร็จแล้วตอนที่ปู่มาก็ชักชวนวาย
 เกิดความวุ่นวาย คือมันเยอะ ทั้งที่เศรษฐกิจมันก็ขึ้นนะสมัยก่อน หากินก็ง่าย เรียกว่า
 ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว จริง ๆ วิชาบ่เล็ก ๆ ก็ได้ป่า (ปลา) ตั้งหลายกิโลแล้ว
 ทานาหนอยเคียวก็ไ้ข่าวตั้งเยอะ ไม่เหมือนสมัยนี้ แล้วทานาก็ไม่ต้องขายหรือกวข้าว
 เอาไว้กิน ทานปีนึ่งกินไ้ต้ง 2 ปี ก็ยัง ยังไม่วายที่จะปีนึ่งเรื่อง เสร็จแล้วก็เกิดแยกกัน
 คือแบ่งแยกกันนะ ชุคมา คือ ครอบครัวเก่าจะตามมาก็จะต้องแบ่งให้เขา แล้วก็จะต้อง
 รับภาระ นี่ทางฝ่ายปู่มาก็ออกมา ก็ขนาดหนีความวุ่นวายมาแล้ว ก็ยังมาเจอที่วุ่นวายอีก
 นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า คนเรานั้นมันอยู่ที่ตัวเอง ไม่ใช่ไปโทษสิ่งแวดล้อม
 โทษสิ่งอื่น.....ต้องโทษตัวเราเอง

ถูกกาลกิณี ที่นี้พอถูกกาลกิณีแล้วที่มันก็ร้อนกร้อนใจอยู่ในใจตัวนั้นแหละ พระราชานั้นนะ
 "ปะ จะทำยังงิโนไม่ยากอยู่แล้วเมืองของเรา" เอะ ก็มา ไปปราสาทพระอัศรมเหสี
 ไปบอกว่า

"พระน้อง พี่นี่โอย อยู่ไม่ได้หรอกอยากจะไป เทียวไป อะไรไป"

"อ้าวหาใจพระเจ้าพี่ถึงเป็นหยิ่งงั้นละ แล้วใครละจะทรงบ้านครองเมือง"

"เอาเถอะ พี่จะประชุมพวกรุ่นนี้เสนาผู้ใหญ่ ขวาก (ฝาก) เสนาผู้ใหญ่ให้

ปกครองดูแลตลอดถึงน้อง"

โอ้ ๆ พระอัศรมเหสี ก็มีลูกมีเต้าอยู่นี้คับ มันก็ทำยังงิละ วันรุ่งขึ้นแกก็เอาอีก
 หนึ่งเรื่องของแกแหละ เพราะว่าถูกกาลกิณี เข้าตัวแก แกก็เข้าวันหลังขึ้นมาได้เวลา
 เข้าห้องพระโรง แกก็ไปนั่งบัลลังก์แล้วแกก็ประกาศบอกเสนาอำมาตย์ผู้ใหญ่ให้นั้นให้ดูแล
 บ้านเมืองอะไรไป แล้วก็ดูแลถึงอัศรมเหสี หรือพระราชมุตรของแกไปถวาย แกจะ
 ไม่อยู่ อยากจะไปเทียว ที่นี้พอตั้งเสร็จเรียบร้อยแล้ว ใครห้ามก็ไม่ฟังหรอกเพราะเค้าเป็น
 พระราชโอรสนั้นมันมันอยู่ มัน ๆ ๆ อยู่เห็นอิฐธรรมนูนี้คับ สมัยโบราณปะ เค้าเรียก
 ราชธานีไทย ไม่ใช่ประชาธิปไตยอย่างนี้นะ ที่นี้ก็แกแต่งตัว เกรียมตัวแล้วแกก็ไป
 ไปเพราะแกนั้นแหละเดินออกพระราชวังไป ก็ไปเรื่อยไป กาลกิณีเข้าสู่ม ทำให้ออก
 กลุ่มใจ ไปเรื่อยไป แล้วก็ไปพระราชาก็ไปทำยา ๆ ทำตากหมา หรือทางานอะไร
 เหมือนเรานี้ทำไมไม่เป็นหรอก แกก็อยู่แต่พันดาบอยู่เท่านี้เพลง ๆ แดงนอกยังงั้น
 ล้อมทวนยังงั้นนี้ แกก็ไปหนักเข้า เงินทองก็หมดไปคับ มันหลายปีหลายเดือนนะ
 ก็เอาเครื่องทองที่คนที่ทรงที่เราห่อเราไว้นั้นก็ซื้อขายแจกพอได้ก็ฉวยเอาไปมื่อ
 หนึ่ง ๆ ไป ไปหนัก ๆ เข้าไปหายบ้านหลายเมืองเข้า ประเทศอื่นเข้า คับที่นี้เค้าก็
 "เอ้อ หมดตัวเลย" จะไปรับจ้างกินหาเหมือนอย่างชาวบ้านเรานี้ทำไมได้แล้วนี่
 ก็ถือกะลานั้นชานากถือกะลาขอทานเค้า พระราชองค์นั้น ถือกะลาแล้วก็ไปขอทาน
 สดวกินไปอิมึง จะกลับบ้านกลับเมือง มันไม่อยากกลับนะ จิตใจมันยังสุขอยู่เพราะว่า
 กาลกิณี มันต้องกาลกิณี ที่นี้พอหนักเข้า ๆ ไปขอทานเขากินพอเลี้ยงชีพไป ที่นี้พอผ่านไป

เมืองหนึ่ง ไปเห็นเค้าคิดป้ายหน้าเมืองว่า เค้าอยากไ้มหาอุปราชที่มีกำลังเข้มแข็ง
เค้าเรียกขุนพล ๆ นะคับ

"เอะ เราก็ไปเห็นแล้วก็ใจดีใจแล้ว' วุ้ย ขอทานเขากินนี่อิมบ้างอดบ้างนะคับ
ที่เขาให้เรา ก็เค้าไม่ให้เราก็อค "วะ อวย่างงั้นเลย สมัครขุนพลทหารเปื่องนี่เออะ"
ก็ไปสมัคร พระราชา อ่า.....เค้าประกาศให้เข้าสมักร ไปเข้าสมักร ๆ พระราชา
เมืองนั้น เมืองเล็กหรืออก แต่ที่นี้ก็รับไว้ แต่ว่าอีก 7 วันจะต้องประลองฝีมือนะ ถ้าท่าน
มีฝีมือยอดเยี่ยมนั้นแหละท่านจะได้เป็นขุนพล เค้าก็มีตัวยืนอยู่ชี่ แล้วที่นี้ไ้มหาอุปราช
ที่เค้าเป็นไอ้ ๆ ขุนพลเก่านั้นมันก็ชักจะแก่แล้วเค้าก็อยากจะหาคนใหม่หนุ่ม ๆ ขึ้นมาใหม่
อีกนั่นละเค้าถึงประกาศหา ที่นี้ 'โฮ กว่าจะถึง 7 วัน นานเหลือเกินคับ' แหมคนคอย
นี่นานนะคับ ถ้าคน เป็นคนเหมือนยังคนติดตะรูงตะรางหรืออะไรยังงี้ คอยโฮ วันนึงนานจัง
ถ้าเรามีเรื่องความสนุกเพลิดเพลินหรืออะไร วันนึง ฎเหมือนนิคเคียว มันคล้าย ๆ ว่า
มันลืมเวลา ที่นี้หายังไงละ พอถึงกำหนด 7 วันก็เข้าไปอีก ไปเค้าก็มีตัวยืนชี่ ขุนพลเกา
เ้านั้นแหละ ก็มาเกิดพันตามกันเป็นร้อย ๆ เพลงแหะคับ คนสมัยก่อนเค้าไม่มีปืนเหมือน
อย่างสมัยเดี๋ยวนี ก็พันตามกันเป็นร้อย ๆ เพลงก็ไม่แพ้ไม่วะกันซักที 'เอ้า เอาทวน"
ที่นี้ก็เอาทวนแทงกัน อูย หนัก ๆ เข้าที่นี้เขาไม่เอาทวนหรือกเพราะเขามั่นกันเป็นราชา
ใหญ่โตยังงั้นเค้าก็เก่งขึ้นน้อ พอว่า ๆ ไปร่ำมาพอถูกตรงนั้นบอกว่า "ตรงนั้นว่าง"
พอว่าว่างคนนั้นก็ไปเป็นขุนพลเค้าเค้าก็รู้ "อ้อ ว่างจริง" แพ้ ๆ หนึ่งแล้ว ที่นี้เอ้ารำคาบ
กันใหญ่ รำคาบที่นี้พอบอกว่า 'ตรงนี้ว่าง"จะทำแต่ไม่วะนะ ชื่อบอกว่า "ตรงนั้นว่าง"
เอ้าแพ้อีก 2 คน หนักเข้าเอาอีก ยังงั้นอีกแหละ รำกันไปแพ้ถึง 3 คนแล้ว เค้าก็รับไว้
เป็นขุนพล รับไว้เป็นขุนพลแล้ว ก็อยู่กะพระราชาของคั่นมา พระราชาของคั่นก็รักเหลือเกิน
รักขุนพลคนใหม่เนี่ย วุ้ก็ริยาที่อะไรก็คี่ คี่ทุกอย่าง จะให้ขับราชรถหรืออะไรก็เก่ง ก็เขา
เคยมาแล้วน้อ เก่งก็รักใคร่ อยู่มาได้ชี่ที่นี้ไม่นานหรืออก 5 ปีเท่านั้นแหละ แยกก็พอที่หมด
กาลกึ๊ ๆ คล้ายว่า เรามีกรรมอยู่นะคับ ถ้าหมดกรรมนั้นแล้วดวงคี่มันก็มาบ้างคับ กนเรา
มันมีดวงคี่ดวงชี่วะคับ มันเป็นยังงั้น แกคี่ถึงพระอิศรมเหสีของแกมั่ง คี่ถึงพระราชมุตรมั่ง

อะไรมั่ง ไอ้ที่นี่มีโตเป็นหนุ่มเป็นสาวเธอ "โธ่มาอยู่นั่นก็ตั้งเป็น 10 กว่าปี มาอยู่กับ
 พระราชาอีก 5 ปีนะ แกร์จะลาพระราชาไป จะกลับบ้านกลับเมือง ที่นี้พระราชารักใคร่
 เหลือเกิน "เอ้า ท่านขุนพลจะกลับก็ไม่ว่าหรอกเพราะว่ามาอยู่กันนานแล้ว เราจะไปส่ง"
 รักนั้นจะไปส่ง ทางขุนนางนี่ก็บอกว่า "ไม่ต้องส่งเกล้ากระหม่อมหรอก" บอกว่า "ผมไปเอง"
 ไม่ยอมพระราชาไปด้วย ผูกก็สมัยนั้นก็เค้าก็ผูกเกี่ยม (เตรียม) ข้างเกี่ยมม้า ก็ให้ขึ้น
 หลังข้างไป จะไปส่ง อยู่เมืองไหนละ ที่นี้แกร์ต้องจำไป จำเป็นว่าพระราชาไปด้วย
 ก็ต้องให้ไป ไปก็ขึ้นหลังข้างไปกะเค้าละเรื่อยไป พอไปถึงบ้านเมืองของแก พระราชา
 นั้นก็ "บ๊ะ ชักสนเทห์แล้ว บะยังงี้ เมืองนี้ใหญ่โตเหลือเกิน" พอเข้าไปในเมืองเท่านั้น
 คนในเมืองเห็นเข้า ก็มาหมอบไหว้หมดละซี เชิญขึ้นไปท้องพระโรงโน่นละซี เพราะ
 เค้าเป็นพระราชาอยู่นั่นอ้อ โอ้ พระราชาองค์ที่เป็นเจ้านายนี่ "แหม นี่ถือว่าเป็นบุคคล
 ธรรมดา ไม่นึกเลยว่าจะเป็นราชาใหญ่โตอย่างนี้" เคียวกี้ เค้าก็จับแขนพระราชาองค์
 ที่เป็นเจ้านายนั้นให้ขึ้นไป นั่งบัลลังก์ด้วยกันนั่นละ ทางนี้ก็ ทาง ตัวสันตกใจว่า แกร์
 เป็นใหญ่กว่าตัว (หัวเราะ) เรื่องมันเป็นอย่างนี้คับ

เจ้าเมืองกบิลพัสดุ์

นายสนอง แสงทอง

เรื่องเจ้าเมืองกบิลพัสดุ์นี้ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมาประมาณ 3,000 ปี เห็นจะได้ (เจ้า) เมืองกบิลพัสดุ์นี้ เป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ในสมัยนั้น ซึ่งอาจจะสืบเนื่องมาจากเมืองของสักกชนบท ซึ่งได้เลาะจบลงไปเมื่อที่นี่ เพราะว่าอาจจะจะเป็นเมืองที่สืบสายวงศ์ญาติมา เพราะว่าการปกครองมันก็คล้ายคลึงกัน คือธรรมาธิปไตยเหมือนกัน แต่มีแปลกอยู่อย่างหนึ่งที่ การบริหารราชการบ้านเมืองของเจ้ากบิลพัสดุ์นี้ ได้แบ่งออกเป็น 4 ฝ่าย ได้แบ่งออกไปเป็น 4 เรียกว่า 4 พวก หรือ 4 วรรณะ สมัยก่อนเรียกว่าวรรณะ เมืองนี้มี 4 วรรณะ วรรณะหนึ่งคือ วรรณะพระมหากษัตริย์ พระมหากษัตริย์ และอีกวรรณะหนึ่ง วรรณะพราหมณ์ แล้วอีกวรรณะหนึ่งวรรณะแพศย์ แล้วอีกวรรณะหนึ่งคือ วรรณะศูทร ทั้งวรรณะพระมหากษัตริย์ แล้วก็วรรณะพราหมณ์ วรรณะแพศย์ และวรรณะศูทร นี้ แตกต่างกัน ส่วนสถาบันพระมหากษัตริย์ วรรณะนี้เป็นวรรณะสูง ถือว่าเป็นวรรณะที่จะต้องบริหารราชการแผ่นดิน จะต้องดูแลปกครองบ้านเมือง ทะนุบำรุงสิ่งที่ทุกข์โศกมาให้ดีขึ้น แนะนำสิ่งที่ยังไม่มีให้ประชาชนทำให้ดีขึ้น แล้วก็กล่าวถึงอีกวรรณะหนึ่งคือ วรรณะพราหมณ์ ๆ นี้ ก็มีหน้าที่แนะนำให้คนปฏิบัติ เช่น สมัยนี้ก็คือสถาบันศาสนา ก็แนะนำให้คนปฏิบัติอย่างนี้เป็นสิ่งที่ดีที่ถูก ปฏิบัติอย่างนี้เป็นสิ่งที่ไม่ถูก ให้เว้น คือนี่ อันนี้เป็นหน้าที่ของพราหมณ์ และอีกวรรณะหนึ่ง อีกพวกหนึ่งคือ พวกแพศย์ พวกแพศย์ติดกับแพทยวงการ แพทย์เราเดี๋ยวนี้ คือแพศย์สมัยนั้นเป็นวงการที่ค้าขาย เป็นแผนกที่ค้าขายเอาสินค้าในเมืองที่ผลิตได้ไปขาย เมืองนั้น ไปแลกเปลี่ยนเอาสิ่งของของเมืองโน้นมา แล้วอีกวรรณะสุดท้าย คือ วรรณะศูทร ๆ นี้ เป็นผู้ใช้แรงงาน คือรับจ้างสารพัด คือใช้แรงงานสารพัด เจ้าจ้างให้ทำอะไรเอาหมด จักสาน ชุกร่อง ทำคุน้ำ สร้างบ้านสร้างเมือง ทำการเกษตร คือจ้างไปเอาหมก วรรณะ ๆ นี้ วรรณะศูทร ทั้ง 4 วรรณะนี้ ต่างวรรณะต่างเห็นว่า ใหญ่ ต่างวรรณะว่าของเราเนี่ยจะไปปนวรรณะอื่นไม่ได้ แม้แต่สมรส วรรณะศูทร ไม่ยอมสมรสกับวรรณะแพศย์ วรรณะพราหมณ์ ๆ หรือวรรณะกษัตริย์ ก็ไม่ยอมสมรสกับวรรณะกษัตริย์ วรรณะแพศย์ วรรณะศูทร ต่างกลุ่มต่างอยู่กันอย่างนี้ แต่ก็อยู่ด้วยกันได้ เพราะต่างฝ่ายต่างไม่ละเมิดสิทธิ์ซึ่งกันและกัน แม้แต่กฎหมาย

ก็ยังไม่มี คือไม่ต้องเขียนอย่างสมัยนี้ สมัยนั้นยังไม่มีการเขียนกฎหมาย แต่เค้าจะปึกทีกา หรือมีหลักปฏิบัติอยู่ แต่เฉพาะกลุ่มใดกลุ่มนั้น ถ้าหากเผชิญวรรณะแพศย์หรือวรรณะพราหมณ์ เกิดมามีความสัมพันธ์ได้กันขึ้นมา ทั้ง 2 ฝ่ายจะไม่รับ ไม่รับบุตรที่เกิดมา จึงมีเรียกว่า จันทาล จันทาลนี้คือว่า เป็นลูกผสมนะ ชาติโน้นก็ไม่รับ ชาตินี้ก็ไม่รับ ก็จึงเป็นทาง (กลาง) จันทาลก็คืออย่าง อย่างอยู่นอก ถ้าสมัยนี้ก็เรียกว่าบุตรนอกกฎหมาย (หัวเราะ) หรือ วามุตรของภรรยา หรือเมียช้อยอะไรอย่างเงี๊ยะ ก็เค้าจะรังเกียจ คือ ไม่ยอมรับเข้าสังคม เพราะฉะนั้นก็เป็นกรรมอย่างหนึ่งของจันทาลที่เกิดขึ้น

ทีนี้ต่อมา เมื่อเป็นอย่างนี้ต่อบานานเข้า ก็ปัญหาจันทาลมันก็ยากขึ้น เมื่อบ้านเมือง มันได้ใหญ่โตขึ้นมา จันทาลมันก็มากขึ้น การแก้ปัญหาไม่ตก เมื่อการแก้ปัญหาไม่ตกบ้านเมือง ก็จะเกิดวุ่นวาย เนื่องจากมันมีถึง 4 วรรณะ ๆ พอต่อมาก็มี พระเจ้าเกิดขึ้นใหม่ คือ ได้แนะนำอธิบายว่า เรื่องวรรณะนี้ ก็ไม่สำคัญ ก็ได้เปลี่ยนแปลงการที่จะได้ปกครอง กันใหม่ แต่ในหลักธรรมาธิปไตย คือขั้นแรกก็เป็นธรรมา อาจจะเป็นธรรมาธิปไตย แต่ว่าเมื่อคนมาก ธรรมาธิปไตยมันก็อยู่ไม่ได้ มันจะต้องมีการรวมกัน หรือมีการไม่ถือชั้น วรรณะอะไรอย่างเงี๊ยะ ๆ ทุกวันนี้ ก็ไม่มีการถือชั้นวรรณะ แล้วต่อมาสมัยนั้นกว่าจะ เปลี่ยนแปลงได้ ความคิดเห็นของคนแต่ละกลุ่มนะมันก็ไม่ตรงกัน มันก็อาจจะวุ่นวายเหมือน เมืองเราสมัยนี้นะ ถ้าต่างฝ่ายต่างว่า บอกไม่จริงหรืออย่างเงี๊ยะเถ่าดีแล้ว ทีนี้พระเจ้า องค์ไหนที่จะมาบอกว่า ให้รวมกันดี อย่าให้ถือชั้นวรรณะดี ก็ไม่ยอมรับกัน เมื่อไม่ยอมรับ เกิด คือเกิด คือเกิดสงคราม เกิดสงครามขึ้นระหว่างวรรณะต่อวรรณะ ก็หมายความว่า วรรณะแพศย์ วรรณะพราหมณ์ วรรณะกัทร ทั้งสถาบันพระมหากษัตริย์ ก็เกิดแตกกัน เกิดสงคราม กงจะเหมือนโลกเราเดี๋ยวนี๊ คิวโน้นเป็นอย่างงั้น คิวนี้เป็นอย่างงี้ และก็ ศาสนานั้นเป็นอย่างงั้น ศาสนานี้เป็นอย่างงี้ ไปจนจะทำให้เกิดสงครามศาสนา อย่างที่ เราเห็นข่าวหนังสือพิมพ์อยู่บ่อย ๆ ประเทศใกล้เคียงเมืองไทย คงไม่ไกลนักหรือที่เกิดขึ้น อยู่บ่อย ๆ เนี่ย สมัยก่อนก็คงจะเป็นอย่างงี้ เมื่อเกิดสงคราม บ้านเมืองนั้นก็ล่มละลาย เออ.....เมืองกบิลพัสดุ์เนี่ย พระเจ้ากบิลพัสดุ์แก้ปัญหาไม่ตก เมืองกบิลพัสดุ์นั้นผลที่สุดก็ ล่มละลาย

2. เรื่องที่มีตัวละครเป็นสัตว์หรือตัวเอกเป็นสัตว์ เรื่องประเภทนี้ปัจจุบันจะจำลองพฤติกรรมของมนุษย์เพื่อเป็นเครื่องมือสอนมนุษย์ด้วยกัน นิทานประเภทนี้มีทั้งหมด 11 เรื่อง

จากนิทาน 11 เรื่องนี้ สามารถแยกได้ 2 ประเภท

2.1 เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์

2.2 เรื่องของสัตว์โดยตรง

2.1 เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ นิทานที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์มี 3 เรื่องได้แก่ เรื่องชวานากับงูเห่า โคนันทวิศาล และเรื่องพุทศิมิเงินมีทองพุทศิมิเสียข้าวเสียของ

นิทานทั้งสามเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าควรมีเมตตากรุณาต่อสัตว์ในฐานะที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน แต่ละเรื่องก็ไปควรไว้วางใจสัตว์มากเกินไปโดยเฉพาะสัตว์ที่มีพิษ

เรื่องโคนันทวิศาล กล่าวถึงโคนันทวิศาลช่วยพ่อค้าลากเกวียนบรรทุกเกลือไปขายในที่ต่าง ๆ จนร่ำรวย วันหนึ่งโคนันทวิศาลเหนื่อยจึงลากเกวียนไปหยุดที่หนองน้ำ เจ้าของต้องการรีบไปจึงดูค่าต่าง ๆ นานา โคนันทวิศาลเหนื่อยเมื่อไถ่ยั้งนั้นจึงลากเกวียนลงไปแช่น้ำทำให้เกลือละลายน้ำหมด เจ้าของโคโกรธจึงขายโคของตนให้แก่เจ้าของใหม่ เจ้าของใหม่เลี้ยงดูไถ่กินที่อยู่ดี พูตจาไฟเราะด้วย โคนันทวิศาลจึงเต็มใจทำงานให้จนกระทั่งเจ้าของใหม่ร่ำรวย เจ้าของเก่าเสียขายแต่ก็ทำอะไรไม่ได้

เรื่องพุทศิมิเงินมีทองพุทศิมิเสียข้าวเสียของ เจ้าทองวัวแพ้นั้นเศรษฐี เพราะพุทศิมิเพราะกับวัวของตน วัวจึงไม่ลากเกวียนไปให้ตามที่ตกลงกัน ต่อมาเมื่อไปหาพนันใหม่เจ้าของพุทศิมิเพราะวัวจึงยอมลากเกวียนไปทำให้เจ้าของได้เงินทองที่เสียไปกลับคืนมา

เรื่องชวานากับงูเห่า สอนไม่ให้ไว้วางใจสัตว์มากเกินไปโดยเฉพาะสัตว์ที่มีพิษ เช่น งู เพราะสัตว์เหล่านี้อาจอันตรายมนุษย์เมื่อไรก็ได้ เช่น ชวานาช่วยงูเห่าสุดท้ายถูกงูเห่ากัดตาย

2.2 เรื่องของสัตว์โดยตรง พบในนิทาน 8 เรื่อง คือ เรื่องความสามัคคี นกกระสาจับปูนา กระต่ายกับเต่า ปลาเลือกนาย หมาเป็นหมา ความประมาท หมาจึงจอกหางควั่น และเรื่องไก่โค้พลอย

จากนิทานทั้ง 8 เรื่องนี้ สามารถสรุปคำสอนได้ดังนี้

2.2.1 สอนเรื่องความสามัคคี ความสามัคคีก่อให้เกิดความสำเร็จ การแตกความสามัคคีก่อให้เกิดอันตรายแก่หมู่คณะ เช่น นกที่ติดตามชายของชาวนาครั้งแรกก็ร่วมมือกันออกแรงบินจนหลุดจากตาข่ายแต่ครั้งต่อมาต่างเกี่ยงกัน ผลสุดท้ายถูกชาวนาจับได้นกเหล่านั้นก็จะต้องตาย

2.2.2 สอนไม่ให้ไว้วางใจผู้อื่นมากเกินไป การไว้วางใจผู้อื่นมากเกินไป ทำให้ถึงแก่ความตายได้ เช่น ปลาในเรื่องนกกระสาจับปูนา ปลาไว้วางใจนกกระสามากเกินไป เชื่อว่านกกระสาจะพาพวกตนไปปล่อยในหนองน้ำใหม่ซึ่งมีน้ำมาก แต่ความจริงแล้วนกกระสาหลอกจับปลาไปกินทีละตัว ๆ จนหมดหนอง

2.2.3 สอนไม่ให้ประมาทในการทำงาน และไม่ประมาทความสามารถของผู้อื่น ไม่ประมาทในการทำงาน เช่น ไม่คิดว่างานนั้นง่ายเพียงแต่ผู้อื่นทำได้ การคิดเช่นนั้นทำให้ขาดความระมัดระวังในการทำงาน เช่น ดิงเห็นชาวนาทอดแหก็คิดว่าเป็นเรื่องง่ายพอชาวนาเผลอจึงขโมยแหไปทอดบ้าง ในที่สุดก็ถูกแหพันจนน้ำตาย ไม่ประมาทความสามารถของผู้อื่น เช่น กระต่ายประมาทความสามารถของเต่าจึงต้องกลายเป็นผู้แพ้

2.2.4 ให้อำนาจในสภาพความเป็นอยู่ของตน ปรากฏในนิทานเรื่องหมาเป็นหมา และเรื่องปลาเลือกนาย

นิทานเรื่องหมาเป็นหมา กล่าวถึงสุนัขอยากเป็นหลายสิ่งหลายอย่าง เพราะคิดว่าดีกว่าการเป็นสุนัข แต่ในที่สุดก็พบว่าการเป็นสุนัขนั้นดีที่สุด

นิทานเรื่องปลาเลือกนายมีเนื้อเรื่องเช่นเดียวกับเรื่องกบเล็ดกนาย กล่าวถึงปลาไม่พอใจในสภาพความเป็นอยู่ของตนจึงอ่อนวอนขอเจ้านายให้เพิ่มค่าเทวคาจึงส่งนกกะยางมาให้ นกกระยางจึงกินปลาจนหมดหนอง

2.2.5 สอนให้รู้ลักษณะของคนชั่ว คนชั่วเมื่อตนเองเดือดร้อนก็อยากให้ผู้อื่นเดือดร้อนบ้าง เช่น สุนัขจึงจอกหางคว้น ตนเองหางคว้นไม่พอยังหลอกให้สุนัขตัวอื่นตัดหางให้คว้นเช่นตนบ้าง แต่ไม่มีใครทำตาม

2.2.6 สอนให้รู้ว่าอะไรที่ไม่เป็นประโยชน์ถึงแม้จะมีความมากก็ยอมไม่เป็นที่ต้องการ เช่น เรื่องไก่ได้พลอย ไก่ไม่ยอมได้พลอยเพราะไม่มีประโยชน์สำหรับตน แต่พลอยกลับเป็นที่ต้องการของมนุษย์ กงนิทานต่อไปนี้

ชวานากับงูเห่า

นางพุก พิพยัพรรณ

ชวานาออกไปนาแต่เช้า มันเป็นงูเห่านาว หน้าหนาวเจ็ย เป็นงูเห่านาวแล้ว
งูก็หนาว นอนตัวแข็งอยู่ ชวานาก็เจอ เจอก็จงสาร จงสารก็เอางูนี้เาะมา เอามาเลี้ยง
ไว้ให้ได้รับความอบอุ่นอย่างเจ็ย

ถาม เอาไว้ในอก

ตอบ เออ

พอได้ความอบอุ่นแล้วที่นี้ ใจงูนั้นมีแรงก็เลยกัดชวานาซะตายอย่างจัง
นิทานเรื่องนี้ก็หมายความว่า ถ้าหากว่าเราเลี้ยงอสรพิษไว้ในบ้านรี ใกล้เคียงตัวเรา
มันก็จะหาพิษ มันก็จะหันกัดเราได้ ในระ ในระยะที่มันไม่รู้จักบุญคุณ มันไม่รู้จักบุญคุณ
ของผู้ที่มีบุญคุณอะไรอย่างเจ็ย คำถึงว่า ชวานาเลี้ยงงูเห่า

โคนันทวิศาล

นางพุก ทิพย์พรหม

โคนันทวิศาลเนี่ยก็เป็นโคของพ่อค้า ชาย ค้าเกวี่จื่อ จะลากเกลือไปขาย
ทางหมู่บ้าน ทางตำบล อย่างเจ็ย แล้วก็มีเซ่น ก็มีคอง (คลอง) มีคองน้ำจะต้องผ่านไป
จะต้องลากเกวี่ยนนั้นผ่านห้วยน้ำไป ถึงจะไปหมู่บ้านนั้นได้ ทุกคั้ง (ครั้ง) ไปขายก็ได้
กำไรมา จนเจ้าของนั้นร่ำรวยเพราะโคนันทวิศาลลากเกวี่ยนไปขายของ

แล้วอยู่มาวันหนึ่ง เจ้าของโคนันทวิศาลเนี่ยไม่รู้อารมณ์เสียอะไรมา ก็มาบอกว่า
โคนันทวิศาลลื้อว่าปะทุกหนักเกินไปอย่างเจ็ย แล้วโคนันทวิศาลก็เหนื่อย ก็จะไปหยุดใกล้
หนองน้ำ ที่นี้เจ้าของก็บ่นว่า ให้โคนันทวิศาลเนี่ยรีบไป เอาของไปขาย มัวช้ามันจะไม่ทัน
เวลาขาย โคนันทวิศาลเหนื่อยก็ไม่ไป ก็หยุดเพราะของมันหนักมาก ก็หยุดชะ เจ้าของถาม
ว่าซีเกียจมั้ง ไม่เอาเรื่องเอาราวเลี้ยงเสียของมั้ง ไซ้ไม่คุ้มคามั้ง โคนันทวิศาลก็เคื่อง
ก็โกรธให้เจ้าของ ก็เลยไม่ลากเกวี่ยนไปให้ ไปถึงที่ ลากลงไปแช่น้ำไว้แล้วก็ไม่ไป
เกลือก็ละลายน้ำหมด ตานี้เจ้าของก็เลยต้องขาดทุน ไม่มีเกลือขาย

ตานี้ทานเรื่องนี้จะสอนให้รู้ว่า จะเป็นสัตว์หรือจะเป็นมนุษย์อะไรก็แล้วแต่จะ
ต้องพูดปดร้ายให้เพราะ ๆ แล้วโคนันทวิศาลเนี่ยมันก็จะทำให้เจ้านายร่ำรวย ถ้าเรา
เรียกขานวานไซ้ไม่เป็น ไปดูคำว่าโคยไม่มีเหตุผลแล้วก็จะทำให้เจ้าของมันยากจนลง
โคอย่างเจ็ย มันมีเรื่องหนึ่งก็จะสอนให้ว่าให้เราจะต้องพูดจาให้เพราะไม่ว่าจะเป็นสัตว์
พาหนะที่เรา จะเป็นวัวก็ดี ควายก็ดี สัตว์เหล่านี้จะต้องรู้ภาษาคน ไม่งั้นเราจะไซ้ไม่ได้
ทุกวันนี้มันก็ต้องรู้ภาษาคนอยู่ วัว ควาย จะต้องหักพูดหวานขานเพราะ อะไรแบบเนี่ย
แล้วเจ้าของเค้าก็เห็นว่าโคนันทวิศาลเนี่ยหาเกลือเค้าละลายน้ำหมด เค้าก็จะขายไป
เค้าก็เป็นอันว่า อาชีพขายเรื่องนี้ ขายไอ้ ไอ้ขายเกลือ ที่นี้คนอื่นเค้ามาซื้อเกลือ ไป
เค้าเข้าใจไซ้เค้าก็เอาไปค้าไปขาย ไปขายของเค้าก็พูดเพราะ เอ้า.....เวลาปะทุก
ของเสร็จแล้ว เค้าจะบอกว่า "เอ้า โคนันทวิศาลเจ้าจงลากเกวี่ยนไป" อย่างนี้ เจ้า
โคนันทวิศาลก็ลากไป ๆ แล้วเพลขายสินค้าแล้วเค้าก็ซื้ออาหารซื้ออะไรให้ทานดี ๆ

กาลกิณี

นายสำราญ แก่นจันทร์ดี

เรื่องกาลกิณี นี่ก็มีพระราชองค์หนึ่งเป็นพระราช เป็นกษัตริย์ที่ใหญ่โตที่เคียวละบ้านเมืองที่ใหญ่โต ที่นี้แกก็อยู่มา ๆ ธรรมดาเป็นพระราชากษัตริย์นะ เขาต้องถือโอบไถ่นั้นสิบประการนะ เค้าถือ คือว่า บั้นเกี้ยวกะ คล้าย ๆ กะราที่นะคับ ราสี 8 หรือไถ่นั้นพรตของแกนะ มีเรื่องอยู่ 10 ประการละ เป็นพระราชนะ ที่จะครองบ้านครองเมืองนะ ที่นี้แกก็อยู่มา ๆ ก็ออกท้องพระโรง บ้านเมืองก็อยู่เย็นเป็นสุขมาเรื่อยมา แกเป็นพระราชาครองอยู่เมืองนั้นนะ ที่นี้ก็เรื่อยมา

วันหนึ่งแกออกท้องพระโรงแล้ว แกก็นั่งบัลลังก์แล้ว เสนาอำมาตย์ก็มาหมอบฟังบัญชาการ ที่นี้แกก็พอเลิกประชุมในท้องพระโรงแล้ว แกก็ทำจะนึกหิวขึ้นมาละทุกคนอย่างสิ้น ๆ ก็ว่าเหล่านะคับ ก็บอกสาวสนมกรมวังว่า วันนี้ต้องหาน้ำจันทน์อย่างดี ๆ มาให้เสวยด้วย จักสารับวันนั้นนะ เย็นวันนี้ ที่นี้เขาเป็นชนาคอย่างนั้นนะ แล้วที่นี้ก็ไ้สาวสนมกรมวังทั้งหลายก็ต้องแต่งตามที่ทำอาหารดี ๆ แล้วก็ต้องหาเหล้าดี ๆ ถ้าอย่างสมัยนี้เค้าก็จะว่ามรันทหรืออะไรวิสกี้อะไรดี ๆ อยู่นะคับ ก็เอาพาไปใส่สำรับไว้ให้เรียบร้อย ถึงเวลาเสร็จเรื่องแกแล้ว แกก็ไ้เวลา แกก็ไปเสวย ไปเสวยกระยาหารนั้นเสวยไปก็ดื่มน้ำจันทน์ไป ไ้ธรรมดาไ้น้ำจันทน์ที่เราก้เรียกกันเหล่า ธรรมดาเหล่านะคับ เขาชื่อสัตย์คับ พวกนั้นนะ เขารักตัวสงวนตัวของเค้า คือว่าใครเป็นเจ้าของมันก็ช่างเหล่านะถ้ากินเคามาก เค้าให้เมามากคับ เออ พริกเหมือนกันเราจะปลุกกรคน้ำทุกวันเค้าเป็นลูกเป็นนั่นขึ้นมา ถ้ากินเค้าน้อยเค้าก็เข็ดน้อย ๆ กินมากมันเข็ดเอาเสียจนปากแทบนั้นละแสบโอบโน่นแหละคับ ที่นี้ไ้ความซื่อสัตย์ของไ้่น้ำจันทน์นั้นทำให้พระราชามีนงไป ที่นี้แกก็หิวแกก็ฉนเสวยไปมากไปหน่อย ที่นี้ก็พอศึกธรรมดาเขาถือราสี วันนั้นก็ล้มเพราะเสวยน้ำจันทน์ล้ม เย็น ๆ เค้าราสีมันอยู่ที่เท้าครับ ชื่อ ราสีของคนเราเนี่ยอยู่ที่เท้า พระราชาก็เคยล้างเท้าแล้วถึงขึ้นบรรทม วันนั้นซักมีนน้ำจันทน์ไปหน่อย ก็ไม่ล้างไม่ล้างก็เข้าบรรทม พอเข้าบรรทม ที่นี้กาลกิณีมันก็เข้าละชี มาปกครองตัวชีนี้ เค้าว่า

เค้าเลี้ยงไว้ดี เค้าก็ค้าขายได้ ที่นี้เจ้าของเดิมก็เสียตายนะจะไปซื้อคืน เค้าก็ไม่ให้แล้ว
 เพราะโคนันทวิศาลก็ไม่ยอมมาคุยด้วยอีกแล้ว เพราะว่าเจ้าของพูดไม่เพราะนะ
 เจ้าของเก่า เจ้าของใหม่เค้าก็ไปทำร่ำรวย (ร่ำรวย) เพราะเค้า ๆ เข้าใจใช้
 เค้าก็ถึงบอกว่า "โคนันทวิศาลเจ้าจงลากเกวียนไป" โคนันทวิศาลก็ลากไป ถ้าไป
 คุณว่ากล่าวแล้วไอ้สัตว์พาหนะที่มีชีวิตเนี่ยจะไม่ ๆ ทำประโยชน์ให้เราได้อีกเลย

พูดก็มีเงินมีทองพูดไม่ดีเสียข้าวเสียของ

นายสนอง แสงทอง

เรื่องนี้มีอยู่ว่า มีโพนพราหมณ์คนหนึ่ง เป็นคนเลี้ยงวัว คือเก็บเป็นพ่อค้า โพนพราหมณ์นี้เป็นพ่อค้า พ่อค้าชื่อของ ชื่อถูกขายแพงแลกเปียน (เปลี่ยน) ไปเรื่อย ๆ

อยู่มาวันหนึ่ง ก็มีคนเค้า มีคนเลี้ยงวัวมาฝูงหนึ่ง มาขอกินข้าวร้านเค้า เสร็จแล้ว คนเลี้ยงวัวนั้นก็เมื่อกินข้าวอิ่ม กินน้ำอิ่ม กินน้ำอิ่มแล้วก็นึกถึงบุญคุณ ก็ไม่มีเงินจ่าย ก็ให้ จัวตัวหนึ่ง "เอารัวไว้เถอะตัวนี้ นะคำกินข้าว" ว่าจัน โพนพราหมณ์ก็ได้รับวัวนั้นเลี้ยงไว้ ต่อมาเลี้ยงวัวไปเลี้ยงวัวมาเพลินอยู่แต่หัว เอาแต่หัวไปเลี้ยงไม่ได้ค้าขาย ไม่ได้ซื้อของ ก็เลยจนลง ๆ ก็มีวัวตัวเดียวที่นี้ มีวัวตัวเดียว วัวนั้นเคยผูกได้ จัว วัวสมัยก่อนมันผูกได้ แต่เคยผูกเป็นวัวของผู้วิเศษส่งมา วัวผู้วิเศษหรือโควิเศษนั้นแหละ พญาโค ๆ วิเศษที่มา อยู่ด้วย ไปโดนเอาพญาโกวิเศษ เสร็จแล้ววัวก็พูดว่าเพราะว่าเห็นเจ้าของจนก็จะยอม แทนบุญคุณ เพราะว่าได้เลี้ยงตัวอยู่ ก็จึงบอกว่า ให้โพนพราหมณ์ไปพบนั่นกะเค้าซี เค้าจะให้ เป็นเศรษฐีเลยแหละ ไปพบนั่นก็เลย เค้าจะลากเกวียน 100 เล่ม เกวียนเนี่ยเค้าจะลาก ให้ไหวเลย 100 เล่ม ไปพบนั่นกับเศรษฐีอื่น ๆ เค้า ถ้าลากไหวเนี่ยให้ได้เงินได้ทอง ถ้าลากไม่ไหวก็ให้เสียเงินเสียทอง คือ ให้ไปทำพนักเค้า เมื่อวัวพูดได้ขยั้งจัน พราหมณ์ ก็แปลกใจว่า "เอ๊ เรายังจะมีโชค เสร็จแล้วก็เลยไปพบนั่นกับเศรษฐี เศรษฐีที่มีเกวียน มีสินค้าเยอะ ๆ ไปพบนั่น พอไปพบนั่นแล้วก็ถึงวันนัด พราหมณ์ผู้นี้ก็เอารัวเปียไปเทียมเกวียน แต่พูดไม่เพาะ (เพราะ) ก็ไปด่าก่อน แล้วก็ให้วัวเนี่ยมันเดินไป ก็ไปด่าว่า เอ้า ไอ้เจ้าวัว โทง มึงเดิน มึงไม่เดินกูจะตี มึงลากให้ไหว กูจะตีลากไม่ไหว ว่า ไปดูวัวเข้า ไอ้วัวก็ เห็นเจ้าของพูดไม่เพราะก็โกรธ เลยไม่เดิน ไม่นอน นอนส่งเลย ไปเดิน ยอมให้ตี ตีจนหลัง แตกก็ไม่เดิน ยอมเจ็บเอา ไม่ยอมเดิน อ้า.....ถึงที่สุดพราหมณ์ผู้นั้นแพ้นั้น ข้าวของถูกยึดหมด เงิน เงินทองไม่ไค้แล้ว ข้าวของถูกเขายึด อีก ถูกเศรษฐียึดหมด เอาที่ เอาไร เอานา เอาบ้านเอาของไปหมด ต้องไปนอนอยู่กองฟาง เอากองฟางทำค้ำนอนกับวัวตัวหนึ่ง ปล่อยวัวไป โมโหไม่เลี้ยงวัว ที่นี้ นอนทุกข์ทรมานอยู่จนกระทั่งวัวนึกสงสาร เศรษฐีอีก

ผ่านมา เวลาผ่านมาเป็นเดือน นึกสงสารเศรษฐี กลับมาหาเศรษฐี มาบอกอีกว่า
 "เอาไหมที่นี้ท่านต้องผูกเพราะ ๆ ซี้เราจะลากให้" ก็ไปผูกอีก ไปตำแหน่งเขาอีก
 ผลที่สุดวัวก็ได้ลากเกวียน 100 เล่มนี้ไหว เพราะว่า อ้า.....พราหมณ์เฝ้าผูกเพราะ
 (เพราะ) ที่นี้พูดว่า "เอ้า พอมหาจำเริญ เจ้าจงลากเกวียนไปนะ พอมหาจำเริญ
 ลากเกวียน ลากเกวียนไปให้ไหว" พอผูกเพราะ ๆ เจ้าวัวก็ลากเกวียนไปไหว
 ตอนนี้ก็ได้เงินได้ทอง ได้ข้าวได้ของ ได้ส่วนได้นำคืนมาหมด นี่คือเจ้าวัว การเลี้ยงวัวนั้น
 การเลี้ยงสัตว์นั้น ถ้าเราทำดีกับสัตว์ สัตว์ก็ยอมให้พวกเราอย่างนี้ การผูกเพราะก็ยอม
 ให้พวกเราอย่างนี้

ความสามัคคี

นายสังเวียง บิทิ

คือเค้าว่าในสมัยก่อน ๆ เนี่ย อาจจะเรื่องจริงบ้างโกหกบ้าง เค้าว่าชาวนาคนหนึ่งเนี่ย ก็เรียกว่า สมัยนั้นไม่มีใครเค้าทำนาปรัง ก็คิดอยากจะทำนาปรัง (ปรัง) ที่นี้ก็เวลาทำนาเนี่ยก็ นกมันก็ลงกิน คือไอพวกนกกระเจิบ นกกระจาบ มันก็ลงกินทุกปี กินเอาข้าวมันก็เหลือน้อย ที่นี้ชาวนาเนี่ยนะ มันก็มีมานะ พยายามหาอยู่เรื่อย หาปีนั้นก็คิดว่า 'ถ้าหากนกกลางจะต้องซื้อตาข่ายมาดักนะ' เสร็จแล้วก็อีกตอนนั้นนกมันรวมพลกันนะ อะ พอลางในข้าวในสมัยก่อน เค้าจะทิ้งไปเลย ทิ้งไว้ในข้าวยังงั้นนะ ไอนะ ๆ นั่นก็รวมพล มันก็บินหอบเอาตาข่ายขึ้นไป ที่นี้ก็เอาขึ้นไปแขวนไว้บนยอดไม้ก็ ตัวเองก็ตกลงมาก็ มันก็รอดไปได้ ที่นี้มาหนัก ๆ เข้านกเนี่ยมันมีการทะเลาะกัน เค้าเรียกว่านกทะเลาะกัน ไช้มะ (ผู้ฟัง : สไตรค์)

เออ มันก็แบบพอนาย เจ้าของนานะไปดักมันไว้ ดักไว้ในข้าวก็ ก็ทำเป็นลงไปกินข้าว ที่นี้ก็อีกตัวหนึ่งก็พยายามบิน อีกตัวหนึ่งก็ แหม แกล้งบอกว่า บินวะเต็มทีเลยแต่ไม่ออกแรง ไม่อยากจะบิน คือที่นี้ก็ มันก็ติดกันอยู่อย่างงั้น อีกคนนึงบิน อีกตัวนึงบิน อีกตัวหนึ่งก็ไม่บิน มันก็ทำไปทามา ตาข่ายมันก็ไม่วางนะ ผลที่สุดชาวนาก็จับเอานกไปกินได้ นี่พระท่านได้เคยกล่าวไว้ว่า "ถ้าหากว่าคนเราคือพระท่านกล่าววว่า สัพเพสังฆมุตตานัง แต่ที่นี้ถ้าขาดความสามัคคีมันก็พัง" นี่มันก็มาอย่างแบบเดียวกันกะนั้น

นกกกระสากับปูนา

นายย่อย แก้ววิจิตร

แต่โบราณมาก็มีหนองน้ำแห่งหนึ่ง มีสระแห่งหนึ่ง เป็นที่กลางท้องนา คำว่า
จิ้งมา โบราณคำว่าจิ้ง ที่นี้ก็มีปลาฝูงหนึ่งอยู่ในสระนั้น ฤดูแล้งมาน้ำก็แห้ง ที่นี้ปลาก็ร้อน
ออกร้อนใจเหลือเกิน ทำไมเราจะตายเสียแล้วหนอ" ก็มีนกกกระสาตัวหนึ่งคำว่าจิ้งนา
นกกกระสาตัวหนึ่งก็ลงมาที่สระ ก็ลงมาดูจะกินปลา จะกิน "ทำไมถึงจะกินปลาทั้งนี้ให้
หมดน้อ" นึกในใจอย่างนี้ นกกกระสานั้นนา นึกอย่าเลยคิดอุบายก็มีแม่ปลาหมอใหญ่ตัวหนึ่ง
(หัวเราะ) มีแม่ปลาหมอใหญ่ตัวหนึ่งก็ว่ายไปว่ายมา นกกกระสาก็ถามว่า ไอนกกกระสาก็
'แหมนกกกระสาทำไมถึงจะให้ จะพ้นจากพวกเราถึงจะพ้นจากความตายจากสระนี้น้ำลด.....
ที่อยู่แบบนี้ละ" ผมก็จำไม่ได้เหมือนกัน เล่าไปเล่าไปก่อนนิด ๆ หน่อย ๆ นกกกระสา
ก็ว่า "ยังงั้นก็เอาชีขันธ์จะไปดู" นกกกระสาก็พาไป นกกกระสาก็ไปนะพาไปดูสระแห่งหนึ่ง
เค้าเรียกว่าสระมนาคา (อโนคา) ใหญ่ทีเดียว ก็ปล่อยแม่ปลาหมอบึ่งลงไปใต้น้ำ
คาบไปนะ นกกกระสากาบไปนะ ปล่อยบึ่งแม่นกกกระสา.....เอ๊ย แม่ปลาก็เดิน.....ว่าย
"แหม! น้ำนี้ใสสะอาดจริงๆ" นี่พอใจแล้วก็กลับ นกกกระสาก็พากลับมามองเพื่อน
แหมนกกกระสาก็ไปบอก "สระน้ำสวยเหลือเกิน พวกเราพากันไปอยู่ นกกกระสาไปอยู่
ในสระให้นกกกระสาเอาเราไป รับอาสาไป นกกกระสาเฝ้ารับอาสาจะเอาเราไป"
ว่าจิ้งนา คำว่าจิ้งนา ผมเล่าก็ไม่ค่อยถูกเท่าไรนา ที่นี้ก็ มาถึงนกกกระสาก็ปล่อย
แม่ปลาหมอไป บอก 'จะกลับแล้ว' ลูกน้องเชื่อ ๆ นกกกระสา นกกกระสาก็ถามเอาแม่
ปลาหมอไปก่อน ขึ้นยอกย่างก็กินเลย นกกกระสาก็หลอกกินหมดว่าจิ้งนเถอะนา หลอกกิน
หมดแล้ว ที่นี้แม่ปลาหมอปูนาตัวหนึ่งใหญ่เดินเกะกะ โอย แยกตัวตายเหลือเกินนะ
น้ำแห้งก็แล้ว ไปก็แล้ว อ้อนวอนว่า "นกกกระสาช่วยเราหน่อยซิ เรา ถ้าน้ำแห้งแล้ว
ไม่มีที่จะไป เราจะตายแล้วช่วยเราไปได้ไหม" "ได้ เค้าจะเอาไปข้างหน้าไปปล่อย"
ยังงั้นยังงี้ บอก ๆ อย่างแบบนก ไอนปลา คล้าย ๆ ปลาหมอแบบนี้มา ทำไมถึงจะเอา

เราไปได้" "เอาเถอะเอาอย่างนี้ดีกว่า เราจะเอาปากนั้นนะคาบท่านแล้วก็เอาก้าม
 นั้นคะราคอเราไป" "คัม ๆ" วังนั้นหา (หัวเราะ) พอได้จังหวะแล้วก็ นกกระสา ก็พา
 บินไปเลย บินขึ้นยอดคางกลางคอน ภูม้นตามองเห็น "แหม ก้างปลาเต็มใต้ถุนเลย....."
 แม่ปู่ก็เอากันคอนนกกระสา นกกระสา นั้นตายทันทีเลย เค้าบอกว่า นิทานเรื่องนี้ก็สอนให้รู้ว่า
 "ทำทุกซ่แก่ท่านทุกซ่ นั้นถึงหัว" เก้าววังนั้น

กระต่ายกับเต่า

นางดุ๊ก นิพนธ์พรหม

ก็มีกระต่ายเป็นเพื่อนกระต่ายอย่างเงี้ย แล้วก็มาชวนเต่าวิ่งแข่ง อย่างเงี้ยนะ ในระยะทางซักกิโลเนึง อย่างเงี้ย แล้วกระต่ายเค้าก็ถือเต่าว่า ถือเต่าว่าเราวิ่งไวกว่า แล้วเค้าก็ท้าพนัน แล้วเค้าก็วิ่งไปไ้ครึ่งทาง แล้วก็ไปนอนหลับ ก็ว่าว่า : เก๋มันเดินช้า เค้าหลับซักตื่นนึงก่อนก็ได้ แล้วก็ถึงค่อยไป" ที่นี้หลับเฟิน (เฟลีน) นอนหลับมันก็เฟินไป แล้วเต่าไปจนถึงเส้นทาง ๆ ที่พนันกันไว้แล้ว ถึงที่นัดหมายกันไว้แล้ว กระต่ายยังไม่ได้ไปเลย ห่อตื่นขึ้นมาวิ่งไป กระต่าย (เต่า) ก็ไปถึงที่ ไปถึงที่ไ้.....นักหมายเสียแล้ว ก็เป็นอันว่าเต่าก็ชนะกระต่าย

ปลาเลือกนาย

นายสารัญ แก่นจันทร์ดี

คง ๆ หนึ่ง ก็มีหนองใหญ่อยู่ในดงในป่าใหญ่ หนองใหญ่ก็มีหนองอยู่กลางป่า
 คำเรียก ที่นี้ไอ้เจ้าปลาอยู่ในหนองนั้นมันก็มีหัวหน้าปลาอยู่ตัวหนึ่ง หัวหน้านั้นก็มา
 ประชุมดูกันว่า "เราจะทำยังไงถึงจะได้นายดีมาปกครอง" มันเห็นหัวงั้น ที่นี้พอปรึกษา
 ประชุมกันแล้วก็อย่างงั้นเลยวิ่งวอนเทพเจ้าเออะ รุกขเทวดาที่อยู่ใกล้ ๆ นั้นก็
 "เอ๊ ก็จะทำไง" พอเค้าวิ่งวอนตัว ๆ ก็ รุกขเทวดาก็ หึง มัน หึง ขอนไข้อย่างไรเนี่ย
 ไปไว้ในหนองนั้นเพื่อจะป้องกันเวลาหมาหรืออะไรมามันก็จะได้อาศัยอยู่ได้มันนั้น
 เวลานั้นมันออกผุด แล้วมันก็เข้าไปอยู่ในไม้ยังงั้นซิ ไม้ขอนใหญ่ ๆ น่ะ

ที่นี้ต่อมา ๆ มันก็ปอดกัย ที่นี้ไม่มีนก ไม่มีตัวอะไรบกกิน ก็เวลาออกมาดูคราว
 แล้วก็หนีหลบเข้าไปอยู่ในที่นั้นหะ ไ้ชวนไม้นั้นหะ ที่นี้ก็ปอดกัยดี ที่นี้มา อยู่บ้าง นาน ๆ
 ขึ้นมาก็คิด "เอ้อ ไม่ดีหรอกไม้นี้ มันไม่เหมือนตัวสัตว์ ตัวเหมือนหยิ่งคน อย่างงั้นเลย
 วิ่งวอนใหม่เออะ" ที่นี้ก็เช่นสรวงเข้าก็วิ่งวอนอีก ประชุมกันแล้วก็วิ่งวอนอีก ที่นี้รุกขเทวดา
 ที่เค้าอยู่ใกล้ ๆ นึกโมโห เอ๊ให้ของดีไปรักษาเพื่อจะปอดกัยดีแล้วยังทะเลาะทะเลาะ
 อยากจะได้เจ้าไ้นายใหม่อีก ที่นี้ก็นึกโมโหก็เลยส่งนกกระยางลงมาให้ ไ้นกกระยางนั้น
 มันเห็นปลาเข้ามันก็ก็จะบเหมือนว่านั่นแหละ ที่นี้แต่เมื่อไ้เมื่อปลาเข้า มันก็แลคนนกกระยางน่ะ
 เมื่อจะกินมันก็พูดซะก่อนว่า "ฉันจะวันนี้ ฉันจะคาบเอาไปเท่านั้นตัว ๆ ไปใส่ในน้ำที่บึงใหญ่ลือ
 แม่น้ำใหญ่ ๆ โน่น ไ้ปลานั้นก็หลงเชื่อถึงเวลาแล้วก็ขึ้นมาให้นกกระยางนั้นจับไป ไปที่ไหน
 มันไม่ได้เอาไปส่งหนอง ไปมันก็กินหะ มันก็ลืมไปวันหนึ่ง ๆ นึกเข้าเบ๊เบ๊ตอนเป็นปีมันก็
 หดปลาทั้งหนองนั้นน่ะ "เอ๊ เพื่อนก็ไปหมดแล้ว" ก็ออกมาเรื่อย ถึงกำหนดก็ต้องออกมา
 จะได้คาบเอาไปใส่หนองอื่น ที่นี้มันไม่ยังงั้นซิ มันก็กินไปทุกวัน ๆ นึกเข้าก็เก๊ียงไม่เหลือหลอก
 อันนี้ละ คำเรียกปลาก็เลือกนายเหมือนกัน

หมาเป็นหมา

นายทวย อุ่นอ่อน

มีหมา ขรรมตามันก็กินไม่ค่อยเลือกหรอกนะ กีบแม่ว่าทั้งอาวมะไรอย่างงี้กินหมด มันก็วิ่งตะรอน ๆ หากินไปยังงั้น แคร่ร้อนตะวันเที่ยงมันก็ไป ก็มันร้อนเหลือเกิน ทาไมจะได้เป็นพระอาทิตย์นะ อะไรทำนองนี้

อยู่มาเหวตาก็สาปให้มันเป็นพระอาทิตย์ ต่อมาเป็นพระอาทิตย์ที่สอง โอ๊ยก็สองจริง ๆ เลย สองร้อนจำไปหมด ที่ไหน ๆ ก็สอง แต่สองรอกเมฆไม่ได้ เงษมันบัง รอกเมฆไม่ได้ (หัวเราะ) ชักยังงใจไ้หานี้ เป็นพระอาทิตย์ยังสู้เขมไปได้ ฮี เป็นเมฆดีกว่า อ้าวเหวตาก็ให้เป็นเมฆอีก อยู่มา ๆ เป็นเมฆก็ลอบไปบังเค้าเรื่อยไปแหละ พระอาทิตย์จะส่องไหนก็กบจะบัง ตอนนั้นจะบังอะไร ก็เปรศชั้นหรือยังงใจเนี่ย มันพักแรงนะลมเนี่ย มันพักเอาชะกระจ่ายไปหมดเลย พักเอาจนเมฆที่รวบก่อนกันไม่ได้นะ (หัวเราะ) มัน มันก็อยากจะเป็นเป็นลมอีก เค้าก็ให้เป็นลมอีก พอเป็นลมมา ตัดใ้ลุยโต คันไม้คันไร้หักระเนระนาดไปหมด พัด ๆ หนักเข้า พัดหัวปลวกไม่พั้งแนะ (หัวเราะ) มันไม่ยอมพั้ง พัดยังงใจก็ไม่ยอมพั้ง ก็อยากจะเป็นหัวปลวก อ้าว เค้าก็ให้เป็นหัวปลวกอีก อยู่ต่อมา ๆ ในที่สุดก็โครหาอะไรก็ได้หัวปลวกเวลานี้ ทวย ที่นี้ทวย ไอ้ทวยมันตอนฝนตกใหม่ ๆ ทวยมันคัก เกลือกตาบหนองตามอะไร แล้วก็วิ่ง ๆ ไป ไปชนหัวปลวก หัวปลวกพั้งได้ มันก็เอะยังงใจ หัวปลวกก็ยังไม่คู้เป็นทวยไม่ได้ (หัวเราะ) ไปเป็นทวยอีก เป็นทวยไอ้เก่ง ชนอะไรชนคันลงมาพั้งหมดนั่นแหละ อยู่ไป ๆ เค้าก็เอาไปเช้งูเกวียน คัน ๆ ไม้ใหญ่แคไ้ไ้คั่นไปไหว แต่ไอ้หนังหัวเกวียน หนังไอ้เค้าเรียกหนังอะไรนะ หนังหัวเกวียนนะ ชาวบ้านนอกเค้าเรียกหนังกะเบง ที่ติดกะเกวียน ติดแอกเกวียนนะ มันไปคันเอาไอ้หนังอันนั้นนะ คันไม้ชาคณบ้านนอกเค้าเรียกหนังกะเบง พอคันไม้ชาคก็คิดอยากเป็นหนังกะเบงอีก เค้าก็ให้เป็น เป็นขี้ไ้ไป เค้าก็ติดกะเกวียน อยู่ตลอดเวลานะฮะ ฝนตกฟ้าร้องก็ติด ที่นี้ฝนตก ฝนตกหนักเข้ามันเกิดเน่าหมามันได้กลิ่น

มันก็มาแหม่ (หัวเราะ) หมายันไค้กลืนเหม็นก็มาแหม่ มาแหม่จนชาคนะ ไค้ก็เลยแหม
 ไม่เป็นดีกว่า (หัวเราะ) เทานั้นแหละกรุ๊หมมาเป็นหมา

ความประมาท

นางพุก ทิพย์พรม

ไอ้เจ้าลิงเนี่ยนา มันจะไม่รู้ฟาม (ความ) นิดฟามถูกหรือเป็นความประมาท
ถึงมันจะถึงความตายได้ไหมะ เพราะความประมาทก็เห็นว่ามี เช่นว่ามีลิงฝูงหนึ่ง
อย่างเงี้ยนา อยู่บนต้นไม้ใกล้หนอง แล้วทีนี้ก็มีชาวนาไปขว้างแห ไปขว้างแหก็คิดปลามา
แล้วเค้าก็มาแกะปลาออก เสร็จแล้วเค้าก็โคป่าพอ เค้าก็จะเอาแหตากไว้ ชาวนาที่เผลอ
ลิงก็เอาอย่าง ลงมาก็ลักเอาแหของชาวนาไปขว้างปลาในหนองม้าง (บ้าง) แล้วทีนี้
พอลงไปงมแหมันก็จะพันตัว แหมันก็จะพันตัวเพราะรู้เฝ้าไม่ถึงการณ์อย่างเงี้ย แหจะ
พันตัวลิงนั้น ก็จะงัดขึ้นไม่ได้เพราะไม่รู้จักจับจอบมึงสวแหขึ้น ไปถึงก็ไปงมไปควาน
แล้วแหมันก็พันตัวลิง ยิ่งพันก็ยิ่งคั้น มันก็ยิ่งจะจมน้ำตาย ต้องตายเนี่ยก็แบบเนี่ย เพราะ
ความที่รู้เฝ้าไม่ถึงการณ์ ทำไปโดยไม่รู้อะไร เห็นเค้าขว้าง (ขว้าง) ก็จะฟ้างมึง เห็น
เค้าทำได้ก็จะทำมึงแบบเนี่ย ทีนี้เราทำไม่เป็น แบบว่าเราทำไม่ได้ เราทำไม่เป็น
เราไม่เข้าใจมันก็ทำให้เราถึงแก่ความตายได้อย่างเงี้ย

หมาจิ้งจอกหางค้วน

นางพุก ทิพย์พรหม

เรื่องหมาจิ้งจอกหางค้วนนี้ ก็เป็นพวกชาวชนบท กณชนบท พวกหมาป่า
หมาจิ้งจอกอะไรอย่างเงี้นา มาลักไก่ชาวบ้านกินทุกวัน ๆ แล้วที่นี้ชาวบ้านเค้าก็เอากับดัก
เอากับดักแล้วที่นี้ก็คิด มันก็ไม่คิดหัวโคนหางขาด แล้วก็วิ่งเข้าป่าไป ไป ๆ คอยกะเพื่อนฝูง
ไปอวดกะเพื่อนฝูงว่า "หางนะมันรุ่งรังจะเอาไว้มั้ย" เค้าว่า "ไปตัดหางแล้วมันสบาย"
ไอ้พวกเพื่อนก็ว่า "ไปตัดมันทำไม" เค้าว่า "มันรุ่งรัง" ก็ไปชวนเพื่อนมาตัดหางชะ
เหมือน ๆ กัน เกว้างัน มันจะได้ไม่รุ่งรัง เพราะไอ้.....ไอ้หมาจิ้งจอกนี้หางมันพอง
โซ่มะ ที่นี้พวกเพื่อน ๆ เค้าก็ไม่ตัด เค้าก็สงสัยว่ามันเป็นเพราะอะไรมันถึงจะต้องตัด
ให้หางค้วน เค้าก็สืบไปสืบมาว่า มันเข้าพวกเค้าไม่ได้ หางมันค้วนก็ไปชวนคนไหนเค้า
ก็ไม่ตัดด้วย แล้วที่สืบไปสืบมาว่าไปลักไก่เค้าแล้วชาวบ้านเค้าเอาไอ้ดักกับดัก ๆ หางค้วน
แล้วก็มาชวนให้เพื่อนค้วนด้วยกัน เพราะไปขโมยไก่เค้าละ เค้าก็ไม่เอาด้วยนะ ไป
เข้าพวกเข้าฝูงเค้าไม่ได้ เค้าก็ไม่ให้เข้าฝูงเค้าละ พวกหมาจิ้งจอกหางค้วนไปลักไก่เค้า
นิทานเรื่องนี้ก็สอนให้รู้ว่าไม่ให้ไปขโมยเค้ากินนะ เพราะไปขโมยเค้าถึงได้ถูก
ตัดหางค้วน เค้ารู้ทัน แล้วเพื่อนเค้าก็รู้ทันว่าไปลักไก่เค้ากินเค้าถึงตัดหางชะค้วน ก็เข้า
เพื่อนฝูงเค้าไม่ได้ มันเป็นอย่างงี้

โกไดพลอย

นางพุก ทิพย์พรหม

มีแม่โกผู้หนึ่งพาลูกคู่ขี่เขี่ยหากินตามดินแล้วไปเจอพลอย ไปเจอพลอยเข้า
 เม็ดหนึ่งอย่างสวยงามแต่ก็ไม่ใช่จุกประสาใจ ก็ขี่เขี่ยเลยไป แล้วกับบอกว่า
 "พลอยนี้ไม่มีค่าสำหรับเค้า จะไปมีค่าสำหรับคนอื่น" เพราะว่าเค้าไม่ต้องการ
 "เค้าจะมีค่าแต่เม็ดขาวเม็ดเดียวก็พอได้" เค้าว่างั้น

6. บุชตลก บุชตลก อาจแบ่งได้ 2 ประเภท คือ บุชตลกขบขัน และ บุชตลกหยาบโหลน บุชตลกขบขันความตลกขบขันอยู่ที่ ความไม่น่าเป็นไปได้ของพฤติกรรม หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น เรื่องเกี่ยวกับ ความโง่ ความฉลาด การแก้แค้น การขู่โว่ กลลวง กลโกง การพนัน เป็นต้น หรือขบขันพฤติกรรมที่เกิดจากความผิดปกติของคนพิการ เช่น นิทานเกี่ยวกับ คนตาบอด หูหนวก

บุชตลกหยาบโหลน ความตลกขบขันอยู่ที่เรื่องเนต มักเป็นเรื่องการฉ้อประเวณี การฉวนคำ หรือใช้ศัพท์ทางเพศโดยตรง ซึ่งตามปกติศัพท์เหล่านี้ถือว่าหยาบ ไม่น่าบ่พูด ในสถานที่ทั่วไป (ถึงแม้ อัครากร อ้างอิงมาจาก สุกัญญา ภัทรราชย์ 2526 . 61 - 62)

ลักษณะของนิทานตลกขบขันที่รวบรวมได้

จากนิทานตลกขบขันที่รวบรวมได้ทั้งหมด 30 เรื่อง พบลักษณะสำคัญที่ทำให้ เกิดความตลกขบขัน 8 ประการ

- 6.1 ความผิดปกติทางค่านร่างกาย
- 6.2 ความต้องการที่ผิดปกติ
- 6.3 การอวดรู้
- 6.4 การขู่โมโหโอวกเกินความจริง
- 6.5 การใช้ความฉลาดหรือไหวพริบเอาชนะฝ่ายตรงข้าม
- 6.6 ความซื่อที่มากเกินไป
- 6.7 ความกลัวจนเกินเหตุ
- 6.8 ภาษาพูด

ดังจะแยกแยะรายละเอียดได้ดังนี้

6.1 ความผิดปกติทางค่านร่างกาย ปรากฏในนิทาน 5 เรื่อง ซึ่ง สามารถแยกรายละเอียดได้ดังนี้

6.1.1 คนพิการที่พยายามปกปิดความพิการของตน ปรากฏใน นิทานเรื่อง ลูกเขยเจ้าปัญญา และเรื่อง ลูกเขยกับเผือก (ภาค 3)

เรื่องลูกเขยเจ้าปัญญา และเรื่องลูกเขยกับพ่อตา (ภาค 3)
กล่าวถึงลูกเขยที่มีลักษณะตาบอดตาใส แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อปกปิดความพิการ
ของตน เพื่อให้พ่อตารู้ว่าตนพิการตาบอดตาใส

6.1.2 ความผิดปกติทางค่านางกายทำให้เกิดพฤติกรรมที่แปลก
ออกไป ปรากฏในนิทาน 3 เรื่อง คือ เรื่องไอ้ตาบอดกะไอ้หูหนวก เจ้าชาตึก และ
เรื่องไอ้สี่เกลอ

เรื่องไอ้ตาบอดกะไอ้หูหนวก กล่าวถึงไอ้ตาบอดและไอ้หูหนวก
สองคนไปเที่ยวงานวัดด้วยกัน พอได้ยินเสียงพลุ เจ้าตาบอดก็บอกว่าเสียงดังมากแถมมอง
ไม่เห็น ส่วนเจ้าหูหนวกก็บอกว่าโคมมากแต่ไม่ได้ยินเสียง

เรื่องเจ้าชาตึก กล่าวถึงเจ้าชาตึกและเจ้าตาบอดป็นขึ้นไปเอา
ลูกนกบนต้นไม้ เจ้าตาบอดพญูเข้าด้วยความที่มองไม่เห็นจึงปล่อยยูลงมาที่เจ้าชาตึก
เจ้าชาตึกตกใจโคคนึงจนขาหลุดออกจากกัน

เรื่องไอ้สี่เกลอ ไอ้หูทางใช้ความกางของหูแทนใบเรือ ส่วนไอ้
ขี้มูกมากก็ใช้ขี้มูกอุดรอยร้าวที่เกิดจากไก่อ้นแหลมนั่งจนเรือทะลุ ไอ้ตาบอดมองไม่เห็นก็ชี้ว่า
ทิศใดไปบ้านของตน

เรื่องไอ้ตาบอดกะไอ้หูหนวก และเรื่องเจ้าชาตึก สะท้อนให้เห็น
ความผิดปกติทางค่านางกายทำให้สมรรถภาพในการรับรู้ลดลง ส่วนเรื่องไอ้สี่เกลอ
สะท้อนให้เห็นความพิการทางร่างกายที่ทำให้แสดงพฤติกรรมตลกขบขัน ดังนั้นค่านางกาย

ลูกเขยเจ้าปัญญา

นายสุคใจ วงศ์ษา

ลูกเขยเจ้าปัญญาคือ ลูกเขยตาบอด คือ ขอดกับขอดตาใส่นะ ก็ พ่อตาก็คงไม่รู้ว่
 ลูกเขยตาบอด ก็ พ่อใดมาอยู่ มาอยู่บ้านพ่อตาที่ บ้านพ่อตาแม่ยายก็ โอ้ตัวเองนั้นขอด
 ขอดตาใส แต่พยายามไม่ให้พ่อตาแม่ยายรู้ ก็พ่อตาแม่ยายก็บอกว่า "วันนี้เป็นวันดี" ว่
 "ไอ้เขยมึงไป ไปแลถนนสิ" ว่ "วันนี้มันเป็นวันดี" ว่ ว่ ก็ลูกเขยก็เตรียมใจควายก็ออก
 ทางท้องนา ก็ไปได้ 2 - 3 ชั่วโมงจะ พ่อตาก็คงสงสัยว่าลูกเขยเฝีย เอ้าทำไมถึงไถนานาน
 เหลือเกิน "ยังไม่กลับ" ว่ ว่ ก็ไปดู เพราะลูกเขยตาบอดตาใสก็ไม่รู้เรื่องหรอก ก็
 ไถกันเรื่อยแหละ นาใคร ๆ ก็ไถมันเรื่อยไป (หัวเราะ) ไถเรื่อยไปเลย นี่ก็อ้อ.....
 พ่อตาก็กถามว่า "ไอ้เขย ทำไมมึงไถหัวไปนาใคร ๆ ยังงั้นเล่า" เขาก็บอก "เอ้อ.....ก็
 วันนี้วันดีนี่พ่อก็ไถให้เค้าหัว ๆ ไปซื้อพ่อแลถนนให้เค้าข้าง" ว่ ว่ แลถนนวันนี้ วันดี ๆ แล้ว
 ก็แลก ก็ไป ก็กลับมาก ก็พ่อได้ไถเวลาปลกกก็กลับกลับมาบ้าน ก็เดินมาก็ปล่อยควายไว้ที่นา
 ก็เดินมาตัวเองก็ไม่ว่าตัว มีบ่อที่ไหนด้าง ก็เดินมาก็ตกบ่อ ตกบ่อลงไปก็ พ่อตาก็กถามว่า
 "ไอ้เขย ทำไมเื่องลงไปในบ่อเล่า" "ผมได้ยินกบมันร้อง ก็ลงไปในบ่อ" ว่ ว่
 "ก็ไปดู ที่ไถในบ่อมันเื่องนะ" ก็ทำใจ เดียวพ่อตาจะรู้ ก็บอกว่า "มันคงมีหลายรู
 นะพ่อ ไม่รู้ว่าเข้ารูไหน" ว่ ว่ "หา ๆ ไม่เจอหรอก" หัวข้าวให้พ่อไปเอา
 บันใดมาพาดขึ้น ลูกเขยก็มีปัญญาดี ก็ให้พ่อตาไปเอาบันใดมาพาด พ่อตาไปเอาบันใด
 มาพาดขึ้น ก็บันใดมันยาวกว่าบ่ออีกนะ พ่อเอามาพาดแล้ว บันใดมันสูงกว่าบ่อ ก็
 ลูกเขยก็ขึ้นมา ๆ ก็ขึ้นเลยบันใดอีก ก็ขึ้นเรื่อยบันใด ขึ้นมาจนสุดบันใดแหละ เหม
 ก็ถาม "ไอ้พิด ทำไมขึ้นไประยู่บนอีกเล่า ทำไมไม่ลงมา" ว่ ว่ นั้นนะ "ขึ้นไปดูควาย
 นะ ควายมันจะไปทางไหนด้าง ขึ้นไปดูควาย" พ่อตาก็ก้อ ไอ้พิดนี่ดีแฮะ ขนาด
 มันลงไปในบ่อมันยังนึกถึงควายเลยนะ พ่อตาก็กังจับไม่ได้ว่าลูกเขยตาบอดก็กลับ ๆ
 มาบ้านก็หาข้าวให้กิน หาข้าวให้กิน ก็เดินมาก็ตัวเองก็ไม่เห็นกะบะข้าวอยู่ตรงไหนก็เดิน
 เตะกะบะข้าว "ไอ้พิดทำไมถึงเตะกะบะข้าว" ว่ ว่ "ผมไม่เห็นมีอะไรกินเลย" ว่ ว่
 "หาข้าวมาไม่รู้ไม่เห็นมีอะไรกิน ผมก็เลยโมโห" ว่ ว่ "หัวข้าวมาโมโหไม่มีกับข้าวกิน

ผมก็เลยเตะกับข้าวเสียเลย" วาจัน พ่อก็บอกยังไม่รู้ว่าลูกเขยตาบอด (หัวเราะ) ก็ยังไม่รู้ว่าลูกเขยตาบอด ก็ ก็ออกไป อ้า.....ก็ออกไปแล้วก็ไป ก็โอ้พ่อก็บอกยังไม่รู้ว่าลูกเขยตาบอดอยู่นั้นแหละ ลูกเขยก็ทำแฉ่ง ๆ (แฉ่ง) ไปเรื่อยแหละ อ้า.....ทำแล้วก็มีปัญหาแก้เรื่อยไป จนวันหนึ่งพ่อก็ ลูกเขยก็ไปหาปลา (ปลา) ก็ชวนพ่อไป "พ่อไปหาปลากันเถอะ" วาจัน "โอ้ย พ่อเนี่ยไม่มีหรอก โอ้ เหยียงแท้ก็ไม่มีเป็น" เค้าว้า "โอ้ยมันจะไปยากอะไรน้อ ผมเนี่ยเป็นแท้ก็ได้ พ่อก็บอกให้ผมลงไปเถอะ จับขาเหยียงลงไปเถอะ เหยียงลงไปในบ่อเนี่ย" วาจัน "เดี๋ยวผมลงไปในบ่อ ผมเอา ผม ผม ผม หัวผมงขึ้นมาแล้ว" มันก็ฉลาด มันก็ มันไปหาปลา หาปลา มันก็เอาตอกร้อยพวงไว้เลย มันก็ไปปักไว้ในบ่อ มันก็มุดน้ำไปปักหนึ่ง พอ พอโผล่ขึ้นมา มันก็หัวพวงปลาขึ้นมาด้วย (หัวเราะ) คือแสดงว่าลูกเขยนี้มีปัญหาคือ ต้องเตรียมหาปลาไว้ก่อน หลอก ไม่งั้นพ่อก็บอกว่าลูกเขยนี้ตาบอดตัวเองตาบอด มันหางานแต่ แต่ละอย่างก็มีปัญหาคือลูกเขย ต้องคอยแก้พ่อกับไว้เรื่อย จนกระทั่งทุกวันนี้ก็ยังไม่รู้หรอก ไม่รู้หรอกว่าตาบอดมองไม่เห็นเลย มีปัญหาแก้พ่อกับไปเรื่อย

ลูกเขยกับพ่อตา (ภาค 3)

นายปวีริน คำเลิศ

ไอ้ลูกเขยใหญ่ตาไม้คี่นี่ ก็คนสมัยก่อน ก็ตื่นตั้งแต่ตี 4 ไปนา ไปนา ไปจูงควาย
แบกไถไปเลย พ่อตาใช้ให้ไปไถนา จูงควายแบกไถไปตั้งแต่ตี 4 ไถจนไอ้โฮ ไถได้เยอะ
แต่ไปไถนาคนอื่น ไม่ไถนาตัวเอง (หัวเราะ) เพราะตาไม้คี่นี่ ตาไม้คี่นี่เก๊าะ ไปไถนา
อ้อ.....ถึงเวลากินข้าวก็นั่งคอย เมียเอาข้าวไปส่งก็ไม่เจอ พ่อตาไปเดินหาที่นาก็ไม่เจอ
เมื่อยายไปก็ไม่เจอ ก็นั่งดูคูกูยา ก็ไถ ไถจนนาเค้าเกือบเสร็จ ไม่ไถนาของพ่อตาหรอก
ไปไถนาของคนอื่นเค้า (หัวเราะ) ไถเรื่อย อ้อ.....ลูกเขยหัวไว พ่อตาถาม "อ้าว
ไอ้ทิดมึงหาไมมาไถนาเค้าละ" บอกว่า "ลองแอกลองไถ" (หัวเราะ) บอกลองแอก
ลองไถแล้วควายก็ไม่เคยไถควย "ลองควาย ลองแอก ลองไถ" เค้าว่า มันจะไถคี่หรือ
เปล่า อ้าววันนั้นก็หันไปละ มาวันที่สอง ก็ให้เมียแบกไถ พ่อตาแบกไถ จูงควายไปนา
นาตัวเอง วันที่สองนาพ่อตาเค้ามีป่าสะแก นาไม่เตียนเหมือนนาเจ้านั้นที่ไถนี่ ตื่นเช้าตี 4
ไปอีกเหมือนกัน ไถ ไถไป ไถมา ไถไป ไถมา วนอยู่เกาะป่าสะแกนั่นแหละ จนแกรก
อยู่นั่นแหละ เพราะตาไม้คี่ (หัวเราะ) ไถไปไถมา ๆ ไถยินเสียงควายหายใจแรง ๆ
นะ ก็วิก วิกน้ำไอ้หลังควายนะ ไม่ใช่วิกไอ้หลังควาย วิกไอ้พุ่มสะแก โซ่ง ๆ ๆ ๆ เลย
(หัวเราะ) พ่อตาไปเห็น "ไอ้ทิดมึงวิกน้ำไอ้พุ่มสะแกทำไมนะ" "วิกน้ำสู่แทนศรีพ่อ
(หัวเราะ) วิกน้ำสู่แทนพ่อ แทนมันจะคอยเอา" (หัวเราะ) แบบคิดแล้วหัวไวจริง ๆ
"ควายมันร้อนจะตายหา ไม่วิกไอ้หลังฟาย" เค้าว่า "คันไปวิกน้ำสู่แทน" (หัวเราะ)
ไอ้ที่แท้ลูกเขยก็จะวิกน้ำไอ้หลังฟายนั่นแหละ (หัวเราะ) บัญญาหัวมันไว วิกน้ำไอ้พุ่มสะแก
โซ่ง ๆ (หัวเราะ) พ่อตา ก็ถาม "ไอ้ทิด วิกน้ำไอ้พุ่มสะแกทำไมนะ" "วิกน้ำสู่แทนพ่อ"
ว่านั่นนะ (หัวเราะ) ตอนยายไถอีก ไถไปไถมา ๆ ๆ บักหลักกางวัน ก็พาลูกเขยบักหลัก
เป็นแนว "หลักนาอยู่แค่นี้ละทิดนะ แล้วก็ยาวมาทางนี้ ทางนี้ก็มีหลัก" สมัยก่อนเค้ามีหลัก
เขตหลักแดนกันนี่ ก็ไถนา ไถไปไถมา เก๊าะ ไถไปก็คลำไป ตาไอ้ ตาไม้คี่ คลำไป ๆ
พอตีไอ้ ไอ้คนข้างบ้านก็พอตีไถหัก ไถหักเค้าก็เอาหางไถจิ้มดินเข้าไว้ จิ้มดินเข้าไว้ก็

ไถไปถึงนาเค้า นั้นแหละจนเลยนาเค้าเข้าไป เกือบครึ่งแฉะ ไถไปกลาไป ๆ ไปคลำ
 เข้าให้ ไ้เจอหางไถ นาคคนนั้นเข้า จับโยกคูนก็โยก พ้อตาไปเห็นเข้า มันก็นั่ง
 พิจารณา โยกไป ๆ ก็วิกน้ำใส ไ้หางไถนั้น หลักนาพ้อตาผ้งไว้ไม่แน่นหรอก (หัวเราะ)
 ก็วิกน้ำใสแล้วก็โยก ตอกลงไปให้มันแน่น ลูกเขย (พ้อตา) ไปเจอ "ไ้ติด ทำไมไ้
 ล้าแคนนาเค้าเข้ามายังงี้ละ" "ไม่รู้เห็นพ้อผ้งผ้งหลักไว้ โยก ๆ ก็เลยวิกน้ำผ้งหลัก
 คอเนี้ย (หัวเราะ) ผ้งหลักแคนคอเนี้ย" "ไ้หาเอ๋ย นี่มันหลักแคนที่ไหนละวะ
 หางไ้เค้าหัก เค้าไป ไ้ปักคินเข้าไว้เฉย ๆ หากเล่า" "ไม่รู้ซี้ณีกว่าพ้อปักคินนา
 เข้าไว้ แค่นี้ ก็ไ้มาแค่นี้" (หัวเราะ) แก่เอาจนหลุดจนได้ ลูกเขยบอกตาใสเค้า
 แนนอน

ไอ้ตาบอดกะไอ้หูหนวก

นายสุตใจ วงศ์ษา

ตาบอดกะหูหนวกก็ไปเที่ยวงานวัดกัน ไอ้ตาบอดมันไม่เห็นหรอก คือมัน แต่มัน
แต่ แต่มันได้ยิน ได้ยินใครทำอะไรหมดนั่นะ ไปเที่ยวงาน เค้ามีงาน งานศุภะ เค้าก็
จุฑา (พจ) นะ นี่ไอ้ตาบอดมันก็ว่า "ไอ้หาไม่เห็นไวยแต่ตั้งน่าดูเลย" ว้างั้น (หัวเราะ)
ไอ้ตาบอดเค้าว้างั้นนะ ไม่เห็นหรอกแต่มันตั้งน่าดูเลย นี่ไอ้หูหนวกบอก "ไม่ได้ยินเสียง
ไอ้หามันโคงน่าดูเลย" (หัวเราะ) "มันขึ้นสูงคล้าย....." ว้างั้น มันต่างคนต่างไม่
เห็นกันนะ ไอ้ตาบอดก็ไม่เห็น ไอ้หูหนวกก็ไม่ได้ยิน ก็เถียงกัน ไอ้ตาบอดก็บอก "กูได้ยิน
แต่มันตั้งไวย แต่กูไม่เห็นมันโคง" ไอ้หูหนวกก็บอก "มันโคงน่าดูไวย แต่กูไม่เห็นมันตั้งเลย"
ไอ้หูหนวกกะไอ้ตาบอด

เจ้าชาตึก

นายเคสือบ เจริญสุข

ที่นี่ก็ ไ้คนตามออก ตามออกกะตาดี ไ้เจ้าตาดีก็ชาตึก ไ้เจ้าตามออกนั้นก็ชาตึก
 ที่นี่ก็เดินคงไปด้วยกันนะ ขอข้าวขอน้ำเขากินไปยังงั้นนะ กินลูกไม้บ้างอะไรบ้าง ที่นี่ก็
 พอไปเห็นกรงนกก็อยากได้ลูกนกนะ เจอลูกนกก็ขึ้นไปจก ไปถูกเจ้าอยู่อยู่ในโพรงไม้
 ที่นี่ก็โงงวู ไอ้ข้างอยู่ข้างคางเจ้าตาดี ก็ปล่อยงูแหละลงมา ไอ้ข้างอยู่ข้างคางก็โคค
 ขาหลุดออกเลย ที่นี่ก็เดินเอาได้ไหมละ เนี่ยพูดให้นักเรียนหัวเราะจะตายท่า มันขำ
 นะเนี่ย มันเดินคงว่างั้นนะ

ไอ้สี่เกลอ

นายบัวริน คาเลศ

ก็มีไอ้ซี้มูกมาก ไอ้ตุกแหลม แล้วก็ไอ้หูกาง ไอ้ซี้มูกมาก ไอ้ตุกแหลม ไอ้หูกาง แล้วก็ไอ้บอดตาใส ไปด้วยกัน ไป ๆ ๆ ก็เดินไป จนเหนื่อยแหละวันยังค่ำ ไปลงเรือกัน ไปลงเรือก็ "พวกมึงไม่ต้องพายหрок ลงไปเถะลงไปก่อน" ไอ้บอดตาใสนั่งหน้าเลย ซี้มูกเลยบอก "ทิสนี่แหละไปบ้านกู" ว้างั้นเลย (หัวเราะ) "ทิสนี่แหละไปบ้านกู" (หัวเราะ) แต่ตาไม่เห็นหрок บอกทิสนี่แหละว่าไปบ้านกูว้างั้นเลย ไอ้ซี้มูกมากนั่งที่หลังเค้า ไอ้ตุกแหลม นั่งก่อน ลงไปก่อน รองไอ้บอดตาใส ไอ้ตุกแหลมมันเกาะตุกแหลมนี้ นั่งเรือมันเกาะ เรือ มันก็รวี่ชี ทะลุเลย ไอ้ซี้มูกมากก็ลงที่สาม พอเห็นเรือ เรือทะลุก็ ไอ้ซี้มูกมากก็สั่งซี้มูกโปะ (หัวเราะ) สั่งซี้มูกโปะเป็นการใหญ่ ไอ้หูกางจกตัวเรือจะล้มเกาะลงก็กางหุออก เรือ วิ่งฉี่ ๆ เลย (หัวเราะ) ไอ้บอดตาใสก็ "ทิสนี่แหละบ้านกู ๆ" (หัวเราะ) ก็ซี้เป็นการใหญ่ ทิสนี่แหละบ้านกู ๆ ไอ้ซี้มูกมากก็สั่งโปะ สั่งโปะ (หัวเราะ) ขนาดใหญ่ ไอ้ตุกแหลมก็นั่ง แล้วขยับไม่ออกติดเรือนะ เรือก็รวี่ใหญ่ ไอ้บอดตาใสก็ "ทิสนี่แหละบ้านกู ๆ" (หัวเราะ) ไอ้หูกางก็กาง โอโฮให้เรือวิ่งไม่ปรานีปราศรัยเลย (หัวเราะ) ไป ๆ เกยหาดทราย ไปเกยหาดทรายแล้วก็เดินไป ๆ เกาะไอ้พวกนั้นตาคีหังนั้น ไปเจอหาดทราย ไอ้พวกตาคี ก็ "แหมนี่มันโพงนกเอี้ยงนี่ว่า" ว้างั้น ไอ้สามคน "นี่มันโพงนกเอี้ยงนี่ว่า" ก็หิวชักหิว เข้าแล้วนี่ ไอ้บอดตาใส "ไหนละกูขึ้นเอง" ว้างั้นนา "ไหนละกูขึ้นเอง" ไอ้พวกนั้นก็ แยกพุงขึ้นต้นไม้ไปเลย "นี่แหละโพงนกนี่แหละ" "เกือบถึงยัง ๆ" "เกือบถึงแล้ว" ว่า "พอถึง ถึงโพงแล้วก็ล้วงเลยนะ (หัวเราะ) ถึงโพงแล้วก็ล้วงเลยนา" "ถึงยัง ๆ" เลยจกขึ้นไปเรื่อย ไค้ขึ้นไป พอถึงโพงก็จก ไอ้พวกข้างหลังนี่ก็แยกค่อ ๆ กันไปนี่ พอถึง โพงก็จก เอ้อถึงแล้วก็จกเลย จกก็กาครองเห่าออกมาชี (หัวเราะ) ก่าครองเห่าปู้ค ออกมา พอปู้ค ไอน้ำลายงูเห่า มันมันใส่ฟันใส่คานี้ ก็คาสิมออกนะเลย สิมออกก็ควา บงกมา ไอ้พวกข้างล่าง 3 คนเกาะเห็นงูเห่า ก็ปล่อยทิ้งละชี (หัวเราะ) พอถึงก็ไค้ ไอนั้น ไอ้ตาบอดตาใส ก็เห็นแล้วทางคนทางเผ่น ก็วิ่งกันนำตุเลย ไปคาหายไอ้ตงงูเห่าเนี่ย ไอ้ตาบอดตาใสไปหายทง ๆ ๆ พิษงูเห่าพันใส่คานี้ - ไอ้สี่เกลอ

6.2 ความต้องการที่ผิดปกติ นิทานประเภทนี้แสดงให้เห็นความต้องการ
 ของคนพิการที่แตกต่างจากคนทั่วไป ปรากฏในนิทานเรื่อง กำน้า เพียงเรื่องเดียว
 กำน้าได้สิทธิพิเศษ สามารถขอสิ่งต่าง ๆ ได้ตามความต้องการ
 ของตน แต่เขาไม่ขอในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง เช่น ขอให้หนังร้อง ขอให้เห็นผี
 ขอให้ใครเรียกชื่อตนแล้วอุจจาระไหล

กำพร้าว

นายชู นพไชย

กำพร้าวไปหาสองกบ ไปหาสองกบ ที่นี้พอตีเค้าเผาะเผาะ เผาะเผาะไฟแดง ไฟแดง ๆ นะ พอย่างพอมันสุก ผีก็เอาไปกินซะ ที่นี้มันก็นึกเคื่องแล้ว ทำใจวะไอ้หา ของกันเอาไปกินหมด ที่นี้ก็รอกอยจ้องซี ที่นี้ยังอีก พอผียกมือขึ้นมา มันเห็นจับเอาเลยที่นี้ จับได้ก็เอามัดพัน ผีก็ว่าจะเอาอะไร (หัวเราะ) บอกว่า ไม่เอาอะไร เค้าก็ เค้า ผีก็เลย เฮ้ย จะเอาอะไรกูจะให้ทุกอย่าง อย่างมาก็แล้วกัน อย่างพันก็แล้วกัน เฮ้ย ไม่เอาอะไรรอกพอเรียกชื่อชื่อออก (หัวเราะ) เรียกชื่อไม่ได้ ชื่อ ชื่อนั้นก็ชื่ออะไร ชื่อไอ้ปู้ดควายนะ หมอนั้นนะ เรียกไอ้ปู้ด เอ้อ เรียกชื่อไม่ได้ เรียกชื่อชื่อออก ใครเรียกชื่อออก ใครเรียกก็แล้วแต่ แม่แต่พ่อแม่ก็ไม่กล้าเรียก มาบ้านแล้วเรียกชื่อแล้วชื่อออก ที่นี้มาบ้านพ่อแม่ก็รู้แล้วว่าไอ้นี้มา เรียกชื่อแต่ก่อนมันไปเป็นยังงั้น มันชื่อไอ้ปู้ด เอาไปไว้วัดเถอะ หลวงตาก็คู หลวงตานั่นก็อาจารย์วัด อู เอาไปฝากอาจารย์ไว้เถอะ พอไปฝากหลวงตาไว้ มันชื่ออะไรถามว่า ไอ้ปู้ด อ้อ ไอ้ปู้ดอะไร (หัวเราะ) หลวงตาชื่อออก (หัวเราะ) ไล่ให้เอาไป ๆ หลวงตาก็เลยเอาอีกแล้ว ไม่เอา เอากลับไปคืน ผลที่สุดไปอยู่ที่ไหนก็อยู่กับเค้าไม่ได้ เรียกชื่อออก ทานี้ก็เอากลับไปคืน เอากลับไปคืนบอกว่า เอาอะไร เอา ๆ ตุกร้อง ที่นี้ (หัวเราะ) ัญหาคนทลกกคนตื้อนี้ ไหมมัน มัน ตุกร้อง ถ้าเดินที่ ะงั ก้าว ะงั ก็ร้องไวย ที่นี้งั ไวย ๆ ไปอย่างนั้นแหละ ตุคนันร้อง เอ้อเอาตุกร้อง เอ้อผีก็ให้มาอย่างนั้นอีก มาบ้านเดินไม่ได้ว่างั้น ไปที่ไหน เค้าเดินไวก็ร้องไว เดินช้าก็เจี๊ยบ ช้าไปยังงั้นแหละตุคนันนะ ที่นี้ก็มีพวกมาหา ขวนไปลักควายกันซี ฝนตกรินเค้าก็ไปหาลักควายกัน ทำใจวะกูดร้อง กูไปไม่ได้ อือ กูแก่ได้ เค้าว่า ไอ้พวกขวนกระเซ้ากระเซ้าเอาไปด้วย ก็ป้อมเอาหมาอุคเอาหมาอุคตุคไว้ ที่นี้ไปหาเลือกเอาควาย ควายตัวไหนสวยก็จะเอา ตัวนั้นละนะ ที่นี้ไอ้ควายน้อยก็มี มันเป็นควายคอก ควายฝูงนี้ ก็ไปกัดเอาหมา มันเห็นหมาอยู่ในตุคนัน แก่เข้าเข้าไปนะ ไปคลานหาควาย ก็ถึงหมาออก ก็ร้อง กูดร้อง เจ้าของตื้นขึ้นมาก็ ก็ไล่ขับ ก็วิ่ง ไอ้พวกก็วิ่งลืบแหละ ไอ้นี้ก็ร้องไปเรื่อยไป เค้าไล่เข้าป่าตรงนี้ก็ร้อง หยุดตรงนี้แล้วก็ร้อง ตรงนี้ เอ้า วิ่งออกก็ร้องไปเรื่อยไป โอ้ยเกือบตายกว่าจะพ้นเค้าได้ ผลที่สุดกลับมา

เอาไอ้โน้นไปส่งคืน ไม่เอาอีกแล้ว ตุ้กรองไม่เอาอีกแล้ว มากี่ เอาอะไรละอีที่นี้ เค้า
 บอกว่าเอาวันเห็นผี เอาวันนั้นอมใส่ปากแล้วให้เห็นผี แล้วก็ผีก็เอาให้ เอาให้เกาะ
 อมวันนั้นออกมา พอตีไอ้ผีอยู่ในป่าช้า เค้าตุ้กรอง ตุ้กรองนี่ร้องอยู่ในบ้าน ในป่าช้า
 แล้วคนนะ มองเห็นต่างกับว่า ไ้บอกแม่มันมาควยนะ แม้อยู่บ้าน แม่คนเป็นอย่างไร
 ก็คนนมหยาน ๆ นะ ไปเอาลูกเอาข้าวเค้า แต่ก่อนเค้าตำข้าวครกกระเดื่องนั้น และก็
 เค้ายกสากขึ้นที่ เค้าก็กอบข้าวที่ครกนั้นแหละ เอ้อ ไอ้โน้มาจากป่าช้ามาถึงบ้าน มาเห็น
 ยายปี่กอบเอาข้าวเค้าอีก หนที่สุกกัไอ้ ไอ้ มันก็ทักบอกว่า เอ๊ะ แกทำไหม มาลักข้าว
 เค้าอยู่นั้นละ ตุ้กรองบ้านร้องไห้ แล้วก็ส่งขึ้นมา ไ้บอกแกกลับ ยายปี่ก็รีบปู้บปู้บเก็บเอา
 รวงข้าว แล้วก็วิ่งออกป่าช้านั้นนะไป ว่าใครเอาอะไรให้มันไปปู้บถึงได้เห็น มันถึงได้
 มองเห็น เค้าว่า ว่าไม่ได้หรอกต้องรีบไป ช่วยกันไปไล่จับเอามัน เอาคืนมาให้ได้
 ไม่งั้นเดี๋ยวมันฆ่าเราตายหมด ผีช่วยกันมาทั้งป่าช้า มารุมจับมันจนวาย ไล่ไปไล่ไป
 เอา มันรีบเอาใส่ปากเคียว ๆ จะกลืนลงท้องก็กลืนไม่ทัน มันบีบคอรัดไว้ แล้วมัน
 ลงใต้ถุน ไ้กะหมาพวกนี้ไปกิน ถึงเห็นผี คนโบราณเค้าว่า (หัวเราะ)

6.3 การอวดรู้ นิทานประเภทนี้ แสดงการกล่าวอวดอ้างในสิ่งที่ตนไม่รู้จริง หรือไม่มีความสามารถ คนฟังสามารถจับได้ ปรากฏในนิทาน 3 เรื่อง คือ เรื่อง เรื่องธรรมดา เรื่อง เถรอดข้าวเพล และเรื่อง จูงสานเข้ากรุง

เรื่องเรื่องธรรมดา ไม่ว่าเขยเล็กจะถามอะไร พ่อค้าจะตอบได้ไปทุกเรื่อง เขยใหญ่จึงยืนยันว่าทุกอย่างมันเป็นเรื่องธรรมดา เช่น เมื่อถามว่าการที่รู้งามนั้นเลื่อนหรือลื่นนั้นจะต้องมีตัวรู้อยู่ข้างใน เขยใหญ่ก็แย้งว่าที่หัวเรือไม่เห็นมีอะไร เลื้อยเข้า เลื้อยออกทำไมลื่นได้

เรื่องเถรอดข้าวเพล เถรคิดว่า การขอพระเจ้าห้าพระองค์นั้นง่าย จึงพนันว่าถ้าตนทำไม่ได้จะไม่บอหนับข้าวเพล สุดท้ายทำไม่ได้จึงต้องอดข้าวเพล

เรื่องจูงสานเข้ากรุง เป็นความอวดรู้ของชาวรามเขต กล่าวถึง จูงสานเป็นชาวอีสานเดินทางเข้ามาเยี่ยมบุตรชายที่กรุงเทพฯ กว่าจะได้พบบุตรชายก็พบอุปสรรคต่าง ๆ ซึ่งชวนให้ขบขัน เริ่มตั้งแต่การที่หัวรถไฟ การนั่งรถในกรุงเทพฯ และเมื่อพบบุตรชายแล้ว จูงสานยังอวดรู้เรื่องอื่น ๆ อีก ซึ่งเขาเข้าใจว่าตนเองฉลาดกว่าคนอื่น จึงกลายเป็นเรื่องตลกขบขัน ถึงนิทานต่อไปนี้

เรื่องธรรมดา

นายสุกใจ วงศ์ษา

มีเขยเล็กเขยใหญ่ เขยเล็กเขาขางถามถาม เขาถามว่า "พ่อ, ไอ้คนนี้ไม่มีคอ เออ เค้าว่าหนาน หนานทำไมมันร้องดังนักละพ่อ" ได้เขยเล็กก็ถาม ไอ้พ่อตาเค้าก็ว่า "คอมันยาวนะชิลูกเอ๋ยมันถึงไคร้องดัง" ไอ้เขยใหญ่เขาก็บอก "เฮ้ย มันเรื่องธรรมดา กบไม่เห็นคอยาวมันยังร้องเสียงดังเลย กบนั้นคอสั้นยังร้องดัง" ไป เค้าว่าก็พายเรือไป ก็พายเรือไปถึง ไอ้เขยเล็กเค้าชอบถามนี่ ไปเห็นหน่อไม้มันโผล่ดินขึ้นมา "พ่อ มันทำไมถึง หน่อไม้มันโผล่ดินขึ้นมาได้นะ" เค้าว่า ไอ้ลูกเขยเค้าก็ว่า ไอ้พ่อตาเค้าบอก "ก็มันแหลม นี่ลูกมันถึงไคร้โผล่ดินขึ้นมาได้" "มันของธรรมดาไอ้พรรณนี่นะ" ว้างั้น ไอ้ลูกเขยใหญ่ก็ ธรรมดาอยู่เรื่อยเลย นี่ไปก็พอดี ๆ กะไปเจอ (หัวเราะ) ไปเจอไอ้รูมันเลื้อยเข้ารูนะ มันเลื้อยออกเลื้อยเข้ามันก็ลื่นนะ ก็ "ก็รูนี้มันเลื้อยเหลือเกิน มันอะไรมันออกมากับเขานะ" เค้าว่า เค้าบอก "อ้าวมันก็ต้องมีตัวอยู่เค้าว่าว้างั้น มีตัวอยู่ของมันถึงไคร้ลื่น" ไอ้พ่อตาก็ว่าว้างั้น ไอ้เขยใหญ่บอก "เฮ้ย มันเรื่องธรรมดา ไอ้พรรณนี่นะ อีที่หัวพ่อไม่เห็นมีอะไรเลื้อยขึ้น เลื้อยลงเลยเห็นมันลื่น" (หัวเราะ) พ่อตาหัวล้าน อีที่หัวพ่อไม่เห็นมีอะไรเลื้อยขึ้นเลื้อยลงเลยเห็นมันลื่น เขยใหญ่บอกธรรมดาอยู่เรื่อย ทุกอย่างธรรมดา แล้วมันไปจับตอนไหนไม่รู้ ไอ้เรื่องนี่นะ ไปจับตอนไหนผมก็จำเค้ามัน.....

ภรรยา . จับตอนที่มันเห็นคิ้วมันนั่นแหละ

สุกใจ . เออ แล้วไปเจอเห็นอีกมั้ง ไปเจอเห็น เค้าว่าคอกเห็นมันตัว ๆ ทำไมมันคันคินได้ เค้าว่าว้างั้น ทำไมมันคันคินขึ้นมาได้ แล้วพ่อตาเค้าตอบยังงี้ พ่อตาเค้าว่า ยังงี้ ไอ้ลูกเขยใหญ่ก็บอกธรรมดาอีก "ของธรรมดา" ว่า "เห็นมันงอกไคร้มันก็โผล่ดินได้" ลูก.....พ่อไม่ใช่ หน่อไม้เปรียบกะเห็นไม่ใช่หรอ ที่ว่าหน่อไม้ เห็น เห็น..... มัน.....

เออ พ่อเค้าว่า "หน่อไม้มันแหลมมันถึงขึ้นมาได้" เค้าว่าว้างั้น ไอ้เขยใหญ่เค้าว่า "เฮ้ย เห็นตัว ๆ มันยังคันคินขึ้นมาได้ มันคินขึ้นมาได้" เค้าว่าเห็นนั้นก็เปรียบ จำขั้นตอน ไม่ได้ มันลื่น

เกรอกข้าวเพล

นายเกลือบ เจริญสุข

เรื่องเกรอกข้าวเพลเป็นอย่างนี้คือ ตาเถรนั่นก็เฒ่า ก็มีเฒ่าเล็กเฒ่าน้อยอยู่
คนหนึ่ง ที่นี้เมื่อขอคพระเจ้าห้าพระองค์ เจ้าเฒ่านี้ก็ (เถร) "อูย !"

"อ้าว แล้วตึกเถรทำได้ไหม"

"เว้ย อย่างนี้ทำไมได้ก็ฉันไม่กินข้าวเพลหรอก"

ถาม : ขอเป็นยังงัย

ตอบ : ขอคพระเจ้าห้าพระองค์ใส่หม้อย่างจะ ทำให้สุกก็ได้ ผูกคหม้อ
โบราณเขา หม้อย่างเขาต้องทำพระเจ้าห้าพระองค์ ไม่ให้.....
เตบยาชร ยาจีคหมค ท่านว่าต้องทำพระเจ้าห้าพระองค์ ที่นี้ไอ้เจ้า
ตาเถรนี่บอกว่า ถ้าทำไม่ได้ฉันไม่กินข้าวเพลหรอกวันนี้ ก็เลยทาเลขมะ
หากั้งแกกอนเพลแน่ ทา-ห้า-ห้า ทำไม่ถูกจริง ๆ นะ เลยเขาเรียก
กินข้าวเพล ก็อ้ายเขาทำไม่ได้เลยสิ

"อ้าว ว่ายังงัยเฒ่าน้อย เป็นงัยเฒ่า" (เถร)

"ผมทำไม่ถูก"

"ไม่ถูกก็อย่ากินสิวะ"

เรื่องปี่อยู่แกเฒ่า ทำไม่ถูกจริง ๆ กันนั้นนะ ทำให้สุกก็ได้ ขอคยากเหมือนกันนะ
ทำเก่งแล้วเดี๋ยวนี้

ถาม : ตึกหรือ

ตอบ : เอะ ชัดอย่างนี้แหละ เหมือนเด็กตาไอนั้นแหละแบะ ชัดแล้วก็ตึกใส่
หม้อย่าง (รอบ ๆ) อันเกี่ยวเนี่ย

ถาม : ทาอย่างนี้แล้วตึกลงไปกลาง ๆ หม้อหรือ

ตอบ : ตึกข้าง ๆ หม้อ มีเตบยาชรมาทาหม้อไม่ให้จืด ตามโบราณ
คนเก่า ๆ เขารู้ ไม่มีอะไรหรอก เหมือนหลานมาก็อย่างเงี้ย เอายา

ตา ๆ ต้มยาให้สักหม้อเถอะ ชั่นก็ขึ้นพ้อเอาขาเอาหม้อ แล้วก็เอาทองผูก แล้วก็ทำพระเจ้า
 ห้าพระองค์เนีย แล้วก็ปล่อยทิ้งเอาไว้ คล้าย ๆ ว่าเทพยาธรรมาแล้ว ถ้าได้เห็นพระเจ้า
 ห้าพระองค์แล้ว เก่งจริงยาไม่จี๊ด (หัวเราะ) นี่เรื่องโบราณ

ลุงसानเข้ากรุง

นายสนอง แสงทอง

เรื่องของลุงसानเข้ากรุงนี้ มันก็เกิดที่กรุงเทพฯ เรายังเองแหละ มีอยู่วันหนึ่ง ลุงसानเนี่ยแกคิดถึงลูกมาก เพราะว่าลูกชายแกได้เข้ามากรุงเทพ ตั้งแต่อายุ 10 กว่าขวบ เออ.....เรียนจบป.4 ก็หนีบ้านเข้ามากรุงเทพเลย วังนั้นเถอะ มาแล้วไม่กลับเลย มาตั้งแต่ 11 - 12 ขวบ จนกระทั่ง 10 กว่าปี ลูกชายก็ไม่กลับ คือลุงसानเนี่ยบ้านแก อยู่ภาคอีสาน มาลูกชายมา 10 กว่าปี ลูกชายไม่กลับ คิดถึงลูกมากก็เลยเอาละตัดสินใจ เข้ากรุงเสียที ตามลูกชายมันเป็นยังไง มันคงได้ดิบได้ดีหรือมัน เป็นยังไงก็ตัดสินใจมาตาม ค่ายความไม่เคยขึ้นรถทางไกล รถไฟก็ไม่เคยขึ้น ก็ตัดสินใจเดินออกจากบ้านมาสถานี รถไฟ ๆ มาถึงสถานีรถไฟ แกก็ไม่เคยซื้อตั๋ว แกก็ไปนั่งอยู่หน้าสถานีรถไฟ ว่าเค้าจะ ซื้อกันยังไง เค้าจะทำยังไงซื้อตั๋ว ก็ดูเค้าอยู่ พอเจ้าหน้าที่เค้าเปิดช่องขายตั๋ว แกก็ไม่ไปก่อน แกก็นั่งดูเชิงเขาอยู่ แกจะถามเขาเค้าจะหว่าว่าแก เค้าจะหว่าว่าแกไง แกก็ไม่ยอมถาม แต่แล้วก็มีผู้หญิงคนหนึ่งมาซื้อตั๋ว เค้าบอกเอาตั๋วออกมา แล้วก็บอก ซื้อตั๋วรถไฟ เค้าบอก

"ชั้น 1 คนเดียว" ลุงसानแกเรียนจบ ป.4 สมัยนั้น แกก็นึกตำหนิผู้หญิงสาว คนนั้นว่า "โธ่โธ่จนปานนี้เรียนแค่ชั้น ป.4 แล้วก็ยังไม่มีตั๋ว เค้าบอกคนเดียวยั่วแหละ" เค้าว่านะ (หัวเราะ) นึกอยู่ในใจ นึกตำหนิอยู่ในใจ เค้าบอก

ทีนี้ผู้หญิงสาวคนนั้นซื้อตั๋วเสร็จ เค้าก็ไปนั่งอยู่อีกที่หนึ่ง เค้าก็ไปบ้างไปซื้อตั๋ว เค้าก็เอาเงินไปให้เจ้าหน้าที่เค้าบอก "เอา" เค้าบอก "ชั้น 4 มีเมียแล้ว" เค้าว่านะ (หัวเราะ) เพราะลุงसानแกมีเมียแล้ว (หัวเราะ) มีเมียจนมีลูกแล้ว (หัวเราะ) แก ก็บอก

"ของลุงนี้ชั้น 4 มีเมียแล้ว" ก็หมายความว่าเค้าเรียนจบชั้น ป.4 เค้าบอก

"เค้ามีเมียแล้ว" เจ้าหน้าที่รถไฟเค้ายิ้ม แล้วเค้าบอก "ลุงชั้น 4 มันไม่มี
ห rokok ลุงนะ มีเมียหรือไม่มีเมียมันไม่สำคัญ (หัวเราะ) แต่ชั้น 4 ไม่มี" ก็เถียงกันอยู่อีก
เจ้าหน้าที่เค้ายิ่งแนะนำบอก "มันมีแค่ชั้น 3 ลุง"

บอก "จะชั้น 3 ยังไงละ ชั้นจบชั้น 4 นะ" เค้าว่า

"อ้อ ยังงั้นลุงเอาชั้น 3 ไปก็แล้วกัน" ว่า (หัวเราะ)

ก็เลยให้ตัวรถไฟชั้น 3 ไป สรุปแล้วก็ตีตัวชั้น 3 ลุงเค้าได้ตัวเค้านั่งกระหม่อม
เที่ยวรถไฟมาจะขึ้นนั่งจุกๆ ที่เค้าว่า พอรถไฟมาถึงที่ คนนั้นเค้าตีตัวชั้น 1 เค้าก็ไป
นั่งชั้นดี ลุงถามเขาไม่รู้ก็ขึ้นไป "โอ้โหตอนนี้คนเยอะจัง" เค้าไม่นั่งห rokok "แฉะก็
เบาะไม้ เอ๊ะคนแปลกใจ คนทำไมมานั่งแต่เบาะไม้เยอะๆ" ไอ้มาที่มันคนมานั่ง
เยอะ เค้าก็เดินไปอีกตู้หนึ่ง "ตอนนี้มันเหลือเกิน ไม่มี ไม่ค่อยมีคน" เค้าบอก "เอา
ทงนี้แหละ เอนได้สบายเลย! ไปนั่งเวาชั้น 1 เค้าก็นอนไปสบายเลย พอเค้าซื้อ
เค้าตรวจตั๋วมาถึงบอกพอเห็นตัวลุง "ชั้น 3 นี่" แต่ลุงมานั่งอยู่ชั้น 1 เค้าก็บอก
มองลุงบอก "ลุงเนี่ยตัวชั้น 3 ลุงทำไมมานั่งชั้น 1 ละ มันต้องเสียเงินอีกต่อนึง"
เค้าก็ปรับเอา เสียไปอีกต่อนึง เสียชั้น 1 นี่ไปเสียเอาบนรถไฟ อ้อเสียค้ายเงิน
เหลือเกิน ก็นึกในใจว่า "ทีนี้ละ ไอ้ตรงนั้นๆ ไม่นั่ง" (หัวเราะ) จำไว้เลย ไปถึง
กรุงเทพฯ พอไปถึงกรุงเทพฯ ก็ลงรถไฟหัวลำโพง เห็นสามล้อจอดอยู่แถวนี้ไปนั่งเอา
สามล้อลูกชาย ลูกชายเค้าก็ไปอยู่กรุงเทพฯ ไปออกสามล้อ จากเป็นลูกจ้างจนกระทั่ง
มีเงินซื้อสามล้อ ออกสามล้อ ฝ่ายลูกชายก็จำพ่อไม่ได้ ต่างคนต่างจำกันไม่ได้ เสร็จ
แล้วก็บอก เออ.....รถสามล้อบอก "ไป สามล้อไปเรื่อย ๆ" สามล้อก็บอก "ไม่รู้
จะไปไหนนะ" ก็ตาลุงแกบอก "ไปเรื่อย ๆ"

เสร็จแล้วก็ออกวิ่ง ออกวิ่งลุงสามแกไม่นั่งห rokok ทงเบาะ แกมานั่งเอาตง
พักเท้าของสามล้อ ทงพักเท้า ฝ่ายลูกชายขับสามล้อก็บอก

"ลุง นั่งบนเบาะขี่ลุง มันมันหนอยตงข้างล่างเดี๋ยวตกเอา" บอก "บ่ พ่อ
รู้พันมึงจะปรับพ่ออีกต่อนึง" ว่า (หัวเราะ) ด้วยความฉลาดของแก (หัวเราะ)
แกก็ไปนั่งหัวพักหัวเหวี่ยงอยู่อีกตงพักเท้า (หัวเราะ) สามล้อก็ขับเรื่อยไป ขับจน
หมดน้ำมันนะ

"ลุงเอาเงินมาเติมน้ำมันนะ น้ำมันหมดแล้ว" ลุงก็บอกว่า "ป๊ะ ยังไม่ถึงทีละมึงจะเอาอะไรวะ" (หัวเราะ) ขับไป ๆ จนหมดน้ำมัน เค้าจะเอาเงินก็ไม่ให้ เสรีจ แล้วก็บอก "แล้วลุงจะไปไหนเนี่ย"

"ก็ไปเถอะ ไปเรื่อย ๆ"

ก็ตามหาลูกชายก็ไม่บอกอีกด้วย จะไปตามเค้าก็ไม่ถามว่าลูกชายชื่ออะไร นามสกุลนี้ก็ไม่ได้ถาม กลัวเค้าจะว่าโง่เสียอย่าง ไม่ถาม ไปเถอะ ไปเรื่อย ๆ" ไปตามหาในกรุงเทพฯ เนี่ย ตามหาลูกชาย ไอ้สามล้อมันบอก "นี่ลุงไม่บอก" นึกในใจ "จะเอาลุงให้จำหนึบเลย ถึงยังงัดใจไม่ไ้ก็ขึ้นโรงพักกันละวันเนี่ย" ตัดสินใจเติมน้ำมันอีก สามล้อเติมน้ำมัน มีน้ำมันก็วิ่งต่ออีก จนกระทั่งตั้งแต่ยังไปทันมีค จนกระทั่งถึงที่ 3 หุ้ม คิกแล้วที่นี้สามล้อจนหมดน้ำมันอีกทีนึงแล้วบอก "ลุงที่นี่ละนะ (หัวเราะ) ลุงต้องออกละนะ สามล้อหมดน้ำมันอีกแล้ว" ลุงก็หมดท่าแล้ว ไม่รู้จะไปหาที่ไหน หา ยังไงก็ไม่เจอลูกชาย ก็เลยสามล้อก็จะเอาเงินลุง จะเอา 300 นะ สามล้อสับนั้น จะเอา 300 นะะ วิ่ง 3 ชั่วโมงถึงบอก

"โอ๊ย โอ๊ย ไรกัน" [redacted] นี่แหละก็เลยตัดสินใจ ขอมอง

เสียทีนี้

"เอา ๆ ก็แก้แล้วกันสามล้อ" เลยตัดสินใจถามว่า "รู้จักคนชื่อเนี่ย ๆ นามสกุลนั้นไหม ลูกชายของลุงसानเนี่ย" ว่า

"โอ๊ย ก็ผมเนี่ยแล้วพ่อ" เค้าว่า เลยคาถามว่า

"แหมมึงจึ้นบอกกู" เค้าว่าอีกนะ "ทำไมมึงไม่บอกกู" เค้าว่า บอก คาถามว่า ทำไมไม่บอกพ่อว่า เสรีจแล้วก็ลูกกับพ่อเจอกันตอนน้ำมันหมด 2 เทียว ก็ ออ..... เจอพ่อแล้วลูกก็ดีใจทีนี้ พาพ่อเข้าบ้าน พาพ่อเข้าบ้านเสร็จแล้ว เลี้ยงข้าว เลี้ยงอาหารนอน วันหลังก็ส่งพอกลับ พ่อโคมาเจอที่อยู่ลูกแล้วกลับ ลูกก็บอกไว้ออกว่า ไม่ต้องห่วงนะ ถ้ามาแล้วก็บอกสามล้อเหอะ ถ้าไม่เจอเค้าสามล้อมาส่ง ลือว่าจกหมาขามาเค้าก็จะไปรับ" ทีนี้ก็มา ทีนี้เค้าพ่อส่ง ลูกชายส่งขึ้นรถไฟ กลับไปถึงบ้าน โอ๊ยไปคุยใหญ่ เค้าบอก "ไปเจอลูกชายร่ำรวยดีเหลือเกิน มีรถมีราวีงในกรุงเทพฯ เชิญชวนเพื่อนไป ทีนี้

ชวนเพื่อนจากภาคอีสานมาอีกคนหนึ่ง มาด้วยกัน 2 คน จุงसानก็มาอีก มาถึงบ้านลูกชายพาเพื่อนมาดู คือคนทางโน้นถ้าเห็นลูกชายมาอยู่ทางนี้รำรวย ก็อยากให้เพื่อนมาดูเป็นพยานจะได้ไปคุยอวดชาวบ้านเค้าได้ ถ้าไม่มีพยานนี้เค้าไม่เชื่อ มาถึงบ้านลูกก็กินข้าวเสร็จ ตกกลางคืนอยากจะเที่ยว ที่นี้ชวนเพื่อนออกเที่ยว บอก "ไม่ต้องห่วง ไม่มีใครกลั่นแกล้งใคร" จากหัวลำโพงมาบ้านลูกชายเนี่ย ลูกชายบอกว่าแค่ 3 บาท ไปต้องกลับแค่ 3 บาท"

ที่นี้ก็ตอนที่ออกเที่ยวนี้เดิน ชวนเพื่อนออกเดินเที่ยว กลับบ้านไม่ถูก กลับบ้านลูกชายไม่ถูก จุงसानแถมเดินไม่รู้ไปไกลถึงไหน คงจะตะพานพุทธร บันก็ไม่ใช่ค่อยตะพานพุทธรไปสถานีรถไฟหัวลำโพง มันก็ไกลลิบนะ ค่ายกมนี้ก็คงจะหลายบาท ที่นี้กลับบ้านลูกชายไม่ถูก เดินหายานยังงี้ก็ไม่เจอ ไปทั่วเลย เรียกกรดสามล้อ ศักสินใจไปเรียกกรดสามล้อไปหัวลำโพง แกก็ลืมไปว่า ไอ้หัวลำโพงเนี่ยเค้าก็เรียกหัวลำโพงเนี่ย ที่นี้ลูกชายสอนไว้ว่า เข้ามากรุงเทพนั้นต้องพูดเพราะ ๆ หัวนี้ให้เรียกสี่กระบะ แกเรียกสามล้อ แกบอก

"ไปสี่กระบะหัวลำโพงนี้ เอาเท่าไหน" แกบอก (หัวเราะ) สามล้อบอก

"หัวลำโพงไซ้ไหม" "สี่กระบะ" แกบอก

เสร็จแล้วความแฉฉาดสามล้อก็บอกจะเรียก สมัยนั้นรู้อีกจะ 20 หรือ 30 มันไกล แต่จุงसानแกบอกว่า "ลูกชายบอกไว้ว่า แค่ 3 บาท อายามาตาม" เลยไม่ตกลงกัน แกก็เดินอีก เดินทั้งคืนยังไม่ถึงบ้าน เดินไปจนถึงไหน ๆ ไม่รู้หรอกทั้งคืนเลย เสร็จแล้วลูกชายก็นึกว่า พอหาย ๆ แจ้งตำรวจว่า "พอหาย" ตำรวจเอาพามาส่ง ตำรวจสืบได้ก็เอาพามาส่ง หาวาตำรวจจับอีก หาวาตำรวจจับ เออ.....พอเอาพามาส่งถึงบ้านลูกชายปล่อย ว่าลูกชายนี้มีเส้นดี (หัวเราะ) ว่าลูกชายนี้มีเส้นดีเหลือเกิน ที่นี้ลูก ตำรวจจับพามาเห็นลูกชายเท่านั้นปล่อยปล่อยเลย (หัวเราะ) ปล่อยปล่อยเลย

ต่อมาไปกินเหล้า ที่นี้กินเหล้าคุยเบ่งเลย คุยเบ่งใครเก่งไม่ได้ก็ตะ ที่นี้จับจริง ๆ พอจับจริง ๆ กว่าแกจะฉลาด ก็ไปฉลาดจริง ๆ นี่ที่โรงพัก ตำรวจจับขึ้นโรงพัก "เออ.....นี่แหละไอ้ที่จับคราวก่อนเนี่ยจับไปส่งบ้าน" แล้วก็อธิบายให้ฟัง ก็ได้แนะนำสั่งสอนว่า "จุงसानจะต้อง สิ่งไหนที่ไม่รู้ก็ต้องถามเขา สิ่งไหนที่ไม่รู้อย่าไปเข้าใจเอาเอง" คือตำรวจเคาสอน

6.4 การคุยโม้อวดเกินความจริง ผู้ฟังรู้ว่าเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ปรากฏในนิทาน 3 เรื่อง คือ เรื่องตาสินสับเก่าไปหาปลา เรื่องครอบครัวคุยมาก และ เรื่อง เก่งต่อเก่ง

เรื่องตาสินสับเก่าไปหาปลา กล่าวถึงตาสินสับเก่ากับภรรยาพายเรือไปหาปลา เรือไปชนตลิ่งหัวเรือหัก เอาโซ่เรือไปผูกกับหางเสือ เสือพาวิ่งลากเรือขึ้นโคก เอาเตามาลากเรือลงมาได้ ปรากฏว่าเรือยาวออกมากกว่าเดิม พอช่วยกันพายเรือ เรือก็หักเหลือเท่าเดิม

เรื่องครอบครัวคุยมาก ไอ้จุกคุยอวดหลวงตาว่า แดงโม่บ้านตน ผลใหญ่เท่าพ้อมใส่ข้าว หลวงตาไม่เชื่อจึงไปตามบิดาไอ้จุก บิดาไอ้จุกกลับตอบว่า นั่น ผลอ่อนต่างหาก ผลแก่ใหญ่กว่านั้น

เรื่อง เก่งต่อเก่ง เด็กคนหนึ่งคุยว่า บิดาตนซื้อควายมาตัวใหญ่เท่าแผ่นดิน เขาระฟ้า เด็กอีกคนจึงคุยชมว่า บิดาตนซื้อกลองมาใหญ่เท่าฟ้าเช่นกัน เด็กคนแรกสงสัยว่ากลองใหญ่ขนาดนั้นจะเอาหน้าที่ไหนซึ่งกลอง เด็กคนที่สองจึงตอบว่า "ก็เอาหนังควายของพอนาย"

ตาอินลืบเก่าไปหาปลา

นายชู นพไชย

ตาอินลืบเก่าไปหาปลา ไปหาปลา ไป ๆ เค้าก็ เป็นเรื่องโกหกปรัมปราณะนะ
 ที่นี้ก็ไปสองคนตายาย ไป เอาหัวเรือไปชนคอ เรือสั้นเข้า เรือเค่าสามวา หางไม้
 สั้นเข้า อ้อ ๆ ที่นี้ทำใจหาให้มันยาวออกได้ มันเรือบก นี่เอาไปเอามา เค้าก็เย็นแล้ว
 ที่นี้ก็ไปจอดเรือข้างคลอง ที่นี้เสือเค่ามาอยู่บนตลิ่ง ก็นั่งเอาหางหย่อนมากลึงคลองนั้น
 นี่ก็จะไปผูก เอาโซ่ไปผูกใส่หางเสือ อย่างว่าแหละ เสือกพาวิ่ง ลากเรือขึ้นบนโคกขึ้น
 หายังไงจะเอาเรือกลับมาได้ เฮ้อ หาไปหามาก็เห็นเต่าหัว ก็ ที่นี้ ก็เลยเอาเต่ามา
 ลากเรือลงคลอง อ้าวเอาเรือมาลงคลองได้แล้ว เรือมันยาวออกเกินกว่าเก่า ที่นี้
 หายังไงมันจะสั้นเข้าได้ สองคนตายายหันหน้าใส่กัน แล้วก็ มึงก็พายกูก็พาย เรือ
 หดเข้า ๆ (หัวเราะ) พูดว่าเหลือเชื่อแค่น่าฟัง (หัวเราะ) แล้วก็ ออเรือไต่ก็ดีแล้ว
 ก็พากันกลับ ตอนนั้นก็แล้วเรื่องไป (หัวเราะ)

ครอบครัวคู่มาก

นายสุกใจ วงศ์ษา

ก็มีอ้า.....ครอบครัวคู่มากนะ แก่คู่มากไป แก่คู่มากเกินความจริงนะ ก็มีอ้า..... พ่อเค้าชื่อตาโถม ลูกเค้าชื่อไอจุก ไอจุกนี่เป็นคนทีคู่มาก เหนียวเกินคือมันมันคู่มือนะ ไปคุยที่ไหนก็คู่มือนะ ก็ไป ก็เอาไปไว้ที่วัด ไว้ที่วัด ก็เข้าขึ้นหลวงพ่อก็เอาไปบิณฑบาต ก็เอาเด็กไอจุกไปถือบิณฑบาต (บิณฑบาต) ทุกวันแหละ ที่นี้ไ้มาทุกวัน ๆ ก็ไม่เป็นอะไร วันนั้นพ่อคือไอจุกก็ไ้แดงโม โยมโยมเค้าถวายแดงโมมาลูกนึ่งก็ตั้งใจว่า เคี้ยวหลวงพ่อนั้นเหลือก็คงจะไ้กินบ้าง ว้างั้น ไอ ๆ จุกก็อยากกินแดงโม ก็พอมารถึงวัดก็หลวงพ่อบอกว่า "ไอจุกมาแดงโมให้หลวงพ่อนั้นหน่อยซี" ก็เข้าไปซีกหนึ่ง ผ่าทาง (กลาง) ซีกไปเลย ก็ให้หลวงพ่อนั้น หลวงพ่อรูสึกว่าจะชอบกินนะ แแดงโมนะ ก็ฉันซะหมดซีกเลยเหมือนกัน ฉันซะหมดซีกเลย ไอจุกก็ไม่ว่าอะไร ว่าเคี้ยวว่ากลางวัน หลวงพ่อก็คงจะเหลือไว้ให้อีก ว้างั้น พ่อ ๆ ถึงกลางวันก็ "ไอจุก ไหนแดงโมละ" ไอจุกก็เอามาอีก ก็คิดว่าหลวงพ่อกคงฉันไม่หมดหรอก ตอนกลางวันคงฉันไม่หมด หนสุดท้ายหลวงพ่อกคงฉันหมดอีกละ หมดที่นี้ ไอจุกก็โมโหะซี โมโหก็พูด พูดแบบพูดว่าแหละว่า "เฮ้ย แแดงโมนะกูไม่ยากกินก็ไ้" ว้างั้น "ที่บ้านพ่อลูกถูกเท่าไ้" (หัวเราะ) ก็ว่าว้างั้นนะ ที่นี้หลวงพ่อกก็พ่อนั้น พ่อนั้นข้าวเสร็จ ก็สงสัย นึก "ไอห่า เอ บ้านพ่อไ้จุกมัน แแดงโมนั้นลูกเท่าไ้เอี้ยวหรือว่า จะต้องไปตามพ่อไอจุกมันคูซี" เค้าว่า ก็ไป พ่อนั้นข้าวกลางวันเสร็จก็ห่มจีวรแจ้วก็ไปบ้านพ่อไอจุก ก็ไปถามว่า "โยมโถม เห็นไอจุกมันบอกว่าที่บ้านโยมเนี่ยมีแดงโมลูกเท่าไ้เอี้ยวหรือะ" ไอตาพ่อเค้ารู้ว่า ก็เค้ารู้แล้วว่าไอลูกชายคู่มือนะ เป็นคนคู่มากนะ คู่มากเกินความจริง ก็ถามว่า "ไหนมันบอกหลวงพ่อกถูกเท่าไ้เอี้ยวหรือะ" ว้างั้น "เออ มันบอกกะหลวงพ่อกว่าลูกเท่าไ้เอี้ยว" "ไอลูกเท่าไ้เอี้ยวมันลูกอ่อน ๆ มันนาไม่ไ้ลูกแก่หรือกะนา ลูกแก่มันโตกว่านั้น" (หัวเราะ) พระก็ถามว่า "มันจะใหญ่ขนาดไหน" ก็ถามว่า "มันเท่าไหนละโยม" เค้าว่า "ขนาดเท่าพอมใส่ขาวนะหลวงพ่อก" พ่อกลับคู่มากกว่าลูกไปอีก (หัวเราะ) แแดงโม (หัวเราะ) ครอบครัวที่คู่มาก ๆ

เก้งตอ เก้ง

นายสนอง แสงทอง

เรื่องของเก้งตอเก้งนี้ เป็นเรื่องของคน ๆ หนึ่ง แล้วก็ เป็น ไปเป็นเพื่อน กับอีกคนหนึ่ง ซึ่งว่าตัวเองนั้นเก้งแต่คิดว่าคิดแล้วว่าคนที่มาเป็นเพื่อนนั้นเขาโง่กว่าเรา ก็ ตั้งตัวว่าเป็น ตัวเองนะเป็นคนเก้ง คือไปอยู่ที่ไหนก็จะต้องมีความวุ่นเขา เอาชนะเขา พุคก็ทองชนะ ทำอะไรก็ทองชนะ ก็อยู่มานานหนึ่ง เขาก็คุย เขาก็จะต้องการคุยให้ชนะ เขาก็คุยใหญ่คุยโต คุยสารพัด แล้วมาอยู่อีกคนหนึ่งเขาคู่ว่า "พอเคานะ คือพ่อของเค้า เนี่ย เค้าซื้อควายมาตัวหนึ่ง คือเค้าจะคุยอวดเพื่อนเค้าบอก ควายตัวใหญ่ที่สุดในโลกเลย" เค้าบอก "เขาละฟ้าเลย" เค้าว่า (หัวเราะ) นี่คือนคนคุยเก้ง เค้าจะคุยให้เหนือเค้า บอกคุชิวว่าเพื่อนจะเอาอะไรมาคุยให้เหนือเค้าได้ เค้าบอก "เค้าซื้อควายมาตัวหนึ่ง พอเคานะ เขาละฟ้าเลย ใหญ่เท่าแผ่นดิน" นี่เค้าก็บอกอีกแหละ เค้าบอก "คุชิวเนี่ย ใครจะสู้เค้าได้" เค้าว่า นี่เพื่อนเค้าก็ไผ่แล้ว เค้าก็บอก "เอ ถ้าเราไม่คุยเนี่ยนะ เค้าจะชมเราตลอดกาล ก็เราก็ดอง ๆ พุด ๆ คุยบ้าง" เค้าบอก "เออ ใช่" เค้าว่า "พอเขาก็เหมือนกับแหละ" เค้าว่า เพื่อนอีกคนเขาคู่ว่า "พอเขาก็เหมือนกันนะ" คุยตอบไปว่า "พอเค้าได้ทำทอง (กลอง) ลูกหนึ่งนะ" เค้าบอก "ใหญ่เท่าฟ้าเลย" เค้าบอก (หัวเราะ) "ใหญ่เท่าฟ้าเลย" เค้าบอก เออ.....แล้วทางนี้เค้าก็คุย ไอ้คนเก้งนี้เค้าก็คุยต่อไปว่า "อ้าว แล้วพ่อของนายนะเอาหนังที่ไหนล่ะมาทำทอง" เค้าว่า นี่เสร็จแล้ว ไอ้คนนี้เค้าก็นิ่งยืมแล้ว "นี่สบายแล้วถูกทางให้แล้ว" เค้าว่า (หัวเราะ) เค้าไม่บอกว่า "เอาไม้ที่ไหนมาทำทอง" (หัวเราะ) เค้าบอก "เอาหนังที่ไหนมาทำทอง" เค้าบอก "อ้าวก็เอาควายของพ่อนายไงละ ก็เอาหนังควายของพ่อนาย" นี่เรื่องนี้ก็เป็น เรื่องของเก้งตอ เก้ง เจอกัน

นิทานเรื่องนี้ก็สอนให้รู้ว่า อย่างนี้กว่าตัวเราเก้งก่อนเพื่อน คนอื่นเขาเก้งกว่าเราก็มี ให้นึกดูอย่างนี้เสมอ อย่างนี้กว่าแต่ตัวเราเก้งกว่าเพื่อน ฉะนั้นอย่าได้ประมาทผู้อื่น ว่าตัวเองเหนือเค้าเสมอ

6.5 การใช้ความฉลาดหรือไหวพริบเอาตน~ฝ่ายตรงข้าม ลักษณะนี้ปรากฏในนิทานชุดลูกเขยกับพ่อตา ศรีธนญชัย หลวงตากับเณร และหลวงตากับลูกศิษย์ นิทานประเภทนี้มีจำนวน 10 เรื่อง ได้แก่ นิทานชุด ลูกเขยกับพ่อตา ศรีธนญชัย และชุดหลวงตากับเณร หรือหลวงตากับลูกศิษย์ ได้แก่ เรื่อง พ่อตากับลูกเขยของ นายสุตใจ วงศ์ษา เรื่อง พ่อตากับลูกเขยของ นายจวน กว๊าะ เรื่อง พ่อตากับลูกเขยของ นายม้วน ชุ่มอารมณ์ เรื่อง ลูกเขยกับพ่อตา ของ นางย้ง อุ๊นอ่อน เรื่อง ศรีธนญชัย เรื่อง ศรีธนญชัยกับพระยา เรื่อง หลวงตากะกละ เรื่อง หลวงตากินขี้ไก่ เรื่อง หลวงตาไปสวดศพ เรื่อง หลวงตากับลูกศิษย์

พ่อตากับลูกเขย

นายสุคิโว วงศ์ษา

พ่อตากะลูกเขยนี่ก็ พ่อตาก็ก็นั่งลูกเขยไปทุกตอนเลย แม้จะไปตอนไหน ลูกเขยจะว่าอะไร พ่อตาก็คงแพ้นั่นแหละ คือแพ้นี้มันแพ้นะ แผลูกเขยเนาะ ก็ลูกเขยเนาะ ก็ลูกเขยชวน พ่อ ๆ ตา ลูกเขยก็ชวน ๆ พ่อตาไปตัด ๆ ใบทอง เล้าบอกว่า ไปตัด ๆ ใบทองเถอะ ก็พ่อตาลูกเขยก็ไปตัดใบทองมาขายกัน ก็หาบ ๆ ตะกร้าไปตัดใบทอง เอาใบทองใส่ ๆ กร้าใส่กร้า ที่นี้ลูกเขยมันฉลาดคนนะ มันก็เอาตะกร้าลูกหนึ่งมันก็เอาใบทองใส่เข้าเต็มเลย อีกตะกร้าหนึ่งมันก็เอาตัวมันละไป ลงไปในตะกร้า แล้วเอาใบทองปิด แล้วก็พ่อตาก็ก็นั่ง "ไอ้ทิด ๆ กลับบ้านเหอะ" เล้าว่าจ้ะ มันก็เฉย มันก็นั่งอยู่ในตะกร้า นั้นแหละ นั่งอยู่ในตะกร้าที่ ๆ พ่อตาก็คงหาบนั้นแหละ นี่ก็มาบอก "เอะ ไอ้ทิดสงสัยจะหลงป่าไปแล้ว" วาจัน เจอแต่ตะกร้า ตะกร้าใบทอง วาจัน "คีโวย ภูไม้ต้องตัด" พ่อท้าวาจัน "ไม้ทองตัดกฎหมายของไอ้ทิดไปเลย" วาจัน ก็หาบไปเลย ก็หาบมา ก็หาบมาจนถึงบ้านนั้นแหละ ก็มาบอกกะ อ้า.....ลูกสาวเมียว่า "ไอ้ทิดสงสัยหลงป่า เสือกินไปแล้ว" วาจัน "ไ้ ๆ แต่หาบตะกร้ามา" วาจัน "ตะกร้าใบทองไ้แต่หาบมา ภูเลย ๆ ขโมยมันมาเลย ขโมยหาบตะกร้ามันมาเลย" พอมาถึงบ้านก็ลูกเขย อยู่ในตะกร้านั้นแหละ หลอกให้พ่อตาหาบมา (หัวเราะ) หลอกให้พ่อตาหาบมา ที่นี้พ่อตาก็ก็นั่ง "ไอ้หานี้ แหมให้ภูหาบมาได้ ภูคนแกยังหาบมาอีก วันหลังเดี๋ยวภูจะหลอกมึงไปจนไ้" ก็ไป "ไอ้ทิดไปตัดใบทองกันเถอะ" ลูกเขยรู้แล้ว วันนี้พ่อตายังไ้ก็คงแก่งภูแรง ๆ เลย (หัวเราะ) ต้องแก่งแคนแน่ ก็ไป ลูกเขยคอยจ้องมองอยู่ "เอาเลย" เล้าว่า เดินไปเดินมาก็บนลูกเขย "ใบทองไม่มีอันยาว ๆ เลย มีแต่ช่วงสั้น ๆ ไม่ตัดหรอก ผมยังงั้นยังจี้" ก็นั่ง ๆ บนอยู่นั้นแหละ พ่อตาก็ก็นั่ง (เตรียม) ตัดใบทองใส่ตะกร้า เหมือนเก็บนั้นแหละ เหมือนอย่างที่ลูกเขยทำนั้นแหละ ก็ลงไปในตะกร้าเอาใบทองปิดเลย ลูกเขยก็ "เอะ น้ากลัวพอน้ากลัวหลงป่า เสือกินซะแล้ว" วาจัน "ไม่มีใบทองหาบ ผมเลยหาบของพ่อไปละ" วาจัน วาจัน ขโมยไปเลย เข้าใจว่าเสือกินไปแล้ว ก็แบบเก่าของลูกเขยทำนะ ที่นี้มันก็มีสระน้ำ

มีสระน้ำ น้ำอยู่ ก็ถูกเขยก็พูดเองเออเอง หามมาก็บนเรือมา "โอ้ยหนัก" ว้างัน
 "หนักวางก่อน วางอยู่ข้างสระเนี่ยจะกินน้ำก่อน" ว้างัน ก็ตั้งไว้ ลูกเขยก็ลงไปกินน้ำ
 ในสระนะ นึก "หายังไงจะแก้แค้นพ่อตาได้ จะให้พ่อตาตายไ้วะ" ก็นั่งกินน้ำอยู่ ก็
 นึกขึ้นมา "เฮ้ย ชีข้างมาอย่ามาเหยียบตะกร้าใบทองนะ เฮ้ย" ก็มันยังงั้นเนาะ บนกะ
 ตัวเองอยู่ อยู่ในสระ เวะ (หัวเราะ) โอ้พ่อตาก็ชกใจไม่ดีแล้วที่นี่ (หัวเราะ) ช้าง
 จะมาเตะตะกร้าตกสระนะซี ก็นึกกลัว ลูกเขยก็บอกเรือมา "เฮ้ย ๆ ๆ โอ้ทำเดี๋ย
 เหยียบ ๆ อย่าชีมาทางนี้ ๆ ก็ให้ชีไปทางโน้น" ว้างัน "เดี๋ยเตะ ตะตะกร้าตกสระ"
 ว้างัน ลูกเขยก็พูดอยู่ยังงั้นแหละ "เดี๋ยเหยียบ ๆ" มันก็พรวดอยู่ยังงั้นแหละ (หัวเราะ)
 พ่อตาชกใจไม่ดี (ฮา) ก็เดินเลยละเดิน เดินให้เค้ารู้ว่าตัวเองนั้นอยู่ในตะกร้า ให้ลูกเขย
 รู้ เดินไปเดินมาก็ตะกร้ากลิ้งลงไป ในสระเลย (หัวเราะ) ตกน้ำเลย (หัวเราะ) ถึงได้รู้
 เออ ก็ตัวเองก็บอกเค้าเองนะว่า ตัวเองอยู่ในตะกร้า ลูกเขยผลสุดท้ายก็หามมาได้
 ค้างทางเท่านั้นแหละ ต้องเดินกลับ แขนลูกเขย ลูกเขยก็เกียจหา มันรู้ จะแก้แค้นมัน
 มันเลยรู้ แล้วก็มาบ้าน กลับบ้านก็มาอีก เค้าว่า พ่อตาก็กไปไ้ไป (ปลา) มา ไปนา
 ก็ไปไ้ไปไ้ไปมาได้ มาไ้ไ้ไปมาได้ มาไ้ไ้ไปมาได้ มาไ้ไ้ไปมาได้ มาไ้ไ้ไปมาได้ มาไ้ไ้ไปมาได้
 ปลาถูกมันมันก็ ลูกเขยก็ลอกกินหมดเลย ลูกเขยก็ลอกกินหนึ่งหมกเลย โอ้ทีใดใครลอก
 หนึ่งปลากินหมดเลย" "ผมเองนะพอ เห็น ๆ มันมีศีก็เลยจากใจนะแหละ" "โอ้ทำ
 กินหนึ่งปลาเสียหมดเลย" ว้างัน ทำใจกูจะแก้แค้นลูกเขยไ้วะ "โอ้ทำล่อนหนึ่งปลาหมดเลย"

วันหนึ่งก็พอดีแม่ค้าเค้ามา เค้ามาเค้าก็ขายเผือก ๆ ก็ซื้อเผือกมาต้มเต็มหม้อ
 เลย กูจะแก้ที่ลูกเขย ก็ลอกกินเผือกเปลือกหมกเลย (หัวเราะ) เอาเผือก "ลูกเขยกิน
 ที่นี้โอ้ลูกเขยมันก็รู้ว่าพ่อตากินเปลือกเผือกหมก ก็แก่งถามว่า "พ่อใครกินเปลือก
 เผือกหมก" "พ่อกินซะหมดคนะซี มึงยังกินหนึ่งปานะ" แก่แค้นลูกเขย ลูกเขยกินหนึ่งปลา
 พ่อตาก็กินเปลือกเผือก โง ๆ กว่าลูกเขย

ยังมีอีกตอนหนึ่ง พ่อตามีม้า ลูกเขยมีเรือ ก็ ลูกเขย ก็อยากจะขี่ม้า ๆ พ่อตา
 "หาใจจะขี่ไ้" ว้างัน "ขี้มพ่อ ขอขี้มมาขี่ไปตระเวนวันเดอะ" ว้างัน พ่อตาก็ก็นั่ง เอา
 เอ้อเอา เอาไปเลย เอาไปขี่เลย" ว้างัน ลูกเขยพ่อขี่ทั้งวันเลยที่นี้ ม้าก็เหนื่อยละซี

วิ่งทั้งวันเลย กลับมามันเหนื่อยละซี เอา ๆ มาส่งพ่อกา ม้ามันก็หอม "แหม ไอ้ทำ
 ลูกเขยนี้ทั้งวันเลยมั่ง มากุเนี่ย" วา่งั้น "ไม่ช้าเดะกูจะยืมเรือมึงถชักวันนึง"
 (หัวเราะ) รุ่งขึ้นอีก 2 - 3 วัน ก็ไปยืมลูกเขย ก็ว่า "ไอ้ทิด ขอยืมเรือชักวันเดะ"
 ลูกเขยมันก็ให้ไป ให้ไป พ่อตาก็ออเรือทั้งวัน (หัวเราะ) ออเรือทั้งวันเลย ไอ้ ๆ
 ลูกเขยก็รู้ว่าพ่อกาแกง (แกลง) แกงแกแคน ก็ถามว่า "พ่อ ทำไมไม่ถึงเอาเรือไปต่อ
 ทั้งวันละ" "กูก็แกแคนมึงละซี มึงยังเอามากุไปซีทั้งวัน" ยืมเรือเค้าไปต่อทั้งวัน
 หารู้ไม่ว่า ไอ้ที่ออเรือนะมันเหนื่อย ม้าตัวเองก็เหนื่อยแล้ว ตัวเองก็มาออเรือลูกเขย
 เหนื่อยอีก

พ่อกับลูกเขย

นายจวน คำชะ

ยังมีเรื่องนานมาแล้ว มีพ่อกับลูกเขย ปู่บ้านอยู่ในเชิงเขา วันหนึ่งนั้นได้ไปล่าสัตว์ในเชิงเขา ลูกเขยไปคนเดียว พ่อตาไม่ได้ไป พ่อได้สัตว์มากมาย ก็หาบไม่ไหว สัตว์ที่ได้มาคือ ตะกวด เต่า เป็นอันมาก มาถึงกลางทางก็ล่าเลยนอนพักผ่อน เลยหลับ ตะวันบ่ายจวนจะค่ำ เลยขึ้นขึ้นมา เลยเอามาไม่ไหว เอามาได้ครึ่งเดียว นอกนั้นก็เลยผูกไว้ในป่าคิ่งนึ่ง หาบมาคิ่งนึ่ง พอมารถึงบ้านก็ ลูกเขยก็เมื่อย จักการให้พ่อตาเผาไฟทำกิน แล้วก็มีเหล้ามียากินกัน พี่น้องทุกคนก็มารวมกันกิน ว่าจันเจอะนะ พี่นี้ก็กินแล้วพ่อกับลูกเขยขึ้นว่า

"ถ้าไปเที่ยวนี้กันไปเป็นหมาเองโวย มึงเป็นคนหาบ หรือกันเป็นคนหาบก็ได้ หรือเอ็งเป็นคนหาบก็ได้"

ลูกเขยว่า "ผมเป็นคนหาบ พ่อกับตาเป็นคนหาบเออะ" นี่มันเป็นคนหาบมาที่ลูกเขยนะ ไม่มีอะไรเราไปหาเองนะ

พ่อกับตาว่า "พี่นี้ก็กันเป็นคนหาบเออะ"

พี่นี้ก็ไป ไปก็ไปไหนก็ไม่ได้ ไ้ตรงมันผูกไว้นั้นนะ ไม่ไว้กรบอกระซี่ มันไปทางอื่นนะ หาตรงไหนก็ไม่ได้ พ่อกับตานะ โอย ลูกเขยพ่อกับตา ดีร้อง โอย"

"ทำไมดีพ่อกับ"

"อ้าวหมาอย่าร้องซี่" คำว่า (หัวเราะ)

"หมา อย่าร้องซี่ ร้อง อย่าร้องเหมือนคนซี่ ร้องเหมือนหมาซี่ คำร้อง เอ็ง"

(หัวเราะ) ร้องเหมือนหมาซี่ ร้องเหมือนหมาที่ไก่ อุตส่าห์ละ เจ็บก็อุตส่าห์ละ เราสมัครเป็นหมาแล้วละ ว่ายังงี้ก็ไม่ได้ ไม่ได้ที่นี้ก็เอา เดิน ๆ เอ้า "หุตาเราไม่ที่ยังงั้นยังงี้"

"เอาลูกเป็นเออะ"

"อ้าว ถ้าลูกเป็นหมาพ่อกับตาหาบนะ" คำว่าจันนะ กลับมานะ กลับมาถึงมันก็

มาตามทางมาที่มันผูกไว้ละนะ มามามาก "เอ้า เฮอะ ที่นี่พ่อเป็นกนหาบนะ ลูกไม่หาบนะ ถ้าพ่อ (ลูก) หาได้นะ"

"เอ้อ" เค้าว่านั่น "กนหาบเอง" เค้าว่า

โอ้โฮ มันผูกไว้มีแต่ตัวใหญ่ ๆ ทั้งนั้นนะ (หัวเราะ) หนักนะซี ไปหาที่เดียว นะเจอ ไปเจอทั้ง เยอะ (หัวเราะ) กองเลย ที่นี่พ่อตากี่หาบซี พ่อตากี่แกด้วยนะ หาบเต็มที่แล้ว ลูกเขยก็เป็นหมา ก็เดินตามตุกกรับ ไข่ (หัวเราะ) เดินตามตุกมา สบายเลย มาจนถึงบ้านนะ แหม ! คราวนี้ไม่ไปซักที "ไม่ไปก็ไม่ได้อีกแล้ว" ลูกเขยเค้าว่า

พ่อกับลูกเขย

นายมัน ชุมอารมณ

คือพ่อกับลูกเขยนี้ ก็เล้ากันมานานมาก ก็คงจะพอเขย ก็คงจะโง่ พ่อกับลูกเขย
บางครั้งพ่อกับลูกเขย ลูกเขยโง่ มันกลับไปซะ กลับไปกลับมา

ก็วันหนึ่งก็ไปนา ลูกเขยกับพ่อกับไปไถนา เพราะท่านากันก็ "เอ๊ะ วันนี้
ลูกสาวทำไมถึงไม่มาส่งข้าว"

พอพ่อกับลูกสาวมา ก็เอาข้าวเอาปลามาส่ง พ่อกับลูกเขย ลูกเขยก็หัว
"เอาละพ่อกับลูกเขยได้พาดนะ" พ่อกับลูกเขยก็เรียกลูกเขยขึ้นไปบนถนน พ่อกับ
นั่งเรียบร้อยแล้ว.....เอาข้าวเอาปลาออกมาแล้ว ลูกเขยขึ้นไปด้วยว่าอารมณหัว
โดยที่ไม่ได้ดูเหนือดูใต้ เค้าเรียกว่า คงจะเจ้าให้ฟังก็ในท่านองที่ว่า ลูกเขยสับเพรา
นะ ลูกเขยก็ลงนั่ง พ่อกับลูกเขยก็หัวคนนั้นก็หัวคนนั้น มีแต่หัวคน ลูกเขยนั่งลงไป ทอแปก
ก็ทำตัวลูกเขย ก็สะบัดขึ้นกอดพ่อกับลูกเขย สำนึกกับคนก็หัวคน พ่อกับลูกเขย "เอ๊ะ ทำไมลูกเขย
ทำไมมันเชียวกันนอ" พ่อกับลูกเขยก็หัวคน ลูกเขยก็หัวคน ลูกเขยก็หัวคน ลูกเขยก็หัวคน
"แหม พ่อ พ่อของตัวแท้ ๆ ยังไม่รักเท่าพ่อกับลูกเขย"

แต่ก่อนนี้โบราณนะ คั้ง ไอ้เห็ดมันก็ มันลื่น นะ คักอ้อมอยู่บนแหละลูกเขย เก้าบอก
ไอ้ พอตาวาขึ้นซักทีขึ้นองตั่ง เยอะคั้งแยะจะได้กินมั่ง เค้าตักตัก คิค คิคกัน ลูกขึ้น
ร้องไห้ ไม่กินไม่กินหรอก ออกไป เค้าเจ็บใจพอตาวาให้ ไม่กินข้าว จะตักยังง
ก็ไม่บอก ไอน้อง ๆ กินหมด ไม่ได้กินเลยซี ถ้ามันไม่ได้กินเลย ก็ออกไป ก็มีแค้นแหละ

ศรีธนชัย

นายสุคใจ วงศ์ษา

ศรีธนชัยเนี่ย อย่างว่า ศรีธนชัยก็ปัญญาคีนะ มีทางแก้ไข มีปัญญาดี ไปพนัน
กะเจ้าเมืองอย่างเจี้ย หนั้นเจ้าเมือง เจ้าเมืองบอกว่าให้หามาที่อ้วนหลังเป็นกระดาน
เลยเอามาประชันกันนะ เอามาประกวดประชันกัน เค้าก็หามาที่ไฉ่ยงเนี่ย สีชาเนี่ย
เป็นสัตว์เนี่ยหามาที่อ้วนเลย โอศรีธนชัยไปลอบๆกระดานมา (มาทอด้วยไม้
ค้วยกระดาน) เจ้าเมืองก็บอกว่า "ให้อ้วนหลังเหมือนกระดานนะ" วาจั้นนะ ของเค้า
ก็อ้วนจริงแต่มันหลังไม่เหมือนกระดาน ของศรีธนชัยหลัง เป็นกระดานเลย (หัวเราะ)
เจ้าเมืองก็ตัดสินให้ศรีธนชัยชนะนะ เพราะของเค้าศรีธนชัย หลังเหมือนกระดาน
ศรีธนชัยปัญญาดี

แล้วก็ไปพนันกันมาชีเป็นเงินเป็นทองอีก

(ถาม ชีเป็นเงินเป็นทอง)

ตอบ อะ ชีเป็นเงินเป็นทอง ก่อนที่จะไปพนัน ก็เอาสตางค์อัดคูกไว้ก่อน พอซื้อออกมา
ก็เป็นเงินเป็นทอง ของเค้าซื้อออกมาไม่เป็นเงินเป็นทองหรอก ก็เจ้าเมืองเอาไปเคี้ยง
ไว้ก็ หนสุดท้ายก็ไม่มี ก็ชี้เท่าที่ศรีธนชัยว่านั่นแหละ ไปอยู่กะเจ้าเมือง เจ้าเมืองก็ไม่ได้
ซื้อออกมาที่เป็นมูลมาหมด ไม่มีเงินมีทอง ก็แพ้ศรีธนชัยอีก

ศรีธนชัยกับพระยา

นายเกลือบ เจริญสุข

ที่นี้พระยาออกไปก็เอาไอ้ใส่สอ นี่ คินสอ กระดุก คินสอ ที่นี้เอ้เอ้าี่เร่งมาทา
ไปเก็บเอาที่เร่งมาห่อใส่กระบอก ห่อใส่กระบอกที่นี้เจ้าพระยาเกาะ ที่นี้ก็ได้ว่า
เอ้อไอ้ศรีธนชัย มีเสียทำทุแล้วละน้องชาย เค้าว้า เสียทำอะไรเกาะเอาที่เร่ง
มาทำ มี บอกให้รู้ ที่นี้ ก็เอ้ คิคกระนั้นเลย จะคิดบังใจจะแก้ ก็เอาเร่งนะมาแกงให้
ศรีธนชัยกินที่นี้ กินดูกินตัว ที่นี้เจ้าศรีธนชัยกินตัวแล้วที่นี้ ไปหาเก็บเอาที่เร่งในป่า
ในกองมา มากี่มาห่อมา ห่อใส่กระบอก ห่อใส่กระบอกเกาะถวายเจ้าพระยา
ที่นี้ต่อมา (หัวเราะ) ต่อมาที่นี้ก็เลย ศรีธนชัยก็.....เออคือ.....ลูกก็เอา เจ้าพระยา
เปื้อนเอาตัวให้เราแกง เอาเร่งมาแกงให้เรากิน ที่นี้ไอ้ศรีธนชัยกินเนื้อ กินแกงเร่ง
เจ้าพระยา กินที่นี้ เร่ง นึกได้เอ้ กินยังวังวะ ที่นี้มองดูในสอ สอที่เขียนหนังสือนี้ ก็แต่
กอนก้อม ๆ เขียน ๆ คิด ๆ มะ นี่ ๆ อาจารย์ว่าให้ฟัง คิด (หัวเราะ) สู้ปัญญา
ศรีธนชัยไม่ได้ ที่นี้ก็ไป ๆ ศรีธนชัยก็ไป ไปเห็นคนเค้าปลุกยุงข้าว

ถาม ปลุกอะไรนะคะ

ตอบ ปลุกยุงข้าวเราที่ ที่นี้เค้าก็อึด เค้าจะให้พระยาคุมมะ พุทที่จริงไปนา เค้าก็
ตดไปในกระบอก ตด ๆ ๆ ใส่ตุ๋นไว้ตีเดียว ก็จะไปให้พระยานั้นแหละคุม ที่นี้เจ้า
ปลุกยุงข้าวอยู่นั้น ก็เลยเอ๊ะ กระบอกอะไรเค้าว่า กระบอกอะไรก็อย่าถามเลย อ้อ
ก็ไอ้คนที่ปลุกยุงอยู่ เถอะวันนั้นก็เลยให้เจ้าพระยาละ พระยาก็เสียที่ไปอีกที่นี้แล้ว
ไปให้บอกวากกระบอกอะไร กระบอกอะไรก็เปิดคมดูเถอะ คมก็พระยาหงายหลังเลย
ไอ้หาเอาตดบาให้ดูคนนี่ ที่นี้ไ้คดแม่มึง พระยาก็สั่งมาหาไอ้คนท่ายู่งนี้ แก่กลไอ้ศรีธนชัย
หนอย ที่นี้ก็ตดใส่กระบอก ตดแล้วก็ที่นี้ให้ศรีธนชัยคุมสิ ไปบ้านเก้านะนะว่างั้น พระยา
สั่งมานะ อะยมจะเอาไปให้เอง เอาไปที่นี้ก็ ที่ ศรีธนชัยก็มา เอาให้กระบอกที่เอาไป
ให้คมแล้วยังนะ เจ้า เจ้าศรีธนชัยนั้นก็ ก็ คมแล้ว ก็เปิดดูขว้าง หาไอ้คนที่เอาเข้า
ไปให้ ก็เปิดคมดู เฮ้ยไม่ได้คม ยังจุนเหมือนเก้านี่ วันนั้น เสียที่ศรีธนชัยเสียแล้ว
เนียคนปัญญาดีเค้าว่า (หัวเราะ) เนียไปเล่าให้นักเรียนฟังเรื่องชา ๆ เนีย

หลวงพ่อกะทะ

นายสำราญ แก่นจันทร์ดี

มีหลวงตาแก่ ๆ องค์หนึ่งก็จะเป็นเห็น เห็นจะไม่ใช่พระเคียวนี้หรอก พระ
โบราณนั่นแหละ จะเป็นพระจะกะโน่นแหละท่านะ เออพระตะกละกิน พระตะกละ
พอเค้าจะทำอะไรก็ เขาก็องค์เดียว เขาก็ชอบ ไม่ต้องมากหรือจะสวดมนต์ทำวัตรอะไรก็
"โธ้ย ไปองค์เดียวมันก็สวดเหมือนกันนั่นแหละ จะไปมากคนที่องค์ก็สวดเหมือนกันนั่นแหละ"
ท่านไปยังงั้น พระองค์นั้นแก่ตะกละ ที่ไหนที่นี่ก็มา อยู่วัดมาก็ไ้เค้าก็ชาวบ้านก็เอื้อม
ระอา ก็เห็นว่าหลวงพ่อกะทะ แก่ก็ เค้าก็ไม่อยากไปทำบุญให้ท่านอะไรมั่งหรอกคับ ถ้า
มัน ชาวบ้านมันไม่พอใจนะ ที่นี้ก็อยู่กะเณรน้อย ๆ อยู่วัดนั้นมันก็อาตารไปบิณฑบาตมาได้
ชาวบ้านมันจนมันก็ใส่ตามจนนะคับ กะมิมั่ง ปลาร้ามั่ง พริก กะปิ พริกป่น ว่าปลาร้า
อะไรมันตามเรื่องของเค้านั่นแหละ เออ ก็ได้มากินทุกวัน ฉันทูทุกวันทุกเวลามะ ที่นี้มันก็
ชกจะเปื้อนปั้งชี ที่นี้ก็พอดีก็มีชาวบ้าน ฟาย (ควาย) มันตาย ควายแกตาย เกิดตายขึ้น
เค้าก็หากันแล้วก็ เช้าวันหลังมันก็เอาเครื่องในมั่งอะไรมั่งไปใส่บาตรให้เณรไป เณร
ไปได้ก็ ไปถึงวัดก็ถวายหลวงพ่อกะทะ หลวงพ่อกะทะไปฉันทูมาที่ "เอ้อเฮอ" ว่าที่นา โธโธ
ว่า "เอ้อท่าจะร่อย" ออกปากว่า "โธโธ" ทั้งแรงละ

เณรก็ว่า "เป็นยังงั้นวันนี้นะ"

"เอออาหารวันนี้ค่อยยังชั่ว"

"โธ๊ะ จะไปหาขี้ยากอะไร ถ้าอยากกินเครื่องในควายนี้นะ" โธเณรน้อย
มันก็เป็นเณรหัวแค้น ๆ อยู่ อยู่หรอกท่านะ

"จะไปยากอะไรหลวงพ่อกะทะ เค้าปล่อยควายมาหน้าวัดนี้หรอก เรายังจกเอาชี
เครื่องในนะ แขนยาว ๆ นั่นนะ"

หลวงพ่อกะทะว่า "มันจะจกยังงั้นได้"

"เอ้า เวลามันชีชีหลวงพ่อกะทะ ให้มันชีแล้ว เอามือล้วงเข้าไปเกาะ มันก็จับ
เอาออกมาชี แล้วเอามือไปควยเชือก" ก็ว่าอย่างงั้นขึ้นนะ เด็กเณรน้อยนั่นบอกงั้นนี่

"เอ๊ะ ท่าจะดี" (หัวเราะ) นึกหิวขึ้นมาทีเดียวน้อ ได้ฉันแล้วก็เคย เหมือนว่า ถ้าไม่เคยได้ฉัน แกก็จะกินแต่น้ำพริกอยู่แล้ว แกก็ไม่เคยหรง นึกพอได้ฉันขึ้นมา รู้สึก อร่อยเข้า ชักหิวก็ถามเณรซี เณรก็เลยบอก "งั้น พู้งนี้ก็คอยจ้องดูอยู่ว้ดนั้น" อ่า..... ชาวบ้านปล่อยควายมาข้างวัดนั้น แกก็ออกไป ฆ่าอาบน้าเคียนพุงซะ คอยดูควายอยู่ ตัวนั้นจะซี แกก็วิ่งเข้าไปใส่ เอามือล้วงเข้าไปซี พอซีจะหมกแล้วนะ ล้วงไปที่นี้ มันก็หุบมือ หุบมือ ที่นี้ทำไมมันไม่ออกนี่ ล้วงห้แรงเข้าไปบ่า มันไม่ออกมันก็ ควาย มันก็วิ่งซี มันก็เจ็บมันนะคับ มันก็วิ่งไป ๆ ก็ต้องวิ่งตามมันไป เสียงเณรน้อยมันก็ ร้องเรียก "แย่คะนั้น ๆ " ยัน เค้าก็จะให้ ยันคะน่านะแหละ บอกว่า

"แย่ คะนั้น ๆ ๆ หลวงพ่อ แย่คะนั้น ๆ" จะแย่คะนั้นอะไร มันพาวิ่งไปนั้นนะ เค้าจะให้ยันหัวคะนาไว้ มันก็จะหยุด ควายมันจะได้วิ่งออกไป เรื่องของเค้าเป็นอย่างนั้น คับ ไว้เรื่องอย่างนี้ะมันมีไปอย่างนี้ (หัวเราะ) มัน ๆ เสียท่าเณรเด็กหรง

หลวงตากินชี้ไก

นายจวน คำชะ

หลวงตากองคั่นแหละ

ถาม องค์เมื่อคืนะหรือคะ

ตอบ เออ

ถาม ออ คนละตอน

ตอบ คนละตอน แกก็ไม่ว่าไปองค์เดียวแล้วที่นี่ แกอยู่ในวัดแล้ว แกเลี้ยงไก่ไว้เยอะ
วันหนึ่งนี่ก็ แกไม่อยู่ ไปเยี่ยมโยมเยี่ยมญาติที่ไหนไม่รู้ คางกั้นนี่นะ เข้า เข้าวันนั้น
วันใหม่ถึงมา แกก็ส่งเณรนั้นไว้ พระนั้นไปหมคนี่ ไปทำบุญทานอย่างงั้นนะ ส่งเณรนั้น
ไว้ เณรเฝ้าวัดนะ

"เณรน้อยเอ๋ย อย่าให้ไก่ขึ้นกะฎีเคอ มันอ้าย"

"ครับ"

แต่ก่อนมันมีน้ำตาลปีบนี้วัดนะ เล้าไปทำบุญเยอะนี่ เณรนั้นก็จวนได้เวลา
หลวงพ่อก็จะกลับมามีวัดที่นี่ เอน้ำตาลนั้นนะ ไม่ให้กินนี่ หลวงพ่อนั้นนะไม่ให้กินน้ำตาลนะ
หวงกินด้วยนะ อยู่กะเณรนั้นไม่ให้เณรกินน้ำตาลน้ำเต็นหรือก เอน้ำตาลนะมากอง ๆ ๆ ๆ
เต็มวัดเลย ว้างั้นเอะ กองตามกระดานเียบ กอง ๆ ๆ ๆ เล้าว่า ที่นี่เณรก็ไปอยู่ใน
กะฎีนั้นนะ หลวงพ่อก็ดู

"เฮ้อ เณรเอ๋ย ทำไมให้ไก่ขึ้นกะฎีจนว่าชี้เต็มวัดเต็มวาเลย ใช้ไม่ได้"

ดูใหญ่เขียว "เณรกินได้บ" ดูเณรใหญ่เลย

"กินได้ครับ ให้กินผมก็กินแล้ว ผมทำแล้วละ"

"กิน คราวหน้าคราวหลังมึงอย่าทำ มึงต้องกิน เอะแล้วโมโหใหญ่แล้ว"

หลวงพ่อนะ

เณรก็กินแล้ว กิบใหญ่ นะ ก็น้ำตาลนี้ ไปหยอดไว้หัวนะ เณรก็กินแล้ว กินน้ำตาล
นั้นนะ กิน ๆ ๆ ๆ ที่นี่หลวงพ่อก็เคี้ยวหมากดูเฉย ๆ

"เป็นยังไงเนร อร่อยไหมละ"

"อร่อยครับ"

"อร่อยไหมละ"

"อร่อยครับ"

เอ่ ทำไมกับนี้ก เหลือหนอยเดียว กินร่วมหมด ว่างั้นเถอะ

"บ๊ะ" เห็นเนรกินได้ หลวงพ่อก็ดองดูซี อยู่ใกล้ ๆ นะ

"เราก็จะลองดูนะ" เค้าว หลวงพ่อก็ดองดู ลองดูก็หวาน ก็เห็นน้ำตาล

(หัวเราะ)

"เฮ้ย ที่นี่ย่า ไฉนมันเคือ ให้มันขึ้นน้ำอีกเคือ" (หัวเราะ) พุคกับเนรนะ

ที่นี้หลวงพ่อบุ่อยู่ก็เนรก็ เนรก็บุ่อยู่แหละ ปล่อยให้จริง ๆ แห้ว บันก็ซี
จริง ๆ แห้วที่นี้ มาที่นี้เอาอีกแล้ว ไม่ทันบอกเนรข้า ไม่ทันดูเนรข้า มากินะเองเลย

(หัวเราะ) ลงมือก่อน (หัวเราะ) หลวงพ่อนะเองเลย

"เอ่ มือนี้ผิดมือนั้นนอเนร"

"อะไรครับ"

"โฮ เนรลองกินดู"

"ผมไม่กินหรอก ผมอิ่มแล้ว" (หัวเราะ)

โวย เสียที่เนรนะ หลวงพ่อนะ ไม่กินนะ เสียที่เนรทุกทีนะหลวงพ่อบุ่

หลวงตาไปสวดศพ

นายววน คำชะ

.....ไปสวด เค้านิมนต์ 5 องค์ หลวงตานั่นแกเป็นอาจารย์นี่

"ไม่ต้องไปหรอก เก้าองค์ สิบองค์ ก็พูดไอ้ ไอ้ฉันเดียวกันนั่นแหละ" (หัวเราะ)

เออ สวดอันเดียวกันนั่นแหละ

"ไปองค์เดียวก็พอ" เพราะว่า แกก็ไปละชี องค์อื่นจะได้ไปเระ แกเป็นอาจารย์นะ (หัวเราะ) ไปก็ได้เงินมากแล้วอ้อ เค้าถวายกันเป็นร้อยสองร้อยนะแล้ว อ้าว เดียวที่บ้านนั้นมานิมนต์อีกแล้ว นิมนต์ ก็ นิมนต์ เค้ามานิมนต์ตั้ง 4 - 5 องค์ นั่นแหละ

"เออ ไปกันมากมายนักเลย" ก็เอาจำเดียนั่นแหละ "ไป 4 - 5 องค์ ก็ พุทธาเดียนั่นแหละ" เพราะว่า เอาจักรยานนั่นแหละไปอีกละ ไป ไป จนว่าไอ้พระนั่นเข็ดวางั้นเถอะ แล้วพระนั่นเค้าก็มีญาติพี่น้อง เค้ามีเยอะนี่ เค้าก็ วันหนึ่ง นั่นก็ทำเป็นคนตายวางั้นเถอะ ต่อโลงต่ออะไรอย่างดีละ เค้าก็นิมนต์ละชีที่นี่มะ นิมนต์ก็เอาจะนิมนต์ 4 องค์ "เออ" บอกลูกวัด เมื่อก่อนหน้าเอาจานิมนต์ แกไม่ไปบอกใครนะ เวลาแกไปแกก็ไป องค์เดียว ไม่ให้พระลูกวัดไปนะ เค้าก็ทำทำต่อโลงต่ออะไรคนดี ๆ เราเนีย เอาจักรยานเสียบให้ตาแล้วก็แถมมั่งนี้ ทำเหมือนนั่นละ ทำอย่างดีเลยแหละ แล้วก็อยู่ในโลงนั่นแหละ หมดผ้าหมอนอันเหมือนคนตายนั่นแหละ นี่ก็หลวงพ่อนั้นไปองค์เดียวจริง ๆ วันนั้น เออะ คราวนี้ก็ไป ๆ หาบไปก็ไปกัน 4 คนเท่านั้นแหละ อะไรก็ได้เอาไป.....จอบก็ได้เอาไป เสียมก็ได้เอาไป เสือกก็ได้เอาไป มันแกล้งนะ อีกคนหนึ่งก็ว่า "โอ้ยลืมนะ" กลับ นี่ อีกคนหนึ่งก็ว่า "ลืมนะบัตรอีกละ ลืมเงินอีกอะ" มาเอากันจนหมดอะ นี่ ลืมกันจนหมดละ คนนั้นลืมน้ำ นี่หมด เหลือแต่หลวงพ่ "หลวงพ่ ไอ้.....มาติดากอยก็แล้วกัน" เค้าว่าจันนา ไม่มาซักที พวกนั้นก็ได้ ก็ไม่มานี่ ก็หลอกนะ ก็มาติดากขึ้นชี ตั้งโน 3 หน หอตั้งโน 3 หน ก็ขึ้น กุศลา ฐัมมา กุศลาฐัมมา คึกคักละ คึกคักก็ ฐัมมา ฮือ คึกคัก

ก็ขั้มา สั้เหมือนกันหลวงพ่อนะ (หัวเราะ) โผล่ขึ้นมาจริง ๆ นะ โผล่ขึ้นมา หา หลวงพ่อนั้นนะ หลวงพ่อก็ใจไม่ดีซี ก็กลัวนี่หนอ ก็วิ่งนะซี วิ่งก็ไล่แหละ ไล่หลวงพ่อนั้นนะ ไล่นั้นนะ ขั้มา ขั้มา ขั้มา ขั้มา ไม่รู้ว่ามัน สมัยนั้นมันป่าคงละมั้ง ที่ป่าช้า ไม่มี เหมือนวัดเฝ้ากันอย่างงี้เี เฝ้าอย่างงี้เี ไล่มาจนถึงวัดละ หนามขว่นะ ขั้มา ขั้มา ขั้มา ถึงวัดเี เอื้อมาถึงวัดใจสันหมค เค้าว่า "โวย ผีหลอก แล้ว โยบแยบไม่รู้ ไปไหนหมค" โยบเค้ายูบ้านหลวง

ที่นี่อีกหลายวัน หลายวันคนตายจริง ๆ ที่เี (หัวเราะ) คนตายจริง ๆ เจยแหละ แกเป็นคนลาวอาจารย์นะ หลวงท่านะ คนตายจริง ๆ มานิมนต์พระ นิมนต์พระ 4 องค์

"แสนจริง ๆ บ่อโยม" เค้าว่านะ (หัวเราะ) "จะเหมือนคราวก่อนนั้นซี" (หัวเราะ) เค้าถามโยม "แสนจริงบ่อโยม" เค้าว่า เค้าว่า "ตาย ภาย จริง ๆ" เค้าว่า "ไม่ไว้ใจไปกัน 4 องค์ ที่เี พวกพี่น้องพระ ไอ้ที่นั่นแหละ เค้าก็เคืองละน้อ หรือพระนั้นก็ชักชวนพี่น้องเค้าไป หลอกหลวงพ่อก็ไม่รู้" เค้าว่า "เจ็บจริง ๆ บ่อ โยม" คราวหลังมาถามแล้ว เค้าว่า

"ตาย จริง ๆ" เค้าว่า

ถึงเอาพระไปด้วยไม่ไว้ใจเหมือนกัน ไม่งั้นก็ไปองค์เดียวอีกแหละ (หัวเราะ) ไปองค์เดียวอีกแหละ กลับวัดเค้าก็ดี ที่นี้ทำดี

หลวงตากับลูกศิษย์

นางพุก ทิพย์พรหม

ก็มีวัดในชนบทแห่งหนึ่ง ก็มีหลวงตากับลูกศิษย์ ออกบิณฑบาตทุกวัน ๆ อาจารย์นั้นก็ลืมนิมนต์ลูกศิษย์อยู่เรื่อย ใ้ทำอะไรมาอาจารย์ก็ฉันทนมค ลูกศิษย์ก็อด หนักเข้าลูกศิษย์ก็คอยดูอาจารย์นะ ไปบิณฑบาตวันหนึ่ง ได้ปลามาตัวใหญ่เลย ปลาทอด อาจารย์ก็ฉันทเพลินเลย ลูกศิษย์ก็คอยดู พออาจารย์ฉันทเนื้อปลาหมดไปซีกหนึ่งแล้วก็ ลูกศิษย์ก็คอยจ้องมอง พออาจารย์จะเอาส้อมพลิกอีกทีหนึ่ง ลูกศิษย์ก็ ก็ท้วง หานโยบายท้วงว่า "อาจารย์ ๆ หลวงตา ๆ แผ่นดินจะพลิกแล้ว ๆ" (หัวเราะ) อาจารย์ก็สงสัยอะเร แผ่นดินจะพลิก เก้ามอกว่า

"แผ่นดินจะพลิกแล้ว ๆ (หัวเราะ) เคียวบ้านเมืองจะถล่ม" (หัวเราะ) อาจารย์ก็เลยหยุดชะงัก หยุดชะงักก็มัวซักถามลูกศิษย์ ก็เลยไม่ได้ฉันทปลาอีกซีกหนึ่ง ลูกศิษย์ก็เลยได้ฉันทปลา พออาจารย์ฉันทแล้ว ลูกศิษย์ถึงเล่าให้ฟังว่า ก็อาจารย์นะว่า "อะไรแผ่นดินจะพลิก" ก็ อาจารย์นะ จะพลิกปลาอีกครั้งหนึ่ง ก็แผ่นดินก็จะพลิกนะซี (หัวเราะ) อาจารย์พลิกอีกที ผมงก็ออกนะซี

6.6 ความซื่อสัตย์มากเกินไป ปรากฏในนิทานเรื่องหนุ่มสาวคนซื่อสัตย์ เพียงเรื่องเดียว

เรื่องหนุ่มสาวคนซื่อสัตย์ เรื่องนี้จัดเป็นมุขตลกประเภทหยาบโลน แต่ความตลกขบขันมิใช่อาศัยความหยาบของคาพูดเท่านั้น แต่อยู่ที่ความซื่อของหนุ่มใน เรื่องที่ไม่กล้าล่วงเกินสาวคนรัก ต้องรอให้สาวอนุญาตก่อนทุกครั้ง

หนุ่มสาวคนชื่อสัตย์

นายจวน คำชะ

หนุ่มคนนั้นเป็นชายโสดไปเที่ยว ไปมีคูรักอยู่บ้านไกล ว้างนั้นเถอะ ก็เที่ยวไป
 ทุกวันทุกวันนี้แหละ แต่ไม่รู้จักภาษาที่จะพูดเกี่ยวหาราสี แต่ความรักนั้นมีอยู่ในใจว้างนั้นเถอะ
 จะพูดอะไรก็พูดไม่ได้ มีแต่รักอย่างเดียวว้างนั้นเถอะ จะคุยอะไรก็ไม่คุย คุยอยู่นั้นแหละ
 แต่หาพูดกันถึงเรื่องเกี่ยวหาราสีอะไรก็ไม่เป็น ก็เลยหมดเวลาชีวิตกันแล้ว ทีนี้ก็.....
 เจ้าสาวนั้นก็อยากจะนอน เจ้าบ่าวนั้นก็อยากจะนอน จะไปนอนที่ไหนล่ะ จะกลับบ้าน
 หรือเปล่าล่ะ" เจ้าสาวถามนะ "กลับไม่ได้หรอกกลัว "ยังงั้นก็นอนอยู่ที่นั่นเถอะ"
 ทางเจ้าบ่าวก็ว่า "นอนนอกเกาะกลัวผีนอกนะซี กลัวผีนอกงะ" "อ้อ ทำไมละ"
 "ก็ไม่รู้" "ทีนี้ก็จะนอนไหนล่ะ นอนในห้องเรอะ" "นอนในห้องก็กลัวผีห้อง" เอาอีก
 แหละ ทีนี้เจ้าสาวก็หมดปัญญาแล้ว "ไปนอนด้วยกันซึ่งนั้นละ นอนด้วยกันก็กลัวผีนอนด้วยกัน
 นั้นละ" ก็ยังงั้นก็ตัดสินใจไป ไปนอนด้วยกันนั้นแหละ นอนในห้องนั้นแหละ บ้านก็ไม่มี
 ห้องมีหีบหอรอก บ้านสมัยก่อนนะ ก็ไปนอนอยู่กันนั้น ทีนี้ก็นอนรวม.....หลับนั้นว้างนั้นเถอะ
 นาน ค่อนข้างก็พอตื่นขึ้น รู้สึก ว้างนั้นเถอะ แต่ยังไม่ลุกหอรอก ยังไม่สว่างนี่ พอตีไอนก
 กะปูคมันร้อง ร้องขึ้น นกกะปูคมันขันยามนะ ร้อง "เปิด ๆ ๆ ๆ ๆ" อย่างนั้นแหละ
 นกร้องอยู่ก็ เออ ก็ทุกคนเคียว หมอนั้นแหละ เจ้าบ่าว "เค้าไม่ให้เปิดจะเปิดได้เรอ"
 ว้างนั้นเถอะ "เปิดไม่ได้หอรอก" พูดอย่างนั้นแหละ นกนั้นก็ร้องซ้ำอีก ร้องอย่างเก่านั้นแหละ
 "เปิด ๆ ๆ ๆ ๆ" เค้าไม่ให้เปิดก็เปิดไม่ได้ละ "ทำไมละ" "เปิดไม่ได้เลยแหละ"
 เค้าก็ว้างนั้น พูดว่าพูดซ้ำพูดซากอยู่นั้น นกเข้ามา ผู้หญิงก็รำคาญ ว้างนั้น เค้าเปิดไม่ได้
 ก็เปิด ผู้หญิงเค้าก็เปิดไว้ เลิกผ้าไว้เลยละ ก็เลิกไว้ทั้งนั้นแหละ หมอนั้นก็เซย นอนอยู่
 นั้นแหละ (ผู้ฟัง โอ้เปิด ๆ ก็คล้ายว่า เลิกผ้าดูง ก็ผู้หญิงกะผู้ชายนอนกู่กันใหญ่ละ)
 เออ เค้าก็เลิกให้ เลิกไว้งั้นละ หมอกก็เจยอยู่บนนั้นแหละ หมอนะคนชื่อสัตย์นะ "อ้อ จะ
 ตายแล้วก็เปิดเสียเถอะ" "เค้าไม่ให้เปิดจะเปิดได้ขอ ๆ" หมอกก็เฝ้าอยู่บนนั้นแหละ
 เปิดทิ้งไว้ยังงั้นแหละ เค้าเปิดเองของเค้าละ ผู้หญิงนั้น บะอีกซักครู่หนึ่งนกกะร้องอีกแล้ว

นกเค้า ไอ้ไอ้นกเค้าแมวเค้าอะไรเนี่ย นกเค้าร้องอีกแล้วไคยามของมัน ๆ ร้องแหละ
 มันหลายนกนี่ นกเค้าก็ "หอกซึก ๆ ๆ ๆ" มันร้อง (หัวเราะ) นก....."มันไม่ให้สัก
 แล้วจะสักไคบอ" เค้าว่านะ เออ หมอนี่ก็พูดอย่างนั้นนะ ว่าอยู่อย่างเดียวนะ พูดอย่างเดียวนะ
 นะ "อ้อ เค้าไม่ให้สักจะสักไคบอ ๆ" เวลานั้นแหละ อี้ผู้หญิงก็ร่ากาญ "จะสักก็สักซะ"
 เค้าว่านะ มันก็เจ็บใจเหมือนกันน้อ ก็คนชอบด้วยกันนะเออ พ่อแม่เค้าก็ไม่รู้โอ้โน้อไหน
 อะไรละ หมอนี่ก็พูดอย่างเดียวนะ "อ้าวจะสักก็สักไป" ผู้หญิงเค้าก็ว่า ก็สักไว้
 อย่างงั้นแหละ (หัวเราะ) ก็สักไว้อย่างงั้นแหละ สักเคไว้ยังงั้นแหละ เออ ที่นี้ทำยังไง
 คนชื่อซึก ไม่กระดุกกระคิกอะไรเลยละ สักแม่มันทั้งไว้ยังงั้นแหละ (หัวเราะ) ที่นี้ก็
 เอาแล้วที่นี้ อีกซึกครูนึงนะ ไอ้กาเหวาร้องอีกแล้ว "เค้าเข้า ๆ ๆ ๆ" (หัวเราะ)
 นกอนั้นร้องอีกแล้ว "เอ เขาไม่ให้เค้าจะเค้าไคหรือ" มันสักอยู่แล้วนะนอ พูดอยู่
 นั้นแหละ หมอนี่ก็พูดอยู่นั้น "เค้าไม่ให้เค้าก็เค้าไคคอก" (หัวเราะ) ที่นี้ก็ผู้หญิง
 นั้นก็....."จะเค้าก็เค้าเหอะ" (หัวเราะ) เลยเค้ามันส่งเลย (หัวเราะ) จนสว่าง
 แล้ว พ่อแม่เค้าตื่น.....ไม่ตื่น.....ตื่น ก็แล้วกัน เจ้านั้นนะ ท่าเงาะ มันก็นั่งสัตย์
 จริง ๆ นะ หมอนั้นนะ นี่มันจะเรื่องจริงนะ คนชื่อสัตย์นั้นน้อ (หัวเราะ)

6.7 ความกลัวจนเกิดเหตุ ทำให้แสดงพฤติกรรมที่ไม่คาดคิด ลักษณะนี้ปรากฏในนิทาน 2 เรื่อง คือ สองเกลอนักขโมย และเรื่องหายปัญหา

เรื่องสองเกลอนักขโมย ชายสองคนเข้าไปขโมยควาย คนหนึ่งเข้าไปขโมย ให้เพื่อนคอยอยู่หน้าบ้าน พอเข้าไปขโมยเจ้าของรู้ตัว คนที่เข้าไปขโมยจึงหนีออกทางหลังบ้าน เจ้าของก็ออกมาดักทางหน้าบ้าน ขโมยที่คอยอยู่หน้าบ้านเห็นดังนั้นจึงวิ่งหนี บังเอิญไปเหยียบไม้กะทามาจึงตีหัว ขโมยตกใจคิดว่าเจ้าของบ้านจับได้ก็บอกความจริงทั้งหมด แต่พอรู้ว่าไม่ใช่เจ้าของบ้านก็วิ่งต่อไป ไปชนต้นมะละกอ มะละกอร่วงลงมาถูกก็คิดว่าเจ้าของจับได้ จึงบอกว่าคนชื่ออะไร มากับใคร เจ้าของจึงจับได้จริง ๆ

เรื่องหายปัญหา คนไทยหายปัญหาคณลาว กว่าคนลาวจะนึกคำตอบได้ก็กินเวลาไปครึ่งชั่วโมงกว่าแล้ว จึงตะโกนตอบว่า "ช่าง" คนไทยตกใจนึกว่าช่างมาจึงวิ่งหนี คนลาวก็วิ่งตาม

สองเกลอนักขโมย

นายสุกใจ วงศ์ษา

สองคนเป็นเพื่อนกัน เป็นโอย ไอ้เรื่องขโมยที่รับรองเดยนะ ไอ้สองคนนี่ เก่งมาก เก่งมากเคย แก้วว่า ก็ไปลักควาย ไปลักควายเก๊า ก็ไป ไปลักควายเค้า ที่นี้ก็ ก็สัญญากันว่า "ถ้าหากว่า ถ้ากูไปออกมาแล้วมึง แล้วมึงก็อย่าหนีจากกูนะ" ที่นี้ก็ ก็สัญญากันว่า "ถ้ากูไม่ออกมาแล้วมึง แล้วมึงก็อย่าเพิ่งไปนะ ถ้าหากว่ากูเข้าไป ๆ หาควาย เจาของเภาว่า อ่า.....มีคนไป ๆ ขโมยควายเค้าละก็ ถ้า ๆ กูวิ่งมาหา มึง ถ้ากูยังไม่วิ่งมาหาแล้ว มึง ๆ ๆ อย่าเพิ่งหนีกูนะ ที่นี้มันก็เข้าไปขโมยควายควายตัวนั้นมันคุดนะ พอเข้าไปมันก็ฟืด ๆ ใส่ละซี ก็เจ้าของก็ "อ้อ ๆ ๆ แอม ๆ" มะ ก็นี้กว่าควายมันชนเสา มันก็ตก ๆ ๆ นะ ควายมันจะชนไอ้คน ๆ ขโมย นะ ที่นี้มันชน ๆ ไม่ถูก มันก็ไปชนลูกเสา เจ้าของก็นี้กว่าควายมันคุด ก็ร้อง "อ้อ ๆ" ควายก็เจ็บไป เจ็บไปนี่เก๊า ก็เจ้าของเค้าก็ลุกขึ้นเอา ๆ ไฟฉายส่อง เอาไฟฉายส่อง ก็รู้แล้วว่า เจ้าของเภาว่า ก็พอเจ้าของเภาว่า มันก็ออกกระทางอื่นนะซี ไอ้คนขโมยนะ ไอ้คนคอย ก็คอยอยู่นะแหละนะซี อยู่ตรงข้างคอกข้าง ๆ ประชานไ้เนะ ที่นี้ไอ้บ้านของคนเภา มีควายเนี่ย เภาปลุกละมะกอไว้ (มะละกอ) ก่อน ๆ ที่จะได้ถึงมะละกอนี้ มันก็มีลานข้าว อยู่ มันมีไอ้ลาน ๆ ข้าวสำหรับ ๆ เอาไว้ข้าว เภากำลังนวดข้าวกันนะ ที่นี้ไอ้พวก ๆ กะทาลากข้าวเนี่ยเก่ายัง ๆ ไม่ได้เก็บ เค้า ๆ ก็ตั้งไว้นะ ตั้งไว้ไอ้กะทาเคยเห็นมะ เวลาวางแล้วหันามันหงายไข่มะ เวลาเหยียบมันกระดกไ้ไข่มะ ตั้ง ๆ ไว้ที่ลาน แล้วมีละมะกออีก 2 - 3 ตน เค้าก็ปลุกไว้ที่ข้าง ๆ พอตี ก็ตาพอเค้าก็เอาไฟฉายส่อง ไฟฉายส่องเก๊า ก็ไอ้นั้นมันก็นึกว่า "ถ้ากูไม่มาหา มึง ๆ ก็อย่าเพิ่งไปนะ" ก็จะไป ๆ ไปด้วยกันนะ ก็ไอ้เจ้าของควายก็ไป รู้ว่า ไอ้คนนั้นมัน ๆ ยืนคอยอยู่ ขโมยมันสองคน ไอ้คนหนึ่งมันออกหลังบ้าน ไอ้คนออกทางหน้าบ้านนี้ ก็หวังจะไปจับไอ้คน ๆ หน้าบ้าน (หัวเราะ) ก็เดินไป ๆ ๆ มันก็จำไ้ละซีว่าเจ้าของบ้าน ไม่ใช่พวกเดียวกัน ก็ออกวิ่งนะซี ออกวิ่งก็ตอง จะต้องวิ่งผ่านไอ้ลานข้าวเก๊า ไปเหยียบเอากะทาเค้าก็กะทาเค้าก็หัวอีก (หัวเราะ)

"ณ มา 2 คน ไ้คนนึ่งออกไหนไม่รู้" (หัวเราะ) ก็บอกเฝ้าไปเลย นั่นละซี
 เค้าว่า ก็ออกได้จากกะทากี้ พอมันตี ๆ โป๊ก็เอามือคลำ "อ้าวไม่ใช่คนตีนี้วากะทา
 นี้วาเนีย" (หัวเราะ) แต่บอกเฝ้าไปแล้วว่า "ณ มา 2 คน ไ้คนออกหน้าบ้าน ไ้คน
 ออกหลังบ้าน" วังนั้น ก็ออกวัง ก็ชนต้นละมะกอ ละมะกอมันก็หล่นได้ ก็บอกเฝ้าอีก
 หาวว่าเฝ้าไปคักเฝ้ากอนตินขวาง ก็เลยบอกเฝ้าหมดเลย มากะไ้นั้น มากะไ้นี้ ก็บอก
 ซื่อเฝ้าเรียบร้อยเลย เฝ้าก็จับได้

ทนายปัญหา

นายสุคใจ วงศ์ษา

ไอ้คนหนึ่งก็ทนายว่า ว่าง ๆ ก็มานั่งทนายปัญหากัน ก็เดินไป ก็เดินคุยกันไป
 อะไรกันไปในนั้นก็ทนายกัน สารพัดที่จะทายนะนะ ไอ้บางคนก็ทนายได้ ไอ้บางคนก็ทนายไม่ออก
 อะไรยังเงี้ย ทีนี้ ไอ้คน ไอ้คนไทยเค้าบอกว่า "อ้อ ู ู จะทนายอะไรมึงโว้ย" ว่างั้น
 "มันเป็นสัตว์" เคี้ยว ๆ ูจะทนายบึง ไอ้คนลาวมันก็เดินตามหลังไป ไอ้คนไทยเค้าก็
 เดินออกหน้า อ้อ เค้าก็ทนายเรื่อง ไอ้ เอ้อ อะไรหว่า เค้าทนายเรื่องข้างนะ ไม่รู้
 เค้าทนายยังงี้ไม่รู้ ไอ้ ๆ คำทนายของเค้าละนะ เค้าก็ทนาย พอไอ้คนไทยมันทนายไป
 เสร็จเรียบร้อยแล้วก็ ไอ้คนลาวมันก็นึกไม่ออก มันก็เดินไปตั้งนาน เดินไปวนตั้งตั้ง ๆ
 ชั่วโมงก็นึกไม่ออก "เอ๊ะมันทนายอะไรว่า มันทนายอะไรกูว่า" ก็นึกไปยั้งงั้นแหละ ก็
 เดินไปตั้ง ๆ ชั่วโมงก็นึกได้ ก็ไปนึกได้ว่าข้าง เค้าว่า "เออ ๆ ๆ ข้าง ข้าง ๆ"
 ไอ้ ๆ คนลาวมันว่ายงั้นแหละ มันก็ว่า "ข้าง ๆ ๆ" ละนะ ไอ้คนไทยก็นึกว่าข้างมา
 ก็ออกวิ่ง (ห้าวเราะ) ออกวิ่ง ไอ้คนลาวมันก็วิ่งตามหลังไป มันก็ว่า "ข้าง ๆ ๆ" อยู่
 ยั้งงั้นแหละ ไอ้คนไทยก็วิ่งใหญ่ คนลาวก็วิ่งใหญ่อยู่งั้นแหละ ถาม "ไหนข้างวะ"
 "อ้าวก็ที่มีงทนายกูเมื่อกี้เ็นยูกุนิกไคแล้วว่าข้าง" (ห้าวเราะ) เค้าว่า "กูทนายมึงยังงี้"
 เค้าใจ "ไอ้ที่มีงทนายกูว่า รอยตีนเบือ ๆ เยอโยไผ่นะก็ ไอ้รอยตีนเบือ ๆ เยอโยไผ่
 นะกูว่าข้าง" (ห้าวเราะ) ไอ้คนไทยก็นึกว่า ไอ้คนลาวเห็นข้าง ก็บอกว่าข้างก็เลยวิ่ง
 กว่าจะรู้ตัวก็ไควิ่งเสียคนละเหนื่อย มารูตัวว่า อ้อที่ทนายไปนั้นเอง มันเพิ่งจะมา
 ไขปัญหาออกว่าข้าง

6.8 ภาษาพูด ได้แก่ไม่เข้าใจภาษาซึ่งกันและกัน ถัดภาษาถิ่น พูดไม่ชัด และพูดไม่สรวม ปรากฏในนิทาน 5 เรื่อง คือ เรื่องคนจีนกับคนลาว เรื่องอร่อย เรื่องพูดไม่ชัด เรื่องแซบกับอร่อย และเรื่องสองฝวเมีย

เรื่องคนจีนกับคนลาว กล่าวถึงคนจีนกับคนลาวพูดกันไม่รู้เรื่อง เพราะไม่เข้าใจภาษาซึ่งกันและกัน ทั้ง ๆ ที่พูดภาษาไทย

เรื่องอร่อย สามีนั่งขับให้ภรรยาพูดว่า "อร่อย" แทน "แซบ" แต่ภรรยาก็อดเฉลยพูดว่า "แซบ" ไม่ได้ สามีนั่งโมโหเตะภรรยา ภรรยาจึงบอกว่า "อองลอย" ก็คืออร่อยนั่นเอง

เรื่องพูดไม่ชัด คนจีนกับคนมอญพูดคำว่าเข้มไม่ชัด แต่ต่างเถียงกันว่าตนเองพูดชัด

เรื่องแซบกับอร่อย มุตรบอกว่า "แซบ" แต่บิดาเข้าใจว่ามุตรทนแสบ จึงอาบนํ้าให้เสียตัวซิด มารดากลับมาจึงรู้ความจริงว่า "แซบ" ก็คือ "อร่อย" นั่นเอง

เรื่องสองฝวเมีย กล่าวถึงสองสามีภรรยาบินน้พระไปฉนเพลที่บ้าน พอพระสวดจบต่างเถียงกันว่าจะถวายพระเท่าไรดี ภรรยาจะถวายยี่สิบบาท ส่วนสามีจะถวายห้าสิบบาท ตกลงกันไม่ได้ภรรยาจึงพูดว่า "ให้แม่มันไปร้อยเลยซี้้น" ส่วนพระก็ตอบว่า "กูไม่เอาของมึงก็ได้"

คนจีนกับคนลาว

นายสงเวียง ปิติ

อ้อ สำหรับคนจีนเค้าก็ คนลาวเค้าก็เดินมาถึง เค้ามาเจอคนจีน เค้าก็ถามว่า
"น้ำปัสน์ไหม" (หัวเราะ)

ที่นี่ไอ้ลมมันก็พัด คนจีนเค้าก็บอก (หัวเราะ) "น้ำมันสัน"

คนลาวเค้าก็โคกตุ้มลงไป น้ำลึกนี้ ไม่สันหรอก ที่นี่ก็เดินไปอีก เค้าไปเจอ

คนจีนอีก กำลังนอนไม่สบาย ก็ร้อง

"ซี้ อ้อ ๆ"

คนลาวเค้าก็บอกว่า "อ่วย บักหมาซี้ แมมึงจะตายยังจะซี้อีกบ้อ" (หัวเราะ)

อรว

นายสังเวียน บิต

คือมีตัวเมียคนหนึ่ง คือว่าเมียเค้าเป็นภาคอีสาน ตัวเค้าเป็นคนไทย ที่นี้ก็ตัวเค้า
ก็ทำกับข้าวเก่ง เค้าก็ทำกับข้าวให้เมียเค้ากิน ที่นี้ก็เค้าก็บอกว่า เวลากินนะ ให้พูดว่า
"อรว" พอถาม "แกอรวไหม" เค้าก็บอกว่า "แซบ" ถามอีกทีก็ "แกอรวไหม"
เค้าก็บอกว่า "แซบ" ไฉนไม่ไห้เกาะ คัดเท่าไรก็ได้ เลยตะตุม พอเจ็บขึ้นมา
ไอ้เมียก็เลยบอกว่า "ออลอย" (หัวเราะ) ไม่บอกอรวหรอก เคารอง "ออลอย"
(หัวเราะ)

พูดไม่ชัด

นายสงเวียน บิติ

ก็มีคนมอญกะคนจีน ที่นี้คนจีนนี้ก็เค้าก็ขายของ เค้าก็ขายหลาย ๆ อย่างในบ้านนะ
 นี้คนมอญ เค้าวันนั้น เค้าจะไปซื้อเข็ม ที่นี้เค้าพูดไม่ชัด เรื่องนี้เค้าซื้อเรื่องว่าพูดไม่ชัด
 ที่นี้ก็คนจีนเค้าก็ คนจีนเค้ากำลังเอ้อ.....คนจีนเค้ากำลังขายของ ที่นี้คนมอญก็ไป
 ไปถามคนจีนว่า "มีครีมไหม ครีม" (หัวเราะ) เขาพูดไม่ชัดนี้ ที่นี้คนจีนเค้าฟังดูแล้ว
 เค้าว่า "ลื้อจะเอาปลาทุเค็มเลอ" (หัวเราะ) วา่งนั้นะ เค้าก็ถามอีกอะ "ลื้อมีครีม
 ไหม ครีมนะ" ไอนั้นถามอีกว่า "จะเอาไขโป้เค็มเลอ" เค้าว่านะ ที่นี้ก็คน มอญ
 ก็ชักไม่พอใจแล้ว ก็คนจีนไปถามเข็มก็จะให้เอาปลาทุเค็ม เอาไขโป้เค็มบ้าง เอา
 เครื่องเค็ม ๆ ทั้งนั้น นี้คนจีนเค้าก็ลงไปเลย ก็ไปซื้อละซี ไปซื้อบอกว่านี่แหละครีม ๆ
 คนจีนเค้าบอกลื้ออยู่เมืองไทยตั้งนานแล้วยังพูดเขมไม่ชัด เค้าว่า (หัวเราะ) แต่เค้า
 ไม่เหมือนคนเล่านะ (หัวเราะ) คนเล่านะ เอ้อ ลื้อพูดเขมยังไม่ชัดเลย (หัวเราะ)
 คนจีนเค้าก็นึกว่า เค้าชัดแล้ว เค้าบอกเขม

แซ่กับอรอย

นายสุคใจ วงศ์ษา

เมื่ยเค้าภาคอีสาน ผัวเป็นคนไทยก็ อ้า.....ไอ้ผัวนั้นก็ไมรู้อะไรว่า ภาค
อีสานเค้าเรียกอะไร ลักษณะที่เค้าเรียกนะ เช่น อรอยนี้จะคนภาคอีสานบอก แซ่
ยั้งจั้งนะ ที่นี้เค้าจะพูดกันที่แรกก็ได้ ๆ กันมาถูกตั้งคนนึงแล้วยัง ๆ ไม่รู้ว่า ไอ้คำพูดของ
คนภาคอีสานกับคนไทยนะคำพูดมันไม่เหมือนกัน ก็ ๆ ไอ้เวลา ๆ ผัวพูดถึงว่า "ทำกิน
อรอยไหม" เมื่ยบอกว่า "แซ่" ยังเจี้ยนนะ บอก "เนี้ย แกพยายามพูดให้เป็นไทยมาก ๆ
พยายามบับ (ปรับ) เข้าใจเรื่องไทยมาก ๆ แซ่เนี้ย เคี้ยวถั่วลูกมันโก ๆ ขึ้นมานา
ถั่วมันพูดไม่ทรงละ แกจะไปตีมันไม่ได้นา" เค้าว่าก็พยายามพูดเหคือเกิน ก็พยายามบับ
(ปรับ) ความเข้าใจไอ้เรื่องการกินการอยู่นี้แหละ ก็ถ้าผัวเมื่ยกินข้าวด้วยกัน ผัวบอกว่า
"อรอยไหม" เมื่ยบอกว่า "แซ่" นะ ไอ้ผัวเนี้ยกับเมื่ยเนี้ยรู้กัน ไอ้คำ "แซ่" กับ
"อรอย" เนี้ยมันอันเดียวกัน มันคำ ๆ เดียวกัน ที่นี้ก็พยายามพูดทั้งหลายครั้ง ๆ ก็
ไอ้เมื่ยก็คิด ๆ ลาวละนะ พูด ๆ พูดไปเคี้ยวก็ลืมเรื่อยละนะ ที่นี้ก็พอพูด ๆ โตขึ้นมา
ถูกเค้าจะพอวังได้ วังได้ มันก็ส่อนพูดนะ ก็อ้า.....เมื่ยก็ใช้ให้ผัว อ้า..... ขย่ำข้าว
ให้ลูกงานึงซิ" วังจั้ง ก็ขย่ำข้าวให้มัน ที่นี้ก็ลูกก็กิน ๆ มันก็กินเล่นละนะ กินไปหังไป
กายไปยั้งจั้งซิ ไอ้ผัวนะนี่กว่ายังงี้ก็ลูกก็กินไม่อรอยแน่ เพราะว่าขย่ำมันเก็บไปหรือ
ยังงี้ก็ไม่ ไม่ได้ลองมะ ก็ถามลูกว่า "ไอ้หนู อรอยไหมลูก" "แซ่ ๆ" ก็กิน แม่มันพูด
เรื่อยนะมะ ที่นี้เด็ก ๆ ๆ พูดใหม่ ๆ มันเค้าจะไม่ว่า "แซ่" หรือ มันว่า "แสบ"
เค้าว่า "ไอ้หนูอรอยไหมลูก" "แสบ" "อรอยไหมลูก" "แสบ" ก็นี่กว่าไม่กินข้าว
มันคาย ๆ ๆ เปอะตัว ก็นี่กว่าไอ้หน้าปلامันคงจะแสบ ก็วันลูกไปอาบน้ำ ไปอาบน้ำ
ทาแป้งอย่างดีก็มาวางให้ ยกขามข้าวให้กินอีก มันก็กินก็คายไป เล่นไป ลุยไป "แสบ ๆ ๆ"
"เอ๊ แกอาบน้ำยังงี้ ลูกทาไมไม่หายแสบนะ" มันก็เอาไป เอาไป ที่นี้ก็ไปอาบน้ำ
2 - 3 วัน กลับมา เด็กก็หนวนะซี ก็ให้ข้าวยังกินยัง ๆ ไม่หมดขาม ก็ให้ลูกกินให้
หมดขามว่าจั้ง กัว (กลัว) ลูกจะไม่อิม ก็ถามว่า "อรอยไหม" มันก็ "แสบ" อยู่แน่แหละ

จนเมื่อกลับมา ๆ ว่า "ทำไมอาบน้าลูกเสียจนตัวซีดขี้จังล่ะ" ว่างั้น ก็ให้ ๆ มันกินข้าว
ก็ถามว่า "อรอยไหม" มันบอก "แสบ" ก็จับไปอาบน้า ก็นี้กว่ามันจะเปียกไ้พวกน้าปลา
เปอะน้าปลา เปอะเกือ (เกลือ) นะ นั่นแหละ แสบกับอรอยมันอันเดียวกัน ก็เหมือนกะ
ชอกะฉนพุค ๆ กันเนี่ย เธอพุคว่า "อรอยไหม" ฉน ๆ บอก "แสบ" ไ้ "แสบ" กับ
"อรอย" เนี่ยคำ ๆ เดียวกันนะ โอ้ย ถึงรู้ว่าลูกบอก "แสบ ๆ" นะ มันบอก "แสบ"
มันตามแม่มัน (หัวเราะ) กว่าจะรู้ก็อาบน้าลูกเสียตัวซีดแทบตายนะ

สองผิวเมีย

นายสุกใจ วงศ์ษา

ผิวเมียเกาะเถียงกัน พอนิมนต์พระมาฉันเพลที่บ้านเกาะ พอพระสวดจบ จบแล้วก็ ผิวเมียเค้าก็เถียงกันว่า "จะนิมนต์ จะถวายของพระเท่าไร" อีเมียบอกว่า "ให้ยี่สิบบาท" วาจันมา "ยี่สิบบาทก็พอ" วาจัน "ก็ฉันข้าวไปแล้ว" (หัวเราะ) ที่นี้ ไอ้ตาผิวก็บอกว่า "ยี่สิบมันน้อยไป ให้ท่านอีก ห้าสิบเถอะ" วาจัน "ท่านก็อุตส่าห์เดินมาก็ไกลแล้ว" ก็เถียงไปเถียงกันมา สองผิวเมียนั้นนะ เมียบอกยี่สิบ ผิวก็บอกเอาห้าสิบบ้าง วาจันนา ที่นี้ไอ้สตาคนนะ มันมีหลายร้อย ก็เอาไว้ให้ดูกินบ้าง อะไรวางยังงั้นซี ก็เถียงกันไปเถียงกันมา ก็ตกลงกันไม่ได้ เมียเกาะโมโห "งั้นก็ให้แม่ฉันไปร้อยนึงเลยซี" (หัวเราะ) นี่พระก็นั่งอยู่นะ ก็ไต่ยิ่นนะ ไต่ยิ่นว่าผิวเมียเค้าเถียงกัน เรื่องจะเอาเงินถวายพระเกาะ พระก็เลยบอกว่า "กูไม่เอาของมึงก็ได้" (หัวเราะ) "มึงจะไต่ยิ่นก็ร้อยกูก็ไม่เอา" เค้าว่า (หัวเราะ) โมโห พระก็โมโห ไต่ยิ่นเค้าเถียงกัน อีกองค์ อีกคนให้ยี่สิบ อีกคนให้ห้าสิบ ยังไม่พอใจค่าแม่พระเสียอีกว่า "ให้แม่ฉันไปร้อยเลยซีจ้ะ" ฝ่ายพระก็ "กูก็ไม่เอาของมึงก็ได้"

7. เรื่องผี

นิทานเกี่ยวกับภูตผีปีศาจ เป็นนิทานอีกรูปแบบหนึ่งที่มีปรากฏ ส่วนใหญ่เล่าในลักษณะของประสบการณ์ส่วนตัว หรือถ่ายทอดประสบการณ์ของผู้อื่น มักเชื่อว่าเป็นเรื่องจริง เช่น เรื่องนางนาคพระโขนง เรื่องเสื้อสมิง ผัวผีเป่า (อีสาน) (กิ่งแก้ว อัดถากร อ้างอิงมาจาก (สุกัญญา) ภัทรราชย์ 2526 : 62)

ลักษณะของนิทานเรื่องผีที่ปรากฏในนิทานที่รวบรวมได้

จากนิทานที่รวบรวมได้มีนิทานที่จัดเข้าในนิทานเรื่องผี 2 เรื่อง คือ เรื่องเมืองลับแล และเรื่องเมียเป็นผีปอบ ส่วนเรื่องนี้อาจจะกล่าวถึงผีเป็นส่วนประกอบ หรือเพียงแค่กล่าวพาดพิงถึงไม่จัดเป็นนิทานเรื่องผี ผีที่กล่าวถึงในนิทาน 2 เรื่อง ดังกล่าวมาแล้ว คือ ผีปอบ จากเรื่องเมียเป็นผีปอบ และผีโป่งจากเรื่องเมืองลับแล

ผีปอบที่กล่าวถึงในเรื่องเมียเป็นผีปอบ เป็นผีชนิดหนึ่งที่มีวิญญาณสิงอยู่ในร่างกายของสตรี ผีปอบจะออกหากินในเวลากลางคืน และกินของสดกลายเป็นอาหาร

ผีโป่งในเรื่องเมืองลับแล เป็นผีที่มีลักษณะพิเศษ สามารถแปลงร่างเป็นมนุษย์หรืองูได้ การแปลงร่างเป็นมนุษย์ก็เพื่อมาหลอกหลอนผู้ที่มานั่งห้างคักสัตว์ในเวลากลางคืน เช่น แปลงเป็นบุตรภรรยาของพราน ซึ่งถ้าพรานหลงกลผีพวกนี้ก็อาจจะถูกทำร้ายได้ แต่ถ้าผีโป่งถูกยิงตายร่างที่แปลงมาก็จะกลับเป็นร่างเดิม พรานที่เดินป่าในสมัยก่อนจึงจำเป็นต้องมีคาถาอาคมสำหรับป้องกันตัว

ผีโป่งที่กล่าวถึงในเรื่องเมืองลับแลนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับเสื้อสมิงตามที่คนทั่วไปเข้าใจกัน

เมีย เป็นผีปอบ

นายสุคใจ วงศ์ษา

เค้าว้าหมู่บ้านนี้เป็นผีปอบกันแทบทุกหลังคาเรือน เจ้าว้างั้นนะ เอไอนี้มันก็
อยากรู้ ผีปอบมันเป็นยังงี้ เออเค้าว้าผีปอบมันเป็นยังงีว้า เค้าว้ามั่นออกทาง
หลังคาบ้านมั่ง อะไรมั่งนะ บางคนเค้าว้านะ เวลามันหลับแล้วมันออก ไอ้ก็พยายาม
สงสัยเหลือ เกิน หมู่บ้านนี้เค้าว้าผีปอบ ผีปอบกิน ผีปอบมันจะกินอะไรบ้างก็ยังไม่สงสัย
เค้าว้า ก็พอดีไปชอบ ๆ ผู้หญิง ก็ไป ไปชอบผู้หญิง "เออสวยผู้หญิงคนนี้ สวยมากเลย"
เค้าวอก ก็ตกลงกันเรียบร้อยก็มาขอ ขอก็แต่งงานเสร็จ เรียบร้อย ชาวบ้านก็บอกว่า
"เฮ้ย มันจะอยู่กับมันได้เรอ บ้านนี้ผีปอบทั้งบ้านเลย นะ" มันก็บอก "ไม่กลัวหรอก
ผีปอบมันปราบได้" มันก็พยายาม พยายาม ๆ สอบถามชาวบ้านดู แล้วก็พยายาม
ถามเมียว่า "เวลาแกออก ๆ แกออกเวลาไหน" เมียก็แรกที่บอกว่ายังงี้ ๆ ผัว
ก็คงจะสงสัยว่า ตัวเองเป็นผีปอบ "หือ ไปได้ไปไหนหรอก" เค้าว้างั้นนะ มันก็ถาม
อีกแหละ รุ่งมาอีกวันก็ถามอีกแหละ "เวลา ๆ แกออกไป แกออกไปทางไหน แกออก
เวลาไหน" ก็ถามอยู่ทุกวัน แต่ตัวนั้นมันใจอยู่แล้วว่าเมียเป็นผีปอบ จะฆ่าผีปอบให้ได้
แต่มันไม่ได้ฆ่าเมียหรอกนะ จะฆ่าตัว ๆ ผีปอบที่มันสงสัยอยู่นะ ก็กลับมีคตยทั้งวัน ๆ
เมียก็ถามว่า "แกจะกลับมีคตยไปทำไม" "เปล่า" เมื่อโจรผู้ร้ายขึ้นบาจะไล่ไล่กัน
เวลาโจรมันมาปล้น มาจี้ มาลักขโมย ลักขโมย จะไล่ฟันมันได้ มีจกมบะมันคืนนะเค้าว้างั้น
พันอะไรมันได้ทั้งนั้น" มันก็พยายามลบลบอคมคิแล้ว แต่ถามเมียยังไม่รู้ว่าออกเวลาไหน
วันนั้นก็พอดีเพื่อนมาชวนไปตีกบ ก็ให้เมียอยู่บ้าน ก็ กลัวนะ ก็ให้เมียไปค้าย จะจับ
เมียให้ได้ว่าเมียผีปอบนั้นกินอะไรบ้าง ผัวก็ดีไปเหอะ ออกหน้าก็ถือตะเกียง ถือ ๆ ไ้
นั้นนะ "โป๊ะ ๆ ๆ" ที่หัวกบก็ให้เมียเก็บ พอตี "โป๊ะ" แล้วก็ เอาไม้จี้ไว้ พอท
มันตายก็เอาไม้จี้ไว้ แล้วตัวเองก็เดินเลยไป เมียเค้าก็มาหยิบใส่ตะคอง ๆ ที่ไปจน
ครึ่ง ๆ คืน ตัวใหญ่ไม่มีเลยมีแต่ตัวเล็ก ๆ ก็ดีไปกะว่าเต็มตะคองก็หันไ้มาดูเมียว้า
"เต็มตะคองแล้วยังเธอ" "ยัง ๆ" ก็ไปดู ๆ ก็ไม่มีก็ตัวนี้ว่า ตัวใหญ่มันกินหมด

ตัวเล็กไม่ได้กิน ที่ไหนเป็นกบตัวดัง ๆ ก็เอาใส่ตะคองไว้ ตัวไหนใหญ่ ๆ ก็กิน "เอ
ไอ้หา เค้าว่าผีปอบนี้มันกินของดิบ มันจริงหรือเปล่าวะ" เค้าว่า ตีไปอีก เค้าพยายาม
กลั่นหาใจ ตีไปอีก ๆ พักหนึ่ง พอเมียบีบใส่ตะคองก็หัน ๆ มาดู ไม่ได้ใส่ตะคองหรอก
พอหีบมาจากดินก็มากินเลย ยัง ๆ เห็นชาโผล่อยู่ เคี้ยวยังไม่ทันหมด มะ ก็หันมาก็จะมา
ดูกบ เห็นเมียบินกบอยู่ ขายังโผล่อยู่ ไม่พูด ๆ ทั้งนั้น "อ้อ เค้าว่าผีปอบมันกิน ๆ ของดิบ
กินกบดิบด้วยนะ" ก็นึกในใจตีเรื่อยไป มันจะไคหรือไม่ได้ตีเรื่อยไปเหอะ ตีไปตั้งครึ่ง
คอนคั้น เค้าว่า หาทัวใหญ่ไม่ได้มีแต่ตัวเล็ก ๆ แต่ตัวเล็ก ๆ นะเยอะ เพราะว่ามันเป็น
เป็นจำนวนมากนะ ตีเป็นจำนวนมากไอ้กบเล็ก ๆ มันเยอะ กบใหญ่ไม่มีที่ตัว ตัวใหญ่
มันกินหมด ก็กลับ ๆ มาบ้านก็ ๆ ผู้หญิงนั้นกลับมาย่างงอนอย่างวานะ ตีกบมา
กลับมา "อ๊ะ เชอ ๆ เป็นคนทำชันนอนแล้ว" เมียก็เข้าไปนอน เมียมันจะได้เวลา
ออก ๆ ๆ หากิน มันไปหากินของสกปรกไอ้พวกนี้ ผีปอบนะ เค้าว่า ตัวที่นั่งหากบอยู่
ก็ว่า ก็เห็นแสงวาว ๆ ๆ ๆ ออกไปงั้นนะ ก็นั่ง ๆ หาพื้นนอกชานละนะ ก็แสงก็วาว ๆ ๆ
ออกจากหลังคาเนียไป ก็ยังไม่สงสัยว่าเมียไปแล้ว เมีย ๆ อ้า ที่อยู่นะมันเป็นร่างเฉบ ๆ
แต่ตัว ๆ วิญญาณของมันนะมันไป ๆ แล้วมะ ก็พอทำกบเรียบร้อยก็ เอา ๆ ไปใส่เกลือ
เสร็จ ก็ เข้า ๆ ไปนอนหยั่งว่าแฉะไอ้ต่างคนต่างง่วงมาก็หลับเลย ไม่รู้เรื่องราวเมีย
ไปไหน อยู่ไม่อยู่ไม่รู้ก็หลับเลย ชาวบ้านก็บอกว่า "มึงไปตีกบมาเพื่อกินนี่นะ มึงรู้รีเปล่า
มึงกำลังนั่ง ๆ ทำกบนะ เมียมึงออก ๆ ไปหากินแล้ว" ที่นี้ไอ้ในใจนี่ก็ว่า "อะไร กบ
ก็กินอยู่เมื่อก็ยังไม่หากินอีก" เค้าว่างั้น (หัวเราะ) ก็นึกในใจนะ "อะไวะผีปอบมัน
เค้าว่ามันตะกละขนาดนี้เหียวเรอ" เค้าว่านะ เค้าว่า ก็ดูขึ้นมา เป็นวันก็เอาอีกแล้ว
ก็กลับมีคอีกแหละ กตัวมีคจะไม่คม ก็กลับอยู่เรื่อยนะ เมียก็ว่า "เธอจะกลับไปแค่นี้ดิคนะ"
"ลับใหม่ันคมมาก ๆ" เค้าว่า

ก็วันนั้นก็เพลิน เมียพูดก็เพลิน เเม่อุเผลอไปตามเมียว่า "เวลาออกหากินนะ
ออกทางไหน" ก็ถามกรง ๆ เมียก็เผลอปากไป "ออกหัวจั่ว เวลาออก ๆ ออกหัวจั่วเนี่ย
ดึก ๆ พอแกล ๆ หลับก็ออกหัวจั่ว"

ไอนั้นก็รู้แล้วว่า เอมมีคบกับกะข้างเสาเลย เอมปลายปักไว้ ก็นอนเลย พอได้เวลาตึกหนอย ก็ไปจับตัว "เธอ ๆ ๆ ๆ" ไอนั้นก็แกล้งหลับเฉย ได้เวลาตึกออกเลย พอเมียบลุกพลบออกวาท้องก็ หยิบมีดคาบพื้เหมือนกัน คัดอยู่โน้น คัดอยู่ที่หัวจั่วโน้นเลย ขึ้นหลังคาก็คักหัวจั่วเลย ก็คักหัวจั่วอยู่ พอ ๆ ๆ ขึ้นเสาโคเท่านั้นนะ เพราะว่าบ้าน ๆ มันเป็นบ้านโรง มันมี ๆ เสาโคขึ้นไป พอจับ เสาโคพื้พอโผล่หัวก็พื้เลย พื้แล้วว่า พอพื้ป้า หล่นตุบ เมียบ ๆ อยู่ในห้องนั้นร้องวืคเลยที่ไปนะมันไปเพราะวิญญาณ แต่ตัวเองไม่ได้ไป มันสิงร่างเข้าไป ที่นี้ก็ ก็ อ้า.....นี่เล่าผิดขั้นตอนแล้ว ไอลูกเขย ไอ่คนนั้นนะ ก่อนที่จะมาได้ลูกสาวบ้านนั้นนะ ไป ๆ บาชอยู่ 3 - 4 พรรษา ก็ไปได้ยา ยาทาไธแอผลีปอบนะ เพราะไคยาก็ ๆ มียาแก้จั่ว ที่ว่าไคยามาแล้วก็จะปราบไค ที่ ๆ ไม่กลัวเนียบ ก็เอาไธสลัษยาหม่อง ก็วาง ๆ ไว้ที่หัวเสานะ นี่ก็ลื้ม ๆ ก็เอาตั้งไว้ ลื้มไว้ พอวัน ๆ ไปนะ ผีปอบที่มันออกไบนะ มัน ๆ หยิบเอาสลัษยาหม่องไปควย มันรู้ดีกว่าตัวอีก มันหยิบเอาสลัษยาหม่องไปควย เวลาพอพื้เมียบพื้ ตาย พอเบียร้องวืคก็ ตายมะ พอตายก็กะว่า เมียบตายก็จะเอายามาทาก็ หลวงพ่อก็ให้ยามา ยาทาแก้แอผลี ไอ่พวกผีปอบ ฆ่าผีปอบไคแล้วก็เอา ๆ ยาทาแล้วมันก็หายนะ ที่นี้พ่อนี้ก็ถึงยากี่ไปกุ ๆ ที่หัวจั่ว เอียบที่หัวเสาไม่มี ๆ พอเมียร้อง ๆ วืค ก็วิ่ง วิ่งมาก็จะมาเอายาไปทา ไม่มีแล้ว สลัษยาไม่มี ก็เมียบ ๆ ก็เลยตาย ๆ เมียบตายจริง ๆ ไม่ใช่ตายแค่หยอก ๆ ตายจริง ๆ เลย ก็เข้าขึ้นไปกุ เพราะว่า เข้าขึ้นก็ไปกุ ๆ สลัษ ๆ ยาหม่องไม่มี แล้วก็ พอเข้าไปกุแล้วก็ สงสัยว่าที่พื้ผีหล่นตุบลงไบนั้นนะ มันจะจริงเท็จขนาดไหน เพราะว่านะ หัวเมียบไปหล่นอยู่ข้างกลางโนน ข้างนอกโนน คาบสลัษยาหม่องไว้ ๆ ๆ ยา ๆ ที่ว่าทา แต่เมียบคอขาคอยู่ในห้อง มันถอกเอาวิญญาณไบนะ เพราะว่า ไม่รู้หยอก เพราะว่าจริงเท็จอย่างไร นั่นะ

เมืองลับแลหรือบ้านลับแล

นายมัน ชุ่มอารมณ์

อันนี้เป็นเรื่องของคนป่า ในสมัยที่เรียกว่า ยังเป็นป่าอยู่มาก อันนี้ก็คงจะเป็นเรื่องจริงมั่ง ไม่จริงมั่ง

มีชายคนหนึ่งอยู่ในป่า ก็หาไรทำสวน มีพืชมีผัก ขณะนั้นก็มี มี อ่า.....เมื่อกาลังมีทอง เมื่อก็มียทองอยู่ เอ้ คนโบราณเค้า อย่างที่เค้าเล่ากันไว้ว่า ถ้าหากว่าเมื่อยมีทองแล้วเนี่ยจะไป เมื่อยมีทองแล้วเนี่ยจะไปเที่ยวป่าเนี่ยไม่ได้ ไอ้การไปเที่ยวป่านี้ก็ต้องให้มีคนเป็นเพื่อนกับเมื่อย แต่ตอนนี้ว่า คน ๆ นี้ก็เลย วันนั้นก็นึกสนุกว่า "อ้อ วันนี้จะต้องไปเที่ยวป่า" ก็ไปทำหางอยู่บนยอดไม้ หางนี้หมายถึงว่า เค้าไม่ไปพาด ๆ บนหาง แล้วก็ เมื่อเวลามีสัตว์มาก็จะไต่กิ่งไต่สวาย ขณะนั้นก็พอตกกลางคืน กลางคืนก็มีคนไป กลางคืนก็มีคนไปร้องเรียก มีไอ้ไต้แดง ๆ ไป เมื่อยมีทองอยู่บ้านนี้ "เอ้ เราก็กังสย" พรานคนนี้ก็กังสยว่า "เอ้ ถ้าหากว่าเราจะลงไปหาเนี่ยคงจะไม่ปลอดภัย" พรานก็กังจะรู้สึกตัดสินใจ "เอาละวะยิงไปกง (ตรง) กวงไฟนี่ละ" ก็ยิงตูมไม่เลย ที่ไหนได้ กลายเป็นเสือยาวเลย เสือลายพาดกลอนนอนขวางอยู่ อันนี้เค้าเรียกว่าผีโป่งในป่า ผีโป่งอันนี้เป็นเรื่อง คงจะเป็นเรื่องจริง สิ่งที่ได้ ๆ กันมา ผีจริง ๆ สมัยนั้นถ้าเที่ยวก็ต้องมีเวทมนตร์คาถา มีของป้องกันตัว เมื่อเวลาเที่ยวป่า เพราะว่าผีโป่งในป่าเนี่ยมันมาหลอน เค้าเรียกมาหลอน มันเอา มันหลอนแล้วมันกินไถ่นะ ขณะเที่ยวป่าอยู่เนี่ย ผีโป่งจะมาดักกิน คือมันสิงอยู่ในสัตว์ชนิดหนึ่งก็คือเสือ ว่าพวกงูหรืออะไรจำพวกนี้ คนสมัยนั้นเที่ยวป่าต้องมีเวทมนตร์คาถาป้องกันตัว

จากการศึกษานิทานชาวบ้าน ตามลุ่มน้ำหมี จำนวน 99 เรื่อง พบลักษณะที่เ้า
สังเกตหลายประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก การจำแนกนิทานพบว่า นิทานที่มีผู้เล่ามากที่สุด คือนิทานคติซึ่งมี
จำนวนถึง 46 เรื่อง รองลงมาได้แก่นิทานมุขตลกมีจำนวน 30 เรื่อง และนิทานที่มี
ผู้เล่าน้อยที่สุด คือตำนานมีเพียง 1 เรื่อง

การที่มีผู้เล่านิทานคติหรือนิทานอุทาหรณ์มากที่สุดนั้น น่าจะเป็นเพราะผู้เล่า
ต้องการจะใช้นิทานซึ่งเป็นเรื่องสนุกสนาน ชวนฟัง เป็นเครื่องมือสอนความประพฤติ
ให้แก่คนในสังคม การสอนโดยใช้นิทานนี้เป็นวิธีการที่แนบเนียน และสามารถซึมซาบ
เข้าสู่จิตใจของคนได้ดีกว่าการสอนโดยตรง เพราะการสอนความประพฤติโดยตรงนั้น
เป็นสิ่งที่น่าเบื่อ และผู้ฟังมีความรู้สึกว่าคุณมีความผิดหรือมีความบกพร่องในเรื่องใด
เรื่องหนึ่ง ส่วนนิทานมุขตลกที่มีผู้เล่ามากก็น่าจะเป็นเพราะคนไทยเป็นคนรักสนุก และ
ไม่ยอมมีชีวิตที่เคร่งเครียดมากเกินไป จึงหานิทานที่เบาสมองมาเล่าเพื่อเป็นการ
ผ่อนคลาย สำหรับตำนานพบเพียงเรื่องเดียวน่าจะเป็นเพราะเป็นนิทานที่มีเนื้อเรื่อง
ค่อนข้างยาว และไม่สนุกสนานจึงไม่มีผู้นิยมฟัง เมื่อเวลาผ่านไปนานเข้าทำให้
มีผู้จำเนื้อเรื่องได้น้อยลง

ประเด็นที่สอง นิทานเรื่องใดที่ต้องใช้คำพูดไม่สุภาพหรือหยาบโลน ผู้เล่ามักจะ
ไม่เล่า โดยอ้างว่าไม่สุภาพ ไม่สมควรนำมาเล่า โดยเฉพาะผู้หญิงไม่ควรฟัง เช่น
บางตอนในเรื่องพรานบุญ ส่วนมุขตลกประเภทหยาบโลนที่พบมีเพียง 1 เรื่อง คือ
เรื่องหนุ่มสาวคนซื่อสัตย์ การที่เป็นเช่นนี้แสดงให้เห็นการพูดคำหยาบนั้นเป็นสิ่งที่สังคม
ทั่วไปไม่ยอมรับ จึงไม่ควรนำมาพูดในที่สาธารณะ และหญิง เป็นเพศที่ควรได้รับการยกย่อง
รวมทั้งให้เกียรติมากกว่าชาย กิริยาหรือคำพูดใดที่หยาบคายจึงไม่ควรพูดกับหญิง

ประเด็นที่สาม พบว่านิทานบางเรื่องชื่อเรื่องเหมือนกันแต่เนื้อหาแตกต่างกัน
โดยสิ้นเชิง เช่น เรื่องเสือทำไมจึงมีลาย กล่าวถึงสาเหตุที่เสือมีลาย 2 ประการคือ
ประการที่ 1 เพราะถูกเขี่ยน ประการที่ 2 เพราะถูกไฟไหม้ และพบนิทานบางเรื่อง

ชื่อเรื่องกับเนื้อเรื่องไม่สัมพันธ์กัน เช่นเรื่องพระเจ้าทรงตัดสินว่าไก่กับไข่ม้วนไหนเกิดก่อนกัน นิทานเรื่องนี้กล่าวถึงกำเนิดของดวงอาทิตย์ ดวงดาว โลก และพืชพันธุ์ต่าง ๆ และสรุปว่าไก่กับไข่ม้วนอะไรจะเกิดก่อนกันก็ได้ ซึ่งผู้ฟังไม่คิดว่าเนื้อหาขบถเรื่องจะเป็นแบบนี้

ประเด็นที่ดี จากการศึกษากับนิทานพบว่า นิทานประเภทกลกขบขันชุดลูกเขยกับพ่อตาทุกเรื่อง ลูกเขยฉลาดกว่าพ่อตา ยกเว้นเรื่องลูกเขยกับพ่อตาของนางยัง อุ่นฮ้อน เพียงเรื่องเดียวที่พ่อตาฉลาดกว่าลูกเขย ส่วนนิทานชุดหลวงตากับเงรก็ปรากฏว่าเงรฉลาดกว่าหลวงตา เช่นกัน การที่เป็นเช่นนี้อาจคิดได้ 2 ประการ คือ ประการแรก เรื่องสติปัญญาของคนในสังคมยอมรับว่าผู้สูงวัยกับอ่อนวัยนั้นสติปัญญาต่างกัน และประการที่สอง อาจเป็นการได้เปรียบเสียเปรียบของบุคคลทั้งสองฝ่ายดังได้กล่าวแล้ว ดังนั้นผู้เล่าจึงหาวิธีชดเชยความรู้สึกดังกล่าวโดยการเล่านิทาน

บทที่ 4

วิเคราะห์บทบาทของตัวละครในนิทาน

การวิเคราะห์บทบาทของตัวละครในนิทานในปัญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์บทบาทของตัวละครตามสถานภาพ 2 ประเภท คือ บทบาทของตัวละครตามสถานภาพที่คิดตัวมา หรือสถานภาพโดยกำเนิด (Ascribed Status) และบทบาทของตัวละครตามสถานภาพที่ได้มาโดยความสามารถหรือสถานภาพโดยการกระทำ (Achieved Status)

การนำเสนอจะถือสถานภาพที่คิดตัวมาหรือสถานภาพโดยกำเนิดเป็นหลักและสถานภาพที่ได้มาโดยความสามารถหรือสถานภาพโดยการกระทำเป็นอันดับรอง ดังนั้นประเด็นในการวิเคราะห์จึงแยกย่อยได้ดังนี้

1. บทบาทของบุรุษ

- 1.1 บทบาทของบุตร
- 1.2 บทบาทของพี่ชาย-น้องชาย
- 1.3 บทบาทของสามี
- 1.4 บทบาทของบิดา
- 1.5 บทบาทของผู้นำในสังคม
- 1.6 บทบาทของนักบวชและบทบาทอื่น ๆ

2. บทบาทของสตรี

- 2.1 บทบาทของภรรยา
- 2.2 บทบาทของพี่สาว-น้องสาว
- 2.3 บทบาทของภรรยา
- 2.4 บทบาทของมารดา และบทบาทอื่น ๆ

1. บทบาทของบุรุษ นิทานชาวบ้านตามลุ่มน้ำหมี สะท้อนให้เห็นบทบาทของบุรุษในสถานภาพต่าง ๆ ดังจะได้กล่าวต่อไปนี้

1.1 บทบาทของบุตร ในครอบครัวบิดา มารดา และบุตร มีความสัมพันธ์ต่อกันมาก ดังนั้นบทบาทของบุตรจึงหมายถึง บทบาทหรือหน้าที่ที่บุตรพึงปฏิบัติต่อบิดามารดาจากนิทานที่รวบรวมได้ ปรากฏบทบาทที่บุตรพึงปฏิบัติต่อบิดามารดา 4 ประการ ดังนี้

1.1.1 อยู่ในโอวาทของบิดามารดา บิดามารดาเป็นผู้ให้กำเนิดและเลี้ยงดู บุตรจึงมีหน้าที่ต้องเชื่อฟังคำสั่งสอนและปฏิบัติตาม ดังปรากฏในนิทาน 3 เรื่อง คือ เรื่องพระเจ้าโศกการาช ประวัตินก และเรื่องเจ็ดคน

นิทานเรื่อง “พระเจ้าโศกการาช” กล่าวถึงพระเจ้าโศกการาชมีพระราชโอรสและพระราชธิดาซึ่งเกิดจากพระมเหสีองค์แรก 9 พระองค์ เป็นพระราชโอรส 4 พระองค์ และพระราชธิดา 5 พระองค์ ต่อมาพระมเหสีองค์ใหม่ประสูติพระราชโอรสอีก 1 พระองค์ ด้วยความดีพระทัย พระเจ้าโศกการาชจึงพลั้งศรีว่า ถ้าพระมเหสีองค์ใหม่ต้องการสิ่งใดก็จะพระราชทานให้ พระมเหสีองค์ใหม่จึงขอพระราชทานพระราชสมบัติให้แก่พระราชโอรสของตน พระเจ้าโศกการาช จึงจางระทัยต้องยกราชสมบัติให้ตามที่ขอ และเมื่อถึงเวลาอันสมควร พระองค์จึงมอบราชสมบัติให้แก่พระราชโอรสของพระมเหสีองค์ใหม่ และให้พระราชโอรสและพระราชธิดาทั้ง 9 พระองค์ ออกไปสร้างเมืองใหม่ โดยมอบทรัพย์สินสมบัติได้คิดตัวไปพลั่วบควร พระราชโอรสและพระราชธิดาก็มิได้ขัดพระราชคำสั่งแต่ประการใด เหตุการณ์ทุกอย่างจึงเรียบร้อย ไม่มีการแย่งราชสมบัติเกิดขึ้น และพระราชโอรสก็สามารถสร้างบ้านเมืองใหม่ได้สำเร็จตามความต้องการ

จากนิทานเรื่องนี้แสดงให้เห็นบทบาทของบุตรที่อยู่ในโอวาทของบิดามารดา ยอมเสียสละประโยชน์ส่วนตน นั่นคือสิทธิในราชสมบัติ นิทานเรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่า โอวาทของบิดามารดามีคุณค่าเหนือทรัพย์สินสมบัติและอาณาจักร นับว่าพระราชโอรสของพระเจ้าโศกการาช แสดงบทบาทของบุตรในข้อนี้อย่างสมบูรณ์ และผลที่ได้รับตามมามีคือ สามารถสร้างบ้านเมืองใหม่ได้สำเร็จ

นิทานเรื่อง "ประวัตินก" พ่อชวนลูกไปตัดหวายด้วยกันในป่า ลูกก็มีโชคชั่งวันหนึ่งลูกฝันว่า พระมาหา ซึ่งเป็นฝันที่ดี ทำให้ไม่อยากไปตัดหวายกับพ่อ จึงขออนุญาตไม่ไปตัดหวายสัก ๑ วัน แต่เมื่อเอ่ออ้วนให้ไปสักเพียงวันเดียวลูกก็มีโชคชั่ง และในวันนั้นเองลูกก็ไปตกหลุมตอ ถูกต่อมูกัดตาย

การอยู่ในโอวาทของบุตรที่แรงงให้เห็นชัดในเรื่องนี้คือ การไปช่วยคนของบิดาทั้ง ๆ ที่ฝันร้ายและคิดว่าตนเองอาจได้รับอันตราย ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าบุตรในเรื่องนี้เห็นความสำคัญของการอยู่ในโอวาทมากกว่ากับชีวิตของตน

นิทานเรื่อง "เจ็ดคนบนเรือ" พ่อชวนเจ็ดคนบนเรือไปตัดหวายด้วยกันในป่า เพื่อรู้ว่าเป็นเรือ เจ็ดคนบนเรือก็สนใจไปกับพ่อด้วยดีโดยไม่คิดว่าพ่อจะหลอกพาตนไปป่า การที่พ่อคิดฆ่าลูกก็เพราะลูกกินจนไม่อาจมารดเลี้ยงดูได้

เจ็ดคนบนเรือเป็นตัวอย่างบุตรที่อยู่ในโอวาทของบิดาอีกตัวอย่างหนึ่ง นิทานเรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่าการอยู่ในโอวาทแม้ตกอยู่ในอันตรายก็ปลอดภัย ทั้ง ๆ ที่ผู้คิดร้ายคือบิดาของ ตน

จากนิทานทั้ง ๓ เรื่องนี้ ชี้ให้เห็นตัวอย่างของบุตรที่ดี อยู่ในโอวาท และเชื่อฟังคำสั่งของบิดามารดา เมื่อบิดามารดาต้องการให้ทำสิ่งใดก็ตามคำสั่งทุกประการ

1.1.2 ช่วยกระทำการดีของบิดามารดา กิจธุระในที่นี้หมายถึง การงานต่าง ๆ ของบิดามารดา การงานใดที่บุตรช่วยได้ก็ให้ช่วยให้นั้นสำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดี ดังปรากฏในนิทาน 3 เรื่องคือ เรื่อง ประวัตินก เจ็ดคนบนเรือ และสุบินทกุมาร

นิทานเรื่อง "ประวัตินก" พ่อชวนลูกไปตัดหวายในป่าด้วยกันทุกวัน การที่ลูกออกไปตัดหวายกับพ่อทุกวันก็เพราะเห็นว่า การตัดหวายเป็นกิจธุระของพ่อที่ตนพึงช่วยกระทำ แต่วันหนึ่งฝันว่าพระมาหาเกรงว่าตนจะปีนอันตรายจึงขออนุญาตไม่ไป แต่พ่อบอกว่าจะไปอีก ๑ วันเท่านั้นก็เต็มใจไป

ในนิทานเรื่องนี้ แสดงให้เห็นบทบาทการช่วยกระทำการดีของบิดา คือ การไปช่วยตัดหวายทุกวัน แม้ครั้งสุดท้ายจะไม่อยากไปก็ต้องไปเพราะมองเห็น

ภาระหน้าที่ของคนที่ต้องกระทำเพื่อบิดาถึงแม้จะเสี่ยงต่อความตายก็ยอม

นิทานเรื่อง "เจ็ดคนแะ" เจ็ดคนนั้นโก้นชื่อว่า เป็นผู้ช่วยเหลือการงานดี เพราะเมื่อบิดาชวนไปตัดไม้ในป่าเรื่องก็เป็นเรื่องด้วยกัน เจ็ดคนนั้นก็ไปโดยดี ไม่คิดว่าพ่อจะหลอกพาไปให้ต้นไม้ยักษ์มา และเมื่อต้นไม้โกลนลงมาเจ็ดคนนั้นก็เผลอรับไว้แล้วซุกเป็นเรือแบกกกลับบ้าน ส่วนพ่อเห็นกลับไปที่ถ้ำแล้วพบว่าเจ้าลูกถูกต้นไม้ยักษ์ตาย

เจ็ดคนนั้นช่วยกระทำการกิจธุระของบิดาโดยไปตัดไม้ในป่า แม้บิดาจะหลอกไปมาก็ไม่สงสัยเพราะถือว่าตนมีหน้าที่ต้องกระทำเพื่อบิดา ด้วยความตั้งใจเช่นนี้เจ็ดคนนั้นจึงรอดพ้นจากความตาย

นิทานทั้งสองเรื่องนี้ ชี้ให้เห็นตัวอย่างของบุตรที่ดีช่วย เลือดบิดามารดาทำการงานต่าง ๆ ตามที่บิดามารดาต้องการ ในขณะที่เกี่ยวกับนิทานก็ยังสะท้อนให้เห็นว่า การจะช่วยกระทำการกิจธุระให้บิดามารดานั้น จะต้องเป็นไปในทางที่ดี ถ้านึกศีลธรรมก็ไม่ควรกระทำ ดังตัวอย่างในเรื่อง สุบินทกุมาร แสดงไว้เด่นชัด

นิทานเรื่อง "สุบินทกุมาร" สุบินไม่ช่วยบิดามารดาประกอบอาชีพ เพราะอาชีพของบิดาคือการค้าสัตว์ การล่าสัตว์ตัดชีวิตเป็นอาชีพที่ผิดศีล สุบินจึงไปยอมช่วยในกิจธุระของบิดา จากการกระทำของบิดานั้นเอง ทำให้สุบินคิดจะมัวเมาเพื่อต้องการไถ่โทษของบิดาและมารดา การไม่ช่วยเหลือการงานด้วยเหตุผลนี้ จึงถือว่าสุบินได้กระทำหน้าที่ช่วยกระทำการกิจธุระให้บิดาอย่างสมบูรณ์ คือ พ่อทำชั่วเท่าไร ตนต้องหาความดีมาชดเชยเท่านั้น

การช่วยเหลือการงานของบิดามารดา เป็นสิ่งที่บุตรที่ดีพึงกระทำ แต่ถาการงานบางอย่างผิดศีลธรรมบุตรก็พึงละเว้นกิจธุระนั้น แต่หากิจธุระอย่างอื่นแทน บิดานั้นคือ กระทำให้อย่างขึ้นไม่อย่างสุบินทกุมาร

1.1.3 บุตรพึงเลี้ยงดูบิดามารดาเป็นการตอบแทน ถึงแม้ว่าบิดามารดา จะเลี้ยงดูบุตรให้เจริญเติบโตโดยไม่คิดว่าบุตรจะต้อง เลี้ยงดูท่านเป็นการตอบแทนก็ตาม แต่บุตรที่ดีพึงตอบแทนพระคุณบิดามารดาโดยการ เลี้ยงดูท่าน เป็นการตอบแทนโดยเฉพาะเมื่อยามแก่ชรา ดังเช่นบุตรในนิทานเรื่อง หนูน้อยผู้กตัญญู แม่นับกับลูกสะใภ้ และเรื่องไอ้โต

นิทานเรื่อง "หนุ่มน้อยผู้กตัญญู" เมื่อบิดามารดาของหนุ่มน้อยผู้กตัญญู
ชราภาพ และตาบอดทั้ง 2 คน หนุ่มน้อยผู้กตัญญูในฐานะบุตรก็ออกไปหาผลไม้มาเลี้ยงดู
บิดามารดา เป็นการตอบแทนที่ท่านได้เลี้ยงดูมา วันหนึ่งหนุ่มน้อยผู้กตัญญูพาเว้าขายเข้ามา
ล่าสัตว์ในป่าจึงส่งสัญญาให้สัตว์หนีไป เจ้าชายโกรธยิ่งด้วยชนุ หนุ่มน้อยผู้กตัญญูคิดว่า
ตนเองต้องตาย ด้วยความห่วงใยบิดามารดาจึงขอร้องให้เจ้าชายรับอุปการะบิดามารดา
ของตน เจ้าชายก็ยอมทำตามคำขอร้อง ต่อมาหนุ่มน้อยผู้เฒ่าขึ้นมา พระราชาจึงยกบ้านเมือง
ให้ปกครองครึ่งหนึ่ง บิดามารดาดีใจมากจึงร้องให้จันทาที่มอดหายเป็นปกติ

หนุ่มน้อยผู้เฒ่าแสดงบทบาทของบุตร คือ เลี้ยงดูบิดามารดาด้วยการแสวงหา
อาหารมาเลี้ยงดูบิดามารดาด้วยหน้าที่ และความรักอย่างแท้จริง นิทานแสดงให้เห็นผลของ
การกระทำของหนุ่มน้อยผู้กตัญญูคือ ความปลอดภัยในชีวิต และช่วยให้บิดามารดาของตน
หายจากตาบอดได้

นิทานเรื่อง "แม่ตัวกับลูกสะใภ้" ลูกชายลูกเกดหนีไปเป็นทหารพลอย
ให้แม่อยู่กับภรรยา ภรรยาเกลียดแม่สามีให้กินข้าวกับบะกอกทุกมื้อตลอดระยะเวลา 2 ปี
เมื่อลูกชายปลดจากทหารกลับมาบ้านทราบความจริงจึงยอมเลิกกับภรรยาเพื่ออุปการะแม่
ของตนโดยกล่าวว่า "เมียฉันหาได้ แต่แม่ฉันหาไม่ได้อีกแล้ว" จากนิทานเรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่า
บุตรต้องมีหน้าที่เลี้ยงดูบิดามารดาแม้จะเป็นลูกสะใภ้ก็เช่นกัน ต้องหาหน้าที่เหมาะสม ถ้าทำ
ไม่ดีก็จะเดือดร้อน นิทานสะท้อนทางเลือกของบุตรว่าระหว่างภรรยากับมารดาจะต้องเลือก
มารดาเพราะบุตรต้องมีหน้าที่ดังกล่าวแล้ว

นิทานเรื่อง "ไอ้โต" เมื่อไอ้โตแต่งงานกับลูกสาวเศรษฐีสมความ
ตั้งใจแล้วเศรษฐีก็ถามไอ้โตว่าจะอยู่บ้านตนเองหรือจะมาอยู่บ้านเศรษฐี ไอ้โตก็ตอบว่า
ขออยู่บ้านของตนเอง การที่ไอ้โตเลือกตัดสินใจอยู่บ้านของตนเองก็เท่ากับต้องรับผิดชอบดูแล
บิดาของตนด้วย เพราะอยู่บ้านเดียวกัน และบิดาก็ชราภาพแล้ว

การที่ไอ้โตเลือกตัดสินใจอยู่บ้านของตนเองก็เพื่อจะได้มีโอกาสดูแล
บิดาของตนซึ่งชราภาพ และมีฐานะยากจนแทนการไปอยู่บ้านเศรษฐีซึ่งมีแต่ความสุขสบาย

นับได้ว่าไอ้โตเป็นบุตรที่เห็นความสำคัญของการเลี้ยงดูบิดามากกว่าความสุขและความสะดวกสบายของตนเอง ผลแห่งความดีดังกล่าวทำให้ไอ้โตประสบความสำเร็จในชีวิตครอบครัว

นิทานสามเรื่องที่กล่าวมาแล้ว แสดงให้เห็นบทบาทของบุตรในด้านการเลี้ยงดูบิดามารดา ถ้าบุตรคนใดกระทำอย่างนี้ได้ถือว่าเป็นบุตรที่ดี เพราะจากนิทานชี้ให้เห็นความดีโดยให้ตัวละครไม่ว่าบุตรในเรื่องแม่ตัวกับลูกสะใภ้ หมูน้อยผู้กตัญญู หรือไอ้โต ต่างก็ได้รับผลดีแก่ตัวเองทั้งสิ้น ในขณะที่ยกนิทานบางเรื่องก็แสดงให้เห็นบุตรที่ไม่แสดงบทบาทนี้ คือเรื่อง จักรพรรดิผู้ครองเมือง

นิทานเรื่อง "จักรพรรดิผู้ครองเมือง" พระเจ้าอชาตศัตรูหลงเชื่อคำยุยงของพระเทวทัตคิดฆ่าพระเจ้าเสนธิโกศลพระราชบิดาเพื่อจะไ้ขึ้นครองราชสมบัติแทน โดยการจับพระเจ้าเสนธิโกศลไปขังไว้ และพรมานด้วยวิธีการต่าง ๆ จนพระเจ้าเสนธิโกศลสิ้นพระชนม์ แต่ต่อมาพระเจ้าอชาตศัตรูก็ได้รับผลแห่งการกระทำ คือ ถูกพระราชโอรสฆ่าเช่นกัน

พระเจ้าอชาตศัตรูเป็นตัวอย่างของบุตรที่ไม่ได้แสดงบทบาทของบุตรในด้านการเลี้ยงดูบิดา ยิ่งกว่านั้นยังฆ่าบิดา นิทานจึงสะท้อนให้เห็นผลการกระทำ นั่นก็คือถูกพระราชโอรสฆ่า จากผลการกระทำของพระเจ้าอชาตศัตรู เป็นการชี้ให้เห็นบทบาทของบุตรที่ควรแสดงต่อบุพการีได้ชัดเจนขึ้น นั่นก็คือบุตรควรจะต้องเลี้ยงดูบิดามารดา จะหลักเลี้ยงหรือก็กร่ายยอมได้รับการลงโทษจากสังคมอย่างแน่นอน

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าบุตรที่ปรากฏในนิทานชาวมัชฌิมคัมภีร์มีทั้งบุตรที่เลี้ยงดูบิดามารดา และไม่เลี้ยงดูบิดามารดา บุตรที่เลี้ยงดูบิดามารดาได้รับผลตอบแทนคือได้พบความสุขในชีวิต เช่น หมูน้อยผู้กตัญญูได้รับส่วนแบ่งราชสมบัติครึ่งหนึ่งจากเจ้านาย ส่วนบุตรที่ไม่เลี้ยงดูบิดามารดาซำยังคิดฆ่าได้รับผลตอบแทนร้ายแรงที่สุดคือ ถูกฆ่าเช่นกัน ได้แก่ พระเจ้าอชาตศัตรู

1.1.4 เมื่อบิดามารดาล่วงลับไปแล้วบุตรควรหาบุญอุทิศให้ท่าน นิทานที่กล่าวถึงบุตรอุทิศส่วนบุญให้แก่บิดามารดาเป็นการตอบแทนมีเพียงเรื่องเดียวคือเรื่องสุบินทกุมาร

นิทานเรื่อง "สุบินทกุมาร" สุบินทาหน้าทีบุตรที่ดีโดยบวชเป็นเณรรักษาศีล และได้อุทิศส่วนกุศลไปให้แก่มิคาซึ่งเป็นเปรต เมื่อมิคาได้รับการแผ่ส่วนบุญให้ก็มารับ และขอร้องให้สุบินช่วยตนให้พ้นจากสภาพของเปรต สุบินก็รับปากและบอกว่าขอให้ตนบวชเป็นภิกษุเสียก่อน จึงจะช่วยได้เพราะอาณิสงส์ที่ได้รับจากการบวชเณรนั้นยังมีน้อยเกินไป

จากการอุทิศส่วนกุศลของสุบินไปให้แก่มิคานี้เอง ช่วยให่มิคาได้รับความทุกข์ทรมานน้อยลง จึงนับได้ว่าสุบินเป็นบุตรที่ดีเพราะเห็นความทุกข์ของมิคาเป็นสิ่งที่สำคัญที่ตนจะต้องช่วยขจัดให้หมดสิ้นไป

บทบาทของบุตรที่ปรากฏในนิทานข้างต้น มีทั้งบทบาทของบุตรที่ดีและไม่ดี ซึ่งผลที่ได้รับก็แตกต่างกัน บุตรที่ประพฤติตนที่ดีต่อบิดามารดาได้รับผลที่ดีตอบสนอง ส่วนบุตรที่ปฏิบัติไม่ดีต่อบิดามารดาก็ได้รับผลชั่วตอบสนอง

1.2 บทบาทของพี่ชาย-น้องชาย พี่ชายและน้องชายเป็นบุคคลซึ่งมีความใกล้ชิด และมีความผูกพันกันมากรองจากความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาที่มีต่อบุตร จากนิทานที่รวบรวมได้ปรากฏบทบาทของพี่ที่พึงปฏิบัติต่อกัน 2 ประการดังนี้

1.2.1 พี่พึงเสียสละความสุขเพื่อน้อง การเสียสละความสุขของพี่เพื่อน้องนี้ ปรากฏในนิทานเพียง 2 เรื่อง คือ เรื่องแม่เลี้ยงกับแม่จ้าว และเรื่องพระเจ้าโอรกากราช

นิทานเรื่อง "แม่เลี้ยงกับแม่จ้าว" พหลวิชัยกับคารวิสมัครใจเป็นพี่น้องกัน พหลวิชัยเป็นลูกเลี้ยง ส่วนคารวิเป็นลูกจ้าว แม้ว่าความเป็นพี่น้องจะมีได้เกิดจากสายเลือดเดียวกันก็ตาม แต่พหลวิชัยก็คิดว่าตนอยู่ในฐานะที่จะต้องเสียสละเพื่อน้อง ดังนั้นเมื่อทั้งสองได้บ้านเมืองปกครองพหลวิชัยก็เสียสละให้คารวิผู้เป็นน้องปกครองบ้านเมือง และแต่งงานกับธิดาเจ้าเมืองนั้น ส่วนตนเองออกเดินทางระเหเรวเร่ต่อไป กรณีที่ถ้าพหลวิชัยคิดจะครอบครองบ้านเมือง และแต่งงานกับธิดาเจ้าเมืองเสียเองก็ยอมทำได้ แต่พหลวิชัยก็ไม่ทำเพราะคิดว่าตนเป็นพี่

การกระทำดังกล่าวของพหลวิชัย จึงถือได้ว่าเป็นการเสียสละความสุขของพี่น้องอย่างแท้จริง แม่ทัพยศสมบัติ หรือสตรีก็มิอาจทำให้ความเสียสละดังกล่าวลดลงไป

นิทานเรื่อง "พระเจ้าโอกากราช" พระราชโอรสและพระราชธิดาของพระเจ้าโอกากราช ซึ่งเกิดจากพระมเหสีองค์แรกซึ่งอยู่ในฐานะนี้ เมื่อพระราชธิดาพลั้งตรัสยกพระราชสมบัติให้แก่พระราชโอรสที่เกิดจากมเหสีองค์ใหม่ พี่ตบพระองค์ก็ยอมรับสวาทของตนโดยไม่เรียกร้องความยุติธรรมแต่อย่างใด การที่เป็นเช่นนี้อาจถือได้ว่านอกจากจะเป็นการเห็นแก่พระราชธิดาแล้ว ยังถือได้ว่าเป็นการเสียสละความสุขเพื่อพี่น้องอีกด้วย และที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ พี่น้องในเรื่องนี้มีจิตใจที่ปรารถนาดี แต่เป็นเพียงพี่น้องร่วมพระราชบิดาเท่านั้น การกระทำดังกล่าวของพระราชโอรสพระมเหสีองค์แรกแสดงให้เห็นว่า การเสียสละความสุขเพื่อพี่น้องนั้นมีความสำคัญเหนือทรัพย์สินสมบัติใด ๆ และผลแห่งการเสียสละนี้เองทำให้้องได้พบความสุขสันต์ ได้ปกครองบ้านเมืองตามพระราชดำริของพระราชบิดา รวมทั้งพระราชธิดาก็ได้รับความสบายพระทัย ไม่ต้องหวาดระแวงว่าจะมีการชิงราชสมบัติเกิดขึ้นและตนเองก็ได้รับผลจากความเสียสละอย่างน่าพอใจคือ สามารถสร้างบ้านเมืองใหม่ได้สำเร็จ จึงอาจกล่าวได้ว่าความเสียสละของพระราชโอรสของพระเจ้าโอกากราชในครั้งนี้ ได้รับผลดีต่อคนในทางที่ดีทุกประการ

1.2.2 พี่พี่ช่วยขจัดอันตรายที่เกิดขึ้นแก่มิตรให้หมดไป ดังปรากฏในบทบาทของพหลวิชัย ซึ่งคอยปกป้องอันตรายต่าง ๆ ให้แก่คำวี่ในนิทานเรื่อง "แม่เสื้อกับแม่จั่ว" เพียงเรื่องเดียว

นิทานเรื่อง "แม่เสื้อกับแม่จั่ว" พหลวิชัยอยู่ในฐานะที่มีหน้าที่ป้องกันอันตรายต่าง ๆ ที่จะมารบกวนคำวี่ผู้เป็นน้อง ถึงแม้คำวี่จะมีครอบครัวที่มีความสุข แต่ถ้าเมื่อใดคำวี่ได้รับความเดือดร้อนพหลวิชัยก็จะช่วยเหลือทันที แม้พหลวิชัยจะไม่ได้อยู่กับคำวี่ก็ตาม แต่เมื่อทราบจากคอกบัวเลื่องหายว่าคำวี่ประสบอันตรายก็รีบมาช่วยเหลือ ดังเช่น

ตอนที่คารีถูกนางซำรับใช้หลอกเอาพระบรรคไปเผาไฟจนดวงสิ้นชีวิตพลวิชัยก็ช่วย เหลือ คารีโดยนากระถูกของคารีไปให้ญาติซำชีวิตขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง และจัดการกาจัดศัตรูให้ หมกคืนไป

การกระทำของพลวิชัยที่คอยช่วยเหลือคารียามเมื่อพบกับอันตราย เป็นการแสดงให้เห็นว่าความทุกข์ของน้องมีความสำคัญเท่าเทียมกับความทุกข์ของพี่ พี่จึง จำเป็นต้องช่วยชีวิตให้หมกคืนไป

บทบาทของน้องชาย นิทานที่กล่าวถึงบทบาทของน้องชายมีเพียง เรื่องเดียวคือเรื่อง "แม่เสียกับแม่จั่ว" จากนิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นบทบาทของน้องชาย ที่พึงปฏิบัติต่อพี่ชายประการเดียวคือ เคารพและเชื่อฟัง โดยกล่าวว่า การปฏิบัติตามความคิด ของพลวิชัยตั้งแต่ขอความช่วยเหลือจากญาติให้ซำชีวิตให้เป็นคน ต่อมาเมื่อได้บ้านเมือง พลวิชัยก็ให้คารีปกครองบ้านเมือง และแต่งงานกับธิดาเจ้าเมือง คารีปฏิบัติตามความ ต้องการของพลวิชัยทุกอย่าง แสดงให้เห็นว่าคารีเคารพและเชื่อฟังพลวิชัยอย่างแท้จริง

จากการที่คารีเคารพและเชื่อฟังผู้เป็นพี่นี้เองทำให้ได้รับความรักและ ความเมตตาจากพลวิชัยตลอดมา และเมื่อตนเองเดือดร้อนถึงขั้นเสียชีวิตก็ยังได้รับความ ช่วยเหลือให้มีชีวิตขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง จึงอาจกล่าวได้ว่าน้องที่เคารพเชื่อฟังพี่แม่ได้รับอันตราย ถึงชีวิตก็ยังได้รับความช่วยเหลือไว้วงศ์ชีวิตกลับมาได้

1.3 บทบาทของสามี จากนิทานพบบทบาทของสามีพึงปฏิบัติต่อภรรยา

4 ประการ ดังนี้

1.3.1 เป็นหลักในการประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัว สังคมไทย ถือว่า สามีคือผู้นำส่วนภรรยาถือผู้ตาม ดังนั้นสามีจึงต้องรับผิดชอบในการประกอบอาชีพ หาเลี้ยงครอบครัว ดังปรากฏในนิทาน 4 เรื่อง คือ เรื่องท้าวแสนปม ถูกเขมเจ้าปัญฐาน กกระจาม และเรื่องทูลกระดุกใจ

นิทานเรื่อง "ท้าวแสนปม" กล่าวถึงท้าวแสนปมเป็นคนเกียจคร้าน ไม่เคยประกอบอาชีพหรือทำงานใด ๆ แต่ต่อมาเมื่ออยู่ในฐานะสามีของธิดาเศรษฐี ท้าวแสนปมก็ต้องทำตัวเป็นหลักหรือเป็นผู้นำในการประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัว โดย

ออกไปทางป่าหาอะไรเพียงลาพังคนเดียวทุกวัน ถึงแม้จะมีลิงมาทาลายที่ผดภูมิได้หมด
กำลังใจหรือเลิกประกอบอาชีพหาอะไรทุกอย่างใด ในที่สุดจึงได้พบความสำเร็จในการ
ประกอบอาชีพ คือ มีฐานะร่ำรวย มีช้าง ม้า วัว ควาย เป็นของตนเอง

จากการที่ท้าวแสนปมปฏิบัติตัวเป็นหลักในการหาเลี้ยงครอบครัวนี้เอง
ทำให้สามารถหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ ทำให้ทุกคนในครอบครัวประสบความสุข

นิทานเรื่อง 'ลูกเขยเจ้าปัญญา' ชายตาบอดตาใส้ผู้อยู่ในฐานะสามี
ต้องออกไปไถนาตั้งแต่เช้า เพราะการไถนาเป็นอาชีพที่ทำให้มีรายได้เลี้ยงครอบครัว
ส่วนภรรยาไม่ต้องออกไปไถนา แต่ต้องทำหน้าที่ดูแลบ้าน และรับผิดชอบเรื่องอาหารการกิน

การออกไปไถนาตามคำสั่งของสามีในเรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่าสามี
สามารถหาตัวเป็นหลักในการหาเลี้ยงครอบครัวได้ดียิ่ง เพียงทำงานคนเดียวก็สามารถ
หาเลี้ยงครอบครัวได้ ซึ่งมีผลดีต่อภรรยา คือ ไม่ต้องกังวลว่าครอบครัวจะเดือดร้อนเพราะ
ปัญหาเศรษฐกิจ

นิทานเรื่อง 'นกกระเจาบ" นกกระเจาบสามีมีหน้าที่ออกไปหาอาหาร
มาเลี้ยงดูครอบครัว ส่วนภรรยามีหน้าที่ดูแลลูกอยู่ที่รังของตน วันหนึ่งไปหาอาหารบังเอิญ
เพลินอยู่กับเกสรบัว ดอกบัวหมกทำให้ติดอยู่ในนั้น ต้องรอนจนกว่าดอกบัวบานจึงกลับมารัง
ของตนได้ ส่วนภรรยาไม่เห็นสามีกลับมา และเกิดไฟไหม้ทำให้ลูกต้องตาย ทำให้แค้นใจ
เพราะคิดว่าสามีนอกใจตน เมื่อสามีกลับมาจึงฆ่าตัวตาย

การที่เกิดเหตุการณ์เศร้าขึ้นในครอบครัวของนกกระเจาบก็เพราะ
นกกระเจาบสามีหาหน้าที่รับผิดชอบครอบครัว และการประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัวนี้
บางครั้งก็พบกับเหตุการณ์ที่ทำให้ตัวเองและครอบครัวเดือดร้อนได้ถ้าสามีสนใจประกอบ
อาชีพมากเกินไปจนลืมหน้าที่อื่นที่พึงปฏิบัติต่อครอบครัว ผลที่ตามมาคือภรรยาและลูกต้อง
เสียชีวิต และตนเองก็ต้องพบกับความเสียใจในที่สุด

นิทานเรื่อง "บุคคลักเขี้ยวใจ" นางบุคคลักเขี้ยวใจ เลื้อยชายยากจน
เป็นสามี เศรษฐีผู้เป็นบิดาจึงขับไล่ให้ออกไปประกอบอาชีพตามลาพัง ชายสามีก็พาภรรยา
ไปประกอบอาชีพทำนายน้อยและหาไถ้อยู่ในป่า ในที่สุดก็ไปทำไร่ตามลาพัง ส่วนภรรยา
อยู่ทางบ้านไม่ต้องออกไปหาไร่นากับสามี

การที่สามีของนางทศกัณฐ์ พากรรษาไปประกอบอาชีพอยู่ในป่าโดยตนเองเป็นผู้ออกไปทำงานตามลำพัง แสดงว่าสามีมีหน้าที่ต้องเป็นหลักในการประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัว สามีของนางทศกัณฐ์ก็ทำหน้าที่นี้อย่างสมบูรณ์ และประสบผลสำเร็จในการทำงาน สามารถสร้างฐานะให้ร่ำรวยทัดเทียมกับเศรษฐีบิดาของนางทศกัณฐ์ได้ เมื่อฐานะเท่าเทียมกันเศรษฐีจึงไม่รังเกียจบุตรเขยอีกต่อไป

จากนิทานทั้ง 4 เรื่องดังกล่าวมาข้างต้นชี้ให้เห็นว่าสามีมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบเรื่องการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้มาเลี้ยงดูครอบครัว ถ้าสามีมีความขยันขันแข็งในการทำงานฐานะของครอบครัวก็จะมั่นคง และพบกับความสุขในที่สุด แต่ถ้าสามีสนใจการประกอบอาชีพมากเกินไปจนละเลยหน้าที่อื่นก็อาจทำให้ครอบครัวเดือดร้อนได้

1.3.2 ยกย่องและให้เกียรติภรรยา สามีพึงยกย่องและให้เกียรติภรรยา โดยแนะนำให้บุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ญาติ พี่ น้อง หรือผู้ใกล้ชิดได้รู้จักกับภรรยาของตน ดังเช่น พระราชาในนิทานเรื่อง "นางปัญจปาปา"

นิทานเรื่อง "นางปัญจปาปา" เมื่อพระราชาได้นางปัญจปาปาเป็นชายาก็คิดหาทางยกย่องนางให้เป็นมเหสีโดยเปิดเผย แต่เนื่องจากนางปัญจปาปาเป็นหญิงยากจน พระราชาเกรงว่าญาติวงศ์และนาคเล็กจะรังเกียจจึงหาวิธีทำให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องพอใจนางโดยลอบให้ทุกคนได้จับมือนาง นางปัญจปาปาผู้นี้มีลักษณะพิเศษ คือ ถ้าใครได้จับมือแล้วจะต้องรู้สึกชอบนาง และเมื่อทุกคนได้จับมือนางแล้ว พระราชาจึงถือโอกาสนั้นประกาศให้ทุกคนทราบว่านางคือมุกดซึ่งพระองค์เลือกให้เป็นพระมเหสี

การกระทำของพระราชานอกจากจะเป็นการยกย่องและให้เกียรติผู้เป็นชายาแล้ว ยังเป็นการป้องกันมิให้เกิดปัญหาการเข้ากันไม่ได้ระหว่างพระชายากับญาติมิตรและทหารอีกด้วย การยกย่องและให้เกียรติภรรยานี้มีผลทำให้ชีวิตครอบครัวมีความสุข

1.3.3 ไม่นอกใจภรรยา ปัญหาที่ทำให้ครอบครัวแตกแยกได้มากที่สุดปัญหาหนึ่งก็คือ ปัญหาสามีเป็นคนเจ้าชู้นอกใจภรรยา เพื่อความสงบสุขของครอบครัว สามีจึงไม่ควรนอกใจภรรยา ดังปรากฏในนิทาน 2 เรื่อง คือ เรื่องนกกระเจาบ และเรื่องพรานบุญ

นิทานเรื่อง "นกกระเจาบ" กล่าวถึงนกกระเจาบสามีออกไปหาอาหาร มาเลี้ยงภรรยาและลูก แต่บังเอิญเพลีนอยู่กับเกสรบัวจนกระทั่งดอกบัวหุบ ต้องรอจนดอกบัวบานจึงกลับรังของตนได้ เมื่อกลับมาถึงรังพบนางนกกระเจาบภรรยาขอให้กรำครวญถึงลูกที่ถูกขโมยไป และบอกว่าสามีหาว่านอกใจ เพราะตัวสามีมีแต่กลิ่นเกสรบัวหอมฟุ้งไปหมด สามีพยายามอธิบายความจริงให้ฟังแต่ภรรยาก็ไม่ยอมฟัง ด้วยความน้อยใจภรรยาจึงโดดเข้ากองไฟตายตามลูกของตนไป สามีเสียใจมากอธิษฐานขอให้ผีภรรยาของตนในชาติต่อไป เพื่อชี้แจงความจริงได้เข้าใจว่าตนไม่ได้นอกใจชาติต่อมาสามีก็เอาชนะใจภรรยาได้

จากนิทานเรื่องนกกระเจาบแสดงให้เห็นว่า สามีที่ไม่นอกใจภรรยา ย่อมประสบความสำเร็จในชีวิตรัก ถึงแม้จะต้องพบความทุกข์อยู่ระยะหนึ่ง แต่ในที่สุดก็ผ่านพ้นอุปสรรคต่าง ๆ ไปได้ด้วยดี

นิทานเรื่อง "ศรानบุญ" เมื่อนางมโนห์ราหนีกลับมาบ้านเมืองของตนแล้ว สุชนก็มีไฉไลความพยายามที่จะติดตามนางไป ถึงแม้จะถูกแม่ห้ามก็ตาม และในที่สุดสุชนก็ติดตามนางมโนห์ราจนพบและได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

การที่สุชนยอมหันไปอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อตามหานางมโนห์ราภรรยาของตน ก็เพราะความรักและความซื่อสัตย์ที่มีต่อนางนั่นเอง และจะเห็นได้ว่า สุชนเห็นความสำคัญของความรักและความซื่อสัตย์ต่อภรรยาของตนมากกว่าความกลัวอันตรายต่าง ๆ ที่ตนจะได้รับ ซึ่งถ้าสุชนจะไม่ติดตามนางมโนห์ราไป และคิดหาภรรยาใหม่ ก็คงทำได้ และด้วยอำนาจแห่งความซื่อสัตย์ไม่นอกใจนี้เอง ทำให้สุชนได้พบกับความชื่นใจจากปิตามารดาของนางมโนห์รา และได้พบกับความสุขในที่สุด

จากนิทานทั้งสองเรื่องจึงกล่าวจะเห็นได้ว่า สามีที่ไม่นอกใจภรณานั้น ไม่ว่าจะพบกับอุปสรรคใด ๆ ก็ตามก็สามารถเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ เหล่านั้นได้ และได้พบกับความสุขในการครองชีวิตรวมกันฉันสามีภรรยา

1.3.4 ขอบความเป็นใหญ่ในบ้นให้แกภรรยา สามีนที่หน้าทีต้องออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน เพื่อหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว ดังนั้นงานบ้านทุกอย่าง

ในบ้านจึงขอให้ภรรยาเป็นผู้ดูแล นับว่าเป็นการมอบความเป็นใหญ่ให้แก่ภรรยา เช่น ใ้รับผิดชอบเรื่องอาหารการกิน และดูแลทุกข์สุขของสมาชิกทุกคนในครอบครัว ดังปรากฏในนิทาน 3 เรื่อง คือ เรื่อง แซ่กับอรอย คนขี้เกียจ และเรื่องแม่ด้วงกับลูกสะไภ้

นิทานเรื่อง "แซ่กับอรอย" ภรรยาเป็นคนกากอ้อसानทุกว่า "อรอย" ว่า "แซ่" ส่วนสามีพยายามสอนลูกให้พูดว่า "อรอย" แต่ลูกอยู่กับแม่มากกว่าอยู่กับพ่อ จึงติดคำว่า "แซ่" สามีก็ไม่เข้าใจคิดว่า "แซ่" คือ แซบ" จึงอาบน้ำลูกเสียจนตัวซีด เมื่อภรรยาลับมาจึงเข้าใจว่าลูกพูดอะไร

เหตุการณ์ในนิทานเรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่า สามียกความเป็นใหญ่ในบ้านให้ภรรยาอย่างสิ้นเชิง โดยเฉพาะการเลี้ยงดูบุตรธิดา การที่บิดาไปรู้เรื่องที่ลูกพูด สะท้อนให้เห็นบทบาทดังกล่าวได้อย่างชัดเจน

นิทานเรื่อง "คนขี้เกียจ" สามีมอบความเป็นใหญ่ในบ้านให้แก่ภรรยา โดยให้รับผิดชอบเรื่องการหาอาหารแต่ภรรยาไม่ทำหน้าที่ให้สมบูรณ์โดยกล่าวว่า สามีไปหากินมาให้ภรรยาทานกับข้าวให้กิน แต่ภรรยาขี้เกียจไม่ยอมทำ สามีโกรธจึงตัดสินใจหาเลี้ยงเอง เพื่อหาเสร็จก็เรียกภรรยามากินด้วย ภรรยาคิดว่าสามีใจดีจึงจะไปกินข้าวด้วย สามีจึงยกกระบะกับข้าวทุ่มใส่ศีรษะภรรยาเป็นการลงโทษ

จากการกระทำของสามีดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เมื่อสามีมอบความเป็นใหญ่ในบ้านให้แก่ภรรยาแล้วถ้าภรรยาบกพร่องในหน้าที่โดยไม่มีเหตุผลที่สมควร สามีจะต้องมีมาตรการเด็ดขาดในการลงโทษเพื่อให้ภรรยาเห็นความสำคัญของหน้าที่ดังกล่าว

นิทานเรื่อง "แม่ด้วงกับลูกสะไภ้" สามีถูกเกณฑ์ไปเป็นทหาร จึงมอบภาระให้ภรรยาเป็นผู้ดูแลมารดาแทน "แต่ปรากฏว่าภรรยาล้างแกล้งเบ้สามีโดยให้กินข้าวกับมะกอกทุกมื้อตลอดระยะเวลา 2 ปี เมื่อสามีปลดจากทหารกลับมามันและทราบความจริงว่าภรรยาปฏิบัติต่อมารดาเช่นใดก็ตัดสินใจแยกทางกับภรรยาเพื่อเลี้ยงดูมารดาให้มีความสุขต่อไป

การปฏิบัติดังกล่าวของสามีเป็นการแสดงให้เห็นว่า สามีจำเป็นต้องมีความเด็ดขาดต่อภรรยา ถ้าภรรยาบกพร่องในหน้าที่ แม้อำนาจแห่งความรักก็ไม่สามารถทำให้สามีละเลยบทบาทของตนได้

จากนิทานทั้ง 3 เรื่องดังกล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า เปื่อสาปนิพนธ์ความเป็นใหญ่ในบ้านให้แก่ภรรยาแล้ว ก็จะได้ภรรยาได้ทำหน้าที่นั้นอย่างสมบูรณ์โดยไม่เข้าไปก้าวก่าย แต่ถ้าวเื่อใดภรรยาบกพร่องในหน้าที่โดยไม่มีเหตุผลที่สมควรก็จะลงโทษ และการลงโทษนั้นจะรุนแรงเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับความบกพร่องของภรรยา

1.4 บทบาทของบิดา บิดามีความผูกพันกับบุตรธิดา โดยทางสายเลือด โดยการอบรมเลี้ยงดู และโดยกฎหมาย ดังนั้นบิดาจึงมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบบุตรธิดาโดยตรง จากนิทานปรากฏบทบาทของบิดาที่พึงปฏิบัติต่อบุตรธิดา 3 ประการดังนี้

1.4.1 ดูแลเอาใจใส่บุตรธิดา บิดาในฐานะผู้ให้กำเนิดพึงดูแลเอาใจใส่บุตรธิดาของตนด้วยการสนใจทุกข์ สุข ดังปรากฏในนิทาน 6 เรื่อง คือ เรื่อง นางผมหอม แขนกับอรอย เจ็ดคะแนย ไอ้โต และเรื่องลุงสานเข้ากรุง

นิทานเรื่อง "นางผมหอม" ช่างผู้เป็นบิดาของนางผมหอมสังเกตว่านางผมหอมมีสภาพร่างกายที่ผิดปกติ ด้วยความห่วงใยจึงคิดว่า "ลูกกูนี้ทำไมถึงผอมนั้" เมื่อลูกอธิบายสาเหตุที่ผอมว่าเนื่องจากกินแต่ผลไม้ ช่างผู้เป็นพ่อก็ยังเป็นห่วงทางอีกว่า "ลูกทำไมถึงเหลืองนั้"

การที่ช่างผู้เป็นพ่อแสดงความห่วงใยดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นว่าช่างได้ทำหน้าที่ของพ่อที่ดีคือ เอาใจใส่ดูแล และความเอาใจใส่ดังกล่าวทำให้ทราบความเปลี่ยนแปลงของลูก แม้ลูกจะพยายามปิดบังแต่ก็ไม่พ้นการสังเกตของพ่อไปได้

นิทานเรื่อง "แขนกับอรอย" วันหนึ่งขณะพ่อป้อนข้าวลูกและด้วยความอยากให้ลูกกินข้าวให้อร่อยจึงพยายามถามลูกว่าข้าว "อรอยไหม" ลูกก็ตอบว่า "แซบ" พ่อเข้าใจว่า "แซบ" และคิดว่าการที่ลูกตอบว่า "แซบ" คงเป็นเพราะน้ำปลาหกรดจึงนำลูกไปอาบน้ำเพื่อให้หายแซบ เมื่ออาบน้ำเสร็จก็ป้อนข้าวลูกต่อและถามว่า "อรอยไหม" เช่นเดิมลูกก็ตอบว่า "แซบ" พ่อจึงอาบน้ำลูกเสียจนตัวซีดจนกระทั่งภรรยากลับมาจึงรู้ว่าลูกไม่ได้บอกว่า "แซบ" แต่บอกว่า "แซบ" ซึ่งหมายถึง อร่อยนั่นเอง

การที่พ่อชกถามลูกและอาบนํ้าลูกเสียวนตัวชีวิตก็เพราะความเป็นห่วง และควาพะใจใส่ แต่ความพะใจใส่ของพ่อนี้ไม่ได้มีมาตั้งแต่ต้น จึงทำให้ไม่รู้รักลูกของ ตนคือพ่อ ดังนั้นแทนที่จะทำให้ลูกดบายกลับกลายเป็นทำให้ลูกต้องเพื่อกร่อน จึงรู้ให้เห็นว่า บิดาควรเอาใจใส่บุตริศาของทอย่างสม่ำเสมอจะได้ไม่ทำให้ความหวังดีของทที่มีต่อ บุตริศากลายเป็นโทษไป

นิทานเรื่อง 'ประวัติก' กล่าวถึงพ่อชวนลูกไปตัดหวายด้วยกันในปีา ขณะเดินไปตามทางพอก็คอยระวังอันตรายต่าง ๆ ไม่ให้เกิดขึ้นแก่ลูกของตนโดยเฝ้าลูกว่า "อ้า...ไอหนูเอ๋ย ถ้าหากว่าเดินไปละก็ อ้า...ถ้าเห็นหลุมทอดกบดทจะโรละก็เอ็งรีบ ขึ้นไว ๆ นะ เพราะแฉนี้เขาลือกันว่ามันปีทอหลุมมาก...ถ้าไกรทกทกลงไปมันกินเลย มันกินเนื้อหมคเลย..." ขณะเดินไปด้วยความห่วงใยพอก็ให้ลูกเดินหน้าเพราะกลัวว่าลูก จะเดินหลงทาง

ถึงแม้แฉจะคอยเอาใจใส่ระมัดระวังตลอดเวลาเพื่อปีให้เกิดอันตราย ขึ้นแก่ลูก แต่ก็ยังเกิดอันตรายขึ้นจนได้ เพราะปรากฏว่าลูกเดินทกหลุมทอดและถูกทอดรุมกั จนตาย ถึงแม้จะเกิดอันตรายขึ้นแก่ลูก แฉพอนในเรื่องนี้ก็ได้ทำหน้าที่ของบิดาโดยการเอาใจใส่ ลูกแลบุตรอย่างเต็มที่แล้วจึงไม่ควรถูกทาทน

ในการเอาใจใส่ลูกแลบุตริศาบางครั้งอาจกลายเป็นเรื่องเศร้าสลด เช่น ในครอบครัวยากจน บิดาไม่สามารถหาเลี้ยงลูกได้หรือหมคทางในการต่อสู้ชีวิต บิดา อาจแก้ปัญหาในทางที่ผิดได้เห็นได้ชัดจากเรื่อง เจ้ากะแนน

นิทานเรื่อง 'เจ้ากะแนน' พ่อชวนเจ้ากะแนน ไปตัดหวายด้วยกันใน ป่าโดยคิดจะโค่นต้นไม้ให้หับลูก การที่พ่อคิดว่าลูกเช่นนี้มิได้หมายความว่าพ่อไม่รักลูก แฉ เพราะพ่อห่วงใยเกรงว่า ถ้าเจ้ากะแนน กินข้าวมากเช่นนี้ตนก็ไม่สามารถเลี้ยงดูได้ ลูก อาจจะอดตายสักวันหนึ่ง

การกระทำดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า บิดาของเจ้ากะแนนมีความ รับผิดชอบในการเอาใจใส่บุตร ยหมว่าบุตรตนเองดีกว่าที่จะให้บุตรตายเพราะความบกพร่องใน การเอาใจใส่เลี้ยงดู

นิทานเรื่อง 'ไอ้โต' ไอ้โตไปหลงรักลูกสาวเศรษฐี แต่ตนเองฐานะยากจนไม่รู้จะทำอย่างไรจึงอ้อนวอนขอให้ไปขอลูกสาวเศรษฐีให้ "อ้อนวอนทุกวัน ๆ ก็อดรันทดไม่ได้" พ่อจึงจำใจต้องไปพูดกับเศรษฐีทั้ง ๆ ที่คิดว่าเศรษฐีอาจไปขอลูกสาวได้อย่างแน่นอน แต่เศรษฐีก็ใจดีตกลงยอมยกลูกสาวให้ ส่วนสินสอดกล่าวว่า "มีเท่าไรก็เอามา ไม่ได้ดูไม่ได้ยิน" เมื่อถึงกำหนดแต่งงานพ่อก็ขายข้าวเพื่อนำเงินไปเป็นค่าสินสอดเหลือข้าวไว้เพียงแค่พอกินเท่านั้น

พอไอ้โตยอมทำทุกอย่างก็เพื่อหวังจะให้ลูกชายของเขาได้รับความสุขได้แต่งงานกับคนที่ถูกรัก ถึงแม้จะต้องเสี่ยงกับความผิดหวังและการถูกลูกสาวเศรษฐีก็ยอม ส่วนเศรษฐีก็เล็งเห็นว่าไอ้โตมีความรักและความตั้งใจจริง รวมทั้งเป็นคนขยันขันแข็งในการทำงาน จึงยอมยกลูกสาวให้ การกระทำดังกล่าวของพ่อไอ้โตจึงได้ชื่อว่าเป็นบิดาที่เอาใจใส่และช่วยขจัดความทุกข์ของบุตรอย่างแท้จริง และผลที่พ่อไอ้โตได้รับจากการกระทำดังกล่าวก็คือหลังจากไอ้โตแต่งงานแล้ว ไอ้โตเลือกอยู่กับบิดาแทนการไปอยู่มานะเศรษฐี จึงอาจกล่าวได้ว่าบิดาที่เอาใจบุตรธิดา ย่อมได้รับความเอาใจใส่จากบุตรธิดาเป็นการตอบแทน

นิทานเรื่อง 'ลุงसानเข้ากรุง' ลุงसानเป็นชาวอีสาน วันหนึ่ง 'ลุงसानเนี่ยแกคิดถึงลูกมาก' เพราะลูกชายแกหนีออกจากบ้านมาอยู่กรุงเทพฯ ตั้งสิบกว่าปีแล้ว "คิดถึงลูกมากก็เลยเอาละตัดสินใจเข้ากรุงเสียที ตามลูกชายมันเป็นยังงี้ ขันกงโค่คืบโค่คี่ หรือมันเป็นยังงี้ก็ตัดสินใจตาม" ลุงसानขึ้นรถไฟเข้ากรุงเทพฯ ทั้ง ๆ ที่ไม่เคยขึ้นรถไฟต้องหลงทางในกรุงเทพฯ แต่ในที่สุดก็ได้พบบุตรชายของตนโดยบังเอิญ

จากนิทานเรื่องนี้ แสดงให้เห็นบทบาทของบิดาที่เอาใจใส่ดูแลบุตรอย่างแท้จริง ถึงแม้ว่าบุตรจะไม่ได้อยู่กับตนแล้วก็ตาม ก็ยังห่วงใยยอมเหน็ดเหนื่อยจะผจญกับอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้ทราบว่าบุตรของตนมีความเป็นอยู่อย่างไร ในที่สุดลุงसानก็ได้พบกับบุตรของตนตามความตั้งใจและบุตรก็ตอบแทนความเอาใจใส่ห่วงใยของบิดาด้วยการดูแลให้บิดาอยู่อย่างสุขสบาย การกระทำของลุงसानเป็นการแสดงให้เห็นว่า ความรักและความห่วงใยของบิดาที่มีต่อบุตรนั้นอยู่เหนืออุปสรรคใด ๆ ที่จะมาขวางกั้น

1.4.2 เป็นฐานะเรื่องคู่ครองให้แก่บุตรีของตน เมื่อบิดาเลี้ยงบุตรธิดามาจนถึงวัยที่บุตรีควรจะมีครอบครัวได้ ก็จะต้องจัดการให้บุตรีได้แต่งงานกับคนที่เหมาะสม ดังปรากฏในบทบาทของบิดาในนิทาน 6 เรื่อง คือ เรื่องไอ้โต หุคคักเซ็ญใจ นกกระจาบ ไอ้จีเกียจ ท้าวแสนปม และเรื่องพรหมนกขา

นิทานเรื่อง 'ไอ้โต' พ่อของไอ้โตเมื่อเห็นว่าลูกชายของตนชอบลูกสาวเศรษฐีอย่างจริงจังและต้องการให้ตนไปสู่อีกสักคนใจ ฝ่ายเศรษฐีก็เห็นว่าไอ้โตเป็นคนรักจริง ขยันหมั่นเพียรในการทำงานและคิดว่า "ถ้าไอ้โตเป็นลูกเขยของเจ้า มันไม่ล้างไม่ผลาญหรอกไอ้คนนี้ คนท่ามาหากิน...มันต้องทำกันดีแล้วมันชอบจริง ๆ เอา เหน็นี้ก็แต่งงานให้"

ดังพ่อไอ้โตและเศรษฐีต่างก็ทำหน้าที่ของบิดาในเรื่องเป็นฐานะเรื่องคู่ครองให้แก่บุตรีได้อย่างสมบูรณ์ คือ พ่อไอ้โตได้จัดการให้ลูกชายแต่งงานกับหญิงที่ตนรักได้สำเร็จ ส่วนเศรษฐีก็สามารถเลือกคู่ครองที่ดีได้แก่บิดาของตน และจากผลแห่งการกระทำดังกล่าวทำให้บุตรีหาได้พบความสุขในชีวิตครอบครัวและมีลูกพลบยไ้รับความสุขด้วย

นิทานเรื่อง 'หุคคักเซ็ญใจ' เศรษฐีบิดาของนางหุคคัก 'เห็นลูกสาวพอจะมีคู่ครองก็รักให้เสียกฏ ไปเรียกเอาเจ้าขุนมูลนายมา คนไหนก็ไม่ชอบ ๆ เอาลูกเศรษฐีที่โง่มาก็ไม่ชอบ' สุดท้ายนางชาย "ตามป่าตามเขาออกมา" ลูกสาวเศรษฐีก็ชอบการกระทำดังกล่าวทำให้เศรษฐี 'อับอายขายหน้า' แต่ก็ต้องจำยอมจัดการแต่งงานให้ตามประเพณี

เศรษฐีพยายามหาชายที่มีฐานะทัดเทียมกับตนมาให้เสียกฏ เพราะคิดว่าถ้าลูกสาวได้คู่ครองที่มีฐานะก็จะทำให้ชีวิตมีความสุข แต่เมื่อลูกสาวไม่เห็นด้วยก็ว่าต้องตามใจแต่งงานให้ลูกสาวตามความต้องการ หลังจากนั้นก็ให้ลูกสาวและลูกเขยออกไปประกอบอาชีพตามลำพัง ผลปรากฏว่า ทั้งสองคนสามารถสร้างฐานะให้ทัดเทียมกับเศรษฐี จึงกล่าวได้ว่าการเลือกคู่ครองบางครั้งก็ต้องให้บุตรีเป็นผู้ตัดสินใจ

นิทานเรื่อง "นกกะจาม" กล่าวถึงนางนกกะจามไปเกิดเป็น ลูกสาวเศรษฐี และไม่ยอมยกกำสมาคมกับชายใด พ่อแม่เป็นห่วงอยากให้ผู้หญิงคนอื่นทั่วไประกาว่า ถ้าชายใดพาให้ลูกสาวของตนพุดด้วยก็จะยกให้ "เป็นเรามีภรรยาถิ่น โขบไม่ได้เอาอะไร" ในที่สุดลูกสาวเศรษฐีก็ได้แต่งงานกับชายซึ่งชาติกำเนิดเป็นนกกะจาม สามีของนางนั่นเอง

การที่เศรษฐีประกาศว่า ถ้าชายใดพาให้ลูกสาวตนพุดด้วยก็จะ ยกให้ แสดงให้เห็นว่าบิดาต้องเป็นฐะในการเลือกคู่ครองให้แก่บุตรีภของตน และ เกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือกครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าต้องการชายที่ลูกสาวตนยอมรับ นับเป็น การให้อิสระอย่างมาก แต่จากการกระทำดังกล่าวของบิดานี้เองทำให้วิธาคได้เบบความสุข ในชีวิตครอบครัว

นิทานเรื่อง "ไอ้ขี้เกียจ" ลูกสาวของเจ้าเมืองกินมะเืองของไอ้ขี้เกียจ แล้วเกิดมีลูกขึ้นมา เจ้าเมืองจึงจัดการหาพ่อให้หลานของตน แต่เมื่อถามว่าเป็นไอ้ขี้เกียจ ก็รังเกียจเพราะกลัวว่า "มันมาอยู่ในวังเดี่ยมันจะผลาญเงินผลาญทองหมด" เจ้าเมืองจึง ไม่ยอมยกลูกสาวให้ ให้แต่กลองไปใบเดียว แต่เมื่อลูกสาวตามไอ้ขี้เกียจไปเจ้าเมืองก็ จายอมยกบ้านเมืองให้ไอ้ขี้เกียจปกครอง

การที่เจ้าเมืองต้องเป็นฐะให้ลูกสาวหาพ่อให้ลูกที่เกิดขึ้นก็ เพราะ ต้องการให้ลูกสาวได้คู่ครองที่ดี และต้องการให้เหตุการณ์เป็นไปในทางที่เหมาะสมคือ ให้หลานตนมีพ่อ และพ่อนั้นต้องเป็นคนขยันหมั่นเพียร ไม่ผลาญทรัพย์สินสมบัติ ดังนั้นเจ้าเมือง จึงไม่ยอมยกลูกสาวให้ไอ้ขี้เกียจ แต่เมื่อลูกสาวตามไอ้ขี้เกียจไป เจ้าเมืองก็ต้องยอมรับ เป็นเชย จะเห็นได้ว่า การเลือกคู่ครอง บิดามีบทบาทมาก แต่เจ้าบิดาไม่เก็บตัวกับเกณฑ์ ทุกอย่างที่ตั้งไว้ก็ต้องล้มเลิก

นิทานเรื่อง "ท้าวแสนปม" เมื่อลูกสาวเศรษฐีมีลูกกับท้าวแสนปมซึ่งเป็น คนขี้เกียจ เศรษฐีจึงขับไล่ให้ออกไปจากบ้านเพราะเห็นว่า คนขี้เกียจมีแต่จะผลาญทรัพย์สิน สมบัติของตนให้หมดไป แต่เมื่อลูกสาวเศรษฐีไปอยู่กับท้าวแสนปม ท้าวแสนปมกลับขยันขันแข็ง ในการทพาทากิน และสามารถสร้างฐานะของตนเองได้

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า บิดาจะไม่ยอมให้ธิดาคนเลื่องกนเกียจกร้านเป็น
สามีเป็นอันขาด แต่ถ้ามัวไปได้อีกต้องยินยอม แต่ต้องออกไปหาสามีเอง เพื่อพิสูจน์
ความสามารถของชายนั้น

นิทานเรื่อง 'พรหมนกขา' นางสีลีนทุกลูกสาวเจ้าเมืองกินมะเขือ
ของท้าวมุขยาวแล้วเกิดบ๊องขึ้น เมื่อพระยาเมืองมิดาทราบความจริง ก็หาทางให้ลูกสาว
เลือกคนที่คิดเป็นคู่ครอง แต่นางก็เลือกท้าวมุขยาว บิดาเสียใจจึงขับไล่ให้ไปอยู่นอกเมือง

จากนิทานที่ 6 เรื่องที่กล่าวมาแล้วพบว่า บิดามีเกณฑ์ในการ
เลือกคู่ครองให้บุตรธิดา โดยพิจารณาฐานะความเป็นอยู่ว่าจะต้องเหมาะสม เป็นอันดับแรก
ประการที่สองความขยันขันแข็งในการทำงานของฝ่ายชาย ชายบางคนแม้มีความขยันขันแข็ง
ก็จะได้รับการพิจารณา และประการสุดท้ายให้บุตรธิดาเลือกคนที่ตนพอใจ แลจากนี้ยัง
พบว่า คู่ครองที่บิดาเห็นว่าเหมาะสมนั้นถ้าธิดาไม่พอใจก็จะเลือกคู่ครองเองห้ามความพอใจ
โดยบิดาไม่สามารถบังคับได้

1.4.3 มอบทรัพย์สินสมบัติได้เมื่อถึงเวลาอันสมควร เมื่อถึงเวลา
ที่บุตรธิดาแยกครอบครัวออกไปประกอบอาชีพตามลำพัง หรือเมื่อยามบิดาชรภาพ บิดาก็
จะมอบทรัพย์สินสมบัติให้เพื่อเป็นทุนในการประกอบอาชีพต่อไป ดังปรากฏในนิทาน 5 เรื่อง
คือ เรื่องทุคคักเขี้ยวใจ ไอ้โต ไอ้ขี้เกียจ พระเจ้าโองการราช และเรื่องขุนอินทประมูล

นิทานเรื่อง 'ทุคคักเขี้ยวใจ' เมื่อนางทุคคักเลื่องชายยากจนเป็น
สามีของตน บิดามารดาก็ไม่พอใจ แต่จัดการทดแทนได้ตามประเพณี แล้วยกความอับอายที่
ลูกเขยเป็นคนยากจน จึงขับไล่ลูกสาวและลูกเขยออกไปอยู่ป่าแต่ก็ 'แบ่งทรัพย์สินสมบัติให้ไป
พอกินพออยู่'

บิดาของนางทุคคักได้ปฏิบัติหน้าที่ของบิดาที่ดีคือ มอบทรัพย์สินให้แกธิดา
ยากจนแยกครอบครัวออกไป แต่มอบทรัพย์สินสมบัติให้ไปพอใช้จ่ายเท่านั้น การที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็น
เพราะเศรษฐกิจต้องการพิสูจน์ว่า ธิดาและบุตรเขยสามารถรักษาทรัพย์สินสมบัติไว้หรือไม่ และ
ปรากฏว่าธิดาและบุตรเขยสามารถรักษาทรัพย์สินที่มอบให้ไว้ได้

นิทานเรื่อง "ไอ้โต" กล่าวถึงลูกสาวเศรษฐีเมื่อแบ่งงานกับไอ้โตแล้ว เศรษฐีก็ถามไอ้โตว่าจะอยู่บ้านใคร ไอ้โตก็ตอบว่าจะพากรรยาไปอยู่บ้านของตนเอง เศรษฐีก็ "จัดแจงเอาเงินของตัวนั้นก็ให้ลูกสาวไปด้วยสิ... ก็ให้ไปพอกินพอใช้ว่าละ มันจะไม่ทำลายต่อไปสมบัติทั้งหลายเราจะแบ่งให้อีก"

การที่เศรษฐีแบ่งสมบัติให้ลูกสาวของตนหลังจากแบ่งงานแล้วไปเพียงบางส่วน และถ้าไม่ทำลายจึงจะแบ่งให้อีก การกระทำดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การมอบทรัพย์สินสมบัติให้แก่บุตรธิดานั้น บิดาจะต้องพิจารณาว่า เราสามารถในการรักษาทรัพย์สินเป็นสำคัญ ถ้ารักษาทรัพย์สินได้จึงจะมอบให้

นิทานเรื่อง "ไอ้ขี้เกียจ" เพื่อเจ้าเมืองรู้ว่าลูกสาวของตนไปอยู่กับ ไอ้ขี้เกียจก็ไม่ทราบจะทำอย่างไรต้องยอมรับไอ้ขี้เกียจเป็นชาย และให้ปกครองบ้านเมืองต่อจากตน

การมอบบ้านเมืองให้ไอ้ขี้เกียจปกครองก็เท่ากับยกทรัพย์สินสมบัติให้ธิดาของตนเช่นกัน เพราะไอ้ขี้เกียจอยู่ในฐานะสามีย่อมต้องเลี้ยงดูภรรยาของตน และทรัพย์สินสมบัติของสามีภรรยาก็ย่อมมีส่วนเกี่ยวข้อง แม้ไอ้ขี้เกียจจะโง่เขลาแต่ก็ไม่มีใครจะมาทวงไถ่ทรัพย์สินสมบัตินี้ เจ้าเมืองจึงอยู่ในฐานะจำยอมยกสมบัติให้ไอ้ขี้เกียจ

นิทานเรื่อง "พระเจ้าโอกากราช" ก็เช่นกัน เมื่อพระเจ้าอภัยสมการ พระเจ้าโอกากราชก็มอบบ้านเมืองให้โอรสของมเหสีองค์ใหม่ปกครองตามพระราชดำรัสที่ให้ได้ ส่วนพระราชโอรสและพระราชธิดาของมเหสีองค์แรกก็มอบทรัพย์สินสมบัติที่สามารถขนไปได้ และให้ออกไปสร้างบ้านเมืองปกครองต่อไป

การมอบบ้านเมืองและทรัพย์สินสมบัติของพระเจ้าโอกากราชในครั้งนี้กระทำเมื่อเห็นว่าพระราชโอรสและธิดามีวัยอันสมควรที่จะรับผิดชอบทรัพย์สินสมบัติเหล่านั้นได้ และเมื่อมอบบ้านเมืองและทรัพย์สินสมบัติให้แล้วพระราชโอรสและพระราชธิดาทุกพระองค์ก็สามารถรักษาทรัพย์สินสมบัติเหล่านั้นไว้ได้

นิทานเรื่อง "สุบินทกุมาร" พราหมณ์ของสุบินตั้งใจให้สุบินประกอบอาชีพพรานต่อไป จึงเก็บปืนไว้ให้ "ชักไว้เรียบร้อย" แต่สุบินก็ไม่สนใจเป็นที่ยอมมอบให้ ดังนั้นจึงกลายเป็นสมบัติที่ไร้ค่าสำหรับสุบิน แต่ก็ถือได้ว่าพรานได้ทำหน้าที่ของบิดาที่มอบทรัพย์สมบัติให้แก่บุตรธิดาเมื่อถึงเวลาอันสมควรอย่างครบถ้วนแล้ว

จากนิทานเรื่อง "สุบินทกุมาร" ทำให้ได้ข้อคิดว่าการที่บิดาจะมอบทรัพย์สมบัติให้แก่บุตรธิดา ควรพิจารณาเสียก่อนว่าทรัพย์สมบัตินั้นเหมาะแก่ผู้รับหรือไม่ ถ้ามอบทรัพย์สมบัติให้แก่ผู้ที่ไม่ต้องการก็ย่อมไม่เกิดประโยชน์แต่ประการใด

นิทานที่กล่าวว่าบิดาไม่ได้มอบทรัพย์ให้แก่ธิดาของตน คือ นิทานเรื่อง "ท้าวแสนปม"

นิทานเรื่อง "ท้าวแสนปม" เมื่อลูกสาวเศรษฐีเลือกท้าวแสนปมเป็นคู่ครอง บิดาจึงขับไล่ให้ออกนอกบ้านไปทำมาหากินตามลำพังโดยไม่ได้แบ่งทรัพย์ใด ๆ ให้ แต่ท้าวแสนปมและภรรยาก็สามารถประกอบอาชีพหาไร่นำร่ำรวยมี ข้าว น้ำ รั้ว ครอบครองเป็นของตนเอง

การที่เศรษฐีไม่มอบทรัพย์สมบัติให้บุตรเขยและธิดาของตนก็เพราะท้าวแสนปมเป็นคนเกียจคร้านไม่ทำการทำงานใด ๆ จึงเข้าใจว่าถ้ามอบทรัพย์สมบัติให้ไปก็คงทำลายจึงมิได้มอบทรัพย์สมบัติใด ๆ ให้

จากการวิเคราะห์นิทานชาวนาตามถ้อยคำที่พบว่า เรื่องการมอบทรัพย์สมบัติให้แก่บุตรธิดานั้น บิดาจะมอบทรัพย์สมบัติให้ก็ต่อเมื่อบุตรธิดาแยกครอบครัวออกไปประกอบอาชีพตามลำพัง เพื่อให้บุตรธิดานำทรัพย์สมบัติไปเป็นทุนในการประกอบอาชีพและมอบให้เมื่อบิดามารดาชราภาพ เพื่อให้บุตรธิดาได้ทำหน้าที่รักษาทรัพย์สมบัติแทนตนต่อไป และจากการมอบทรัพย์สมบัติให้บุตรธิดาที่ปรากฏในนิทานนี้ ไม่พบว่าบุตรธิดาในนิทานเรื่องใดทำลายทรัพย์สมบัติที่บิดามอบให้ นอกจากนี้ยังพบว่าบุตรธิดาประพฤติก็นไม่เหมาะสม เช่นได้คู่ครองที่เกี่ยวข้องกับบิดาก็จะไม่มอบทรัพย์สมบัติให้

1.5 บทบาทของผู้นำในสังคม บทบาทของผู้นำในสังคมที่ปรากฏ ได้แก่ บทบาทของกษัตริย์ ซึ่งในนิทานอาจเรียกว่าเจ้าเมือง ผู้นำมีความจำเป็นข้องเกี่ยวกับข้าราชการและประชาชน ดังนั้นบทบาทของผู้นำจึงเป็นบทบาทที่พึงปฏิบัติต่อกันทั้งกับปัญหาและประชาชนนั่นเอง จากนิทานบทบาทของผู้นำในสังคม 6 ประการ ดังนี้

1.5.1 ดูแลทุกข์สุขของราษฎร การดูแลทุกข์สุขของราษฎรอาจหาได้โดยการออกท่องพระโรงว่าราชการและให้อำมาตย์ทูตข้อราชการต่าง ๆ รวมทั้งทุกข์สุขของราษฎรให้ทราบและโดยการออกไปเยี่ยมเยียนราษฎรในท้องถิ่นโดยตรง การดูแลทุกข์สุขของราษฎรปรากฏในนิทาน 2 เรื่อง คือ เรื่องกาลกิณี และเรื่องอุบาทว์

นิทานเรื่อง "กาลกิณี" พระราชาออกว่าราชการภายในท้องพระโรง และกล่าวว่า "บ้านเมืองก็อยู่เป็นสุข" ดังนั้นการที่พระมหากษัตริย์ออกว่าราชการภายในท้องพระโรง จึงกล่าวได้ว่าเป็นการกระทำเพื่อต้องการทราบว่าราษฎรอยู่เย็นเป็นสุขหรือไม่ โดยซักถามจากขุนนางข้าราชการที่ได้รับมอบหมาย จึงสรุปได้ว่า บทบาทของพระมหากษัตริย์ในนิทานเรื่องนี้ก็คือการดูแลทุกข์สุขของราษฎรนั่นเอง

นิทานเรื่อง "อุบาทว์" กล่าวถึงพระราชารุณธรมหาภิเศก เพื่อซักถามเกี่ยวกับเรื่องตัวอุบาทว์ แต่ไม่มีใครรู้จัก พระราชาจึงสั่งให้อำมาตย์ออกไปหาตัวอุบาทว์มาให้ดู อำมาตย์จึงต้องออกเดินทางไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ เพื่อหาตัวอุบาทว์ การกระทำของพระราชาจะเป็นวิธีการเพื่อต้องการทราบว่าประชาชนนี้ความเป็นอยู่อย่างไร จึงหาวิธีให้อำมาตย์ออกไปถามหาตัวอุบาทว์จากประชาชนตามหมู่บ้าน

1.5.2 ฉลาดในการบำรุงข้าราชการ ลาพังแก่พระมหากษัตริย์เพียงพระองค์เดียวคงไม่สามารถปกครองประชาชนให้อยู่เย็นเป็นสุขได้ ร้องอาศัยขุนนางหรือข้าราชการช่วยดูแลจึงจะทั่วถึง ดังนั้นพระมหากษัตริย์จึงต้องฉลาดในการเอาใจใส่บำรุงข้าราชการ เพื่อให้ขุนนางและข้าราชการช่วยหาหน้าที่ต่าง ๆ แทนพระองค์ ดังปรากฏในนิทานเพียงเรื่องเดียวคือเรื่อง กาลกิณี

นิทานเรื่อง "จาลกัณ" เมื่อพระราชารูว่าตนถูกกาลกิณีเข้าถึง ก็ฝากบ้านเมืองให้ขุนนางทาดำที่ปกครองแทน ต่อจากนั้นพระองค์ก็ออกเดินทางไปจนกระทั่งไปสมัคร เป็นขุนพลของเมืองหนึ่งพระราชารเมืองใหม่พอใจขุนพลผู้นี้จึงเอาไวใส่ดูแลเป็นอย่างดี เพราะขุนพลผู้นี้มีความสามารถในด้านการรบ นักรบที่เก่งกล้าเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับความมั่นคงของประเทศชาติอย่างยิ่ง และเมื่อขุนพลผู้นี้จะกลับไปเยี่ยมบ้านพระราชาจึงเสด็จไปส่งจนถึงบ้านเมือง

การที่พระมหากษัตริย์รู้จักดูแลราชการให้มีความสุจริต นับเป็นความฉลาดอย่างหนึ่ง เพราะราชการเหล่านี้จะخابซึ่งในพระมหากษัตริย์ และตั้งใจรับราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต อันระนาไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติต่อไป

1.5.3 รักษาความยุติธรรม การรักษาคำพูดสำหรับผู้นำในสังคมเป็นสิ่งสำคัญมาก โดยเฉพาะผู้นำที่เป็นพระมหากษัตริย์หรือเจ้าเมือง ดังมีคำสุภาษิตกล่าวกันทั่วไปว่า 'เป็นกษัตริย์ตรัสแล้วไปคืบคำ' นิทานที่กล่าวถึงการรักษาคำพูดของผู้นำในสังคมมีจำนวน 3 เรื่อง คือ เรื่องพระเจ้าโศกการราช พระราชากับยาจกและเรื่องหม่อมขุนนางกับกษัตริย์

นิทานเรื่อง "พระเจ้าโศกการราช" พระเจ้าโศกการราชเมื่อพลั้งตรัสยกราชสมบัติให้แก่พระราชโอรสที่เกิดจากพระมเหสีองค์ใหม่แล้ว แม้ภายหลังจะเสียพระทัยและไม่อยากยกราชสมบัติได้ก็ตาม แต่พระองค์ก็ต้องทำตามพระราชดำรัส เพราะถือว่า การรักษาคำพูดนั้นเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับกษัตริย์หรือผู้ปกครองประเทศ พระองค์ยอมเสียสละความไม่พอใจของพระราชโอรสซึ่งเกิดจากพระมเหสีองค์แรกเสียสละการแย่งชิงราชสมบัติซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้เพื่อรักษาคำพูดของพระองค์ที่ตรัสไปแล้วให้คงความศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้น การรักษาคำพูดจึงเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับพระมหากษัตริย์ พระราชโอรสจึงเข้าใจเหตุผล จึงไม่มีการแย่งราชสมบัติเกิดขึ้น

นิทานเรื่อง "พระราชากับยาจก" พระราชาเห็นคนมูรยาจกซึ่งอยู่ในฐานะบุญชูบรรพของพระองค์ในขณะนั้น พระองค์ตรัสว่า ถ้าบุตรยาจกทดลองให้พระองค์ลงน้ำได้ พระองค์จะยกบ้านเมืองให้ปกครอง ดังนั้นเมื่อบุตรยาจกทดลองพระองค์ได้สำเร็จ

พระราชาก็ยอมยกราชสมบัติให้ปกครองตามที่ตรัสไว้โดยมิได้บิดพลิ้วแก่ประการใด ถ้าพระองค์จะไม่ยอมยกราชสมบัติให้บุตรมาจากก็ยอมทำได้ แต่พระองค์มิได้กระทำ

ดังนั้นนิทานเรื่องนี้จึงชี้ให้เห็นว่า การรักษาคำพูดเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้นำในสังคม โดยเฉพาะกษัตริย์ยอมสละราชสมบัติได้เพื่อรักษาคำพูดของตน

นิทานเรื่อง "หนูน้อยผู้กตัญญู" เมื่อเจ้าชายรับปากกับหนูน้อยผู้กตัญญูแล้วว่า จะรับอุปการะบิดามารดาให้ เมื่อถึงเวลาเจ้าชายก็ทำตามคําพูด แต่บิดามารดาของหนูน้อยผู้นี้กลับไม่ยอมไปอยู่กับเจ้าชาย สุดท้ายเมื่อหนูน้อยผู้กตัญญูขึ้นขึ้นมาสวมพระวงศ์ก็แบ่งราชสมบัติให้ปกครอง การแบ่งราชสมบัติให้ปกครองก็เท่ากับเป็นกฏการอุปการะบิดามารดาของหนูน้อยผู้กตัญญูทางอ้อม การกระทำดังกล่าวทั้งหมดถือได้ว่าเจ้าชายเป็นผู้รักษาคำพูดของพระองค์อย่างเคร่งครัด เพราะถ้าพระองค์ก็จะบิดพลิ้วก็ยอมทำไปง่ายกว่าแต่พระองค์ก็มิได้กระทำ

นิทานชาวบ้านตามลุ่มน้ำชีชี้ให้เห็นว่า การรักษาคำพูดเป็นสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับผู้นำในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการรักษาคำพูดที่ได้ไว้กับคนชนชั้นเดียวกัน หรือคำพูดที่ให้ไว้ต่อประชาชนก็ตาม ผู้นำในสังคมยอมสละราชสมบัติ หรือยอมเสี่ยงกับความไม่สงบสุขของบ้านเมืองได้เพื่อรักษาคำพูดของตน

1.5.4 ไม่ลุ่มหลงในอบายมุข อบายมุขก็หมายถึงความชั่วหรือทางแห่งความเสื่อม ดังนั้นผู้นำในสังคมจึงไม่ควรลุ่มหลงในอบายมุข เพราะการลุ่มหลงในอบายมุขทำให้เกิดโทษ ดังปรากฏในนิทาน 2 เรื่อง คือ เรื่องกาลกิณี และเรื่องพระราชากับขาง

นิทานเรื่อง "กาลกิณี" กล่าวถึงพระราชากับภรรยาเมืองก๊วย ความเรียบร้อยมาตลอด ต่อมาพระองค์ลุ่มหลงในน้ำเมา ทำให้ไม่ยอมรับนิคมบ้านเมืองจึงออกเดินทางจากบ้านเมืองไปตามลำพัง

การที่พระราชาย่เปลี่ยนแปลงไปเช่นนี้ก็เพราะอำนาจแห่งอบายมุขเข้าครอบงำจิตใจ ทำให้ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ จึงปล่อยตัวปล่อยใจไปตามความต้องการ

ของจิตฝ่ายต่ำ ผู้ลุ่มหลงในอบาบทบข่มสร้างความสะดวกอื่นให้ตนเองตลอดไป แต่ถ้าเมื่อใดเลิกลุ่มหลงชีวิตก็จะได้พบความสุขอีกครั้งหนึ่ง

นิทานเรื่อง "พระราชากับยาจก" เป็นเรื่องที่กล่าวถึงพระราชารอบเล่นการพนัน และกล่าวว่าการที่พระราชาดำเนินเมืองมาปกครองก็เพราะชนะการพนัน แต่ในที่สุดพระองค์ก็ต้องแพ้พนันบุตรยาจก ทำให้ต้องยกบ้านเมืองให้บุตรยาจกปกครอง

จากนิทานทั้งสองเรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่า **อบาบทบ** เป็นสิ่งไม่ดี ไม่ควรลุ่มหลงเพราะผู้ลุ่มหลงย่อมต้องพบกับความเดือดร้อน ต้องสละบ้านเมืองให้ผู้อื่นปกครองแทน

1.5.5 ไม่เบียดเบียนประชาชน บ้านเมืองจะร่มเย็นเป็นสุขได้ก็เพราะผู้นำตั้งมั่นอยู่ในคุณธรรมไม่เบียดเบียนประชาชน ถ้าเมื่อใดผู้นำเบียดเบียนประชาชน ประชาชนก็ย่อมได้รับความเดือดร้อน นิทานที่กล่าวถึงผู้นำเบียดเบียนประชาชนมี 2 เรื่อง คือ เรื่องกำพร้าหาเก๋าทาง และเรื่องโสทรวิญญู

นิทานเรื่อง "กำพร้าหาเก๋าทาง" กล่าวถึงพระยาเมืองหาทางกลั่นแกล้งกำพร้าต่าง ๆ เพื่อต้องการแย่งภรรยามาเป็นของตน สุดท้ายภรรยาของกำพร้าจึงหนีไป

จะเห็นได้ว่า "พระยาเมืองกลั่นแกล้งกำพร้า" ให้ได้รับความเดือดร้อนได้ก็จริง แต่ก็ไม่สามารถแย่งภรรยาเป็นของตนได้ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าผู้นำที่เบียดเบียนประชาชน ย่อมสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนไม่มีที่สิ้นสุด แต่ตนเองก็ไม่ได้พบความสุขตามที่หวังไว้เช่นกัน

นิทานเรื่อง "โสทรวิญญู" กล่าวว่าเมื่อโสทรวิญญูพาภรรยาไปเยี่ยมบิดามารดา "พ่อแม่ก็ใจไม่ดีอีกแล้ว กลัวเจ้าพ้ามหากษัตริย์บ้านเมือง จะมาว่าโสทรวิญญูเอาเมียมันไป"

เรื่อง โสทรวิญญูนี้แสดงให้เห็นบทบาทของผู้นำที่เบียดเบียนประชาชน ย่อมทำให้ประชาชนหวาดกลัววันตราจต้องหลบหนีไปอยู่ในที่ซึ่งคิดว่าปลอดภัย

จากนิทานทั้งสองเรื่องที่กล่าวมาแล้วพบว่า สาเหตุที่ดาให้กษัตริย์เบียดเบียนประชาชน คือ ความลุ่มหลงในสตรีเพศ ดังนั้นถ้ากษัตริย์ตัดความลุ่มหลงในสตรีเพศเสียได้ ก็จะทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนน้อยลง

1.5.6 ลดความสุขส่วนบุคคล เพื่อความสุขของราษฎร นันทาน
ที่กล่าวถึงบทบาทของผู้นำที่ลดความสุขส่วนบุคคลเพื่อความสุขของราษฎร ได้แก่ นันทานเรื่อง
กาลกิณี

นิทานเรื่อง "กาลกิณี" เมื่อพระราชารู้ตัวว่าตนไม่อยู่ในสภาพที่จะปกครองบ้านเมืองให้เรียบร้อยได้ จึงมอบ นางใจให้ข้าราชคฤห์เป็นผู้ดูแลแทน ส่วนตนเองก็ออกเดินทางระเห่เร่ร่อนไปในที่ต่าง ๆ ในที่สุดก็ไปเป็นขุนพลอยู่เมือง ๆ หนึ่ง

การที่พระราชายอแสดงความสุขและราชสมบัติเพื่อความดีของราษฎรนี้ นับว่าเป็นกษัตริย์ที่ควรได้รับการยกย่อง ดังนั้น เมื่อพระองค์แก้ไขข้อบกพร่องส่วนตนได้แล้ว เดินทางกลับบ้านเมือง ราษฎรต่างก็เต็มใจต้อนรับ ซึ่งชี้ให้เห็นว่ากษัตริย์ที่ให้ความสำคัญ ของประชาชน ประชาชนก็ย่อมเห็นความสำคัญของกษัตริย์เช่นกัน

1.6 บทบาทของนักมวย และบทบาทอื่น ๆ บทบาทของนักมวยที่ปรากฏ
ในนิทาน ได้แก่ บทบาทของดาบี่ บทบาทของภิกษุ และบทบาทของสาวเฒ่า การกล่าวถึง
บทบาทดังกล่าวจะแยกบทบาทของดาบี่ไว้ทางหาก ส่วนบทบาทของ ภิกษุ และสาวเฒ่าจะ
กล่าวไว้รวมกัน โดยจะกล่าวถึงบทบาทของดาบี่ก่อน

บทบาทของถาปี บทบาทของถาปีที่ปรากฏในนิทานมี 3 ประการ ดังนี้

1.6.1 บทเพลงที่กล่าวถึง กิจกรรมที่ผู้ชมของงานนี้ก็คือ การมาเฝ้า
ศาลาอวสาน ดังปรากฏในนิทานเรื่อง "แม่เสื้อกับแม่จั่ว" ซึ่งเป็นนิทานเพียงเรื่องเดียว
กล่าวถึงบทบาทนี้

นิทานเรื่อง "แม่เสือกับแม่จิ้ง" กล่าวว่าลูกเสือและลูกจิ้ง
เป็นคนจึงเดินทางไปพบฤๅษีเพื่อขอร้องให้ชุบชีวิตให้เป็นคนตามความต้องการ เื่อ
ไปถึงพบว่าฤๅษีกำลังนั่งหลับตาอยู่ การนั่งหลับตาของฤๅษีในนิทานเรื่องนี้ น่าจะหมายถึงการ
นั่งบำเพ็ญศีลภาวนานั่นเอง จึงอาจกล่าวได้ว่า การบำเพ็ญศีลภาวนาเป็นกิจที่สำคัญของฤๅษี
ที่จะละเว้นมิได้ และการบำเพ็ญศีลภาวนานี้เองทำให้ฤๅษีเป็นผู้มีวิชาความรู้ด้านเวทมนตร์คาถา
เช่น สามารถชุบชีวิตคนได้

นิทานเรื่อง "โสทวิญญูณ" กล่าวถึงฤาษีเช่นเดียวกันแต่ไม่ได้กล่าวว่า ฤาษีในเรื่องบำเพ็ญศีลภาวนาหรือไม่ รวมทั้งไม่ได้กล่าวว่าฤาษีมีเวทมนตร์คาถาแต่อย่างใด

1.6.2 ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ ผู้ทรงศีลเป็นผู้มีจิตใจเบญจกามรุต ดังนั้นเมื่อพบผู้ตกทุกข์ได้ยากหรือต้องการความช่วยเหลือ ก่อคิดที่จะให้ความช่วยเหลือมิได้ ดังปรากฏในบทบาทของฤาษีในนิทานเรื่อง "แม่เสื้อกับแม่จั่ว โสทวิญญูณ" และเรื่องพระรถ นิทานเรื่อง "แม่เสื้อกับแม่จั่ว" เมื่อถูกเสื้อเห็นเงาของตนสาแม่วัว จึงชวนลูกวัวหนีและเดินทางไปพบฤาษี เจ้าเรื่องของคนให้ฤาษีฟังเรื่องราวของฤาษีให้ เป็นคน ฤาษีสงสารจึงชุบชีวิตลูกเสื้อและลูกวัวให้กลายเป็นคนตามความต้องการ ภายหลังเมื่อควาวิเลียบชีวิตเพราะเข้ารับใช้ ฤาษีก็ช่วยชุบชีวิตให้ควาวิอีกครั้งหนึ่ง

การที่ฤาษียอมช่วยเหลือลูกเสื้อ และลูกวัวก็เพราะเห็นว่าสัตว์ทั้งสอง มีความประพฤติดี ไม่ชอบการเบียดเบียนผู้อื่นอย่างแม่เสื้อ ดังนั้นเมื่อเห็นว่าสัตว์ทั้งสอง มีความเหมาะสมจึงยอมชุบชีวิตให้เป็นคนตามความต้องการ และเมื่อเป็นคนแล้วฤาษีก็ยัง ให้ความช่วยเหลือในยามเดือดร้อนอีก

นิทานเรื่อง "โสทวิญญูณ" กล่าวถึง "พระฤาษีมาแต่บวชระ" ก็เห็น เด็กนอนอยู่ในคอกวัว พระฤาษีเห็นก็นึกสังเวช ก็เลยเอาไปเลี้ยง เอาเด็กนั้นไปเลี้ยง เลี้ยงโตมาก็ตั้งชื่อให้นางสุวรรณजर

การที่ฤาษีนำนางสุวรรณजरไปเลี้ยงก็เพราะเห็นว่าเป็นเด็กที่ไม่มีที่พึ่ง จึงคิดจะช่วยเหลือให้มีชีวิตอยู่ต่อไป และได้เลี้ยงดูนางสุวรรณजरไว้ว่าโตเป็นสาวแล้ว การกระทำของฤาษีดังกล่าวนี้ได้ว่า เป็นการช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากอย่างแท้จริง เพราะ ถ้าไม่ได้ฤาษีนางสุวรรณजरก็คงต้องตาย ผลแห่งการช่วยเหลือของฤาษีครั้งนี้ไม่ได้ทำให้ฤาษี ผิดหวังเลย เพราะนางสุวรรณजरประพฤติดีตัวอยู่ในโอวาทของฤาษีทุกประการ

นิทานเรื่อง "พระรถ" พระรถเดินทางมาเหนื่อยจึงมาหลับอยู่ที่ศาลา ฤาษีเห็นหนังสือแขวนอยู่ที่คอกม้าก็นำออกมาอ่านดูทราบว่พระรถถูกส่งไปให้นางยักษีกินฤาษี จึงแปลงข้อความในหนังสือเสียใหม่ว่า "แม่ฝากตัวไว้ให้" ทำให้พระรถรอดตาย

การกระทำของฤๅษีจึงกล่าว แจกแจงให้เห็นว่าฤๅษีเป็นผู้เมตตา กรุณาต่อผู้ทุกข์ยากอย่างแท้จริง เพราะเพียงทราบว่าพระรถจะต้องตายก็รีบช่วยเหลือ ทั้ง ๆ ที่ไม่รู้จักพระรถมาก่อน และความช่วยเหลือนี้กระทำด้วยความสัจใจ ไม่มีโกรธ ร้องหรือบ่งคับแต่อย่างใด

จากนิทานทั้ง 3 เรื่องสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ของฤๅษีว่าเป็นผู้ช่วยเหลือ ผู้ตกทุกข์ได้อย่างแท้จริง และสังเกตได้ว่าผู้ที่เขาช่วยเหลือนั้นเป็นผู้ที่ขาดที่พึ่ง หรือได้รับความเดือดร้อนอย่างมาก ถ้าไม่ได้รับความช่วยเหลืออาจต้องเสียชีวิต ส่วนผลที่ได้จากความช่วยเหลือนี้ก็คือผู้เดือดร้อนทุกคนได้พบความสุขในชีวิต ส่วนฤๅษีนั้นได้รับผลตอบแทน คือได้รับความเคารพนับถือจากบุคคลเหล่านั้น

1.6.3 สอนวิชาความรู้ บทบาทในการสอนวิชาความรู้ของฤๅษี ปรากฏในนิทานเรื่อง 'แม่เสียกับแม่จิว' เพียงเรื่องเดียว

นิทานเรื่อง 'แม่เสียกับแม่จิว' กล่าวว่า หลังจากฤๅษีชุบชีวิตลูกเสือ และลูกวัวให้เป็นมนุษย์แล้วทั้งสองคนก็ อยู่กะพระฤๅษี เรียนวิชาได้จนหมดทุกอย่าง" วิชาที่กล่าวถึงอย่างหนึ่ง ก็คือ วิชาชุบชีวิตคนตายให้ฟื้น เช่น เมื่อพหลวิชัยและคารีมาพบ เมืองร้างเพราะผู้คนถูกผีรังกิน ทั้งสองจึงชุบชีวิตผู้คนเหล่านั้นให้ฟื้นขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง

การกระทำของพระฤๅษีดังกล่าวถือได้ว่าฤๅษีได้ทำหน้าที่สอนวิชา ความรู้ให้แก่ศิษย์อย่างสมบูรณ์ และผลที่ได้รับก็น่าพอใจ เพราะไม่ปรากฏว่าพหลวิชัยและคารี ได้ค้นคว้าความรู้ที่เรียนไปใช้ในทางที่ผิด ปีแก่ใช้วิชาความรู้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งนับเป็นผลตอบแทนที่น่าพอใจ

บทบาทของภิกษุ สามเณร ภิกษุ และสามเณรที่อุทิศตนให้ พุทธศาสนิกชนให้ความเคารพและยกย่องมากที่สุดในฐานะผู้ทรงศีล วาจาดี เคารพในหน้าที่ที่รวบรวมได้ ปรากฏบทบาทของภิกษุ และสามเณร 3 ประการ ดังนี้

1.6.4 ปฏิบัติกิจของสงฆ์ ภิกษุ และสามเณรอยู่ในฐานะนักบวช ในพุทธศาสนา ดังนั้นจึงมีหน้าที่ต้องปฏิบัติกิจของสงฆ์ตามที่บัญญัติไว้ ดังปรากฏในนิทานดังนี้

1.6.4.1 ศึกษาพระธรรมคาสอนในพุทธศาสนา

นิทานที่กล่าวถึงการศึกษาพระธรรมในพุทธศาสนาของภิกษุ และสามเณร คือ เรื่อง "สุบินทกุมาร"

นิทานเรื่อง "สุบินทกุมาร" เมื่อสุบินบวชเป็นสามเณร ได้ใช้เวลาส่วนใหญ่ในการศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า โดยศึกษา "ธรรมเจดัมภีร์มูลสงฆ์ไค้สมายมากอยู่ในโบสถ์ไค้สบายแหละ" นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการใช้เวลาส่วนใหญ่ของสุบินว่า แลตอนบ่ายเณรก็พอแล้งงาน ก็เข้าไปในโบสถ์ไค้ความเคยเข้าไปท่องหนังสือ ท่องปาฏิโมกข์

จากนิทานแสดงให้เห็นว่า สุบินได้ทำหน้าที่ศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าอย่างดีที่สุด และจากการศึกษาพระธรรมนี้เองทำให้สุบินประพาศิคนไค้เหมาะสม และสามารถหาวิธีช่วยเหลือให้มารดาพ้นทุกข์ไค้ รวมทั้งหาทางช่วย ขจัดความทุกข์บีคาคไค้ลดน้อยลง

1.6.4.2 ออกบิณฑบาต กิจสำคัญของภิกษุ และสามเณร

ซึ่งจะละเว้นเสียมิไค้คือ การออกบิณฑบาต บทบาทของการออกบิณฑบาตของภิกษุ และสามเณรปรากฏในนิทาน 4 เรื่อง คือ เรื่องขางมัญญาปาปา น้ำผึ้งมาตริเคียว ลูกกาเร้า และเรื่องหลวงตาตะกละ

นิทานเรื่อง "นางมัญญาปาปา" ขณะนางมัญญาปาปาถูกสาวเศรษฐีปั้นวัวควายเล่นอยู่ข้างทางนั้นก็พอไค้มีพระอรหันต์เคินมาขอรับบิณฑบาตกินเหนียวเพื่อ "ไปทำกุศลสำหรับไค้จะอยู่อาศัย" นางเห็นดังนั้นก็โกรธที่พระภิกษุมารบกวนความศารายุของตน แต่นางก็นาคินเหนียวไปไค้บาตร

จากนิทานดังกล่าวไค้ให้เห็นบทบาทอย่างหนึ่งของภิกษุก็คือ การออกบิณฑบาต การออกบิณฑบาตในที่นี้มิไค้ใช่การบิณฑบาตข้าวปลาอาหาร แต่เป็นการบิณฑบาตคินเหนียวเพื่อนำไปสร้างที่อยู่อาศัยของภิกษุ

นิทานเรื่อง "น้ำผึ้งบาตรเดียว" กล่าวถึงภิกษุรูปหนึ่ง
เดินมาขอรับบิณฑบาตน้ำผึ้ง "เพื่อจะเอาไปขาย"

จากนิทานดังกล่าว ชี้ให้เห็นการบิณฑบาตที่แตกต่างจาก
ปัจจุบัน ซึ่งส่วนมากจะเป็นการบิณฑบาตข้าวปลาอาหาร

นิทานเรื่อง "ดูนกป่า" เปรียบดูนกป่า พลวาทสง
ได้อรรถ พอดีพระปัจเจกมาบิณฑบาต มาบิณฑบาตก็เห็นพระปัจเจกก็มีชื่อเสียง เลยไป
กวักข้าวในหม้อออกมาหมดเลย เอามาใส่บาตให้พระปัจเจก"

จากนิทานเรื่องนี้ชี้ให้เห็นการบิณฑบาตอาหารของ
พระปัจเจกว่า ออกบิณฑบาตในเวลาเช้า ผู้ต้องการทานบุญจึงต้องตื่นแต่เช้า และแสดงให้เห็น
เห็นความศรัทธาอันแรงกล้าของนางปัญจปาปาที่มีต่อการทำบุญอย่างแท้จริง เพื่อประชาชน
ตั้งใจทำบุญสักบาตร ภิกษุก็สามารถปฏิบัติภารกิจนี้ได้ด้วยดีตลอดไป

นิทานเรื่อง "หลวงตาตะกละ" หลวงตาออกไปบิณฑบาต
ปกติจะได้อาหารข้าว ๆ กัน บ้างเอิญวันหนึ่งได้เครื่องในควายมากจนต้องความอร่อย

จากนิทานทั้ง 4 เรื่องดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การบิณฑบาต
ของภิกษุนั้นสามารถบิณฑบาตได้ทั้งข้าวปลาอาหาร ยารักษาโรค และอุปกรณ์ต่างรับสร้าง
ที่อยู่อาศัย ดังนั้นการกล่าวถึงการบิณฑบาตข้าวปลาอาหาร น้ำผึ้ง และดินเผียว เมื่อต้น
การบิณฑบาตนอกจากจะทำให้ภิกษุได้สิ่งของตามความต้องการแล้ว ยังทำให้ประชาชนได้
ทานบุญสมตามความตั้งใจอีกด้วย จึงนับได้ว่าเป็นการกระทำที่ให้ประโยชน์ทั้งผู้รับและผู้ให้

1.6.4.3 ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาให้แก่ประชาชน
พุทธศาสนิกชนเชื่อว่า การทำบุญให้ทานเป็นสิ่งที่ดีที่พึงกระทำ นิทานที่กล่าวถึงการนิมนต์
พระภิกษุไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนาปี 3 เรื่อง คือ เรื่อง ไอ้โต เถลิงผ้าเบญจ และเรื่อง
หลวงตาไปสวดศพ

นิทานเรื่อง "ไอ้โต" กล่าวถึงบทบาทของภิกษุว่า มีหน้าที่
ต้องสวดมนต์ ให้ศีล และให้พรแก่ประชาชนที่มาทำบุญในวันพระ เมื่อ "ไอ้โต" ไปทำบุญที่วัด

ภรรยาได้สั่งให้รับศีลให้เรียบร้อยเสียก่อนจึงกลับ แต่ไอ้โตไม่เข้าใจว่าการรับศีลนั้นเป็น
อย่างไร ดังนั้นเมื่อหลวงพ่อกำลังไหว้โตก็พูดตามโดยเข้าใจว่าตนรับศีลจากหลวงพ่อ

การไปหาบุญที่วัดของไอ้โตนอกจากจะตั้งใจทำบุญแล้ว
ยังต้องการรับศีลจากหลวงพ่อ ดังนั้นเมื่อหลวงพ่อยังไม่ให้ศีลไอ้โตจึงต้องรอ แสวงให้เห็น
ว่าประชาชนเห็นความสำคัญของการรับศีลมาก

นิทานเรื่อง "สองยัวเมีย" สองสามีภรรยามีภรรยาใจดีพระมา
ฉันเพลที่บ้าน เมื่อพระสวดเรียบร้อยต่างก็เถียงกันว่าจะถวายเงินท่านเท่าไรดี

นิทานเรื่อง "หลวงตาไปสวดศพ" หลวงตาได้รับนิมนต์
ไปสวดศพเพราะมีชาวบ้านเสียชีวิต แต่หลวงตาไปรูปเดียวจึงถูกแกล้งกลับมา สาเหตุที่
หลวงตาถูกแกล้งเนื่องจากความโลภ เพราะเมื่อชาวบ้านมานิมนต์หลวงตาจ. ไปรูปเดียวเสมอ
โดยคิดว่าถ้าชาวบ้านถวายเงินจะได้ไม่ต้องแบ่งแก่ภิกษุผู้กวัดที่ไปด้วย

จากนิทานสรุปได้ว่า การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาให้แก่
ประชาชนนั้นกระทำได้ทั้งที่วัดและบ้าน การกระทำดังกล่าวมีความสำคัญสำหรับประชาชนมาก
เพราะทำให้เกิดความสุขใจว่าตนได้ทำความดี ส่วนผลที่ภิกษุได้รับจากประชาชนเป็นการ
ตอบแทนก็คือจตุปัจจัย และความเคารพนับถือในฐานะผู้ทรงศีล

1.6.5 แนะนำประชาชนให้ประพฤติดนินทาให้เหมาะสม ภิกษุ เป็น
บุคคลที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือมากกว่าบุคคลอื่น ๆ ดังนั้นการสั่งสอนหรือตักเตือน
ของภิกษุ จึงมักได้ผลดีกว่าตักเตือนของบุคคลทั่วไป นิทานที่กล่าวถึงบทบาทในการให้
คำแนะนำแก่ประชาชนให้ประพฤติดนินทาให้เหมาะสม ปรากฏในนิทาน 2 เรื่อง คือ เรื่อง
เศรษฐีหาผู้วิเศษ และเรื่องบาปเจ็ดประการ

นิทานเรื่อง "เศรษฐีหาผู้วิเศษ" เศรษฐีต้องการหาผู้วิเศษโดย
ประกาศว่า ถ้าใครเหาะขึ้นไปเอาขากที่เขวบนไฉนไม่ใผ่ใครจะรับเป็นผู้อุปัชฌ์
พระโศภคัลลณะเหาะผ่านมาทราบเรื่องราวจึงชี้แจงได้ทั้งว่า การเหาะไฉนไปให้
เรื่องยาก ไม่ต้องเป็นผู้วิเศษก็เหาะได้ และได้เหาะให้เศรษฐีดู เศรษฐีเมื่อฟัง
คำอธิบายก็เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งไปหลงเชื่อจนงายในสิ่งที่ผิดต่อไป

นิทานเรื่อง "บาปเจ้าพระการ" เมื่อพรานไปหาบุญและรับศีลจาก ภิกษุมาแล้ว ทำให้สาส์ตว์ไม่ได้ กรอบครวของพรานจึงเกิดคร่อน พรานจาเป็นต้องนาศีล ไปคืน แต่เมื่อนำศีลไปคืนภิกษุกลับไ้ยอมรับและบอกว่าศีลนั้นเป็นของพระพุทของค์ จะต้อง นานาไปคืนแก่พระพุทของค์เอง พรานจึงออกเดินทางนาศีล ไปคืนพระพุทของค์ที่บ่อกเขาอิชฌณ เมื่อพบพระพุทของค์แล้วพระองค์ก็ไ้ยอมรับศีลคืนบอกให้พรารักษาตอ ไปแล้วจะพบความ ร่ำรวยในที่สุค

การที่ภิกษุ ไ้ยอมรับศีลคืนจากพราน ก็เพื่อให้พรานเห็นว่าไม่จาเป็น ต้องประกอบอาชีพเบียดเบียนตัวก็สามารถหาเลี้ยงครอบครัวได้ แต่ภิกษุ ไ้บอกกับ พรานโดยตรง ต้องการให้พรานคิดได้เอง แต่พรานก็คิดไม่ได้จึงน เถิด ไปคืนกับพระพุทเจ้า พระองค์จึงบอกให้พรานรักษาศีลต่อไปจะได้พบความร่ำรวยในที่สุค

จากการกระทำดังกล่าวของภิกษุ นี้ให้เห็นว่าภิกษุ ไ้ผู้ซึ่งทางที่ถูกต้องให้ แก่ประชาชน โดยมิได้มุ่งหวังสิ่งใด เป็นการตอบแทน และเมื่อประชาชนปฏิบัติตามคำสั่งสอน ก็ไ้พบความสุขในชีวิต เช่น พรานพบความร่ำรวย เทรนรู้ไม่ต้องเสียทรัพย์สินให้แก่ผู้หวัง หลอกลวงให้หลงผิด

1.6.6 ในความอุปการะแก่ผู้ที่ยากที่พึ่ง มีบุคคลบางประเภทต้องอาศัย วัตถุเป็นที่กินอยู่หลับนอน บุคคลประเภทนี้มักเป็นบุคคลที่ไม่ไ้ญาติพี่น้อง หรือญาติพี่น้องไม่ยาก ให้อยู่ด้วย จึงต้องมาอาศัยวัด หรือภิกษุเป็นที่พึ่ง ดังปรากฏในนิทานเรื่องกาพรา

นิทานเรื่อง "กาพรา" กล่าวถึงไ้ปุคเป็นกบที่มีลักษณะแปลก ถ้าใคร เรียกชื่อคนนั้นจะต้อง "ชื้อออก" จึงไ้มีใครกล้าเรียกชื่อ พ่อแม่จึงต้องพาไปอยู่วัด

จากนิทานเรื่อง "ไ้ปุค" ทำให้ได้ข้อคิดว่ สิ่งใดที่ไ้ที่จะถูกส่งให้ ไปอยู่วัด การที่เป็นเช่นนั้นน่าจะเป็นเพราะชาวบ้านเชื่อว่าภิกษุเป็นบุคคลที่ไ้ที่สุด จึงมาจะ แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้มากกว่าบุคคลอื่น ๆ แต่บางครั้งนอกจากภิกษุ จะแก้ปัญหาให้ไม่ได้แล้ว ยังกลับไ้ได้รับความเดือดร้อนจากสิ่งที่ยาวบ้านยึดเชื่อบนขาให้วัดอีกด้วย ดังเช่น ไ้ปุค ทำให้หลวงตาต้องเดือดร้อน

บทบาทอื่น ๆ ที่ปรากฏในนิทานได้แก่ บทบาทของพ่อค้า ชาวไร่ ชาวนา พราหมณ์ คนเลี้ยงสัตว์ และบทบาทของลูกจ้าง

บทบาทของพ่อค้า พ่อค้า คือ ผู้ประกอบอาชีพค้าขาย จากนั้นบทบาทของพ่อค้า 4 ประการ ดังนี้

1. รับผิดชอบในการทำงาน ผู้รับผิดชอบในการทำงานย่อมสมควรจะได้รับรางวัลในการทำงานนั้น ดังปรากฏในนิทาน 3 เรื่อง คือ เรื่องไอ้คอกกับไอ้กรง บุคคี่กับเงินปัดทอง บุคคี่เสียข้าวเสียทอง และเรื่องบุมาลาอิสาน

นิทานเรื่องไอ้คอกกับไอ้กรง ไอ้คอกกับไอ้กรงเดินทางไปค้าขายตามภาคต่าง ๆ ของเมืองด้วยกัน ไอ้กรงรับผิดชอบในการค้ามาตลอดทำให้ขายสินค้าหมดเร็ว ก่อนจะถูกไอ้คอกหลอกให้ไปทำพินัยเรื่องหัวกระโหลกคนเทศน์ได้ ทำให้ไอ้กรงจำขาย และไอ้คอกเห็นสินค้าก็ถูกริบจนหมด

จากนิทานเรื่องนี้จะเห็นได้ว่าการรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมายได้ประสบความสำเร็จในการทำงาน แต่ถ้าเมื่อใดขาดความรับผิดชอบอาจทำให้ประสบความล้มเหลว เว้นไอ้กรงได้

นิทานเรื่อง บุคคี่มีเงินมีทองบุคคี่เสียข้าวเสียทอง โทษพราหมณ์มีอาชีพเป็นพ่อค้า ต่อมาเปลี่ยนกับการเลี้ยงวัว เขาบอกว่าเขาเลี้ยงไม่ได้ค้าขาย ไม่ได้มีเงินทองก็ขายจนลง"

การค้าขายจำเจ้าของหรือพ่อค้าหากความรับผิดชอบเสียแล้ว ก็ยากที่จะรวมกลุ่มกัน ดังนั้นพ่อค้าจึงไม่ควรสนใจกิจการอื่นมากกว่ากิจการค้าขายของตน

นิทานเรื่อง บุมาลาอิสาน บุมามีอาชีพทอนควายจากภาคอีสานมาขายภาคกลาง อาชีพนี้ต้องอาศัยความรับผิดชอบสูง เพราะการทอนควายมาเป็นฝูง ถ้าเจ้าของไม่ระมัดระวังควายก็อาจพลัดหลงทำให้ขาดทุน ดังนั้นพ่อค้าควายจึงต้องคอยดูแลควายของตนอยู่ตลอดเวลาว่า อยู่ครบหรือไม่

จากนิทานไม่ได้กล่าวว่าควายของปู้บาพลัดหายไป ซึ่งแสดงว่าปู้บามีความรับผิดชอบในหน้าที่สูง ดังนั้นจึงชี้ให้เห็นว่า พ่อค้าที่มีความรับผิดชอบในการค้าขายย่อมประสบผลสำเร็จ

จากนิทานทั้ง 3 เรื่องที่กล่าวมาแล้ว สะท้อนให้เห็นว่าพ่อค้าที่รับผิดชอบในการทำงานประสบความสำเร็จในการค้าขาย ส่วนพ่อค้าที่ขาดความรับผิดชอบต่อผล ความล้มเหลว และพบว่าสาเหตุที่ทำให้พ่อค้าขาดความรับผิดชอบก็คือการ เห็นแค่จำนวนอติแรก การพนันทำให้พบความเดือดร้อนในเวลาอันรวดเร็ว ส่วนการสนใจงานอติแรกมากเกินไป ก็ทำให้เกิดความเดือดร้อนเช่นกัน แต่มีลักษณะเป็นไปในทิศทาง

2. ประกอบกิจการงานอย่างไม่ประมาท การทำงานใด ๆ ก็ตาม ถ้าตั้งอยู่ในความประมาทก็ย่อมทำให้เกิดความล้มเหลว นิทานที่กล่าวถึงความไม่ประมาทของพ่อค้า คือเรื่องปู้มลาอีसान

นิทานเรื่อง 'ปู้มลาอีसान' กล่าวถึงปู้บาซ่อนควายจากภาค้อแล้วมาขายถึงภาคกลาง มีควายเป็นฝูง แต่ไม่ปรากฏว่าควายของปู้บาถูกลักขโมยเลย การที่เป็นเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าปู้บาไม่ประมาทโดยสวดสวดดูแลควายของตนอยู่เสมอ ซึ่งบ่งชี้ให้เห็นว่า ผู้ไม่ประมาทย่อมประสบความสำเร็จในการทำงาน

3. มีความอดทน การค้าขายต้องอาศัยความอดทนเป็นสำคัญ จึงจะทำให้กิจการค้าเจริญรุ่งเรือง ดังปรากฏในนิทาน 3 เรื่อง คือ เรื่องพูดไม่ซัด ปักคอกกับไ้กรง และ เรื่องปู้มลาอีसान

นิทานเรื่อง 'พูดไม่ซัด' กล่าวถึงคนมอญมาซื้อเข็มกับชาวจีน แต่ตั้งราคาแพงและคนมอญต่างก็พูดภาษาไทยไม่ชัด แต่คนจีนซึ่งเป็นพ่อค้าก็อดทนไปไล่แฉ่งความโกรธไปปรากฏ จึงสามารถขายสินค้าได้ตามความต้องการ

ความอดทนที่ปรากฏในเรื่อง 'พูดไม่ซัด' คือ ความอดทนในการไม่แฉ่งความไม่พอใจให้ปรากฏ

นิทานเรื่อง 'ปักคอกกับไ้กรง' ไ้คอกแสดงความอดทน คือ อดทนต่อการใช้ชีวิตอยู่ในเรือสำเภา เพราะการค้าขาย ด้วยสำเภาพ่อค้าจะต้องใช้เรือเป็นทั้งบ้านและสถานที่สำหรับค้าขาย ผู้รักความสะอาดจะขายยอมค้าขายประเภทนี้ไม่ได้

นิทานเรื่อง "ปู้มาจ้อฮ้าน" แสดงให้เห็นความมอดนของปู้มาในการใช้ชีวิต เรรอนไปกับฝูงควายท่ามกลางแสงแดดที่ร้อนจัด และจากความอดทนนี้ทำให้ปู้มาประสบผลสำเร็จในการค้าขายควายจนสามารถเก็บเงินซื้อที่ดินทำนาได้ตามความต้องการ

ในเรื่องความมอดนของพ่อค้าอาจสรุปได้ว่าพ่อค้าที่มีความอดทนย่อมได้พบความสำเร็จ 3 ประการ คือ ประการแรกทำให้ชาวจีนค้าได้สมดังความตั้งใจ ประการที่สองสภาพการเงินดีขึ้นและประการสุดท้าย สามารถสร้างหลักฐานที่มั่นคงให้แก่ชีวิตได้

4. พูจจ่าไฟเราะ การพูจจ่าไฟเราะ เป็นสิ่งสำคัญสำหรับพ่อค้า ดังปรากฏในนิทานเรื่อง "พูจจี้มีเงินมีทองพูจจี้มีเสียข้าวเสียของ" และเรื่องโกนันทวิศาล

นิทานเรื่อง "พูจจี้มีเงินมีทองพูจจี้มีเสียข้าวเสียของ" โทณพราหมณ์เป็นพ่อค้าต่อบายากจนเพราะเพลินกับการเลี้ยงวัว วัวส่งสารให้ไปทำงนนั้น เศรษฐีเรื่องลากเกวียนโดยวัวของตนจะเป็นผู้ลากเกวียนให้ตามที่ต้องการ พอถึงเวลาปรากฏว่าโทณพราหมณ์พูจจ่าไฟเราะ วัวจึงไม่ลากเกวียนให้ตามที่ตกลง โทณพราหมณ์จึงเห็นพอน วัวส่งสารจึงให้ไปทำงนใหม่ โทณพราหมณ์ก็ทำตามและพูจจ่าไฟเราะกับวัวของตน วัวจึงลากเกวียนไปให้ตามที่ตกลง

จากนิทานเรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่า การพูจจ่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับพ่อค้า โทณพราหมณ์เป็นพ่อค้า แต่พูจจ่าไฟเราะ วัวของตนยังทนคาพูดของโทณพราหมณ์ไม่ได้ ดังนั้นการที่โทณพราหมณ์ยากจนลงก็อาจเป็นเพราะการพูจจ่าไฟเราะด้วยก็ได้ เพราะการพูจจ่าไม่ฟังยอมทำให้ไม่มีใครอยากมาซื้อสินค้า

นิทานเรื่อง "โกนันทวิศาล" พ่อค้าเกล้อพูจจ่าไฟเราะกับวัวของตน วัวจึงแกล้งลากเกวียนบรรทุกเกล้อออกไปแต่ในน้ำทำให้เกล้อละลายน้ำหมด แต่เมื่อเจ้าของวัวขายให้ไปอยู่กับเจ้าของใหม่ เจ้าของใหม่พูจจ่าไฟเราะ วัวก็ช่วยทำงานจนเจ้าของใหม่ร่ำรวย จึงชี้ให้เห็นว่า การค้าขายเรื่องการพูจจ่าเป็นสิ่งสำคัญ ถ้าพูจจ่าก็ยอมนำทรัพย์สินสมบัติไป แต่ถ้าพูจจ่าก็ยอมนำความล้มเหลวมาให้เช่นกัน

บทบาทของชาวไร่ ชาวนา บทบาทของชาวไร่ ชาวนาที่ปรากฏในนิทานมี 4 ประการ ดังนี้

1. ขยันขันแข็งในการทำงาน นิทานนี้กล่าวถึงบทบาทของชาวไร่ ชาวนาว่า ต้องขยันขันแข็งในการทํารไร่ หนานาปี 5 เรื่อง คือ เรื่องไอ้โต ชาวนากับงูเห่า ลูกกำพร้า ท้าวแสนปม และเรื่องคนไปทํารไร่

นิทานเรื่อง "ไอ้โต" ไอ้โตมีอาชีพทํานาและขยันขันแข็งในการทำงาน ดังนั้น เมื่อไปขอลูกสาวเศรษฐี เศรษฐีจึงยอมยกให้ ไอ้โตขยันทํานาหากินได้ไร่ได้ข้าวมากจึง นำข้าวไปขาย แล้วนำเงินไปให้เศรษฐีเป็นค่าสินสอด เงินที่ ไอ้โตไปให้พี่ว่าวมาจนกระทั่ง เศรษฐีสงสัยว่าไปกู้ยืมเขามาหรือเปล่า

ความขยันในการทำงานย่อมประสบผลสำเร็จในงานที่ตั้งใจไว้ เช่น ไอ้โต หนานาได้ข้าวมากจนสามารถแต่งงานกับลูกสาวเศรษฐีได้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าชาวนาที่ ขยันยอมเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป และทำให้พบความสุขในชีวิตครอบครัว

นิทานเรื่อง "ชาวนากับงูเห่า" ชาวนาออกไปทำนํ้าต๋มตั้งแต่เช้า ทั้ง ๆ ที่เป็น ฤดูหนาวเหนียวไปพบงูเห่านอนหนาวจึงนำงูเห่ามาให้ความอบอุ่น สุดท้ายถูกงูเห่ากัดตาย การที่ชาวนาออกไปทำนํ้าต๋มตั้งแต่เช้าทั้ง ๆ ที่เป็นฤดูหนาวย่อมชี้ให้เห็นว่า ชาวนา ในเรื่องนี้มี ความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพ แต่ที่ต้องตายก็เพราะความประมาท

นิทานเรื่อง "ลูกกำพร้า" สามีน้องหญิงลูกกำพร้าคิดจะทํารไร่ หนานา แทนคนอื่นบ้าง จึงไปหาซื้อควาย และนำควายมาเลี้ยงเป็นอย่างดี เมื่อถึงฤดูทํานาก็ลงมือทํานา แรกนาขวัญ เลี้ยงดี เพื่อทำให้ทํานาได้ผลดี เมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยวข้าวปรากฏว่าได้ข้าวมากกว่าที่คิดไว้

การที่ชายผู้เป็นสามีของหญิงลูกกำพร้า ดูแลควายของตนอย่างดีที่สุดทำให้ควายอ่อน และแข็งแรง ทำให้ใช้งานได้ดีเต็มที่ นอกจากนี้ยังทำพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวนาตามประเพณี แสดงให้เห็นว่าชายผู้นี้เอาใจใส่และขยันขันแข็งในการทํานาอย่างแท้จริง

นิทานเรื่อง "ท้าวแสนปม" เมื่อท้าวแสนปมไปถางป่าทํารไร่ ถูกลิงมาทํารไถ่กันไม้ที่ ล้มลุกขึ้นมาใหม่ แต่ท้าวแสนปมก็ไม่หมดความพยายามเฝ้าดูจนจับลิงตัวแรกได้ จึงยอมแพ้มอบให้ ท้าวแสนปมปล่อยตน ท้าวแสนปมยอมทําคาขอร้องของลิงโดยลิงขอมให้ท้าวแสนปมขอสิ่ง ที่ ต้องการได้ 3 อย่าง

การที่ท้าวแสนปมออกไปตามไร่นากระทั่งปลูกพืช รวมทั้งเอาขบะลิ่งที่มาจากลาย
พืชผลได้นั้นนับว่าท้าวแสนปมเป็นคนขยันขันแข็งในการทำงานจึงได้พบกับความสำเร็จและ
สามารถสร้างฐานะให้ร่ำรวยขึ้นจนมีช้าง ม้า วัว ควายมาก

นิทานเรื่อง "คนไปดำไร่" ชายเจ้าของไร่ ไปนอนเฝ้าไร่ก็ไปถอยขบะลิ่งไปผล
ในไร่ของตน ไม่ให้ถูกทำลาย เพราะถ้าพืชผลถูกทำลาย การลงทุนลงแรง ก็ไปกับสูญเปล่า
และจากการกระทำดังกล่าวทำให้เขาได้พบสิ่ง และได้เงินทองจากสิ่ง

จากนิทานทั้ง 5 เรื่อง จะเห็นได้ว่า ชาวนาหรือชาวไร่ที่ขยันขันแข็งในการทำงาน
จะประสบผลสำเร็จตามที่คาดหวังไว้ หรือนิทานบางเรื่องไม่ได้กล่าวว่าประสบผลสำเร็จ
หรือไม่แต่เขาก็มีความหวังว่าจะประสบผลสำเร็จ

2. หมั่นดูแลสัตว์เลี้ยงของตน สัตว์เลี้ยงที่ปรากฏในนิทาน ได้แก่ วัว ควาย
ดังปรากฏในนิทาน 5 เรื่อง คือ เรื่องเมียเป็นผีปอบ สองเกลอนักขโมย กำนัน ถูกกำพร้า
และลูกเขยกับพ่อต่า (ภาค 3)

นิทานเรื่อง "เมียเป็นผีปอบ" สามีรู้ว่าภรรยาเป็นผีปอบ จึงลัดมือเท้าไว้พันผีปอบ
แต่พอภรรยาถาม สามีก็ตอบปฏิเสธว่า "เปล่า" เมื่อโจรผู้ร้ายนั้นมาจะได้ไหม เวลามีโจร
เข้ามาปล้น มาจี มาลักวัว ลักควายจะได้ไหมได้"

จากคำพูดของสามี ทำให้เห็นบทบาทอย่างหนึ่งของชาวนา คือ ถอดขบะลิ่งแล้ว
วัว ควาย ซึ่งเป็นสัตว์เลี้ยงของตนไม่ให้ถูกขโมย เพราะถ้าวัว ควาย ถูกขโมย ชาวนาก็
เพื่อร่อนตำนาไม่ได้

นิทานเรื่อง "สองเกลอนักขโมย" กล่าวถึงขโมยสองคนเข้าไปลักกล้วยของชาวนา
แต่บังเอิญเจ้าของตื่นเสียก่อน ขโมยจึงลักควายไม่ได้ การที่ชาวนาตื่นนั้นก็เพราะคอยระวัง
อยู่ตลอดเวลาเกรงว่าขโมยจะมาลักกล้วยของตน ดังนั้นจะเห็นว่า ชาวนาสนใจสัตว์เลี้ยง
ของตนมากยอมลำบากอดนอนเพื่อไม่ให้สัตว์เลี้ยงถูกขโมย ดังปรากฏในนิทานอีกเรื่องหนึ่งคือ
เรื่องกำพร้า

นิทานเรื่อง "กำพร้า" ไข่มุกกับเพื่อนเข้าไปลักกล้วยของชาวนา บังเอิญกล้วยไปถึง
หน้าบ้านของไข่มุกออกทำให้ "ตุ๋นร้องเจ้าของก็ตื่นขึ้นมากลั่นไม้ ขโมยก็วิ่งหนี

นอกจากเจ้าทองวัว กวายเป็นต้องคอยระวังไม่ให้สัตว์เลื้อยคลานขโมยแล้วยังต้องคอยดูแลสัตว์เลื้อยของคนที่ให้สุขสบาย ดังปรากฏในนิทานเรื่องลูกกำพร้า และเรื่องลูกเขยกับพอกา (ภาค 3)

นิทานเรื่อง "ลูกกำพร้า" สามีของนางลูกกำพร้า เมื่อไปซื้อควายได้มาแล้วก็เลี้ยงดูอย่างดี ไม่ที่ละ เป็นแกะเฝ้าอะไรวาง มาร์ควยไปเอาน้ำเอาทานเอาได้กิน ไปหาหญ้ามาให้กินเป็นอย่างดี ประณิบัติซัดสีกวาก็อ้วนพีขึ้น

การเลี้ยงดูควายอย่างนี้เองทำให้ควายแข็งแรง ใช้งานได้เต็มที่ทำให้ชาวนาทานาได้ข้าวมาก จึงนับเป็นการลงทุนที่คุ้มค่า

นิทานเรื่อง "ลูกเขยกับพอกา (ภาค 3)" ลูกชายไปโดนา ได้ยินเสียงควายหายใจแรง ๆ นะ ก็คิด วิค่น้ำใส่หัวควายนะ" แต่เนื่องจากมองไม่เห็นจึงกลายเป็นวิค่น้ำใส่พุ่มสะแก

การที่ลูกเขยวิค่น้ำใส่หัวควายก็เพื่อให้ควายหายร้อนจะได้ทำงานได้เต็มที่ ไม่เหนื่อยเร็ว ถ้าไม่คอยดูแลให้สุขสบาย กวายก็อาจจะทำงานได้ไม่เต็มที่อาจจะเกิดเสียตามมา

3. ออกทนในการทำงาน อาชีพรวไร ชาวนา เป็นอาชีพที่ต้องอยู่ท่ามกลางแสงแดดกลางทุ่งนา ดังนั้นชาวนาจึงต้องเป็นผู้ออกทนในการทำงาน ดังปรากฏในนิทาน 3 เรื่อง ดังนี้ คือ เรื่องคนไปทำไร่ ท้าวแสนปม ลูกเขยกับพอกา (ภาค 3)

นิทานเรื่อง "คนไปทำไร่" กล่าวถึง ชาวเจ้าของไร่ เมื่อปลูกพืชผลเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ต้องไปนอนอยู่ในไร่เพื่อเฝ้าพืชผลของตนไม่ให้ถูกเอาไวไม่ให้ถูกทำลาย

การที่ชาวไร่ต้องไปนอนอยู่ในไร่แทนการนอนในบ้านอย่างสะดวกสบายก็เพราะต้องคอยเฝ้าพืชผลของตนไม่ให้ถูกทำลาย และบังเอิญโชคก็ดียิ่งคิดว่าเขาตายจึงพาขึ้นไปหาผีบนต้นไทร จึงนำเงินทองมาใส่มือให้ เมื่อลงไปแล้วชาวนั้นจึงเอาเงินทองกลับมา

นิทานเรื่อง "ท้าวแสนปม" ท้าวแสนปมไปทำไร่ถูกสิงห์ทำลายพืชผลจึงต้องไปเฝ้าไร่ การไปเฝ้าไร่นี้เป็นหน้าที่ของชาวไร่เพื่อคอยดูแลพืชผลไม่ให้ถูกทำลาย และการไปเฝ้าไร่ครั้งนี้ทำให้ท้าวแสนปมจับได้ผู้ทำลายพืชผลของตนได้ จึงจึงให้ฆ้องวิเศษให้ไว้ ๖ ที่

ข้าวแสนปมจึงกลายเป็นผู้โชคร้าย คำนึงถึงเห็นว่าชาวไร่ต้องอดทนในการ ท างาน ไม่ได้ สุขสบายอย่างอาชีพอื่น เช่นปลูกพืชแล้วถูกทาลายก็ต้องอดทนปลูกใหม่เพื่อไว้ไว้ได้ผลผลิตตาม ที่ต้องการ

นิทานเรื่อง 'ลูกเขยกับพ่อต่า (ภาค 3)' แสดงให้เห็นความอดทนของชาวนา ที่ต้องอยู่ท่ามกลางแสงแดดที่ร้อนจัด คำนึงถึงลูกเขยได้ยินเสียงควายแสดงอาการร้อน จึงสาคน้ำให้ควาย เพื่อให้หายร้อนในเมื่อควายร้อนตนก็ต้องร้อนแต่ลูกเขยก็ไม่ได้บ่น ซึ่งแสดงว่า ชาวนาเป็นผู้มีความอดทนสูง

นอกจากนี้ยังมีนิทานบางเรื่องซึ่งกล่าวในลักษณะเดียวกับเรื่องลูกเขยกับพ่อต่า (ภาค 3) จึงไม่ยกมากล่าวไว้ ณ ที่นี้ เพราะมีเนื้อหาเหมือนกัน

จากนิทานทั้ง 3 เรื่องที่กล่าวถึงความอดทนของชาวไร่ ชาวนา สรุปได้ว่า ชาวไร่ ชาวนา ต้องอดทนต่อสภาพธรรมชาติที่ไม่อำนวยในการประกอบอาชีพ เช่น อากาศร้อนจัด และต้องอดทนในการท างานที่อาจต้องทำหลายครั้งกว่าจะได้ผลผลิตตาม ที่ต้องการ แต่ถ้าชาวไร่ ชาวนา อดทนต่อสิ่งที่กล่าวมาแล้วได้ก็จะประสบผลสำเร็จใน การประกอบอาชีพ

4. ประเพณีประเพณี มีประเพณีบางอย่างที่ชาวไร่ ชาวนาปฏิบัติสืบทอดกันมา เป็นประเพณีเกี่ยวกับอาชีพ ประเพณีที่พบว่าชาวไร่ ชาวนาในตำบลภูยาฯมีประเพณีก็คือ ประเพณีแรกนาขวัญ และประเพณีเลี้ยงผี

การประเพณีเกี่ยวกับการทำงาน คือ ประเพณีแรกนาขวัญ พบในนิทาน 2 เรื่อง คือ เรื่องลูกกาพรา และเรื่องลูกเขยเจ้าบุญญา

นิทานเรื่อง "ลูกกาพรา" กล่าวถึงสามีของหญิงลูกกาพราเปื่องวันสาส์นที่ชาวนา จะต้องทำพิธีแรกนาขวัญก็ได้ทำพิธีนั้นตามประเพณี ผู้เล่าเชื่อว่า การประเพณีตามประเพณีนี้ มีส่วนทำให้ชาวนาประสบผลสำเร็จในการท างาน คือ ทำให้ท างานได้ชวาก

นิทานเรื่อง 'ลูกเขยเจ้าบุญญา' พ่อต่ากล่าวว่า "วันนี้เป็นวันดี" จึงให้ลูกเขย ไปแรกนา ลูกเขยก็ทำตามคำสั่งของพ่อต่าทุกประการ การกระทำดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า

ชาวนาเห็นความสำคัญของการประพาศิตตามประเพณีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพของตนว่า เป็นสิ่งควรปฏิบัติ แต่ในนิทานเรื่องนี้ไม่ได้กล่าวว่า พ่อตาและลูกเขยได้รับผลจากการประพาศิตตามประเพณีอย่างไร

นอกจากการประพาศิตประเพณีแรกนาขวัญแล้วนิทานเรื่อง "ลูกกำพร้า" ยังกล่าวถึงการประพาศิตประเพณีเลี้ยงผีว่าเป็นการประพาศิตประเพณีที่ชาวนาเชื่อว่าถ้ากระทำแล้วจะทำให้ทำนาได้ข้าวมาก ดังกล่าวว่าหลังจากแรกนาแล้ว "ก็เอาเหล้าไปเลี้ยงผีตงนั้น (ตงนั้น) เหล้าขวดโก๋ตัว" จากการประพาศิตตามประเพณีเลี้ยงผี และแรกนาขวัญทำให้ชาวนาในเรื่อง "ลูกกำพร้า" ทำนาได้ข้าวมากเกินกว่าที่คิดไว้

จากนิทานทั้ง 2 เรื่องดังกล่าวมาแล้ว แสดงให้เห็นว่าชาวนาเห็นความสำคัญของการประพาศิตตามประเพณีเพราะเมื่อชาวนาประพาศิตตามประเพณีแล้วนาให้ได้รับผลตอบแทนในทางที่ดี เช่น ทำนาได้ข้าวมากเกินคาด

บทบาทของนายพราน พรานคือ ผู้ประกอบอาชีพล่าสัตว์ จากนิทานบทบาทของพราน 3 ประการ ดังนี้

1. ขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ พรานที่มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพสามารถหาเลี้ยงครอบครัวได้อย่างมีความสุข ดังปรากฏในนิทาน 3 เรื่อง คือ เรื่องสุบินทกุมาร นายเจ็ดประการ และเรื่องเมืองคัมภีร์

นิทานเรื่อง "สุบินทกุมาร" พรานผู้เป็นบิดาของสุบินหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการประกอบอาชีพล่าสัตว์เพียงอย่างเดียว เมื่อล่าสัตว์ได้มาแล้วก็ให้ภรรยาตำเป็นเนื้อเค็มและเนื้อย่างไปขายเพื่อเลี้ยงครอบครัวทำให้ครอบครัวของพรานอยู่ดีมีสุข แต่ต่อมาหลังจากพรานสิ้นชีวิต ภรรยาก็ต้องหาเงินขายเลี้ยงตนเอง ทำให้ฐานะยากจนลง

จากนิทานจะเห็นว่า พรานในเรื่องสุบินทกุมารต้องเป็นผู้ขยันในการประกอบอาชีพ เพราะกล่าวว่าหลังจากพรานเสียชีวิตแล้วทำให้ครอบครัวจนลง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าผู้ขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพย่อมพบกับความสำเร็จตามความตั้งใจ

นิทานเรื่อง 'บาปเจ็ดประการ' พราณในเรื่อง "ไม่ได้ทำอะไรโดนา.....ไม่ได้
หาสวนอะไรหรอก ลำแต่นื้อ และไถ่น้อยก็เอาไปขายเป็นอาชีพอ" เปื่อพราณไปรับกิลหามา
ทำให้ล้าสัตว์ไปไค้ครอบครัวจึงเตือคร่อน จำต้องนำศีลไปคืนเพื่อจะได้ประกอบอาชีพล้าสัตว์
ได้เช่นเดิม

พราณในเรื่อง "บาปเจ็ดประการ" ถึงแม้ไม่ใช่คนชื้อเกียจแต่เมื่อไม่ได้ประกอบอาชีพ
ของตน ก็ยอมทำให้ครอบครัวเตือคร่อน จึงมีสภาพคล้ายคนไม่ขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ
นั่นเอง จึงต้องพยายามนำศีลไปคืนเพื่อจะได้ล้าสัตว์ได้ตามปกติ ดังนั้นจึงชี้ให้เห็นว่าความขยัน
หมั่นเพียรในการประกอบอาชีพมีความสำคัญทั้งต่อตนเองและครอบครัว

นิทานเรื่อง "เมืองลับแล" พราณในเรื่องออกไปนั่งห้างคักสัตว์ในเวลากลางคืน
การที่พราณต้องยอมล่าปากออกไปนั่งห้างคักสัตว์ในเวลากลางคืน ก็เพราะสำนักในหน้าที่
ของพราณว่าต้องมีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ

2. ไม่ประมาทในการทำงาน อาชีพพราณเป็นอาชีพที่ต้องใช้ชีวิตอยู่ในป่า ดังนั้น
ถ้าประมาทก็อาจทำให้เกิดอันตรายแก่ตนเองและผู้อื่นได้ ดังปรากฏในนิทาน 2 เรื่อง คือ
เรื่องเมืองลับแล และเรื่องเรื่องของกรรม

นิทานเรื่อง "เมืองลับแล" กล่าวถึงพราณออกไปล่าสัตว์ในเวลากลางคืน มีคนไป
ร้องเรียก พราณก็คิดว่าถ้าคนลงไปคงไม่ปลอดภัย จึงไม่ลงไป แล้วไข่มึงยิงตรงไปที่ดวงไฟ
ที่ไหนได้กลายเป็นเสื้อยาวเลย"

ถ้าพราณประมาทก็คงกลายเป็นเหยื่อของเสือ ดังนั้นจึงเห็นว่าชีวิตของพราณเป็น
ชีวิตที่เสี่ยงต่ออันตรายและความตายตลอดเวลา

นิทานเรื่อง "เรื่องของกรรม" ขณะที่พราณ กำลังเพียรอยู่ในป่า ก็บังเอิญพบเณร
พราณไม่ยากให้เณรเห็นว่าตนกำลังล่าสัตว์ จึงพุ่งหอกขวอนเณร แต่ด้วยความประมาทไม่ดู
ให้รอบคอบทำให้หอกไปถูกเณรเข้า

จากนิทานทั้ง 2 เรื่อง จะเห็นว่า ความประมาทนอกจากอาจทำให้เกิดอันตราย
แก่ตนเองแล้ว ยังอาจทำให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นได้อีกด้วย

3. มีความอดทน นิทานที่กล่าวถึงความอดทนของพรานมี 2 เรื่อง คือเรื่อง
 พญาเจ็ดพันต์ และเรื่องมาปเจ็ดประการ

โสอูคร ซึ่งเป็นพรานในเรื่อง "พญาเจ็ดพันต์" เมื่อถูกใช้ให้ไปเลี้ยงงาของ
 พญาเจ็ดพันต์มาในทางอสุรพิตรหาแต่ียงนอน ก็ต้องใช้ชีวิตรอนแรมอยู่ในป่า การที่พรานต้อง
 ใช้ชีวิตอยู่ในป่าเป็นเวลานาน แสดงให้เห็นว่าพรานเป็นผู้มีความอดทน และความอดทนนี้เอง
 ที่ทำให้พรานทำงานได้สำเร็จตามความต้องการ ในเรื่องนี้คือต้องการคังงาพญาเจ็ดพันต์
 ได้สำเร็จ

นิทานเรื่อง "มาปเจ็ดประการ" พรานในเรื่องเมื่อรับศีลมาแล้วทำให้ฆ่าสัตว์ไม่ได้
 จึงต้องเดินทางนำศีลไปคืนกับพระพุทธเจ้า ระยะทางกว่าจะไปถึงจุดหมายพรานต้องเผชิญกับ
 อุปสรรคต่าง ๆ แก่พรานก็ไม่ไยดี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในการประกอบอาชีพของพรานคงต้อง
 พบกับความลำบากมากมาย จึงทำให้พรานเป็นผู้มีความอดทนอยู่ในตัว ดังนั้นเมื่อมาพบกับ
 ความลำบากจึงไม่ไยดีแต่ประการใด

บทบาทของกณเฑียร... ที่รวบรวมได้พบบทบาทของกณเฑียรสัตว์
 ประการเดียว คือ ต้อง
 สัตว์เลี้ยงของกณเฑียร
 นิทานเรื่อง
 โดยเมื่อนำแกะออกไปเล
 สุนัขป่ามากินแกะ เด็กเลี้ยงแกะจึง
 การที่เด็กเลี้ยงแกะร้องเรียกให้... มาช่วยไล่สุนัขป่า บ่อมแสดงใน
 เจ้าของสัตว์มีหน้าที่ต้องคอยป้องกันสัตว์เลี้ยงของกณเฑียรไม่ได้ได้รับอันตรายหรือถูกทำลาย
 บทบาทของลูกจ้าง ชายที่ประกอบอาชีพเป็นลูกจ้างมีเพียงเรื่องเดียว คือ เรื่อง
 ปู่มาลาอีसान

นิทานเรื่อง "ปู่มาลาอีसान" กล่าวถึงปู่มาหลังจากเลิกอาชีพการเป็นพ่อค้าควาย
 ก็หันมาประกอบอาชีพเป็นลูกจ้างทนายที่พนัสนิคม แต่ไปได้กล่าวว่าบทบาทของลูกจ้างทนายนั้น

ต้องทำอะไรบ้าง เพียงแต่กล่าวว่า การว่าจ้างทำนํานั้นจ้างกันเป็นปี "ปีนี้ 25 บาท" ต่อมาเมื่อมีเงินก็มาซื้อที่นา ที่สวน เป็นของตนเอง ซึ่งแสดงว่าอาชีพนี้ไม่มั่นคง ถ้ามีอาชีพอื่นที่มั่นคงกว่าก็จะเลิกอาชีพรับจ้างทันที

2. บทบาทของสตรี นิทานชาวบ้านคำบล้ายหมี สะท้อนให้เห็นบทบาทสตรีในสถานภาพต่าง ๆ ต่อไปนี้

2.1 บทบาทของธิดา ธิดามีความสัมพันธ์กับบิดาและมารดามาก ดังนั้นบทบาทของธิดาจึงเป็นบทบาทที่พึงปฏิบัติต่อบิดามารดานั่นเอง จากนิทานพมบทบาทของธิดา 2 ประการ ดังนี้

2.1.1 อยู่ในโอวาทของบิดามารดา บิดามารดาสั่งสอนธิดาก็เพื่อหวังให้เป็นคนดี ดังนั้นธิดาจึงควรอยู่ในโอวาทของบิดามารดา ดังปรากฏในนิทาน 2 เรื่อง คือ เรื่องทำนุญทำนุศล กับเรื่องพระเจ้าโศกการาช

นิทานเรื่อง "ทำนุญทำนุศล" แม้เป็นคนใจบุญสุนทานทำนุญต่กบฏาทรทุกวัน วันหนึ่งอยากให้ลูกสาวทำนุญต่กบฏาทรบ้างจึงบังคับให้ใส่บาตร ลูกสาวไม่อยากทำนุญแต่ขัดไม่ได้ จึงนำข้าวไปคว่ำใส่ในบาตรอย่างเสียบไม่ได้

การที่ลูกสาวไม่นึกศรัทธาจะทำนุญใส่บาตร แต่เมื่อถูกบังคับก็ยอมปฏิบัติตาม แสดงให้เห็นว่าลูกสาวในเรื่อง "ทำนุญทำนุศล" อยู่ในโอวาทของมารดาจึงได้ชื่อว่าลูกที่ดีเช่นกัน ถึงแม้ว่าจะมีการบิดพลิ้วบ้าง แต่ก็ไม่ได้ฝ่าฝืนคำสั่งแต่ประการใด เพราะถ้าลูกสาวจงใจจะขัดคำสั่งก็คงจะทำได้ แต่ลูกสาวก็มีได้กระทำ

นิทานเรื่อง "พระเจ้าโศกการาช" เมื่อพระราชธิดาทั้ง 5 พระองค์ของพระเจ้าโศกการาชออกไปสร้างบ้านเมืองใหม่พร้อมกับพระราชโอรสอีก 4 พระองค์ พระราชธิดาทั้งหมดก็ได้ขัดคำสั่งแต่ประการใด ยอมรับสภาพของตนโดยดี นอกจากนี้ยังมิได้บงกชให้พระราชโอรสอีก 4 พระองค์กระด้างกระเดื่องต่อพระราชบิดาอีกด้วย

การกระทำดังกล่าวของพระราชธิดาทั้ง 5 พระองค์ แสดงให้เห็นว่า พระราชธิดาเป็นผู้ที่เห็นความสำคัญของการอยู่ในโอวาทของบิดามากกว่าความโลภในทรัพย์สินสมบัติ และความสะกดกลมายั่วคน และจากผลแห่งการกระทำนี้เองทำให้ทุกพระองค์ได้พบกับความสุขในชีวิตครอบครัวเป็นการตอบแทน

จากนิทานทั้ง 2 เรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่าบทบาทของธิดาที่อยู่ในโอวาทของบิดามารดา ทำให้เกิดผลดีคือความสงบ ความสุข ทั้งภายในครอบครัวและบ้านเมือง

นอกจากนิทานที่กล่าวถึงธิดาที่อยู่ในโอวาทของบิดามารดาแล้ว ยังมีนิทานที่กล่าวถึงบทบาทของธิดาที่ไม่อยู่ในโอวาทของบิดามารดาอีกด้วย ดังปรากฏในนิทาน 2 เรื่อง คือ เรื่องนางฉม่อม และเรื่องผู้หญิงหลอกผู้ชาย

นิทานเรื่อง "นางฉม่อม" เมื่อนางฉม่อมทราบว่าตนเป็นลูกช่างก็บอกกับแม่ว่าตนจะไปตามหาพ่อ พี่สาวซึ่งเป็นลูกต่างพ่อเป็นห่วงจึงติดตามไปด้วย ส่วนแม่ไม่ได้กล่าวว่าอนุญาตให้ไปหรือไม่ เมื่อไปพบพ่อแล้วไปได้เสียกับพราวนนกระทั่งมีลูกเกิดขึ้นทำให้ช่างผู้เป็นพ่อเสียใจมากจึงกลั่นใจตาย นางฉม่อมกับสามีจึงเดินทางกลับบ้านของตน ขณะเดินทางพบนางยักษ์มาแย่งสามีไปโดยฉลิกนางให้ตกน้ำ นางต้องได้รับความทุกข์อยู่ระยะหนึ่งจึงพบความสุข

การลักลอบได้เสียกับพราวนของนางฉม่อมเป็นการกระทำที่ไม่อยู่ในโอวาทของช่างผู้เป็นพ่อ นางฉม่อมจึงจัดได้ว่าเป็นลูกที่ไม่ดี ไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อ และการฝ่าฝืนคำสั่งสอนของพ่อทำให้พ่อเสียใจมาก และรู้สึกผิดหวังในตัวลูกจึงกลั่นใจตาย นางฉม่อมจึงได้ชื่อว่าเป็นผู้หาพ่อทางอ้อม และผลที่นางได้รับตามมาก็คือต้องได้รับความทุกข์ทรมานอยู่ระยะเวลานาน ซึ่งอาจจะเป็นผลกระทบสืบเนื่องมาจากการกระทำของคนที่ทำให้พ่อต้องได้รับความทุกข์ก็ได้

นิทานเรื่อง "ผู้หญิงหลอกผู้ชาย" พ่อแม่พยายามป้องกันมิให้ลูกสาวเกิดความผิดหวังเรื่องผู้ชาย แต่ลูกสาวกลับคิดว่าการหลอกให้ผู้ชายเข้ามาหาตนในเวลากลางคืนแล้วกลั่นแกล้งเป็นเรื่องสนุก การกระทำดังกล่าวแสดงว่านางไปอยู่ในโอวาทของบิดามารดา ผลที่ตามมาคือนางต้องเสียตัวให้ชายคนหนึ่งที่ได้กลอบเข้ามาหาตน

การกระทำของหญิงสาวในเรื่องผู้หญิงหลงผู้ชาย ชี้ให้เห็นโทษของการไม่อยู่ในโอวาทของบิดามารดาว่าทำให้ต้องได้รับความเสียใจ และได้รับความอับอาย เป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ

จากนิทานทั้ง 4 เรื่อง ดังกล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า ชิดาที่อยู่ในโอวาทของบิดามารดา ได้รับผลดีตอบสนอง ส่วนชิดาที่ไม่อยู่ในโอวาทของบิดามารดา ก็ได้รับผลด้านลบ และความเสียใจเป็นการตอบแทน นิทานเหล่านี้จึงควรเป็นตัวอย่างแก่ชิดาทั่วไป

2.1.2 เลี้ยงดูบิดามารดาเมื่อยามชราหรือเจ็บไข้ได้ป่วย นิทานที่กล่าวถึงการเลี้ยงดูบิดามารดาของชิดา ปรากฏในนิทาน 3 เรื่อง คือ เรื่องนางปัจจุปาปา เรื่องทศกัณฐ์เสียใจ และเรื่องลูกเขยเว้าปัญญา

นิทานเรื่อง "นางปัจจุปาปา" กล่าวถึงพระราชาหาวิธีการพานางปัจจุปาปาเข้าพระราชวัง โดยมีให้พระประยูรญาติและทหารทุกคนรังเกียจนาง จึงนำเครื่องเพชรไปให้นางปัจจุปาปา ขณะนั้นพ่อของนางป่วย พระราชาจึงแนะนำให้นางนำแหวนไปขายเพื่อนำเงินมารักษาพ่อ

จากนิทานจะเห็นว่า นางปัจจุปาปาต้องเลี้ยงดูบิดาเพราะบิดาอยู่กับนาง และเมื่อบิดาป่วยก็รักษาพยาบาล แต่เนื่องจากไม่มีเงินพระราชาจึงแนะนำให้นางนำแหวนไปขาย นางปัจจุปาปาจึงนับได้ว่าเป็นชิดาที่เลี้ยงดูบิดาแบบเกษรา ร.ร.ที่จะไปการรักษาพยาบาลเมื่อยามเจ็บป่วยและผลจากการกระทำ ทำให้นางพบความสุข

นิทานเรื่อง "ทศกัณฐ์เสียใจ" เมื่อนางทศกัณฐ์จะครบคร่าวออกไปประกอบอาชีพทำไร่นากระทั่งมีฐานะร่ำรวย ก็คิดถึงบิดามารดาจึงเดินทางมาเยี่ยม "มาแล้วก็เลยมาสร้างบ้านให้กับพ่อแม่ ไม่ให้ไปไหนแล้ว ก็เลยเป็นวาสนาของเขา สองตัวเมีย นั้นแหละ พ่อแม่ก็ตลกดีใจเลยร่ำรวยไปเลย"

การกระทำดังกล่าวมานี้ได้นำนางทศกัณฐ์เสียใจเป็นชิดาที่ดี เลี้ยงดูบิดามารดาตามสมควรภาพ ถึงแม้บิดามารดาจะมีฐานะร่ำรวยอยู่แล้วชิดาก็ไม่ควรละเลยหน้าที่นี้ แสดงให้เห็นว่านางทศกัณฐ์เห็นความสำคัญของการเลี้ยงดูบิดามารดา

นิทานเรื่อง 'ลูกเขยเจ้าปัญญา' ลูกเขยทาบอดตาใส่ "มาอยู่บ้านพ่อตา บ้านพ่อตาแมยายก็ ใจตัวเองนะบอก บอดตาใส่ แต่พยายามไม่ให้พ่อตา แมยายรู้"

การที่ลูกเขยมาอยู่บ้านพ่อตา แมยาย บอมแสดงว่า เรือแต่งงานแล้ว ภรรยาไม่ได้แยกครอบครัวออกไป แต่อาศัยอยู่กับบิดามารดาของตน การที่ชิตาอยู่บ้านเดียวกับบิดาของตน ก็เพื่อทำหน้าที่เลี้ยงดูบิดาในยามแก่ชราหรือยามเจ็บไข้ได้ป่วยนั่นเอง ดังนั้น การเลี้ยงดูบิดายามแก่ชราจึงเป็นสิ่งที่ชิตาพึงกระทำ

2.2 บทบาทของพี่สาว-น้องสาว พี่สาวและน้องสาวเป็นบุคคลซึ่งมีความใกล้ชิดและผูกพันกันมากกรองลงมาจากความผูกพันของบุตร-ชิตาที่มีต่อบิดามารดา บทบาทของพี่สาวและน้องสาวที่พึงปฏิบัติต่อกันมี 2 ประการ ดังนี้ คือ

2.2.1 น้องสาวต้องเชื่อฟังพี่สาว บทบาทนี้ปรากฏในนิทานเรื่อง "แม่คำใจบุญ" เพียงเรื่องเดียว

นิทานเรื่อง "แม่คำใจบุญ" พี่สาวและน้องสาว, ายเร็วไปค้าขายด้วยกัน บังเอิญพบภิกษุขอโดยสารข้ามฝั่ง ทั้งสองรับภิกษุข้ามฝั่งไป แต่เมื่อส่งภิกษุเรียบร้อยแล้ว ทั้งสองต่างถกเถียงกันเรื่องการไหว้ภิกษุว่าไหว้แบบใดจึงจะได้บุญ พี่สาวคิดว่าการไหว้ภิกษุโดยไม่หันหน้ามาทางพระนั้นไม่ได้บุญ ส่วนน้องสาวไม่เห็นด้วยเพราะคิดว่าบุญอยู่ที่จิตใจ และความตั้งใจมากกว่าการดูเพียงอาการภายนอกที่แสดงออก แต่สุดท้ายก็ยอมแพ้ไม่เถียงพี่สาว

การที่น้องสาวยอมแพ้พี่สาวนั้นเพราะเคยเชื่อฟังกันมาก่อน และถึงแม้จะมีเหตุผลก็ก็ตาม แต่ก็ต้องเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นพี่ น้องไม่ควรเอาชนะพี่เพราะพี่มีฐานะต้องปกครองดูแลน้องต่อบิดามารดา ดังนั้นเมื่อขาดบิดามารดาแล้วน้องก็ต้องเชื่อฟังพี่สาว เช่นเดียวกับการเชื่อฟังบิดามารดา และผลจากการเชื่อฟังนี้เองทำให้ยุติการถกเถียงลงได้

2.2.2 พี่สาวต้องดูแลน้องสาวไม่ให้ได้รับความเดือดร้อน พี่สาวต้องปกครองและดูแลน้องต่อบิดามารดา จึงต้องทำในสิ่งที่คิดว่าน้องจะมีความสุข ทั้งปรากฏในบทบาทของพี่สาวในนิทานเรื่อง "นางผมหอม"

นิทานเรื่อง "นางฉมหมอม" ถึงแม่พี่สาวของนางฉมหมอมจะไม่ใช้พี่สาว
แต่ ๆ ก็ตาม แต่เมื่ออยู่ในฐานะพี่สาว เมื่อรู้ว่ำน้องถอง การไปถามหาพ่อซึ่งเป็นช่างในป่า
ด้วยความหวังใจจึงติดตามไปด้วย และสุดท้ายนางก็ถูกช่างพ่อของนางฉมหมอมฆ่าตาย

พี่สาวของนางฉมหมอมต้องตายในครั้งนีเพราะคิดการน้องสาวไป
ชี้ให้เห็นว่าพี่สาวต้องรับผิดชอบดูแลทุกข์สุขของน้องเช่นเดียวกับบิดาต้องดูแลทุกข์สุขของ
บุตร-ธิดา แต่พี่สาวจะทำหน้าที่นี้ก็ต่อเมื่อใบ้บิดามารดาดูแลหรือยามต้องจากบิดามารดา
ไปตามลำพังเท่านั้น จะเห็นได้ว่าพี่สาวพยายามป้องกันน้องสาวไม่ให้เดือดร้อน แต่สุดท้าย
ตนเองต้องกลายเป็นผู้เดือดร้อนเสียเอง เรียกได้ว่าเพื่อความสุขของน้องสาว พี่สาวยอม
ตายได้ อาจกล่าวได้ว่าพี่สาวเห็นความสำคัญของบทบาทนี้จากแบบชีวิตที่ยอมสละได้

2.3 บทบาทของภรรยา สามีและภรรยาเป็นเสมือนญาติกัน มี
หน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกัน ดังนั้นบทบาทของภรรยาจึงเป็นบทบาทที่ภรรยาพึงปฏิบัติต่อสามี
จากนิทานพบบทบาทของภรรยา 5 ประการ ดังนี้

2.3.1 จักการงานในบ้านให้เรียบร้อย หน้าที่ความรับผิดชอบการงาน
ในบ้านส่วนใหญ่เป็นของภรรยา ภรรยาจึงจำเป็นต้องดูแลการงานต่าง ๆ แล่านั้นให้เรียบร้อย
ดังปรากฏในนิทาน 3 เรื่อง คือ เรื่องท้าวแสนปม เมียเป็นผีปอบ และเรื่องภรรยาผู้รักกิจ

นิทานเรื่อง "ท้าวแสนปม" เมื่อท้าวแสนปมและภรรยา ถูกขโมยไล่ให้
ออกจากบ้านเมือง ท้าวแสนปมก็ออกไปหาไรตามลำพัง ปลอบให้ภรรยาอยู่บ้าน เมื่อภรรยา
อยู่บ้านจึงเข้าใจว่าต้องมีหน้าที่ดูแลการงานต่าง ๆ ภายในบ้าน และต้องดูแลให้เรียบร้อย
เพราะทั้งสองคือท้าวแสนปมและภรรยาไม่เคยมีเรื่องทะเลาะเกี่ยวกับเรื่องการงานในบ้านเลย

การจักการงานในบ้านให้เรียบร้อยเป็นหน้าที่ของภรรยา ถ้าภรรยา
รับผิดชอบได้เรียบร้อย ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้งก็ไม่เกิดขึ้น ทำให้ภรรยาที่มีความสุข
และประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ เช่นครอบครัวของท้าวแสนปม จึงนับได้ว่า
สังคมให้ความสำคัญกับบทบาทภรรยาในข้อนี้มาก

นิทานเรื่อง "เกียณณ์บอบ" ภรรยาไม่สามารถหาหน้าที่รับผิดชอบ การงานให้เรียบร้อยได้ แต่สามีก็เจ็บใจเพราะปีเหตุผลที่สมควร นิทานกล่าวว่ในวันหนึ่งสามี และภรรยาไปหากบด้วยกัน กว่าจะกลับมาก็มืด สามีให้ภรรยาช่วยทำกบ แต่ภรรยาเหนื่อยจึง ขอนอนก่อน สามีเห็นใจจึงหากบเพียงคนเดียว

จากนิทานเรื่องนี้จะเห็นว่า บางครั้งภรรยาก็อาจมกพร่องในหน้าที่ได้ ถ้ามีเหตุผลที่สมควร แต่ถ้าไม่มีเหตุผลที่สมควรอาจเกิดการทะเลาะวิวาท ค้าวปรากฏใน นิทานเรื่อง คนชู้เกียจ

นิทานเรื่อง 'คนชู้เกียจ' สามีไปหากบมาให้ภรรยาทำ แต่ภรรยา เป็นคนเกียจคร้าน ไม่ยอมทำ สามีก็ตัดสินใจหาเมียเอง เสรีจเรียบร้อยแจ้วจึงเรียกภรรยา มากินข้าวด้วยกัน ภรรยาก็ใจมากินข้าวด้วย สามีจึงยกกะละมังข้าวต้มที่ภรรยาเป็นการ สั่งสอนในฐานะที่เกียจคร้านไม่ชอบทำหน้าที่ของตนให้เรียบร้อย

จากนิทานนี้จะเห็นว่าภรรยาที่จัดการงานไม่เรียบร้อยย่อมเกิด ปัญหาทะเลาะวิวาทกับสามี และอาจต้องเจ็บตัวได้ ดังนั้นภรรยาจึงควรรับผิดชอบหน้าที่ ของตนให้เรียบร้อย

2.3.2 สงเคราะห์ญาติของทั้งสองฝ่าย การที่สามีภรรยาแต่งงาน แล้ว แต่ต้องอยู่รวมกับญาติของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนั้น ภรรยาในฐานะผู้รับผิดชอบภายในบ้าน มีหน้าที่ต้องสงเคราะห์ญาติของตนและญาติของสามี

การสงเคราะห์ญาติของตน เช่น บิดามารดาของภรณานั้น จากนิทาน ที่รวบรวมได้ไม่ปรากฏว่ามีภรรยาเรื่องใดที่ไม่สงเคราะห์ญาติของตน ตัวอย่างของภรรยา ที่สงเคราะห์ญาติของตนเช่น นิทานชุดลูกเขยกับพ่อตา สามี ภรรยา และพ่อตาอยู่รวมบ้าน เดียวกัน แต่ไม่ปรากฏว่ามีปัญหาระหว่างภรรยาและบิดามารดาของตน ปัญหาที่พบคือปัญหา ภรรยาไม่สงเคราะห์ญาติของสามี ดังปรากฏในนิทาน 2 เรื่อง คือ เรื่องแม่ตัวกับลูกสะใภ้ และเรื่องแม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยง

นิทานเรื่อง “แม่ผัวกับลูกสะใภ้” สามียไปเป็นทหารปล่อยให้ภรรยาดูแลมารดาแทนตน ปรากฏว่าภรรยาไม่สนใจดูแลแม่สามี ซ้ำยังกลั่นแกล้งแม่สามีให้กินข้าวกับมะกอกตลอดเวลา 2 ปี ที่สามียไปอยู่ เมื่อสามียปลดจากทหารและทราบความจริงจึงต้องแยกทางกัน

การที่ภรรยาไปส่งเคราะห์ญาติของสามีนั่น ไม่ได้กล่าวว่าเป็นเพราะเหตุผลใด ปรากฏเหตุผลที่ตามมาคือ ทำให้เกิดความแตกแยกภายในครอบครัว ดังนั้นภรรยาจึงควรส่งเคราะห์ญาติของสามียให้เหมือนกับญาติของตน

นิทานเรื่อง “แม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยง” แม่เลี้ยงรักลูกของตนมากแต่ขณะเดียวกันก็รังเกียจลูกเลี้ยง กลั่นแกล้งลูกเลี้ยงต่าง ๆ เพื่อสามียทราบความจริงจึงต้องแยกทางกัน

จากนิทานทั้ง 2 เรื่องดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่า ถ้าภรรยาต้องการมีชีวิตอยู่ร่วมกับสามีอย่างราบรื่นจะต้องรู้จักส่งเคราะห์ญาติของสามีย ไปเกี่ยวกับส่งเคราะห์ที่ญาติของตน

2.3.3 ไม่นอกใจสามี ความหวาดระแวงเรื่องความซื่อสัตย์ของสามีและภรรยาเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชีวิตครอบครัวแตกแยก ดังนั้นสามีภรรยาจึงควรซื่อสัตย์และไม่นอกใจกัน ดังปรากฏในนิทานเรื่อง ความซื่อสัตย์และเรื่องไอ้คคกับไอ้กรง

นิทานเรื่อง “ความซื่อสัตย์” กล่าวถึงหญิงคนหนึ่งซื่อสัตย์ภอสามี ตายไปจึงได้ไปเกิดบนสวรรค์

จากนิทานเรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่า ความซื่อสัตย์เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งระหว่างสามีและภรรยา ภรรยาซื่อสัตย์ต่อสามีเพียงอย่างเดียว โดยไม่ได้ทำความดีอื่นใด ตายไปยังได้ไปเกิดบนสวรรค์

นิทานเรื่อง “ไอ้คคกับไอ้กรง” เมื่อหัวกระโหลกของไอ้คค “ไปบอกกะไ้อ้วว่าเมียมีฐู นอกแท่งนั้นแหะ ผัวเมียก็ชู้กันไปเกิด”

เพียงแต่สามีระแวงว่าภรรยาคนมีฐูยังทะเลาะกันถึงขั้นตบตี ถ้าภรรยามีฐูจริง คงเกิดเรื่องเดือดร้อนมากกว่านี้ ดังนั้นความซื่อสัตย์จึงเป็นสิ่งที่สำคัญมากระหว่างสามีและภรรยา

2.3.4 รักษาทรัพย์ที่สาบหมามาได้ เมื่อสามีหาทรัพย์มาได้ ภรรยา มีหน้าที่ต้องช่วยรักษาทรัพย์นั้นไว้ เพื่อไว้ใช้จ่ายในครอบครัว การรักษาทรัพย์ที่สาบหมาได้นี้ ปรากฏในนิทานเพียงเรื่องเดียว คือเรื่องสองฉัวเมีย

นิทานเรื่อง "สองฉัวเมีย" กล่าวถึงสามีภรรยาตกเงินกันเรื่อง เงินทำบุญ สามีจะถวายพระ 50 บาท ส่วนภรรยาจะถวาย 20 บาท การที่ภรรยาคิดว่า ควรจะถวายน้อยเพราะคิดว่าจะต้องนำเงินนี้ไว้เพื่อ "ให้ลูกกินบ้างอะไรบ้าง ถ้าถวายพระ มากก็จะเดือดร้อน การที่ภรรยาต้องคิดให้รอบคอบเพราะตนมีหน้าที่ต้องดูแลการใช้จ่าย ภายในครอบครัว และต้องรักษาทรัพย์ที่สาบหมาได้ให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุด

การที่ภรรยามีหน้าที่ดูแลทรัพย์ที่หมาได้ทำให้ภรรยาถูกล้อว่าเป็นคน ทรชนี่ถี่เหนียว ความจริงอาจเป็นเพราะภรรยาว่าถ้าใช้จ่ายมากแล้วจะต้องเดือดร้อน จึงพยายามประหยัดเท่าที่จะทำได้

2.3.5 ช่วยเหลือภาระงานของสามี ภรรยานอกจากมีหน้าที่ทำงานบ้าน แล้วยังมีบทบาทช่วยสามีทำงานต่าง ๆ ดังปรากฏในนิทาน 2 เรื่อง คือ เรื่องลูกกำพร้า และเรื่องคารินสิบเก้ไปหาปลา

นิทานเรื่อง "ลูกกำพร้า" กล่าวถึงหญิงลูกกำพร้าช่วยสามีทำนาตั้งแต่ สามีไปซื้อควายมา ภรรยาก็ 'ไปนาหว่ามาให้กินเป็นอย่างดี' และเมื่อสามีไปแรกนาภรรยา ก็ไปช่วยจนเสร็จเรียบร้อย

การกระทำดังกล่าวของหญิงลูกกำพร้าจึงได้ชื่อว่า เป็นภรรยาที่ช่วยเหลือ ภาระงานของสามี และจากการช่วยกันประกอบอาชีพนี้เองทำให้สามีภรรยา 'นี้ทำนาได้ข้าว มากกว่าเพื่อนบ้านใกล้เคียง

นิทานเรื่อง "คารินสิบเก้ไปหาปลา" กล่าวถึงคารินสิบเก้และภรรยา ช่วยกันพายเรือไปหาปลา การที่ภรรยาช่วยสามีพายเรือไปหาปลานี้ แสดงให้เห็นบทบาท อย่างหนึ่งของภรรยา คือ การช่วยเหลือภาระงานของสามี การช่วยเหลือภาระงานของภรรยา ในเรื่องนี้ทำให้ทั้งสองผ่านพ้นอุปสรรคต่าง ๆ มาได้อย่างเรียบร้อย

2.4 บทบาทของมารดาและบทบาทอื่น ๆ

บทบาทของมารดา มารดาเป็นผู้ให้กำเนิดบุตร ธิดา จึงมีความใกล้ชิดกับบุตร ธิดามาก ดังนั้นบทบาทของมารดาจึงหมายถึง บทบาทที่มารดาพึงปฏิบัติต่อบุตรธิดาของตน จากนิทานพบบทบาทของมารดา 4 ประการ ดังนี้

2.4.1 เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของบุตร ธิดา ดังปรากฏในนิทาน 4 เรื่อง คือ เรื่องพระเจ้าโศกการาช สุนันทกุมาร ผู้หญิงหลอกผู้ชาย และเรื่องแม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยง

นิทานเรื่อง "พระเจ้าโศกการาช" พระมเหสีองค์ใหม่ของพระเจ้าโศกการาชเมื่อประสูติพระราชโอรสแล้ว ก็เกิดความหึงหวงแย่งเกรงว่าโอรสของตนจะไม่ได้รับความสุขเมื่อโตขึ้น ดังนั้นเมื่อพระเจ้าโศกการาชตรัสอนุญาตให้ทำอะไรก็ได้ตามความต้องการ พระมเหสีจึงขอพระราชทานราชสมบัติให้แก่โอรสของตน พระเจ้าโศกการาชจำต้องพระราชทานราชสมบัติให้ตามที่ได้ตรัสไว้

การที่พระมเหสีองค์ใหม่ทำเช่นนั้นเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม เพราะราชสมบัติควรเป็นของโอรสและธิดาของพระมเหสีองค์แรกซึ่งมีศักดิ์เป็นพี่มากกว่า แต่การกระทำดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าพระมเหสีองค์ใหม่มีความรักและหึงหวงแย่งเกรงว่าจะต้องพบกับความลำบากในวันข้างหน้า ดังนั้นเมื่อมีช่องทางใดที่จะทำให้โอรสของตนได้รับความสุข จึงกระทำการที่นับได้ว่าพระมเหสีองค์ใหม่เป็นตัวอย่างมารดาที่หึงหวงเอาใจใส่ และป้องกันมิให้ความทุกข์เกิดขึ้นแก่บุตรของตนอย่างแท้จริง แม้ความหึงหวงนี้มีมากเกินไปจึงทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

นิทานเรื่อง "สุนันทกุมาร" สุนันทขออนุญาตมารดาเพื่อบรรพชาเป็นสามเณร แต่มารดาไม่ยอมอนุญาต เพราะไม่อยากให้บุตรไปอยู่ห่างไกลจากสายตา เพราะเมื่อบวชเป็นสามเณรแล้วจะต้องไปอยู่วัด ทำให้มารดาไม่สามารถดูแลได้อย่างใกล้ชิด

จากนิทานเรื่องสุบินทุมมารจะเห็นได้ว่า ความรักที่มารดามีต่อบุตรนั้น ถ้ามีมากเกินไปก็เป็นสิ่งไม่ดี เพราะทำให้ห่วงใยมาก ห่วงมาก กลายเป็นว่าไม่ยอมเปิดโอกาสให้บุตรของตนได้ทำในสิ่งที่ดี และมีเหตุผลควรแก่การกระทำต่างๆ เป็นการปิดกั้นบุตรของตนให้อยู่ในโลกแคบ ๆ เท่านั้น

นิทานเรื่อง "ผู้หญิงหลอกผู้ชาย" ยามค่ำคืนแม่จะนั่งเฝ้าตลอดทั่วจะได้นอนก็คิดและถ้าได้ยินเสียงอะไรผิดปกติก็จะถามลูกสาวว่าเกิดอะไรขึ้น การกระทำดังกล่าวแสดงว่าแม่มีความห่วงใยลูกมาก ได้ยินเสียงอะไรผิดปกติก็เกรงว่าลูกสาวจะเป็นอะไรจึงต้องคอยถาม

นิทานเรื่อง "แม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยง" แม่เลี้ยงรักและเอาใจใส่ลูกของตนมาก อาหารก็ให้ลูกตนกินดีกว่าลูกเลี้ยง ลูกตนได้รับความเอาใจใส่เป็นพิเศษ ส่วนลูกเลี้ยงได้รับการกลั่นแกล้งต่าง ๆ นานา เมื่อสามีรู้ความจริงจึงต้องแยกทางกัน

การดูแลเอาใจใส่กับบุตรของตนเองเป็นสิ่งที่ดี ในเรื่องนี้เป็นเรื่องแม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยง ดังนั้นจะกล่าวว่าแม่เอาใจใส่ลูกตนมากเกินไปก็ได้ ขรรพดาแม่ยอมรักลูกตนมากกว่าลูกเลี้ยง แต่ก็ควรรักใคร่ลูกเลี้ยงด้วยมิใช่กันแน่ จากผลที่แม่เลี้ยงได้รับแสดงให้เห็นว่าสังคมไม่ยอมรับแม่เลี้ยงที่โหดร้ายต่อลูกเลี้ยง

2.4.2 ห้ามปรามมิให้บุตรธิดาประพฤติชั่ว และแนะนำให้ประพฤติดี มารดาในฐานะผู้มีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ มาก่อน เมื่อเห็นว่าบุตร ธิดา ประพฤติไม่เหมาะสมก็จะตักเตือน ห้ามปราม ดังปรากฏในนิทาน 2 เรื่อง คือ เรื่องทำนุญทากุศล และเรื่องผู้หญิงหลอกผู้ชาย

นิทานเรื่อง "ทำนุญทากุศล" มารดาเป็นกนโพนุญสุนทาน ทำนุญ ทักยาตรทุกวัน ส่วนลูกสาวไม่สนใจเรื่องบุญทาน สนใจแต่การแก้ตัว มารดาจึงบังคับให้หันมาสนใจทำนุญทักยาตร ในที่สุดลูกสาวก็ยอมปฏิบัติตามความต้องการของมารดา

การห้ามปรามมิให้ธิดาสนใจแต่เรื่องการแก้ตัวเพียงอย่างเดียวยังดี เพราะเห็นว่าหญิงที่ดีนั้นควรจะมีทั้งรูปสมบัติและคุณสมบัติ เพราะมารดาเห็นว่าคุณสมบัติ

ควรสำคัญกว่า จึงอยากให้พิจารณาใจการห้ามมากกว่าการแต่งตั้ง และเน้นเรื่องการทำบุญ เพราะผู้เลื่อมใสและปฏิบัติตัวตามหลักคำสอนในพุทธศาสนาว่านมากจะ เป็นกต

นิทานเรื่อง "ผู้หญิงหลงกัญชา" พ่อแม่ของหญิงสาวพยายามสอดส่อง ไม่ให้ผู้ชายขึ้นไปหาลูกสาวของตน โดยแม่จึงเล่าตอกจนกระทั่งค่อนข้างจะนอน และถ้าได้ยินเสียงอะไรผิดปกติก็จะร้องถามว่า เกิดอะไรขึ้น เช่นคืนหนึ่งมีชายแอบขึ้นไปหาหญิงสาว และถูกหลอกปล่อยให้ตกลงมาจากหน้าต่าง แม่ได้ยินเสียงก็ถามว่า อีหนูอา.....อะไรหล่น ลูกสาวก็ตอบว่าตนทิ้งผ้าลงไป คืนต่อมาเจ้าจุมภฏก็ขึ้นไปหาหญิงสาวบ้าง หญิงสาวหลอกเอา สวาทกรับแต่ปล่อยให้ตกลงมา แม่จึงร้องถามว่า อะไรไรจ๋หนู อะไรที่หล่น ลูกสาว ก็ตอบว่าตนขว้างผักเน่าลงไป เจ้าจุมภฏก็ได้ยินโมโหจึงตะโกนตอบขึ้นมา พ่อแม่หญิงสาว ได้ยินจึงช่วยกันตีเจ้าจุมภฏ

จากนิทานเรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่า การไปอยู่ในกรอบประเพณีไม่ใช่ ความประพฤติที่ดี ดังนั้นพ่อแม่จึงคอยซักถามลูกสาวต่าง ๆ นานาเพื่อต้องการให้ลูกสาว ประพฤติตัวอยู่ในกรอบประเพณีที่ดี รักษาชื่อเสียงวงศ์ ถ้าชายใดรักชอบก็ต้องทำให้ถูกต้อง ตามประเพณีมิใช่ลอบเข้าหาในเวลากลางคืน

2.4.3 สละความสุขเพื่อบุตรธิดา มารดาที่ยอมสละความสุขเพื่อ บุตร ธิดา ปรากฏในนิทาน 2 เรื่อง คือ เรื่องแม่สาวกับลูกสะไภ้และเรื่องนางฉมหม

นิทานเรื่อง "แม่สาวกับลูกสะไภ้" มารดายอมให้ลูกสะไภ้กลั่นแกล้ง ให้กินข้าวกับมะกอกทุกมื้อตลอดเวลา 2 ปี ที่ลูกชายไปเป็นทหาร การที่มารดายอมทนทุกข์ ก็เพราะไม่อยากทำลายความสุขของลูกชาย และไม่ต้องการให้ลูกชายได้รับความไม่สบายใจ จนถึงที่สุดของความอดทน จึงได้เล่าความจริงให้ลูกชายทราบ

การกระทำของมารดาในเรื่องนี้ เป็นการที่ได้เห็นว่าการยอม ทนทุกข์ได้ทุกอย่างเพื่อความสุขของบุตรตน และจากความเสียสละของมารดานี้เองทำให้ บุตรเห็นใจ และเลือกที่จะอุปการะมารดาของตนแทนการอยู่ร่วมกับภรรยาต่อไป

นิทานเรื่อง "นางฉมหม" กล่าวถึงแม่ของนางฉมหมไปกินน้ำ ในรอยเท้าช้าง ทำให้เกิดนางฉมหมขึ้นมา นางต้องทนรับความทุกข์ เดี้ยงลูกซึ่งไม่มีพ่อ

หน่อสายตาของชาวบ้านที่ถูก เพราะคิดว่านางประพฤติกว้างไม่ก็ แทนางก็ยอมรับสภาพ
ของตนเองเพราะความรักที่มีต่อลูก พยายามเลี้ยงดูจนโต จึงได้เล่าความจริงให้ลูกฟัง

การกระทำของมารดานางผอมเป็นเครื่องพิสูจน์ให้เห็นว่า ไม่ว่า
มารดาจะได้รับความทุกข์กายหรือทุกข์ใจอย่างไรก็ยอมทนได้เพื่อความสุขของธิดา หรือ
อาจกล่าวได้ว่าความรักที่มารดามีต่อธิดานั้นมีอนาจเหนือสิ่งใด ๆ ทั้งปวง

2.4.4 มอบทรัพย์สินสมบัติให้เมื่อถึงเวลาอันสมควร บารดาทำงานหรือ
แสวงหาทรัพย์สินมัตินั้น เหตุผลหนึ่งก็คือ เพื่อมอบให้บุตร ธิดา ไว้สวหรือเป็นทุนในการ
ประกอบอาชีพต่อไป มิใช่ทำงานเพียงเพื่อไว้ใช้หรือให้มีใช้จ่ายในช่วงชีวิตของตนเท่านั้น
การมอบทรัพย์สินมัตินี้มารดาจะมอบให้ก็ต่อเมื่อบุตรธิดาโตพอสมควรจะรับผิดชอบได้แล้ว
หรือไม่ก็จะกระทำเมื่อถึงวัยที่บิดามารดาเข้าสู่วัยชรา ดังปรากฏในนิทาน 2 เรื่อง คือ
เรื่องพระเจ้าโศกการาช และเรื่องสุบินทุมาร

นิทานเรื่อง "พระเจ้าโศกการาช" พระมเหสีองค์ใหม่ขอพระเจ้า
โศกการาช ขอพระราชทานราชสมบัติให้แก่โอรสของตนเมื่อมีโอกาสด พระเจ้าโศกการาช
ตรัสยกราชสมบัติให้ แต่ได้มอบให้เมื่อถึงเวลาอันสมควร

การที่พระมเหสีองค์ใหม่ขอพระราชทานราชสมบัติให้แก่โอรสของตน
ทั้ง ๆ ที่เป็นการกระทำที่ไม่สมควร ย่อมชี้ให้เห็นว่ามารดาห่วงใยในอนาคตของบุตร
และอยากให้บุตรมีทรัพย์สินสมบัติเป็นของตน เพื่อ เป็นหลักประกันความมั่นคง ในอนาคต

นิทานเรื่อง "สุบินทุมาร" บิดาและมารดาของสุบินต้องการให้สุบิน
เป็นพรานเช่นเดียวกับตน แต่สุบินกลับแสดงให้เห็นว่าไม่สนใจอาชีพพรานเลย แต่มารดาก็
ยังเก็บรักษาปิ่น ซึ่งเป็นเครื่องมือสำหรับล่าสัตว์ไว้และขอร้องให้เชื่อใจว่าสุบินโตพอสมควร
แต่สุบินก็ไม่เคยหยิบปิ่นนั้นมาใช้

สรุปได้ว่า การที่มารดาแสวงหาทรัพย์สินสมบัติหรือเก็บทรัพย์สินสมบัติไว้
ก็เพื่อให้บุตรธิดาของตน ไว้ใช้เพื่อเป็นทุนในการประกอบอาชีพต่อไป

บทบาทอื่น ๆ ได้แก่บทบาทของ แม่น้ำ ชาวไร่ชาวนา และลูกจ้างหรือคนรับใช้
 บทบาทของแม่น้ำ นิทานที่กล่าวถึงบทบาทของแม่น้ำมีเรื่อง แม่น้ำโขง
 เพียงเรื่องเดียว ซึ่งได้กล่าวว่าแม่น้ำจะต้องมีความอดทนและความขยันขันแข็งในการ
 ประกอบอาชีพของตน โดยนิทานกล่าวว่า พี่สาวและน้องสาวพายเรือไปค้าขายสินค้า
 บ้าง ใญ่วันหนึ่งมีภิกษุขออาศัยข้ามฝั่งทั้งสองพี่น้องก็ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี ตาม
 เนื้อเรื่องไม่ได้กล่าวว่าแม่น้ำในเรื่องขายสินค้าอะไร แต่การพายเรือขายสินค้าย่อมแสดง
 ให้เห็นความขยันและความอดทนของแม่น้ำ เพราะต้องเหนื่อยและบางครั้งก็ต้องอยู่ท่ามกลาง
 แสงแดด ไม่สะดวกสบายเหมือนการค้าขายประเภทอื่น ผู้ไม่ขยันและอดทนจะประกอบอาชีพ
 แม่น้ำพายเรือขายสินค้าไม่ได้เป็นอันขาด

บทบาทของชาวไร่ชาวนา การประกอบอาชีพหาไร่นาน่าจะเป็นการประกอบอาชีพ
 ร่วมกันทั้งหญิงและชาย โดยมีชายเป็นผู้นำหรือเป็นหลัก ส่วนหญิงเป็นผู้คอยช่วยเหลือ เพราะ
 อาชีพหาไร่นาน่าในสมัยก่อนไม่ใช่เครื่องทุ่นแรงใด ๆ ต้องอาศัยแรงงานจากคนและสัตว์เท่านั้น
 ชายเป็นเพศที่แข็งแรงจึงมีบทบาทในการทำงานมากกว่าหญิง แต่หญิงก็ใช้ว่าจะไปมีบทบาท
 เสียเลย จากนิทานพบบทบาทของหญิงชาวไร่ชาวนา 2 ประการ ดังนี้

1. ช่วยสามีประกอบอาชีพหาไร่นาน่า บทบาทหญิงชาวไร่ชาวนาจะต้องออกไป
 ช่วยสามีทำงาน ปรากฏในนิทานเพียงเรื่องเดียวคือเรื่องลูกกำพร้า

นิทานเรื่อง "ลูกกำพร้า" กล่าวถึงหญิงลูกกำพร้า เคยเป็นลูกจ้างทำนามาก่อน
 จึงขยันขันแข็งในการทำงาน เมื่อแต่งงานกับสามีและประกอบอาชีพหาไร่นาก็ออกไปช่วยสามี
 ทำนา เริ่มตั้งแต่การไถนา โดยกล่าวว่า "สองมือเมื่อกี้ขุด เอาจอบขุด" ตลอดจนตกกล้า
 คำนานและเก็บเกี่ยว เรียกได้ว่าภรรยาช่วยสามีทำงานทุกอย่างในนา

การที่หญิงชาวนาต้องออกไปทำงานกลางทุ่งท่ามกลางแดดและลมเช่นเดียวกับ
 ชายนั้น เป็นสิ่งที่ควรยกย่องและนับถือในความเข้มแข็ง อดทน ชายจึงไม่ควรดูถูก
 ความสามารถของหญิงอาชีพนี้

2. มีหน้าที่ทำงานบ้าน งานบ้านที่หญิงชาวไร่ชาวนาต้องกระทำ ได้แก่ดูแลความเรียบร้อยของบ้านเรือน คุดูแลบุตร ธิดา หุงหาอาหาร รวมทั้งนำอาหารไปส่งสามีที่ออกไปทานา ดังปรากฏในนิทาน 2 เรื่อง คือ เรื่องท้าวแสนปมและเรื่องลูกเขยกับพ่อกา

นิทานเรื่อง "ท้าวแสนปม" เมื่อลูกสาวเศรษฐีกับท้าวแสนปมถูกเกรบขี้ขี้ไล่ออกไปจากบ้านนั้น ท้าวแสนปมก็ประกอบอาชีพทำไร่ เพื่อเลี้ยงครอบครัว แต่การทำงานในไร่นั้นท้าวแสนปมหาเพียงคนเดียวทุกวัน ส่วนภรรยาซึ่งเป็นลูกสาวเศรษฐีนั้นให้อยู่บ้านไม่คิดกลัวว่าต้องทำงานอะไรบ้าง แต่เข้าใจว่าต้องทำงานบ้าน อันได้แก่ การดูแลบ้าน หุงหาอาหาร รวมทั้งดูแลบุตร เพราะตามเรื่องบอกว่าถูกขี้ไล่ออกไปคาบลำพัง ไม่มีคนรับใช้ติดตามไปด้วย ดังนั้นการงานต่าง ๆ จึงต้องทำเอง

นิทานเรื่อง "พ่อกากับลูกเขย" ของนายมัน ชุมอารมณ ก่อว่าว่าลูกเขยกับพ่อกาออกไปไถนา ลูกสาวมีหน้าที่ต้องนำอาหารไปส่ง

การที่ลูกสาวต้องนำอาหารไปส่งชายซึ่งเป็นบิดาและสามีที่ท้องนาขึ้น แสดงให้เห็นว่า หญิงมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบ เรื่องอาหารการกินของคนในครอบครัวทั้งที่บ้านและที่ทำงาน

จากนิทาน 2 เรื่องดังกล่าว สรุปได้ว่าหญิงชาวไร่ชาวนาเป็นบทบาทเพียง 2 ประการ คือ ช่วยสามีประกอบอาชีพ และดูแลความเรียบร้อยต่าง ๆ ในบ้านเท่านั้น

บทบาทของลูกจ้างหรือคนรับใช้ บทบาทของหญิงซึ่งเป็นลูกจ้างปรากฏในนิทานเรื่อง "ลูกกาพรา" เพียงเรื่องเดียว ส่วนบทบาทของหญิงรับใช้ปรากฏในนิทานเพียงเรื่องเดียวเช่นกันคือเรื่อง "แม่เสื้อกับแม่จิว" ในที่นี้จะกล่าวถึงบทบาทของลูกจ้างและหญิงรับใช้ร่วมกัน เพราะมีบทบาทเหมือนกัน จากนิทานทั้ง 2 เรื่องดังกล่าวแล้ว พบบทบาท 3 ประการ ดังนี้

1. เอาใจใส่หน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย หญิงในเรื่องลูกกาพราเป็นหญิงยากจน ต้องไปเป็นลูกจ้างเศรษฐี หญิงนี้เอาใจใส่ในการทำงานจนเศรษฐีไม่ยากให้ออกจากงาน ดังนั้นนิทานกล่าวว่า

เมื่อหญิงลูกกำพร้า "ไปเป็นลูกจ้างอยู่ ัว... ..นั่นคงจะใช้งานดี เรียกว่าทำงานเก่ง แข็งแรง... ..เข้าเดือนสามเข้างานละ แล้วก็ไปตั้ง เกือนสามหน้าก็ให้ออก แต่เศรษฐกิจเกิดอิจฉา อิจฉาว่าให้ จะเอาของใหม่มันไปมาก ๆ กลัวจะไม่ได้ใช้มันอีก ก็เลยเอาข้าวให้แกะน่านเคียว"

การที่เศรษฐกิจไม่กล้าให้ข้าวของแก่หญิงลูกกำพร้าไปมาก ๆ เพราะกลัวว่าหญิงนั้นจะไม่กลับมาทำงานกับคนอื่นอีก การกระทำดังกล่าวของ เศรษฐีแสดงให้เห็นว่า หญิงนี้คงเอาใจใส่ในหน้าที่การงานดีมาก เศรษฐีจึงอยากให้อยู่กับตนนาน ๆ การที่ยอมให้จากไปก็ยิ่งหวังว่าหญิงนั้นจะกลับมาทำงานกับคนอื่นอีก และอีกประการหนึ่งที่ไม่กล้าให้ข้าวของไปมาก แม่แตงขาวก็เมกล่าให้ข้าวเปลือกเพราะกลัวว่าจะไปออกเงยมากขึ้น จึงให้ข้าวสารไปเพียงทะน่านเคียว การกระทำของ เศรษฐีแสดงให้เห็นว่าหญิงนี้เอาใจใส่ในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เศรษฐีจึงอยากให้กลับไปอยู่กับคนอื่นอีก

2. เข้านอนหลังนายจ้าง นิทานเรื่อง "ลูกกำพร้า" กล่าวว่า หลังจากหญิงลูกกำพร้าออกจากบ้าน เศรษฐีแล้วต่อมาก็ไปทำงานเป็นลูกจ้างอีก แต่เป็นลูกจ้างคนธรรมดา ไม่ใช่บ้านเศรษฐี การเป็นลูกจ้างต้องนอนดึกกว่านายจ้าง ดังกล่าวว่า "ที่นี่ก็ต่อมา ก็ไปเป็นลูกจ้าง เค้าอีกอย่างว่าแหละ ก็คนจนพ่อแม่ไม่มีแล้ว เออมาจนรรบคาชาขวานเค้ารับใช้ก็นอนดึกกว่าเค้า"

การเป็นลูกจ้างนอกจากต้องขยันขันแข็งในการทำงานแล้วยังต้องเลิกงานหลังนายจ้าง เช่น ต้องนอนดึกกว่านายจ้าง ดังตัวอย่างของหญิงลูกกำพร้าในนิทานเรื่องลูกกำพร้า ดังนั้นอาชีพนี้จึงต้องใช้ความอดทนสูง

3. ชื่อสัตย์ต่อนายจ้างหรือเจ้านาย ความซื่อสัตย์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับอาชีพลูกจ้างหรือข้ารับใช้ เพราะอาชีพนี้ต้องมีหน้าที่คอยดูแลทรัพย์สินแทนนายจ้าง หรือเจ้านาย ถ้าไม่ซื่อสัตย์ก็คงอยู่รวมกันไม่ได้ บทบาทเรื่องความซื่อสัตย์นี้ปรากฏในนิทานเรื่องลูกกำพร้า และเรื่องแม่เลี้ยงกับแม่จิว

นิทานเรื่อง "ลูกกำพร้า" กล่าวว่า เมื่อครบกำหนดที่หญิงลูกกำพร้าจะลาออกจากการเป็นลูกจ้าง เศรษฐีก็ไม่เต็มใจให้ออกเพราะหญิงนี้ทำงานดี อยากให้กลับมา

ทำงานบ้านคนอื่น นอกจากการทำงานที่แล้วยังไม่เคยปรากฏว่าหญิงนี้ไ้ขโมยทรัพย์สินใด ๆ ของเศรษฐีเลย แม้วันที่ทองจากก็เศรษฐีให้ข้าบสาวไปเพียงทะนาแ่ยวก็เต็มใจรับ จากเหตุผลที่กล่าวมาแล้ว จึงสรุปไ้ว่าความซื่อสัตย์เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับลูกจ้าง เพราะทำให้นายจ้างไว้วางใจและอยากให้อยู่ลยตลอดไป

นอกจากนิทานที่กล่าวถึงความซื่อสัตย์ของลูกจ้างแล้ว ยังมีนิทานกล่าวถึง ความไม่ซื่อสัตย์ของข้ารับใช้ คือนิทานเรื่อง "แม่เสียกับแม่จั่ว"

นิทานเรื่อง "แม่เสียกับแม่จั่ว" กล่าวถึงข้ารับใช้ของลูกสาวเจ้าเมืองไ้เจ้านาย ใหม่ ก็รับอาสาฆ่าตัวซึ่งเป็นสามีของเจ้านายเดิม แต่ปรากฏว่าพลวชัยบาช่ายเหลือ ไว้ไ้และหลอกฆ่านางข้ารับใช้และเจ้านายใหม่ไ้สำเร็จ

ข้ารับใช้ในเรื่องแม่เสียกับแม่จั่ว จึงเป็นตัวอย่างของข้ารับใช้ที่ไม่ซื่อสัตย์ต่อเจ้านาย คิดฆ่าสามีของเจ้านาย แต่ในที่สุดตนเองก็ไ้ได้รับผลแห่งการกระทำ ก็ไ้ถูกฆ่าเป็นการ ตอบแทน ซึ่งแสดงว่าความซื่อสัตย์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากจึงไ้ปรากฏ เารคงโทษที่รุนแรง ถึงขั้นเสียชีวิต

จากการวิเคราะห์บทบาทของตัวละครตามสถานภาพที่ปรากฏในนิทานชาวบ้าน คำบลัญยาหมี ผู้วิจัยพบสิ่งที่น่าสังเกตควรบันทึกไว้ ดังนี้

ในเรื่องบทบาทของตัวละคร นิทานสะท้อนให้เห็นว่า เมื่อตัวละครทั้งบุรุษและสตรี ดำรงตนอยู่ในสถานภาพใดย่อมมีบทบาทตามสถานภาพนั้นอย่างไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน แต่ถา พิจารณาระดับความสำคัญทางสังคมพบว่าสังคมให้ความสำคัญแก่บุรุษมากกว่าสตรี ซึ่งสังเกต ไ้จากการที่นิทานเน้นบทบาทของบุรุษมากกว่าและชัดเจนกว่าบทบาทของสตรี ดังจะเห็น ไ้จากบทบาทของบุตรในแง่การอยู่ในโอวาทของบิดามารดา นิทานส่วนหนึ่งแสดงให้เห็นว่า บุตรยอมอยู่ในโอวาท แม้ว่าจะต้องเสียชีวิตก็ตาม ในขณะที่นิทานส่วนนี้เ้าคงผลดังกล่าว นิทานอีกส่วนหนึ่งก็แสดงผลของการอยู่ในโอวาทของบุตรว่า สามารถรอดไ้จากความตาย ไ้ด้วย ส่วนบทบาทของสตรีเกี่ยวกับการอยู่ในโอวาทของบิดามารดาไ้ไ้แสดงผลดังกล่าว มาแล้ว

เมื่อนิทานสะท้อนให้เห็นว่า สังคมให้ความสำคัญแก่บุรุษแก่กว่าแล้ว บุรุษก็ต้องปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสถานภาพของตน ไม่ว่าจะเป็น บุตร สามี ผู้นำในสังคม หรือแม่แก่ชราคนใดก็ตาม และการปฏิบัติจะต้องถูกต้องตามทวนองคลองธรรม ซึ่งจะเห็นได้ชัดจากบทบาทของสุบินทกุมารในสถานภาพบุตร ไม่ยอมประกอบอาชีพเป็นพรานตามความต้องการของบิดามารดา สังคมไม่ไ้ลงโทษสุบินทกุมารแต่กลับให้รางวัลที่ยิ่งใหญ่คือ สามารถช่วยมารดาให้พ้นจากการทรมานในเมืองนรกได้

บทบาทของบุรุษอีกประการหนึ่งที่นิทานสะท้อนให้เห็นว่า สังคมให้ความสำคัญคือ บทบาทการรักษาสัจจะและการไม่เบียดเบียนประชาชนของผู้นำในสังคม นิทานสะท้อนให้เห็นว่า การรักษาสัจจะสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้นำในสังคม แม้จะเสียอำนาจก็ยอมเพื่อรักษาสัจจะของตน ดังปรากฏในนิทานเรื่อง พระราชาภิเษก จาก ตัวการไปเบียดเบียนประชาชน นิทานชี้ให้เห็นว่า พระราชาเป็นศูนย์กลางสุขให้แก่ราษฎร แต่ถ้าเพื่อใดพระราชาเบียดเบียนราษฎร เมื่อนั้นราษฎรย่อมได้รับความเดือดร้อน การเบียดเบียนราษฎรพบว่ามีสาเหตุมาจากการลุ่มหลงในกามคุณ

หลังจากการพิจารณาบทบาทของบุรุษตามสถานภาพทั้งแล้ว ทำให้มองเห็นลักษณะความต่อเนื่องหรือสัมพันธ์กันระหว่างบทบาทของตัวละคร นั่นก็คือ นิทานแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบุตรว่าต้องเลี้ยงดูบิดามารดากับบทบาทของสามีในเรื่องมอบความเป็นใหญ่ในบ้านให้ภรรยา แต่ภรรยาไม่ทำตามคำสั่งที่สามีมอบหมาย โดยนิทานกล่าวว่าภรรยาต้องเลี้ยงดูมารดาของสามี แต่ภรรยาไม่กระทำ สามีจึงขอแยกทางกับภรรยา เพื่อเลี้ยงดูมารดาของตนต่อไป และต้องรักษามอบหมายของสามีในขณะที่แยกตัวแล้ว คือควบคุมดูแลให้ภรรยาทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

แม้ว่านิทานสะท้อนให้เห็นว่าบุรุษมีความสำคัญกว่าสตรีก็ตาม นิทานก็ไม่ได้ละเลยสตรีไม่ว่าจะเป็นบทบาทสตรีที่ควรสนใจจึงปรากฏในนิทานเช่นกัน บทบาทสำคัญของสตรีที่ปรากฏคือ การอยู่ในโอวาทของบิดามารดา การประพฤติตนอยู่ในกรอบประเพณี และการดูแลความเรียบร้อยภายในบ้าน โดยไม่ได้ให้ความสำคัญแก่บทบาทใดบทบาทหนึ่งเป็นพิเศษ ดังนั้น

จึงกล่าวได้ว่า สังคหะ-ให้ความสำคัญแก่สตรีน้อยกว่าบุรุษ อาจจะเนื่องเพราะสังคม
ถือว่าสตรีเป็นช้างเท้าหลัง เพราะตัวละครสตรีในนิทานชาวบ้าน ตามลัทธิชายหมี มี
พฤติกรรมตามผู้กำกับอันได้แก่ บิดา มารดา และสามี นั่นเอง

ฉบับนี้ปลายจากการวิเคราะห์บทบาทตัวละครในนิทานชาวบ้าน ตามลัทธิชายหมี
ก็คือ ปัญหาที่ทำให้คนในสังคมบงการองในหน้าที่ก็คือ ปัญหาแม่เลี้ยง รุกเลียง ปัญหาความรัก
ระหว่างสามีภรรยา ดังนั้นนิทานจึงหาทางออกให้ว่า สตรีปัญญาและกาญวณรักพอเท่านั้นจึงจะทำ
ให้บุคคลประพฤตินได้เหมาะสมกับสภาพที่ตนดำรงอยู่

บทที่ 5

วิเคราะห์สภาพสังคมที่ปรากฏในนิทาน

นิทานชาวบ้านตำบลกุยบุรีที่รวบรวมได้ทั้งหมด 99 เรื่อง สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมเด่นชัดในหัวข้อต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
2. การประกอบอาชีพ
3. ประเพณี
4. ความเชื่อ
5. ค่านิยม

การวิเคราะห์จะวิเคราะห์เรียงตามลำดับหัวข้อดังกล่าว แต่ก่อนอื่นผู้วิจัยใคร่ขอกล่าวถึงสภาพทั่วไปของท้องถิ่นที่ปรากฏในนิทาน เพื่อประกอบการวิเคราะห์สภาพสังคมในหัวข้อที่กล่าวไว้ข้างต้น

สภาพท้องถิ่นที่ปรากฏในนิทาน

ลักษณะภูมิประเทศ นิทานชาวบ้านตำบลกุยบุรี สะท้อนให้เห็นลักษณะภูมิประเทศของท้องถิ่นนี้มีสภาพเป็นป่า และมีสัตว์ป่านานาชนิดอาศัยอยู่ เช่น ลิง ช้าง เสือ นก เป็นต้น นิทานที่แสดงให้เห็นว่าสภาพบ้านเมืองเป็นป่าหรือกล่าวถึงสัตว์ป่ามีจำนวน 13 เรื่อง ดังนี้

นิทานเรื่อง "ประวัตินก" สะท้อนให้เห็นสภาพบ้านเมืองเป็นป่าดงดิบ เพราะนิทานกล่าวถึง พ่อชวนลูกไปตัดหาญด้วยกันในป่า แต่บังเอิญลูกไปตกหลุมตอจึงถูกกบฏุมกัดตาย ชาติต่อมาลูกได้ไปเกิดเป็นนกชนิดหนึ่งอยู่ในป่าดงดิบ เมื่อพบคนนกชนิดนี้จะร้องว่า "ตกหลุมตอเห็นพ่อข้าไหม" การร้องเช่นนี้เป็นการร้องบอกเรื่องราวในอดีตชาติของตน ผู้เล่าเชื่อว่าปัจจุบันถ้าเข้าไปในป่าดงดิบจะได้ยินเสียงนกชนิดนี้ร้อง

นิทานเรื่อง "เมืองลับแลหรือบ้านลับแล" สะท้อนให้เห็นสภาพท้องถิ่นว่าเป็นป่า มีผีและมีสัตว์ป่าอาศัยอยู่ เพราะนิทานกล่าวว่า พรานออกไปนั่งห้างดักสัตว์ในเวลากลางคืน มีผีโป่งมาหลอก แต่ผีก็ทำอะไรพรานไม่ได้เพราะพรานมีคาถาอาคมสำหรับป้องกันตัว

นิทานเรื่อง "ไอ้สี่เกลอ" สะท้อนให้เห็นสภาพท้องถิ่นว่ามีต้นไม้มากและน้ำจะเป็นป่า เพราะไอ้สี่เกลอไปพบโพรงนกเอี้ยง เจ้าคาบออกอาสาขึ้นไปจับนกแต่พบงูเห่าพันพิษใส่ตา ทำให้ตาหายมอด ปกติแล้วนกเอี้ยงจะทำรังตามต้นไม้ใหญ่และสูงส่วนมากก็จะอยู่ตามป่ารก จึงน่าจะกล่าวได้ว่าสภาพพื้นที่ในนิทานน่าจะเป็นป่า

นิทานเรื่อง "นางผมหอม" สะท้อนให้เห็นสภาพท้องถิ่นเป็นป่าที่มีต้นไม้ปกคลุม เพราะมีช้างอาศัยอยู่ กล่าวว่าช้างเดินเข้ามาในหมู่บ้านซึ่งเป็นบริเวณไร่ที่แม่ของนางผมหอมปลูกข้าวไว้ และยังกล่าวอีกว่าขณะที่นางผมหอมออกไปตามหาพ่อที่เป็นช้างก็ได้พบฝูงช้างจำนวนมากระหว่างทาง ช้างเหล่านั้นสื่อสารภาษากับมนุษย์รู้เรื่อง ซึ่งแสดงให้เห็นความใกล้ชิดระหว่างคนกับสัตว์ป่า

นิทานที่สะท้อนให้เห็นสภาพบ้านเมืองว่าเป็นป่ายังปรากฏในนิทานเรื่องพ่อตากับลูกเขย ของ นายสุกิจ วงศ์ษา นิทานเรื่องนี้กล่าวถึงการหลงป่า สัตว์ป่าเช่นเสือและช้าง คนที่หลงป่าอาจถูกเสือกินได้ กล่าวถึงช่วงตอนที่ลูกเขยหลงป่าพ่อตากว่า ช้างเดินมาจะเหยียบตะกร้าใบทองทำให้พ่อตากลัวคั่นตกลงไปในน้ำ กล่าวถึงเสือตอนที่พ่อตาหาลูกเขยไม่พบ จึงเข้าใจว่าลูกเขยอาจถูกเสือจับไปกิน

นิทานเรื่อง "กำพร้าหมาเถาหาง" สะท้อนให้เห็นสภาพบ้านเมืองว่าเป็นป่า และมีสัตว์ป่าอาศัยอยู่เพราะกล่าวว่ากำพร้าเข้าไปในป่าในดงจึงได้ไขไก่อไฟมา และตอนที่เจ้าพระยาทำกำพร้าแข่งขันควย เช่น แข่งชนช้างก็มีช้างนำมา ต่อมาก็มีเสือ ไก่ และอีเห็นมา ตามล่าจับ

นิทานเรื่อง "สุปินทุมาร" กล่าวถึงบ้านเมืองว่าเป็นป่า มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่มาก พรานจึงประกอบอาชีพล่าสัตว์ได้ และกล่าวถึงการหลงป่าของพราน นอกจากนั้นยังกล่าวถึงกวางมาเดินให้ภรรยาพรานเห็น

นิทานเรื่อง "เจ้าชาตึก" กล่าวถึงบ้านเมืองมีสภาพเป็นป่าโดยกล่าวว่า "ไอ้เจ้าชาตึกก็ชาตึก ไอ้เจ้าตามอนนั้นก็ชาตึก ที่นี้ก็เดินดงไปด้วยกัน"

นิทานเรื่อง "เจ๊กคะนน" สะท้อนให้เห็นบ้านเมืองเป็นป่า เพราะพ่อของเจ๊กคะนนชวนลูกไปตัดต้นไม้เพื่อซุกทำเรือ และป่านี้ต้องเป็นป่าที่มีต้นไม้ใหญ่เพราะเรือของเจ๊กคะนนที่ซุกแล้วมีความยาวถึง 4 วา ส่วนตอไม้นั้นมีขนาดใหญ่ พระสมารถนั่งขึ้นชาวได้ถึง 7 รูป

นิทานเรื่อง "เสื่อทำไมจึงมีลาย" ของ นายสุตใจ วงศ์ษา กล่าวถึงสภาพพื้นที่เป็นป่า คนต้องคลานลักป่าจากหมู่บ้านหนึ่งไปยังอีกหมู่บ้านหนึ่ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการตั้งบ้านเรือนเป็นหมู่บ้านนั้นแต่ละหมู่บ้านอยู่ห่างกัน

นิทานเรื่อง "ทายปัญหา" สะท้อนสภาพบ้านเมืองว่าเป็นป่า และมีสัตว์ป่าอาศัยอยู่ เพราะเมื่อคนลาวพูดว่า ช้าง คนไทยก็วิ่งหนีคิดว่าช้างมาจริง ๆ

นิทานเรื่อง "คางคกกับเสื่อ" สะท้อนให้เห็นว่า บริเวณบ้านเมืองเป็นป่าเพราะกล่าวถึงสัตว์ป่าเช่น เสือ ลิง คางคก ว่ามาพบกันโดยบังเอิญ ถ้าบ้านเมืองไม่เป็นป่าแล้วโอกาสที่สัตว์ทั้งสามจะมาพบกันคงเป็นไปได้ยาก

นิทานเรื่อง "ตาอินสิบเก๋าไปหาปลา" สะท้อนให้เห็นบ้านเมืองเป็นป่ารก มี ลาคลอง และมีเสื่ออาศัยอยู่ กล่าวว่าตาอินสิบเก๋ายาวเรือไปชนตอไม้จนหัวเรือหัก เอาเรือไปผูกกับหางเสื่อ แสดงว่าน่าจะมีเสื่อซุกซุ่มจึงเผลอเอาเชือกเรือไปผูกกับหางเสื่อได้ และตอไม้ก็คงต้องเป็นตอใหญ่หัวเรือจึงหัก

นอกจากบ้านเมืองจะมีสภาพเป็นป่าแล้ว ยังพบว่าแม่น้ำลำคลอง หนอง และลำธารคงปรากฏในนิทานต่อไปนี้

นิทานที่กล่าวถึงแม่น้ำมีเพียงเรื่องเดียวคือเรื่อง "เจ้าพระยา" นิทานเรื่องนี้กล่าวว่า แม่น้ำเป็นแหล่งรวมสิ่งต่าง ๆ อาทิ ความสกปรกโสโครกจากอุจจาระ นอกจากนี้ยังกล่าวถึงลำคลองว่ามีคันพืชต่าง ๆ ขึ้นปกคลุม เช่น กก

นิทานเรื่อง "โคนันทวิศาล" สะท้อนให้เห็นสภาพบ้านเมืองมีหนองน้ำและยังสะท้อนอีกว่าหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านอยู่ห่างกัน โดยกล่าวว่าโคนันทวิศาลลากเกวียนลงไปในหนองน้ำ ทำให้เกวียนละลายหมด

นิทานเรื่อง "สังข์" กล่าวถึงลำธารว่าเป็นแหล่งอาหารของชาวชนบทเป็นแหล่งที่มีสัตว์น้ำอาศัยอยู่ เช่น สังข์ สังข์เป็นสัตว์ตัวใหญ่มากนอนขวางลำธารอยู่ ชาวบ้านจะนำมีคมไปตัดเนื้อสังข์ไปเป็นอาหารทุกวัน และเนื้อมันก็จะงอกขึ้นมาใหม่ทุกวันเช่นกัน ดังนั้นเรื่องนี้จึงสะท้อนให้เห็นเรื่องอาหารการกินอีกด้วยว่าชาวชนบทเป็นคนกินอยู่ง่าย สามารถกินอาหารซ้ำกันได้ทุกวัน

นิทานเรื่อง "นกกระสาจับปูนา" กล่าวถึงหนองบึงว่า เมื่อถึงฤดูแล้งบางแห่งน้ำจะแห้ง พวกปลาต่าง ๆ จะต้องย้ายที่อยู่ไปอยู่หนองน้ำใหม่ซึ่งมีน้ำมากกว่า

นิทานเรื่อง "ความประมาท" กล่าวถึงบริเวณพื้นที่ไร่นา นอกจากเป็นพื้นที่นาแล้วยังเป็นห้วยหนองอันเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติซึ่งมีสัตว์น้ำอาศัยอยู่ ชาวนาได้อาศัยแหล่งน้ำนี้เพื่อหาอาหารไปเลี้ยงครอบครัว

สรุปลักษณะภูมิประเทศของท้องถิ่นที่ปรากฏในนิทาน คือ มีสภาพเป็นป่าที่มีต้นไม้ใหญ่ขึ้นปกคลุมเป็นบางแห่ง มีแม่น้ำ ลำธาร หนอง และคลอง อันเป็นที่อาศัยของสัตว์น้ำ อันเป็นแหล่งอาหารของชาวบ้านในท้องถิ่น

สภาพบ้านเรือน จากนิทานสะท้อนให้เห็นว่าชาวบ้านจะสร้างบ้านเรือนอยู่ในหมู่บ้าน แต่ละหมู่บ้านอยู่ห่างกัน ดังปรากฏในนิทานเรื่องทำไมเสือจึงมีลาย ของนายมน ชุมอารมณ์ โดยกล่าวว่า มีเสือมาถามหาคน คนก็หลอกจับเสือผูกต้นไม้ไว้ และแก่งคลานไปยังอีกหมู่บ้านหนึ่ง โดยอ้างว่าจะไปตามคนมาให้ แต่ชากลับได้เดินลับป่ากลับมา และเขียนเสือเสียตัวลายไปทั้งตัว นิทานเรื่องนี้จึงนอกจากสะท้อนให้เห็นว่าการตั้งบ้านเรือนแต่ละหมู่บ้านอยู่ห่างกันแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นการคมนาคมว่าต้องใช้การเดินทาง

ลักษณะบ้านเรือนที่พบในนิทานเป็นบ้านใต้ถุนสูง ตำบ้านโล่งและถ้ำกันห้องก็จะมีเพียงห้องเดียว บางครั้งบ้านจะปลูกอย่างง่าย ๆ ซึ่งเรียกว่า กระท่อม หรือมุงหลังคาควยแฝก (หญ้าคา) ดังปรากฏในนิทานต่อไปนี้

นิทานเรื่อง "เจ้าพระยา" สะท้อนให้เห็นลักษณะบ้านว่าเป็นบ้านใต้ถุนสูง โดยกล่าวว่าสนุชกับแมวบ้านเศรษฐี "ไม่ไคลงใต้ถุนหรือลงลงไปก็ไปชี้ไปเยียวยังงั้นนะ"

นิทานเรื่อง "ผู้หญิงหลอกผู้ชาย" สะท้อนให้เห็นลักษณะบ้านว่าเป็นบ้านใต้ถุนสูง และมีการกันห้องให้ลูกสาว โดยกล่าวว่าเวลาศึกแม่ไต่ยีนเสียงอะไรหล่นลงมาจากห้องของลูกสาวคงหลีก ลูกสาวก็ตอบว่าตนหึ่งพักเน่าลงไป และยังกล่าวอีกว่าหญิงสาวในเรื่องใช้สาแหรกหย่อนลงมารับชายให้ขึ้นไปหาตนบนเรือน

นิทานเรื่อง "หนุ่มสาวคนซื่อสัตย์" กล่าวถึงบ้านว่ามีลักษณะโล่ง ไม่ได้กันห้อง แม้เป็นสัดส่วน มีห้องให้ลูกสาวอยู่เพียงห้องเดียว ดังนั้นเมื่อชายหนุ่มมาคุยกับหญิงสาวจนตีกลับบ้านไม่ได้ จึงต้อง "ไปนอนคว่ำกันนั้นแหละ นอนในห้องนั้นแหละ บ้านก็ไม่มีห้องหับหรือ บ้านสมัยก่อนนะ" เช่นเดียวกับบ้านที่กล่าวถึงในนิทานเรื่อง "ผีตายแก่ากอง" ว่าเป็นบ้านโล่งสามารถมองจากนอกบ้านเข้าไปเห็นภายในบ้านได้ เช่น ชโหมมองเห็นโรงศพในบ้านคิดว่า เป็นหีบสมบัติจึงลอบเข้าไปขโมย

นอกจากนี้ยังพบว่า การปลูกสร้างบ้านเรือนมักจะปลูกกันอย่างง่าย ๆ เช่นบ้านของนางสุวรรณจกร "เป็นกระท่อม" ดังคำกล่าวที่ว่า "มาปลูกเป็นกระท่อมน้อยให้อยู่ปากถ้ำ" และบ้านของสุชนที่กล่าวถึงในเรื่อง "พราหมณ์" ผู้เล่ากล่าวว่าหลังคามุงด้วยแฝก (หญ้าคา) และเรื่องอุบาทว์ ก็กล่าวว่าเสนาไปไล่ตัวอุบาทว์จากกระท่อมหลังหนึ่ง

การคมนาคม นิทานชาวบ้านคำบลัญยายหมีสสะท้อนให้เห็นการคมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำ

การคมนาคมทางบกที่พบในนิทาน ได้แก่ การเดินเท้า เกรียน ม้า ช้าง รถไฟ และรถยนต์

การคมนาคมทางบกที่ใช้การเดินเท้า พบในนิทาน 7 เรื่อง ดังนี้

นิทานเรื่อง "พราหมณ์" กล่าวถึงสุชนเดินทางไปตามหานางมโนห์รา ก็ใช้การเดินเท้า และเรื่อง "ทำไมเสือจึงมีลาย" ของนายขวัญ สิทธิเวชย์ ก็กล่าวถึงการเดินทางจากหมู่บ้านหนึ่งไปยังอีกหมู่บ้านหนึ่งที่ใช้การเดินเท้า

นิทานเรื่อง "นางผมหอม" นางผมหอมเดินทางไปตามหาช้างผู้เป็นพ่อ ก็ใช้การเดินเท้าโดยตลอด เช่นเดียวกับเรื่อง "ไอ้จี้เกียจ" พระยาเมืองต้องให้ทหาร

เอาคนหามมารับไอ้ชี่เกียจเข้าเมือง เพราะไอ้ชี่เกียจ "ชี่เกียจเดิน" ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการคมนาคมสมัยนั้น ถ้าเป็นชาวบ้านทั่วไปจะต้องใช้การเดินเท้า

นิทานเรื่อง "พรหมนักษา" กล่าวถึงไอ้ชนยาวไปพบเศรษฐีที่ใช้การเดินเท้า และนิทานเรื่อง "สองผู้เมีย" สามีและภรรยาหมั้นก็ถูกพาไปทำพิธีทำบุญบ้านท่านก็เดินไป ดังกล่าวของสามีที่ว่า "ท่านอุทิศสาคูเดินมาไกลแล้ว" แสดงให้เห็นว่าแม้ระยะทางไกลก็ยังคงต้องใช้การเดินเท้าไม่ใช่พาหนะอื่น

นิทานเรื่อง "ไอ้สี่เกลอ" นอกจากกล่าวถึงการเดินเท้าแล้วยังกล่าวถึงการคมนาคมทางเรืออีกด้วย โดยกล่าวว่า ไอ้ตาพอด ไอ้หนูหนวก ไอ้ชาติด และไอ้หนูทางเดินไปด้วยกัน ต่อจากนั้นจึงไปลงเรือ

นอกจากการเดินเท้าแล้วยังพบว่าการคมนาคมโดยใช้เกวียนเป็นพาหนะ การใช้เกวียนนี้ปรากฏในนิทานเพียงเรื่องเดียว คือ เรื่อง "โคนันทวิศาล" นิทานเรื่องนี้กล่าวถึงพ่อค้าเกลือขนเกลือไปขายต่างหมู่บ้าน โดยใช้วัวเทียมเกวียนเป็นพาหนะ พ่อค้าไม่ยอมให้วัวหยุดพัก วัวจึงแก้งลางเกวียนไปข้างหน้าทำให้เกลือจะลายน้ำหมด

การคมนาคมทางบกที่ใช้ม้าเป็นพาหนะ ปรากฏในนิทานเพียงเรื่องเดียวคือเรื่อง "พ่อตาขับลูกเขย" ของ นายสุคใจ วงศ์ษา นิทานกล่าวว่า ลูกเขยขอยืมม้าพ่อตาไปขี่ทั้งวันทำไถมาเหมือน พ่อตาคิดแก้งข้างโดยขอยืมเรือมาต่อทั้งวันเช่นกัน ดังนั้นนิทานเรื่องนี้จึงสะท้อนให้เห็นการคมนาคมทางน้ำโดยใช้เรืออีกด้วย

การคมนาคมทางบกโดยใช้ช้างเป็นพาหนะมีเพียงเรื่องกาลกิณีเรื่องเดียวที่กล่าวว่าพระราชโศภิตเป็นขุนพลของพระราชเมืองหนึ่ง ต่อมาคิดอยากกลับไปบ้านเมืองพระราชเมืองใหม่ก็ ไปอั้งโดยให้ขึ้นช้างไปด้วยกัน สิ่งที่น่าสนใจก็คือ ช้างที่เป็นพาหนะในที่นี้ใช้สำหรับพระราชท่านั้น

การคมนาคมทางบกโดยใช้รถไฟ ปรากฏในนิทาน 2 เรื่อง คือ เรื่อง ปู่มาลาอีसान และเรื่องลุงसानเข้ากรุง

นิทานเรื่อง "ปู่มาลาอีसान" กล่าวถึง ปู่มาเมื่อมาค้าขายภาคกลางเสร็จแล้วก็เดินทางกลับบ้านที่ภาคอีสานโดยรถไฟ

นิทานเรื่อง "ลุงसानเข้ากรุง" ก็ทำนองเดียวกับเรื่องป๋มมาลาอีसान กล่าวว่่า ลุงसानเป็นคนภาคอีสานเดินทางเข้ามาเยี่ยมลูกชายที่กรุงเทพฯ โดยทางรถไฟ และเมื่อมาถึงกรุงเทพฯ ก็ขึ้นรถสามล้อไปตามหาลูกชาย

นิทานทั้ง 2 เรื่องนี้น่าจะเป็นนิทานที่เกิดขึ้นใหม่ หรือไม่ว่าก็คงคิดแต่งเนื้อเรื่อง เพราะรถไฟเพิ่งมีใช้ในสมัยรัชกาลที่ 5 นี้เอง ส่วนรถสามล้อก็เป็นรถที่มีขึ้นในยุคหลังอีกเช่นกัน นอกจากนี้ทั้ง 2 เรื่อง ยังสะท้อนให้เห็นว่าการเดินทางโดยรถไฟนั้นจะใช้สำหรับการเดินทางที่มีระยะทางไกล เช่นเดินทางข้ามจังหวัด

สรุปแล้วการคมนาคมทางบกที่พบมากที่สุดก็คือ การเดินเท้า ส่วนการคมนาคมโดยใช้พาหนะอื่นนั้นมีน้อยมาก เช่น ไซช้าง ม้า รถไฟ และรถสามล้อ

การคมนาคมทางน้ำที่พบในนิทาน ได้แก่ การคมนาคมโดยใช้ เรือพาย เรือสำเภา และเรือยนต์

การคมนาคมทางน้ำโดยใช้เรือพายปรากฏในนิทานเรื่องไอ้สี่เกลอ และเรื่องแม่คำใจบุญ

นิทานเรื่อง "ไอ้สี่เกลอ" กล่าวถึง ไอ้ตาบอด ไอ้หนูหนวก ไอ้หนูกาง และ ไอ้ชาติด นั้งเรือไปด้วยกัน ไอ้หนูกางบอกว่า "พวกมึงไม่ต้องพายหรอก" ตนจะใช้หนูทำใบเรือให้เรือแล่นไปเอง จากคำพูดดังกล่าวทำให้ทราบว่าเรือที่ใช้ในเรื่องนี้ คือเรือพาย

นิทานเรื่อง "แม่คำใจบุญ" กล่าวถึงแม่คำสองพี่น้องพายเรือไปขายสินค้าด้วยกัน เมื่อภิกษุขอโดยสารข้ามฝั่งก็รับข้ามฝั่งด้วยความเต็มใจ

นิทานที่กล่าวถึงการใช้เรือ แต่ใช้ไม่สำหรับถ่อคือ เรื่อง "พ่อตากับลูกเขย" ของ นายสุคใจ วงศ์ษา นิทานเรื่องนี้กล่าวถึงพ่อตากับแก่งลูกเขย จึงขอยืมเรือลูกเขยไปถ่อทั้งวัน (ถ่อมีลักษณะเป็นไม้ไผ่สำหรับค้าให้เรือเคลื่อนที่ไป)

การคมนาคมทางน้ำโดยใช้เรือสำเภามีเพียงเรื่องเดียวคือเรื่อง "ไอ้คอกกับไอ้กรง" นิทานเรื่องนี้กล่าวถึงไอ้คอกกับไอ้กรงใช้เรือสำเภาเป็นพาหนะบรรทุกสินค้า

ไปค้าขายต่างเมือง นิทานเรื่องนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่าการคมนาคมโดยใช้เรือสำเภานั้น เป็นการคมนาคมระยะทางไกล เช่น การเดินทางข้ามเมืองเพื่อการค้า

การคมนาคมโดยใช้เรือยนต์ปรากฏในนิทานเพียงเรื่องเดียว คือเรื่อง "พระวิเศษ" นิทานเรื่องนี้กล่าวว่าชาวบ้านต้องการ "หาเรือยนต์เรืออะไรไปส่ง" พระวิเศษ แทนตนบอกว่า "เรือนี้ไม่ต้องหอรอก" แล้วท่านก็เหาะเหินน้ำหายไปอย่างรวดเร็ว

เรื่องการเดินทางทางน้ำสรุปได้ว่าการใช้เรือพาย เรือสำเภาและเรือยนต์ เรือพายใช้สำหรับการเดินทางระยะไกล เรือสำเภาใช้สำหรับการเดินทางระหว่างเมือง เรือยนต์ใช้สำหรับการเดินทางที่ต้องการความรวดเร็ว และเป็นเรือที่มีใช้หลังเรือชนิดอื่นที่กล่าวถึงในนิทาน

อาหารการกิน จากนิทานที่รวบรวมได้ทั้งหมดอาจกล่าวได้ว่า ชาวชนบทเป็นผู้กินง่ายอยู่ง่าย อาหารการกินส่วนมากไม่ซื้อ แต่จะหาได้จากท้องถิ่น ชาวบ้านสามารถกินอาหารข้า ๆ กันได้หลายมื้อ กับข้าวอย่างเดียวสามารถกินได้ทั้งครอบครัว ดังปรากฏในนิทานต่อไปนี้

นิทานเรื่อง "สังข์" กล่าวถึงการหาอาหารของชาวบ้านว่าทุกเช้าชาวบ้านจะไปปล้ำธารเพื่อปากเนื้อสังข์มาทำกับข้าว เนื้อสังข์นี้จะงอกออกมาใหม่ให้ชาวบ้านปากไปเป็นอาหารได้ทุกวันและทั้งหมู่บ้าน นิทานเรื่องนี้จึงแสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านเป็นคนกินง่ายสามารถกินเนื้อสังข์ได้ทุกวัน และเป็นคนประหยัดอีกด้วย

นิทานเรื่อง "พรหมนักษา" กล่าวถึงยายใช้ให้หลานเอาไข่ไปคักสัตว์มาเป็นอาหาร หลานไปคักลิงมาแกงให้ยายกิน ส่วนพี่ชายก็ได้จากการปลูกเอง เช่น ไร่ขนยาวปลูกมะเขือไว้ แต่พี่เกียจครนน้ำจึงบัสสวาระด และอาหารการกินก็แบ่งปันกันโดยไม่ต้องซื้อ เช่น นางสีสนุไปขอมะเขือไร่ขนยาวมากิน จึงเกิดท้องขึ้นมา นิทานเรื่องนี้จึงสะท้อนให้เห็นความมีน้ำใจของชาวชนบทอีกด้วย

นิทานเรื่อง "ความประมาท" กล่าวถึงชาวนานำเห็ดพิษไปทานด้วย เมื่อมีเวลาว่างก็จะทอดแหหาปลาเพื่อนำมาเป็นอาหาร นิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่าเรื่องอาหารการกินของชาวชนบทนั้นหาได้ง่าย เรียกได้ว่าในน้ำมีปลา ถ้าชนบทจะไม่เดือดร้อนต้องไปซื้อแต่อย่างใด

นิทานเรื่อง "กำพร้า" และเรื่อง "เมียเป็นผีปอบ" กล่าวถึงกบฏ เป็นอาหารชนิดหนึ่งที่ชาวนานำมาหาได้เองโดยจะออกไปส่องกบในเวลากลางคืน เมื่อได้แล้วก็จะนำมาทำเป็นอาหาร นานานสองเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นความขยัน ประหยัด รวมทั้งความเป็นผู้กตัญญูของชาวนา

นิทานเรื่อง "ลูกเขยกับพ่อตา" ของ นางยัง อุ่นอ่อน กล่าวถึงครอบครัวใหญ่ ครอบครัวหนึ่งมีทั้งลูกเขย พ่อตา และน้องภรรยา อยู่ในบ้านเดียวกัน ขณะกินข้าวร่วมกัน ลูกเขยตกเห็นค้อย่างไรก็ไม่คิดซ่อนสักรั คนอื่น ๆ ในครอบครัวก็ต้องรอเพราะมีกับข้าวอยู่เพียงถ้วยเดียว นิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่าชาวชนบทเป็นคนกตัญญูและประหยัด

นิทานเรื่อง "หลวงตาทะเล" กล่าวว่ปากติหลวงตาไปบิณฑบาตก็ได้แต่อาหารประเภทน้ำพริกและปลาร้า บังเอิญวันหนึ่งได้เครื่องในควายหลวงตานั่นแล้วก็ดีใจอยากกินอีก นิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่าชาวชนบทเป็นคนยากจน อาหารการกินก็มีแต่ปลาร้าและน้ำพริก

สรุปได้ว่าชาวชนบทเป็นคนกตัญญูอยู่ง่ายและประหยัด อาหารการกินส่วนมากจะหาได้จากท้องดินของตน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าชาวชนบทเป็นคนขยันหรือประหยัดโดยนิสัย หรืออาจคิดได้ว่าการที่ท้องประทศอาจเนื่องมาจากฐานะยากจนก็ได้

จากสภาพท้องดินที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะช่วยเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์สภาพสังคมในหัวข้อต่อไปนี้ได้ดียิ่งขึ้น

1. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

บุคคลอยู่รวมในสังคมเดียวกัน จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่พบในนิทานชาวนานำมาด้วยลัญญาบพี้ สามารถแยกได้ 2 ประการ

คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในครอบครัว และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับในสังคม

1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในครอบครัว ในที่นี้จะกล่าวถึงความสัมพันธ์ของบุคคลภายในครอบครัวรวมกันไปถึงครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวขยาย และครอบครัวรวม

ครอบครัวเดี่ยว หมายถึง ครอบครัวที่มีสามี ภรรยา และลูก จากนิทานพบทั้งครอบครัวที่มีเฉพาะสามีภรรยา และครอบครัวที่มีลูกอยู่ด้วย

ครอบครัวขยาย หมายถึง ครอบครัวที่ประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยวและญาติพี่น้อง เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา เป็นต้น

ครอบครัวรวม หมายถึง ครอบครัวที่ประกอบด้วยสามีหนึ่งและภรรยาหลายคน อยู่รวมในครอบครัวเดียวกัน

จากนิทานที่รวบรวมได้ พบความสัมพันธ์ของบุคคลภายในครอบครัว 4 ประการ ดังนี้

1. ร่วมแรงร่วมใจกันประกอบกิจการงาน จากนิทานพบความร่วมมือร่วมใจในการทำงานของบุคคลในครอบครัวต่อไปนี้ คือ สามีกับภรรยา บิดามารดากับบุตรธิดา พี่ชายกับน้องชาย พี่สาวกับน้องสาว และลูกเชยกับพ่อตา

ความร่วมมือร่วมใจกันในการทำงานของสามีภรรยาพบในนิทาน 4 เรื่อง ดังนี้คือ เรื่องลูกกำพร้า ตาอินสับเก่าไปหาปลา แซ่กับอ้อย และเรื่องเมียเป็นผีปอบ

นิทานเรื่อง "ลูกกำพร้า" กล่าวถึงสามีภรรยาต่างช่วยกันทำนา เมื่อสามีไปหาซื้อควายมาได้ ภรรยาก็ "ไปหาหมูามาให้กินเป็นอย่างดี" และเมื่อสามีไปแรกนาภรรยาก็ออกไปช่วย ทั้งสองสามีภรรยาต่างช่วยกันประกอบอาชีพด้วยความขยันขันแข็ง และไม่เกียติเลาะวิวาทกัน จึงทำให้ครอบครัวนี้ทำนาได้ข้าวมากเกินกว่าที่คาดไว้ ต้องจ้างเพื่อนบ้านมาช่วยเกี่ยวข้าว

จากนิทานเรื่อง "ลูกกำพร้า" ชี้ให้เห็นความร่วมมือร่วมใจกัน
ในการทำงานของสามีภรรยาว่ามีผลทำให้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ

นิทานเรื่อง "ตาอินสิบเก้าไปหาปลา" ตาอินสิบเก้ากับภรรยา
ช่วยกันพายเรือไปหาปลา บังเอิญหัวเรือไปชนตลิ่งทำให้หัวเรือฉีกเข้า เมื่อนำเรือไป
จอดริมตลิ่งเอาโซ่ไปผูกกับหางเสือ เสือพาเรือวิ่งขึ้นฝั่ง ต้องไปนำเต๋ามาลากลงคลอง
เรือก็ยาวออกมากกว่าเดิม สองตายายก็ช่วยกันพาย เรือก็หกเข้ามาตามปกติ ทั้งสองจึง
พากันกลับบ้าน

จากความร่วมมือร่วมใจกันของตาอินสิบเก้าและภรรยา ทำให้ทั้งสอง
ผ่านพ้นอุปสรรคต่าง ๆ มาได้ด้วยดี ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ความร่วมมือร่วมใจกันทำให้พบ
ความสำเร็จได้ในที่สุด

นิทานเรื่อง "แซ่กับอ้อย" ภรรยามีหน้าที่รับผิดชอบหน้าที่การงาน
ต่าง ๆ ภายในบ้าน แต่บางครั้งสามีก็ให้ความช่วยเหลือ เช่นวันหนึ่งเมื่อภรรยาไม่อยู่
สามีก็ช่วยป้อนข้าวลูกแทนภรรยา

การกระทำของสามีชี้ให้เห็นว่า การงานต่าง ๆ ถึงแม้จะได้แบ่ง
หน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างสามีภรรยาแล้วก็ตาม แต่บางครั้งก็ต้องช่วยเหลือกันตาม
ความเหมาะสม

นิทานเรื่อง "เมียเป็นผีปอบ" ทั้งสามีและภรรยาออกไปช่วยกัน
หากบในเวลากลางคืนกว่าจะกลับก็ดึก ดังนั้นเมื่อกลับมาแล้วภรรยาเหนื่อยขออนุญาต
เข้านอนก่อน สามีจึงรับอาสาทำกบแต่เพียงคนเดียว

หน้าที่ในการออกไปหากบควรเป็นของสามี แต่ภรรยาเห็นว่า
ช่วยได้จึงออกไปช่วย ส่วนหน้าที่ในการนำกบมาประกอบอาหารควรเป็นของภรรยา แต่
ภรรยาเหนื่อยสามีจึงรับอาสาทำเสียเอง การกระทำดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าทั้งสอง
สามีภรรยาต่างมีส่วนในการรับผิดชอบการงานร่วมกัน

จากนิทานทั้ง 4 เรื่อง ดังกล่าวข้างต้นเป็นตัวอย่างของสามีและ
ภรรยาที่ต่างช่วยรับผิดชอบการงานร่วมกัน ทำให้ครอบครัวพบความสุข ไม่เกิดปัญหา

ทะเลาะวิวาทกัน นอกจากนี้ยังพบว่ามีการรวมตัวที่สามีกรรยาไม่ร่วมมือกันในการทำงาน ดังปรากฏในนิทานเรื่องคนขี้เกียจ

นิทานเรื่อง "คนขี้เกียจ" สามีกไปหาภรรยาให้ภรรยาทำอาหาร แต่ภรรยาไม่ยอมทำ สามีกจึงเป็นผู้ทำเสียเอง และเมื่อทำเสร็จจึงเรียกภรรยามากินด้วย ภรรยาก็ดีใจจะมากินข้าวด้วย สามีกโกรธจึงยกกะละมังข้าวห่มศีรษะภรรยา

การกระทำของสามีกและภรรยาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าสามีกรรยาที่ไม่ร่วมมือกันหรือไม่ช่วยเหลือการทำงานซึ่งกันและกัน ข้างยังเกียจกันทำงาน ย่อมเกิดการทะเลาะเบาะแว้งขึ้นภายในครอบครัว

นอกจากการร่วมแรงร่วมใจกันในการทำงานของสามีกรรยาแล้วยังพบว่าปิตามารดาและบุตรธิดาก็ร่วมแรงร่วมใจกันในการทำงาน ดังปรากฏในนิทาน 3 เรื่อง คือ เรื่องเจ้าคณน ประวตินิก และเรื่องเด็กเลี้ยงแกะ

นิทานเรื่อง "เจ้าคณน" กล่าวถึง เจ้าคณนและบิดาออกไปช่วยกันตัดไม้ในป่าเพื่อนำมาขายเป็นเรือ การกระทำดังกล่าวแสดงให้เห็นการร่วมมือกันทำงานระหว่างบิดาและบุตร ถึงแม้ในเรื่องนี้บิดาจะคิดฆ่าบุตรของตนเพราะไม่มีอาหารให้กิน แต่เจ้าคณนก็ไม่ตายและยังช่วยเรือได้สำเร็จตามความต้องการ

นิทานเรื่อง "ประวตินิก" แสดงให้เห็นการร่วมแรงร่วมใจกันในการทำงานของพ่อและลูกอย่างชัดเจน โดยกล่าวว่า พ่อกับลูกไปตัดหาขายในป่าด้วยกันทุกวัน วันหนึ่งลูกฝันร้ายฝันว่าพระมาหา ซึ่งเป็นนางไม้ทำให้ไม่อยากไปตัดหาขายกับพ่อ แต่เมื่อพ่อขอร้องลูกก็ยินยอมไปด้วยดี และผลที่ตามมาคือลูกไปตกหลุมที่ลูกทอดทิ้งตาย นิทานเรื่องนี้จึงแสดงให้เห็นว่าพ่อและลูกต่างร่วมแรงร่วมใจกันทำงานอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะมีสิ่งใดอย่างใ้ลูกก็ยังไปช่วยพ่อทำงานเพราะเห็นว่างานนั้นเป็นอาชีพของพ่อซึ่งตนต้องมีส่วนร่วมด้วย

นิทานเรื่อง "เด็กเลี้ยงแกะ" เด็กเลี้ยงแกะให้ความช่วยเหลือพ่อแม่ในการทำงานคือ ช่วยรับผิดชอบในการเลี้ยงแกะ แต่ด้วยความกะนองจึงก่อเหตุ

โดยหลอกชาวบ้านและพ่อแม่ว่ามีสุนัขป่ามากินแกะ ครั้งต่อมาเมื่อมีสุนัขป่ามากินแกะจริง จึงไม่มีใครมาช่วย สุนัขป่าจึงกินแกะหมด นิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นความดีของลูก คือ ช่วยพ่อแม่ทำงาน แต่เนื่องจากความเป็นคนพูดเท็จจึงทำให้พ่อแม่ต้องเดือดร้อน

จากนิทานทั้ง 3 เรื่อง แสดงให้เห็นความร่วมมือร่วมใจของบิดามารดา และบุตรในการทำงานว่า บุตรควรช่วยเหลือบิดามารดาในการทำงาน และถ้าจะไม่ให้เกิด ความเสียหาย บิดามารดาจะต้องคอยควบคุมอย่างใกล้ชิด แต่ไม่ปรากฏว่ามีนิทานคำขวัญายหมิ เรื่องใด ที่กล่าวถึงความร่วมมือร่วมใจกันบิดามารดาในการทำงาน

ความร่วมมือร่วมใจในการทำงานของคนในครอบครัวที่ปรากฏอีก ก็คือ ความร่วมมือร่วมใจกันในการทำงานของพี่น้อง ซึ่งมีทั้งความร่วมมือกันระหว่างพี่ชาย กับน้องชาย พี่สาวกับน้องสาว และพี่สาวกับน้องชาย

นิทานที่กล่าวถึงความร่วมมือร่วมใจกันในการทำงานระหว่างพี่ชาย กับน้องชาย ปรากฏในนิทานเพียงเรื่องเดียว คือเรื่อง แม่เลือกกับแม่จั่ว

นิทานเรื่อง "แม่เลือกกับแม่จั่ว" พหลวิชัยและควาวิต่างร่วมแรงกัน ในการทำงานมาตลอด เริ่มตั้งแต่ซบชีวิตให้เป็นคน ช่วยกันปราบผีร้ายในเมืองร้าง ซบชีวิต ผู้คนให้กลับก็มา จัดการบ้านเมืองให้เรียบร้อย เมื่อทุกอย่างในบ้านเมืองเรียบร้อยแล้ว พหลวิชัยจึงได้จากควาวิไป การกระทำดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าความร่วมมือร่วมใจกัน ในการทำงานนี้เองทำให้สองพี่น้องพบความสำเร็จในชีวิต

นิทานที่กล่าวถึงความร่วมมือร่วมใจกันในการทำงานของพี่สาวกับ น้องสาว พบในนิทานเรื่อง "แม่ค้าใจบุญ" นิทานเรื่องนี้กล่าวว่าแม่ค้าสองคนพายเรือ ขายเป็นค้าด้วยกัน บังเอิญมีภิกษุขอโดยสารข้ามฝั่ง แม่ค้าทั้งสองเต็มใจรับภิกษุข้ามฝั่ง แต่มีปัญหาดกเดียวกัน เรื่องการไหว้ภิกษุว่าไหว้แบบใดจึงจะไ้บุญ ถึงแม้ทั้งสองจะมี ความคิดเห็นไม่ตรงกัน แต่ก็สามารถยุติการดกเถียงลงได้ด้วยดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ เห็นว่า จะต้องร่วมมือกันในการค้าขายสินค้าต่อไป ถ้ามีแต่ทะเลาะกันก็จะเสียผลประโยชน์

นิทานที่กล่าวถึงความร่วมแรงร่วมใจกันระหว่างพี่สาวและน้องชาย มีเรื่องเดียว คือเรื่อง "พระเจ้าโศกกราช" นิทานเรื่องนี้กล่าวถึงพระราชโอรส 4 พระองค์ และพระราชธิดา 5 พระองค์ ต่างร่วมแรงร่วมใจกันออกไปสร้างบ้านเมืองใหม่จนประสบความสำเร็จตามความต้องการ นิทานเรื่องนี้แสดงให้เห็นความร่วมแรงร่วมใจกันในการทำงานยอมทำให้ประสบความสำเร็จ

ความร่วมแรงร่วมใจกันในการทำงานของพ่อตากับลูกเขยปรากฏในนิทาน 6 เรื่อง คือ เรื่อง พ่อตากับลูกเขย ของนายสุกใจ วงศ์ษา พ่อตากับลูกเขย ของนายจวน คำชะ ลูกเขยกับพ่อตา ของนางยัง อุณออน ลูกเขยเจ้าปัญญา พ่อตากับลูกเขย ของนายม้วน ชุ่มอารมณ์ และเรื่อง ลูกเขยกับพ่อตา (ภาค 3) ของ นายบัวริน คำเค็ด

นิทานเรื่อง "พ่อตากับลูกเขย" ของนายสุกใจ วงศ์ษา กล่าวถึงลูกเขยกับพ่อตาไปทักใบทองค้ายกัน ลูกเขยแกล้งลงไปอยู่ในตะกร้าใบทองให้พ่อตาหาบกลับบ้าน นิทานเรื่องนี้ชี้ให้เห็นความร่วมมือในการทำงานของลูกเขยกับพ่อตาว่าถึงแม้จะมีการกลั่นแกล้งกันบ้างแต่ทั้งสองก็ยังร่วมมือกันทำงานจนสำเร็จได้ตามความต้องการ

นิทานเรื่อง "พ่อตากับลูกเขย" ของนายจวน คำชะ กล่าวถึงลูกเขยกับพ่อตาออกไปล่าสัตว์ด้วยกัน ถึงแม้มูลูกเขยจะแกล้งพ่อตาให้หาบสัตว์กลับบ้านคนเดียวก็ตาม แต่การออกไปล่าสัตว์ด้วยกัน 2 คน ก็ย่อมแสดงว่าลูกเขยกับพ่อตานั้นร่วมมือกันในการทำงานพอสมควร แต่การร่วมงานดังกล่าวไม่ราบรื่นเท่าที่ควร

นิทานเรื่อง "ลูกเขยเจ้าปัญญา" ลูกเขยชวนพ่อตาไปหาปลาด้วยกัน ลูกเขยวางแผนไว้ล่วงหน้าโดยนำปลาไปร้อยพวงผูกไว้ในบ่อ พ่อตาเหวี่ยงลูกเขยลงไป ในบ่อ ลูกเขยก็นำวงปลาขึ้นมา การกระทำของลูกเขยจึงกล่าวแสดงให้เห็นความร่วมแรงร่วมใจกันทำงานที่มีลักษณะแปลกออกไปจากคนทั่วไป

นิทานเรื่อง "พ่อตากับลูกเขย" ของนายม้วน ชุ่มอารมณ์ กล่าวถึงพ่อตากับลูกเขยออกไปไถนาด้วยกัน กลางวันลูกสาวก็นำข้าวไปส่ง ด้วยความหิวทำให้

ลูกเขยสะเพร่าทำกับข้าวหกหมก นิทานเรื่องนี้นอกจากแสดงให้เห็นความร่วมใจในการทำงานของลูกเขยกับพ่อตาแล้ว ยังมีลูกสาวเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย แสดงให้เห็นความร่วมใจกันอย่างแท้จริง

นิทานเรื่อง "ลูกเขยกับพ่อตา" ของ นางย้ง อุ่นอ่อน กล่าวถึงลูกเขยต้องการसानเปลให้ลูกนอน พ่อตาก็สอนให้ว่าควรทำอะไร นิทานนี้ชี้ให้เห็นความร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน ซึ่งทำให้การงานสำเร็จไวกว่าเร็วขึ้น

นิทานเรื่อง "ลูกเขยกับพ่อตา (ภาค 3)" ของนายบัวริน คำเลิศ กล่าวถึงความสัมพันธ์ของ พ่อตากับลูกเขยในด้านการร่วมกันทำงาน โดยกล่าวว่า พ่อตากับลูกเขยออกไปช่วยกันปักเขตแดนในที่ดินของตน ลูกเขยตาไม่ดีจึงไปตอกหางคั่นใจของเพื่อนบ้านเพราะเข้าใจว่าเป็นหลักแดนที่พ่อตাপักไว้

จากนิทานทั้ง 6 เรื่อง แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างพ่อตากับลูกเขยในด้านการร่วมแรงร่วมใจในการทำงาน บางครั้งอาจมีการกระทบกระทั่งกันบ้าง แต่ทั้งพ่อตาและลูกเขยก็สามารถทำงานร่วมกันได้

จากความร่วมแรงร่วมใจกันในการทำงานของบุคคลในครอบครัวเดียวกันที่กล่าวมาแล้วพบว่า ความร่วมแรงร่วมใจที่ปรากฏเป็นการแสดงให้เห็นการทำงานร่วมกันของบุคคลเป็นคู่ ๆ มากกว่า บุคคลทั้งครอบครัวร่วมทำงานอย่างเดียวกัน เช่น สามีกับภรรยา บิดากับบุตร พี่กับน้อง และลูกเขยกับพ่อตา การที่เป็นเช่นนั้นน่าจะเป็นเพราะลักษณะครอบครัว เช่น บางครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยวมีเฉพาะสามีภรรยาเท่านั้น บางครอบครัวก็มีเฉพาะบิดากับบุตร หรือมารดากับบุตร ไม่ปรากฏว่าครอบครัวใดมีลุง ป้า น้า อา อาศัยอยู่ด้วย อีกประการหนึ่งน่าจะเป็นเพราะลักษณะงานที่ไม่เอื้ออำนวยให้ทำงานร่วมกันหลายคนได้ เช่น ครอบครัวที่มีลูกเขย พ่อตา และลูกสาว ถ้าออกไปทำงานนอกบ้าน ลูกสาวก็มักจะต้องอยู่ทำงานบ้าน ปล่อยให้ลูกเขยกับพ่อตาออกไปทำงานร่วมกัน เพราะถ้าออกไปทั้งครอบครัวก็จะไม่มีใครรับผิดชอบเรื่องการดูแลบ้าน

2. ร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยกัน บุคคลอยู่ในครอบครัวเดียวกันจำเป็นต้องร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน นิทานชาวนานำวลีคำขวัญที่มีสะท้อนให้เห็นการร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน

ของบุคคลในครอบครัวออกมาเป็นคู่ ๆ ดังนี้ การร่วมทุกข์ร่วมสุขระหว่างสามีภรรยา
ปิตามารดากับบุตรธิดา พี่กับน้อง และลูกเขยกับพ่อตา ดังนี้

การร่วมทุกข์ร่วมสุขกันระหว่างสามีภรรยาปรากฏในนิทาน

5 เรื่อง คือ เรื่องลูกกำพร้า ทุกคนตกใจ ท้าวแสนปม พรหมนกขา และเรื่องไอ้ขี้เกียจ

นิทานเรื่อง "ลูกกำพร้า" กล่าวถึงหญิงลูกกำพร้าร่วมทุกข์ร่วมสุข
กับสามีตั้งแต่เริ่มใช้ชีวิตด้วยกัน สามีภรรยาผู้นี้เป็นคนยากจนมาก่อนจึงจำเป็นต้องช่วยกัน
สร้างฐานะของครอบครัวให้มั่นคง สามีออกไปทำนา ภรรยา ก็ออกไปช่วยสามีทำงาน
ในนาทุกอย่าง ตั้งแต่เตรียมดินสำหรับตกกล้าตลอดไปจนถึงการเก็บเกี่ยว ว่างทำงาน
ทุกอย่างโดยไม่เคยคิดว่าการทำนานั้นเป็นหน้าที่ของสามี ผลแห่งการร่วมทุกข์ร่วมสุข
ในการทำงานนี้เองทำให้สามีภรรยาผู้นี้ประสบผลสำเร็จในการทำนา คือทานาโกษา
มากกว่าเพื่อนบ้าน

นิทานเรื่อง "ทุกคนตกใจ" นางทุกคนตกเมื่อแต่งงานกับชายยากจน
ก็ออกไปทำไร่อยู่กับสามีด้วยความเต็มใจ โดยไม่ได้นึกถึงความสุขสบายที่เคยได้รับ ในที่สุด
สามีภรรยาผู้นี้ก็ได้พบความสำเร็จในชีวิต สามารถสร้างฐานะได้ร่ำรวยมากกว่าบิดาของ
นางทุกคนตกเสียอีก นิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่าการที่ภรรยายอมไปร่วมทุกข์กับสามีนั้น
เท่าเทียมเป็นกำลังใจในการทำงานให้แก่สามี

นิทานเรื่อง "ท้าวแสนปม" ลูกสาวเศรษฐีเมื่อมีลูกกับท้าวแสนปม
ก็ออกไปใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน จนกระทั่งท้าวแสนปมสามารถสร้างฐานะของตนให้ร่ำรวยขึ้น
การกระทำของสามีภรรยาผู้นี้เป็นการใช้ชีวิตคู่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันอย่างแท้จริง

นิทานเรื่อง "พรหมนกขา" นางสีสินธุ ลูกสาวพระยาเมือง เมื่อ
มีลูกกับไอ้ขนยาวก็ออกไปใช้ชีวิตคู่ร่วมกันตามลาพัง นับได้ว่าสามีภรรยาผู้นี้ใช้ชีวิต
ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันอย่างแท้จริง

นิทานเรื่อง "ไอ้ขี้เกียจ" กล่าวถึงลูกสาวเจ้าเมืองมีลูกกับ
ไอ้ขี้เกียจ เจ้าเมืองทราบความจริงให้แตกลงไอ้ขี้เกียจไปโดยเดียว แต่ลูกสาวก็แอบ

ชวนไปในกลองไปอยู่ด้วยกันกับไอ้ซีเกียจ เจ้าเมืองทราบความจริงจึงต้องยอมยกลูกสาวให้ไอ้ซีเกียจ และยกบ้านเมืองให้ปกครองอีกด้วย การกระทำของสามีภรรยาจึงนับเป็นการร่วมทุกข์ร่วมสุขกันอย่างแท้จริง ภายหลังได้กลับเข้าเมืองจึงได้ปกครองบ้านเมืองแทนพระยาเมืองเหอไป

นิทานที่กล่าวถึงการร่วมทุกข์ของพี่น้อง ได้แก่ เรื่องนางฉมหมอม และเรื่องพระเจ้าโศกการาช

นิทานเรื่อง "นางฉมหมอม" นางฉมหมอมและพี่สาว เคยอยู่ร่วมกัน เมื่อนางฉมหมอมต้องการออกไปตามหาพ่อซึ่งเป็นช่าง พี่สาวก็ขอติดตามไปด้วย ลูกชายพี่สาวถูกช่างพ่อของนางฉมหมอมฆ่าตาย การกระทำของพี่น้องจึงกล่าวแสดงให้เห็นการร่วมทุกข์ร่วมสุขกันอย่างแท้จริง

นิทานเรื่อง "พระเจ้าโศกการาช" แสดงให้เห็นการร่วมทุกข์ร่วมสุขของพระราชโอรสและพระราชธิดาทั้ง 9 พระองค์ คือพระราชโอรสและพระราชธิดาทั้ง 9 พระองค์ เคยใช้ชีวิตที่สุขสบายในบ้านเมืองด้วยกัน เมื่อจำเป็นต้องออกไปสร้างบ้านเมืองใหม่ ทุกพระองค์ก็เต็มใจออกไปร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยกัน

นิทานที่กล่าวถึงการร่วมทุกข์ด้วยกันของบิดา มารดา และบุตรธิดามี 3 เรื่อง คือ เรื่องแม่ผัวกับลูกสะใภ้ เจ็ดคะนง และเรื่องประวตินิก

นิทานเรื่อง "แม่ผัวกับลูกสะใภ้" กล่าวถึงลูกชายไปเป็นทหาร ปลอยให้ภรรยาดูแลแม่แทน แต่ภรรยากลับแกล้งแม่ให้ได้รับความเดือดร้อน ลูกชายจึงเลือกแยกทางกับภรรยาเพื่ออุปการะแม่ของตน การที่ลูกชายทำเช่นนั้นเพราะภรรยาเป็นฝ่ายผิด และเป็นผู้มาภายหลัง ส่วนมารดานั้น เคยร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมาโดยตลอด จึงมีอาจหวาดหวั่นให้ได้รับความทุกข์ได้

นิทานเรื่อง "เจ็ดคะนง" เจ็ดคะนง เป็นลูกที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับพ่อแม่คือ เมื่อใดพ่อที่ช่วยพ่อแม่ทำงานได้แล้วก็มิได้ปลอยปลະละเลยให้พ่อแม่ทำงานหาเลี้ยงตนอย่างเดียว แต่เจ็ดคะนงได้ออกไปช่วยพ่อตัดไม้เพื่อซุกเป็นเรือ และเมื่อซุกเรือเสร็จเรียบร้อยแล้วก็แยกกลับบ้าน

นิทานเรื่อง "ประวัตินก" พ่อลูกในเรื่องนี้ร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน
อย่างแท้จริง เมื่อพ่อออกไปตัดหวาย ลูกก็ไปด้วยทุกวัน วันหนึ่งมีนางสังหรณ์ไม่ดีทำให้ลูก
ไม่อยากออกไป แต่เมื่อพ่อขอร้องลูกก็ยอมไปโดยดี และสุดท้ายเมื่อลูกถูกต่อมารุมกัดตาย
พ่อก็อธิบายว่าถ้าลูกไปเกิดเป็นอะไรขอให้กลับมาบอกพ่อด้วย นิทานเรื่องนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่า
ผู้ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมาอย่างแท้จริง เมื่อมีเหตุต้องตายจากกันก็ยอมทำให้เสียใจและ
คิดว่า เป็นความผิดของตนเอง

จากตัวอย่างที่กล่าวมาทั้งหมดชี้ให้เห็นว่าบุคคลอยู่ในครอบครัว
เดียวกันย่อมจะต้องร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน ช่วยทำให้เกิดกำลังใจในการทำงาน ทำงานต่าง ๆ
ได้สำเร็จตามความต้องการ และทำให้เกิดความผูกพันอันแนบแน่นของบุคคลในครอบครัว
เดียวกัน

3. รับฟังเหตุผลของกันและกัน ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวมีทั้ง
การยอมรับฟัง เหตุผลของกันและกันและไม่ยอมรับฟังเหตุผล ผลที่ออกมาก็แตกต่างกันดังปรากฏ
ในนิทาน 9 เรื่อง ต่อไปนี้

นิทานเรื่อง "เมียเป็นผีปอบ" เมื่อสามีภรรยาช่วยกันหาภรรยาแล้ว
ภรรยาซ่อนนกกอนโดยให้เหตุผลว่าตนเหนื่อย สามีก็ยอมรับฟังเหตุผลของภรรยา และยอม
ทำภรรยาตามใจแต่เพียงผู้เดียว

การที่สามียอมรับฟัง เหตุผลของภรรยาจึงทำให้ไม่เกิดเรื่องทะเลาะ
หรือดกเถียงกัน แต่ถ้าเมื่อใดสามีภรรยาไม่ยอมรับฟัง เหตุผลซึ่งกันและกันย่อมทำให้เกิด
ปัญหาตามมา

นิทานเรื่อง "นกกระเจา" นกกระเจาภรรยาไม่ยอมรับฟัง เหตุผลของสามี
ที่บอกว่าตนไม่ได้นกกใจ แต่ที่กลักรังช้าเพราะไปติดอยู่ในคอกบัว ต้องรอให้คอกบัวบาน
เสียก่อน จึงจะออกมาได้ การที่นกกระเจาไม่ฟัง เหตุผลของสามีนี้เองทำให้นางน้อยใจ
ฆ่าตัวตายตามลูกของตน การกระทำดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า สามีภรรยาถ้าไม่ยอมรับฟังเหตุผล
ซึ่งกันและกันแล้วย่อมทำให้เกิดความทุกข์

นิทานเรื่อง "ไอ้คคกับไอ้กรง" จากคำขู่ของหัวกระโหลกไอ้คค ทำให้สามีภรรยาทะเลาะกันด้วยคิดว่า ต่างนอกใจซึ่งกันและกัน ทำให้คิดได้ว่าสามีภรรยาเหล่านั้นเป็นคนที่ขาดเหตุผลหรือไม่ยอมรับฟังเหตุผลของกันและกัน เพราะเพียงแค่ได้ยินคำขู่ขู่ย่งแต่ไม่มีหลักฐานใดยืนยัน ไม่น่าจะทำให้เป็นสาเหตุของการทะเลาะวิวาทกันได้

ครอบครัวใดถ้าสามีหรือภรรยาเป็นคนหูเบา เชื่อคนง่าย ขาดเหตุผล ครอบครัวนั้นก็จะพบกับความเดือดร้อนไม่มีที่สิ้นสุด

นิทานเรื่อง "โสทวิญญาน" แสดงให้เห็นความมีเหตุผลของโสทวิญญานและบิคารมารดา โดยกล่าวว่าเมื่อโสทวิญญานอยากไปพบนางสุวรรณจกร แต่ถูกบิคารมารดาห้ามไว้ด้วยเกรงว่าจะได้รับอันตราย โสทวิญญานก็ยอมรับฟังเหตุผลและปฏิบัติตาม ต่อมาเมื่อโสทวิญญานมีคาถาอาคมสามารถเหาะเหินเดินอากาศได้ บิคารมารดาก็รับฟังเหตุผลและอนุญาตให้ไปหานางสุวรรณจกรได้ การกระทำดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ครอบครัวที่บุคคลในครอบครัวรับฟังเหตุผลซึ่งกันและกัน ครอบครัวนั้นย่อมมีความเข้าใจกันดี

นิทานเรื่อง "พระเจ้าโศกการาช" พระราชโอรสและพระราชธิดาของพระเจ้าโศกการาชทั้ง 9 พระองค์ ต่างยอมรับฟังเหตุผลของพระราชบิดาที่จำเป็นต้องยกราชสมบัติให้พระอนุชาต่างมารดา เหตุการณ์บ้านเมืองจึงสงบเรียบร้อย ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่าเหตุผลเท่านั้นที่จะทำให้เหตุการณ์ต่าง ๆ ผ่านพ้นไปได้ด้วยดี

นิทานเรื่อง "แม่คำไขบุญ" สะท้อนให้เห็นว่า การไม่ยอมรับฟังเหตุผลซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดปัญหาถกเถียงตามมา ดังแม่คำสองคนนี้ถกเถียงกันว่าการไหว้ไม่ตรงหน้าภิกษุนั้นจะได้บุญหรือไม่ ทั้งสองต่างคิดว่าเหตุผลของตนถูกเสมอ

นิทานชุดลูกเขยกับพ่อตาจะเห็นได้ว่าพ่อตายอมรับฟังเหตุผลของลูกเขย จึงไม่เกิดปัญหาถกเถียงหรือทะเลาะวิวาท ดังปรากฏในนิทานต่อไปนี้

นิทานเรื่อง "พ่อตากับลูกเขย" ของนายมัน ชุ่มอารมณ์ ด้วยความหวงทำให้ลูกเขยทำกับข้าวหกหมด แต่ลูกเขยอ้างว่าทำกับข้าวหกเพราะตนรักพ่อตามากจึงต้องเข้าไปกอด พ่อตาไม่เชื่อแต่ทำอะไรไม่ได้เพราะลูกเขยมีเหตุผลดี

นิทานเรื่อง "ลูกเขยเจ้าปัญญา" ของนายสุคใจ วงศ์ษา ลูกเขยตามอคคาไสไถนาเข้าไปในที่นาของเพื่อนบ้าน เมื่อพ่อตาคูก็อ้างว่า "ลองแกลงลองใจ" และ "ลองควาย" พ่อตาก็ต้องเจ็บเพราะเหตุผลดังกล่าวสมจริง

นิทานเรื่อง "ลูกเขยกับพ่อตา (ภาค 3)" ของนายบัวริน คำเลิศ ลูกเขยตามอคคาไสไถนาเข้าไปในที่นาเพื่อนบ้าน พ่อตาคูก็อ้างว่าวันนั้นเป็นวันที่ควรแรกนาให้เพื่อนบ้านบ้างเพื่อความเป็นสิริมงคล

ความสัมพันธ์ในแง่การรับฟังเหตุผลซึ่งกันและกันนี้ อาจสรุปได้ว่าครอบครัวที่มีสมาชิกเป็นผู้มีเหตุผล ครอบครัวนั้นก็จะมีความสุข แต่ถ้าครอบครัวใดสมาชิกไม่ยอมฟังเหตุผลซึ่งกันและกัน ครอบครัวนั้นย่อมหาความสุขไม่ได้

4. ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ถ้าในครอบครัวใดต่างถือว่าตนดีกว่าคนอื่น ย่อมนำความเคียดแค้นมาให้ครอบครัว ดังปรากฏในนิทาน 2 เรื่อง คือ เรื่องพ่อตากับลูกเขย ของนายสุคใจ วงศ์ษา และเรื่องพ่อตากับลูกเขย ของนายจวน คำชะ

นิทานเรื่อง "พ่อตากับลูกเขย" ของนายสุคใจ วงศ์ษา ลูกเขยแกลงลงไปอยู่ในตระกร้าใบทองหลางให้พ่อตาหามเข่งกลับบ้าน เมื่อพ่อตาทราบว่าลูกเขยแกลงนอนท่ามกลางลูกเขยโดยลงไปอยู่ในเข่งใบทองบ้าง แต่ลูกเขยรู้ทันจึงแกลงบอกว่าขางมา พ่อตากลัวว่าขางจะเหยียบตนจึงคืนจนตกน้ำ

การกระทำของลูกเขยและพ่อตาดังกล่าว แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ในด้านไม่เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทั้งพ่อตาและลูกเขยต่างไม่มีใครยอมแพ้กัน

นิทานเรื่อง "พ่อตากับลูกเขย" ของนายจวน คำชะ ลูกเขยกับพ่อตาไปล่าสัตว์ด้วยกัน ลูกเขยแอบเอาสัตว์ไปผูกไว้โน่นนั่น วันต่อมาจึงตกลงกับพ่อตาว่าใครจะเป็นสุนัขล่าเนื้อและใครจะเป็นคนหามเนื้อกลับบ้าน พ่อตาทกลงเป็นสุนัขล่าเนื้อ ลูกเขยจึงเขียนให้วิ่งไปล่าสัตว์ พ่อตาถูกเขียนจนเจ็บจึงให้ลูกเขยเป็นสุนัขขาง เมื่อลูกเขยเป็นสุนัขขางไปยังสัตว์ที่ตนแอบผูกไว้ ตกลงพ่อตาก็ต้องหามสัตว์กลับบ้านอีก

การกระทำดังกล่าวของพ่อตาและลูกเขย แสดงให้เห็นความต้องการเอาชนะซึ่งกันและกัน ต่างฝ่ายต่างต้องการเป็นผู้ชนะ ทั้ง ๆ ที่เมื่อชนะแล้วก็ไม่ได้ผลประโยชน์อะไรตอบแทน

นอกจากนี้นิทานยังแสดงให้เห็นว่า ชื่อน้องในครอบครัวเดียวกันสามารถจะแก่งานกันได้ แต่จะเป็นบุคคลในระดับผู้นำ ดังปรากฏในนิทานเรื่อง พระเจ้าโอภากราช นิทานเรื่องนี้กล่าวว่า พระราชโอรสและพระราชธิดาทั้ง 9 พระองค์ออกไปสร้างบ้านเมือง ต่อมาปรากฏว่าพระราชโอรสทั้ง 4 พระองค์ ได้อภิเษกกับพระราชธิดาทั้ง 4 พระองค์ เหลือพระราชธิดาอีกเพียงพระองค์เดียวที่ได้อภิเษกกับเจ้าเมืองข้างเคียง

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในครอบครัวที่กล่าวมาแล้วทั้ง 4 ประการ พบว่าความสัมพันธ์ที่ปรากฏเด่นชัดที่สุดก็คือ ความสัมพันธ์ในแง่การร่วมแรงร่วมใจในการทำงาน ส่วนความสัมพันธ์ที่พบน้อยที่สุดคือ ความสัมพันธ์เชิงชู้สาว

ความสัมพันธ์ในแง่ของการร่วมแรงร่วมใจกันในการทำงาน พบสิ่งที่น่าสนใจเกิดจากความสัมพันธ์ในแง่ก็คือ ความสัมพันธ์จะออกมาในลักษณะของการร่วมแรงร่วมใจในการทำงานของบุคคล เป็นคู่ ๆ เช่น สามีกับภรรยา บิดามารดากับธิดา พี่กับน้อง และลูกเขยกับพ่อกา การที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะระดับความสัมพันธ์ของบุคคลแตกต่างกันคือบุคคลที่ใกล้ชิดกันมากย่อมจะมีความจำเป็นต้องร่วมแรงร่วมใจกันในการทำงานมากกว่าบุคคลอื่น และอาจเนื่องมาจากลักษณะของงานที่กระทำว่าเหมาะสมกับใครที่จะกระทำร่วมกัน

ความสัมพันธ์ที่พบรองลงมาคือ ความสัมพันธ์ในแง่การร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยกัน เป็นความสัมพันธ์ที่สืบเนื่องมาจากการร่วมแรงร่วมใจกันในการทำงาน จึงทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจกันและร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน

ความสัมพันธ์ในแง่การรับฟัง เหตุผลซึ่งกันและกัน พบว่าบุคคลในครอบครัวเดียวกันนี้ทั้งรับฟังและไม่รับฟัง เหตุผลซึ่งกันและกัน การรับฟัง เหตุผลกันก็ทำให้เกิดความสงบสุข แต่ถ้าไม่รับฟัง เหตุผลกันก็จะทำให้เกิดความเคืองร้อนตามมา

ความสัมพันธ์ในด้านความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน พบในนิทานชุด ลูกเขยกับพ่อตา ความสัมพันธ์นี้พบว่าลูกเขยกับพ่อตาไม่เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทำให้เกิดปัญหาเอารัดเอาเปรียบในการทำงาน

ความสัมพันธ์ด้านคู่สาวพบว่าพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันสามารถทำงานกันได้ แต่จะอยู่ในกลุ่มบุคคลระดับหนึ่ง

1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับในสังคม

มนุษย์นอกจากจะต้องคบค้าสมาคมกับคนในครอบครัวแล้ว ยังมีความจำเป็นต้องคบกับบุคคลอื่นอีก เช่น อาจต้องอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น แต่ไม่ใช่ลักษณะคนในครอบครัวเดียวกัน หรืออาจต้องคบค้าสมาคมกับบุคคลซึ่งอยู่ในสังคมเดียวกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลขึ้น จากนิทานพบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม ดังนี้

1.2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างภิกษุสามเณรกับประชาชน ความสัมพันธ์ระหว่างภิกษุสามเณรกับประชาชนนั้นเป็นลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกัน โดยผลัดกันพึ่งพาอาศัย การอยู่ร่วมกันจึงมีลักษณะของการถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน

จากนิทานที่รวบรวมได้สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภิกษุสามเณรกับประชาชน 3 ประการ ดังนี้

1. การพึ่งพาอาศัยกันสามารถแยกได้ 2 ประการ คือ ภิกษุพึ่งพาอาศัยประชาชนและประชาชนพึ่งพาอาศัยภิกษุ

ภิกษุพึ่งพาอาศัยประชาชน ภิกษุต้องพึ่งพาอาศัยประชาชน ในค่านับจยสี่ ดังปรากฏในนิทาน 8 เรื่อง คือ หลวงตาตะกละ หลวงตากับลูกศิษย์ ครอบครัวกูยมาก หลวงตาทินชี่โก๋ ไอ้โต สองผัวเมีย น้ำผึ้งบาตรเดียว และเรื่อง นางบุญจปาปา

นิทานเรื่อง "หลวงตาตะกละ" หลวงตาออกไปรับบิณฑบาต ปกติก็ไม่ไ้กับข้าวอะไรอร่อย ส่วนมากมักจะเป็นอาหารประเภทน้ำพริกหรือปลาร้า วันหนึ่งบังเอิญออกไปบิณฑบาต ได้เกรื่องในควาย หลวงตาดันแล้วดีใจ เพราะปกติไม่ไ้ฉันอาหารรสชาติแปลก ๆ จึงอยากฉันอีก เณรจึงหลอกให้ไปล้วงกันควายเพื่อเอาเครื่องในเวลาควายถ่ายมูล หลวงตาทาตามคำแนะนำสุดท้ายต้องเจ็บตัวฟรี

จากนิทานเรื่องนี้จะเห็นได้ว่าภิกษุต้องพึ่งประชาชนในค่านอาหารการกิน ซึ่งเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ และยังสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของภิกษุกับประชาชน ว่าถ้าประชาชนยากจนหรือผิดเคืองเรื่องอาหารการกิน ภิกษุก็พลอยผิดเคืองไปด้วย

นิทานเรื่อง "หลวงตากับลูกศิษย์" หลวงตาออกบิณฑบาต ได้ปลามาตัวหนึ่ง หลวงตาดันด้วยความอ่อยหมกไปครึ่งตัว ลูกศิษย์เกรงว่าตนจะอดจึงหาวิธีชวนคุยให้หลวงตาดมฉันทปลาอีกครั้งตัว ปรากฏว่าหลวงตาดมฉันทปลาที่เหลือตามแผนการ

นิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่าอาหารการกินของภิกษุต้องอาศัยประชาชน และการฉันอาหารนั้นต้องรู้จักประมาณเพื่อเหลือไว้ให้ลูกศิษย์บ้าง

นิทานเรื่อง "ครอบครัวคู่มาก" หลวงตาไปบิณฑบาต ได้แตงโมมาผลหนึ่ง เข้าหลวงตาก็กัดแตงโมไปครึ่งผล กลางวันอีกรึ่งผล สุดท้ายลูกศิษย์ก็อด

นิทานเรื่องนี้ก็เช่นเดียวกัน ชี้ให้เห็นว่าภิกษุต้องพึ่งชาวบ้านในเรื่องอาหารการกิน และขณะเดียวกันเด็กวัดก็ต้องอาศัยอาหารนั้นด้วย ถ้าภิกษุไม่ประมาณเรื่องอาหารการกิน เด็กวัดก็อาจจะอด

นิทานเรื่อง "หลวงตากินขี้ไก่" กล่าวถึงหลวงตาหวนน้ำตาลมาก ไม่ยอมให้ใครกินน้ำตาล จึงถูกเณรหลอกให้กินขี้ไก่ โดยหลวงตาเข้าใจว่าเป็นน้ำตาล

น้ำตาลที่กล่าวถึงนี้ก็ได้มาจากการที่ประชาชนนำมำทำบุญ และก็คงจะมีจำนวนน้อย หลวงตาจึงหวนไม่ยอมให้ใครกิน

นิทานเรื่อง "ไอ้โต" กล่าวถึงภิกษุต้องพึ่งประชาชนในเรื่องอาหาร โดยประชาชนจะนำอาหารไปทำบุญในวันพระ ดังเช่นไอ้โตถูกภรรยาใช้ให้นำอาหารไปทำบุญที่วัด และให้รับศีลเสียก่อนจึงกลับ ไอ้โตไม่เคยไปทำบุญ จึงปฏิบัติตนไม่ถูกต้องว่าควรจะทำอย่างไร

การที่ประชาชนนำอาหารไปทำบุญที่วัดในวันสำคัญทางพุทธศาสนาเอง ทำให้ภิกษุได้รับความช่วยเหลือจากประชาชน นับเป็นการพึ่งพาอาศัยกัน

นิทานเรื่อง "สองตัวเมีย" ทำให้เห็นว่าภิกษุต้องพึ่งพาอาศัยประชาชนในเรื่องเงิน เมื่อประชาชนได้รับความช่วยเหลือจากภิกษุแล้ว ก็จะถวายอาหารและเงินเป็นการตอบแทน ถึงแม้เงินจะไม่ใช่ว่าจะดี แต่ก็สามารถนำไปเปลี่ยนเป็นปัจจัยสี่ได้ โดยนิทานกล่าวว่า สามเณรพยายามชักชวนภิกษุไปในงานทำบุญบ้าน เมื่อเสร็จพิธีต่างก็เถียงกันว่า จะถวายเงินเท่าไรดี แต่สุดท้ายก็ตกลงกันไม่ได้

นิทานเรื่อง "น้ำผึ้งบาตรเดียว" สะท้อนให้เห็นว่าภิกษุต้องพึ่งประชาชน ในเรื่องยารักษาโรค โดยกล่าวว่า ภิกษุมาขอรับบริจาคน้ำผึ้งจากประชาชน ลูกสาวเศรษฐีต้องการทำบุญถวาย แต่ภิกษุได้น้ำผึ้งมาเต็มบาตรแล้วจึงไม่มีโอกาสได้ทำบุญ

ยารักษาโรคเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ซึ่งประชาชนเต็มใจถวายแก่ภิกษุ ดังนั้นบางครั้งประชาชนจึงไม่มีโอกาสได้ทำบุญ เพราะภิกษุได้สิ่งของเพียงพอแก่ความต้องการแล้ว

นิทานเรื่อง "นางปัญจปาปา" ภิกษุมาขอรับบริจาคดินเหนียวจากนางปัญจปาปา เพื่อนำไปสร้างบุญ แต่นางกำลังเล่นเพลินจึงไม่เต็มใจทำบุญ แต่ก็นำดินเหนียวมาใส่บาตรให้แก่ภิกษุ

นิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่าภิกษุต้องพึ่งพาประชาชนในเรื่องปัจจัยสี่ คือ ที่อยู่อาศัย บางครั้งประชาชนอาจให้ความช่วยเหลือ แต่เป็นความช่วยเหลือที่ไม่เต็มใจ เช่น นางปัญจปาปา เป็นต้น

จากนิทานทั้ง 8 เรื่องที่กล่าวมาแล้ว แสดงให้เห็นว่าภิกษุต้องพึ่งพาอาศัยประชาชนในเรื่องปัจจัยสี่อันได้แก่ อาหาร ยารักษาโรค อุปกรณ์สำหรับสร้างที่อยู่อาศัย และเงินซึ่งจะนำไปใช้ซื้อปัจจัยสี่ ส่วนใหญ่ประชาชนเต็มใจให้ความช่วยเหลือ แต่บางครั้งก็ไม่เต็มใจ

ประชาชนต้องพึ่งพาอาศัยภิกษุ ประชาชนต้องพึ่งพาอาศัยภิกษุ ในด้านการช่วยปฏิบัติกิจทางศาสนา และการพึ่งพาทางค่านิจใจ ดังปรากฏในนิทาน 4 เรื่อง คือ เรื่องสองตัวเมีย หลวงตาไปสวดศพ สุบินทกุมาร และเรื่องเศรษฐีหาผู้วิเศษ

นิทานเรื่อง "สองตัวเมีย" สองสามีภรรยาต้องพึ่งภิกษุเพื่อให้ช่วยประกอบพิธีสงฆ์ในงานทำบุญบ้าน การทำบุญบ้านนี้ถือว่าเป็นการกระทำเพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่ผู้อยู่อาศัย นิทานกล่าวว่า สองสามีภรรยาหมั่นทำบุญมาประกอบพิธีในโอกาสทำบุญบ้าน เมื่อเสร็จพิธีแล้วก็ถวายภัตตาหารและถวายเงินเป็นการตอบแทน แต่เรื่องเงินนั้นสองสามีภรรยาตกลงกันไม่ได้ว่าจะถวายเท่าไรดี

นิทานเรื่อง "หลวงตาไปสวดศพ" ชาวบ้านนิมนต์หลวงตาไปสวดศพ แต่ด้วยความโลภหลวงตาจึงไปเพียงรูปเดียว ชาวบ้านจึงแกล้งทำเป็นฉีหลวงตา ครึ่งต่อมาหลวงตาไม่กล้าไปรูปเดียวอีก

การสวดศพเป็นประเพณีอย่างหนึ่งของชาวพุทธซึ่งต้องอาศัยภิกษุเป็นผู้ทำพิธี ดังนั้นประชาชนจึงต้องนิมนต์ภิกษุเพื่อช่วยให้ตนประกอบพิธีทางศาสนาได้สำเร็จตามความต้องการ

นิทานเรื่อง "สุบินทกุมาร" เมื่อสุบินต้องการบวชเป็นสามเณรก็ต้องอาศัยภิกษุเป็นธุระจัดการให้ และเมื่อสุบินบวชเป็นสามเณรแล้วก็ช่วยแบ่งเบาความทุกข์ของบิดามารดาให้ลดลงด้วยการแผ่ส่วนบุญกุศลให้แก่บิดามารดาของตน

นิทานเรื่องสุบินทกุมารจึงชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ของภิกษุสามเณรกับประชาชนทั้งในด้านการประกอบพิธีทางสงฆ์ และด้านการช่วยเหลือเพื่อทำให้ประชาชนพ้นทุกข์

นิทานเรื่อง "เศรษฐีหาผู้วิเศษ" เศรษฐีหลงงมงายคิดว่าผู้ที่จะได้คือผู้วิเศษ จึงประกาศให้รางวัลแก่ผู้ที่หาเขาส่งไปนำบาตรที่เขานำไปขายไม่ได้ลงมาได้ พระโมคคัลลานะมาพบเข้า จึงชี้แจงให้เศรษฐีเข้าใจว่าอะไรคือสิ่งที่ถูก อะไรคือสิ่งที่ผิด

การกระทำของพระโมคคัลลานะดังกล่าวเป็นการกระทำเพื่อชี้แนวทางที่ถูกต้องให้แก่ประชาชนเท่ากับเป็นที่พึ่งทางใจของประชาชนนั่นเอง

2. ทักเตือนสั่งสอน ความสัมพันธ์ในแง่ของการตักเตือนนี้พบทั้งภิกษุและสามเณรตักเตือนสั่งสอนประชาชน และประชาชนตักเตือนภิกษุ แต่การตักเตือน

ภิกษุ นั้น เป็นการตักเตือนทางอ้อม ความสัมพันธ์ปรากฏในนิทาน 4 เรื่อง คือ เรื่อง
 ขาปเจ็ดประการ เศรษฐีหาผู้วิเศษ หลวงตาไปสวดศพ และเรื่องหลวงตากับลูกศิษย์

นิทานเรื่อง "ขาปเจ็ดประการ" ภิกษุทำหน้าที่ตักเตือน
 ประชาชนให้ใช้ชีวิตในทางที่ถูกต้องไม่เบียดเบียนสัตว์ โดยกล่าวว่า พรานเมื่อรับศีลห้า
 จากภิกษุแล้วทำให้สัตว์ไม่ได้จึงต้องนำศีลไปคืน แต่ภิกษุไม่ยอมรับ กลับบอกให้ไปคืน
 กับพระพุทธรูปที่ขอกเขาศิขณู พรานจึงเดินทางนำศีลไปคืนพระพุทธรูปตามที่ภิกษุบอก
 แต่พระองค์กลับไม่รับคืน โดยบอกให้พรานรักษาศีลต่อไป และจะพบกับความสุขในชีวิต
 พรานปฏิบัติตามในที่สุดก็ได้พบความร่ำรวยและความสุขตามที่พระพุทธรูปเจ้าบอก

การกระทำของภิกษุและพระพุทธรูปเจ้าเท่ากับเป็นการ
 ตักเตือนให้พรานประพฤติให้ถูกต้อง เพื่อความสุขของพราน และเมื่อพรานปฏิบัติตาม
 ก็ได้พบกับความสุขจริงดังคำแนะนำ

นิทานเรื่อง "เศรษฐีหาผู้วิเศษ" กล่าวถึงพระโมคคัลลานะ
 เมื่อทราบว่าเศรษฐีประกาศให้รางวัลแก่ผู้ที่หาเขาส่งไปนำบาตรที่แขวนอยู่ที่ปลายไม้ไผ่
 ลงมาได้ โดยเศรษฐีเข้าใจว่าผู้ที่ทำเช่นนั้นได้เป็นผู้วิเศษ พระโมคคัลลานะจึงชี้แจงให้
 เศรษฐีเข้าใจว่าผู้ที่กระทำอย่างนั้นได้ไม่ใช่ผู้วิเศษ พร้อมทั้งหาเขาส่งไปนำบาตรลงมา
 ให้เศรษฐีดู เศรษฐีจึงเข้าใจ

การกระทำของพระโมคคัลลานะ เป็นการสั่งสอนให้ประชาชน
 ไม่หลงงมงายในสิ่งที่ผิดและชี้แจงให้เข้าใจว่าสิ่งใด เป็นสิ่งที่ถูกและควรกระทำ

จากนิทานทั้งสองเรื่องที่กล่าวมาแล้วเป็นการชี้ให้เห็น
 ความสัมพันธ์ระหว่างภิกษุกับประชาชนในแง่ภิกษุตักเตือนสั่งสอนประชาชน เมื่อเห็นว่า
 ประชาชนประพฤติคนไม่เหมาะสม

นิทานที่กล่าวถึงประชาชนตักเตือนภิกษุทางอ้อมเมื่อเห็นว่า
 ภิกษุประพฤติไม่เหมาะสม ได้แก่ นิทานเรื่อง หลวงตาไปสวดศพ และเรื่องหลวงตากับลูกศิษย์

นิทานเรื่อง "หลวงตาไปสวดศพ" กล่าวถึงหลวงตาโลก ในทรัพย์สิ้นเงินทอง จึงไม่ยอมให้ภิกษุรูปอื่นไปในงานต่าง ๆ ที่ชาวบ้านมานิมนต์ วันหนึ่ง เมื่อหลวงตาไปสวดศพแต่เพียงรูปเดียว จึงถูกชาวบ้านกลั่นแกล้งทำเป็นผีมาหลอก ต่อมา หลวงตาจึงไม่กล้ารับนิมนต์ไปในงานต่าง ๆ เพียงรูปเดียวอีกต่อไป

การกระทำของชาวบ้านที่กลั่นแกล้งทำเป็นผีมาหลอกหลวงตา ดังกล่าว เป็นการแสดงให้เห็นว่าประชาชนไม่ชอบการกระทำดังกล่าวของหลวงตา จึง ต้องการตักเตือนหลวงตาทางอ้อมให้ปรับปรุงตนให้เหมาะสม

นิทานเรื่อง "หลวงตากับลูกศิษย์" หลวงตานับปลาไปครั้งซีก แต่ยังไม่มีการท้าวจะหยุด ลูกศิษย์จึงหาวิธีชวนคุยให้หลวงตาสัมเรื่องนับปลา ปรากฏว่าได้ผล เพราะหลวงตาสัมเรื่องนับปลา ลูกศิษย์จึงได้กินปลาที่เหลือตามความต้องการ

การกระทำดังกล่าวของลูกศิษย์แสดงให้เห็นว่า ถ้าภิกษุ ปฏิบัติตนไม่เหมาะสมโดยไม่ตั้งใจ แม้แต่เด็กวัดก็สามรถหักท้วงได้ แต่การหักท้วงนั้นเป็น การกระทำทางอ้อมและมีใช้กระทำด้วยความลุ่มแต่ประการใด

3. ประชาชนให้ความเคารพต่อภิกษุสามเณร นิทานที่ กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างภิกษุกับประชาชนในแง่ประชาชนให้ความเคารพยกย่องภิกษุ มี 6 เรื่อง คือ เรื่องบาปเจ็ดประการ น้ำผึ้งบาตรเดียว แม่ค้าใจบุญ เรื่องของกรรม สุนินทกุมาร และเรื่องไอ้โต

นิทานเรื่อง "บาปเจ็ดประการ" แสดงให้เห็นความเคารพ ยกย่องภิกษุของพราหมณ์ โดยกล่าวว่า เมื่อพราหมณ์รับศีลห้าจากภิกษุแล้วก็ไม่กล้าออกไปล่าสัตว์ เพราะการล่าสัตว์เป็นการกระทำที่ผิดศีลข้อที่ 1 แม้ครอบครัวของพราหมณ์จะเดือดร้อนแต่พราหมณ์ ก็ไม่ยอมละเมิดศีล การกระทำดังกล่าวของพราหมณ์นี้แสดงให้เห็นว่าประชาชนเห็นว่าภิกษุคือบุคคล ที่ตนเคารพ และต้องรักษาคำพูดที่ได้ให้ไว้อย่างเคร่งครัด

นิทานเรื่อง "น้ำผึ้งบาตรเดียว" กล่าวถึงภิกษุออกมารับนิมิตบาตร น้ำผึ้งเพื่อนำไปเป็นยารักษาโรคก็ได้รับการทักท้วงจากประชาชนด้วยความสนใจ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า

ถ้าภิกษุต้องการสิ่งใดก็จะได้รับความช่วยเหลือจากประชาชน การที่เป็นเช่นนี้เพราะประชาชนเคารพยกย่องภิกษุนั่นเอง

นิทานเรื่อง "แม่ค้าใจบุญ" แม่ค้าสองพี่น้องขายเรือขายสินค้า บังเอิญภิกษุหาเรือข้ามฝั่งไม่ได้ จึงขอโดยสารแม่ค้าทั้งสองข้ามฝั่ง แม่ค้าสองพี่น้องก็เต็มใจรับภิกษุข้ามฝั่ง เพราะคิดว่าการช่วยเหลือภิกษุผู้มีศีลบริสุทธิ์เป็นบุญกุศลที่พึงกระทำ

จากนิทานเรื่องนี้ทำให้เห็นว่าภิกษุเป็นผู้ที่ประชาชนให้ความเคารพยกย่อง ดังนั้นเมื่อภิกษุขอรับสิ่งใดประชาชนจึงยินดีช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ

นิทานเรื่อง "เรื่องของกรรม" แสดงให้เห็นว่าสามเณรเป็นบุคคลที่ประชาชนให้ความเคารพและเกรงใจไม่น้อยกว่าภิกษุ โดยกล่าวว่า พรานไปล่าสัตว์ในป่าบังเอิญพบสามเณรพรานจึงคิดจะนำหอกซ่อนสามเณร และเมื่อหันมาไม่พบสามเณรจึงพุ่งหอกเข้าไปในป่ารก แต่หอกกลับไปถูกสามเณรโดยบังเอิญ

การที่พรานต้องนำหอกซ่อนสามเณรก็เพราะมีความเกรงใจในฐานะที่สามเณรเป็นผู้ทรงศีล จึงไม่อยากจะรู้ว่าตนกำลังล่าสัตว์อยู่ เพราะการล่าสัตว์เป็นการกระทำที่ผิดศีลข้อที่ 1

นิทานเรื่อง "สุบินทกุมาร" สุบินให้ความเคารพแก่ภิกษุผู้เป็นอาจารย์ของตนมาก นอกจากฝากตัวเรียนหนังสือกับอาจารย์แล้ว ยังเลื่อมใสถึงขั้นขอบวชเป็นสามเณรอยู่กับอาจารย์อีกด้วย

การที่สุบินนึกเลื่อมใสขอบวชก็เพราะใกล้ชิดกับภิกษุผู้เป็นอาจารย์ นึกเคารพยกย่องจึงขออนุญาตมารดาบวชเป็นสามเณร

นิทานเรื่อง "ไอ้โต" เมื่อไอ้โตไปหาบุญที่วัดก็พยายามทำตัวให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ และเมื่อหลวงพ่อกำลังคุยไอ้โตก็พูดตามโดยเข้าใจว่าหลวงพ่อกำลังให้ศีล การกระทำดังกล่าวของไอ้โตกระทำไปด้วยความเคารพแต่หลวงพ่อกับเข้าใจว่าไอ้โตล้อเลียน

จากนิทานทั้ง 6 เรื่อง ที่กล่าวมาแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภิกษุกับประชาชนในแง่ประชาชนให้ความเคารพยกย่องภิกษุ ภิกษุขอรับสิ่งใดหรือต้องการสิ่งใดประชาชนก็ยินดีให้ความช่วยเหลือ แต่บางครั้งความเคารพยกย่องกลายเป็นการล้อเลียนเพราะความเข้าใจผิด เช่น เรื่องไอ้โตเป็นต้น

1.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน นิทานชาวบ้านคำบลัญญาหมี สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน 3 ประการ ดังนี้

1. ฟังพาอาศัยกัน ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน ย่อมต้องมีการฟังพาอาศัยกันบ้าง ดังปรากฏในนิทานเรื่อง พรานบุญ

นิทานเรื่อง "พรานบุญ" กล่าวถึงพรานบุญเมื่อได้พบ นางมโนห์ราทั้งเจ็ดแล้ว ก็คิดอยากจะจับนางมโนห์ราให้เป็นภรรยาของลูกชาย 1 คน แต่พยายามอย่างไรก็ไม่สามารถจับนางมโนห์ราได้ ทำให้พรานบุญคิดถึงพญานาคเพื่อนของตน ที่อยู่เมืองบาดาลว่ามีบ่วงนาคราชจึงเดินทางไปพบพญานาคที่เมืองบาดาลเพื่อขอยืมบ่วงดังกล่าว พญานาคไม่ยากใจให้ยืมแต่ด้วยความเกรงใจในความเป็นเพื่อนจึงชักไม้ไผ่ของขอมให้พรานบุญ ยืมบ่วงนาคราชของตน แต่ก็ย้ำว่า "ข้าให้ไปคล้องนางไฉไลแล้ว เพื่อนอย่าลืมปล่อยบ่วงนาคราชของข้าพเจ้ากลับคืนมานะ ... ถ้าไม่ได้คืนมา ต้องตัดเป็นชาติเพื่อนกันเป็นแน่นอน" เมื่อพรานบุญจับนางมโนห์ราได้แล้ว ก็ "ส่งบ่วงกลับไปหาเพื่อน"

การกระทำของพญานาคที่ให้ความช่วยเหลือแก่พรานบุญนั้น เป็นการแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อนว่า ถ้าเพื่อนมีเรื่องเดือดร้อนและต้องการความช่วยเหลือก็จำเป็นจะต้องให้ความช่วยเหลือในฐานะเพื่อน ไม่ว่าจะเต็มใจหรือไม่ก็ตาม ส่วนเพื่อนหลังจากได้รับความช่วยเหลือแล้วก็ต้องทำตามคำพูดที่ตกลงกันไว้ เช่น พรานบุญเมื่อใช้บ่วงนาคราชเสร็จเรียบร้อยแล้วก็รีบส่งคืนพญานาคทันที

2. ร่วมทุกข์ร่วมสุข ผู้เป็นเพื่อนกันอย่างแท้จริงบางครั้งก็ต้องร่วมทุกข์ร่วมสุขกับเพื่อนของตน ดังปรากฏในนิทาน 4 เรื่อง คือ เรื่องไอ้ชาตึก ไอ้ทาบอดกะไอ้หูหนวก ไอ้สี่เกลอ และเรื่องสองเกลอนักขโมย

นิทานเรื่อง "ไอ้ชาติด" กล่าวถึงไอ้ชาติดกับไอ้ตาบอดเดินทางไปด้วยกัน "ขอข้าวขอน้ำเขากินไปยังนั้นนะ กินลูกไม้อะไรบ้าง" บังเอิญไปพบนกอยู่ในโพรงไม้ก็อยากได้ลูกนก เจ้าตาบอดก็ขึ้นไปจับลูกนกแต่ไปถูกงู ด้วยความตกใจจึงปล่อยงูลงมา เจ้าชาติดตกใจก็โคกจนขาหลุดออกจากกัน

นิทานเรื่องนี้ชี้ให้เห็นการร่วมทุกข์ร่วมสุขคือ ทั้งเจ้าตาบอดและเจ้าชาติดต้องร่วมเผชิญชะตากรรมขออาหารกินด้วยกัน ได้พบกับความตกใจเรื่องงูด้วยกัน แต่ก็ไม่มีใครหนีเอาตัวรอด การกระทำดังกล่าวของเจ้าชาติดกับเจ้าตาบอดแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของเพื่อนต่อเพื่อนในแง่การร่วมทุกข์ร่วมสุขซึ่งกันและกัน

นิทานเรื่อง "ไอ้ตาบอดกะไอ้หูหนวก" ไอ้ตาบอดและไอ้หูหนวกไปเที่ยวงานวัดด้วยกัน งานนี้เป็นงานศพจึงมีการจุดพลุ เจ้าตาบอดได้ยินเสียงพลุก็บอกว่า "ไอ้ห่าไม่เห็นโวยแต่ดังน่าดู" ส่วนเจ้าหูหนวกก็ว่า "ไม่ได้ยินเสียงไอ้ห่ามันโดังน่าดูเลย"

จากพฤติกรรมของเจ้าตาบอดและเจ้าหูหนวกจะเห็นว่าทั้งสองเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขกันอย่างแท้จริง ไปไหนก็ไปด้วยกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเป็นกรณีการด้วยกัน จึงเข้าใจความรู้สึกและเห็นใจซึ่งกันและกัน ทำให้สามารถร่วมทุกข์ร่วมสุขกันได้ตลอด

นิทานเรื่อง "ไอ้สี่เกลอ" กล่าวถึงชาย 4 คน มีไอ้ซึ่มูกมาก ไอ้ตุกแหลม ไอ้หูกาง และไอ้ตาบอดตาใส เดินไปเที่ยวเหยียบย่ำลงเรือ ขณะลงเรือต่างก็ช่วยเหลือซึ่งกันและกันหาหนทางต่าง ๆ ไอ้ตาบอดตาใสชี้ทิศทางให้คนอื่นไปบ้านตน ไอ้ตุกแหลมนั่งทำให้เรือเร็ว ไอ้ซึ่มูกมากก็ส่งซึ่มูกโปะ ไอ้หูกางก็ใช้หูของตนแทนใบเรือ ไปถึงฝั่งจึงขึ้นจากเรือ แล้วเดินต่อไปพบรังนกเอี้ยง เจ้าตาบอดขึ้นไปเอาแตรถูกงูเห่าพันพิษใส่ ทำให้ตาหายบอด

จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่คนทั้งสี่ได้ประสบร่วมกัน แสดงให้เห็นการร่วมทุกข์ร่วมสุขของชายพิการทั้ง 4 คนนี้ การที่ชาย 4 คนนี้ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันได้ตลอด น่าจะเป็นเพราะเป็นคนพิการด้วยกันทำให้เข้าใจและเห็นใจกัน

นิทานเรื่อง "สองเกลอนักขโมย" กล่าวถึงขโมยสองคน เข้าไปลักขโมยขานนา คนหนึ่งเข้าทางหน้าบ้าน อีกคนหนึ่งเข้าทางหลังบ้าน แต่บังเอิญ คว้าทำเสียงดังทำให้เจ้าของบ้านตื่นเจ้าของจึงลุกขึ้นมาดูขโมยของตน สุดท้ายเจ้าของบ้าน ก็จับได้ว่าสองคนที่มาขโมยขานนาของตนเป็นใคร

นิทานเรื่องนี้ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ของเพื่อนในแง่การ ร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน โดยการไปร่วมชะตากรรมในการขโมยขานนาด้วยกัน และ ในที่สุดก็ถูกจับได้ด้วยกัน

จากนิทานทั้ง 4 เรื่องนี้จะเห็นความสัมพันธ์ในด้านการ ร่วมทุกข์ร่วมสุขของเพื่อน ซึ่งจะเห็นได้ว่าบุคคลที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันนั้น เป็นบุคคลที่ ลักษณะทางร่างกายคล้ายกัน เช่น พิกัดเหมือนกัน หรือไม่ก็มีความคล้ายกัน เช่น ต้องการขโมยขานนาเหมือนกัน เมื่อมีอะไรคล้าย ๆ กันจึงทำให้ร่วมทุกข์ร่วมสุข กันได้

3. ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ความเป็น

น้ำหนึ่งใจเดียวกันก่อให้เกิดการเอาชนะซึ่งกันและกัน ดังปรากฏในนิทานเรื่อง "เก่งต่อเก่ง" นิทานเรื่องนี้ กล่าวถึงเด็กสองคนเป็นเพื่อนกัน คนหนึ่งคิดว่าตนเก่งกว่า ผู้อื่น "พูดก็ต้องชนะ" "ทำอะไรก็ต้องชนะ" วันหนึ่งเด็กที่คิดว่าตนเก่งก็คุยว่าพ่อตนซื้อ ขวานมาตัวใหญ่เขาระฟ้า เด็กอีกคนจึงคุยข่มบ้างว่า พ่อตนทำกลองใหญ่เท่าฟ้าเช่นเดียวกัน เมื่อเด็กคนแรกถามว่าเอาหนึ่งทีไหนซึ่งกลอง เด็กคนที่สองก็ตอบว่าเอาหนึ่งขวานบ้านเด็ก คนแรก

นิทานเรื่องนี้จึงชี้ให้เห็นว่าความไม่เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ก่อให้เกิดการเอาชนะกัน

1.2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับประชาชน ความสัมพันธ์ ระหว่างผู้ปกครองกับประชาชนที่ปรากฏในนิทานมี 2 ประการ ดังนี้

1. ผู้ปกครองเสียสละความสุขเพื่อประชาชน ความสัมพันธ์
นี้พบในนิทานเรื่อง "กาลกิณี" นิทานเรื่องนี้ กล่าวถึงพระราชปกรองประชาชนโดยอาศัย
คุณธรรมเป็นหลัก ต่อมาพระองค์ถูกกาลกิณีเข้าสิง ลุ่มหลงในการดื่มน้ำเมา ทำให้จิตใจ
ฟุ้งซ่าน ไม่เป็นอันปกครองบ้านเมือง พระองค์ทรงเผลอเวลา จึงคิดว่าไม่สมควร
ปกครองบ้านเมืองต่อไป เพราะถ้าปกครองบ้านเมืองต่อไปก็คงจะดูแลประชาชนให้ได้รับความ
สุขไม่ได้ จึงมอบบ้านเมืองให้อำมาตย์ผู้ใหญ่ปกครองแทนชั่วคราว ส่วนพระองค์ก็
ออกเดินทางจากบ้านเมืองไป

การกระทำของพระมหากษัตริย์ดังกล่าว เป็นการแสดงให้เห็นว่า พระองค์ทรงทวียความทุกข์สุขของประชาชนมากกว่าของพระองค์เอง เมื่อ
รู้ว่าไม่สามารถจะปกครองให้ประชาชนได้รับความสุขได้ก็เปิดโอกาสให้ผู้อื่นทำหน้าที่แทน

2. ผู้ปกครองไม่ควรเบียดเบียนประชาชน ถ้าผู้นำ
เบียดเบียนประชาชน ประชาชนย่อมได้รับความเดือดร้อน โดยเฉพาะเรื่องชู้สาว ดัง
ปรากฏในนิทานเรื่อง กำนักรัณหาเก๋าทอง และเรื่องโสทวิญญาน

นิทานเรื่อง "กำนักรัณหาเก๋าทอง" กล่าวถึงกำนักรัณหา
พระยาเมืองหาทางกลั่นแกล้ง เพราะต้องการแย่งภรรยาของกำนักรัณหาไปเป็นของตนเอง
เช่น ถ้ากำนักรัณหาตายแข่งกัน เป็นต้น ภรรยาของกำนักรัณหาหาทางช่วยสามี ทำให้ชนะ
พระยาเมืองไถ่ทุกครั้ง แต่เมื่อพระยาเมืองกลั่นแกล้งมากขึ้น กำนักรัณหาถูกบังคับให้กิน
ไขไก่ฟ้า ภรรยาจึงหนีไป

การกระทำของพระยาเมือง ทำให้เห็นการกดขี่ข่มเหงของ
ผู้ปกครองว่ายอมทำให้ประชาชนเดือดร้อนไม่มีที่สิ้นสุด

นิทานเรื่อง "โสทวิญญาน" เมื่อโสทวิญญานแต่งงานกับ
นางสุวรรณจกรแล้วก็พาภรรยาของตนมาเยี่ยมบิดามารดา เมื่อบิดามารดาได้พบภรรยา
ของโสทวิญญานก็ตกใจเอ็นดูไม่ให้อยู่กับตน เพราะนางสุวรรณจกรสวยมาก เก่งกว่า
เจ้าฟ้ามหากษัตริย์จะมาแย่งไป โสทวิญญานจึงต้องพาภรรยาคลับไปอยู่ป่าหิมพานต์ เมื่อ
คิดถึงบิดามารดาจึงพามาเยี่ยมเป็นครั้งคราว

จากคำพูดของบิดามารดาของโสทวิญญาณ ทำให้เห็น
ลักษณะของผู้ปกครองที่เบียดเบียนประชาชน ดังนั้นผู้ปกครองที่ดี จะต้องไม่เบียดเบียน
ข่มเหงประชาชน

3. ประชาชนต้องเคารพยำเกรงผู้ปกครอง ความสัมพันธ์
ในประเด็นนี้นิทานสะท้อนให้เห็นลักษณะของความแตกแยกเพื่อจะให้ผู้ปกครองทิ้งสังวร
ระวังความประพฤติที่ไม่ควรประพฤติถ้าจะให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยดี นิทาน
ที่สะท้อนความแตกแยกดังกล่าวมี 2 เรื่อง คือ เรื่องกาพำร้มาเก่าทาง และเรื่อง
โสทวิญญาณ สิ่งที่น่าสังเกตก็คือในนิทาน 2 เรื่องนี้ ชี้ให้เห็นปัญหาความแตกแยกระหว่าง
บุคคล 2 ฝ่าย ที่กล่าวมานั้นก็คือ ปัญหาผู้สาวทำให้ประชาชนทั้งเกลียดและกลัว แต่ต้อง
แสดงความยำเกรงผู้ปกครองโดยปฏิบัติตามคำสั่ง ถ้าทนต์ได้ก็หนีไป อาจเกิดภาวะ
บ้านแตกสาแหรกขาดได้ถ้าทุกฝ่ายประมาท ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าประชาชนจะต้อง
เคารพยำเกรงผู้ปกครองเสมอ ถึงแม้ผู้ปกครองจะกดขี่ข่มเหงก็ตาม

1.2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างชายกับหญิง ความสัมพันธ์ระหว่าง
ชายกับหญิงที่จะกล่าวถึงในที่นี้ คือความสัมพันธ์ระหว่างชายหนุ่มกับหญิงสาว จากนิทาน
พบความสัมพันธ์ระหว่างชายหนุ่มกับหญิงสาว 2 ประการ คือ

1. ความสัมพันธ์เชิงคู่สาว ความสัมพันธ์เชิงคู่สาวนี้
พบว่าถ้าชายรักชอบหญิงใดก็จะแสดงให้หญิงทราบว่าตนรักหรือชอบโดยพยายามไปพบ
หญิงสาวเป็นประจำ และจะจัดการขอร้องให้ถูกต้องตามประเพณี แต่ถ้าไม่ชอบพอจริงก็จะ
ไม่คิดขอร้องให้ถูกต้องตามประเพณี ดังปรากฏความสัมพันธ์นี้ในนิทาน 7 เรื่อง คือ เรื่อง
ลูกกำพำร้ หนุมสาวคนชื่อสตัย โสทวิญญาณ ไอ้โต เมียบเป็นผีปอบ นางบุญปาปา และ
เรื่องผู้หญิงหลอกผู้ชาย

นิทานเรื่อง "ลูกกำพำร้" ชายในเรื่องชอบหญิงสาว
คนหนึ่ง เมื่อชอบพอแล้วก็แสดงให้หญิงสาวทราบว่าตนชอบพอ โดยจะไปคุยกับหญิงสาว
ที่ตนชอบทุกคืนตั้งแต่พลบค่ำจนถึงดึก

การกระทำของชายหนุ่มดังกล่าว เป็นการแสดงให้เห็น
อย่างเปิดเผยว่าตนหมายปองหญิงนั้น การแสดงออกเช่นนี้แสดงให้เห็นความจริงใจของ
ชายว่ารักหญิงนั้นอย่างแท้จริง

นิทานเรื่อง "หนุ่มสาวคนซื้อสัตว์" ชายหนุ่มในเรื่อง
ใช้วิธีการเดียวกับชายหนุ่มในเรื่องลูกกัภาพร้า คือไปคุยกับหญิงสาวจนตึกทุกวัน บังเอิญ
คืนหนึ่งคุยกับหญิงสาวนานเกินไปจึงกลับบ้านไม่ได้ต้องค้างอยู่บนบ้านของหญิงสาว

การกระทำของชายหนุ่มผู้นี้ เป็นการแสดงออกอย่างเปิดเผยว่า
ตนรักชอบหญิงในเรื่อง ซึ่งแสดงให้เห็นความจริงใจที่ชายหนุ่มมีต่อหญิงสาว

นิทานเรื่อง "โสทวิญญาน" โสทวิญญานรักนางสุวรรณजर
ด้วยความจริงใจ จึงเดินทางไปพบนางและบอกรัก แต่นางให้ไปสู้ขอกับพระฤาษี โสทวิญญาน
ก็กระทำตามทุกอย่าง ฤาษีเห็นใจจึงจัดการให้ทั้งสองแต่งงานกันให้ถูกต้องตามประเพณี

นิทานเรื่อง "ไอ้โต" ไอ้โตชอบลูกสาวเศรษฐีอย่างจริงจัง
จึงขอร้องให้พ่อของตนไปสู้ขอลูกสาวเศรษฐีให้ พ่อส่งสารลูกชายจึงจำต้องไปขอลูกสาว
เศรษฐี เศรษฐีเห็นว่าไอ้โตรักชอบลูกสาวตนจริงจึงยอมยกลูกสาวให้ไอ้โต และจัดการ
แต่งงานให้ตามประเพณี

นิทานเรื่อง "เมียเป็นผีปอบ" ชายคนหนึ่งไปชอบหญิงสาว
ต่างหมู่บ้าน หญิงสาวที่กล่าวนี้อยู่ในหมู่บ้านที่ผู้คนเป็นผีปอบกันทั้งหมู่บ้าน ชายนี้ทราบความจริง
แต่ด้วยความรักอันมั่นคง และคิดว่าตนมีวิชาที่สามารถแก้ผีปอบได้ จึงหาทางแต่งงานกับ
หญิงสาวที่ตนรักให้ถูกต้องตามประเพณี ปรากฏว่าเมื่อแต่งงานแล้วไม่สามารถแก้ผีปอบ
ให้หายได้ภรรยาจึงต้องตาย

นิทานเรื่อง "นางมัญญาปาปา" พระราชาเมื่อได้นางมัญญาปาปา
เป็นชายาแล้วก็ได้คิดหอคึงแต่ประการใด ถึงแม้ว่าจะไม่ได้จัดการให้ถูกต้องตามประเพณี
ตั้งแต่แรก แต่พระราชาที่คิดยกของให้นางเป็นมเหสี จึงหาวิธีพานางเข้าพระราชวังโดย
ให้ทุกคนในพระราชวังยอมรับ สุดท้ายพระราชาที่ทำได้สำเร็จ

จากนิทานทั้ง 6 เรื่อง ที่กล่าวมาแล้ว แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของชายหนุ่มต่อหญิงสาวในเชิงชู้สาว ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะที่ชายรักหญิงสาว และต้องการอยู่กินด้วยกันอย่างถูกต้องตามประเพณี มีนิทานอีก 1 เรื่อง ที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงชู้สาวซึ่งทั้งชายและหญิงต่างไม่มีความจริงจังต่อกัน และในที่สุดทั้งชายและหญิงก็ได้พบความทุกข์อย่างที่ไม่คาดคิด นิทานเรื่องนั้นคือเรื่อง "ผู้หญิงหลอกผู้ชาย"

นิทานเรื่อง "ผู้หญิงหลอกผู้ชาย" ชายทุกคนที่กล่าวถึงในเรื่องไม่ได้คิดจริงจังกับหญิงสาวดังเช่นนิทานเรื่องอื่น ๆ การที่เป็นเช่นนั้นอาจเพราะว่าหญิงสาวต้องการแก่งแย่งชายทุกคนจึงแสดงว่าตนชอบชายเหล่านั้น แล้วักแนะให้ชายขึ้นไปหาตน การกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่ไม่ดีของหญิง สุดท้ายหญิงนี้ต้องเสียตัวแก่ชายคนสุดท้ายที่เข้าหาตน และชายนั้นก็ได้รับบทเรียนเช่นกัน คือ ถูกเต่ากัดจนหูแหว่ง

การประพฤติก้าวของชายหนุ่มและหญิงสาวในเรื่อง "ผู้หญิงหลอกผู้ชาย" เป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม ไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ผลที่ได้รับก็คือความอับอายของทั้งสองฝ่าย

ความสัมพันธ์เชิงชู้สาวนี้ยังพบความสัมพันธ์แบบซ่อนเร้น ปิณัง คือ ไม่บ่งว่าชายหญิงมีความสัมพันธ์กันอย่างไร มากล่าวอีกครั้งก็ต่อเมื่อหญิงคลอดบุตรออกมาจึงทราบภายหลังว่าบิดาคือใคร แต่หญิงในเรื่องก็ไม่ยอมรับว่าตนมีความสัมพันธ์ทางเพศกับชายใดเลย แต่กลับยอมรับให้ชายคนหนึ่งเป็นบิดาของบุตรตนดังได้แก่ ความสัมพันธ์ของชายหนุ่มและหญิงสาวในนิทานเรื่องไอ้ขี้เกียจ ท้าวแสนปม และเรื่องพรหมนกขา

นิทาน 3 เรื่องนี้ หญิงสาวท้องและคลอดบุตรออกมาโดยไม่ได้อ้างถึงความสัมพันธ์ของชายและหญิงก่อนหน้านี้ สุดท้ายทั้งชายและหญิงต่างก็ยอมรับว่าเด็กนั้นเป็นบุตรของตน

จากนิทานที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างชายหนุ่มกับหญิงสาว สรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ที่เกิดจากความจริงใจของชายและหญิง และปฏิบัติให้ถูกต้องตามประเพณี ชายและหญิงนั้นก็จะได้พบกับความสุข แต่ความสัมพันธ์ใดที่เป็นไปอย่างไม่ถูกต้อง มีลักษณะซ่อนเร้นแอบแฝง หรือไม่จริงใจต่อกันก็จะได้พบความทุกข์ในที่สุด

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกันในสังคมพบว่า ความสัมพันธ์ของบุคคลที่ปรากฏเด่นชัดที่สุดก็คือ ความสัมพันธ์ระหว่างภิกษุสามเณรกับประชาชน รองลงมาได้แก่ความสัมพันธ์ระหว่างชายกับหญิง และความสัมพันธ์ที่ปรากฏน้อยที่สุดได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับประชาชน

การที่พบความสัมพันธ์ระหว่างภิกษุสามเณรกับประชาชนปรากฏเด่นชัด น่าจะเป็นเพราะชาวไทยนับถือพุทธศาสนา ดังนั้นจึงมีความจำเป็นจะต้องเกี่ยวข้องกับภิกษุสามเณรมาก ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำในสังคมกับประชาชน ปรากฏน้อยมาก น่าจะเป็นเพราะคนไทยเห็นว่าผู้นำในสังคมเป็นบุคคลที่สูงส่งจึงไม่กล้าแตะต้องมากนัก

ความสัมพันธ์ระหว่างภิกษุสามเณรกับประชาชนที่ปรากฏเด่นชัดได้แก่ ความสัมพันธ์ในด้านการพึ่งพาอาศัยกัน การที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะภิกษุสามเณรและประชาชนมีความจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกันมาก นอกจากนี้ยังพบความสัมพันธ์ในแง่ของการศรัทธาต่อกัน

ความสัมพันธ์ที่พบรองลงมาได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน และความสัมพันธ์ระหว่างชายกับหญิง ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อนเน้นในด้านการพึ่งพาอาศัยกัน ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างชายกับหญิงปรากฏเด่นชัดในเรื่องความสัมพันธ์เชิงชู้สาว ความสัมพันธ์ระหว่างชายกับหญิงที่เน้นความสัมพันธ์ด้านชู้สาวน่าจะเป็นเพราะสังคมไทยสมัยก่อนไม่เปิดโอกาสให้ชายหญิงสมาคมกันมากนักเนื่องจากกรอบประเพณี ดังนั้นชายหญิงที่เกี่ยวข้องกันจึงเป็นชายหญิงที่ชอบพอกัน และพยายามจะสร้างความรักต่อกัน

ความสัมพันธ์ที่น่าเป็นปัญหาของสังคม คือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับประชาชน ในแง่ผู้ปกครองไม่ควรเบียดเบียนประชาชน พยายามมีนิทานบางเรื่องที่กล่าวถึง

ผู้ปกครอง เบียดเบียนประชาชน ทำให้ประชาชนเดือดร้อน ดังนั้นเพื่อความสุขของประชาชน ผู้ปกครองจึงไม่ควรเบียดเบียนประชาชน

2. การประกอบอาชีพ

นิทานชาวบ้านตำบลคูยายหมี่ สะท้อนให้เห็นว่าราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ ทำสวน และอาชีพอื่น ๆ อันได้แก่ เลี้ยงสัตว์ ล่าสัตว์ป่า รั้งจ้าง ทำสวนหาพืช และจับสัตว์น้ำ

2.1 อาชีพทำนา เป็นอาชีพที่พบมากที่สุดในนิทานตำบลคูยายหมี่ โดยกล่าวถึงขั้นตอนในการทำนาตั้งแต่การแสวงหาพื้นที่ทำนา อุปกรณ์ในการทำนา วิธีทำนา ตั้งแต่ไถ ตกลำ ดำ เก็บเกี่ยว การดูแล ตลอดจนปัญหาของชาวนา ดังปรากฏในนิทาน 17 เรื่อง ดังนี้

นิทานเรื่อง "ลูกกำพร้า" กล่าวถึงขั้นตอนในการทำนาชัดเจนที่สุด โดยเริ่มตั้งแต่การแสวงหาพื้นที่ทำนา หาควาย แรกนา เลี้ยงผี ตกลำ ดำนา เก็บข้าว และขนข้าวมาลอมไว้เพื่อเตรียมนวด

การแสวงหาพื้นที่ทำนาที่พบในนิทานเรื่อง "ลูกกำพร้า" ทำโดยการสำรวจว่าที่ใดมีบริเวณใดยังไม่มีเจ้าของ ถ้าพอใจก็จะหันหันไม่ทำเป็นเครื่องหมายไว้ ต่อจากนั้นจึงกางป่าที่รกร้างให้เตียน ดังนิทานกล่าวว่า

"บอกให้ตัวไปหาที่นา ไปก็ไปเลาะป่าเลาะพงไปทั่วไป ย่ำข้าวมาผืนหนึ่งผูกกองยา (กลองยา) แล้วก็ถือธูปธูปอีกเล่มหนึ่งก็ไป ไปทุกวันทุกวัน ...วันนี้ก็ยังพรั่งนี้ก็ยัง หลายวันเข้าก็ไปเจอผีเค้ากำลังประชุมกันอยู่ ก็ลักไคยีนเค้าคุยกัน" ว่าที่ดินตรงนั้นคือ "ก็เอามิดหิน ๆ ทำเป็นทำเดไว้ หมายถึงนา"

การแสวงหาพื้นที่ทำนานอกจากใช้วิธีจับจองที่ดินที่ไม่มีเจ้าของแล้วยังพบว่าการซื้อจากเจ้าของเดิม ดังปรากฏในนิทานเรื่องปู่มาลาอีसान

นิทานเรื่อง "ปู่มาลาอีसान" กล่าวถึงปู่มาเคยตอนควายมาขายที่อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี และสนใจอาชีพทำนา จึงมาเป็นลูกจ้างทำนายังอำเภอคงกล่าวหลังจากนั้นเมื่อมีเงินมากพอก็ซื้อที่นาเป็นของตนเอง

จากนิทานทั้ง 2 เรื่อง สรุปได้ว่า พื้นที่ทานานั้นได้มา 2 วิธี คือ วิธีที่ 1 จับจองที่ดินซึ่งไม่มีเจ้าของมาเป็นของตนเอง วิธีที่ 2 ชื้อจากเจ้าของเดิม จากนิทานไม่ปรากฏว่ามีการเช่าที่นาแต่อย่างใด แสดงให้เห็นว่าชาวนาทุกคนมีที่นาเป็นของตนเอง

เมื่อมีที่นาเป็นของตนเองแล้วก็ต้องหากวายเป็นสำหรับไถนา ในเรื่อง "ลูกกำพร้า" กล่าวถึงวิธีการหาควายว่าจะไปเลือกดูควายตามคอกถ้ำขอม ทั่วไหนก็จะไปซื้อจากเจ้าของ ดังกล่าวว่า "ก็เที่ยวแอมไป ไป พัง ๆ ตามคอกควาย ที่ตงไหน ๆ ก็ไปหัว ไป ก็ไปเจอควายขยุยตัวหนึ่ง แะเอาผูกไว้นอกคอก แล้วก็ไปบ่นว่า ไครมาลักเอาไปเลี้ยงดู กินหญ้าอ่อน อ้อกิน ๆ กินน้ำใส กินหญ้าอ่อนนอนกินน้ำใส แล้วก็ แะจะให้กินนั้นนะทำนอยให้ไคมาก ให้ลาภให้รวย" เมื่อพอใจจึงไปซื้อควายตัวนั้นมา

นอกจากการไปหาซื้อควายตามคอกแล้ว ยังมีผู้ตอนควายมาขาย ให้แก่ชาวนา กวายนี้อาจจะตอนจากภาคอีสานลงมาขายภาคกลาง ดังปรากฏในนิทานเรื่อง ปู่มาลาอีสาน

นิทานเรื่อง "ปู่มาลาอีสาน" กล่าวว่าปู่มาเป็นคนภาคอีสานตอนควาย ลงมาขายภาคกลาง จนมาถึงอำเภอนครราชสีมา จังหวัดชลบุรี เมื่อขายควายหมดแล้วจึงจะ เดินทางกลับ

หลังจากมีพื้นที่ทานา มีควายแล้ว ถึงเดือนหกชาวนาจะทำพิธีแรกนา พิธีเลี้ยงผี การแรกนาจะทำในวันซึ่งกำหนดไว้ซึ่งถือเป็นวันดี

นิทานเรื่อง "ลูกกำพร้า" กล่าวถึงการแรกนาว่า "ถึงฤดูเดือนหกมาก็ไปทานา ที่ไร่ชาบ้านก็ไปแลกนา ธรรมดาเค้าก็ไปแลกนากัน ก็ไป เอาควายจูงไป ไปถึงก็ไปไถรอบเดียว สองรอบ สามรอบ แล้วก็เอาเหล่าไปเลี้ยงผีตงนั้น เหล่าขวิด ไก่ตัว เดียวนี้เค้าถึงมีเลี้ยงผีมาไล่ เอาไปเลี้ยงกัน พอเลี้ยงเสร็จแล้วก็เอาควาย ไถ 3 รอบ"

สรุปได้ว่า การแรกนาจะต้องไถนา 3 รอบ ส่วนการเลี้ยงผี ก็จะต้องนำเครื่องเซ่นไปเลี้ยงผี แล้วก็ไถนาอีก 3 รอบ การแรกนายังปรากฏในนิทานเรื่อง ลูกเขยเจ้าปัญญา

นิทานเรื่อง "ลูกเขยเจ้าปัญญา" กล่าวถึงการแรกนาเช่นเดียวกันว่า พ่อตาใช้ให้ลูกเขยทาบอดตาใส่ไปแรกนา ลูกเขยมองไม่เห็นจึงไถนาเข้าไปในที่นาของเพื่อนบ้าน เมื่อพ่อตาอุลูลูกเขยก็อ้างว่า "ก็วันนี้วันนี้พ่อ ก็ไถให้เค้าทั่ว ๆ ไปรีพ้อแลกลนาให้เขาบ้าง"

การไถนาที่ปรากฏในนิทานพบว่า จะต้องใช้ควายคังปรากฏในนิทานทั้ง 2 เรื่อง แล้วยังต้องมีแอกและไถซึ่งเป็นอุปกรณ์สำหรับไถนา คังปรากฏในนิทานเรื่อง ลูกเขยกับพ่อตา (ภาค 3)

นิทานเรื่อง "ลูกเขยกับพ่อตา (ภาค 3)" กล่าวถึงลูกเขยใหญ่ จูงควายออกไปไถนาตั้งแต่ตีสี่ แต่เนื่องจากทาบอดตาใส่จึงไปไถนาเพื่อนบ้าน พ่อตาถามก็ตอบว่า "ลองแอกลองไถ" นอกจากนี้ลูกเขยยังตอบอีกว่า "ลองควาย" ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการไถนาต้องมีอุปกรณ์ คือ แอก ไถ และต้องฝึกควายให้ชินต่อการทำงานอีกด้วย

ควายมีความสำคัญสำหรับชาวนามาก ดังนั้นชาวนาจะต้องเลี้ยงดูควายของตนให้สมบูรณ์และสุขสบาย เพื่อควายจะได้แข็งแรงสามารถใช้งานได้เต็มที่ ในนิทานเรื่อง "ลูกกำพร้า" กล่าวถึงการเลี้ยงดูควายว่า "ไม่ใช่ละ เป็นแกเฒ่าอะไรก็ช่าง มากี่ช่วยไปเอาน้ำเอาท่ามาให้อิน ไปหาหญ้ามาให้กินเป็นอย่างดี ประณิบัติซัดสีควายก็อ่อนพื้ขึ้น" ส่วนนิทานเรื่อง "ลูกเขยกับพ่อตา ภาค 3" กล่าวว่า ลูกเขยออกไปไถนาได้ยินเสียงควายหายใจแรง ๆ จึงวิ่งนำใส่หลังควาย แต่มองไม่เห็นจึงไม่ถูกควาย พ่อตาอุลูลูกเขยก็อ้างว่า วิคน้ำสุ่แทน นิทานเรื่องนี้ นอกจากสะท้อนให้เห็นการดูแลควายแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนไม่ตามทุ่งนานั้นมีแทนซึ่งเป็นแมลงมีพิษอาศัยอยู่ด้วย

หลังจากไถนาแล้ว ชาวนาก็จะเตรียมที่ตกกล้า นิทานเรื่อง "ลูกกำพร้า" กล่าวถึงการเตรียมที่สำหรับตกกล้าว่า "ซุก เอาจอบซุก แล้วก็ทำตกกล้าทำอะไรไว้" แต่ไม่ได้บรรยายว่าการตกกล้าทำอย่างไร

ขั้นตอนต่อไปของการทำนาที่ปรากฏในนิทานคือ คำนา การกำจัด ศัตรูพืช เกือบเกี่ยว ซึ่งไม่ได้กล่าวละเอียดว่าทำอย่างไร ดังปรากฏในนิทานเรื่องลูกกำพร้า และเรื่องความสามัคคี

นิทานเรื่อง "ลูกกำพร้า" กล่าวว่า หลังจากตกกล้าเรียบร้อยแล้ว ก็คำนา เกี่ยวข้าว และขนข้าวมาลอมไว้เพื่อเตรียมนวด จากนั้นเรื่องนี้ทำให้ทราบว่า การทำนาที่กล่าวถึง คือ การทำนาคำ

นิทานเรื่อง "ความสามัคคี" กล่าวถึงการทำนาปีละ 2 ครั้ง นา ที่ทำครั้งที่ 2 นี้ เรียกว่า นาปรัง การทำนาปรังต้องประสบปัญหาศัตรูพืช คือ นกหลง กินข้าวในนา ชาวนาหาวิธีกำจัดนกโดยใช้ตาข่ายดัก

ปัญหาของชาวนา ปัญหาที่พบในนิทานคือ ปัญหาเรื่องการขโมยควาย ดังปรากฏในนิทาน 3 เรื่อง คือ เรื่อง กำพร้า สองเกลอนักขโมย และเรื่องเมียเป็น ีปอบ

นิทานเรื่อง "กำพร้า" สะท้อนให้เห็นว่า ควายเป็นพาหนะที่สำคัญ ในการทำนา ดังนั้นชาวนาจึงต้องระมัดระวังไม่ให้ควายของตนถูกขโมย ขโมยจะเข้ามา ขโมยควายในเวลากลางคืน โดยกล่าวว่ากำพร้าและเพื่อนแอบเข้าไปขโมยควายของ ชาวนา กำพร้าเวลาเดินก็จะร้องจึงต้องเอาเท้าอุดกั้นไว้ แต่ขณะกลานเข้าไปหา ฝูงควายในคอก ลูกควายเห็นหน้า "อยู่ในตูคนั้น แฉเข้าปนะ ไปคลานหาควาย ก็ดึงเท้าออก ก็ร้อง ตูกร้อง เจ้าของตื่นขึ้นมาก็ ก็ไล่จับ" กำพร้ากับเพื่อนจึงหนีไป

นิทานเรื่อง "สองเกลอนักขโมย" กล่าวถึงขโมยสองคนแอบเข้าไป ลักควายชาวนา คนหนึ่งเข้าทางหน้าบ้าน อีกคนหนึ่งเข้าทางหลังบ้าน บังเอิญเจ้าของตื่น ขโมยจึงวิ่งหนีไปชนไม้กะทา ไม้กะทาคีฬ คิดว่าเจ้าของจับได้จึงสารภาพความจริงว่า ตนชื่ออะไร มากับใคร

นิทานเรื่องนี้นอกจากสะท้อนให้เห็นปัญหาเรื่องขโมยแล้ว ยังสะท้อน ให้เห็นอุปสรรคในการทำนา คือ ไม้กะทาซึ่งเป็นไม้ใช้สำหรับลากข้าว

นิทานเรื่อง "เมียเป็นผีปอบ" กล่าวถึงสามีสืบผิดไฉนผีปอบ แต่เมื่อภรรยาตามก็ตอบเลียงว่า เอาไฉนผีปอบเมียผีปอบเข้ามาลักควาย

ต่อไปนี้เป็นนิทานที่กล่าวถึงการทำนาโดยทั่วไป ไม่เจาะจงกล่าวถึงขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง หรือกล่าวพาดพิงถึงการทำนา มี 7 เรื่อง คือ เรื่องความประมาท ขวานากับงูเห่า พอตากับลูกเขย ของนายมัน ชุ่มอารมณ์ ไอ้โต เก่งคอเก่ง กำนักร้าหมา เก้าหาง และเรื่องกรรมในจิตสำนึก

นิทานเรื่อง "ความประมาท" กล่าวแต่เพียงว่าขวานออกไปทำนา และนำแหไปทอดปลาควาย ลิงแอบมาขโมยแหไปทอด จึงถูกแหพันจนน้ำตาย

นิทานเรื่อง "ขวานากับงูเห่า" กล่าวว่า ขวานาจะต้องตื่นตั้งแต่เช้า เพื่อออกไปทำนา แม้ว่าอากาศจะหนาวก็ตาม

นิทานเรื่อง "พอตากับลูกเขย" ของนายมัน ชุ่มอารมณ์ สะท้อนให้เห็นว่าที่นาอยู่ไกลบ้าน พอตากับลูกเขยไปไถนาจึงต้องให้ลูกสาวนำข้าวไปส่ง ทั้งพอตและลูกเขยต่างหิว ลูกเขยสะเพร่าจึงทำกับข้าวหกหมด

นิทานเรื่อง "ไอ้โต" กล่าวถึงไอ้โตเป็นขวานาที่ขยันขันแข็งในการทำงาน เศรษฐีจึงยอมยกลูกสาวให้แต่งงานด้วย และจากความขยันขันแข็งทำให้ไอ้โตขายข้าวได้เงินมาก นิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่า รายได้ของขวานาอยู่ที่การขายข้าว

นิทานเรื่อง "เก่งคอเก่ง" ไม่ได้กล่าวถึงการทำนาโดยตรง แต่กล่าวพาดพิงถึงการทำนาว่า เด็กคนหนึ่งเป็นคนขี้คุย คุยว่าพ่อกับตนซื้อควายมาตัวใหญ่ที่สุดในโลก เขาระงับ อีกคนก็คุยว่าพ่อกับตนทำกลองใหญ่เท่าฟ้าเหมือนกัน เด็กคนแรกสงสัยว่ากลองใหญ่ขนาดนั้นจะเอาหนังกี่ไหนมาซึ่ง เด็กคนที่สองก็ตอบว่า เอาหนังควายบ้านของ เด็กคนแรกมาซึ่ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า พ่อของ เด็กคนแรกอาจจะมีความซื่อซื่อควายหรือไม่ควายก็ต้องเป็นสัตว์ซึ่ง เป็นที่รู้จักกันดีในท้องถิ่นนั้น เมื่อมีความรู้ก็อาจจะมีการประกอบอาชีพทำนา เพราะควายคือพาหนะสำคัญในการทำนา

นิทานเรื่อง "กำนันร้าหมาเก้าหาง" กล่าวถึงพระยาเมืองท่ากำนันร้า ขนควายด้วย แสดงให้เห็นว่าควายเป็นสัตว์ที่หาง่ายและมีอยู่มาก น่าจะมีผู้ประกอบอาชีพทำนา เพราะสมัยนั้นยังไม่มีกีฬาแข่งควายหรือชนควายอย่างปัจจุบัน

นิทานเรื่อง "กรรมในจิตสำนึก" กล่าวถึงหญิงคนหนึ่งขณะทำข้าว มีสุนัขมาทำข้าวในกระบุงหก ด้วยความโกรธจึงคว้ามีดขว้างไปถูกปากสุนัขแห่ง นิทานเรื่องนี้กล่าวถึงการท้าวท้าว จึงน่าจะหมายถึงหญิงนี้มีอาชีพท้าวท้าว หรือไม่ก็ต้องอยู่ในบริเวณ ซึ่งมีผู้ประกอบอาชีพท้าวท้าวหญิงนี้จึงไปซื้อข้าวมาตาเอง ส่วนนิทานเรื่อง "ศรีธนชัยกับพระยา" ก็เช่นกัน ศรีธนชัยนาคคชของตนใส่กระบอกเพื่อไปให้เจ้าพระยากรม แต่ไปพบคนกำลังปลุกยุงข้าวอยู่ ยุงข้าวก็คือที่เก็บข้าวเปลือกของชาวนา แสดงให้เห็นว่าน่าจะมีตัวละครในนิทานเรื่องนี้มีอาชีพท้าวท้าว ไม่เช่นนั้นคงไม่ปลุกยุงสำหรับเก็บข้าว

จากนิทานที่กล่าวมาแล้วทั้ง 17 เรื่อง ชี้ให้เห็นขั้นตอนในการทำนา ตั้งแต่แสงหาฟืนา โดยใช้วิธีจับจองที่ดินไม่มีเจ้าของ การหาซื้อควาย การแรกนา การเลี้ยงผี การไถ การเลี้ยงควาย การตกกล้า คำนวณ ตลอดจนปัญหาเรื่องศัตรูพืช การเก็บเกี่ยว ปัญหาเรื่องขโมย อุปกรณ์การทำนาและภาพสะท้อนอื่น ๆ

2.2 อาชีพทำไร่ อาชีพทำไร่เป็นอาชีพที่พบในนิทานชาวนาบ้านคำบล้อย่ายหมี่ มากเป็นอันดับสองรองจากอาชีพท้าวท้าว คือ มีจำนวนถึง 8 เรื่อง คือเรื่องนางฉมหมอม พรหมนกชา คนไปทำไร่ ตูคตักเชื้อใจ ท้าวแสนปม ผีตายเก่ากอง ผู้หญิงหลอกผู้ชาย และเรื่องกรอบครวคู่มาก นิทานทั้ง 8 เรื่องนี้สะท้อนให้เห็นชีวิตของชาวไร่บ้างบางครั้ง ไร่อยู่ไกลบ้านต้องไปนอนเฝ้าไร่ พืชที่ปลูกได้แก่ ข้าวโพด ข้าว พัก แดง เป็นต้น

นิทานเรื่อง "นางฉมหมอม" กล่าวถึงหญิงหม้ายแม่ของนางฉมหมอม ไปต่างไร่ปลูกข้าว มีช้างมากินข้าวที่แก่ปลูก แก้วพาลูกออกไปไล่ช้างทุกวัน วันหนึ่ง หิวน้ำก็กินน้ำ รอยเท้าช้าง จึงทำให้เกิดทองขึ้นมา

นิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นพืชไร่ที่ปลูกคือข้าว บริเวณไร่น่าจะอยู่ใกล้กับป่าไม้เพราะมีช้างแอบเข้ามาขโมยข้าวกิน รวมทั้งสภาพไร่คงต้องรก แม่ของนางฉมหมอมจึงต้องไปต่างไร่

นิทานเรื่อง "พรหมนกชา" เมื่อพระยาเมืองชัยไล่ไฉนยารและลูกสาวออกไปอยู่หัวไร่ปลายนาแล้ว ไฉนยารก็ไปโค่นต้นไม้ต่างป่าเพื่อทำไร่ปลูกพืช

ประเภทหักแพงและแทง พอดางเสร็จต่อมาหญ้าหรือต้นไม้ก็ขึ้นเหมือนเก่าเพราะถูกฝังแกลงในที่สุดก็จับลิงได้ ต้นไม้ที่ปลูกจึงขึ้นเหมือนเดิม

นิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นการทำไร่ เริ่มตั้งแต่การถางป่า การปลูกพืช ตลอดจนสะท้อนให้เห็นว่าบริเวณใกล้ไร่จะต้องเป็นป่าเพราะมีลิงแสมมาขโมยพืชผลของชาวไร่

นิทานเรื่อง "คนไปทำไร่" สะท้อนให้เห็นพืชที่ชาวไร่ปลูก คือ ข้าวโพด และไร่จะต้องอยู่ใกล้บ้าน เจ้าของจึงต้องไปนอนเฝ้าไร่ บริเวณไร่คงยังมีสภาพเป็นป่าไม้ จึงมีลิงเข้ามา

นิทานเรื่อง "บุคคลักเชื้อใจ" เมื่อนางทุกคนตกเลือกชายยากจนเป็นสามี จึงต้องแยกออกไปประกอบอาชีพหาไร่ การไปทำไร่ที่กล่าวถึงนี้ต้องไปถางป่าให้เสียซึ่งถือเป็นการบุกเบิกพืชที่ปลูก คือ ข้าว

นิทานเรื่อง "ท้าวแสนปม" เป็นนิทานอีกเรื่องหนึ่ง สะท้อนให้เห็นการถางป่า ทำไร่ ป่านี้คงรกมาก ท้าวแสนปมจึงต้องไปถางทุกวัน บริเวณนั้นคงต้องมีสภาพเป็นป่าจึงมีลิงมาทำให้ต้นไม้ที่ท้าวแสนปมถางแล้วลุกขึ้นมาอีก แต่ไม่ได้กล่าวว่าปลูกพืชอะไร

นิทานเรื่อง "ผีตายเก้ากอง" กล่าวถึงคนไปไร่ไร่ ไปทำไร่ แต่ไม่ได้กล่าวว่าพืชที่ปลูกคืออะไร ส่วนเรื่อง "ผู้หญิงหลอกผู้ชาย" กล่าวถึงเจ้าบุญขึ้นไปหาหญิงสาวบนบ้าน แต่ถูกหญิงสาวหลอกทำให้หล่นลงมาเสียงดังพลັก พ่อแม่ของหญิงสาวก็ถามว่าเกิดอะไรขึ้น หญิงสาวก็ตอบว่าตนโยนผักเน่าลงมา พักคือพืชไร่นิดหนึ่ง

นิทานเรื่อง "ครอบครัวขี้เมา" ไ้จุกไปหลอกหลวงทว่า แดงโมบ้านตนถูกเท้าโอง หลวงทาก็ไปตามพอไ้จุกว่าจริงหรือเปล่า พอไ้จุกก็ตอบว่า ลูกเท้าโองนั้นลูกถอนถ้าลูกแกละก็ลูกเท้าพอมใส่ข้าว นิทานเรื่องนี้จึงชี้ให้เห็นว่าพืชไร่นิดหนึ่งที่ชาวไร่ปลูกคือแดงโม

จากนิทานทั้ง 8 เรื่อง สรุปได้ว่า การทำไร่จะเริ่มตั้งแต่การออกไปถางป่าให้เสีย แล้วจึงปลูกพืชผล พืชที่ปลูกได้แก่ ข้าว ข้าวโพด พัก แดง เป็นต้น

นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่า การทำไร่น่าจะทำในป่า เพราะมีลิง และช้าง เข้ามาทำลายพืชผล นอกจากนี้ยังพบว่า ชาวไร่จะต้องไปนอนเฝ้าพืชผลไม่ให้ถูกทำลาย

2.3 อาชีพค้าขาย การค้าขายที่ปรากฏในนิทานมีหลายแบบ คือ การค้าแบบมีอาคารสำหรับขายสินค้า การค้าขายทางบกโดยใช้เกวียนเป็นพาหนะ และการค้าขายทางน้ำซึ่งใช้เรือสำเภา หรือเรือพาย สินค้าที่ขาย ได้แก่ ผ้า เกลือ ของใช้ และสัตว์พาหนะ ดังปรากฏในนิทาน 7 เรื่อง ดังนี้

การค้าขายที่มีอาคารสำหรับการค้า ปรากฏในนิทาน 3 เรื่อง คือ เรื่องพุทศมีเงินมีทอง พุกไม้ซัด และเรื่องน้ำผึ้งบาตรเดียว

นิทานเรื่อง "พุทศมีเงินมีทอง พุกไม้ซัดเสียของ" กล่าวถึง โทณพราหมณ์เป็นพ่อค้า วันหนึ่งมีคนเลี้ยงวัวมาขอกินข้าว กินเสร็จแล้วให้วัวแก่โทณพราหมณ์เป็นการตอบแทน

นิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นการค้าที่มีอาคารสำหรับขายสินค้า ไม่ได้กล่าวว่าสินค้าที่ขายคืออะไร แต่สะท้อนภาพร้านค้าน่าว่าเป็นที่พักร้อนของคนต่างถิ่น เช่น พ่อค้าวัวมาขอพักกินข้าว เจ้าของก็เต็มใจให้ความช่วยเหลือ แสดงให้เห็นความมีน้ำใจของพ่อค้า

นิทานเรื่อง "พุกไม้ซัด" กล่าวถึงชาวจีนไปซื้อเข็มจากร้านของชาวมอญ แต่พุกภาษาไทยไม้ซัด ต้องพุกกันนานกว่าจะเข้าใจ นิทานเรื่องนี้จึงชี้ให้เห็นว่า ชาวมอญมีอาคารสำหรับขายสินค้าและสินค้าที่ขายก็คือ เข็ม ซึ่งเป็นเครื่องใช้จำเป็นสำหรับครอบครัว

นิทานเรื่อง "น้ำผึ้งบาตรเดียว" กล่าวถึงสถานที่ค้าขายของชายเจ้าของร้านขายยาว่า คืออาคารสำหรับการค้าโดยตรง และสินค้าที่ขายก็คือ ยารักษาโรค ชายนี้ถายน้ำผึ้งแก่ภิกษุจนเต็มบาตร ร้านนี้จึงน่าจะขายน้ำผึ้งด้วย เพราะน้ำผึ้งก็เป็นยารักษาโรคชนิดหนึ่ง

การค้าขายที่ใช้วัวเทียมเกวียนเป็นพาหนะได้แก่ เรื่อง

"โคนันทวิศาล" นิทานเรื่องนี้กล่าวถึงพ่อค้าเกวียนนำเกวียนบรรทุกไปขาย แต่ไม่ยอมให้วัวพักเหนื่อย วัวจึงลากเกวียนไปชน้ำทำให้เกวียนละลายหมด นิทานเรื่องนี้นอกจากสะท้อนให้เห็นการค้าขายโดยใช้วัวเทียมเกวียนบรรทุกสินค้าแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นว่าเกวียนเป็นสินค้าจำเป็นสำหรับชาวชนบท

นิทานเรื่อง "ไอ้คดกะไอ้กรง" สะท้อนให้เห็นการค้าขายโดยอาศัยเรือสำเภาเป็นพาหนะ สินค้าที่ขายคือ ผ้า การค้าชนิดนี้เป็นการค้าต่างเมือง พ่อค้าของอาศัยเรือเป็นที่พักอาศัยด้วย เมื่อขายสินค้าหมดก็จะซื้อสินค้าชนิดอื่นกลับมาขาย

นิทานเรื่อง "แม่ค้าไฉน" นิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นการค้าขายโดยใช้เรือพาย แต่ไม่ได้กล่าวว่าสินค้าที่ขายคืออะไร

นิทานเรื่อง "ปุมาลาฮีสาน" สะท้อนให้เห็นการค้าขายแบบเร่ร่อน คือ การค้าขายโดยจะขนควายจากภาคอีสานลงมาขายภาคกลาง เมื่อขายสินค้าหมดก็จะเดินทางกลับ พ่อค้าของอาศัยทุ่งนาเป็นที่กินอยู่หลับนอน

การค้าขายที่กล่าวถึงในนิทานที่ไปพบในคำบลัญยายหมี่ปัจจุบัน คือ การค้าโดยใช้เกวียนและเรือเป็นพาหนะ ทั้งนี้เนื่องจากการคมนาคมในสมัยปัจจุบันแตกต่างจากสมัยก่อน

2.4 อาชีพอื่น ๆ ที่ปรากฏ อาชีพอื่น ๆ ที่ปรากฏในนิทานชาวบ้าน คำบลัญยายหมี่ ได้แก่ อาชีพต่อไปนี้

2.4.1 อาชีพล่าสัตว์ เนื่องจากคำบลัญยายหมี่เคยมีสภาพเป็นป่าไม้ และมีสัตว์ป่าอาศัยมากอน จึงทำให้มีนิทานที่เล่าเกี่ยวกับการล่าสัตว์เป็นอาชีพ ปัจจุบันคำบลนี้หมดสภาพป่าแล้ว แต่ยังมีคำบลอื่นมีสภาพเป็นป่าสงวนแห่งชาติ และมีสัตว์ป่าอาศัยอยู่ นิทานที่กล่าวถึงอาชีพล่าสัตว์มีทั้งหมด 7 เรื่อง คือ เรื่องพ่อตากับลูกเขย ของนายจวน คำชะ บาบเจ้าประการ สุบินทุมมาร เรื่องของกรรม เมืองลับแลหรือบ้านลับแล พญาเจ้าคันทน์ และเรื่องพรานบุญ

นิทานเรื่อง "พ่อกับลูกเขย" ของนายจวน คำชะ
กล่าวว่า วันหนึ่งลูกเขยออกไปล่าสัตว์คนเดียวพ่อกับแม่ไม่ได้ไป ลูกเขยล่าสัตว์ได้มากจนหามาไม่ไหว ต้องผูกไว้ในป่าข้าง สัตว์ที่ได้มาคือ ตะกวด และเต่า วันต่อมาลูกเขยชวนพ่อกับแม่ไปล่าสัตว์ด้วยกัน พ่อแม่ก็ไปด้วยแต่เสียรู้ลูกเขย จึงต้องหาสัตว์ที่ลูกเขยแอบผูกไว้กลับบ้าน

นิทานเรื่อง "บาปเจ็ดประการ" กล่าวถึงพราน เมื่อ
รับศีลห้าจากภิกษุแล้ว ก็รักษาสีลอย่างเคร่งครัดทำให้ล่าสัตว์ไม่ได้ ครอบครัวยิ่งเดือดร้อน
พรานจำต้องนำศีลไปคืนภิกษุที่ตนรับมา แต่ท่านกลับไม่รับคืนและบอกให้พรานนำศีลไปคืน
พระพุทธเจ้าเอง พรานจำต้องเดินทางไปพบพระพุทธเจ้าเพื่อนำศีลไปคืน จากนั้น
แสดงให้เห็นว่าอาชีพล่าสัตว์เป็นอาชีพที่สามารถเลี้ยงครอบครัวได้ ดังเช่นพรานเมื่อ
ล่าสัตว์ไม่ได้ครอบครัวยิ่งเดือดร้อนจึงต้องนำศีลไปคืนพระพุทธเจ้า

นิทานเรื่อง "สุบินทกุมาร" บิดาของสุบินมีอาชีพเป็นพราน
หาเลี้ยงครอบครัวด้วยการล่าสัตว์ในป่ามาใหภรรยาทำเนื้อเค็มและเนื้อย่างขาย เมื่อ
พรานเสียชีวิตทำให้ครอบครัวเดือดร้อน แสดงให้เห็นว่าการล่าสัตว์เป็นอาชีพที่หาเลี้ยง
ครอบครัวได้อย่างสุขสบาย

นิทานเรื่อง "เรื่องของกรรม" พรานผู้หนึ่งเข้าไปล่า
สัตว์ แต่บังเอิญพบเณรจึงพุ่งหอกเข้าป่ารกเพื่อซ่อนไม่ให้เณรเห็น ส่วนเณรไปอยาก
ซักจึงหว่าพรานจึงหลบเข้าไปในป่ารก ทำให้ลูกหอกของพรานเข้าโดยบังเอิญ นิทาน
ไม่ได้กล่าวว่าสัตว์ที่ล่าคือสัตว์ชนิดใด

นิทานเรื่อง "เมืองลับแลหรือบ้านลับแล" กล่าวถึงพราน
ออกไปนั่งห้างคักสัตว์ในเวลากลางคืน เมื่อพบมาหลอกแต่พรานมีคาถาอาคมและรู้ทันจึง
ไม่ถูกหลอก นิทานเรื่องนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่า สัตว์ป่าบางชนิดจะออกหากินในเวลากลางคืน
พรานจึงต้องออกไปนั่งห้างคักสัตว์ในเวลากลางคืน รวมทั้งต้องมีความรู้เรื่องคาถาอาคม
ไว้สำหรับป้องกันตัวด้วย

นิทานเรื่อง "พญาเจ็ดพันต์" กล่าวถึงโสอัครเป็นพรานที่มีชื่อเสียงโด่งดังมาก มีความชำนาญในการเดินป่า นางอสุรพัทธาท้องการไถ่ของพญาเจ็ดพันต์ จึงสั่งให้โสอัครไปนำมาให้ โสอัครก็ไปนำพญาเจ็ดพันต์มาได้สำเร็จ

นิทานเรื่อง "พราณบุญ" กล่าวว่า พราณบุญมีความชำนาญในการเดินป่า เพราะมีอาชีพล่าสัตว์ ได้เดินทางท่องเที่ยวไปในป่าจนพบนางมโนห์ราสามารถจับนางมโนห์รามาให้สุชนได้

นิทานที่กล่าวถึงอาชีพล่าสัตว์ทั้ง 7 เรื่องนี้ ไม่ปรากฏในคำบลูกยายหมี่ปัจจุบัน แต่เคยปรากฏในอดีต ปัจจุบันการล่าสัตว์ยังมีปรากฏในท้องที่บางตำบลของอำเภอสนามชัยเขต ซึ่งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ

2.4.2 อาชีพเลี้ยงสัตว์ ผู้ประกอบอาชีพนี้ไม่จนวนไม่มากนัก ส่วนมากไม่ได้ประกอบอาชีพนี้โดยตรง แต่จะมีอาชีพหลักอย่างอื่นอยู่ สัตว์ที่เลี้ยงได้แก่ หมู ไก่ กุ้ง ปรากฏในนิทาน 7 เรื่อง คือ เรื่องคนเลี้ยงหมู บาบเจ็ดประการ เด็กเลี้ยงแกะ สังข์ ไก่ไข่พลอย หมาจิ้งจอกหางค้วน และเรื่องทำบุญทำกุศล

นิทานเรื่อง "คนเลี้ยงหมู" และเรื่อง "بابเจ็ดประการ" กล่าวถึงอาชีพเลี้ยงหมู เชื่อว่าผู้ประกอบอาชีพนี้ตายไปต้องได้รับทุกข์ทรมานเพราะเป็นอาชีพเบียดเบียนสัตว์ นิทานเรื่อง "คนเลี้ยงหมู" กล่าวว่าหญิงเลี้ยงหมูเมื่อขายหมูแล้วไม่นำเงินไปทำบุญ ตายไปต้องได้รับทุกข์ทรมาน ส่วนเรื่อง "بابเจ็ดประการ" กล่าวว่าหญิงเลี้ยงหมูนำเงินเลี้ยงหมูมาทำบุญจึงได้รับทุกข์ทรมาน แต่อย่างไรก็ตามนิทาน 2 เรื่องนี้สะท้อนให้เห็นอาชีพอย่างหนึ่งของชาวบ้านตำบลลูกยายหมี่ คืออาชีพเลี้ยงหมู

นิทานเรื่อง "เด็กเลี้ยงแกะ" กล่าวถึงเด็กเลี้ยงแกะนำแกะออกไปเลี้ยงครั้งแรกหลอกชาวบ้านว่าสุนัขป่ามากินแกะ ชาวบ้านหลงเชื่อจึงพากันมาช่วยไล่สุนัขป่า ต่อมาเมื่อมีสุนัขป่ามากินแกะจริงจึงไม่มีใครช่วย นิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นอาชีพเลี้ยงแกะซึ่งเป็นอาชีพที่ไม่ปรากฏในคำบลูกยายหมี่

นิทานเรื่อง "สังข์" แสดงให้เห็นการเลี้ยงไก่ของชาวบ้าน โดยกล่าวว่า สมัยก่อนมีสังข์มาขวางอยู่ที่ลำธาร ชาวบ้านจะนำมิกไปปากเนื้อสังข์มา

เป็นอาหารทุกวัน ต่อมาไ้รับอาสาเลี้ยงมนุษย์สังข์จึงอันตรายกันไป ดังนั้นเมื่อถึงเวลาเช้ามีคไ้ก็จะชนปลุกมนุษย์ให้ตื่น นิทานเรื่องนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่าไ้เป็นสัตว์เลี้ยงอย่างหนึ่งของชาวบ้าน

นิทานเรื่อง "ไ้ไ้พลอย" ก็เช่นกัน กล่าวถึงไ้ไ้พลอยแต่ไม่ยากไ้เพราะไม่ไ้ประโยชน์แก่ตน นิทานเรื่อง "หมาจึงจอกหางคั่น" ก็กล่าวถึงไ้เช่นกัน โดยกล่าวว่าสุนัขจึงจอกไปลักไ้ชาวบ้านกิน ชาวบ้านจับไ้จึงถูกตัดหาง สุนัขจึงจอกกลับไปหลอกเพื่อนว่าตนตัดหางเพื่อความสวยงาม แต่ไม่มีใครเชื่อ นิทานเรื่องสุดท้ายที่กล่าวถึงการเลี้ยงไ้คือเรื่อง "ทำบุญทำกุศล" นิทานเรื่องนี้กล่าวถึงหญิงคนหนึ่งไปทำบุญที่วัด ขณะที่อยู่วัดลูกสาวก็ตามมาถามเรื่องราคาไ้ว่าจะขายเท่าใด ทำให้หญิงผู้เป็นมารดาเสียสมาธิในการปฏิบัติธรรม

จากนิทานทั้ง 7 เรื่อง ที่กล่าวมาแล้วสะท้อนให้เห็นสัตว์ที่เลี้ยงกันมากในตำบลกุยหายหมี่ไ้แก่ ไ้ รองลงมาไ้แก่หนู

2.4.3 อาชีพรับจ้าง อาชีพนี้ปรากฏในนิทาน 3 เรื่อง คือ เรื่องลูกกำพร้า กาลกิณี และเรื่องปู้มาลาอีसान

นิทานเรื่อง "ลูกกำพร้า" กล่าวถึงหญิงลูกกำพร้าเป็นลูกจ้างอยู่บ้านเศรษฐี หญิงนี้ขยันขันแข็งในการทำงาน ดังนั้นเมื่อครบกำหนดค่าจ้างเศรษฐีจึงไม่อยากให้หญิงนี้จากไป หลังจากออกจากร้านเศรษฐีแล้วหญิงนี้ก็ไปรับจ้างอยู่บ้านอื่น แต่ไม่ไ้กล่าวว่าหญิงนี้ต้องทำงานอะไรบ้าง

นิทานเรื่อง "กาลกิณี" พระราชาเมื่อถูกกาลกิณีเข้าสิงก็ฝากบ้านเมืองให้อำมาตย์ดูแลแทน ส่วนพระองค์ก็ออกเดินทางออกจากร้านเมือง ต้องขายทรัพย์สินที่ติดตัวไปจนหมด ผู้เล่ากล่าวว่าจะไปรับจ้างกินก็ไม่ได้เพราะไม่เคยทำมาก่อน จากคำพูดของผู้เล่าทำให้ทราบว่าอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพอย่างหนึ่งของคนในตำบลนี้

นิทานเรื่อง "ปู้มาลาอีसान" ปู้มาเป็นคนภาคอีสาน เคยต้อนควายมาขายที่อำเภอพนัสนิคม ดังนั้นเมื่อคิดเลิกค้าควายก็มารับจ้างทำนาที่อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี โดยได้รับค่าจ้างเป็นปี ปีละ 25 บาท

จากนิทานที่กล่าวถึงอาชีพรับจ้าง การรับจ้างที่ปรากฏ คือ การรับจ้างทำนา แต่ปัจจุบันนี้อาชีพรับจ้างส่วนใหญ่ในตำบลนี้ได้แก่ รับจ้างทำไร่ มากกว่าการรับจ้างทำนา

2.4.4 อาชีพทำสวน อาชีพทำสวนเป็นอาชีพที่พบน้อยมาก ใน ตำบลนี้ มีนิทานเพียงเรื่องเดียวคือเรื่องปู้มาลาฮีสานที่กล่าวถึงอาชีพนี้โดยกล่าวว่า หลังจากปู้มาลาอยู่อำเภอพนัสนิคม ก็ได้ซื้อที่ดินทำสวน เป็นของตนเอง แต่ไม่ได้กล่าวว่า ที่สวนนั้นปู้มาใช้ปลูกอะไร

2.4.5 อาชีพหาพื้นขาย อาชีพนี้ปรากฏในนิทานเพียงเรื่องเดียว คือ เรื่องสุบินทกุมาร นิทานเรื่องนี้กล่าวว่า มารดาของสุบินทกุมาร เมื่อสามีตายทำให้ ฐานะเดือดร้อน ต้องประกอบอาชีพหาพื้นขาย ปัจจุบันไม่ปรากฏอาชีพนี้ในตำบลคูยายหมี จะมีบ้างก็คืออาชีพเผาถ่านซึ่งนับวันก็จะหมดไป เพราะขาดไม้ที่จะนำมาเผาถ่าน

2.4.6 อาชีพขับสามล้อ อาชีพนี้ปรากฏในนิทานเรื่อง "ลุงสาน เข้ากรุง" เพียงเรื่องเดียว นิทานเรื่องนี้กล่าวถึง ลูกชายของลุงสานมีอาชีพขับรถสามล้อ อยู่ในกรุงเทพฯ โดยกล่าวว่าอาชีพนี้มีรายได้ดีพอสมควร ดังนั้นเมื่อลุงสานมาเห็นสภาพ ความเป็นอยู่ของลูกชายจึงกลับไปคุยอวดเพื่อนบ้านว่าลูกชายตนได้ก็ ร่ำรวย อาชีพนี้ ไม่ปรากฏในตำบลคูยายหมีทั้งในอดีตและปัจจุบัน

จากการวิเคราะห์เรื่องการประกอบอาชีพที่ปรากฏในนิทานชาวบ้าน ตำบลคูยายหมีพบว่า อาชีพที่ปรากฏในนิทานมากที่สุดคือ อาชีพทำนา รองลงมาได้แก่ ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ไล่สัตว์ ค้าขาย รับจ้าง ส่วนอาชีพที่ปรากฏในนิทานเพียงเรื่องเดียว คือ อาชีพขับสามล้อ อาชีพหาพื้น และอาชีพทำสวน การที่เป็นเช่นนั้นน่าจะเป็นเพราะ ค่านิยมของคนไทยที่นิยมประกอบอาชีพตามบรรพบุรุษ ดังนั้นเมื่อบรรพบุรุษเคยประกอบอาชีพ ทางการเกษตร ชนในท้องถิ่นนี้จึงประกอบอาชีพทางการเกษตรบ้าง

3. ประเพณี

ประเพณี คือ ความประพฤติที่ชนหมู่หนึ่งอยู่ในที่แห่งหนึ่ง ถือเป็นแบบแผนกันมาอย่างเดียวกัน และสืบต่อกันมานาน ถ้าใครในหมู่ประพฤติก่อนนอกแบบ ก็เป็นผิดประเพณี (สุภัตรา สุภาพ 2520 : 3)

ราษฎรตามลุ่มน้ำหมี ลำเภอสยามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นกลุ่มชนที่ปักถิ่นในประเพณีที่สืบทอดต่อกันมาอันมีที่มาจากประเพณีไทยและไทยพวน ประเพณีที่ประพฤติดั้งเดิมมีทั้งประเพณีเกี่ยวกับครอบครัว เช่น การบวช การแต่งงาน เกี่ยวกับความตาย และประเพณีส่วนรวม เนื่องด้วยเทศกาลและการรื่นเริงต่าง ๆ

นิทานชาวบ้านตำบลลุ่มน้ำหมีที่รวบรวมได้ กล่าวถึงประเพณีต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ประเพณีการบวช การบวชในพุทธศาสนาที่พบในนิทานมี 2 ประเภท คือ การบวชเป็นสามเณร และการบวชเป็นภิกษุ การบวชเป็นสามเณรเรียกว่าบรรพชา ซึ่งไม่จำกัดว่าจะต้องมีอายุเท่าใด แต่มักจะเป็นผู้มีอายุยังไม่ครบ 20 ปีบริบูรณ์ ส่วนการบวชเป็นพระภิกษุเรียกว่าอุปสมบทนั้น จะกระทำใ้เมื่ออายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ และมีคุณสมบัติครบตามที่บัญญัติไว้ในพุทธศาสนา ประเพณีการบวชเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านานว่า ชายไทยเมื่ออายุครบ 20 ปีบริบูรณ์แล้วจะต้องอุปสมบทเป็นภิกษุอย่างน้อย 1 พรรษา เพื่อทดแทนพระคุณของบิดามารดาหรือผู้ที่ได้เลี้ยงดูมา ประเพณีการบวชนี้ชาวตำบลลุ่มน้ำหมียังถือปฏิบัติตลอดมา นิทานที่กล่าวถึงการบวชมี 2 เรื่อง คือ เรื่องสุบินทกุมาร และเรื่องพรานบุญ

นิทานเรื่อง "สุบินทกุมาร" ชี้ให้เห็นว่าผู้ที่อายุไม่ครบ 20 ปีบริบูรณ์ ถ้าสมัครใจจะบวชจะต้องบวชเป็นสามเณร และผู้จะบวชเป็นสามเณรได้นั้นจะต้องได้รับอนุญาตจากบิดามารดาหรือผู้ปกครองเสียก่อน ดังเช่นสุบินมีความเลื่อมใสจะบวชเป็นสามเณรจึงไปปรึกษาอาจารย์ที่วัด พระอาจารย์ก็ให้มาขออนุญาตมารดาเสียก่อน มารดาไม่เต็มใจให้บวชแต่ด้วยความรำคาญจึงอนุญาต สุบินจึงได้บวชเป็นสามเณรตามความต้องการ และสุบินยังมีความตั้งใจว่าเมื่ออายุครบที่จะอุปสมบทเป็นภิกษุได้ ก็จะไปบวชต่อไป เพื่ออาศัยอำนาจแห่งการรักษาศีลช่วยบิดาให้พ้นจากความทุกข์ทรมาน

นิทานอีกหนึ่งเรื่องหนึ่งที่กล่าวถึงประเพณีการบวช คือเรื่อง "พรานบุญ" นิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่าชายเมื่อมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์แล้วก็ควรอุปสมบทเป็นภิกษุ และหลังจากนั้นก็ควรแต่งงานมีครอบครัวต่อไป ดังคำพูดของพรานบุญที่กล่าวแก่ภยานาคว่า "สุชนของข้าพเจ้าอายุตั้ง 20 กว่าปีแล้ว ได้บวชเรียนเขียนอ่านสีกออกมายังไม่ได้อีก ใดเมียเลย"

การบวชไม่ว่าจะเป็นการบวชเป็นสามเณรหรือภิกษุก็ตาม ถ้าจะทำให้ถูกต้องครบขั้นตอน หลังจากบรรพชาเป็นสามเณรหรืออุปสมบทเป็นภิกษุแล้ว ก็จะต้องทำบุญฉลองสามเณรหรือภิกษุ การฉลองสามเณรที่ปรากฏในนิทานเรื่องสุบินทกุมารนั้นกระทำหลังจากผ่านพ้นจากบรรพชาไประยะหนึ่งแล้ว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการฉลองนั้นจะกระทำเมื่อใดก็ได้หลังจากบวชแล้ว

3.2 ประเพณีแต่งงาน ชายหลังจากอุปสมบทแล้วก็จะแต่งงานมีครอบครัว โดยเลือกหญิงที่ตนรักเป็นคู่ครอง การเลือกคู่ครองของหญิงและชายนี้มีทั้งประเภทที่ชายหญิงเป็นผู้เลือกเองและผู้ชายเป็นผู้เลือกให้ แต่อย่างไรก็ตามผู้ชายจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบเรื่องการแต่งงานของชายหญิงเสมอ และถ้าถึงเวลาที่ชายหญิงควรจะแต่งงานได้แล้วแต่ยังหาคู่ครองไม่ได้ ผู้ใหญ่ก็จะจัดการให้ ดังปรากฏในนิทานเรื่อง "พรานบุญ" นิทานเรื่องนี้กล่าวว่าพรานบุญเป็นทวงสุชนเห็นว่าอายุยี่สิบกว่าแล้ว บวชแล้ว แต่ยังไม่ได้แต่งงาน จึงคิดจะจับนางมโนห์รามาให้เป็นคู่ครองของสุชน จากนิทานเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า ชายเมื่อถึงวัยสมควรแต่งงาน ถ้ายังไม่ได้แต่งงานผู้ใหญ่ก็จะเป็นทวงและพยายามหาคู่ครองที่เหมาะสมให้ ลักษณะการแต่งงานแบบนี้เป็นการแต่งงานแบบผู้ใหญ่เป็นฝ่ายเลือกให้

การแต่งงานประเภทที่หญิงหรือชายเป็นฝ่ายเลือกคู่ครองเอง ปรากฏในนิทาน 5 เรื่อง คือ เรื่องโสทวิญญาน เมียเป็นผีปอบ ไอ้โต หุคคักเข็งใจ และเรื่องผู้หญิงหลอกผู้ชาย

นิทานเรื่อง "โสทวิญญาน" กล่าวถึงโสทวิญญานเมื่อรักชอบนางสุวรรณจกร ก็พยายามจะเดินทางไปหานาง ถึงแม้บิดามารดาจะห้ามก็ไม่ฟัง เมื่อไปพบนางก็บอกรัก นางไม่ตอบปฏิเสธหรือตกลงแต่บอกให้ไปสู้ขอกับตาผี โสทวิญญานจึง

ไปสู่ขอกับญาติด้วยตนเอง ญาติก็ตกลงและจัดการให้ตามประเพณี การกระทำของ โสทวิญญูและนางสุวรรณจงรถือเป็นการเลือกคู่ครองแบบอิสระ แต่ก็อยู่ภายใต้ความเห็นชอบของผู้ใหญ่ และจัดการตามขั้นตอนที่ถูกต้อง จึงได้พบความสุขในชีวิตแต่งงาน

นิทานอีกเรื่องหนึ่งที่กล่าวถึงชาย เป็นผู้เลือกคู่ครองเองและพยายามให้ผู้ใหญ่จัดการให้ถูกต้องตามประเพณีคือเรื่อง "ไอ้โต" ไอ้โตเมื่อรักชิดาเศรษฐี ก็อ่อนวอนให้บิดาไปสู่ขอ บิดาชดไม่ได้อาจจัดการให้ เศรษฐีเห็นว่าไอ้โตเป็นคนรักจริงและขยันขันแข็งในการทำงานถึงแม้จะยากจนก็ยอมยกชิดาให้ เมื่อสู่ขอตกลงกันเรียบร้อยแล้ว ก็วันแต่งงาน เมื่อถึงวันแต่งงานฝ่ายชายจะต้องนำเงินสินสอดที่ตกลงกันไปมอบให้ฝ่ายเจ้าสาว บิดาของไอ้โตนำสินสอดที่เศรษฐีเรียกเรื่องไปมอบให้ในวันแต่งงาน สินสอดที่กล่าวถึงก็คือเงินเท่าที่จะหาได้แต่ห้ามไปกู้หนี้ยืมสินมา

นิทานเรื่อง "เมียเป็นผีปอบ" กล่าวถึงชายคนหนึ่งที่เมื่อชอบหญิงสาว ก็จัดการอย่างถูกต้องตามประเพณี จนได้แต่งงานกับหญิงนั้นตามความต้องการ

นิทานเรื่อง "บุคคลักเซื้อใจ" นิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่าการเลือกคู่ นั้น นอกจากฝ่ายชายเป็นฝ่ายเลือกคู่ครองแล้ว บางครั้งฝ่ายหญิงก็เป็นฝ่ายเลือกได้เช่นกัน ดังกล่าวว่า เมื่อบิดานางบุคคลักจัดการให้ชิดาเลือกคู่โดยหวังให้เลือกชายที่มีฐานะดีเทียมกับตน แต่นางบุคคลักกลับเลือกชายยากจน เศรษฐีก็จำเป็นต้องจัดการแต่งงานให้ตามประเพณี

มีนิทานบางเรื่อง ที่หญิงชายต่างฝ่ายต่างประพฤตินอกกรอบประเพณีที่สั่งมา คือฝ่ายชายคิดลอบเข้าหาหญิงโดยไม่คิดแต่งงานให้ถูกต้องแต่ประการใด นิทานเรื่องนั้นได้แก่เรื่อง "ผู้หญิงหลอกผู้ชาย" นิทานเรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่าหญิงชายที่รักชอบกัน ด้วยความคะนองและไม่คิดจัดการให้ถูกต้อง สุดท้ายก็ต้องได้รับความอับอายด้วยกันทั้งคู่ เช่นหญิงในเรื่องนี้แกล้งหลอกชายให้ขึ้นไปหาตนแล้วแกล้งให้ชายได้รับความอับอาย สุดท้ายหญิงนี้ก็ต้องเสียตัวให้แก่ชายคนหนึ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการกระทำดังกล่าวของหญิงและชายในเรื่องนี้เป็นสิ่งไม่ถูกต้อง และไม่เหมาะสมจึงต้องได้รับผลแห่งการกระทำ

นิทานอีกเรื่องหนึ่งที่กล่าวถึงหญิงหนีตามชายไปเพราะบิดาไม่ยอมรับชายนั้น นิทานเรื่องนี้ได้แก่เรื่อง "ไอ้ขี้เกียจ" เมื่อธิดาเจ้าเมืองเลือกไอ้ขี้เกียจเป็นคู่ครอง เจ้าเมืองก็ไม่ยอมยกให้ ให้แต่กลองไอ้ขี้เกียจไปโบเคียว ธิดาเจ้าเมืองจึงตามไปอยู่ควย สุดท้ายเจ้าเมืองก็ต้องยอมรับคนทั้งสองเข้าเมือง

ถึงแม้การเลือกคู่ครองที่พบในนิทานจะมีหลายแบบ แต่ชาวตำบลคูยายหมี่ก็ต้องการการเลือกคู่ครองที่เป็นไปตามประเพณีที่ถูกต้องมากกว่าวิธีอื่น

3.3 ประเพณีงานศพ เป็นประเพณีหนึ่งของชาวไทยที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา โดยถ้ามีคนตายเกิดขึ้นในบ้านจะต้องจัดการรคน้ำศพ น้ำศพบรรจุโลง และนิมนต์พระมาสวดศพ ต่อจากนั้นก็อาจจะเก็บศพไว้ที่บ้านหรือนำไปเก็บไว้ที่วัดก็ได้ชั่วระยะเวลาหนึ่งจึงจัดการเผาให้เรียบร้อย การเผานั้นอาจจะเผาที่เชิงตะกอน หรือเผาในที่ใดที่หนึ่งก็ได้ การเผาศพนี้จะมีการจุดดอกไม้ไฟ และมีมหรสพสมโภช

นิทานชาวบ้านตำบลคูยายหมี่ ที่กล่าวถึงประเพณีเกี่ยวกับการตายมีทั้งหมด 5 เรื่อง คือ เรื่องเจ้าเบิกโลง หลวงตาไปสวดศพ พี่ตายเก่าทอง โสติบุญงาม และเรื่องไอ้ตาบอดกะไอ้หนูหนวก

นิทานเรื่อง "เจ้าเบิกโลง" กล่าวถึงประเพณีการเบิกโลงว่า ก่อนจะบรรจุศพลงโลงจะต้องมีพิธีเบิกโลงเสียก่อนจึงจะนำศพบรรจุโลงได้

การเบิกโลงที่ปรากฏในนิทานแม้จะกล่าวเพียงแต่ว่าทำพิธีเบิกโลงเท่านั้นก็ตาม แต่ผู้วิจัยใคร่นำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับพิธีนี้ประกอบด้วย ดังนี้

ตามประวัติกล่าวถึงโลงและการเบิกโลงว่า แต่กาลก่อนสมัยที่ยังไม่มีเลื่อย ต้องเอาไม้ทั้งต้นมาซุดเป็นรางอย่างเรือโกลง ไม้มีอุกหัวท้ายให้ที แล้วเอาศพบรรจุลงไว้เพื่อกันการอุจาดตา ต่อมาถึงสมัยที่มีเลื่อยใช้แล้ว จึงได้เลื่อยไม้ทั้งต้นออกเป็นแผ่นไม้กระดานและทำเป็นโลงต่อ เลิกใช้โลงซุดอย่างแต่ก่อนเสีย ส่วนไม้ที่จะใช้ต่อโลงนั้นนิยมใช้กันมาแต่ก่อน ๆ คือ ไม้พยู่ใช้ตายตามปกติแล้วเอาไม้โลงซึ่งต่อกับไม้อุโลกหรือไม้จิว กง เนื่องจากไม้อุโลกหรือไม้จิวเป็นไม้ที่เบา ถึงจะเป็นไม้ไม่แข็งแรงก็ไม่เป็นไร เพราะศพที่บรรจุไว้นั้นตราสังไว้แล้วและราคาถูก ส่วนศพที่ตายไม่บริสุทธิ์

เขาไม่ทราบสิ่งนิมมรรจุโลงไม้สัก เพราะแข็งแรงและทนทาน แต่ต่อมาไม่ว่าจะตายด้วยเหตุใดก็ตาม นิมมรรจุด้วยโลงไม้สักเป็นพื้น เว้นไว้แต่ผู้ขัดสนจึงใช้ไม้นอกซึ่งเงินเป็นคู่ต่อสาเร็จไ้วชาบ (กรมศิลปากร 2509 : 91 - 92)

การเบิกโลง โลงที่จะบรรจุศพผู้ตายนั้น เมื่อใดต่อหรือซื้อมาแล้ว สัปเหร่อเป็นผู้ทำพิธีเบิกโลง คือเอาไม้ไผ่มาเกรียกโคชนาคันนี้ก่อย ยาวประมาณเกรียก 1 ผ่าข้างหนึ่งไว้สำหรับค้ำกับปากโลง และผ่าปลายอีกข้างหนึ่งสำหรับค้ำสายสิญจน์ ทำคั้งนี้รวม 8 อัน เรียกว่า ไม้ปากกา ทางเจ้าภาพศพต้องจัดหากระทงเล็ก ๆ ใส่ กุ้งสาปคาย 8 กระทง เทียนเล่มเล็ก ๆ 9 เล่ม (สำหรับทาน้ำมันต์เล่ม 1 ใช้ติด ปากโลง 8 เล่ม) ค่ายสายสิญจน์กลุ่ม 1 สำหรับทาน้ำมันต์ ชัน 1 กับเงินอีก 6 สลึง ครั้นแล้วสัปเหร่อคนหนึ่งเอาไม้ปากกามาค้ำเข้ากับปากโลงทางด้านยาว ด้านละ 4 อัน วงค้ำสายสิญจน์อย่างหย่อน ๆ ให้ปลายปากกาคายไ้วจนรอบ แล้ววางกระทง กุ้งสาปคายตามปากโลงเคียงกับไม้ปากกานั้น และจุดเทียนค้ำเล่ม 1 จนครบ 8 กระทง สัปเหร่ออีกคนหนึ่งตั้งพิธีทาน้ำมันต์ธรณีสาร เดินคาถา "สีโรเมพุทเทวัญ ฯลฯ" วกน้ำมันต์ ในชั้นขึ้นเสยผม 3 ครั้ง แล้วนําน้ำมันต์มาพรมที่โลง และวกน้ำมันต์เสยผมไปค้ำย สัปเหร่ออีกคนหนึ่งหยิบเอาเทียนที่จุดติดปากโลงนั้นเล่ม 1 มาจุดค้ำสายสิญจน์ระหว่างช่องปากกานั้น ให้ไหม้ขาดทุกช่อง เว้นไว้แต่ช่องด้านสกัดด้านหนึ่งซึ่งจะกำหนดให้เป็นหัวโลง แล้วสัปเหร่อคนที่พรมน้ำมันต์เสร็จแล้วนั้นถือพร้าไต่มาตกลงที่ค้ำสายสิญจน์ระหว่างกลางหัวโลง ว่าคาถา ครั้นแล้วร้องถามว่า "โลงของใคร" พวกเจ้าภาพต้องบอกว่า เป็นโลงของผู้นั้น (บอกชื่อผู้ตายซึ่งจะตองเอาศพบรรจุลงในโลงนั้น) แล้วสัปเหร่อผู้ถือพร้าไต่ก็สับค้ำสายสิญจน์นั้น ลงกับปากโลง 3 ที คือสับลงตรงกลางก่อน และสับข้างซ้ายและข้างขวา มีระยะห่างกัน ราวนิ้วหนึ่งให้ค้ำสายสิญจน์นั้นขาด แล้วล้มปากกาและเทียนที่จุดยังเหลืออยู่ลงในโลง และกระทงกุ้งสาปคายก็จับโยนทิ้งไป เป็นอันเสร็จการทำพิธีเบิกโลง

เรื่องการเบิกโลงนี้ มีปรากฏตามเรื่องราวกล่าวมาว่าเมื่อครั้งยังใช้ท่อนไม้มาขุดเป็นโลงนั้น บางแห่งที่หาไม้ท่อนขนาดใหญ่ก็เอามาขุดเป็นรางใช้ไค้ที่เดียว

บางแห่งหาไม้ขนาดใหญ่ไม่ได้แต่ไม้ขนาดย่อม เมื่อถูกเป็นรางเสร็จแล้วได้นื้อที่แฉก ไม่พอจะบรรจุศพ จึงจำเป็นต้องให้กว้างออกไปอย่าง เบิกเรื่อโคลน เพื่อให้บรรจุศพลงได้ ครั้นต่อมาถึงสมัยใช้โลงศพก่อด้วยไม้กระดาน แล้วก็ยังมีการเบิกโลงกันต่อ ๆ มา แต่ทำ พอเป็นพิธี โดยอาศัยเหตุที่กล่าวมานั้น (กรมศิลปากร 2509 : 93 - 95)

นิทานเรื่อง "หลวงตาไปสวดศพ" สะท้อนให้เห็นการนำเอาศพ ออกจากบ้านเพื่อจะนำไปวัด จะต้องใช้ชาย 4 คน หาม และเมื่อไปถึงวัดแล้วก็จะต้อง ทำพิธีสวดศพโดยใช้ภิกษุ 4 รูป แต่หลวงตาไปรูปเดียวจึงถูกชาวบ้านแกล้งทำเป็นผีหลอก หลวงตา กริ่งต่อมาหลวงตาจึงไม่กล้าไปรูปเดียวอีกเลย ต้องชวนภิกษุหลอกวัดไปด้วย

นิทานเรื่อง "ผีตายเก้ากอง" กล่าวว่า เมื่อมีคนตายภายในบ้าน จะเก็บศพไว้ไม่กี่ตอนนาศพออกนอกบ้านไปเก็บยังที่เก็บศพ บ้านเศรษฐียังไม่ได้นำศพ ออกไป แต่บรรจุไว้ในโลง ขโมย 9 คน เห็นหีบที่บรรจุศพเข้าใจว่าเป็นหีบสมบัติ จึง เข้ามาขโมยหีบออกไป แต่เมื่อรู้ว่าเป็นโลงศพจึงทิ้งไว้กลางทาง จากนั้นขโมยคนหนึ่ง ก็ไปขึ้นต้นมะพร้าว เก็บผลมะพร้าวทิ้งลงมาถูกเพื่อนอีก 8 คน คอหักตาย คนที่เหลืออยู่ จึงต้องแยกตัวออกไปเผา โดยเอาพื้นมาก่อเผาสก ๆ

นิทานเรื่อง "โลสติวิญญาน" ก็เช่นเดียวกันได้กล่าวถึงการเผาศพ ว่า ผู้คนในป่าหิมพานต์นั้นมีลักษณะแตกต่างจากผู้คนทั่วไปคือ "ตายไม่มีกองพอน จุกเผาไม่รู้" จากคำกล่าวนี้ทำให้ทราบว่า การเผาศพในป่าหิมพานต์นั้น จะไม่มีขี้เถ้าหลงเหลืออยู่ ส่วน การเผาศพทั่วไปมักจะมีการจุกคอกไม้ไฟ เช่น พลุ เป็นต้น ดังปรากฏในนิทานเรื่อง "ไอ้ตายออกกะไอ้หูหนวก" นิทานเรื่องนี้กล่าวว่า ไอ้ตายออกกะไอ้หูหนวกไปเที่ยวงานเผาศพ ที่วัดด้วยกัน และเมื่อมีการจุกพลุ เจ้าตายออกก็บอกว่าเสียงพลุดังมากแต่ไม่เห็น ส่วน เจ้าหูหนวกก็บอกว่าพลุโคงมากแต่ไม่ได้ยินเสียง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพลุมีคุณภาพดีจะต้อง ขึ้นได้สูงและมีเสียงดังมาก

ประเพณีงานศพที่พบในนิทานทั้ง 5 เรื่องนี้ มีลักษณะใกล้เคียงกับ ประเพณีงานศพของคนในตำบลนี้

3.4 ประเพณีทำบุญ ประเพณีทำบุญที่พบในนิทานชาวบ้านตำบลคูบัวมีได้แก่ ประเพณีทำบุญในวันสำคัญทางพุทธศาสนา และประเพณีทำบุญบ้าน

ประเพณีทำบุญในวันสำคัญทางพุทธศาสนาที่พบในนิทานคือประเพณีทำบุญในวันธรรมสวนะ นิทานเรื่อง "ไอ้โต" กล่าวว่าวิชาเศรษฐีไปทำบุญที่วัดทุกวันพระ ต่อมาตั้งกรรมกรรมมากไม่สามารถไปทำบุญที่วัดได้ จึงให้ไอ้โตซึ่งเป็นสามีไปทำบุญแทน และสั่งสามีให้รีบซื้อได้เสร็จรีบร้อยก่อนจึงกลับ แต่เนื่องจากไอ้โตไม่เคยไปทำบุญ จึงไม่ทราบว่าเขารับถือกันอย่างไร หลวงพ่อคุ้ยค่ายไอ้โตคิดว่าหลวงพ่อก็ดีจึงพูดตาม

ประเพณีทำบุญบ้าน เป็นประเพณีที่หาขึ้นเพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่ผู้อยู่อาศัย นิทานที่กล่าวถึงการทำบุญบ้านคือเรื่อง "ทำบุญทำกุศล" นิทานเรื่องนี้กล่าวถึงสองสามีภรรยาที่เดินทางไปสวดและฉันเพลที่บ้าน ตามเรื่องไม่ได้กล่าวว่าทำบุญเนื่องในโอกาสอะไร แต่เป็นการทำบุญที่บ้าน จึงเข้าใจว่าน่าจะเป็นการทำบุญบ้าน เมื่อภิกษุสวดมนต์เสร็จรีบร้อยแล้วจึงถวายภัตตาหารและเมื่อฉันเรียบร้อยแล้ว ก็จะถวายจุบจิบ ในเรื่องนี้สามีคิดว่าควรจะถวายเงิน 50 บาท แต่ภรรยาบอกว่าถวายเพียง 20 บาท ก็น่าจะพอ ทั้งสองสามีภรรยาตกลงกันไม่ได้จึงถกเถียงกันเสียงดัง เรื่องการถวายปัจจัยแก่ภิกษุนี้ไม่มีกฎหมายว่าต้องถวายหลังจากภิกษุสวดมนต์ตามพิธีเสร็จแล้ว แต่การกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำโดยความเคยชินและจะต้องไปถวายเงินน้อยเกินไป ดังเช่นในนิทานเรื่องนี้ สองสามีภรรยาเถียงกันก็เพราะคนหนึ่งจะถวายมากอีกคนหนึ่งก็คิดว่าไม่จำเป็น

3.5 ประเพณีชู้ขวัญ เป็นประเพณีที่หาขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคล และจะกระทำให้แก่ผู้ที่ได้รับเคราะห์ร้าย เช่น เสียขวัญ หรือเจ็บไข้ได้ป่วย ตกใจหรือมีสาเหตุต่าง ๆ ที่ทำให้ขวัญเสีย ดังปรากฏในนิทานเรื่อง เพื่อนเที่ยวด้วยกัน และเรื่องนางชมพอม

นิทานเรื่อง "เพื่อนเที่ยวด้วยกัน" กล่าวถึงชายคนหนึ่งโคกคอกคอเสื้อ โดยเข้าใจว่าเป็นเพื่อนของตน จึงถูกเสื่อลากเข้าป่าไป เมื่อชาวบ้านไปช่วย

ให้กลับมาได้ ก็ให้จัดพิธีสู่ขวัญเพื่อให้ชายนี้มีจิตใจปกติไม่เสียขวัญ แต่ในนิทานไม่ได้กล่าวรายละเอียดของการสู่ขวัญว่าทำอย่างไร

นิทานเรื่อง "นางผมหอม" หลังจากนางผมหอมพร้อมด้วยสามีและบุตรเดินทางกลับไปถึงบ้านของมารดา ทางบ้านได้จัดพิธีสู่ขวัญเพื่อเป็นการต้อนรับ โดยกล่าวว่า "โอ๊ย มาถึงบ้านพอมานแม่ เค้าก็ชมเชยว่า ลูกถูกกลับมาแล้วนะนะ กลับมาแล้ว ก็ออกคี่ใจ ก็ทำมิ่งทำขวัญ สู่ขวัญให้ลูก ๆ" แต่การทำพิธีครั้งนี้ผิดตัว เพราะกลายเป็นการทำพิธีให้นางยักษ์ซึ่งปลอมมาเป็นนางผมหอมแทน ดังนั้นเมื่อนางผมหอมตัวจริงกลับมาจึงมีพิธี "ทำมิ่งทำขวัญ" อีกเป็นครั้งที่ 2

การสู่ขวัญที่ปรากฏในนิทาน 2 เรื่องดังกล่าวมาแล้วเป็นการสู่ขวัญเนื่องในโอกาสที่ทองจากที่อยู่อาศัย หรือได้รับความทุกข์อันควรกระทำให้ตกใจหรือเสียขวัญ จึงต้องมีการทำพิธีเพื่อความเป็นสิริมงคล และเพื่อเป็นการต้อนรับการกลับมาสู่ชีวิตเก่าที่ดีอีกครั้งหนึ่ง

3.6 ประเพณีแรกนาขวัญ เป็นประเพณีที่ชาวนาปฏิบัติสืบต่อกันมาเพื่อความเป็นสิริมงคล และเชื่อว่าการทำพิธีแรกนาจะทำให้ปีนั้นทำนาได้ข้าวมาก ประเพณีนี้ปรากฏในนิทานเรื่อง ลูกเขยเจ้าปัญญา และเรื่องลูกกำพร้า

นิทานเรื่อง "ลูกเขยเจ้าปัญญา" พ่อตาใช้ให้ลูกเขยออกไปไถนา ตั้งแต่เช้ามีค แต่ปรากฏว่าลูกเขยไถเข้าไปในที่นาของเพื่อนบ้าน พอพ่อตาลูกเขยก็อ้างว่าวันนั้นเป็นวันดีควรไถนาให้เพื่อนบ้านบ้าง เพื่อความเป็นสิริมงคล การแรกนาเจ้าของอาจไม่ไปทำพิธีเองก็ได้ เช่นในนิทานเรื่องนี้ ลูกเขยอ้างว่าตนแรกนาเพื่อเพื่อนบ้าน

นิทานเรื่อง "ลูกกำพร้า" กล่าวถึงการแรกนาไว้ชัดเจนกว่าเรื่องลูกเขยเจ้าปัญญา โดยกล่าวว่า การแรกนาคือจะกระทำในเคื่อนหก ชาวบ้านที่มีอาชีพทำนาจะทำพิธีนี้ การแรกนาจะกระทำโดย 'เอาควายจูงไป ไปถึงก็ไปไถนารอบเคียว สองสามรอบ ก็เป็นอันเสร็จพิธี"

3.7 ประเพณีทอดกฐิน เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา การทอดกฐินจะกระทำในระยะเวลาเพียง 1 เดือน คือตั้งแต่วันที่ 11 ถึงกลางเดือน 12 การทอดกฐินนี้อาจจะกระทำโดยคน ๆ เดียว หรือมอบบุญแก่ชนทั่วไปให้มาร่วมทำบุญด้วยกัน การมอบบุญแก่ชนทั่วไปให้มีส่วนร่วมนี้เรียกว่า กฐินสามัคคี เชื่อว่าการทอดกฐินได้บุญมาก เพราะมีช่วงเวลาที่จะกระทำได้เพียง 1 เดือนเท่านั้น สบยก่อนบ้านเมืองใดมีแม่น้ำลำคลองจะนิยมแห่กฐินทางน้ำ และจะมีการแข่งเรือเพื่อความสนุกสนานอีกด้วย นิทานที่กล่าวถึงประเพณีทอดกฐินมี 2 เรื่อง คือเรื่องทศกัณฐ์เขี้ยวใจและเรื่องประวัติเสียงร้องของสัตว์

นิทานเรื่อง "ทศกัณฐ์เขี้ยวใจ" เศรษฐีต้องการทอดกฐินก็ "ป่าวร้องให้ไปทำบุญกัน" นางทศกัณฐ์ "มีเสื้อผ้าค่าตัวอยู่ถุงเดียวมันแห้ง และก็ไปซักฟอก เอาผ้าตัวจิ๋วไป โยนากฐินกับเศรษฐี" ส่วนชายยากจนอีกคนหนึ่งมีทองคำตัวอยู่เท่าปืกรีนก็นำมาโยนากฐินด้วย แสดงให้เห็นว่าของที่เขานำมาร่วมทอดกฐินนั้นไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นอะไรสุดแล้วแต่ใครจะศรัทธานำสิ่งใดมาร่วมด้วยก็ได้

นิทานเรื่อง "ประวัติเสียงร้องของสัตว์" กล่าวถึงการทอดกฐินในสมัยนั้นจะแห่กฐินโดยใช้เรือ และมีการแข่งเรือพายเพื่อความสนุกสนานอีกด้วย

3.8 ประเพณีเบ็ดเตล็ด ประเพณีเบ็ดเตล็ดที่พบในนิทานชาวบ้าน คำบาลัญยายหมี มีเพียงประเพณีเดียว คือประเพณีเสียงราชรถ เป็นประเพณีโบราณของอินเดีย จะกระทำพิธีนี้เมื่อพระมหากษัตริย์องค์ก่อนสิ้นพระชนม์ และไม่มีผู้สืบราชสมบัติต่อไปก็จะทำพิธีเสียงราชรถ เพื่อหาผู้มีบุญมาเป็นกษัตริย์ปกครองบ้านเมืองต่อไป ประเพณีนี้ปรากฏในนิทานเรื่องน้ำผึ้งบาตรเดียว นิทานเรื่องนี้กล่าวว่า "ต่อมาไม่นานพระราชาในนครนั้นเกิดสิ้นพระชนม์ เสร็จแล้วพระราชโอรสที่จะสืบตระกูลก็ไม่มี ก็จึงได้เสียงราชรถ..... ใช้วิธีเสียงราชรถเทียบม้าว่า ม้าจะวิ่งไปหยุดที่ไหน จะไปเกยที่ไหนก็เอาคนนั้นนะมาเป็น" พระราชาปกครองบ้านเมืองต่อไป

เรื่องเกี่ยวกับประเพณี นิทานชาวบ้านคำบาลัญยายหมี สะท้อนให้เห็นประเพณีหลายประเพณี คือประเพณีการบวช ประเพณีแต่งงาน ประเพณีงานศพ ประเพณีทำบุญ ประเพณีสู่ขวัญ ประเพณีทอดกฐิน และประเพณีเสียงราชรถ

แม้นิทานจะกล่าวถึงประเพณีหลายประเพณีก็ตาม แต่ไม่ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับประเพณีดังกล่าวมากนัก การที่เป็นเช่นนั้นน่าจะเป็นเพราะชนในท้องถิ่นรู้จักประเพณีต่าง ๆ เหล่านี้เป็นอย่างดี วิทยากรจึงไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องเล่ารายละเอียดอีก และเป็นที่น่าสังเกตว่าประเพณีต่าง ๆ ที่ปรากฏในนิทานนั้น จนในท้องถิ่นยังประเพณีปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน ยกเว้นประเพณีเลี้ยงราชรถซึ่งเป็นประเพณีที่ไม่เคยปรากฏในประเทศไทย

4. ความเชื่อ

ความเชื่อ คือการยอมรับนับถือหรือยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งที่มีตัวตนหรือไม่มีตัวตนก็ตามว่าเป็นจริงหรือมีอยู่จริง การยอมรับนับถือนี้อาจจะมีหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้ หรืออาจจะไม่มีหลักฐานที่จะนำมาใช้พิสูจน์ให้เห็นจริงเกี่ยวกับสิ่งนั้นก็ได้

(ประสาท อิศรปริชา และคนอื่น ๆ 2518 : 5) นิทานชาวบ้านตำบลกุยหายหมี่ สะท้อนให้เห็นความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา สิ่งเหนือธรรมชาติ ความฝัน และอิทธิปาฏิหาริย์

4.1 ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา ชาวตำบลกุยหายหมี่เป็นผู้มีความเลื่อมใสในพุทธศาสนาอย่างแท้จริง จะเห็นได้จากการปฏิบัติคนในชีวิตรประจำวัน เช่นมีการทำบุญตักบาตรทุกเช้าในวันธรรมดา ทำบุญตักบาตรในวันพระ และวันสำคัญทางพุทธศาสนาอื่น ๆ นอกจากนี้ยังมีการทำบุญเนื่องในโอกาสต่าง ๆ จากนิทานชาวบ้านตำบลกุยหายหมี่สะท้อนให้เห็นความเชื่อในพุทธศาสนา ซึ่งสามารถแยกตัวข้อได้ดังนี้

4.1.1 ความเชื่อเรื่องกรรม กรรมคือการกระทำ ทุกคนเกิดมาต้องมีกรรมเป็นของตนเอง ซึ่งมีทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว นิทานชาวบ้านตำบลกุยหายหมี่ สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องกรรมว่า ทุกคนเกิดมามีกรรมเป็นของตนเอง ผู้ทำกรรมดีย่อมได้รับผลดีตอบสนอง ผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่วตอบสนอง แต่การได้รับผลตอบแทนนี้อาจจะเร็วหรือช้าเท่านั้น นอกจากนี้ยังเชื่อว่าการกรรมดีและกรรมชั่วนั้นมิได้ได้รับผลเฉพาะผู้กระทำเท่านั้น แต่ผู้ที่เกี่ยวข้องอาจพลอยได้รับผลร่วมด้วย

นิทานชาวบ้านตำบลกุยหายหมี่ สะท้อนให้เห็นความเชื่อที่ว่าทุกคนเกิดมามีกรรมเป็นของตนเอง คือเรื่อง "กาลกิณี" นิทานเรื่องนี้ผู้เล่าเชื่อว่าทุกคน

เกิดมามีกรรมเป็นของตนเอง กรรมทำให้ตกทุกข์ได้ยาก เมื่อหมดกรรมความทุกข์ก็จะหมดไป ดังเช่นพระราชาทองได้รับความทุกข์ชั้ตเซพเนจรไปในที่ต่าง ๆ สุดท้ายต้องกลายเป็นขอทานก็เพราะกรรม ต่อมาหมดกรรมจึงเริ่มมองเห็นว่าอะไรผิดอะไรถูก กลับตัวใหม่และในที่สุดก็กลับบ้านเมืองไปใช้ชีวิตอย่างมีความสุขอีกครั้ง นิทานเรื่องนี้ชี้ให้เห็นกรรมที่พระราชาก็กระทำคือการลุ่มหลงในอบายมุข อันได้แก่การคึมน้ำเมา การลุ่มหลงในอบายมุขนี้ทำให้คนก็กลายเป็นคนชั่ว ดังพระราชาก็สนใจปกครองบ้านเมืองก็รอนรุ่มจนทนอยู่ภายใต้อำนาจเมืองไม่ได้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นโทษของการคึมน้ำเมาว่า ทำให้ต้องเสียทรัพย์สิน ในที่นี้คือบ้านเมือง ทำให้ขาดความรับผิดชอบ เช่นพระราชาก็คิดเอาใจใส่ประชาชนอีกต่อไป สุดท้ายคือทำลายตัวเองโดยต้องเนรเทศตัวเองออกไปใช้ชีวิตลำบาก แต่เมื่อพระองค์เลิกลุ่มหลงในอบายมุข กรรมต่าง ๆ ก็หมดไป

นิทานที่สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ทำดีย่อมได้รับผลดีตอบสนองมี

6 เรื่อง คือ เรื่องบาปเจ้าศักระการ หนุมน้อยผู้กตัญญู พรานบุญ สุนันทกุมาร นกกระเจา และเรื่องความซื่อสัตย์

นิทานเรื่อง "บาปเจ้าศักระการ" สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ทำกรรมดีย่อมได้รับผลดีตอบสนอง คือพรานในเรื่องนี้เคยประกอบอาชีพล่าสัตว์ ต่อมาเมื่อวัยแล้วก็รักษาศีลห้าอย่างเคร่งครัดโดยตลอด ดังนั้นกรรมดีของพรานก็คือการรักษาศีล ประกอบกับในระหว่างเดินทางไปพบพระพุทธเจ้ายังยกเอาภิกขุฎฐิโกขบสัจจต่าง ๆ ขอร้องให้ไปถามพระพุทธเจ้าว่าตนทำบาปอะไรจึงต้องได้รับทุกข์ทรมานเช่นนั้น พรานรับคาและหาตามสัญญา ช่วยทำให้สัตว์ต่าง ๆ เหล่านั้นพ้นทุกข์ ผลแห่งการกระทำที่ดีกล่าวของพราน ทำให้พรานได้พบความสุขในชีวิตคือได้พบการร่ำรวยโดยไม่ต้องประกอบอาชีพล่าสัตว์อีกต่อไป

นิทานเรื่อง "หนุมน้อยผู้กตัญญู" หนุมน้อยผู้กตัญญู

ได้ทำความดีคือ เลี้ยงดูบิดามารดาเป็นการตอบแทนที่ท่านได้เลี้ยงดูมา และคอยช่วยเหลือสัตว์ป่าไม่ให้ได้รับอันตรายจากนักล่าสัตว์ ผลตอบแทนที่หนุมน้อยผู้กตัญญูได้รับคือ ได้รับราชสมบัติจากพระราชารั้วหนึ่ง ผลตอบแทนที่ได้รับนี้ทำให้หนุมน้อยผู้กตัญญูและบิดามารดาพบความสุขในชีวิต

นิทานเรื่อง "พรานบุญ" สุนัขได้ทำความดี คือ เมตตาต่อสัตว์ โดยกล่าวว่า เมื่อสุนัขเห็นลูกนกอินทรีหิวน้ำ ก็ตักน้ำใส่กระบอกลงขึ้นไปให้ลูกนกที่อยู่บนต้นไม้กิน ลูกนกเมื่อได้กินน้ำแล้วก็คิดตอบแทนบุญคุณของสุนัขโดยการช่วยให้สุนัขได้เกาะปีกแม่ของตนไปยังเมืองของนางมโนห์รา ในที่สุดสุนัขก็ได้พบนางมโนห์ราและได้ใช้ชีวิตคู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

จากนิทานทั้ง 3 เรื่องที่กล่าวมาแล้วสะท้อนให้เห็นความเชื่อว่าการทำความดีย่อมได้รับผลดีตอบแทนสนองแก่ผู้กระทำ การทำดีนอกจากจะได้รับผลดีเพื่อตนเองแล้ว ยังส่งผลถึงผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะสายเลือดเดียวกัน จะเห็นได้จากนิทานเรื่อง "สุบินทกุมาร" นิทานเรื่องนี้ได้กล่าวถึงสุบินได้ทำความดี โดยการบวชเณร รักาศิล ทาได้ได้รับผลตอบแทนคือช่วยให้มารดาได้พ้นทุกข์จากเมืองนรก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การทำความดีนั้นมีประโยชน์ได้รับผลแก่ผู้กระทำเท่านั้น แต่อาจมีผลถึงผู้ใกล้ชิดทางสายเลือดนั้นก็คือมารดา

นิทานเรื่อง "นกกระเจา" เชื่อว่าผู้มีความซื่อสัตย์ยอมได้รับผลดีตอบแทนสนอง นกกระเจาสามีมีความซื่อสัตย์ต่อภรรยาอย่างมั่นคง แต่ภรรยาเข้าใจว่าสามีนอกใจจึงฆ่าตัวตาย ซาคีต่อมาเมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ สามีก็สามารถทำให้ภรรยาเข้าใจความจริงได้ว่าตนมีความซื่อสัตย์ต่อนางมาโดยตลอด ชีวิตจึงได้พบความสุขร่วมกันอีกครั้งหนึ่ง เช่นเดียวกับเรื่อง "ความซื่อสัตย์" ที่กล่าวว่า หญิงซื่อสัตย์ต่อสามีตายไปได้ไปเกิดบนสวรรค์ นิทานเรื่องนี้แสดงให้เห็นความเชื่อเรื่องการทำความดีว่า ย่อมได้รับผลดีตอบแทนสนอง

ความเชื่อเรื่องทำชั่วยอมได้รับผลชั่วตอบแทนสนอง ปรากฏในนิทานชาดกบ้านคำบลัญญาหมีถึง 16 เรื่อง แต่ละเรื่องสะท้อนความชั่วต่าง ๆ กันดังนี้

นิทานเรื่อง "ทำไมเสือจึงมีลาย" ของนายสุทโธ วงศ์ษา สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องการคิดทำลายชีวิตผู้อื่น ย่อมได้รับผลตอบแทนถูกทำร้ายร่างกาย ดังกล่าวว่า เสือมีความคิดอยากจะกินคน สุดท้ายต้องได้รับผลแห่งการคิดร้ายตอบแทน คือ ถูกเมียนจนตัวลายอย่างที่เราเห็นอยู่ทุกวันนี้

นิทานเรื่อง "นกกกระสากับปูนา" นกกกระสาสร้างความชั่ว
หลอกกินปลาจนหมดหนอง ในที่สุดก็ต้องถูกปูนาหนีบตาย นิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นความเชื่อ
ที่ว่า การหลอกหลวงทำลายชีวิตผู้อื่น ผลที่ได้รับก็คือ ถูกทำลายชีวิตเป็นการตอบแทนเช่นกัน

นิทานเรื่อง "สุบินทกุมาร" พรานบิดาของสุบินสร้าง
กรรมชั่วโดยการฆ่าสัตว์ เมื่อตายไปต้องไปใช้กรรมด้วยการไปเป็นเปรตอยู่ในเมืองนรก
นิทานเรื่องนี้ชี้ให้เห็นความเชื่อว่า ผู้ทำชั่วฆ่าสัตว์ตัดชีวิตจะต้องได้รับความทุกข์โดยการ
ถูกทรมานเป็นการตอบแทน

นิทานเรื่อง "ผีตายเก้ากอง" นิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็น
ความเชื่อเรื่องการลักขโมยว่าต้องชดใช้ด้วยชีวิต โดยกล่าวว่าขโมยที่เข้าไปขโมยสมบัติใน
บ้านเศรษฐีโดยเข้าใจว่าเป็นหีบสมบัติ ต้องชดใช้เวรกรรมด้วยชีวิต คือถูกผีลมะพร้าวหล่นทับ
คอหักตายถึง 8 คน

นิทานเรื่อง "แม่ผัวกับลูกสะใภ้" กล่าวถึงลูกสะใภ้
กลั่นแกล้งแม่สามีให้กินข้าวกับมะกอกทุกมื้อตลอดเวลา 2 ปี ในที่สุดก็ต้องได้รับผลกระทบ
ตอบแทนคือ เมื่อสามีทราบความจริงทำให้ต้องแยกทางกัน นิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่า
ผู้สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่นสุดท้ายตนเองก็ต้องได้รับความเดือดร้อนเช่นเดียวกัน และ
ผลที่ได้รับก็เป็นผลตอบแทนแบบทันตาเห็น ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับเรื่อง "แม่เลี้ยงกับ
ลูกเลี้ยง" เรื่องนี้แม่เลี้ยงกลั่นแกล้งลูกเลี้ยงให้กินอก ๆ อยาก ๆ เมื่อสามีรู้ความจริงจึง
ต้องแยกทางกัน

นิทานเรื่อง "แม่สื่อกับแม่จู้" แม่สื่อฆ่าแม่จู้จึงได้รับกรรม
คือถูกลูกสื่อทอดทิ้ง ส่วนนางจู้รับใช้และเจ้าเมืองที่คิดฆ่าตัวก็ต้องถูกพหลวิชัยฆ่าเป็นการ
ตอบแทน ซึ่งสะท้อนให้เห็นกรรมทำลายชีวิตผู้อื่นย่อมได้รับผล คือถูกทำลายชีวิต เช่นเดียวกัน
และเรื่อง "พระรถ' นางยักษ์ควักลูกนัยน์ตาของนางสิบสองและคิดฆ่าพระรถ ในที่สุดต้อง
ถูกฆ่าด้วยไม้เท้ากษัตริย์ตายปลายี่เป็น ซึ่งเป็นไม้เท้าของตนเอง นิทานทั้ง 2 เรื่องนี้
สะท้อนให้เห็นความเชื่อว่าผู้ถูกพยาบาทและคิดทำลายชีวิตผู้อื่นย่อมได้รับผลตอบแทนในทำนอง
เดียวกัน

นิทานเรื่อง "จักรพรรดิผู้ครองเมือง" แสดงให้เห็นความเชื่อว่า ลูกที่ออกผจญภัยบิชาमारาคาคิดฆ่าบิดา สุดท้ายต้องถูกฆ่าในที่สุด ดังพระเจ้าอชาตศัตรูไม่เลียงกูพระราชนิคา ข้ายังฆ่าให้ตายที่ละน้อย ในที่สุดต้องไ้รับการรรมทอบนองโดยถูกพระราชนิคาของท่นฆ่าในเวลาต่อมา

นิทานเรื่อง "นางผมหมอม" นางยักษีประพตติณิกในกามแย่งสามีและคิดฆ่านางผมหมอม โดยฉลักท่น้ำ ผลตอบแทนที่นางยักษีไ้รับคือถูกสามีของนางผมหมอมฆ่า แสดงให้เห็นความเชื่อว่าผู้ประพตติณิกในกามและคิดฆ่าผู้อื่นต้องชดใช้กรรมด้วยชีวิต ส่วนนางผมหมอมไม่อยู่ในโอวาทของบิดา ทำให้บิดาเสียใจฆ่าตัวตาย ผลที่ไ้รับคือ ต้องไ้รับทุกข์คือถูกนางยักษีกลืนแกลง

นิทานเรื่อง "หมาจิ้งจอกหางคว้น" หมาจิ้งจอกลักไก่ชาวบ้านกินจึงถูกชาวบ้านตักหางให้คว้น นิทานเรื่องนี้แสดงให้เห็นความเชื่อเรื่องโทษของการลักขโมย คือทำให้ตนเองต้องเดือดร้อน เจ็บตัว และไ้รับความอับอาย

นิทานเรื่อง "คนเลี้ยงหมู" สะท้อนให้เห็นความเชื่อว่าผู้มีอาชีพเบียดเบียนสัตว์ เช่น เลี้ยงหมูขาย ตายไปต้องไ้รับทุกข์ทรมาน ผู้เล่าเชื่อว่าวิธีแก้คือต้องแบ่งเงินขายหมูไปทำบุญจึงจะลดล้างบาปกรรมไ้บ้าง นิทานเรื่อง "บาปเจ้าประการ" กล่าวถึงเรื่องคนเลี้ยงหมูเช่นกัน แต่กล่าวว่าผู้เลี้ยงหมูควรรนำเงินขายหมูไปใช้อย่างอื่น ไม่ควรรนำไปทำบุญเพราะเป็นเงินไม่บริสุทธิ์ ดังนั้นความเชื่อเรื่องอาชีพเลี้ยงหมูจึงมี 2 ประการ นอกจากนี้นิทานเรื่องบาปเจ้าประการยังสะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องคนชนไ้กว่าตายไปต้องไ้รับทุกข์ทรมานไปเกิดเป็นช้างหัวตึกกิน เช่นเดียวกับเรื่อง "ทนายความ" กล่าวว่า ทนายความว่าความให้คนไม่ผิดมีความผิด ตายไปต้องไปเกิดเป็นช้างกินหนามไ้ทำให้เจ็บปากเพราะปากเคยทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

จากนิทาน 2 เรื่องนี้ สะท้อนให้เห็นความเชื่อว่าผู้ทำกรรมเบียดเบียนสัตว์โดยเจตนา ตายไปจะต้องไ้รับความทุกข์ทรมานเป็นการตอบแทน

"เรื่องกรรมในจิตสำนึก" เป็นนิทานเรื่องเดียวที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องกรรม ว่าผู้สร้างกรรมอาจไม่ไ้รับผลกรรมแก่ผู้เกี่ยวข้องกลับ

ได้รับผลตอบแทน เช่น หญิงคนหนึ่งเอาไม้ขว้างสุนัขจนปากแหว่ง เมื่อคลอดบุตรออกมาปรากฏว่า
บุตรปากแหว่ง เช่นเดียวกับสุนัข

นิทานเรื่อง "เรื่องของกรรม" ชี้ให้เห็นผู้ทำกรรมใดไว้
ย่อมได้รับผลกรรมที่กระทำในลักษณะเดียวกันกับผู้ใดที่เคยสร้างกรรมให้ แต่เป็นการได้รับ
ผลตอบแทนในชาติต่อไป เช่นชาตินี้ร่ำเหยียบเหยียบตายโดยไม่เจตนา ชาติหน้าเกิดใหม่
ไปเกิดเป็นเณร ส่วนเหยียบไปเกิดเป็นพราน เณรก็ต้องถูกหอกของพรานโดยไม่เจตนา
เช่นเดียวกับที่เคยกระทำในชาติก่อนทุกประการ นิทานเรื่องนี้แสดงให้เห็นความเชื่อว่า
กรรมฆ่าผู้อื่นโดยไม่เจตนา ย่อมได้รับผลตอบแทน คือ ถูกฆ่าโดยไม่เจตนาเช่นกัน

จากนิทานที่กล่าวมาแล้ว แสดงให้เห็นความเชื่อเรื่องกรรม
ว่า ทุกคนเกิดมา มีกรรมเป็นของตนเอง ไม่สามารถหลีกเลี่ยงกรรมที่กระทำไว้ได้ ผู้ทำกรรมดี
ย่อมได้รับผลดีตอบแทน ผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่วตอบแทน ไม่ว่ากรรมนั้นจะเกิดจาก
เจตนาหรือไม่ก็ตาม ผลตอบแทนแห่งการกระทำกรรมดีหรือกรรมชั่ว อาจได้รับผลตอบแทน
แก่ตนเองหรือผู้ที่เป็นทายาทก็ได้ และผลตอบแทนนั้นอาจจะ เป็นผลตอบแทนในลักษณะ
เดียวกันกับที่ใดกระทำไว้ หรือลักษณะอื่นก็ได้ การทำกรรมชั่ว เน้นว่าผู้กระทำโดยเจตนา
ย่อมได้รับผลตอบแทนรุนแรงกว่าผู้กระทำโดยไม่เจตนา

4.1.2 ความเชื่อเรื่องอาณิสสแห่งการทำบุญ นิทานชาวบ้าน
ตำบลคูยายหมี่ สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องผลแห่งการทำบุญ ดังปรากฏในนิทานต่อไปนี้

การทำบุญถวายศรัทธาอันแรงกล้า ย่อมได้บุญสูงสุด
ปรากฏในนิทาน 3 เรื่อง คือ เรื่องบุคคลที่เชื่อใจ ลูกกำพร้า และเรื่องน้ำผึ้งบาตรเดียว
นิทานเรื่อง "บุคคลที่เชื่อใจ" กล่าวถึงผู้ที่มีศรัทธาในการทำ
บุญอย่างแรงกล้า ย่อมได้รับผลตอบแทนสูงสุด เช่น นางบุคคลที่เชื่อใจ "มีเสื้อผ้าขาว
อยู่ถุงเดียว นั่นแหละ และก็นำไปซักฟอก เอาผ้าขาวจั้วรี่ไปโม่หนักจนกระแสรู้" นางบุคคลที่
อธิษฐานว่าเกิดชาติหน้าฉันใดขอให้ได้เกิดเป็นลูกเศรษฐี ส่วนชายยากจนอีกคนหนึ่งมีทอง
หนึ่งตำมากราบไหว้ไว้ เหลือเท่าปากวันก็นำไปร่วมอนุโมทนาบุญกับเศรษฐี โดยอธิษฐานว่า

ชาติคือไปขอให้ทองมากกว่าเดิม ด้วยความศรัทธาอันแรงกล้าของนางทุกคนก็เข้าใจ และชายยากจนทั้งกลัวว่า ปรากฏว่าชาติต่อมาทั้งสองได้ไปเกิดตามที่อยู่ฐานไว้

นิทานเรื่องนี้ชี้ให้เห็นความศรัทธาแรงกล้าในการทำบุญ คือ ยอมสละทรัพย์สินที่มีอยู่โดยไม่เสียดาย ได้รับผลตอบแทนตามที่ไต่ตั้งความหวังไว้ในชาติต่อไป

นิทานเรื่อง "ลูกกำพร้า" แสดงให้เห็นอนิสงส์แห่ง การทำบุญที่ได้รับผลในปัจจุบัน หญิงลูกกำพร้ามีข้าวอยู่เพียงเท่านั้นเดียว ก็หุงและนำไปใส่บาตรทั้งหมด เมื่อใส่บาตรเสร็จเรียบร้อยนางก็ปลื้มใจว่า "เกิดมาชาตินี้ แม่แต่ตายก็ไม่เสียดายแล้วว่าได้ทำบุญครั้งหนึ่งเป็นครั้งแรกที่สุดละ ก็กลับขึ้นไปบ้าน ก็ไปนอนอย่างเก่า ว่าไม่ได้กินข้าวก็ไม่กินละข้าว นอนหลับไปตื่นขึ้นมา จักแจ้งจะไปล้างหน้า... ปรากฏว่าข้าวเต็มเหมือนอย่างเก่า" นิทานเรื่องนี้ชี้ให้เห็นผลแห่งการทำบุญที่เต็มเปี่ยม

นิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่า การทำบุญด้วยการสละ สิ่งของที่ได้อยู่ทั้งหมด โดยไม่เสียดายและหวังผลตอบแทนย่อมได้รับผลบุญทันตาเห็น จึงชี้ให้เห็นว่า การทำบุญโดยไม่หวังผลตอบแทนได้ผลเร็วกว่าการทำบุญโดยหวังผลตอบแทน

นิทานเรื่อง "น้ำผึ้งบาตรเดียว" ก็เช่นกัน สะท้อนให้เห็น อนิสงส์แห่งการทำบุญด้วยความตั้งใจจริง ย่อมได้รับผลตอบแทนตามที่ตั้งความหวังไว้ หรือแม้แต่ผู้มีศรัทธาอันแรงกล้าในการทำบุญ แต่ไม่มีโอกาสได้กระทำก็ได้รับผลตอบแทน เช่นเดียวกัน โดยกล่าวว่า ชายเจ้าของร้านขายยาได้ถวายน้ำผึ้งแก่ภิกษุเพื่อนำไปเป็น ยารักษาโรค และอธิษฐานว่าขอให้ได้เป็นพระราชาโดยเร็ว ส่วนหญิงธิดาเศรษฐีมีศรัทธา จะถวายน้ำผึ้งแก่ภิกษุเช่นกัน แต่บังเอิญภิกษุได้นำผึ้งจากชายหนุ่มร้านขายยามาเต็มบาตรแล้ว นางจึงไม่มีโอกาสได้ทำบุญ แต่นางก็อธิษฐานว่าขอให้นางได้เป็นพระมเหสีของพระราชา ปรากฏว่าชายเจ้าของร้านขายยาและธิดาเศรษฐีได้รับผลตอบแทนในเวลาต่อมา เพราะ ต่อมาพระราชาเมืองนั้นสิ้นพระชนม์ ไม่มีผู้สืบราชสมบัติคือไป ชุนนางและข้าราชการจึง พร้อมใจกันหาพิธีเสี่ยงราชรถเพื่อหาพระราชาปกครองบ้านเมือง ปรากฏว่าได้ชาย เจ้าของร้านขายยาเป็นพระราชา ส่วนธิดาเศรษฐีก็ได้รับแต่งตั้งเป็นพระมเหสีในเวลา ต่อมา

นิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องการทำบุญว่าไม่ว่าจะเป็นการทำบุญด้วยวัตถุหรือด้วยจิตใจก็ตาม ย่อมได้รับผลดีตอบแทนเช่นเดียวกัน และผลตอบแทนที่ใคร่รับก็เป็นไปตามที่ใคร่ตั้งความหวังไว้

จากนิทานทั้ง 3 เรื่องที่กล่าวมาแล้วอาจสรุปได้ว่าการทำบุญด้วยการสละสิ่งของทั้งหมดและไม่หวังผลตอบแทนได้รับผลตอบแทนทันทีเห็นการทำบุญด้วยศรัทธาอันแรงกล้าด้วยการสละสิ่งของให้บางส่วนได้รับผลตอบแทนตามที่ตั้งความหวังไว้ แต่ต้องรอเวลา และการทำบุญด้วยจิตใจที่ตั้งมั่นก็ได้รับผลตอบแทนเช่นเดียวกับการทำบุญด้วยวัตถุสิ่งของ

นิทานเรื่อง "นางปัญจปาปา" สะท้อนให้เห็นอานิสงส์แห่งการทำบุญว่า ผู้ทำบุญทุกคนย่อมได้รับผลตอบแทนในทางที่ดีเสมอ ถึงแม้การทำบุญนั้นจะกระทำด้วยความไม่เต็มใจ หรือขาดศรัทธาก็ตาม เช่นนางปัญจปาปาเคยเกิดเป็นธิดาเศรษฐีทำบุญแก้ภิกษุด้วยความไม่เต็มใจ เมื่อเกิดชาติใหม่นางจึงไปเกิดเป็นธิดาจากแต่มีมือที่มีลักษณะพิเศษคือ ถ้าใครได้สัมผัสแล้วจะต้องสติใจ พอลใจ เหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะชาติก่อนมือนั้น เคยหยิบดินเหนียวทำบุญกับภิกษุที่มาบิณฑบาต นางจึงได้รับส่วนกุศลแห่งการทำบุญนั้นในชาติต่อมา

นิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นความเชื่อว่า ผู้ทำบุญแม้จะไม่ศรัทธาก็ย่อมได้รับผลบุญตอบแทน แต่ผลตอบแทนนั้นน้อยกว่าผู้ที่ทำบุญด้วยจิตศรัทธา ดังนั้นนางปัญจปาปาไม่ศรัทธาทำบุญแต่ก็หยิบดินเหนียวใส่บาตร ผลบุญจึงตอบแทนเฉพาะส่วนที่ทำความดีเท่านั้น คือตอบแทนมือที่ทำความดีให้มีลักษณะพิเศษดังกล่าวแล้ว

เรื่อง "น้ำผึ้งบาตรเดียว" แสดงให้เห็นความเต็มใจของประชาชนที่จะทำบุญกับภิกษุ และถ้าไม่ได้ทำบุญตามความต้องการก็เสียใจ เช่นชายเจ้าของร้านขายยาเต็มใจถวายน้ำผึ้งแก้ภิกษุเพียงผู้เดียวจนเต็มบาตร ทำให้ธิดาเศรษฐีซึ่งภรรยาจะทำบุญไม่มีโอกาสได้ทำบุญตามความต้องการนางจึงเสียใจ ชายเจ้าของร้านขายยาเมื่อทำบุญแล้วได้อธิษฐานขอให้ได้เป็นพระราชาโดยเร็ว ส่วนธิดาเศรษฐีตั้งใจจะทำบุญแต่ไม่มีโอกาสเธอจึงเสียใจและอธิษฐานว่าขอให้ได้เป็นพระราชินี สุดท้ายก็ได้รับผลตอบแทนตามความคาดหวัง

นิทานเรื่องนี้นอกจากสะท้อนให้เห็นว่าประชาชนเต็มใจทำบุญกับภิกษุแล้ว ยังชี้ให้เห็นความเชื่อเรื่องอาณิสสแห่งการทำบุญว่าผู้ศรัทธาในการทำบุญไม่ว่าจะทำบุญด้วยวัตถุหรือจิตใจก็ตาม ย่อมได้รับผลตามที่ตั้งความหวังไว้เช่นเดียวกัน

นิทานเรื่อง "แม่ค้าใจบุญ" เมื่อภิกษุเอยปากกับแม่ค้าขอโดยสารเรือข้ามฝั่ง แม่ค้าทั้งสองก็เต็มใจช่วยเหลือ และต่างอธิษฐานขอให้ได้รับส่วนบุญในการกระทำครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าการที่สองพี่น้องเต็มใจช่วยเหลือภิกษุนั้นเพราะคิดว่าใจบุญ เพราะการกระทำดังกล่าวก็ถือเป็นการทำบุญอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นการทำบุญด้วยการอุทิศร่างกาย

นิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่าภิกษุคือ ผู้ที่ประชาชนเต็มใจช่วยเหลือ เพราะเชื่อว่าการช่วยเหลือภิกษุใจบุญ และเมื่อช่วยแล้วก็อธิษฐานขอให้ตัวเองสมความปรารถนา แต่นิทานไม่ได้กล่าวว่าผลตอบแทนที่แม่ค้าทั้งสองได้รับคืออะไร

จากนิทานที่กล่าวถึงอาณิสสแห่งการทำบุญสรุปได้ว่าการทำบุญไม่ว่าจะศรัทธาหรือไม่ก็ตามย่อมได้รับผลตอบแทน แต่ผู้ทำบุญด้วยความศรัทธาได้รับผลตอบแทนสูงกว่า เรื่องการทำบุญอาจทำด้วยวัตถุสิ่งของ หรือจิตใจ ให้ผลตอบแทนเท่าเทียมกัน ในเรื่องการหวังผลและไม่หวังผลตอบแทน พบว่า ผู้ทำบุญโดยไม่หวังผลตอบแทนได้รับผลตอบแทนทันตาเห็น ส่วนผู้ทำบุญโดยหวังผลตอบแทนได้ผลตามที่ตั้งความหวังไว้ แต่ต้องรอระยะเวลา

4.1.3 ความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิด นิทานชาดบ้านตำบลคูยามีสะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิด มีจำนวน 11 เรื่อง นิทานทั้ง 11 เรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่า การไปเกิดในชาติใหม่กันไปเพราะแรงกรรมที่ได้กระทำไว้ ผู้ทำกรรมก็ไปเกิดในที่สุขสบาย ส่วนผู้ทำกรรมชั่วก็ต้องไปเกิดในที่ทุกข์ทรมาน ดังนั้นทานต่อไปนี้

นิทานเรื่อง "บุคคลักเขญใจ" สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิด คือ นางบุคคลักเคยเกิดเป็นหญิงยากจนได้ร่วมทำบุญทอดกฐินกับ เศรษฐีชาติต่อมาได้เกิดเป็นธิดาเศรษฐี ส่วนชายยากจนที่ร่วมทำบุญทอดกฐินด้วยทองที่ตนมีอยู่

ชาติต่อมาได้เกิดเป็นชาวไร่และร่ำรวยเพราะได้พบทองในไร่ของตนจำนวนมาก นิทานเรื่องนี้นอกจากสะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิด ยังสะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องศาสนฐานอีกกว่า ผู้ทำบุญถ่าอริฐานสิ่งใดก็จะได้มปรารณา ดังเช่น นางทศกัณฐ์และชายยากจน ปัจจุบันผู้ทำบุญจึงมักอริฐานขอให้ได้ในสิ่งที่ตนต้องการทั้งในชาตินี้และชาติหน้า

นิทานเรื่อง "พราหมณ์" สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิด คือ กล่าวถึงผู้บวชนาคแล้วไม่ทำพิธีลงศพไปต้องไปเกิดเป็นจระเข้ และเรื่อง "คนยากจน" กล่าวว่า ทนายความว่าความให้คนที่ได้รับโทษ ตายไปจึงต้องไปเกิดเป็นช้างต้องกินหนามไม้ให้เจ็บปาก เพราะปากเคยสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นในชาติก่อน

นิทานเรื่อง "ประเวศนิกร" บุตรซึ่งตกหลุมตอตายขณะไปตัดหวายกับบิดา ได้เกิดเป็นนกชนิดหนึ่ง และนกชนิดนี้จะร้องบอกเรื่องราวในอดีตชาติของตนโดยร้องว่า "ตกหลุมตอเห็นพ่อฆ่าไหม"

นิทานเรื่อง "นางปัญจปาปา" สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิด คือ กล่าวถึงอดีตชาติของนางปัญจปาปาว่าเคยเกิดเป็นธิดาเศรษฐีแต่ไม่เต็มใจทำบุญ ชาติต่อมาจึงต้องเกิดเป็นลูกยากจน แต่ก็ปีมือที่มีลักษณะพิเศษ คือใครได้สัมผัสแล้วจะต้องพอใจ เพราะมือ นั้นเคยหยิบกินเหลียวใส่บาตร นิทานเรื่องนี้ นอกจากสะท้อนความเชื่อเรื่องชาติหน้ามีจริงแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นอานิสงส์แห่งการทำบุญอีกด้วย

นิทานเรื่อง "พรหมนกขา" สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิดว่า การไปเกิดในชาติต่อไปนั้นไปด้วยแรงกรรม โดยกล่าวว่า หลานเฝ้าเลี้ยงมาแกลงให้ยายกิน ยายแข่งให้ชาติหน้าขนยาวเหมือนลิง ชาติต่อไปหลานไปเกิดเป็นท้าวขนยาว ซึ่งมีขนยาวเหมือนลิง นิทานเรื่องนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่าสาปแช่งว่ามีโอกาสเป็นจริง เช่น คำสาปแช่งของยาย

นิทานเรื่อง "เรื่องของกรรม" แสดงให้เห็นความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิด โดยกล่าวว่าชาตินี้วัชเียบบเสียชีวิตโดยบังเอิญชาติต่อไปวัชได้ไปเกิดเป็นพราน ส่วนเียบบไปเกิดเป็นเณร และเณรต้องถูกพรานฆ่าตายโดยบังเอิญเหมือนในอดีตชาติ ซึ่งแสดงให้เห็นความเชื่อว่าการไปเกิดในชาติต่อไปนั้นจะต้องชดใช้กรรมที่ได้กระทำไว้

นิทานเรื่อง "เจ็ดคะแนน" สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิด โดยกล่าวถึงเจ็ดคะแนนท่าพระยาเมืองแข่งเรือว่า ถ้าคนแพ้อเป็นทาสพระยาเมืองไปทุกชาติ

นิทานเรื่อง "พญาเจ็ดพันต์" กล่าวถึงพญาเจ็ดพันต์ ซึ่งเป็นช้างในชาตินี้ แต่ในอดีตชาติเคยเกิดเป็นมนุษย์และเป็นสามีของหญิงคนหนึ่ง ต่อมาหญิงนั้นมาเกิดเป็นนางอสุรพัทธาเพื่อตามมาแก้แค้นพญาเจ็ดพันต์ ซึ่งเคยเป็นสามีของนาง เช่นเดียวกับเรื่อง "นกกระจาบ" นกกระจาบสามีและภรรยาฆ่าตัวต่อมาได้เกิดเป็นมนุษย์และได้ใช้ชีวิตมีความสุข

จากนิทานทั้ง 11 เรื่องที่กล่าวมาแล้ว สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิดว่า การไปเกิดในชาติต่อไปนั้น ไปด้วยแรงกรรมของแต่ละบุคคลที่ได้กระทำไว้ ผู้ทำดีก็จะได้รับผลแห่งกรรมดี ส่วนผู้ที่เคยทำกรรมชั่วก็ต้องได้รับผลชั่วในชาติต่อไป ความเชื่อนี้มีอิทธิพลทำให้มนุษย์ต้องการกระทำความดีเพื่อหวังได้พบความสุขในชาติต่อไป

4.1.4 ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ นิทานชาดบ้านคำลัญญาหมี สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่อง นรก สวรรค์ว่า ผู้ทำความดีจะไปสวรรค์ ส่วนผู้ทำความชั่วจะต้องตกนรก เพื่อชดใช้ผลกรรมที่ได้กระทำไว้ ปรากฏในนิทาน 2 เรื่อง คือ เรื่อง ความซื่อสัตย์และเรื่องสุบินทกุมาร

นิทานเรื่อง "ความซื่อสัตย์" กล่าวถึงหญิงซื่อสัตย์ต่อสามีตายไปได้ไปเกิดบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ แต่ไม่ได้กล่าวว่าสวรรค์มีสภาพเป็นอย่างไร ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้เล่าคิดว่าคงเป็นที่เข้าใจกันทั่วไปแล้วจึงไม่บรรยาย

นิทานที่กล่าวถึงการทำความชั่ว แล้วต้องไปชดใช้หนี้กรรม
ในเมืองนรกได้แก่ เรื่องสุบินทมูมาร

นิทานเรื่อง "สุบินทมูมาร" กล่าวถึงความเชื่อเรื่อง
เมืองนรกว่า ทางเมืองนรกจะมีราชทูตมาตรวจดูคนเมืองมนุษย์ เพื่อนำไปให้มบาล
ดูว่าสมควรจะตายหรือไม่ ถ้ายังไม่สมควรก็จะปล่อยวิญญาณมาเข้าร่างตามเดิม เช่น
ภรรยาพรานแม่ของสุบิน ถูกราชทูตนำไปยังเมืองนรก แต่เมื่อตรวจดูแล้วยังไม่ถึงที่ตาย
จึงปล่อยกลับมา และได้บรรยายถึงเมืองนรกว่าในเมืองนรกมีกระทะทองแดงต้มน้ำไว้เดือด
มีกองไฟร้อนไว้สำหรับทรมานผู้ทำความชั่ว มารดาของสุบินรอดจากการทรมานได้เพราะ
บุญกุศลของสุบินที่ได้สร้างไว้ นอกจากนี้ยังบรรยายเมืองนรกอีกว่า เจ้าเหล็กเทพาทร
กลิ้งลงไปในาจนกระทั่ง เหล็กถูกสนิมกินหมดจึงจะถึงนรก

4.2 ความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นความเชื่อเกี่ยวกับเรื่อง
เทวดาและภูติผี

4.2.1 ความเชื่อเรื่องเทวดา นิทานชาวบ้านตำบลคูยายหมี
สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องเทวดาว่า เทวดาคือผู้ไม่มีตัวตนแต่มีฤทธิ์สามารถบันดาล
สิ่งต่าง ๆ ให้แก่มนุษย์ได้ทั้งในค่านดีและร้าย ดังปรากฏในนิทาน 3 เรื่อง คือ เรื่อง
หมาเป็นหมา ปลาเลือกนาย และเรื่องเถรอกขาวเพล

นิทานเรื่อง "หมาเป็นหมา" สะท้อนให้เห็นความเชื่อ
ว่าเทวดาเป็นผู้มีฤทธิ์สามารถบันดาลสิ่งต่าง ๆ ให้มนุษย์ได้ตามที่ต้องการ เช่น สุนัขอยากเป็น
ควงอาทิตย์ เมฆ ลม หัวปลวก ควาย สุกท้ายอยากกลับเป็นสุนัขเหมือนเดิม เทวดาก็
บันดาลให้สมดังความต้องการ

นิทานเรื่อง "ปลาเลือกนาย" สะท้อนให้เห็นเทวดา
ในความคิดของมนุษย์ว่า คือผู้ที่สามารถบันดาลสิ่งต่าง ๆ ได้ แต่ก็ยังไปพ้นจาก กิเลส
โลก โกรธ หลง เพราะเมื่อพวกเขาอ่อนวอนขอให้ได้นายคิมาปกครอง รุกขเทวดาก็
ส่งขอนไม้ลงมาให้ แต่ต่อมาพวกเขาอ่อนวอนขอต่อรุกขเทวดาอีก รุกขเทวดาก็โกรธ
ส่ง กกระยางลงมาให้ นกกระยางจึงกินปลาจนหมดหนอง ซึ่งชี้ให้เห็นว่าเทวดานั้นมีทั้ง
ให้ทุกข์และให้โทษ

นิทานเรื่อง "เถรอกข้าวเพล" สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องเทวดาว่า ปีเพยคาอยู่ที่ยมมอยา และเทพยดานี้ช่วยทำไม้ให้ยาจิดเร็ว

จากนิทานทั้ง 3 เรื่องที่กล่าวมาแล้ว สะท้อนให้เห็นความเชื่อที่ว่าเทวดาสามารถคลบนาคาสัตว์ต่าง ๆ ให้ตามที่มนุษย์ต้องการได้ แต่ถ้ามองความต้องการของมนุษย์ไม่มีขอบเขต เทวดาก็จะลงโทษ การลงโทษจึงเปรียบเสมือนการเตือนให้มนุษย์รู้จักพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ หรือให้รู้จักช่วยตัวเองบ้าง ไม่ให้ใช้วิธีอันวอนขอต่อผู้อื่นมากเกินไป

4.2.2 ความเชื่อเรื่องผี สิ่งใดตามปกติไม่สามารถจะมองเห็นตัวได้ แต่เราถือหรือเข้าใจเอาว่ามีผีและอาณาจอยู่เหนือคน อาจให้ดีหรือให้ร้าย คือให้คุณหรือให้โทษแก่เราได้ สิ่งอย่างนี้เรากลัวเกรง และบางทีก็ต้องนับถือด้วย เราเรียกสิ่งนี้ว่า ผี (พระยาอนุมานราชธน โดยเสฐียรโกเศศ (นามแฝง) 2504 : 366) นิทานชาวบ้านตามลุ่มน้ำยมที่มีสะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องผีมี 9 เรื่อง ดังนี้

นิทานเรื่อง "กำพร้าว" เชื่อว่าผีสามารถปรากฏตัวให้เห็นได้ สามารถพูดกับมนุษย์รู้เรื่อง และบางครั้งผีก็กลั่นคนเช่นเดียวกับที่คนกลั่นผี โดยกล่าวว่ากำพร้าวไปส่องกบ ไก่กบมาจึงนำมาขายกิน แต่ก็มีผีมาแย่ง กำพร้าวจับผีได้ ผีให้กำพร้าวอะไรก็ได้ตามความต้องการ กำพร้าวจึงขอให้ใครเรียกชื่อตนแล้วอุจจาระไหล ต่อมาขอให้เวลาก้าวเดินให้คนร้อง ขอให้หอมว่านแล้วเห็นผี แต่ในที่สุดก็ถูกผีรุมทำร้ายจึงต้องทิ้งขว้างไป นิทานเรื่องนี้จึงชี้ให้เห็นความเชื่อที่ว่า บางครั้งผีก็ให้คุณแต่บางครั้งก็ให้โทษ เช่น ผีเคยช่วยเหลือกำพร้าวภายหลังกลับมารุมทำร้ายและยังสะท้อนให้เห็นอีกว่าโดยปกติแล้วเราจะมองไม่เห็นผี ยกเว้นผีจะปรากฏตัวให้เราเห็น กำพร้าวต้องการเห็นผีจึงต้องขอรว่านจากผีมาอม

นิทานเรื่อง "โสทวิญญาน" สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องผีว่า ตามป่าตามเขามีสัตว์อาศัยอยู่ และนี่ก็กินคนเป็นอาหารจึงจัดเป็นผีที่ให้โทษ ดังกล่าวว่า บิดามารดาของโสทวิญญานเป็นห่วงโสทวิญญานที่เดินทางไปหานางสุวรรณจกที่ป่าหิมพานต์ เพราะเกรงว่า "ผียักษ์ร้ายมันจะข่มกอดเอาไปกิน"

นิทานเรื่อง "ประวตินิก" เชื่อว่าผีจะมีอิสระเฉพาะวันพระเท่านั้น ดังกล่าวว่า วันพระชาวบ้านจะไม่เข้าป่า เพราะเป็นวันปล่อยผี

นิทานเรื่อง "หนุ่มสาวนอกบ้าน" เมื่อว่า มีมียู้งนอกบ้านและ
ในบ้าน ซึ่งกเม้งจะกลัวผีพวกนี้โดยกล่าวว่า ชายหนุ่มมาอยู่กับหญิงสาวเพลินจนเกินไปทำให้
กลับมาไม่ได้เพราะกลัวผีนอกบ้าน และถ้าในอนในอนกมเดียวกันอนไม่ได้เพราะกลัวผีบ้าน
จึงต้องนอนกับหญิงสาวที่ตนรัก ผีบ้านในที่นี้ก็คือ ผีเรือนตามที่เข้าใจกันทุกวันนี้ ผีที่มีอยู่นอกบ้าน
หรือความป่าเขานี้ปรากฏในนิทานเรื่อง "ไอ้คอกกับไอ้กรง" โดยกล่าวว่า เมื่อไอ้กรงถูกควัก
ถูกนัยน์ตาถูกรางควายความเจ็บปวด และร้องเรียก พระพุทโธ อัมโม สังโห มาช่วย ผีคอกกล่าว
กับาช่วย แต่เมื่อไอ้คอกถูกควักถูกนัยน์ตาแฉะร้องบ่น ผีคอกมา แต่ไอ้คอกพูดหยายกายกับผี ผีจึงกิน
ไอ้คอกหมดทั้งตัวเหลือแต่หัวกระโหลก ผีประเภทนี้จึงให้ทั้งคุณและโทษแก่มนุษย์ แต่การจะได้คุณ
หรือโทษนั้น ขึ้นอยู่กับการกระทำของมนุษย์

นอกจากนี้ที่กล่าวมาแล้วยังเชื่อว่า ผีอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งมีรูปร่าง
แตกต่างจากผีทั่วไปคือ ผีรุ่ง นิทานเรื่อง "แม่เสื้อกับแมงจั่ว" เชื่อว่า ผีรุ่งเป็นผีที่กินคนเป็นอาหาร
มีรูปร่างคล้ายเหยี่ยว เชื่อว่าเป็นผียักษ์ ดังกล่าวว่าผีรุ่งลงมากินผู้คนในเมืองหมกสิ้นจนกลายเป็น
เงืองราง

นิทานเรื่อง "สุนันทกุมาร" กล่าวถึงความเชื่อเรื่องผีเปรตว่า
ผู้ทำบาปไว้มากเกินไปจะต้องเป็นเปรต ตัวสูงเท่าประตูโบสถ์ หูตาใหญ่ นาเหลืองไหลเกรอะกรัง
ทองอยู่ในเมืองนรก เอาเหล็กทามาตรกลิ้งลงไปนานจนกระทั่งเหล็กถูกสนิมกินหมดจึงจะถึงนรก
ถ้ามีกรรมส่วนบุญให้เปรตก็จะมารับส่วนบุญ เช่น เปรตบิดาของสุนันทกุมาร ลักษณะของเปรต
ที่กล่าวในเรื่องนี้ตรงกับเปรตที่เสฐียรโกเศศได้อธิบายไว้ว่า ซันเชื่อว่าเปรตหรือผีเปรตแล้ว
เรารู้จักกันดีว่ามีรูปร่างหน้าตาเกลียดน่ากลัวสัปดาห์ใด ตามตำราว่ามีถึง 12 ชนิด ที่เรา
รู้จักคือ เปรตที่ร่างกายของมันผอมโซ เพราะอด ๆ อดยาก ๆ กินแต่น้ำเหลืองน้ำหนอง เพราะ
มีปากเป็นรูนิดเดียว ขนาดเท่ารูเข็มเท่านั้น แล้วทำไมตัวสูงปีคอกยาวคั่งงา และชอบขบถดิน
ออกมายาวโผลากววย เวลานั้นร้องส่งเสียงดังกรีด เป็นเสียงหวีดหวิวที่เกี่ยว (พระยาอนุมานราชธน
ไทยเสฐียรโกเศศ (นามแฝง) 2504 : 404 - 405)

นิทานเรื่อง "เมืองลับแลหรือบ้านลับแล" กล่าวถึงผีอีกชนิดหนึ่ง
คือ ผีโป่ง เชื่อว่าผีโป่งอาจจะมีจริง ผีนี้จะอยู่ในป่า ดังนั้นผู้ที่เข้าไปป่าจึงต้องปีกลา ไม้สำหรับ
ป้องกันตัว ผีโป่งนี้สามารถแปลงตัวเป็นอะไรก็ได้ เช่น สิ่งอยู่ในร่างกายของสัตว์ เช่น งูหรือเสือ

ผีพวกนี้จะกินคนและจะนำดอกเวจากกลางคืน โดยมาร้องเรียกและจะมีแสงไฟแดง ๆ เวลาจะยิง
ผีพวกนี้คงยิงที่ดวงไฟ ถ้าเป็นผีโป่งจริงก็จะกลายเป็นร่างเดิมของมัน เช่น กลายเป็นเสื้อ อย่าง
ในเรื่องผีโป่งนั้นนางทรงกับผีโป่งกาง ตามคำอธิบายของ เสฐียรโกเศศ ที่ว่า ผีโป่งกาง
ผีชนิดนี้รูปร่างเป็นกางเขนทางสั้น และปรีมผีปากข้างบนเขี่ยจนเห็น โขนข้างบนเป็นออกมา เวลา
ก่นนอนหลับของระว่างเพราะมันมักลอบดูดเลือดกินเหมือนอย่างผีกองกอย เป็นผีที่อยู่บนต้นไม้ใหญ่
โกลาเลที่มีโป่งกินเก็บ สงสัยว่าเวาผีกองกอยและผีโป่งกางจะเป็นผีตัวดวงชนิดเท่านี้ คนไม่มีใคร
รู้จักเห็นตัวเพราะมาในเวลากลางคืน จึงกลายเป็นผีจืดลบไป (พระยาอนุมานราชธน โดย
เสฐียรโกเศศ (นามแฝง) 2516 : 107)

นอกจากผีโป่งแล้วยังมีผีอีกชนิดหนึ่ง คือ ผีปอบ ดังปรากฏใน
นิทานเรื่อง "เขี้ยวเป็ดผีปอบ" โดยกล่าววว่า ถ้าหญิงมาใดเป็นผีปอบ ก็จะเป็นทั้งหมู่บ้าน และเชื่อว่า
ผีปอบจะออกหากินในเวลากลางคืน ว่าจะกินของสด ๆ กาว ๆ เวลาออกหากินจะทิ้งร่างไว้เอาแต่
วิญญาณไป และจะมีแสงวาว ๆ ในรู ผีปอบจะตะโกนกินไม่รู้จักอิ่ม เช่นในเรื่องนี้สามภรรยา
ออกไปหาขมิ้นมาต้ม ส่วนสามีหาขมิ้นในหารรยวับใส่ตะกอล หัวใหญ่ภรรยาที่นอนกินเสียหมด เหลือ
แต่ตัวเล็ก ๆ เพื่อกลับมาสามภรรยา ส่วนภรรยาที่เขานอนกอย มาพอสามเศศภรรยาที่ออกไป
หาขมิ้นก็ทิ้งไว้แตรวไว้นอนอยู่ วันต่อมาสามีกลับมากอดกัณผีปอบ ก็กล่าวว่าจะไปแก้ผีปอบให้ตาย
เท่านั้น เพราะสามีเขาแก้ผีปอบ แต่ด้วยความประมาทผีปอบถามว่าเอาตลับยาไปช่วย ภรรยาวิ่งทายน
โดยทิ้งมะพร้าวลงอยู่ที่หัวจักร ที่สามีเห็น ผีปอบที่กล่าวถึงจะตรงกับผีในภาคกลางชนิดหนึ่ง คือ
ผีกระสือ ผีกระสือนั้นทราบกันว่าเป็ดผีหญิง โดยมากมักเป็นยายแก่ มักชอบกินของสด ข้าว และ
ชอบออกหากินในเวลากลางคืนอีก ๆ มันไปแท้วและขโมยไตใส่พุงเท่านั้น ส่วนร่างกายไปได้ไปด้วย
คงทิ้งไว้ที่บาน อยาถามเลยว่าไปได้อย่างไร เพราะคนเชื่อว่าผีเรื่องเหตุผลหรือเรื่องเป็นไปไม่ได้
ย่อมมี เพื่อไปจะเห็นเป็นดวงไฟเป็นแสงเรืองวาว ๆ สีเขียวเป็นดวงโต ถ้าใครเฝ้ากอดดูถูก
ใหม่ ๆ มันจะโกล้งกินกาว ก็จะไปกินหึ่งกลอยกลูหรือไปกินเด็กแกงเดี๋ย เหตุนี้คนจึงให้ปูนเรื้อน
ที่มีรอยตาขมูตรถูก เขาก็จะสละคายหนามพุทรา มันก็ไม่กล้าเข้าไปใกล้เพราะกลัวหนามจะเกี่ยว
ไส้มัน นอกจากนี้ผีกระสือชอบกินอาวม กินแ้วมันเห็นผ้าของใครตากถึงกางกั้นไว้ ก็เอาผ้านั้น
เช็ดปากของมันที่เมื่อนกดู มันเขาจะเห็นผ้าที่ตากไว้มีรอยเปื้อนเป็นดวง ๆ ถ้าเอาผ้ามัน

ผีกระสือจะรู้สึกปวดแสบปวดร้อนปาก ทนไม่ไหวต้องมาขอร้องไม่ให้ต้มผ้านั้นอีกต่อไป ที่ผ้ามียรอยเปื้อนมักมีในหน้าฝน คงเนื่องจากผ้าขึ้นเกิดเป็นราขึ้น ที่ว่าถูกผีกระสือเข็ดปากก็เป็นการที่จะได้ไม่แฉอเรา ทั้งผ้าที่ตากไว้ค้างคืน ผีกระสือนั้นเวลาเจ็บก็ไม่ตายง่าย ๆ ต้องคายน้ำลายถวสเข้าปากลูกหลานคนใดคนหนึ่งไว้ เพื่อให้เป็นผีกระสือสืบเป็นทายาทต่อไป จนถึงตายได้ไม่ทันทุกข์ทรมาน ผีกระสือนี้ทางพายัพและอีสานเรียกว่า ผีโพง หรือโพง ที่ว่าเป็นผีตัวเดียวกันเพราะทางพายัพเขาวางมันเป็นผีชอบกินของสดของคาว และออกหากินกลางคืน ไปไหนเห็นเบ๊ขแสวงวบ ๆ เป็นดวงโต ทางอีสานเขาว่าผีโพงนั้นเป็นดังนี้ (พระยาอนุมานราชชน โดย เสฐียรโกเศศ (นามแฝง) 2516 : 104 - 105)

จากการวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องผีที่ปรากฏในนิทานชาวบ้าน ตำบลคูยายหมี่มีกวางเชื่อเรื่องผีว่า ผีมีอยู่ 2 ชนิด คือผีที่ไม่มีตัวตน แต่สามารถปรากฏตัวให้เห็นได้ และผีที่สิงอยู่ในร่างกายมนุษย์ ผีที่ไม่มีตัวตนให้ทั้งคุณและโทษแก่มนุษย์ ส่วนผีที่สิงอยู่ในร่างกายมนุษย์นั้นไม่พบว่าให้คุณแต่อย่างใด

4.3 ความเชื่อเรื่องความฝัน นิทานชาวบ้านตำบลคูยายหมี่ สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องความฝันว่าปีศาจของความฝันจริง คงปรากฏในนิทาน 2 เรื่อง คือเรื่องไอ้ขี้เกียจ และเรื่องประวัตินก

นิทานเรื่อง "ไอ้ขี้เกียจ" สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องความฝันว่าความฝันนั้นมีส่วนเป็นความจริงอยู่มาก เช่น ธิดาเจ้าเมืองฝันว่าถ้าไม่ได้กินมะเขือ จะต้องตาย เจ้าเมืองจึงให้เสนาออกไปหา สุดท้ายไปไค้มะเขือของไอ้ขี้เกียจ เพราะมะเขือคนอื่นก็ไม่ถูกใจ แต่ไอ้ขี้เกียจขี้เกียจกิน เจ้าเมืองต้องเอาคานไปหาบจึงยอมเอามะเขือมาถวาย เมื่อธิดาเจ้าเมืองได้กินมะเขือก็หายจากอาการป่วยไข้

นิทานเรื่อง "ประวัตินก" สะท้อนให้เห็นความเชื่อว่า ความฝันมีส่วนของความจริง เช่น ผู้เป็นบุตรฝันว่า "พระมาหา มันเป็นนางของมันจะต้องไปตายในวันนั้น" ผู้เล่าเชื่อว่า คนที่ฝันว่าพระมาหาชวนให้ไปอยู่กับท่านนั้นคงหมายถึง "เจ้าที่เจ้าทางชวน" ในที่สุดผู้เป็นบุตรก็ต้องตาย เพราะตกหลุมตอและถูกตอรุมกัดจนตาย

จากความเชื่อเรื่องความฝันที่ปรากฏในนิทานทั้ง 2 เรื่องนี้ สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องความฝันว่าเป็นเรื่องที่มีมูลความจริง แต่ความฝันอาจผันตรงตามความจริงหรืออาจตรงที่ความว่าควรจะหมายความว่าอย่างไร เช่น ฝันว่าพระมาหา หมายถึง พระจะมารับตัวไป ทำให้ต้องเสียชีวิต

4.4 ความเชื่อเรื่องของวิเศษ ของวิเศษหมายถึง ของที่มีอำนาจพิเศษ ผิดจากของปกติโดยทั่วไป ความเชื่อเรื่องของวิเศษนี้ปรากฏในนิทาน 9 เรื่อง คือ เรื่อง แม่เลี้ยงกับแมงว่ พรหมนกขา กำน้าหมาเก้าหาง เจ้าพระยา โสตวิญญาน กำน้าเมีย เป็นผีปอบ พระรถ และเรื่องพระวิเศษ

นิทานเรื่อง "แม่เลี้ยงกับแมงว่" คาวีมีพระขรรค์วิเศษ คือ เป็นพระขรรค์ซึ่งบรรจุหัวใจของตน ถ้าใครคิดฆ่าคาวีจะต้องทาลายพระขรรค์เสียก่อนจึงจะฆ่าคาวีได้ ดังนั้นฝ่ายศัตรูจึงนำพระขรรค์ไปเผาไฟเพื่อฆ่าคาวี

ของวิเศษที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ คือ ของวิเศษ นิทานเรื่อง "พรหมนกขา" กล่าวถึงของวิเศษว่าเป็นของของลิง มีความวิเศษคือ เมื่อขี่ของ 1 ครั้ง สามารถขอสิ่งที่ต้องการได้ 1 อย่าง เช่นเดียวกับแหวนวิเศษในเรื่อง "กำน้าหมาเก้าหาง" สามารถบันดาลสิ่งต่าง ๆ ให้เจ้าของได้ตามความปรารถนา เช่น เมื่อพระยาเมืองท่ากำน้าชนควายควย กำน้าไม่ทราบจะทำอย่างไร ภรรยาจึง "มายืนเอาแหวนนะไปแกว่ง ๆ เสือมา ตัวนะควายเ็นเป็นขำแรกเป็นควายมาแล้ว โส้เสียบตัวเท่านี้ควายตัวเบ้อเรอมน้อ... ชนไปชนมาเสือดักคอควายก้มเดียวเสร็จ" ครั้งต่อมาพระยาเมืองท่าชนช้าง ภรรยากำน้าก็นำแหวนมาแกว่งที่หน้าช้างน้าก็มาชนกับช้างพระยาเมืองจนชนะ แหวนวิเศษในเรื่องนี้จึงมีอำนาจสามารถบันดาลสิ่งต่าง ๆ ได้ตามความต้องการของเจ้าของ

นิทานเรื่อง "พระรถ" และเรื่อง "พระวิเศษ" กล่าวถึงของวิเศษอย่างเดียวกันคือ ไม้เท้าวิเศษ ไม้เท้าวิเศษในเรื่อง "พระรถ" มีชื่อว่า "ไม้กกชั้ตายปลายชี้เป็น" ถ้าชี้ถูกใครจะต้องตาย เป็นไม้เท้าวิเศษของนางยักษ์ แต่สุดท้ายนางยักษ์ก็ต้องตายด้วยใบเท้าของตนเอง ส่วนไม้เท้าวิเศษในเรื่อง "พระวิเศษ" มีอำนาจ คือ ถ้าชี้ถูกใครจะต้องตายเช่นเดียวกัน

นิทานเรื่อง "เจ้าพระยา" กล่าวถึง แก้วสารพัดนึกว่ามีอำนาจวิเศษ บันดาลสิ่งต่าง ๆ ได้ตามที่เจ้าของต้องการ และแก้วสารพัดนึกนี้เองที่ทำให้เจ้าพระยาร่ายขอมาเพื่อนบ้านทรายจึงแอบมาขโมยแก้วสารพัดนึกไป แต่ในที่สุดสุนัขและแมวก็ตามกลับคืนมาได้

นิทานเรื่อง "โสทรวิญญาน" กล่าวถึงแก้ววิเศษเช่นกัน แต่มีอำนาจแตกต่างจากแก้วสารพัดนึก แก้วนี้เป็นของพระโมคคัลลาน์ เมื่อโสทรวิญญานได้แก้วนี้มาก็เอาแก้วอมใส่ปากทำให้เหาะเหินเดินอากาศได้ เมื่อมีแก้ววิเศษแล้วจึงขออนุญาตบิดามารดาไปหาทางสุวรรณจรที่ป่าหิมพานต์

นิทานเรื่อง "กำพรวา" กล่าวถึงของวิเศษอีกชนิดหนึ่ง คือ ว่าเป็นว่านชนิดนี้มีคุณสมบัติพิเศษ คือ อมแล้วทำให้มองเห็นเห็นผี ส่วนเรื่อง "เมียบเป็นผีปอบ" กล่าวถึงยาวิเศษที่ใช้หาผลของผีปอบ โดยกล่าวว่า "ฆ่าผีปอบได้แล้วก็เอา ๆ ยาหาแล้วก็หาย"

จากนิทานทั้ง 7 เรื่องที่กล่าวถึงของวิเศษนี้สรุปได้ว่า ของวิเศษแต่ละชนิดจะมีคุณสมบัติแตกต่างกัน และเป็นของที่เป็นที่ต้องการของคนทั่วไป จึงมีการขโมยของวิเศษเกิดขึ้น

4.5 ความเชื่อ เบ็ดเตล็ด ได้แก่ ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม ราศีของคน และเรื่องคาถาอาคม

4.5.1 ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม ความเชื่อนี้ปรากฏในนิทานเรื่อง "ผีตายเก่ากอง" โดยเชื่อว่าวันใดซึ่งเป็นวันไมคั่นนั้นไม่ว่าจะทำอะไรจะต้องวิบัติ เช่น วันที่พวกขโมยทั้ง 9 คน เข้าไปขโมยหีบศพบ้านเศรษฐีโดยเข้าใจว่าเป็นหีบสมบัตินั้นเป็นวันฤกษ์ไม่ดี ดังนั้นเมื่อออกจากร้านเศรษฐีมาแล้ว ชายทั้ง 8 คนจึงต้องถูกมะพร้าวหล่นลงมาถูกคอหักตาย จากความเชื่อนี้เองปัจจุบันการจัดงานมงคลต่าง ๆ จึงต้องดูฤกษ์ยาม เพราะเกรงว่าจะมีอุปสรรคเกิดขึ้น และอุปสรรคนี้จะทำให้งานไม่สำเร็จสมดังที่ตั้งใจไว้

4.5.2 ความเชื่อเรื่อง ราศีของคน ความเชื่อนี้ปรากฏในนิทานเรื่อง "กาลกถี" นิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องราศีว่า วันหนึ่ง ๆ ราศีของคนจะอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น เย็นราศีอยู่ที่เท้าจึงต้องล้างเท้าก่อนเข้านอน การไม่ล้างเท้าถือว่าเป็นสิ่งไม่ดี ทำให้ความชั่วเข้าสู่ร่างกาย เช่น พระราชาคัมสุราจนมีเมทาให้ละเลยการปฏิบัติที่เคยกระทำ ไม่ล้างเท้าก่อนเข้านอน ทำให้ตัวกาลกถีเข้าสิง จึงต้องมือนั่นเป็นไปต้องจากบ้านเมืองไปตกกระดาล่าช้ากว่าชั่วระยะเวลาหนึ่ง

4.5.3 ความเชื่อเรื่อง คาดาอาคมหรือ เวทมนต์คาถา ปรากฏในนิทานเพียง 2 เรื่อง คือ เรื่อง เมืองลับแลหรือบ้านลับแล และเรื่องแม่เสื้อกับแมงงัว นิทานเรื่อง "เมืองลับแลหรือบ้านลับแล" สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องคาถาอาคมว่าผู้มีอาชีพล่าสัตว์และต้องออกไปนั่งห้างคักสัตว์ในเวลากลางคืน จำเป็นต้องมีคาถาอาคมไว้ป้องกันตัวให้พ้นอันตรายจากผีต่าง ๆ ดังนั้นคาถาอาคมที่กล่าวในเรื่องนี้จึงเป็นคาถาอาคมที่มีไว้เพื่อป้องกันตัว ในนิทานเรื่อง "แม่เสื้อกับแมงงัว" กล่าวถึงคาถาอาคมว่ามีอำนาจสามารถชุบชีวิตคนตายได้ฟื้นได้ เช่น ฤาปี เมื่อลืมนาคไฟทำให้หมอกไหม้ร่างของลูกเสือและลูกวัวเหลือแต่เถา แต่ได้ใช้คาถาอาคมเสกร่างขึ้นมาใหม่ให้เป็นมนุษย์ และเมื่อควาวิถูกฆ่า ฤาปีก็ใช้คาถาชุบร่างของควาวิให้ฟื้นขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง นับได้ว่าคาถาอาคมนี้มีฤทธิ์มาก และสะท้อนให้เห็นความเชื่อว่าคุณคนตายแล้วอาจฟื้นได้

นอกจากนี้แล้วยังมีความเชื่อเรื่องพระภิกษุที่บวชมานานว่า มีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์เหาะเหินเดินอากาศได้ สามารถแปลงตัวได้ และเก่งกล้าทางด้านคาถาอาคมด้วย เช่น ในเรื่อง พระวิเศษ พระสามารถแปลงกายได้ ผู้เล่าเน้นว่าเป็นพระบวชมานาน

จากการวิเคราะห์เรื่องความเชื่อ นิทานชาวบ้าน ตำบลคูยายหมี สะท้อนให้เห็นความเชื่อหลายประการ คือ ความเชื่อเรื่องกรรม ความเชื่อเรื่องอานิสงส์ของการทำบุญ ความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิด ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ ความเชื่อเรื่องผีสิงเทวดา ความเชื่อเรื่องความฝัน ความเชื่อเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์และความเชื่อเบ็ดเตล็ด อื่นๆ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องถูกขี้เฝาม ราศีของคน และความเชื่อเรื่องคาถาอาคม

แม้นิทานจะสะท้อนให้เห็นความเชื่อหลายประการก็ตาม แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า นิทานให้ความสำคัญแก่ความเชื่อทางศาสนาอย่างมาก โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องกรรมและเรื่องอาณิสต์แห่งการทำบุญ การที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะชนในท้องถิ่นให้ความสำคัญแก่พุทธศาสนา จึงใช้นิทานเป็นเครื่องมือในการสอนศีลธรรมทางอ้อม

5. ค่านิยม

ค่านิยมเป็นความรู้สึกของสังคม ที่ถือว่าสิ่งใดดีหรือไม่ดี และค่านิยมนั้นมิใช่ความรู้สึกส่วนบุคคลเพียงคนเดียว ค่านิยมของสังคมใดก็หมายถึงว่า คนส่วนใหญ่ในสังคมมีความรู้สึกว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่เขาควรกระทำมากกว่าสิ่งที่เขาต้องการจะทำ เป็นแบบฉบับของความคิดที่ฝังแน่นสำหรับยึดถือในการปฏิบัติตัวของคนในสังคม เป็นหลักเกณฑ์ของศีลธรรมจรรยาในสังคม ซึ่งจะแสดงออกมาในรูปของความประพฤติ (รัชนิกร เศรษฐ 2523 : 112 - 113)

นิทานชาวบ้านตำบลคูยาศหิมะที่รวบรวมได้สะท้อนให้เห็นค่านิยมของคนในท้องถิ่น ดังนี้

5.1 ค่านิยมเกี่ยวกับผู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด นิทานชาวบ้านตำบลคูยาศหิมะสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ย่อมสามารถแก้ไขปัญหิต่าง ๆ และเอาตัวรอดได้เสมอ ดังปรากฏในนิทานจำนวน 17 เรื่อง ดังนี้

นิทานเรื่อง "ศรีธนชัย" กล่าวถึงศรีธนชัยมีปัญญาดี สามารถเอาชนะเจ้าเมืองได้ เช่น เจ้าเมืองบอกให้หามาที่สวนหลัง เป็นกระดานมาประกวดกัน ศรีธนชัยก็ไปนำมามาที่ท่ากว๊ามไม่กระดานมาประกวด เจ้าเมืองจำต้องยอมแพ้ศรีธนชัย และเรื่อง "ศรีธนชัยกับพระยา" เจ้าพระยานำแก่งแร้งมาให้ศรีธนชัยกิน ศรีธนชัยก็คิดแก้แค้นเจ้าพระยาบ้าง เป็นการตอบแทน โดยลอบให้เจ้าพระยา กินขี้แร้ง ศรีธนชัยนำขี้แร้งมาทำเป็นไส้คินสอและนำไปถวายเจ้าพระยา เมื่อเจ้าพระยาดินสอมาเขียนก็ต้องจุ่มน้ำลายเสียก่อนจึงจะเขียนติดคือ เท่ากับเจ้าพระยา กินขี้แร้งนั่นเอง

นิทานเรื่อง "ลูกเขยเจ้าปัญญา" สะท้อนให้เห็นค่านิยมว่า ผู้มีสติปัญญาที่ย่อมเอาตัวรอดได้เสมอ เช่น พ่อกาใช้ให้ลูกเขยไปแรกนา แต่ลูกเขยตามอกตาใส่ไปไถนาให้เพื่อนบ้านแทน โดยเข้าใจว่าเป็นนาของตน เมื่อพ่อกาถึงก็อ้างว่า วันนั้นเป็นวันที่ควรแรกนาเพื่อเพื่อนบ้านบ้าง พ่อกาจึงไม่สามารถทำอะไรลูกเขยได้ เช่นเดียวกับเรื่อง "ลูกเขยกับพ่อกา (ภาค 3)" ลูกเขยตามอกตาใส่ออกไปไถนาตั้งแต่ตีสี่ แต่ไม่ได้ไถนาตัวเอง พ่อกาถามก็ตอบว่า "ลองแกลงลองไถ" และ "ลองควาย"

นิทานเรื่อง "พ่อกากับลูกเขย" ของ นายสุกิจ วงศ์ษา กล่าวถึงลูกเขยไปตัดใบทองกับพ่อกา แต่ลูกเขยฉลาดแอบลงไปในอนในตะกร้าแล้วเอาใบทองมิดไว้ พ่อกาหาลูกเขยไม่พบจึงหาบตะกร้าใบทองกลับบ้าน และเรื่อง "พ่อกากับลูกเขย" ของ นายจวน คำชะ ก็กล่าวถึงลูกเขยกับพ่อกาออกไปล่าสัตว์ด้วยกัน ลูกเขยใช้ความฉลาดหลอกให้พ่อกาหาบสัตว์กลับบ้านคนเดียว

นิทานเรื่อง "พ่อกากับลูกเขย" ของนายม้วน ชุ่มอารมณ์ กล่าวถึงลูกเขยสะเพร่าทำกับข้าวหกหมด พ่อกาถึงก็อ้างว่าที่ตนทำกับข้าวหกก็เพราะต้องการแสดงให้พ่อการู้ว่าตนรักพ่อกามากกว่าพ่อของตนเอง จึงต้องโคกคอกคอกให้สมกับที่รัก พ่อกาจึงต้องหยุดลูกเขย

นิทานเรื่อง "หลวงตากับลูกศิษย์" ลูกศิษย์สามารถใช้ความฉลาดหาเรื่องมาชวนหลวงตาคูยจนล้มฉับปลาอีกครั้งตัว ลูกศิษย์จึงได้กินปลาที่เหลือสมความตั้งใจ

นิทานเรื่อง "หลวงตาทะเลาะ" เป็นเรื่องที่เฒ่าสามารถใช้ความฉลาดแก่งหลวงตาที่โลภในการกินให้เจ็บตัว โดยกล่าวว่า หลวงตาเมื่อได้ฉันเครื่องในควายแล้วก็คิดใจอยากฉันอีก เฒ่าจึงหลอกให้หลวงตาไปล้างกับควายขณะที่ควายถ่ายมูลเพื่อเอาเครื่องในควาย หลวงตาหลงเชื่อทำตามคำแนะนำของเฒ่า จึงต้องเจ็บตัวเพราะถูกควายลากไปตามทุ่งนา

นิทานเรื่อง "หลวงตากินขี้ไก่" กล่าวถึงเฒ่าใช้ความฉลาดหลอกหลวงตาให้กินขี้ไก่ สาเหตุที่หลอกก็เพราะหลวงตาหวนน้ำตาไม่ไห้ใครกิน

นิทานเรื่อง "พระราชากับยาจก" พระราชาต้องการทดสอบปัญญาของบุตรยาจก โดยกล่าวว่า ถ้าบุตรยาจกหลอกให้พระองค์ลงน้ำได้ พระองค์ก็จะยกราชสมบัติให้ปกครอง บุตรยาจกตอบว่าตนหลอกให้พระราชาลงน้ำไม่ได้ แต่สามารถหลอกให้พระองค์ขึ้นจากน้ำได้ พระราชาไถ่ยั้งดังนั้นจึงรีบลงน้ำ การกระทำดังกล่าวแสดงว่าบุตรยาจกได้หลอกให้พระราชาลงน้ำได้สำเร็จแล้วนั่นเอง พระราชาจึงต้องยกราชสมบัติให้ตามที่ได้ตกลงไว้

นิทานเรื่อง "กระต่ายกับตะเข้" กระต่ายใช้ความฉลาดเอาตัวรอดได้ทุกครั้ง แม้ครั้งสุดท้ายจะถูกกระเซ้งเข้าไปในปาก ก็ยังใช้ความฉลาดหลอกให้กระเซ้อ้าปากแล้วเหินหนีออกมาจากปากจนได้

นิทานเรื่อง "ทำไมเสือจึงมีลาย" ของ นายขวัญ สิทยะเวทย์ กล่าวว่า ไก่และกระต่ายฉลาดกว่าเสือจึงสามารถเอาชนะเสือซึ่งตัวโตกว่าได้เสมอ และสุดท้ายไก่ใช้ความฉลาดหลอกเอาไฟจุดร่างเสือ ทำให้เสือมีลายเต็มตัวอย่างที่เห็นทุกวันนี้ และเรื่อง "ทำไมเสือจึงมีลาย" ของ นายสุคใจ วงศ์ษา กล่าวว่า มนุษย์ฉลาดกว่าเสือ จึงหลอกจับเสือผูกไว้แล้วเขียนจนเสือมีลายเต็มไปทั้งตัว อย่างที่เห็นทุกวันนี้

นิทานเรื่อง "เจ้าเบ็กโลง" กล่าวถึงการทำโลงศพของคนสมัยก่อน เมื่อทำเสร็จแล้วทันทันข้างหิ้งไว้ ต่อมาไม่หัดทำให้ไม่สามารถเปิดฝาโลงได้ "มีนักรบ (ปราชญ์) คนหนึ่ง" ก่อไฟทำให้ร้อนเพื่อให้ไม้ขยายตัว แล้วนำไม้มาค่อย ๆ จดก็ก็สามารถเปิดฝาโลงได้ นิทานเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้มีปัญญาย่อมแก้ไขเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้สำเร็จ

นิทานเรื่อง "เจ้าพระยา" แก้วสารพัดนึกของเจ้าพระยาอุกขโยมไปแมงกับสุนัขจึงรับอาสาไปตาม และด้วยความสะดวกของสัตว์ทั้งสองทำให้สามารถนำแก้วสารพัดนึกกลับมาคืนเจ้าพระยาได้สำเร็จ นิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่าสัตว์ถ้ามีความเฉลียวฉลาดก็สามารถทำงานที่ยากได้สำเร็จ

นิทานเรื่อง "นกกระสากับปูนา" กล่าวถึงนกกระสาที่มีความฉลาดมากสามารถหลอกกินปลาได้ทั้งหนอง แต่ปูนากลับฉลาดกว่านกกระสา บังคับให้นกกระสาพาตนไปปล่อยยังหนองน้ำแห่งใหม่ได้ และยังใช้กามหินยมนกกระสาจนตาย

จากนิทานที่กล่าวมาแล้วทั้ง 17 เรื่อง สะท้อนให้เห็นค่านิยมว่า ผู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดและไหวพริบดี ย่อมแก้ปัญหาหรือเหตุการณ์เฉพาะหน้าได้ และขณะเดียวกันก็สามารถใช้ปัญญาและความฉลาดเอาชนะผู้อื่นได้อีกด้วย และในทางตรงกันข้ามก็สะท้อนให้เห็นว่าคนโง่ย่อมตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบและเป็นเครื่องมือของคนฉลาดกว่าไป

5.2 ค่านิยมเรื่องความขยันหมั่นเพียร นิทานชาวบ้านตำบลกุยบ้ายหมี่ สะท้อนให้เห็นค่านิยมในเรื่อง ความขยันหมั่นเพียรว่า ทำให้ประสบผลสำเร็จในการทำงาน และเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ดังปรากฏในนิทาน 6 เรื่อง ต่อไปนี้

นิทานเรื่อง "พรหมนกขา" กล่าวถึงไอชนยาวเป็นคนเกียจคร้าน จึงไม่มีใครให้อาศัยอยู่ด้วย ต้องไปอยู่วัด ต่อมาเมื่อพระยาเมืองทราบวาธิดาของตนหึงกับไอชนยาว จึงขับไล่ทั้งสองคนออกไปประกอบอาชีพตามลำพัง เมื่อแยกออกไปอยู่ตามลำพัง ไอชนยาวก็ขยันทำมาหากิน และประกอบกับไค้ของวิเศษของลิงทำให้มีทรัพย์สินสมบัติ มีบ้านเมืองใหญ่โต พระยาเมืองทราบข่าวจึงไปเยี่ยมและยอมรับไอ้ขี้เกียจเป็นเชย เรื่องนี้จึงสะท้อนค่านิยมว่าคนเกียจคร้านย่อมไม่เป็นที่ต้องการของสังคม ส่วนผู้ที่ขยันขันแข็งย่อมประสบผลสำเร็จในการทำงานและเป็นที่ยอมรับของสังคม

นิทานเรื่อง "ท้าวแสนปม" มีลักษณะเช่นเดียวกับเรื่อง "พรหมนกขา" ท้าวแสนปมเป็นคนเกียจคร้าน เมื่อเศรษฐีทราบวาธิดาของตนหึงกับท้าวแสนปม จึงขับไล่ให้ไปอยู่ที่อื่นเพราะเกรงว่าจะผจญทรัพย์สินสมบัติของตน แต่เมื่อไปอยู่ตามลำพังท้าวแสนปมกลับขยันขันแข็งในการทำงานและจากการออกไปทำงานในไร่เองทำให้ไค้ของวิเศษจากลิง จึงสั่งสอนให้รูปร่างของตัวเองสวย และร่ำรวยขึ้น นิทานเรื่องนี้จึงชี้ให้เห็นว่าผู้ขยันขันแข็งมีโอกาสมิประสบผลสำเร็จในการประกอบอาชีพ

นิทานเรื่อง "ไอ้ขี้เกียจ" กล่าวถึงไอ้ขี้เกียจเป็นคนเกียจคร้านในการทำงาน เมื่อพระยาเมืองทราบวาธิดาของตนมีลูกกับไอ้ขี้เกียจก็ขับไล่ออกนอกบ้านเมือง นิทานเรื่องนี้จึงชี้ให้เห็นว่า สังคมไม่ต้องการคนเกียจคร้าน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าคนที่สังคมต้องการคือคนขยันขันแข็งในการทำงาน

นิทานเรื่อง "ไอ้โต" กล่าวถึงไอ้โตเป็นชาวนาฐานะยากจน แต่ไปหลงรักธิดาเศรษฐี จึงขอร้องให้บิดาไปสู่ขอธิดาเศรษฐีให้ เศรษฐียอมยกธิดาให้ไอ้โตเพราะเห็นว่าเป็นคนขยันขันแข็งในการทำงาน และจากความขยันนี้เองทำให้ไอ้โตทานาได้ข้าวมาก มีเงินมาให้เศรษฐีเป็นค่าสินสอดมากเกินคาด จนกระทั่งเศรษฐีสงสัยว่าไปภูหนี้ยืมสินมาหรือเปล่า นิทานเรื่องนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ที่มีความขยันขันแข็งในการทำงานย่อมเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมและยังทำให้ประสบผลสำเร็จในการประกอบอาชีพอีกด้วย

นิทานเรื่อง "ลูกกำพร้า" กล่าวว่าหญิงลูกกำพร้าเมื่อเป็นลูกจ้างเศรษฐี ขยันขันแข็งในการทำงานทำให้เศรษฐีไม่อยากจะจากบ้านตนไป และเมื่อนางแต่งงานก็ได้สามีที่เป็นคนขยันขันแข็งในการทำงาน เมื่อทั้งสองประกอบอาชีพทำนาจึงทำนาได้ข้าวมากกว่าเพื่อนบ้าน

นิทานเรื่อง "ตุ๊กตักเข็มใจ" นางตุ๊กตักเข็มใจเลือกชายยากจนเป็นสามี และได้ไปประกอบอาชีพหาไร่ด้วยกัน สามีออกไปหาไร่ทุกวันทำให้ได้พบทองจำนวนมากในไร่ของตน ต่อมาทั้งสองจึงร่ำรวย

จากนิทานทั้ง 6 เรื่องที่กล่าวมาแล้วสะท้อนให้เห็นค่านิยมว่า คนขยันเป็นคนที่ดีสังคมยอมรับ และความขยันทำให้ประสบผลสำเร็จในการทำงาน ส่วนคนเกียจคร้านเป็นคนที่ไม่ดีสังคมไม่ยอมรับ แต่สังคมก็ให้อีกโอกาสแก่คนเกียจคร้านเท่าเทียมกับคนทั่วไป คือถ้าแก้ไขความประพฤติได้สังคมก็ยอมรับ เช่น ไอ้จี่เกียจในเรื่อง "ท้าวแสนปม" เมื่อขยันขันแข็งในการทำงานก็ประสบความสำเร็จในการทำงานนั้น

5.3 ค่านิยมเรื่องความเมตตาคุณา นิทานชาวนาบ้านตำบลคูยายหมี สะท้อนให้เห็นค่านิยมว่าคนไทยเป็นคนมีความเมตตาคุณา ดังปรากฏในนิทาน 5 เรื่อง ต่อไปนี้

นิทานเรื่อง "พระรถ" กล่าวถึงฤาษีเมื่อทราบจากหนังสือที่พระรถถือไปว่าพระรถถูกส่งไปให้นางยักษ์จับกินเป็นอาหารก็มีความสงสาร ลอบแปลงข้อความในหนังสือเสียใหม่ ซึ่งแสดงว่าความเมตตาสงสารนี้เกิดขึ้นเองโดยไม่มีใกรบงค้ำหรือขอร้อง เช่นเดียวกับฤาษีในเรื่อง "โสทวิญญาน" พบเด็กนอนอยู่ในคอกบัวจึงนำไปเลี้ยง เมื่อโตขึ้นจึงตั้งชื่อให้ว่านางสุวรรณจกร ฤาษีได้เลี้ยงดูนางสุวรรณจกรไว้จนโตและได้แต่งงานกับโสทวิญญาน

นิทานเรื่อง "โคนันทวิศาล" พ่อค้าเกลือเจ้าของโคนันทวิศาล พுகจาไม่ไผ่เพราะและไม่เมตตาต่อโคนันทวิศาล ไข้ให้ลากเกวียนเหยือกก็ไม่ยอมให้พัก โคนันทวิศาลจึงไม่ยอมทำงานให้ เจ้าของจึงต้องขายให้ไปอยู่กับเจ้าของใหม่ เจ้าของใหม่ เลี้ยงดูโคนันทวิศาลอย่างดีและมีเมตตา โคนันทวิศาลจึงตั้งใจทำงานให้อย่างดีจนเจ้าของใหม่ ร่ำรวย นิทานเรื่องนี้จึงชี้ให้เห็นว่าแม้แต่สัตว์ก็ยังต้องการความเมตตาจากเจ้าของ

นิทานเรื่อง "พระพุทธเจ้ากับสัตว์ต่าง ๆ" เมื่อพระพุทธเจ้าจะ ไปอยู่ป่าหิมพานต์ก็มีความเมตตาต่อสัตว์ต่าง ๆ อยากให้ไปอยู่ด้วยจะได้ไม่ลำบาก แต่สัตว์ต่าง ๆ ก็มีเหตุไม่ไ้ไป ยกเว้นราชสีห์เท่านั้นที่ไปอยู่ป่าหิมพานต์ด้วย

นิทานเรื่อง "ชาวนากับงูเห่า" ชาวนาออกไปหานาในฤดูหนาว พบงูเห่าอนหนาวอยู่ก็นึกสงสาร จึงนำงูเห่ามาให้ความอบอุ่น เมื่องูแข็งแรงขึ้นจึงกัด ชาวนาตาย นิทานเรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่าความเมตตาที่คนมีขอบเขตและควรพิจารณา ให้รอบคอบเสียก่อน ก่อนที่จะให้ความเมตตาต่อผู้อื่น มิฉะนั้นตนจะต้องได้รับความเดือดร้อน

จากนิทานที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นค่านิยมในเรื่องของ ความเมตตาว่า ความเมตตาเป็นสิ่งที่อยู่ในจิตใจมนุษย์ แม้ไม่มีใครขอร้อง หรือบังคับให้ช่วยเหลือก็อดไม่ได้ที่จะช่วยเหลือมนุษย์หรือสัตว์ที่ตกอยู่ในสภาพต้องการ ความช่วยเหลือ แต่ความเมตตาที่มากเกินไปก็อาจทำให้ได้รับความเดือดร้อนได้

จากนิทานที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สะท้อนให้เห็นค่านิยมเรื่อง ความเมตตาว่า ผู้มีความเมตตาแน่นที่ผู้ทรงศีล เป็นพิเศษ ส่วนผู้ต้องการความเมตตา มีทั้งมนุษย์และสัตว์ สัตว์เมื่อได้รับความเมตตาจากมนุษย์แล้วยังคิดตอบแทนบุญคุณ ซึ่ง ชี้ให้เห็นคุณค่าของความเมตตาว่าเมื่อมีอิทธิพลเหนือจิตใจมนุษย์และสัตว์ แต่การให้ ความเมตตาต่อกันพลหรือสรรพสิ่งนั้นจะต้องพิจารณาให้รอบคอบเสียก่อน เพราะอาจนำ อันตรายมาสู่ตนเองได้

5.4 ค่านิยมเรื่องการให้อภัย การให้อภัยยอมทำให้ยุติการผูกเวร และ ทำให้ชนะใจผู้ผูกเวร รวมทั้งทำให้ตนเองพบความสุขในชีวิต ดังปรากฏในนิทานชาดบ้าน คำบลกุ้ยยายหมี่ จำนวน 5 เรื่อง คือ เรื่องนกกระเจาบ พญาเจ็ดพันกั หนูน้อยผู้กตัญญู ท้าวแสนปม และเรื่องไอ้คอกกับไอ้กรง

นิทานเรื่อง "นกกกระจาบ" กล่าวถึงนกกกระจาบภรรยาโกรธสามีของตน เพราะคิดว่าสามีนอกใจจึงฆ่าตัวตาย ก่อนตายอาฆาตว่าไม่ขอพบสามีไม่ว่าจะเป็นชาติใดก็ตาม ส่วนสามีไม่โกรธตอบ เมื่อเกิดชาติใหม่ นางจึงไม่ยอมพบกับชายใดเลย แต่ในที่สุดเมื่อนางยอมภักดิ์ให้สามี ชีวิตของนางจึงได้พบความสุขในชีวิตคู่อีกครั้งหนึ่ง

นิทานเรื่อง "พญาเจ็ดพันต์" นางอสุรพัทธาโกรธและอาฆาตสามีมาตั้งแต่ชาติก่อน ชาตินี้จึงคิดอยากนอนเคียงข้างซึ่งเป็นนางของพญาเจ็ดพันต์ ซึ่งเคยเป็นสามีของนางในชาติก่อน พญาเจ็ดพันต์ไม่โกรธนางยอมให้พรานเลี้ยงนางของตน แต่โดยดี แต่เมื่อนางไถ่ของของพญาเจ็ดพันต์ไปทำเตียงนอนแล้วก็ไม่สามารถนอนได้ เพราะเตียงร้อนเป็นไฟ นิทานเรื่องนี้จึงชี้ให้เห็นว่าผู้ที่จิตใจมีแต่ความอาฆาตพยาบาทไม่ยอมให้อภัยนั้นชีวิตจะหาความสุขไม่ได้ เช่น นางอสุรพัทธา

นิทานเรื่อง "หมูน้อยผู้กตัญญู" เจ้าชายโกรธหมูน้อยผู้กตัญญูที่พาให้สัตว์หนีไป จึงยิงหมูน้อยผู้กตัญญูด้วยธนูจนได้รับบาดเจ็บ แต่หมูน้อยกลับมิได้โกรธตอบ ทาได้ชนะใจของเจ้าชาย ดังนั้นเมื่อหมูน้อยผู้กตัญญูขอให้เจ้าชายรับอุปการะบิดามารดาของตนตามเดิยชีวิต เจ้าชายก็รับคำแต่โดยดีและปฏิบัติตามคำพูดของตนทุกประการ และเมื่อหมูน้อยผู้กตัญญูไม่ตาย เจ้าชายจึงแบ่งบ้านเมืองให้ปกครองครึ่งหนึ่ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการเป็นผู้รู้จักอภัยทำให้ชนะใจผู้อื่นได้ และทำให้ตนเองพบความสุขในที่สุด

นิทานเรื่อง "ท้าวแสนปม" ท้าวแสนปมยอมยกโทบให้ลิงที่มาทำลายต้นไม้ในไร่ของตน ลิงจึงมอบของวิเศษให้ และบอกให้ตีไก่ 3 ครั้ง แต่ละครั้งสามารถขอสิ่งที่ตนต้องการได้ 1 อย่าง และด้วยการให้อภัยดังนี้เองทำให้ท้าวแสนปมกลายเป็นคนรุ่มงามและร่ำรวยในที่สุด

นิทานเรื่อง "ไอ้คคกะไ้กรง" แสดงให้เห็นการให้อภัยของไอ้กรงที่มีต่อไอ้คคว่า ถึงแม้จะถูกไอ้คคหวักถูจนบาดเจ็บถึง 2 ข้าง แต่ไอ้กรงก็มีไ้โกรธตอบแต่อย่างใด เพราะต่อมาเมื่อไอ้คคขอความช่วยเหลือไอ้กรงก็เต็มใจช่วย ซึ่งถือได้ว่าไอ้กรงเป็นผู้เห็นความสำคัญของการให้อภัยมาก แม้ทองสุกเสียอวัยวะสำคัญในร่างกายก็อภัยให้ได้

จากนิทานที่กล่าวมาแล้วข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าผู้ที่ยอมให้อภัยผู้อื่น ย่อมได้รับผลตอบแทนในทางที่ดี เช่น ไค้ทรัพย์สินเงินทอง เป็นการตอบแทนและพบว่า การให้อภัยสูงสุดในนิทานคือ แม้จะถูกทำลายอวัยวะสำคัญของร่างกายก็มิได้โกรธตอบ ส่วนผู้ไม่ยอมอภัยให้ผู้อื่นย่อมหาความสุขไม่ได้ แต่เมื่อใดคิดได้และยอมให้อภัยชีวิตก็จะได้พบความสุขอีกครั้งหนึ่ง

5.5 กำนियมเรื่องความซื่อสัตย์และการรักษาคาพูด

5.5.1 กำนियมเรื่องความซื่อสัตย์ ผู้ที่มีความซื่อสัตย์ย่อมได้รับความสุขหรือความเห็นใจในที่สุด ดังปรากฏในนิทาน 3 เรื่อง คือ เรื่องความซื่อสัตย์หนุ่มสาวคนซื่อสัตย์ และเรื่องสุบินทกุมาร

นิทานเรื่อง "ความซื่อสัตย์" กล่าวถึงหญิงซื่อสัตย์ต่อสามี ตายไปได้ไปเกิดบนสวรรค์ ซึ่งเป็นผลตอบแทนที่สูงสำหรับมนุษย์

นิทานเรื่อง "หนุ่มสาวคนซื่อสัตย์" ชายหนุ่มแม่จะนอนร่วมกับหญิงสาวที่ตนรักแต่หญิงสาวไม่อนุญาตให้ล่วงเกินก็ไม่ล่วงเกิน หญิงสาวเห็นใจในความซื่อสัตย์ จึงอนุญาตให้ชายหนุ่มล่วงเกินตนได้

นิทานเรื่อง "สุบินทกุมาร" บิดาของสุบินเป็นพรานที่มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองมาก วันใดต้องการจะยิงสัตว์ชนิดใด ถ้ามีสัตว์ชนิดอื่นผ่านมาก็จะไม่ยิง

จากนิทานดังกล่าวอาจสรุปได้ว่า ผลตอบแทนสูงสุดของผู้ที่มีความซื่อสัตย์คือได้ไปเกิดบนสวรรค์ รองลงมาคือได้รับความเห็นใจจากผู้อื่น อันนำไปสู่ความสมหวังของตนตามที่ต้องการ

5.5.2 กำนियมเรื่องการรักษาคำพูด นิทานชาวนานตำบลชัยภูมิ ที่สะท้อนให้เห็นค่านิยมเรื่องการรักษาคำพูดมี 5 เรื่อง คือ เรื่องนายเจ็ดประการ พระเจ้าโอการราช หนุมนอยผู้กตัญญู ภาพราหมาเก่าหาง และเรื่องพระพุทธเจ้ากับสัตว์ต่าง ๆ

นิทานเรื่อง "บาปเจ็ดประการ" เมื่อพรานเดินทางนำสัตว์ไปคืนพระพุทธรูปที่โยกเขาคิชฌกูฏได้พบสัตว์ต่าง ๆ ขอร้องให้ไปถามพระพุทธรูปเจ้าว่าตนหาบาปอะไรไว้จึงต้องมาทนทุกข์ทรมานอย่างนั้น พรานรับคำของสัตว์ต่าง ๆ และก็รักษาคำพูดของตน คือไปถามพระพุทธรูปเจ้าให้ตามที่สัตว์ต่าง ๆ ต้องการและกลับมาบอกสัตว์เหล่านั้นว่าจะต้องหาอย่างไรจึงจะพ้นทุกข์ทรมาน การกระทำดังกล่าวของพรานแสดงให้เห็นว่าพรานเป็นผู้รักษาคำพูด ทำธุระให้ผู้อื่นตามที่ใดตกลง ผลตอบแทนที่ได้รับคือได้รับทรัพย์สินสมบัติจากสัตว์ที่ตนช่วยเหลือ ทำให้พรานร่ำรวยขึ้นโดยไม่ต้องประกอบอาชีพล่าสัตว์

นิทานเรื่อง "พระเจ้าโศกการาช" เมื่อพระเจ้าโศกการาชตรัสยกราชสมบัติให้แก่พระราชโอรสของพระมเหสีองค์ใหม่แล้ว แม้ภายหลังจะเสียพระทัยแต่ก็ไม่เปลี่ยนความตั้งใจ พระองค์ยังคงรักษาคำพูดแม้จะต้องเสี่ยงกับปัญหาต่าง ๆ ที่จะตามมา แต่ในที่สุดเหตุการณ์ทุกอย่างก็เป็นไปด้วยดี

นิทานเรื่อง "หนุ่มน้อยผู้กตัญญู" เจ้าชายเมื่อรับปากกับหนุ่มน้อยผู้กตัญญูว่าจะรับอุปการะบิดามารดาให้ เมื่อถึงเวลาทำตามคำพูดทุกประการ

นิทานเรื่อง "กำพร้าหมาเฝ้าทาง" ชี้ให้เห็นโทษของการไม่รักษาคำพูดว่า ทำให้ต้องสูญเสียคนที่ตนรักไป เช่น กำพร้าให้สัญญาแก่นางไก่อ้ากรรยาของตนว่าจะไปกินไข่อั้ว แต่เมื่อถูกพระยาเมืองมั่งคั่งก็จำต้องกินไข่อั้ว นางไก่อ้าจึงบินหนีไป

นิทานเรื่อง "พระพุทธรูปกับสัตว์ต่าง ๆ" ผู้เล่ากล่าวว่า การที่ควายใบมีพมบนั้นก็เพราะถูกพระพุทธรูปเจ้าตบ สาเหตุเนื่องจากไม่รักษาคำพูดที่เคยสัญญาว่าจะกินแกงเหี่ยว ต่อมาเมื่อมาพบข้าวก็ลักข้าวของชาวบ้านกินเพราะความอยาก นิทานเรื่องนี้จึงชี้ให้เห็นโทษของการไม่รักษาคำพูด คือทำให้เจ็บตัวและถูกประจานความผิดของตนให้ได้รับความอับอายตลอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ที่ไม่มีหันมโนเพราะอะไร

จากนิทานทั้ง 5 เรื่อง สรุปได้ว่านิทานชาวม่านคำบดค้ำยามีสะท้อนให้เห็นว่า การรักษาคำพูดมีความสำคัญเหนืออำนาจและทรัพย์สินสมบัติ ดังปรากฏในนิทานเรื่องพระเจ้าโศกการาช ผู้รักษาคำพูดย่อมได้รับผลตอบแทนในทางดี เช่น

โคตรพิชัยสมบัติ และความเคารพนับถือเป็นการตอบแทน ส่วนผู้ไม่รักษาคำพูดต้องได้รับโทษ คือ สูญเสียคนที่ตนรัก เจ็บตัว และถูกประจานให้ได้รับความอับอาย

5.6 คำนิยมเรื่องความกตัญญูกตเวที หมายถึงการรู้จักบุญคุณและคิดตอบแทน เมื่อมีโอกาส นิทานชาวบ้านตำบลยายหมื่นสะท้อนให้เห็นค่านิยมเรื่องความกตัญญูกตเวที มี 6 เรื่อง คือ เรื่องพุดที่มีเงินมีทองพุดไม้ดีเสียข้าวเสียของ หนูน้อยผู้กตัญญู สุบินทศุมาร นางปัญจปาปา ท้าวแสนปม และเรื่องจักรพรรดิผู้ครองเมือง

นิทานเรื่อง "พุดที่มีเงินมีทอง พุดไม้ดีเสียข้าวเสียของ" กล่าวว่า พ่อค้าสนใจแก่การเลี้ยงวัวไม่สนใจการค้าขาย จึงทำให้ยากจนลง วัวคิดถึงบุญคุณที่พ่อค้าเลี้ยงดูตนอย่างดีจึงคิดช่วยเหลือ โดยให้พ่อคาไปทำพินกับเศรษฐี ในที่สุดพ่อคาก็ร่ำรวยขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ส่วนวัวนิทานไม่ได้กล่าวว่าได้รับผลตอบแทนอย่างไร

นิทานเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า แม้ตัวซึ่งเป็นสัตว์ก็ยังเห็นความสำคัญของความกตัญญูกตเวที คือ เมื่อได้รับความช่วยเหลือจากมนุษย์แล้วก็ไม่ลืมบุญคุณ มีโอกาสช่วยเหลือผู้ให้พระคุณได้ก็กระทำ

นิทานเรื่อง "หนูน้อยผู้กตัญญู" หนูน้อยผู้กตัญญู กตัญญูต่อบิดามารดา โดยเลี้ยงดูบิดามารดาเป็นการตอบแทน เมื่อยามท่านชรภาพ ในที่สุดหนูน้อยผู้นี้ก็ได้พบความสุขในชีวิตเป็นการตอบแทน คือ ได้รับราชสมบัติครั้งหนึ่งจากเจาชายผู้เห็นความดี

นิทานเรื่อง "สุบินทศุมาร" สุบินนึกถึงพระคุณของบิดามารดาที่เลี้ยงดูมา จึงคิดตอบแทนพระคุณนั้นด้วยการบวชเป็นสามเณรและถวายบุญกุศลแห่งการรักษาศีลปีเองทำให้สามารถช่วยมารดาให้พ้นจากความทุกข์ในนรก และยังหาทางช่วยบิดาให้พ้นจากความทรมานอีกด้วย

นิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่า บิดามารดาเป็นบุคคลผู้มีพระคุณสูงสุดต่อบุตรธิดา ดังนั้นเมื่อท่านเดือดร้อนผู้เป็นบุตรธิดาก็ควรให้ความช่วยเหลือ

นิทานเรื่อง "นางปัญจปาปา" นางปัญจปาปาตอบแทนพระคุณของบิดาโดยการเลี้ยงดูเป็นการตอบแทน ผลที่นางได้รับตามมาคือได้รับการแต่งตั้งจากพระราชให้เป็นพระบહે

นิทานเรื่อง "ท้าวแสนปม" จึงตอบแทนบุญคุณที่ท้าวแสนปมไว้ชีวิตตน โดยการให้ของวิเศษแก่ท้าวแสนปม ซึ่งนี้ได้ 3 ครั้ง และสามารถขอสิ่งที่ต้องการได้ 3 อย่าง

นิทานเรื่อง "จักรพรรดิผู้ครองเมือง" กล่าวถึงพระเจ้าอชาตศัตรู ไม่เลียดกษัตริย์มาเป็นกษัตริย์ของตน ช่างคิดฆ่าพระราชบิดา ผลที่ได้รับคือต้องถูกพระราชโอรสฆ่าเช่นกัน

นิทานเรื่องนี้จึงสรุปได้ว่า ผู้ไม่เลียดกษัตริย์ได้รับผลเช่นเดียวกัน ตอบแทน คือไม่ได้รับการเลียดจากบุตรของตน

จากนิทานสะท้อนให้เห็นว่าไม่เพียงแต่บุญเท่านั้นที่เห็นความสำคัญของความกตัญญูกตเวทิต์แต่สัตว์ก็กตัญญู เช่นเดียวกับมนุษย์ พบว่าบุคคลที่ควรระลึกถึงบุญคุณสูงสุดก็คือบิดามารดาและผู้มีพระคุณ ผู้ตอบแทนบุญคุณของบิดามารดาได้รับผลตอบแทนคือการได้ใช้ชีวิตอย่างสุขสบายด้วยทรัพย์สินสมบัติ ส่วนผู้ไม่รู้จักบุญคุณของบิดามารดา ได้รับผลตอบแทนคือความตาย

5.7 กำนินม เรื่องการแข่งขัน นิทานชาวบ้านทาบลัญชัย หมี่ที่สะท้อนให้เห็นค่านิยมเรื่องการแข่งขันมี 5 เรื่อง ดังนี้

นิทานเรื่อง "ศรีชนนชัย" เจ้าเมืองให้ศรีชนนชัยไปหาผ้าที่อ่อนหลัง เป็นกระดานมาแข่งขัน ปรากฏว่าศรีชนนชัยเป็นฝ่ายชนะ เพราะน้ำบ้ำที่ทาด้วยกระดานมาแข่งขันมีชีวิต

นิทานเรื่อง "เจ้าคะนน" เจ้าคะนนท้าแข่งเรือกับพระยาเมือง โดยกล่าวว่าถ้าคนแพ้อยอมเป็นทาสพระยาเมืองทุกชาติ แต่ถ้าชนะขอกินข้าวเพียงอิ่มเดียว

นิทานเรื่อง "พระราชาภัยจาก" พระราชาท้าพนันบุตรยาจกว่า ถ้าลอกให้พระองค์ลงน้ำได้จะยกบ้านเมืองให้ สุดท้ายบุตรยาจกทำได้สำเร็จพระราชาจึงต้องยกบ้านเมืองให้ตามที่พูด

นิทานเรื่อง "กระต่ายกับเต่า" กระต่ายกับเต่าพนันกันว่าใครจะไปถึงเส้นชัยก่อนกัน ผลปรากฏว่าเต่าเป็นผู้ชนะ

นิทานเรื่อง "กระต่ายกับตะเข้" กระต่ายทำพ่นกับจระเข้ โดยให้จระเข้ทายว่าตนจะไปอาบน้ำท่าไหน จระเข้ทายไม่ถูกเพราะกระต่ายหลอกทุกครั้ง ยกเว้นครั้งสุดท้าย

จากนิทานทั้ง 5 เรื่องคงกล่าวมาแล้วพบว่า การแข่งขันที่ปรากฏในนิทานมีทั้งการแข่งขันของมนุษย์และสัตว์ เมื่อแข่งขันแล้วอาจจะมีผลตอบแทน เพียงได้ชื่อว่าเป็นผู้ชนะ ไค้บ้านเมืองจนถึงเอาชีวิตเป็นเดิมพัน เช่นถ้าแพ้การแข่งขันขอยอมเป็นทาสไปทุกชาติ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า กำนियมเรื่องการแข่งขันนี้มีทั้งผลดีและผลเสีย ผลดีคือทำให้เกิดกำลังใจ ผลเสียคือ เสียทรัพย์สินเงินทองและก่อให้เกิดศัตรู

กานियมที่ปรากฏในนิทานชาวบ้านตำบลกุยยาหมีมี 8 ประการ คือ กานियมเกี่ยวกับผู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด กานियมเรื่องความขยันหมั่นเพียร กานियมเรื่องความเมตตากรุณา กานियมเรื่องการให้อภัย กานियมเรื่องความซื่อสัตย์ กานियมเรื่องการรักษาคำพูด กานियมเรื่องความกตัญญูทดแทน และกานियมเรื่องการแข่งขัน กานियมที่ปรากฏในนิทานมากที่สุดคือ กานियมเกี่ยวกับผู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด และรองลงมาคือกานियมเรื่อง ความขยันหมั่นเพียร การที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะสังคมเห็นความสำคัญของสติปัญญาว่า เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้มนุษย์แก้ปัญหาต่าง ๆ ได้

จากการวิเคราะห์สภาพสังคมที่ปรากฏในนิทาน พบสิ่งที่น่าสนใจ เกิดหลายประการดังนี้

เกี่ยวกับความเชื่อ พบว่านิทานให้ความสำคัญแก่ความเชื่อทางศาสนาอย่างมาก โดยเฉพาะความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องกรรม และอันตัสของการทำบุญ ความเชื่อเรื่องกรรมนิทานได้ชี้ให้เห็นผลตอบแทนของการกระทำไว้อย่างชัดเจนทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว ส่วนอันตัสของการทำบุญก็ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนเช่นกัน โดยแจ่มแจ้งให้เห็นตั้งแต่การทำบุญโดยศรัทธาและไม่ศรัทธา การทำบุญด้วยวัตถุสิ่งของ อุทิศร่างกาย และทำบุญด้วยใจ เป็นต้น การที่นิทานแจ้งความเชื่อ 2 ประการไว้อย่างชัดเจนน่าจะเป็นเพราะเห็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต และยังสะท้อนให้เห็นว่าชนในท้องถิ่นนี้มีความเลื่อมใสในพุทธศาสนาอย่างแท้จริง จึงต้องการให้ผู้อื่นเกิดความรู้สึกเช่นตนบ้าง

เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องของวิเศษพบว่า ของวิเศษที่กล่าวถึงในนิทานแม่จะมี
 อำนาจมากและสามารถบันดาลสิ่งต่าง ๆ ได้ตามที่เจ้าของต้องการก็จริง แต่ถ้าวเจ้าของ
 ประพฤติชั่วไม่ดีก็อาจต้องเสียชีวิตเพราะของวิเศษของตนเช่นไม้เท้าวิเศษ "กกชี้ตาย
 ปลายชี้เป็น" มีอำนาจวิเศษที่ถูกใครจะต้องตาย แทนนางยักษ์ผู้เป็นเจ้าของประพัตติศว
 ไม่ดีคิดฆ่าผู้อื่น สุดท้ายจึงต้องตายด้วยไม้เท้าของตนเอง ส่วนของวิเศษอื่น ๆ ที่ปรากฏ
 พบว่าจะใช้ให้เกิดผลเมื่อนำไปใช้ในทางที่ดีเท่านั้น การที่ความเชื่อเรื่องของวิเศษสะท้อน
 ออกมาในลักษณะนี้น่าจะเป็นการตักเตือนว่าผู้มีอำนาจวิเศษกว่าผู้อื่น ควรใช้อำนาจต่าง ๆ
 ในทางที่ถูกที่ควร เพราะถ้านำไปใช้ในทางที่ผิดก็อาจเกิดโทษร้ายแรงแก่ตนเองได้เช่นกัน

เกี่ยวกับกานินยพบว่า กานินยเกี่ยวกับการให้อภัยมีคุณค่าการแก่การนำไปประพัตติ
 ปฏิบัติ เพราะการให้อภัยให้ประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและแก่สังคม การให้อภัยให้ประโยชน์
 แก่ตนเอง คือผู้รู้จักให้อภัยผู้อื่นจิตใจย่อมสงบ ส่วนผู้ไม่ยอมให้อภัยชีวิตย่อมตกอยู่ในกองทุกข์
 เช่นนางอสุรพัศราในเรื่องพญาเจ็ดพันต์ คิดผูกพยาบาทสามีทั้งชาติก่อนและชาตินี้ ชีวิต
 ของนางจึงมีแต่ความทุกข์ การให้อภัยให้ประโยชน์แก่สังคมคือ ช่วยสร้างมิตรภาพให้แก่
 คนในสังคม เช่น หนุม่น้อยผู้กตัญญูในเรื่องหนุม่น้อยผู้กตัญญูให้อภัยความผิดของ เจ้าชายที่
 คิดฆ่าตน การให้อภัยนี้เองทำให้เจ้าชายซึ่งในน้ำใจขอเป็นเพื่อน และแบ่งราชสมบัติให้
 ปกครองครึ่งหนึ่ง การที่นิทานสะท้อนผลของการให้อภัยออกมาเช่นนี้ทำให้คิดได้ว่าสังคม
 ต้องการผู้รู้จักให้อภัย

กานินยเกี่ยวกับความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน พบว่า คนขยันเป็นคนที่สังคม
 ยอมรับ ส่วนคนเกียจคร้านเป็นคนที่สังคมไม่ยอมรับ เจน ไอ้ชีเกี่ยวในเรื่องพรหมนกขา
 เจ้าเมืองไม่ยอมรับเป็นเชยก็เพราะเห็นว่าเกียจคร้าน แต่สังคมก็ให้อโอกาสแก่คนทุกคน
 เท่าเทียมกัน เช่น ท้าวแสนปม ในเรื่องท้าวแสนปมถูกขับไล่ให้ไปอยู่หัวไร่ปลายนา ต่อมา
 ท้าวแสนปมขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพ ฆะไปเฝ้าพืษผลในไร่ได้พบสิง และสิงให้
 ของวิเศษได้ 3 ครั้ง ให้ของสิ่งที่ต้องการได้ 3 อย่าง ทำให้ท้าวแสนปมได้พบความสุข
 ในชีวิต การที่ท้าวแสนปมพบโชคคือเช่นนี้เป็นเครื่องแสดงว่า สังคมให้อโอกาสแก่คนทุกคน
 ให้แก้ไขความประพฤติและชี้ให้เห็นว่าคนขยันย่อมประสบความสำเร็จในชีวิต

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษานิทานชาวบ้านตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา
สรุปผลการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมจำแนกประเภท นิทานชาวบ้าน
ตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยพิจารณาตามรูปแบบของ
นิทาน รวมทั้งศึกษาลักษณะของนิทาน บทบาทของตัวละคร และสภาพสังคมที่ปรากฏใน
นิทาน

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลนิทานจากปากคำของวิทยากรจำนวน 18 คน อายุ
ตั้งแต่ 34 ปีขึ้นไป โดยการบันทึกเทป และนำมาถ่ายทอดโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง
ถ้อยคำ ข้อมูลประกอบได้จากหน่วยงานราชการและแหล่งวิทยาการต่าง ๆ ศึกษา
สภาพท้องถิ่นในตำบลคูยายหมี จัดจำแนกประเภทและศึกษาลักษณะของนิทาน วิเคราะห์
บทบาทของตัวละครตามสถานการณ์ ตลอดจนสภาพสังคมที่ปรากฏในนิทาน ได้แก่ ความสัมพันธ์
ระหว่างบุคคล การประกอบอาชีพ ประเพณี ความเชื่อและค่านิยม วิธีการศึกษาค้นคว้า
นำเสนอผลในวิธีพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

นิทานชาวบ้านตำบลคูยายหมี ที่รวบรวมได้มีจำนวน 99 เรื่อง จำแนกประเภท
ตามรูปแบบ (Form) ของนิทานได้ 7 ประเภท คือ นิทานสัตว์หรือนิทานทรงเครื่อง

นิยายประจำถิ่น นิยายอธิบายเหตุ ตำนาน นิทานคติ มุขตลก และเรื่องผี นิทานที่พบมากที่สุด คือนิทานคติมีจำนวน 46 เรื่อง ส่วนนิทานที่พบน้อยที่สุดคือ ตำนาน ซึ่งมี 1 เรื่องเท่านั้น

ลักษณะของนิทาน นิทานชีวิตหรือนิทานทรงเครื่อง เป็นเรื่องที่ผู้เล่าพยายามอ้างฉากให้เป็นสถานที่ในท้องถิ่น หรือตัวละครมีชีวิตความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพ เช่นเดียวกับคนในท้องถิ่น นิยายประจำถิ่น มีลักษณะเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับสถานที่ และเรื่องเล่าเกี่ยวกับบุคคล นิยายอธิบายเหตุอธิบายสาเหตุที่สัตว์ต่าง ๆ ไม่ถูกกัน อธิบายธรรมชาติของสัตว์ อธิบายเกี่ยวกับพิธีกรรม และการเรียกชื่อสถานที่ ตำนาน อธิบายการสร้างโลก ดวงดาว ตลอดจนกำเนิดสิ่งต่าง ๆ นิทานคติหรือนิทานอุทาหรณ์เป็นเรื่องที่มีตัวละครหรือตัวเอกเป็นสัตว์หรือมนุษย์ ส่วนมุขตลกนั้นมีลักษณะของความตลกขบขันหลายประการ

การศึกษาบทบาทของตัวละคร ศึกษาตามสถานภาพซึ่งแบ่งได้เป็นบทบาทของบุรุษและบทบาทของสตรี บทบาทของบุรุษแบ่งได้ 11 บทบาท คือ บทบาทของบุตร พี่ชายน้องชาย สามี บิดา ผู้นำในสังคม นักบวช พ่อค้า ชาวไร่ชาวนา พราหมณ์ คนเลี้ยงสัตว์ และลูกจ้าง ส่วนบทบาทของสตรีแบ่งได้ 7 บทบาท คือ บทบาทของธิดา พี่สาวน้องสาว ภรรยา มารดา แม่ม้า ชาวไร่ชาวนา และลูกจ้างหรือคนรับใช้

บทบาทของบุตร นิทานสะท้อนให้เห็นบทบาทของบุตร 4 ประการ คือ การอยู่ในโอวาทของบิดามารดาชั้นสูงสุดคือ แม่ชีวิตก็ยอมเสียสละได้ รองลงมาคือ ยอมสละทรัพย์สินสมบัติ บุตรคนใดอยู่ในโอวาทของบิดามารดา แม้อยู่ในอันตรายก็รอดพ้นได้ บทบาทต่อมาคือการช่วยทำกิจธุระของบิดามารดา บุตรยอมช่วยบิดาทำกิจธุระต่าง ๆ ที่คิดว่าอาจต้องเสียชีวิต แต่ถ้ากิจธุระของบิดาเป็นไปในทางไม่ถูกต้องบุตรก็ควรละเว้น บทบาทที่สำคัญอีกบทบาทหนึ่งก็คือการเลี้ยงดูบิดามารดา บุตรที่ดีควรเลี้ยงดูบิดามารดาเป็นการตอบแทน บทบาทสุดท้ายคือ เมื่อบิดามารดาว่างกลับไปแล้วบุตรควรทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้

บทบาทของพี่ชายน้องชายนิทานสะท้อนให้เห็นไม่มากนัก ที่เห็นได้ชัดเจนได้แก่ที่ต้องเสียสละความสุขและช่วยขจัดความทุกข์ให้แก่น้อง แม่ทรัพย์สินและสตรีก็มีทำให้

ที่จะทิ้งหน้าที่ได้ ส่วนน้องก็ตอบแทนด้วยการให้ความเคารพเชื่อฟัง บทบาทนี้จึงชี้ให้เห็น ความรักระหว่างพี่น้อง

บทบาทของสามี นิทานสะท้อนให้เห็นว่าสามีต้องเป็นหลักในการประกอบอาชีพ สามีในฐานะผู้นำของครอบครัวต้องรับผิดชอบในบทบาทนี้ แต่ถ้ารับผิดชอบบทบาทนี้จน ขาดความรับผิดชอบในบทบาทอื่นครอบครัวก็ย่อมเดือดร้อน บทบาทต่อมาคือยกย่องให้เกียรติ ภรรยา ไม่นอกใจและมอบความเป็นใหญ่ในบ้าน ซึ่งบทบาทดังกล่าวเหล่านี้ช่วยให้สามีและ ภรรยาใช้ชีวิตคู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

บทบาทของบิดาเป็นบทบาทของบุรุษที่นับว่าสำคัญ นิทานสะท้อนให้เห็นว่าบิดา จะต้องเอาใจใส่ดูแลบุตรธิดาเพื่อควบคุมให้บุตรธิดาประพฤติดี อันเป็นที่ปรารถนาของ สังคม หลังจากนั้นจะต้องเลือกคู่ครองที่เหมาะสมให้ บางครั้งบุตรธิดามีอิสระในการ เลือกคู่ครอง เมื่อบุตรธิดามีครอบครัวแล้วบิดาจะต้องทำหน้าที่สุดท้ายคือมอบทรัพย์สินสมบัติให้ เพื่อเป็นทุนในการสร้างความมั่นคงให้แก่ครอบครัวต่อไป

บทบาทสำคัญของบุรุษอีกบทบาทหนึ่งก็คือ บทบาทผู้นำในสังคม นิทานสะท้อน บทบาทของผู้นำคือกษัตริย์ว่าต้องกระทำหน้าที่เพื่อประชาชน คือ การดูแลทุกข์สุขของ ราษฎร โดยอาศัยข้าราชการเป็นตัวแทน ดังนั้นกษัตริย์จึงต้องฉลาดในการบำรุงข้าราชการ รักษาดีจะให้มั่นคง นิทานชี้ให้เห็นว่า แม้จะสูญเสียอำนาจก็ยอม ไม่ล้มลงในนโยบายมุข และไม่เคยเบียดเบียนราษฎรโดยเฉพาะในเรื่องอิสรเสรี บทบาทสุดท้ายของผู้นำก็คือเสียสละ ความสุขเพื่อราษฎรได้

บทบาทที่นิทานสะท้อนให้เห็นต่อมาก็คือ บทบาทของนักบวช อันได้แก่ ฤาษี ภิกษุ สามเณร นิทานเน้นการช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ศึกษาพระธรรมคำสั่งสอน และปฏิบัติกิจทาง ศาสนา นิทานให้ความสำคัญแก่ภิกษุมาก โดยมอบหน้าที่ให้ภิกษุมีหน้าที่อบรมสั่งสอนประชาชน ให้ประพฤติดี และให้ความอุปการะแก่ผู้เฒ่าที่พึ่งพิงโดยไม่รังเกียจเสียคนนิต

บทบาทที่นิทานสะท้อนให้เห็นไม่มากนัก คือ บทบาทของพ่อค้า ชาวไร่ชาวนา พรวน คนเลี้ยงสัตว์ และลูกจ้าง เน้นบทบาทในเรื่องการรับผิดชอบในการทำงาน ความอดทน ความไม่ประมาท และหมั่นดูแลเอาใจใส่กิจการของตน

บทบาทของสตรีเริ่มต้นที่บทบาทของธิดา แสดงให้เห็นว่าธิดาควรอยู่ในโอวาทของบิดามารดา ถ้าไม่อยู่ในโอวาทจะได้รับผลตอบแทนคือ ความเคียดแค้นและความทุกข์ใจ ธิดาที่หาหนทางที่เลี้ยงดูบิดามารดาได้รับผลตอบแทนในทางดี ส่วนบทบาทพี่สาวน้องสาวปรากฏไม่เด่นชัดนัก เพียงแต่กล่าวว่าพี่สาวต้องดูแลน้องสาวไม่ให้ได้รับความเคียดแค้น ส่วนน้องสาวมีบทบาทในการตอบแทนพี่สาวคือ ต้องเชื่อฟัง

บทบาทของภรรยา บทบาทของภรรยาที่ปรากฏเด่นชัดได้แก่ จัดการงานในบ้าน ให้เรียบร้อย ภรรยาที่จัดการงานในบ้านไม่เรียบร้อยทำให้เกิดปัญหาการทะเลาะวิวาท บทบาทที่สำคัญรองลงมาได้แก่ บทบาทในการสงเคราะห์ญาติทั้งสองฝ่าย นอกจากนี้ภรรยายังต้องไว้อาลัยต่อสามีและรักษาทรัพย์สินที่สามีหามาได้ ตลอดจนช่วยสามีทำกิจการงานต่าง ๆ

บทบาทของมารดา บทบาทของมารดาที่ปรากฏมี 4 ประการ คือ เอาใจใส่ดูแลบุตรธิดา มารดาที่เอาใจใส่บุตรธิดาทำให้บุตรธิดาได้รับความสุข นอกจากนี้ยังพบว่ามารดาต้องห้ามปรามมิให้บุตรธิดาประพฤติชั่ว บุตรธิดาที่ไม่เชื่อฟังได้รับผลตอบแทนคือ ความทุกข์และความเสียใจ เรื่องความสุขของบุตรธิดา มารดายอมลดความสุขส่วนตัวได้ การกระทำดังกล่าวนี้ทำให้บุตรธิดาเห็นความสำคัญและให้ความรักแก่มารดา บทบาทเรื่องการมอบทรัพย์สินสมบัติให้แก่บุตรธิดานั้น นิทานสะท้อนไม่ชัดเจน เพียงแต่กล่าวว่า มารดาจะมอบทรัพย์สินสมบัติให้แก่บุตรธิดาเมื่อถึงเวลาอันสมควร

บทบาทของแฉะ ช่างไร่ชาวนา และบทบาทลูกจ้างหรือคนรับใช้ นิทานสะท้อนบทบาทดังกล่าวไม่มากนัก แต่ชี้ให้เห็นว่าบุคคลเหล่านี้ต้องมีความรับผิดชอบหน้าที่การงานของตน ชยันต์แข็ง และอดทน ส่วนลูกจ้างและคนรับใช้เน้นในเรื่องความซื่อสัตย์ ช่างรับใช้ที่ไม่ซื่อสัตย์ต่อเจ้านายก็คิดว่าเจ้านายได้รับโทษคือถูกฆ่าเช่นกัน

การศึกษาสภาพสังคมที่ปรากฏในนิทาน สภาพโดยทั่วไปของท้องถิ่นมีลักษณะเป็นป่า มีต้นไม้ใหญ่ปกคลุมเป็นบางแห่ง มีแม่น้ำ ลำธาร หนองและคลอง รวมทั้งมีสัตว์ป่านานาชนิดอาศัยอยู่อาทิ ลิง เสือ ช้าง เป็นต้น สภาพการตั้งบ้านเรือน ทั้งบ้านเรือนอยู่เป็นหมู่ บ้านส่วนมากมีลักษณะเปิดโล่งและปลูกอย่างง่าย ๆ เรียกได้ว่าชาวบ้านไม่สนใจเรื่องที่อยู่อาศัยมากนัก อาหารการกินส่วนมากจะหาได้ภายในท้องถิ่น การคมนาคมมีทั้งการคมนาคมทางน้ำ

และทางบก ทางน้ำใช้เรือพาย เรือสำเภา และเรือยนต์ ทางบกได้แก่ การเดิน
ใช้เกวียน ข้าง รถไฟ และรถสามล้อเครื่อง

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล แบ่งได้ 2 ประเภท คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
ภายในครอบครัวเดียวกัน และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม ความสัมพันธ์ระหว่าง
บุคคลภายในครอบครัวเดียวกันที่มี 4 ประการ คือ ความสัมพันธ์ในด้านการรวมแรง
รวมใจกันในการทำงาน รวมทุกข์ร่วมสุขกัน รับฟังเหตุผลของกันและกัน และความเป็นน้ำหนึ่ง
ใจเดียวกัน ความสัมพันธ์ที่ปรากฏเด่นชัดได้แก่ ความสัมพันธ์ในด้านการรวมแรงรวมใจ
ในการทำงาน

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมได้แก่ความสัมพันธ์ระหว่างภิกษุกับประชาชน
เพื่อนท้อเพื่อน ผู้ปกครองกับประชาชน และชายกับหญิง ความสัมพันธ์ที่ปรากฏเด่นชัดที่สุด
ได้แก่ความสัมพันธ์ระหว่างภิกษุสามเณรกับประชาชน เน้นเรื่องการพึ่งพาอาศัยกัน ความสัมพันธ์
ระหว่างเพื่อนท้อเพื่อน เน้นเรื่องการพึ่งพาอาศัยกัน ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับ
ประชาชน พบว่าผู้ปกครองจะต้องให้ความคุ้มครองดูแลประชาชนให้อยู่เย็นเป็นสุข

การประกอบอาชีพ นิทานชาวบ้านตำบลคูยาศมีสะท้อนให้เห็นการประกอบอาชีพ
ของชนในท้องถิ่นนี้ อาชีพหลักคือการทอผ้า ทำไร่ และยังมีอาชีพอื่น ๆ ได้แก่ ค้าขาย
เลี้ยงสัตว์ รับจ้าง หาสวน หาหิน และขับสามล้อ อาชีพทอผ้าเป็นอาชีพสำคัญของท้องถิ่นนี้
นาที่ทำได้แก่ นาคำ นิทานสะท้อนให้เห็นขั้นตอนในการทอผ้าก่อนข้างละเอียด เช่น เกี่ยวกับการ
ทำไร่ การทำไร่ที่พบในนิทานกล่าวถึงพืชไร่ ได้แก่ข้าว พัก แดง เป็นต้น การทอผ้า
ทำไร่ ที่พบไม่ปรากฏว่ามีการใช้เครื่องทุ่นแรงแต่อย่างใด อาชีพที่ปรากฏน้อยมากได้แก่
อาชีพ หาหิน และขับสามล้อ

ประเพณี ประเพณีที่ปรากฏในท้องถิ่นมีไม่มากนัก ได้แก่ ประเพณีการบวช
ประเพณีแต่งงาน ประเพณีงานศพ ประเพณีทำบุญ ประเพณีสู่ขวัญ ประเพณีทอดกฐิน และ
ประเพณีเบ็ดเตล็ด อันได้แก่ประเพณีเสี้ยงราชรถ ประเพณีต่าง ๆ ปรากฏไม่เด่นชัด
เท่าที่ควร แต่ประเพณีที่ปรากฏชัดเจนกว่าประเพณีอื่นได้แก่ประเพณีแต่งงาน พบว่า

เมื่อชายรักชอบหญิงใดจะต้องจัดการสู่ขอกับญาติผู้ใหญ่ของหญิงโดยให้ผู้ใหญ่ไปสู่ขอหรือ
สู่ขอด้วยตนเองก็ได้ นิทานเน้นการแต่งงานที่ถูกต้องการประเพณีว่าทำให้ชีวิตครอบครัว
พบความสุข ส่วนการแต่งงานแบบไม่ถูกต้องนั้นทำให้ชีวิตครอบครัวไม่ราบรื่นเท่าที่ควร

ความเชื่อ ความเชื่อที่ปรากฏได้แก่ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา สิ่งเหนือธรรมชาติ
ความฝัน ของวิเศษ และวิधिปาฏิหาริย์ ความเชื่อเกี่ยวกับพุทธศาสนาที่ปรากฏได้แก่
ความเชื่อเรื่องกรรม เชื่อว่าทุกคนเกิดมามีกรรมเป็นของตนเอง ผู้ทำกรรมก็ย่อมได้รับ
ผลดีที่ตอบสนอง ผู้ทำกรรมชั่วได้รับผลชั่วที่ตอบสนอง และกรรมสามารถตกทอดต่อไปยัง
ผู้สืบสายเลือดได้ เรื่องอันสืบเนื่องจากการทำบุญ พบว่าผู้ทำบุญด้วยการเสียสละสิ่งของที่มี
ทั้งหมดย่อมได้รับผลตอบแทนสูงสุด ผู้ทำบุญด้วยความศรัทธาและเสียสละทรัพย์สิน จะได้
สมหวังในสิ่งที่ตนปรารถนา ส่วนผู้ทำบุญด้วยความไม่ตั้งใจ ก็ย่อมได้รับผลบุญเช่นกัน
ความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิด เชื่อว่าการเกิดนั้นเกิดได้เพราะกรรม ความเชื่อนี้ทำให้
คนหันมาทาความดี ความเชื่อเรื่องนรก สวรรค์ เป็นความเชื่อที่มาจากความเชื่อใน
พุทธศาสนา เชื่อว่าผู้ที่ทำดีจะไปเกิดบนสวรรค์ ส่วนผู้ทำชั่วต้องไปชดใช้กรรมในนรก

ความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติที่ปรากฏได้แก่ ความเชื่อเรื่องเทวดาและผี
เชื่อว่าเทวดาสามารถบันดาลสิ่งต่าง ๆ ให้แก่มนุษย์ได้ตามที่ต้องการ แต่เทวดาที่ปรากฏ
มีทั้งให้ทุกข์และให้โทษ ส่วนผีก็มีทั้งผีดีและผีร้าย คือมีทั้งให้ทุกข์และให้โทษแก่มนุษย์ เชื่อว่า
ของวิเศษสามารถบันดาลสิ่งต่าง ๆ ให้ได้ แต่ไม่พบว่ามีการใช้ของวิเศษไปในทางไม่ดี
ผู้ประพฤติดนไม่ดี สุดท้ายต้องถูกลงโทษจากของวิเศษของตนเอง และความเชื่ออื่น ๆ
ได้แก่ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม ราศีของคน เป็นต้น

กานินยม กานินยมที่ปรากฏในนิทานมากที่สุด ได้แก่กานินยมเกี่ยวกับผู้มีสติปัญญา
เฉลียวฉลาด พบว่าผู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดย่อมแก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้าและเอาตัวรอด
ได้เสมอ กานินยมที่ปรากฏรองลงมาได้แก่กานินยมในด้านความขยันหมั่นเพียร ผู้มีความขยัน
หมั่นเพียรประสบผลสำเร็จในการทำงาน ส่วนผู้เกียจคร้านไม่เป็นที่ต้องการของสังคม
"๓๔ จึงยกก็เปิดโอกาสให้แก้ไขความประพฤติที่ไม่ดีนั้นได้ กานินยมต่อไปคือความเมตตากรุณา

เป็นค่านิยมที่มีอยู่ในจิตใจของมนุษย์ แม้ไม่มีใครขอร้องก็ยินดีให้ความช่วยเหลือ แต่ความเมตตาการุณาทำให้แก่นกพาลยอมนำความเดือดร้อนมาให้ ค่านิยมเรื่องการให้อภัยพบว่า ผู้รู้จักให้อภัยชีวิตพบแก่ความสุข ส่วนผู้ที่ผูกพยาบาทชีวิตมีแต่กองทุกข์ ค่านิยมเรื่องความซื่อสัตย์และการรักษาคำพูด เป็นค่านิยมที่จำเป็นสำหรับคนทุกชั้น ผู้ปฏิบัติตามย่อมได้รับผลดีตอบสนอง ผู้ฝ่าฝืนได้รับโทษถึงชีวิต ค่านิยมประการสุดท้ายคือค่านิยมเรื่องการแข่งขัน เป็นค่านิยมที่ให้ทั้งคุณและโทษ

อภิปรายผล

นิทานชาวบ้านคำบลูยายหมื่นนับ เป็นนิทานที่มีคุณค่าควรยกการศึกษาอย่างแท้จริง ซึ่งเห็นได้จากการวิเคราะห์ในครั้งนี้

สิ่งที่น่าสนใจประการแรก คือ การจัดประเภท พบว่านิทานประเภทคติมีมากที่สุด ซึ่งให้เห็นความมุ่งหวังของชนในสังคมที่พยายามจะจัดระเบียบของสังคมให้ดีที่สุด ดังนั้นสิ่งใดที่สังคมคาดหวังว่าจะทำให้สังคมมีระเบียบก็สอดแทรกผ่านเรื่องเล่า นับเป็นการฝึกฝนคนได้อย่างฉลาด ดังนั้นนิทานที่แฝงคำสอนจึงเกิดขึ้นและเนื้อหานิทานประเภทนี้จึงแสดงพฤติกรรมของชนทั้งในทางดีและชั่ว พร้อมทั้งตัดสินผลโดยการให้รางวัล และการลงโทษไว้เด่นชัด พฤติกรรมใดสังคมอยากให้มักตั้งรางวัลไว้สูง และลงโทษรุนแรงถ้าตัวละครไม่กระทำตามหรือฝ่าฝืน ซึ่งเห็นได้ชัดจากการจัดประเภทและศึกษาลักษณะนิทานดังกล่าว

จากการศึกษาลักษณะของนิทาน พบว่านิทานบางเรื่องมีเนื้อหาค่อนข้างใหม่ กล่าวถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ต่าง ๆ การที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นไปได้ว่าเนื่องจากวิทยากรอยู่ในวัยตั้งแต่ 34 - 76 ปี ซึ่งแบ่งได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มอายุ 34 - 40 ปี มีจำนวน 3 คน อายุ 41 - 60 ปี มีจำนวน 7 คน อายุ 61 - 76 ปี มีจำนวน 8 คน วิทยากรซึ่งเล่านิทานเนื้อหาค่อนข้างใหม่นี้ส่วนใหญ่ได้แก่วิทยากรซึ่งมีอายุอยู่ในช่วง 34 - 40 ปี การที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะวิทยากรเหล่านี้ได้รับอิทธิพลจากเทคโนโลยีสมัยใหม่

จึงตัดแปลงเนื้อหาของนิทานให้เข้ากับยุคสมัยของตน นอกจากนี้ยังพบว่านิทานบางเรื่อง เนื้อหาไม่สมบูรณ์ คือขาดการเริ่มต้นหรือลงท้ายซึ่งเป็นลักษณะของการเล่านิทานโดยทั่วไป มีจำนวน 9 เรื่อง คือ เรื่องบาปเจ็ดประการ สุนันทกุมาร คนไปทำไร่ ผู้หญิงหลอกผู้ชาย ศรีธนชันธ์กับพระยา หลวงตากินชีไก่ คนจีนกับคนลาว อร่อย และเรื่องไอ้ขี้เกียจ การที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะวิทยาการผู้ให้ปากคำจาเนื้อหาเรื่องของนิทานทั้งหมดไม่ได้ หรือคิดว่าควรเล่าเฉพาะตอนที่น่าสนใจเท่านั้น จึงตัดเนื้อหาเรื่องบางส่วนทิ้งไป และอาจเนื่องจากวิทยาการผู้ให้ปากคำไม่ไว้นึกเล่านิทาน จึงคัดลอกเนื้อหาเรื่องให้เหลือแต่ใจความสำคัญเท่านั้น

จากการศึกษาบทบาทของตัวละครตามสถานภาพ ทั้งของบุรุษและสตรี ชี้ให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า บุรุษเป็นผู้นำทั้งในระดับครอบครัวและประเทศชาติ แม้ในกิจการพระศาสนา นิทานสะท้อนให้เห็นว่าบุรุษรับหน้าที่นี้ทั้งหมด ส่วนสตรีเป็นเพียงผู้ตามที่มีชื่อเสียง แบ่งเบาภาระบางอย่างมาจากบุรุษ สตรีมีสิทธิเต็มทีในงานบ้านเท่านั้น นับได้ว่าสังคมมองเห็นคุณสมบัติที่แตกต่างกันระหว่างบุรุษและสตรี นั่นคือพลังกำลังและกำลังใจที่เข้มแข็งกว่า สตรีในสายตาของคนในสังคมที่ปรากฏในนิทานเป็นเพศอ่อนแอ เห็นได้ชัดจากการที่บิดามารดาเลือกเฟ้นบุรุษที่จะมาเป็นภรรยาของธิดาของตนล้วนแต่เป็นผู้เก่งกล้าทั้งกำลังกาย คือกำลังในการทำงาน กำลังใจคือกำลังสติปัญญาเป็นหลักมากกว่ารูปสมบัติ และทรัพย์สินสมบัติ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นส่วนขาดเขยส่วนค้อยในคุณสมบัติของสตรี

ประการสุดท้าย ประเพณีและความเชื่อที่สะท้อนในนิทานเป็นเครื่องช่วยให้อ่านคำเป็นชีวิตไปในทางที่ถูกโดยยึดพุทธศาสนาเป็นหลัก การทำบุญเพื่อหวังผลในบั้นปลายปรากฏให้เห็นผลเด่นชัด คงจะเป็นเพราะคนในสังคมเชื่อแน่ว่า กรรมดีก็คือ การกระทำทุกสิ่งทุกอย่างให้ดีที่สุด เป็นการวางแผนชีวิตของตนและชนรุ่นหลังให้สมบูรณ์ที่สุด ดังนั้นเรื่องนรก สวรรค์ จึงเข้ามามีบทบาทในคำแปลทดแทนที่สังคมพึงละเว้นหรือพึงรับรอง อันเป็นผลสืบเนื่องให้เกิดกานิยมในการใช้สติปัญญาเลือกเฟ้นว่าสิ่งใดควรประพฤติหรือไม่

ดังนั้นจึงกล่าวได้ด้วยความมั่นใจว่า นิทานชาวบ้านตามลุ่มน้ำหมีเป็นสื่อสะท้อนให้เห็นความคิด ความมุ่งหวัง อันเป็นแบบอย่างที่ดีงามให้แก่คนในสังคมได้อย่างดียิ่ง

นับได้ว่านิทานเหล่านี้ให้คุณประโยชน์แก่ผู้ใฝ่ใจศึกษาทั้งในค่านิยมบันเทิงและสาระ
สิ่งสำคัญที่สุดคือเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างคนใบ้สังคมได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

จากการรวบรวมและวิเคราะห์นิทานชาวบ้านตาบลคูายหมี่ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ
ในการศึกษาวิเคราะห์ ดังนี้

1. ควรจะมีการศึกษาจริยธรรมหรือกฎแห่งกรรมที่ปรากฏในนิทานชาวบ้าน
ตาบลคูายหมี่
2. ควรจะปีการศึกษาในท้องถิ่นอื่น เปรียบเทียบกับนิทานชาวบ้าน
ตาบลคูายหมี่ เกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่และอื่น ๆ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กิ่งแก้ว อัครถาวร กตัญญูวิทยา หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู 2519, 366 หน้า
(เอกสารนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 184)
- _____ วรรณกรรมจากบ้านใน หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู 2514,
444 หน้า (เอกสารนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 113)
- กุหลาบ มัลลิกะมาส คติชาวบ้าน สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย 2509,
272 หน้า
- คณิตา เลขะกุล "พจนานุกรม สำนวนไทย (เขต)" อนุสาร อ.ส.ท. 11 (3) :
26 - 31 ตุลาคม 2513
- จันทร์ศรี สุปัญญากร วรรณกรรมไทยรามัญ จากตำบออลทรงคนอง อำเภอบางแพะ
จังหวัดสมุทรปราการ ปริญญาพิพนธ์ กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร
2517, 206 หน้า อัดสำเนา
- จารุณี กองพลพรหม คุณค่าคติชาวบ้าน หมู่บ้านเมืองเก่า วิทยานิพนธ์ ค.ม.
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2516, 246 หน้า อัดสำเนา
- เจือ สตะเวทิน ภาษาไทยอุดมศึกษาเล่ม 3 คติชาวบ้านไทย สุทธิสารการพิมพ์ 2517,
149 หน้า
- เฉลิม มากนวล การวิเคราะห์และเปรียบเทียบนิทานชาดกกับนิทานอีสป หน่วยศึกษานิเทศก์
กรมการฝึกหัดครู 2518, 240 หน้า (เอกสารนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 167)
- ฉวีวรรณ บรรณประเสริฐ สังคมไทย แพรวพิทยา 2522, 270 หน้า
- ชนิศา ฟินธุสาร วรรณกรรมไทยรามัญ ตำบลบางชันหมาก อำเภอมือง จังหวัดลพบุรี
ปริญญาพิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2526, 134 หน้า
อัดสำเนา
- ชำนาญ รอดเหตุภัย วรรณกรรมไทยลือ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู 2517,
363 หน้า

- ณรงค์ เลื่องประชา สังคมวิทยา กรุงเทพมหานคร 2524, 242 หน้า
- ตรี อมาตยกุล เมืองทองของไทย แพรวพินทยา 2513, 683 หน้า
- ตู่ ชุมสาย, ม.ล. วรรณกรรมพินิจเชิงจิตวิทยา ไทยวัฒนาพานิช 2516, 163 หน้า
- ทวี มุขระโกษา นิทานชีวิตแบบไทย ๆ แพรวพินทยา 2506, 202 หน้า
- ทัศนีย์ ทานตวนิช การศึกษารวบรวมวรรณกรรมพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ระยะที่ 2)
วรรณกรรมจากตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย และตำบลบ้านเพ อำเภอเมือง
จังหวัดระยอง โครงการศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน 2523, 546 หน้า
- _____ กิตติขาน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน 2523, 343 หน้า
- ทัศนีย์ ทานตวนิช และคนอื่น ๆ การศึกษารวบรวมวรรณกรรมพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
(ระยะต้น) โครงการวิจัยภาษาและวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน 2522, 414 หน้า
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. วิเคราะห์วรรณคดีไทย ไทยวัฒนาพานิช 2517,
 226 หน้า
- บุปผา ทวีสุข กิตติขาน มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2520, 194 หน้า
- _____ วารสารรามคำแหง 8 (9) มนุษยศาสตร์ เล่ม 2 2525, 155 หน้า
- ประจักษ์ สายแสง วรรณกรรมจากตำบลศรีศรีมาศ จังหวัดสุโขทัย ปริญญาพันธ์
 กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2516, 273 หน้า อัดसानา
- ประสาธน์ หลักศิลา สังคมวิทยา ก้าวหน้า 2514, 488 หน้า
- ประสาธน์ อิศรางกูร และคนอื่น ๆ ความเชื่อและสิ่งยึดเหนี่ยวใจของชาวอีสาน
เอกสารการวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม
2518, 69 หน้า
- ประเสริฐ ศีตรักนา จังหวัดฉะเชิงเทรา : อดีตและปัจจุบัน (อำเภอเมือง)
ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดฉะเชิงเทรา วิทยาลัยครูฉะเชิงเทรา 2527, 134 หน้า

- ปราณี ขวัญแก้ว วรรณกรรมชาวบ้านจาก "นาคคำ" ตำบลร่อนพิบูลย์ ปรินิพนธ์
กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2517, 550 หน้า อัดสำเนา
- ปราณี วราทร (รวบรวม) ท่องเที่ยวไปในประเทศไทย หน้า 148 - 152 คุรุสภา
2517, 673 หน้า
- ปรีชา อุยตระกูล วรรณกรรมพื้นบ้านจากตำบลงิ้วรายใหญ่ อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดนครราชสีมา
หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู 2521, 318 หน้า (เอกสารประกอบการศึกษา
ฉบับที่ 202)
- แปลก สนธิรักษ์ ระเบียบสังคม ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา คุรุสภา ม.ป.ป.,
96 หน้า
- ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์ มานุษยวิทยากับการศึกษาคติชาวบ้าน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2525, 223 หน้า
- บุษย ศักดิ์เกษม สังคมศาสตร์ : ความรู้เบื้องต้นสำหรับสังคมมนุษย์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ 2517, 212 หน้า
- บุษยจี จรรย์นันทน์ การศึกษานิทานชาวบ้าน ตำบลงิ้วรายใหญ่ อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดสุรินทร์
ปรินิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2522, 304 หน้า
อัดสำเนา
- รัชนิกร เสริมโฐ สังคมและวัฒนธรรมไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2523,
248 หน้า
- ละออง ศรีสุคนธ์ เที่ยวเมืองไทย 71 จังหวัด คลังวิทยา 2508, 1352 หน้า
- วนิดา สถิตานนท์ "แปดริ้ว" อนุสาร อ.ส.ท. 11 (3) : 13 - 15, 50 - 55
ตุลาคม 2513
- วรบุณี, พระราช (ประยูรธี ปยุตโต) กรรมบุญชีวิต มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2529, 94 หน้า
- วาสนา กุลประสุตกร "ของคิ้วคิ้วโสธร" อนุสาร อ.ส.ท. 16 (4) : 30 - 33
พฤศจิกายน 2518

- วีระวัชร ปิ่นเขียน วรรณกรรมกะเหรี่ยงจากตำบลสวนผึ้ง ภาควิชาภาษาไทย
คณะศึกษามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูหมู่บ้านจอมบึง ราชบุรี 2525,
416 หน้า อัดสำเนา
- ศิลปากร, กรม ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต โรงพิมพ์ส่งเสริมอาชีพ 2509, 116 หน้า
- ศรีศักร วลัยโกทม "พนมสารคาม ประวัติศาสตร์จากกำบ่อเก่า" นิทรรศการ
วัฒนธรรมไทยตะวันออก วิทยาลัยครูฉะเชิงเทรา โรงพิมพ์รุ่งเรือง 2523,
211 หน้า
- ศรีสุตา เอื้อนครินทร์ วรรณกรรมพื้นบ้านผู้ไทย คำบลเรือน จังหวัดนครพนม ปรินิพนธ์
กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2520, 550 หน้า อัดสำเนา
- ศึกษาธิการภาค, สำนักงาน สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูล
สถิติทางการศึกษา อำเภอสยามชัย เขต จังหวัดฉะเชิงเทรา สำนักงานปลัดกระทรวง
กระทรวงศึกษาธิการ 2526, 15 หน้า
- สถาบันภาษาศาสตร์ ตำนานกรมฉบับหลวง โรงพิมพ์ประจักษ์การพิมพ์ ม.ป.ป.,
1600 หน้า
- สุวิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ วัฒนธรรมพื้นบ้าน สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2525, 210 หน้า
- สุนทรี กวงพิชัย วิเคราะห์วรรณกรรมพื้นบ้าน คำบลท่าไม้ อำเภอพรานกระต่าย จังหวัด
กำแพงเพชร วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2525, 345 หน้า
- สุภัตรา สุภาพ สังคมและวัฒนธรรมไทย ไทยวัฒนาพานิช 2520, 194 หน้า
- สุริยา คงประเสริฐ วรรณกรรมไทยรามัญ ตามลคลองตากค อำเภอโพธาราม จังหวัด
ราชบุรี ปรินิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2520,
539 หน้า อัดสำเนา
- เสรี เปรมฤทัย เที่ยวเมืองไทย 71 จังหวัด หน้า 159 - 164 ม.ป.ป., ม.ป.ท.
สำนักงานจังหวัดฉะเชิงเทรา เอกสารประกอบการบรรยายสรุปจังหวัดฉะเชิงเทรา
สำนักงานจังหวัดฉะเชิงเทรา 2528, 54 หน้า

อนุমানราชชน, พระยา ชีวิตชาวไทยสมัยก่อน โดย เสรีบริโกเศศ (นามแฝง)

ราชบัณฑิตยสถาน 2510, 174 หน้า

_____ ประเพณีตรุษ - สารท โดย เสรีบริโกเศศ (นามแฝง) สมาคมสังคมศาสตร์

แห่งประเทศไทย 2516, 252 หน้า

_____ เรื่องเกี่ยวกับประเพณีไทย โรงพิมพ์แพร่การช่าง 2504, 419 หน้า

อานนท์ อากาภิรม แนวคำบรรยายและตัวอย่างคำถามสังคมวิทยาเบื้องต้น แพร่พิทยา
2514, 139 หน้า

อุดม หนูทอง วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ประเภทนิทานประโลมโลก ศูนย์วัฒนธรรม

ภาคใต้ ม.ป.ป., 268 หน้า

อุทัย วรสุวรรณรักษ์ อิทธิพลของนิทานพื้นบ้านที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย

ของชาวไทยภูเขาเผ่าเย้า บ้านห้วยแมะชัย วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย 2525, 411 หน้า อัดสำเนา

อุทัยวรรณ ตั้งมั่นสกุล และมองพวรรณ มีคุณเอี่ยม "จะเข้เชิงเทรา" ราชบัณฑิตยสถาน

4 (1) : 40 - 50 กรกฎาคม - กันยายน 2521

อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดจะเข้เชิงเทรา บรรยายสรุปข้อราชการ อำเภอสนามชัยเขต

จังหวัดจะเข้เชิงเทรา ม.ป.ป., 11 หน้า

Dundes, Alan. The Study of Folklore. Prentice-Hall, Inc.,
Englewood Cliffs, N.J. 1965. 418 p.

Thompson, Stith. The Folktale. Holt, Rinehart and Winston, Inc.,
New York, 1946. 510 p.

ពាក្យដេញដោល

ภาคผนวก

ศัพท์านุกรมภาษาถิ่น

การวิเคราะห์นิทานชาวบ้าน ตำบลคูยายหมี่ อำเภอสนามชัย เขต จังหวัด
ฉะเชิงเทรา ในครั้งนี้มีภาษาถิ่นปะปนอยู่ในนิทานเล็กน้อย เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้
ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงจัดทำศัพท์านุกรมคำศัพท์เหล่านี้ไว้ ความหมายที่ใช้ในศัพท์านุกรมนี้ได้จาก
คำอธิบายของวิทยากรในท้องถิ่น ซึ่งอาจมีความหมายแตกต่างจากความหมายในท้องถิ่นอื่น

ภาษาถิ่น	คำแปล
กึ่ง	เศษสามส่วนสี่
เกียน	เกวียน
กบตัวคัง	กบตัวใหญ่
กลอย	คน, ผสม
กะหลากข้าว	ที่ลากข้าวทำด้วยไม้ไผ่คล้ายจอบ
กะมะ	ภาชนะสำหรับใส่อาหารทำด้วยไม้
เกาะ	ก็
ขันสมา (ขันห้า)	กระทงใส่ดอกไม้ธูปเทียนใช้สำหรับ ขอขมาแก่ผู้ที่ไคลงเกิน
ชอก (พระเจ้าห้าพระองค์)	การเอาใบตองปิดปากหม้อยาแล้วผูก ด้วยเชือก เชื่อว่าจะทำให้ยาจืดเร็ว
ชนบคี	คนบคี
ควายคอก	ควายที่อยู่รวมกันเป็นฝูง
เคียน	คาค (ผาขาวมาเคียนพุง)
คาคัว	คิคัว

ภาษาถิ่น

คำแปล

จวกนี้

ครั้งนี้

จก

หยิบ, จับ, ล้วง, คว้า

จ่ง

เหลือไว้, แบ่ง

จำหนึบ

มาก, เต็มที่

จ้อ

จกจำ

เจือก

คัก

ชลา

ศาลา

เชบ

จรวบ

ชู้

สนิทกันมาก

เจรน้อย

เงรที่อายุยังน้อย

คง

ป่า

ทอง

ใบทอง

ทอ

ทอ

ทวัก

ทสี่

ถลอง

ถลอง

บินโต

บินโต

ประชัน

แข่งขัน

บ้ง

ฆ่า

ปอม

ลักษณะกลม ๆ

โฌม

รอน

เพือก

พวก

พอม

ภาษาไสขารเปลือก

เพาะ (เบาะ)

เครื่องปูนอน

ภาษาถิ่น

คำแปล

ป๋ม

ป๋ม, ขอป๋ม

บุง

ฉางเก็บข้าว

รึ้น

แมลงตัวเล็ก ๆ ที่ชอบทอมสัตว์

และกินเลือดสัตว์เป็นอาหาร

ร้ง (ผีร้ง)

นกชนิดหนึ่งคล้ายเหยี่ยว เชื่อว่า

เป็นนกปี

ลากรวย

ร่ำรวย

ลูกไม้

ผลไม้

วิ่งลิบ

วิ่งเร็ว, วิ่งไปไกล

สิน

ตัด

สะเคิก

กระโดด, ตกใจ

สถนน

ถนน

เสี้ยแหรง

สาแหรง

ใส่ข้าว

ปลูกข้าว

หันหน้าใส่กัน

หันหน้าเข้าหากัน

หวัด

กล่าว

หลอน

หลอก

แหลว

แล้ว

หม่นนอน

พื่อนอน มาจากคำว่าพื่อนนอน

ใหม่

หมาย

อู

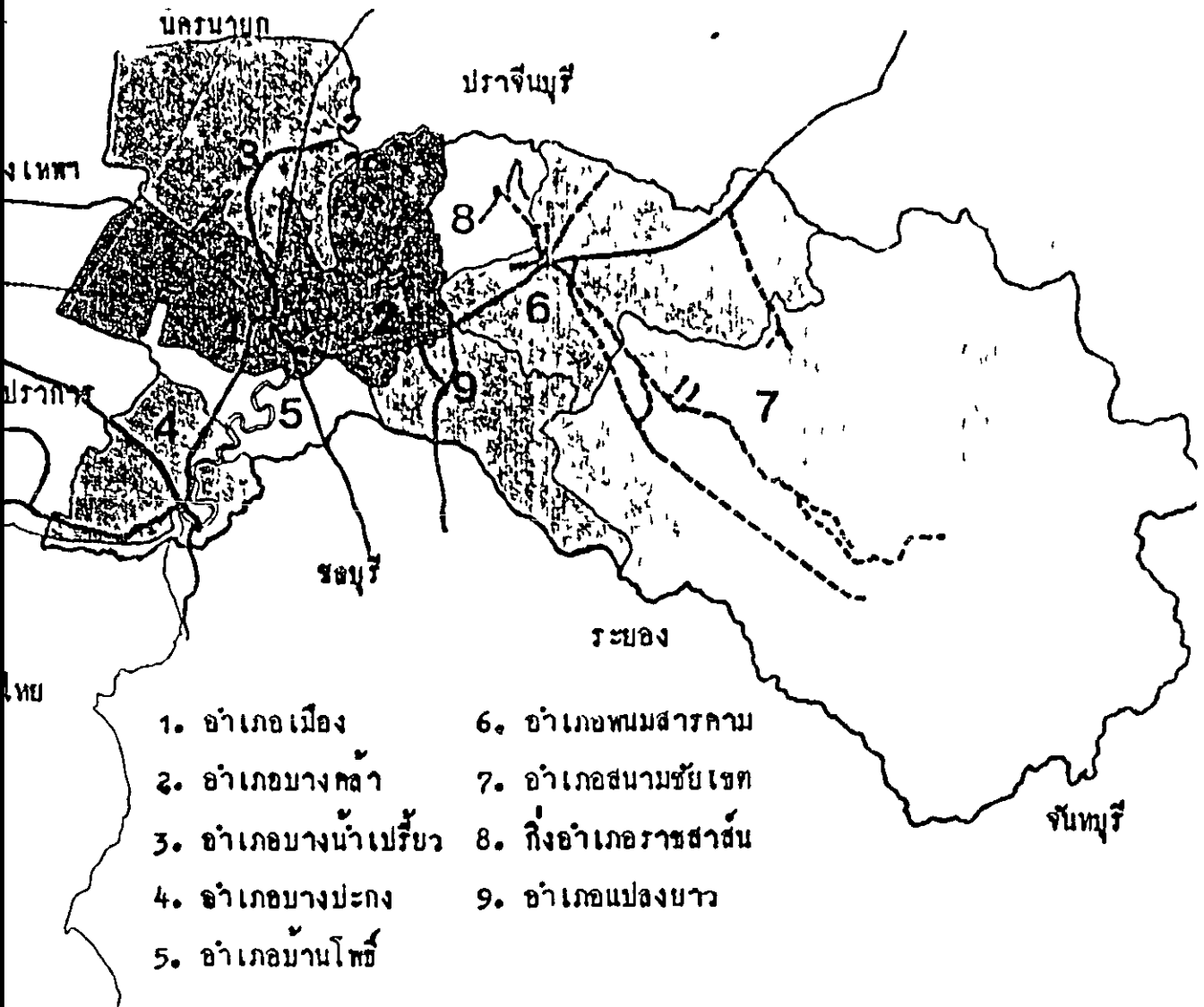
แปล

แฮม

กัก

เฮาะ

เหาะ



ภาพประกอบ 1 แผนที่แบ่งเขตอำเภอเขตจังหวัดน่านเชียงใหม่

